

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**IV. SLOVENSKO-ČESKÉ
DNI DAŇOVÉHO PRÁVA**

Zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb

-

COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo
Recenzovaný zborník vedeckých prác

Miroslav Štrkolec
Anna Vartašová
Monika Stojáková
Soňa Simić
(eds.)

Košice 2021

**PAVOL JOZEF ŠAFÁRIK UNIVERSITY IN KOŠICE
FACULTY OF LAW**

**IV SLOVAK-CZECH
DAYS OF TAX LAW**

Taxation of Virtual Currency and Digital Services

-

COVID-19 and other Current Challenges for Tax Law
Reviewed proceedings of scientific papers

Miroslav Štrkolec
Anna Vartašová
Monika Stojáková
Soňa Simić
(eds.)

Košice 2021

Tento zborník vedeckých prác prezentuje príspevky z medzinárodnej vedeckej konferencie IV. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA na tému: „Zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb - COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo“, ktorá sa konala v dňoch 16. až 18. júna 2021 v priestoroch Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a bol podporený Vedeckou a grantovou agentúrou v rámci projektu APVV-19-0124 „Daňové právo a nové javy v ekonomike (digitálne služby, zdieľaná ekonomika, virtuálne meny)“.

This Proceedings presents papers from international scientific conference IV SLOVAK-CZECH DAYS OF TAX LAW on the topic: "Taxation of Virtual Currencies and Digital Services - COVID-19 and other Current Challenges for Tax Law" held on 16th - 18th June 2021 in Košice, Faculty of Law of Pavol Jozef Šafárik University in Košice and was supported by the Slovak Research and Development Agency under the grant No. APVV-19-0124 "Tax Law and New Phenomena in the Economy (Digital Services, Sharing Economy, Virtual Currencies)".

Zostavovatelia/

Editors: doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.
JUDr. Anna Vartašová, PhD.
JUDr. Monika Stojáková, PhD.
JUDr. Soňa Simić

Recenzenti/

Reviewers: doc. JUDr. Ing. Michal Radvan, Ph.D.
Masarykova univerzita v Brne, Právnická fakulta
doc. JUDr. Mgr. Michal Jesenko, PhD.
Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy

Tento text je publikovaný pod licenciou Creative Commons 4.0 - CC BY NC („Uveďte pôvod – Nepoužívajte komerčne

This work is licensed under a Creative Commons 4.0 - CC BY NC (Attribution –NonCommercial)

Za odbornú a jazykovú stránku tejto publikácie zodpovedajú autori. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

The authors are responsible for the professional and linguistic aspects of the publication. No editorial or linguistic revision has been made.

Dostupné od/Publication date: 1.12.2021

Umiestnenie/Available at: www.unibook.upjs.sk

ISBN 978-80-574-0043-1 (e-publikácia)

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD2021-0043-1>

OBSAH / CONTENT

<i>Slovenské daňové právo na ceste od tradičnej ku zdieľanej ekonomike</i> <i>Slovak tax law on the road from traditional economy to shared economy</i>	8
<i>prof. h. c. Prof. JUDr. Vladimír Babčák, CSc.</i>	
<i>Účetníctví v ČR a COVID-19</i> <i>Accounting in the Czech Republic and COVID-19</i>	56
<i>Mgr. Ing. Dana Bárková, Ph.D.</i>	
<i>Změny daňového práva v České republice jako řešení koronavirové krize?</i> <i>Tax law changes in the Czech Republic as a solution to the coronaviral crisis?</i>	69
<i>prof. JUDr. Radim Boháč, Ph.D.</i>	
<i>Nové zdroje daňových príjmov a definičný problém zdaňovania inteligentných systémov</i> <i>New sources of tax income and definition problem of taxation of inteligent systems</i>	87
<i>prof. h.c. doc. JUDr. Mária Bujňáková, CSc – JUDr. Jozef Sábo PhD.</i>	
<i>Peniaze a mena v čase digitalizácie</i> <i>Money and currency at the time of digitization</i>	97
<i>doc. JUDr. Karin Cakoci, PhD. – Ing. Karolína Červená, PhD.</i>	
<i>COVID a zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia</i> <i>COVID and double tax treaties</i>	108
<i>JUDr. Ing. Tomáš Cibul'a, LL.M., MPH – JUDr. Natália Hangáčová, PhD. – Mgr. Tibor Hlinka</i>	
<i>Interakcia (inštitútov) daňového práva a (inštitútov) práva finančného trhu (štúdia vybraných ustanovení)</i> <i>Interaction of (institutes of) tax law and (institutes of) financial market law (study of selected provisions)</i>	118
<i>doc. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD.</i>	
<i>Finančno-právne aspekty regulácie virtuálnych mien z pohľadu legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu</i> <i>Financial law aspects of the regulation of virtual currencies in terms of money laundering and terrorist financing</i>	133
<i>JUDr. Yana Daudrikh, PhD.</i>	
<i>Ústavně-právní výzvy daňového práva v době covidové</i> <i>Constitutional-law challenges of tax law in the covid times</i>	149
<i>Ing. Bc. Jan Hájek, MBA, DiS.</i>	

Služby hromadného financovania založené na požičiavaní a ich daňové aspekty Lending-based crowdfunding and its tax aspects	156
<i>JUDr. Simona Heseková, PhD. – Mgr. Andrea Szakács, PhD.</i>	
Na ceste k digitálnemu euru On the road to the digital euro	172
<i>JUDr. Ladislav Hrabčák</i>	
Transferové oceňovanie a COVID 19 Transfer pricing and COVID 19	185
<i>Mgr. Andrej Choma – Mgr. Peter Rakovský PhD.</i>	
Kryptoaktíva ako finančné účty Cryptoassets as financial accounts	195
<i>doc. JUDr. Ing. Matej Kačaljak, PhD. – Mgr. Ing. Maroš Katkovčín, PhD.</i>	
Aktuální výzvy daňového práva v České republice Current challenges of tax law in the Czech Republic	206
<i>prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc.</i>	
Digitalizácia (nielen) správy daní v Českej republike Digitalization of (not only) Tax Administration in Czech Republic	217
<i>Mgr. Bc. Katarína Kolbenhayerová – Mgr. Ing. Tereza Homa</i>	
Miestne dane a miestne poplatky v kontexte opatrení prijatých v súvislosti s chorobou COVID-19 Local taxes and local fees in the context of the measures adopted due to Coronavirus disease (COVID-19)	226
<i>JUDr. Tatiana Kubincová, PhD.</i>	
Možnosti státu při řešení problémů veřejných rozpočtů po pandemii State possibilities of solving problems of public budgets after a COVID 19 pandemic	235
<i>prof. JUDr. Hana Marková, CSc.</i>	
Fiškálne opatrenia miest v prvej vlne pandémie COVID 19 Fiscal measures of cities in the first wave of COVID 19 pandemic	246
<i>doc. JUDr. Peter Molitoris, PhD.</i>	
Virtuálne meny z pohľadu účtovníctva Virtual currencies in terms of accounting	255
<i>doc. Ing. Cecilia Olexová, PhD. – Ing. Bc. Jan Hájek, MBA, DiS.</i>	

Zlaté mince a oslobodenie od DPH - je všetko investičná minca čo sa blyští? Gold coins and VAT exemption - is every coin that shines an investment coin?	264
<i>Mgr. Viliam Poništ, PhD.</i>	
Zdaňovanie online reklamy – koncept a východiská legislatívneho návrhu v komparatívnych pohľadoch Taxation of online advertisement – concept and determinants for a legislative proposal in comparative views	274
<i>JUDr. Adrián Popovič, PhD. – JUDr. Jozef Sábo, PhD.</i>	
Smernica DAC7 ako nástroj spravodlivého zdaňovania v digitálnej oblasti The Directive DAC7 as a tool for fair taxation in the digital field	290
<i>Mgr. Natália Priateľová</i>	
Finančnoprávne aspekty kryptoaktív Financial and law aspects of cryptoassets	305
<i>Mgr. Marko Putera</i>	
Vybrané otázky zavedenia a možnej harmonizácie digitálnej dane Selected issues of the introduction and potential harmonization of digital tax	319
<i>JUDr. Soňa Simić</i>	
Virtuálna mena – „vakcína“ pre finančný trh Virtual Currency – “a Vaccine” for the Financial Market	331
<i>JUDr. Monika Stojáková, PhD.</i>	
DAC 8 a zdaňovanie kryptoaktív a elektronických peňazí DAC 8 and taxation of crypto assets and e-money	344
<i>Mgr. Andrea Szakács, PhD.</i>	
Dopad pandémie COVID-19 na daňové prostredie The impact of the COVID-19 pandemic on the tax environment	355
<i>Mgr. Radka Štefánová</i>	
Daňové právo a jeho reflexia na nové javy v ekonomike Tax law and its reflection on new phenomena in the economy	370
<i>doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.</i>	
Finančné hospodárenie mesta Košice v kontexte pandémie Covid-19 Financial management of the city of Košice in the context of the Covid-19 pandemic	384
<i>JUDr. Anna Vartašová, PhD. – Ing. Karolína Červená, PhD.</i>	

Šestá AML směrnice a její dopady na virtuální měnu

The Sixth AML Directive and its implications for virtual currency _____ **399**

JUDr. Pavlína Vondráčková, Ph.D.

Slovenské daňové právo na ceste od tradičnej ku zdieľanej ekonomike¹

Slovak tax law on the road from traditional economy to shared economy

prof. h. c. Prof. JUDr. Vladimír Babčák, CSc.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-01>

Abstrakt

Autor sa v príspevku zaoberá krátkym historickým pohľadom na vývoj daňového práva v slovenských podmienkach od roku 1992 až po súčasnosť. Tento vývin sleduje cez prizmu jeho vzťahu k tradičnej ekonomike, s tradičnými subjektmi a modelmi hospodárenia. Daňové právo sa podieľalo na rozvoji tradičnej ekonomiky v podmienkach samostatnej Slovenskej republiky po dobu asi troch decénií bez toho, aby bolo ohrozené jej, možno povedať, monopolné postavenie v ekonomickom systéme Slovenska. Ostatné roky je však Slovensko – chtiac-nechtiac – aktérom zmien v ekonomických modeloch hospodárenia. Spôsobila to nastupujúca digitálna doba a s ňou spojený vznik a rozvoj digitálnej ekonomiky a v jej rámci aj zdieľanej ekonomiky.

V nadväznosti na uvedené, autor osobitne poukazuje na význam daňovej reformy z roku 1992 pre formovanie sa daňového práva, ale aj na podiel tejto reformy pri rozvoji tradičnej slovenskej ekonomiky. Veľká časť pozornosti autora je potom sústredená na vzťah zdieľanej ekonomiky a digitálnej ekonomiky, ktorú považuje za jadro súčasných ekonomických trendov vo vyspelých štátoch nielen Európy, ale celého sveta. V rámci tejto pozornosti sa zaoberá úsilím Európskej únie ovplyvňovať vývoj zdieľanej ekonomiky prostredníctvom legislatívnej regulácie a zmenami, ktoré legislatíva na Slovensku realizovala a ešte má realizovať v zdieľanej ekonomike.

Kľúčové slová:

Daňové právo. Tradičná ekonomika, digitálna ekonomika, zdieľaná ekonomika.

Abstract

The article presents a short historical overview of the development of tax law in Slovakia since 1992. This development is analysed in relation to the economic circumstances of typical businesses and traditional business models. The author states that tax law has been contributing to the economic development of Slovakia for three decades (through its significant impact on the economic relationships). In recent years, the Slovakia was affected by economical changes

¹ Tento článok reprezentuje čiastkový výstup z projektu APVV-19-0124 „Daňové právo a nové javy v ekonomike (digitálne služby, zdieľaná ekonomika, virtuálne meny)“.

– willingly or unwillingly – that were caused by development of modern technologies and digitalization.

The author points out the importance of tax reform of 1992 for creation of tax law as an independent branch of public law, as well as, for the development of Slovak economy itself.

The main attention of the article concerns the relationship between shared economy and digital economy, which currently constitutes one of the main factors for new economic development in countries of western Europe and countries around the World. On these bases, the article addresses the activities of EU and Slovakia that aspire to influence the development of digital economy via changes of legislation regarding shared economy.

Key words:

Tax law, Traditional economy, Digital economy, Shared economy

JEL kód: K34

1. ÚVODNÉ POZNÁMKY

Slovenská republika prešla od svojho vzniku v roku 1993 pomerne dlhou, no najmä zložitou cestou vývoja. Týkala sa zmeny spoločensko-politického usporiadania, premeny výrobných vzťahov, rozvoja podnikateľskej činnosti, atď. Zložitosť vývoja zanechala svoju trvalú pečať aj na snahe o formovanie základov právneho štátu a dlhoročnom zápase o jeho podobu, ale i tridsaťročnom márnom boji za spravodlivosť, právne istoty a proti korupcii, klientelizmu a iným formám protispoločenskej činnosti. Zmeny museli nevyhnutne zasiahnuť i slovenský právny poriadok, vrátane postavenia daňového práva v ňom. Možno povedať, že slovenské daňové právo svojim spôsobom „kopírovalo“ osudy formovania slovenskej štátnosti, jej ekonomiky i ďalších prvkov vnútornej štruktúry našej spoločnosti. V tomto smere bolo a aj ostáva daňové právo na Slovensku v plnom slova zmysle zviazané s budovaním a rozvojom tradičnej ekonomiky až po, možno povedať, formujúci sa nový typ zdieľanej ekonomiky v rámci alebo popri tradičnej ekonomike.

Zdieľaná ekonomika ako novodobý spoločenský fenomén „uzrel“ svetlo sveta iba na začiatku tohto tisícročia v súvislosti so vznikom digitálneho hospodárstva a väzbou na online platformy, ktoré podľa Európskej únie (ďalej aj „EÚ“) zohrávajú kľúčovú úlohu pri vytváraní „digitálnej hodnoty“².

² Pozri: Oznámenie Komisie „Online platformy a jednotný digitálny trh. Príležitosti a výzvy pre Európu“. COM(2016) 288 final, 25.5.2016.

História však svedčí o tom, že i v minulosti sa s podobnými konštruktami a vzťahmi, aké sa prisudzujú zdieľanej ekonomike stretával svet už v polovici minulého storočia v USA. Dialo sa tak v podobe zdieľania automobilov či spolujazdy počas 2. svetovej vojny. Pozri: MAREK, D. a kol. *Sdílená ekonomika. Bohatství bez vlastnictví*. Deloitte [online]. 2017, s.4.

Tak, ako sa v modernom ekonomickom priestore začal udomáčať fenomén zdieľanej ekonomiky, tak aj po vzniku samostatnej Slovenskej republiky (v ďalšom aj „SR“) vzrastala úloha a postavenie daňového práva v slovenskom právnom poriadku. To, čo bolo ešte pred rokom 1992 vcelku v právnickej akademickej komunite ťažko prijateľné a predstaviteľné, sa po roku 1992, kedy do daňovej praxe nastúpila daňová reforma, začalo presadzovať aj v oblasti právnej vedy. Nie je mojím zámerom sa v príspevku zaoberať dôvodmi, pre ktoré si daňové právo na Slovensku vydobylo štatút samostatného a rovnocenného právneho odvetvia, avšak pozorný čitateľ zo sledovania a poznania vývoja právnej regulácie zdaňovania na Slovensku pred rokom 1989 a po roku 1992 dospeje k záveru, že daňové právo sa postupne a zákonite presadzovalo ako významná súčasť právneho poriadku i slovenskej právnej kultúry.

Rok 1992 je spojený s prijatím tzv. prvej daňovej reformy. Už samotné toto označenie akoby napovedalo, že v nasledujúcich rokoch sa na Slovensku realizovali aj ďalšie daňové reformy. Pravdepodobne sklame v tomto smere veľa mojich súputníkov na ceste po magistrále vývoja daňového práva, som však toho názoru, že daňové reformy tak, ako ich signalizovali nasledujúce vlády, v skutočnosti ani daňovými reformami neboli; boli to skôr zmeny a doplnenia daňových zákonov „ohlasované“ vládou mocou ako daňové reformy. Jednu z mála výnimiek predstavovala fiskálna decentralizácia z roku 2004³, ktorá však prirodzene dopĺňovala reformný obraz zmien vo všetkých oblastiach práva v súvislosti so vstupom do EÚ.

Ako sa to už na Slovensku stalo pomaly dobrým zvykom a tradíciou, väčšinou sa so zmenou vlády medializujú výroky vládných politikov aj o pripravách na daňovú reformu. Mám dojem, že pokiaľ by tomu tak nebolo, tak by to asi výrazne ochudobnilo slovenskú politickú scénu. Skutočnosť je však úplne iná; pri zmene vládnej garnitúry doteraz dochádzalo vždy iba k nepodstatným zásahom do oblasti zdaňovania a istý rozruch a pozornosť vyvolalo snád' ešte zavedenie tzv. rovnej dane v roku 1999 a o desať rokov na to, prijatie Daňového poriadku⁴. Problém však môže spočívať aj v tom, že sémantické hľadisko slova „reforma“ sa obmedzuje iba na výrazy *obnovenie*, *zmena*, *náprava*, *oprava*, *zlepšenie* a pod. Preto by bolo správne označiť reformu zdaňovania z roku 1992 ako *revolúciu* v oblasti daní v porovnaní so všetkými „reformnými“ zmenami, ktoré v zdaňovaní nasledovali v ďalšom období.

Čím sa mienim zaoberať v tomto príspevku? Rád upriamim pozornosť na tri okruhy otázok:

³ Do tohto obdobia spadá aj dokument „Konceptia daňovej reformy v rokoch 2004 - 2006“, ktorú svojho času vypracovalo Ministerstvo financií SR. Zmeny, ktoré v nej boli navrhované boli najradikálnejšie od roku 1992. Navrhovaná reforma vychádzala z uplatnenia niekoľkých princípov: *spravodlivosť*, *proporcionalita*, *neutrálnosť*, *vyľúčenie dvojitého zdanenia*, *jednoduchosť*, *jednoznačnosť* a *účinnosť*. Tieto prvky možno považovať za všeobecné princípy, ktoré majú byť vlastné daňovej sústave a systému zdaňovania vo všetkých ekonomicky vyspelých štátoch.

Ako základnú podmienku si uvedená Konceptia kládla dosiahnutie fiskálnej neutrality všetkých zmien, s ktorými v právnej oblasti počítala. Súviselo to so zámerom vtedajšej vlády splniť deklarovaný cieľ vo vzťahu k EÚ - dosiahnuť, aby v roku 2006 celkový deficit verejných financií nepresiahol úroveň 3% HDP.

⁴ Zákon č.563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý sa v odbornej literatúre poníma ako významný reprezentant reformy procesných daňových vzťahov..

1. formovanie a ďalší vývoj daňovo-právnej regulácie od vzniku samostatnej SR až po súčasnosť. Táto časť nebude zacielená na zdôvodnenie samostatného postavenia daňového práva na Slovensku, aj keď tento aspekt bude nepriamo rezonovať z celého textu;
2. súčinnosť daňového práva pri postupnom prerode / prechode tradičnej ekonomiky na ekonomiku digitálnu / zdieľanú. Tradičný typ ekonomiky nemôže samočinne, bez adekvátnej odozvy v oblasti práva (nielen daňového, ale i obchodného, pracovného a pod.) prerásť do nového, moderného typu hospodárenia, pretože by to narušilo dlhodobu formovanú spoločensko-ekonomickú a sociálnu vzťahy v každom ekonomicky vyspelom / menej vyspelom štáte;
3. povaha zdieľanej ekonomiky a potreba zmien v právnej oblasti jej zdaňovania.

Obmedzený rozsah tohto príspevku mi umožní venovať pozornosť iba tým otázkam zdaňovania, ktoré sú bytostne a rozhodujúcou mierou spojené s ekonomikou nášho štátu, to znamená vývojom v oblasti zdaňovania príjmov. Nepriamym zdaňovaním sa nebudem detailnejšie zaoberať nielen pre prekážku rozsahu príspevku, ale najmä kvôli tomu, že SR bola v tomto smere od svojho vstupu do EÚ viazaná úniou legislatívou týkajúcou sa harmonizácie nepriamych daní, a to by už prekračovalo zamýšľané zacielenie príspevku.

2. DAŇOVÉ PRÁVO NA SLOVENSKU PO ROKU 1992

Rok 1992 bol síce rokom „nula“ z hľadiska rozpadu ČSFR na dva relatívne samostatné štáty, avšak súčasne sa stal prvým a s najväčšou pravdepodobnosťou aj najdôležitejším rokom pre budúcnosť daní a daňového práva na Slovensku. Radikálne zmeny v spoločnosti pod vplyvom Novembra 1989 signalizovali, že je najvyšší čas opustiť dovtedajší daňový systém a vytvoriť kvalitatívne nový model zdaňovania, ktorý by sa stal modernejším a konkurencieschopnejším v porovnaní s daňovými systémami iných štátov. Treba si uvedomiť, že po Novembri 1989 trvalo ešte takmer dva roky, kým sa vytvorili kontúry súčasnej podoby daňovej sústavy a daňového systému. Do tohto časového rámca zapadá prijatie celého radu právnych predpisov, síce z iných oblastí práva (napríklad Obchodný zákonník, zákon o štátnom podniku, zákon o dlhopisoch, zákon o obecnom zriadení a pod.), ktoré ale vytvárali potrebné podmienky v právnej oblasti pre revolučnú premenu daňovo-právnych vzťahov. V rokoch 1990 a 1991 došlo aj k mnohým zmenám v dovtedy platných daňových zákonoch, avšak boli to iba čiastkové úpravy, ktoré akoby vytvárali predmostie na ceste od zastaraného daňového systému k modernejšiemu daňovému zákonodarstvu.

Bolo by možné v tomto smere postupovať a rozvíjať myšlienkový prúd, ale to by výrazne presahovalo rámec zamerania príspevku; stačí však spomenúť, že napríklad bez Obchodného zákonníka by nemohla byť prijatá ani adekvátne úprava zdaňovania podnikateľských subjektov. Obdobne možno nazerať na zmeny v trestnom zákonodarstve, ktoré reagovali na novovzniknutú situáciu v oblasti daňovo-právnych vzťahov, najmä nutnosť ochrany fiskálnych záujmov štátu realizovaných cestou daňových a súvisiacich platieb. V tejto súvislosti stojí za zmienku skutočnosť, že vtedajšie znenie Trestného zákona (ešte z roku 1961), ktoré pred zavedením daňovej reformy do praxe poznalo iba jeden trestný čin daňový (skrátene dane

podľa § 148)⁵ v rámci „Trestných činov proti mene a trestných činov daňových“, nemohlo ostať ušetrené vplyvu daňovej reformy, a to aj napriek tomu, že sa ďalšie skutkové podstaty trestných činov daňových dostali do textu Trestného zákona až s účinnosťou od 1.9.1999⁶. Zmeny v trestnom práve treba ale tiež považovať za priamy dôsledok zmien v oblasti právnej regulácie daňových vzťahov. Niektorí by mohli namietat' dlhšie „vákuum“ medzi začiatkom realizácie daňovej reformy a reakciou zákonodarcu na protispoločenské konania v oblasti trestnej ochrany zdaňovania. Osobne sa však domnievam, že to spôsobila dlhodobá manipulačná kampaň orgánov výkonnej moci, ktoré sľubovali po roku 1989 iba pozitívne zmeny, na čo veľká časť verejnosti nielen vtedy, ale ešte aj teraz márne čaká a možno aj verí.

Pod vplyvom vážnych zmien v ekonomickej sfére, najmä prechodu od centrálne plánovaného hospodárstva k princípom sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky⁷, sa Slovensko muselo vysporiadať aj s dovtedajšou sústavou daní a organizačnou štruktúrou orgánov, ktoré pôsobili pri správe daní. V roku 1992 boli zákonmi prijaté základné druhy daní a procesné predpisy k nim⁸, ktoré na dlhý čas ovplyvnili vývoj ekonomiky a sociálnych vzťahov na Slovensku. S istými zmenami, ktoré si vyžiadala ekonomický vývoj, zapojenie sa do medzinárodnej deľby práce, ale i príprava na vstup do EÚ, atď., ich poznáme na Slovensku aj v súčasnej dobe.

Pri spätnom pohľade smerom k začiatkom písania novodobej histórie zdaňovania na území Slovenska možno v tom najvšeobecnejšom pohľade skonštatovať, že daňové zákony z roku 1992 si kládli najmä tieto **ciele**:

1. vytvoriť novú daňovú sústavu, ako súčasť nového daňového systému⁹, ktorý bude zodpovedať / približovať sa predstavám vyspelých štátov o princípoch usporiadania daňových vzťahov v ich hmotnej i procesnej podobe;
2. v zdaňovaní príjmov zaviesť relatívne rovnaké podmienky zdaňovania právnických osôb a fyzických osôb - podnikateľov;
3. odstrániť daňovú nespravodlivosť vo vzťahu k zdaňovaniu príjmov fyzických osôb najmä tým, že sa zrušia osobitné, analytické dane, ktoré v bývalom režime platili jednotlivé skupiny fyzických osôb (daň zo mzdy, daň z príjmov obyvateľstva, daň z príjmov z literárnej a umeleckej činnosti, daň z príjmov občanov z poľnohospodárskej výroby) a namiesto týchto daní zaviesť jednu, relatívne komplexnú zákonnú úpravu zdanenia príjmov fyzických osôb;

⁵ Neskôr, s účinnosťou od 12.8.1993 aj trestný čin „skrátenie poplatkov a iných podobných dávok“ (§148b).

⁶ Skrátenie dane a poistného (§148), neodvedenie dane a poistného (§148a) a nezaplatenie dane (§148b).

⁷ Čl.55 ods,1 Ústavy SR.

⁸ Zákon o sústave daní, spoločný zákon o spotrebných daniach, zákon o DPH, zákon o daniach z príjmov, zákon o dani z nehnuteľností, zákon o dani z dedičstva, dani z darovania a dani z prevodu a prechodu nehnuteľností, zákon o cestnej dani a zákon o správe daní a poplatkov. Postavenie právnych základov pre realizáciu daňovej reformy od roku 1993 si vyžiadalo celkom prijatie štrnástich daňových zákonov (v tom je započítaný už i zákon o územných finančných orgánoch a viaceré nadväzujúce zákony, napríklad Colný zákon a súvisiace predpisy, ako zákon o daňových poradcov a Slovenskej komore daňových poradcov a pod.).

⁹ K otázke rozdielov medzi termínmi „daňová sústava“ a „daňový systém“ pozri napríklad: BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. EPOS, Bratislava, 2019 s. 29 a n.

4. odstrániť daňovú nespravodlivosť vo vzťahu k zdaňovaniu príjmov právnických osôb najmä tým, že sa zrušia osobitné, analytické dane (dôchodková daň a daň z objemu miezd, poľnohospodárska daň zo zisku a poľnohospodárska daň z objemu miezd a odmien) a odvody (odvod zo zisku, odvod z objemu miezd a odmien, odvod z odpisov základných prostriedkov a z podobných povinností). Tieto daňové a odvodové povinnosti platili napríklad štátne podniky, účastinné spoločnosti, štátne hospodárske organizácie, JRD, spoločné poľnohospodárske podniky, štátne majetky, bytové, spotrebné a výrobné družstvá, združenia s právnou subjektivitou, atď. Realizáciou tejto myšlienky došlo k zrušeniu minimálne 4 daní a odvodov platených právnickými osobami. Presne kvantifikovať koľko druhov platieb bolo zrušených nie je možné, vzhľadom na rozsah a ich druhy vo vzťahu ku konkrétnym právnickým osobám. Podstatné je to, že sa namiesto nich zaviedla iba jedna daň z príjmov právnických osôb, i keď je pravda, že časť daňových / odvodových platieb z minulého režimu sa transformovala do novovzniknutého systému odvodov¹⁰;
5. opustiť uplatňovanie dane z obratu a nahradiť ho daňou z pridanej hodnoty¹¹. Tejto dani začalo podliehať zdaniteľné plnenie v tuzemsku a tovar z dovozu. Okrem toho bol prijatý spoločný zákon o spotrebných daniach¹². Vo vzťahu k právnej úprave DPH išlo zo strany Slovenska o prvý krok na ceste k priblíženiu sa zdaňovaniu nepriamymi daňami na území EÚ¹³;
6. zaviesť zdaňovanie využívania pozemných komunikácií motorovými vozidlami a prípojnými vozidlami cestnou daňou v prípade fyzických / právnických osôb, ktoré ich používajú na podnikanie alebo v súvislosti s podnikaním;
7. nahradiť v tom čase ešte existujúce notárske poplatky daňovými platbami¹⁴;
8. zdaňovať všetky nehnuteľnosti jednou daňou z nehnuteľností (namiesto domovej dane, poľnohospodárskej dane z pozemkov a lokalizačného poplatku);

¹⁰ Tento nový systém odvodov, ktoré sú v tomto príspevku mimo rámca mojej pozornosti, však nemožno zamieňať / stotožňovať s odvodmi, ktoré platili štátne podniky, podniky zahraničného obchodu, akciové spoločnosti, združenia s právnou subjektivitou, štátne hospodárske organizácie, štátne peňažné ústavy a poisťovne, Štátna banka československá, ČSD a špecializované železničné organizácie na základe zákona č.156/1989 Zb. o odvodoch do štátneho rozpočtu (z objemu miezd, zo zisku, z odpisov základných prostriedkov a regulačné a cenové odvody), ktoré mali nahradiť daňové povinnosti uvedených subjektov. Jednalo sa o platobné povinnosti, ktorých ukladanie teória vtedajšieho finančného práva nezdôvodňovala mocenským postavením štátu, ako je tomu v prípade ukladania daní, ale argumentovalo sa vlastníckou pozíciou štátu. Podstata týchto platieb spočívala v tom, že štát nemôže zdaňovať svoje štátne subjekty, môže iba prerozdeľovať formou odvodov finančné prostriedky existujúce v štátnom vlastníctve.

¹¹ Stalo sa tak zákonom č.222/1992 Zb. o dani z pridanej hodnoty.

¹² Zákon č.213/1992 Zb. o spotrebných daniach. Išlo o spotrebné dane, ktorými sa zdaňovali uhľovodíkové palivá a mastivá, lieh a liehoviny, pivo, víno a tabakové výrobky (legislatívna skratka "vybrané výrobky"). O rok neskôr došlo k zrušeniu tohto zákona a zdaňovanie vybraných výrobkov bolo upravené samostatnými zákonmi.

¹³ Druhý zákon o DPH bol prijatý v roku 1995 (zákon č.289/1995 Z. z. o dani z pridanej hodnoty) a po tomto zákone došlo k prijatiu zákona o DPH platného aj v súčasnosti. Udialo sa tak s účinnosťou k 1.máju 2004 (teda ku dňu vstupu Slovenska do EÚ).

¹⁴ Daňou z dedičstva, daňou z darovania a daňou z prevodu a prechodu nehnuteľností. V priebehu ďalšieho vývoja daň z dedičstva a daň z darovania boli zrušené (k 31.12.2003) a daň z prevodu a prechodu nehnuteľností bola novo upravená zákonom č.554/2003 Z. z. Podľa §18 tohto zákona sa jeho ustanovenia uplatnia vtedy, ak daňová povinnosť vznikla do konca roku 2004.

9. zaviesť komplexnú a zákonnú úpravu správy daní a poplatkov, ktorá na jednej strane nahradí uplatňovanie podzákonnej úpravy ešte z roku 1962¹⁵ a súčasne vylúči aplikáciu všeobecných procesných predpisov z oblasti správneho práva na daňové konanie¹⁶.

Význam daňového práva aj pod vplyvom daňovej reformy z roku 1992 začal narastať v úzkej spojitosti s presadzovaním princípov trhového mechanizmu v našej ekonomike. Práve táto časť slovenského práva zaznamenala v predchádzajúcich decéniách najväčšie zmeny v porovnaní so stavom, ktorý v právnej oblasti platil dovtedy. Možno povedať, že daňové právo sa hneď po roku 1992 stalo najdynamickejšie sa rozvíjajúcou časťou nášho právneho poriadku¹⁷.

S dynamikou je však logicky spojená i nestabilita, bez ohľadu na to, o akých javoch by sme hovorili. Z toho rezonuje aj záver, že nestabilná daňovo-právna regulácia výrazným spôsobom vplýva na kvalitu realizácie daňovo-právnych vzťahov. Takýto záver možno s plným vedomím vzťahovať aj na daňovo-právne prostredie na Slovensku od počiatkov jeho formovania¹⁸.

Daňové zákony účinné od roku 1993 boli nespočetne krát novelizované, najmä v snahe zakryť, resp. eliminovať ich nedostatky¹⁹. Niektoré zmeny daňových zákonov boli podmienené aj politickými a ďalšími vplyvmi, na základe ktorých do daňových zákonov preniklo veľa nesystémových prvkov najmä v podobe výnimiek a rôznych podmienok. Osobitne sa to týka zdanenia príjmov²⁰. V nadväznosti na to, sa mali v treťom zákone o dani z príjmov výnimky,

¹⁵ Vyhláška č.16/1962 Zb. o konaní vo veciach daní a poplatkov.

¹⁶ Zákona č.71/1967 Zb. o správnom konaní.

¹⁷ BABČÁK, V.: *Daňové právo a príprava daňovej reformy v Slovenskej republike*. In: Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3-4/2003 „Teoretické otázky finančného práva, UK, Karolinum, Praha, s.9-26.

¹⁸ Je bez akýchkoľvek pochybností, že spoločensko-ekonomický vývoj má svoju prirodzenú vnútornú a v zásade aj objektívne pôsobiacu dynamiku, ktorej sa musí prispôbiť aj normotvorný proces v oblasti daní, dokonca ho musí do značnej miery aj predvídať. Dynamiku rozvoja daňového práva preto síce ponímam ako nevyhnutnú podmienku jeho stability, to však ale neznamená, že dynamika daňovo-právnej normotvorby môže ísť na úkor stability daňového práva. Rád by som v tomto smere odkázal na názor popredných českých odborníkov z oblasti práva J. Boguszaka a J. Čapeka, ktorí konštatujú, že časté novelizácie právnych predpisov **devalvujú hodnotu právnej istoty**. Pozri: BOGUSZAK, J. - ČAPEK, J. *Teorie práva, CODEX Bohemia, Praha, 1997, s.22.*

¹⁹ V tomto smere najčastejšie boli novelizované:

- zákony o daniach z príjmov: prvý zákon z roku 1992 (21 novelizácií), druhý zákon z roku 1999 (11 novelizácií). Terajší, v poradí tretí zákon z roku 2003 už „prežil“ 108 novelizácií;
- zákon o DPH: prvý zákon z roku 1992 (8 novelizácií), druhý zákon z roku 1995 (14 novelizácií) a platný zákon z roku 2004 (35 novelizácií);
- zákon o správe daní a poplatkov z roku 1992 až do svojho zrušenia podliehal 48 novelizáciám. Terajší Daňový poriadok bol zatiaľ „iba“ 40 krát novelizovaný.

²⁰ Napríklad prvé dva zákony o daniach z príjmov (z roku 1992 a 1999) mali v podstate totožnú štruktúru a princípy, na ktorých boli založené. Počas 11-12 rokov sa teda de facto uplatňoval rovnaký systém zdaňovania príjmov, hoci s mnohými čiastkovými zmenami, pričom rástla zložitosť zákona - napríklad jeho slovný obsah sa rozrástol na štvornásobok. Tento nárast bol spôsobený nielen upresňovaním textu, ale najmä veľkým počtom výnimiek. Za uvedené obdobie vzrástol počet výnimiek a podobných ustanovení na 212. V daňovej praxi výnimky pre jeden daňový subjekt vyvolávajú spravidla nutnosť zvyšovať dane pre ostatné subjekty. Výnimky porušujú všetky daňové princípy, pretože sú nespravodlivé, nie sú neutrálne, komplikujú zákony a znižujú ich účinnosť. Žiaľ, takýto stav sa na Slovensku udržal až do dnešných dní.

úlavy a oslobodenia v maximálnej možnej miere obmedziť²¹, čo sa však, ako ukázal ďalší vývoj, nestalo. Výnimky a ďalšie nesystémové prvky spôsobovali nejednoznačnosť daňových zákonov, viedli ku zmenám v právnej úprave a následne vyvolávali potrebu vydávania rôznych usmernení a výkladov, čo však už naráža v oblasti teórie práva na problémy týkajúce sa ich záväznosti. Takýmito opatreniami sa pomerne často zvyhodňovali či znevýhodňovali určité skupiny daňovníkov.

Časté zmeny daňových zákonov boli od počiatku vzniku samostatnej SR vyvolané predovšetkým: **(1) politickými vplyvmi** (množstvo nesystémových opatrení), **(2) absenciou** objektívnych postojov a názorov jednotlivých ministrov financií a samotných vlád, **(3) podporou súkromným záujmom** rôznych finančných skupín a **(4) nevyhnutnou reakciou** na právne akty EÚ.

Veľkým problémom počas doterajšieho vývoja daňového práva sa ukázala absencia viacerých princípov zdaňovania, ktorú neodstránila ani už skôr spomínaná „Konceptia daňovej reformy v rokoch 2004 - 2006“. Také princípy zdaňovania, ako sú daňová spravodlivosť²², právna istota, stabilita daní a daňového systému²³, jednoduchosť a jednoznačnosť vyjadrenia daňových povinností (výrazne jej konkurovala zložitnosť / komplikovanosť právnej úpravy daní²⁴), efektívnosť / účinnosť zdaňovania, atď., sa dostávali do slovníka politikov iba v čase predvolebných sľubov, následne sa na nich zabúdalo. Jeden zo smutných príkladov nerešpektovania princípov zdaňovania v slovenských podmienkach bolo aj zrušenie základného piliera daňovej sústavy, ktorým bol zákon o sústave daní²⁵.

²¹ Niektoré oslobodenia od dane je vhodné zachovať z praktických dôvodov, ako je napríklad komplikované vyčíslenie hodnoty, administratívna jednoduchosť a pod. Napríklad sa to môže týkať niektorých transférov z verejných zdrojov, pretože nie je logické, aby orgány verejnej moci poskytovali podporu z verejných zdrojov a súčasne, aby časť tejto podpory bola vzápätí odobraná späť formou dane alebo príjmov z predaja hnuiteľného majetku, ktorý neslúži na podnikanie. Zdaňovanie takýchto príjmov by súčasne vyžadovalo plošné zavedenie evidenčných povinností vzťahujúcich sa na každého občana z dôvodu potreby preukazovania výdavkov na nadobudnutie tohto majetku. Administratívne náklady na správu dane by teda pravdepodobne vysoko prevýšili výnos z dane. Pozri: BABČÁK, V.: *Daňové právo a príprava daňovej reformy v Slovenskej republike*. In: Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3-4/2003 „Teoretické otázky finančného práva, UK, Karolinum, Praha, s.9-26.

²² Na tému napríklad daňovej spravodlivosti už bolo uverejnených veľa rôznych statí. Daňová spravodlivosť bola pritom odbornou verejnosťou braná v čase, keď sa tvorili východiská terajšej daňovej sústavy ako jeden zo základných princípov, na ktorých treba vybudovať sústavu daní. Nespravodlivý charakter celého radu ustanovení obsiahnutých v daňových zákonoch vedie v historickom pohľade k tomu, že v spoločnosti sa „udomácnila“ všeobecná tolerancia k obchádzaniu a porušovaniu takýchto "nespravodlivých" zákonov a verejnosť sa často k prezentovaným prípadom stavia ľahostajne s vedomím toho, že v zásade sa tento stav nezmení. „Olej do ohňa“ prilievajú aj samotní politici svojimi nezodpovednými vyjadreniami, ktoré ich osobne nič „nestoja“, práve naopak, rastie im popularita. Dôsledkom sú potom daňové podvody, daňové úniky, prenos sídla alebo presun príjmov do zahraničia atď.

²³ Skôr by bolo vhodné hovoriť o prejavoch nestability daňového systému a zdaňovania, napríklad v oblasti príjmov (časté zmeny pravidiel odpisovania hmotného a nehmotného majetku, pravidiel odpisovania daňovej straty a pod.).

²⁴ Doterajšia legislatívna prax v oblasti zdaňovania dosvedčuje, že s podrobnou právnou úpravou ide ruka v ruke aj vyššia miera jej komplikovanosti. Podrobnejšia právna úprava zdaňovania ešte sama o sebe nezaručuje rozvoj a vyššiu kvalitu podnikateľského prostredia. Na strane druhej nemožno vylúčiť ani fakt, že pokiaľ podrobná právna úprava bude ustanovovať presné, jednoznačné, systémové a dlhodobo platné pravidlá, ktoré budú súčasne významným nástrojom právnej istoty, môže pomôcť podnikateľom pri ich činnosti.

²⁵ Zákon č.212/1992 Z. z. o sústave daní. K jeho zrušeniu došlo v roku 1999.

Ďalší vývoj ukázal, že pri zdaňovaní príjmov existuje celý rad otázok, ktoré podnikateľskému prostrediu spôsobujú problémy pri ich podnikateľskej činnosti. Týkali sa najmä veľkých rozdielov pri zdaňovaní príjmov medzi fyzickými osobami (vrátane podnikateľov typu živnostníci a remeselníci a iné samostatne zárobkovo činné osoby) a právnickými osobami. Z tohto dôvodu vznikla požiadavka:

1. nahradiť pomerne vysoké progresívne zdanenie príjmov fyzických osôb podľa zákona o daniach z príjmov z roku 1992²⁶ nižšou sadzbou dane. Toto sa udialo v roku 1999 prijatím nového zákona o daniach z príjmov²⁷;
2. znížiť vysokú lineárnu sadzbu dane z príjmov právnických osôb vo výške 40% zo základu dane podľa zákona o daniach z príjmov z roku 1992. Stalo sa tak v roku 1999 prijatím zákona o daniach z príjmov, ktorým bola sadzba vo výške 40% znížená najprv na sadzbu vo výške 29% a s účinnosťou od 1.1.2002 na 25% zo základu dane. K ďalšiemu zníženiu daňovej sadzby došlo v poradí tretím zákonom o dani z príjmov z roku 2003;
3. priblížiť sadzbu dane z príjmov pre fyzické i právnické osoby na porovnateľnú úroveň. Toto sa udialo v roku 2003. a to tým, že sa pre právnické osoby znížila základná daňová sadzba až na 15% a pre fyzické osoby sa zjednotila daňová sadzba na 19%. Najmä z úrovne vtedajších najvyšších orgánov verejnej moci sa táto sadzba začala populisticky označovať ako „rovná daň“²⁸, t. j. zdaňovanie všetkých druhov príjmov (ziskov) fyzických osôb jedinou lineárnou sadzbou dane vo výške 19%. Toto vágne, až zavádzajúce označenie následne prevzala bez akýchkoľvek „zastavení sa“ nad správnosťou či vhodnosťou tohto názvu aj novinárska obec. Treba však priznať, že tento nový spôsob zdaňovania priniesol podstatné zjednodušenie systému zdaňovania príjmov aj napriek tomu, že v osobitných prípadoch sa uplatňovali aj naďalej aj iné daňové sadzby;
4. vytvoriť konkurenčné podmienky pre živnostníkov, remeselníkov a poľnohospodárov v porovnaní s ostatnými skupinami podnikateľských subjektov. Takéto podmienky sa mali vytvoriť osobitným spôsobom zdaňovania príjmov týchto subjektov. Napríklad pre

²⁶ V prvom pásme daňového základu činila sadzba dane 15% a v siedmom, najvyššom pásme išlo o sadzbu 1 317 600 Sk a 46% zo základu presahujúceho 3 240 000 Sk. Pri prepočte na euro referenčným výmenným kurzom to bolo 43 736,31 eur a 46% zo základu prevyšujúceho 107 548,29 eur.

²⁷ Zákon č.366/1999 Z. z. o daniach z príjmov, podľa ktorého síce ostalo zachované progresívne zdanenie príjmu, avšak došlo k zníženiu sadzby dane. Zákon síce platil iba 4 roky, avšak v prípade dane z príjmov fyzických osôb došlo k zásadným zmenám, keď porovnáme zákon účinný k 1.1.2000 a k 1.1.2002. Zmeny sa týkali počtu stupňov daňového základu i výšky daňovej sadzby.

S účinnosťou od 1.1.2000 v prvom stupni daňového základu činil horný limit pre uplatnenie 12% - nej sadzby dane 90 000 Sk (približne do výšky 3 tis. eur). Podľa predchádzajúceho zákona to pri daňovom základe do výšky 60 tis. Sk bola sadzba dane vo výške 15%. Zákon obsahoval v tomto prípade až 7 stupňov daňového základu (v siedmom stupni činila sadzba dane pri základe dane 1 128 000 Sk a viac (37 442,74 eur a viac) 376 500 Sk (12 497,51 eur) a 42% zo základu presahujúceho 1 128 000 Sk (37 442,74 eur).

S účinnosťou od 1.1.2002 v prvom stupni pri daňovom základe do 90 000 Sk sa už uplatňovala 10% - ná sadzba dane. Zákon súčasne zredukoval počet stupňov daňového základu na päť. V piatom, najvyššom stupni daňového základu išlo pri základe dane vo výške 564 000 Sk a viac o daň vo výške 146 280 Sk a 38% zo sumy nad 564 000 Sk (pri prepočte na eura to teda bolo zdanenie: pri daňovom základe nad 18 721,37 eur činila daň 4 855,61 eur a 38% zo sumy presahujúcej 18 721,37 eur).

²⁸ Keby sa aj v skutočnosti malo jednať o tzv. rovnú daň, v praxi by sa to mohlo vykladať v tom zmysle, že každá fyzická / právnická osoba zaplatí do štátneho rozpočtu rovnakú sumu dane, čo aj pri uplatnení lineárnej daňovej sadzby nie je prakticky možné.

daňovníkov vykonávajúcich poľnohospodársku výrobu, lesné a vodné hospodárstvo zaviedol zákon č.366/1999 Z. z. osobitný spôsob zdaňovania ich príjmov (§14), avšak nemal dlhé trvanie a bol zrušený k 1.1.2001. Okrem toho bol zavedený tým istým zákonom aj osobitný spôsob zdaňovania príjmov daňovníkov prevádzkujúcich niektoré živnosti (§15). V poradí tretí zákon o dani z príjmov však tento spôsob zdanenia do svojho znenia už neprevzal.

Výška sadzby dane uvedená pod bodmi 1 a 2 predstavovala základnú sadzbu. Okrem nej sa na základe jednotlivých zákonov počas ich účinnosti uplatňovali aj iné daňové sadzby, napríklad osobitná sadzba dane²⁹.

Už som spomínal, že na daňové zákony boli vznášané vždy osobitné požiadavky na dodržiavanie princípov, ktoré sú bežné v právnych štátoch a ktoré spomínala aj „Konceptia daňovej reformy v rokoch 2004 - 2006“. Treba si však uvedomiť, v akom časovom okamihu tento dokument vznikol. Bolo to obdobie vstupu do EÚ, kedy sa vtedajšia vláda aspoň v proklamatívnej podobe snažila presvedčiť EÚ, že má eminentný záujem daňové princípy aj dodržiavať. Po takmer celé tri decenia formovania daňového systému na Slovensku však ani zďaleka k plnej spokojnosti na strane daňových subjektov, akademickej komunity ani verejnosti v tomto smere nedošlo.

V mnohých smeroch bolo očividné, že daňovú oblasť na Slovensku, ktorú reprezentujú navonok aj daňové zákony, ovplyvňuje politika. Medzi výrazné príklady toho, ako politika preniká do oblasti daní, doslova je táto oblasť politikou „presiaknutá“, možno zaradiť napríklad presun daňového bremena z priamych daní na nepriame dane, k čomu došlo v našich podmienkach práve v súvislosti s realizáciou fiskálnej decentralizácie v roku 2004³⁰, ale aj tzv. daňové prázdniny pre významných zahraničných investorov, ktorí ponúkajú pracovné príležitosti na našom území, čím sa SR zaradila medzi „krajiny s privilegovaným daňovým režimom“³¹, či rôzne formy pomoci zo strany štátu, ako sú napríklad štátna pomoc³², regionálna investičná pomoc³³, stimuly pre výskum a vývoj³⁴ a pod.

Záverom k tejto časti príspevku sa nevyhnem niektorým konštatáciám, ktoré priamo vyplývajú z hypertrofiie daňových noriem na Slovensku za ostatných takmer tridsať rokov. Takáto hypertrofia priniesla viaceré negatívne dopady do daňového prostredia. Viedlo to najmä k **(1)** daňovým podvodom, daňovým únikom a vyhýbaniu sa plateniu daní, **(2)** s tým spojenému

²⁹ Pozri §36 zákona č.286/1992 Zb. alebo §36 zákona č.366/1999 Z. z. alebo §15a zákona č.595/2003 Z. z.

³⁰ Jedným z dôvodov tohto presunu bol „neviditeľný“ charakter nepriamych daní, pretože sú súčasťou cien a teda sú „skryté“ za cenami. Platenie týchto daní nevníma obyvateľstvo natoľko citlivo, ako pri priamych daniach. Napríklad len veľmi málo ľudí po každom nákupe skúma, akou sumou sa na celkovej zaplatenej čiastke podieľa trebárs DPH.

³¹ Pozri napríklad: LESERVOISIER, L. *Daňové ráje*. HZ, Praha, 1996, s. 9, príp. BABČÁK, V.: *EÚ a daňové ráje I. (zrodenie daňových rajov)*. In: Zborník „Daňové ráje a zneužívanie daňového systému“. UPJŠ, Košice, 2018, s.9-28.

³² Podľa zákona č.358/2015 Z. z. o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci).

³³ Podľa zákona č.57/2018 Z. z. o regionálnej investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³⁴ Podľa zákona č.185/2009 Z. z. o stimuloch pre výskum a vývoj a o doplnení zákona č.595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

prenosu sídla a presunu zisku obchodných spoločností do zahraničia, a čo mimoriadne ovplyvnilo daňovú disciplínu, to bola a ostáva (3) neúcta väčšiny spoločnosti k daňovým zákonom a všeobecná tolerancia k ich obchádzaniu a porušovaniu zo strany celého radu daňových podvodníkov s vedomím toho, že aj tak sa zásadná zmena v tomto smere neudeje.

Priamym a určite neželaným komplexným dôsledkom častých zmien daňových predpisov na Slovensku je výrazné skomplikovanie daňového práva.

Na záver môjho vstupu do problematiky formovania sa a vývoja daňového práva po roku 1992 by bolo iste účelné predstaviť okruh prameňov slovenského daňového práva:

- ústavné články zakotvujúce princípy usporiadania daňovo-právnych vzťahov (najmä čl. 59 a čl.93 ústavy),
- viac ako 20 daňových zákonov,
- preberané právne záväzné akty EÚ (najmä nariadenia a smernice),
- vykonávacie predpisy vo forme vyhlášok (najmä k zákonom o nepriamych daniach),
- dvojstranné zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia a o zabránení daňového úniku v odbore daní z príjmov a daní z majetku (SR má uzavreté zmluvy so 69 štátmi sveta³⁵).

Pokiaľ je mojou snahou dospieť pri náčrte vývoja daňového práva od podmienok, v ktorých sa vyvíjalo v tradičnej ekonomike až k podmienkam, v ktorých pôsobí v súčasnosti, nebude to celkom dobre možné bez toho, aby som sa krátko nezastavil pri skúmaní vzťahu digitálna ekonomika a zdieľaná ekonomika. Východiskom je téza, že zdieľaná ekonomika predstavuje v štruktúre digitálnej ekonomiky akýsi osobitný typ / druh.

Na záver tejto časti by bolo možné ešte konštatovať, že daňové zákony, najmä zákon o dani z príjmov a zákon o správe daní a poplatkov osobitne **nezohľadňovali** rodiace sa trendy digitálnej doby, ako zavedenie informačných a komunikačných technológií (ďalej len “IKT“, online platforiem a pod.

Na tento zmenený prístup musela verejnosť na Slovensku čakať ešte pomerne dlhú dobu. Napríklad pojem „digitálna platforma“ bol zavedený do daňovej praxe až novelou zákona o dani z príjmov pod č.344/2017 Z. z.

3. DIGITÁLNA / ZDIEĽANÁ VS. TRADIČNÁ EKONOMIKA (ALEBO OD TRADIČNÉHO KU MODERNÉMU)

Nová, nazvime to digitálna doba, postavila svet pred množstvo otázok, na ktoré nadnárodné ekonomické i politické spoločenstvá, štáty, podnikateľské subjekty i samotné obyvateľstvo stále hľadá odpovede. Ide o celý rad otázok takpovediac na povrchu podstaty digitálnej doby, príslušné inštitúcie a orgány sa však boria aj s otázkami zložitejšieho charakteru, končiace často bez nájdania uspokojivej odpovede.

³⁵ Údaj dostupný z:

Zoznam platných a účinných zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia | Ministerstvo financií Slovenskej republiky (mfsr.sk).

K tým jednoduchším otázkam, aspoň sa to tak javí, patrí v prvom rade nutnosť vyrovnat' sa s pojmoslovím používaným na označenie ekonomiky, ktorá charakterizuje digitálnu dobu. Svetlo sveta v ostatných asi dvadsiatich rokoch uzreli viaceré termíny spojené s ekonomikou digitálnej doby, ako sú digitálna ekonomika, zdieľaná ekonomika, kolaboratívne hospodárstvo, ekonomika platforiem, platformové hospodárstvo a aj iné mutácie pre označenie nového typu ekonomiky, na ktorý EÚ nazerá prinajmenej s vierou, že zabezpečí mimoriadny hospodársky rast. S tým je spojená dilema, či v prípade týchto termínov ide o synonymné pojmy alebo by bolo správnejšie (aspoň pri stretnutiach odborníkov) medzi nimi rozlišovať.

Je nesporné, že vo všetkých týchto javových stránkach ekonomiky zohráva rozhodujúcu úlohu digitalizácia, ktorá sa vyznačuje poskytovaním digitálnych služieb. Využíva k tomu najmä IKT. Tento proces ovplyvňuje všetky oblasti života na Zemi, nielen prítomnosť, ale aj (určite blízku) budúcnosť ľudstva; preto by nebolo správne ho zužovať iba na ekonomickú a sociálnu oblasť. Práve to ma inšpiruje k záveru, že termín „digitálna ekonomika“ stojí nad ostatnými, podobnými výrazmi, ktoré boli spomínané. Inými slovami, tieto ostatné javové stránky súčasnej ekonomiky by bolo vhodné považovať za súčasť digitálnej ekonomiky. Z toho by malo vyplývať, že **digitalizácia tvorí jadro všetkých typov súčasnej ekonomiky**.

Termínom *digitálna ekonomika* sa má vyjadriť spôsob alokácie zdrojov za využitia IKT. Tieto technológie vytvorili priestor pre doteraz nepredstaviteľné rozšírenie ponuky predaja tovarov a služieb cez internet, pre ktoré vlastne ani neexistujú žiadne hranice, nehovoriac už o nejakých pomyselných daňových hraniciach. Vedie to k tomu, že množstvo podnikateľských subjektov podniká s vedomím toho, že ich príjmy možno ani nebudú / nemusia byť zdanené. Práve táto skutočnosť akoby predurčovala zložitosť vývoja digitálnej doby, vrátane otázok spojených so zdaňovaním.

Odborná komunita (nielen akademická), ale i samotní tvorcovia zákonov musia hľadať odpoveď na problém súvisiaci s vymedzením hraníc, do ktorých môže štát alebo nadnárodné spoločenstvo ešte tolerovať prezentáciu a rozširovanie digitálnych javov prostredníctvom internetu, to znamená **ich rozširovanie vôbec neregulovať** (vrátane toho, aby sa skúmal ich obsah, súlad so spoločenskou morálkou, etikou a pod.) alebo či už nevzniká **nutnosť prijímať opatrenia na reguláciu** digitálnych javov vo vnútri štátu či v širšom geopolitickom priestore. K tomu sa vyjadrujú elektronické i printové médiá (často krát zavádzajúco alebo bez znalosti veci), no i predstavitelia rôznych odborných komunit, ako sú ekonómovia, sociológovia, psychológovia, politológovia a pod. Od tohto kroku je, vo virtuálnom význame, ešte dlhá cesta k právnym aspektom skúmanej problematiky: ako a či vôbec cestou právnej normotvorby regulovať digitálne služby³⁶ a akými odvetvami práva, ďalej, ktoré oblasti / segmenty sú súčasťou digitálnej ekonomiky takého významu, že je povinnosťou štátu do nich zasahovať cestou právnej regulácie a až niekde na konci všetkých snáh, úvah a riešení zostáva otázka zdaňovania digitálnej ekonomiky.

³⁶ V tomto smere sa diskusie sústreďujú najmä na to, či zdaňovať iba digitálnu reklamu alebo komplexne všetky digitálne služby.

Je paradoxom digitálnej doby, že štáty si všeobecne chránia svoju daňovú suverenitu a sú závislé na zvyšovaní daňových príjmov. To je jedna strana tej istej digitálnej mince. Na strane druhej však na prvý pohľad nelogicky ustupujú, ba v niektorých prípadoch sa priam zbavujú možnosti zdaňovať digitálne služby, aj keď ich k tomu častokrát „núti“ politický tlak najmä zo strany rozhodujúcich svetových veľmocí. Nezáleží na tom, či sa to deje vo vnútroštátnom kontexte alebo na úrovni samotnej EÚ. V minulých dvoch rokoch postupne prenikali na povrch indície o snahe niektorých veľmocí zabrániť prijatiu úniovej dane z digitálnych služieb, čomu sa podvolila aj EÚ, nie však napríklad Francúzsko, v príprave na jej zavedenie ani Španielsko, Česká republika a pod.

Podľa oznámenia Komisie z roku 2018³⁷ spoločnosti pôsobiace v digitálnej ekonomike rastú oveľa rýchlejšie než hospodárstvo ako celok a najväčšie z nich majú v EÚ obrovské základne používateľov / spotrebiteľov. Tieto spoločnosti sa musia, rovnako ako všetky ostatné firmy, podieľať na daňovom zaťažení potrebnom na financovanie verejných služieb, na ktoré sa spoliehajú a ktoré môžu využívať. Týka sa to najmä spoločnosti s vysokou digitálnou prítomnosťou. Realita je však taká, že tieto spoločnosti (jedná sa o internetové či online / digitálne platformy) neplatia dane, pokiaľ na území daného štátu nie sú vo významnej miere fyzicky prítomné. Dostupné údaje pritom ukazujú, že firmy, ktoré sa zaoberajú prevažne digitálnou činnosťou, majú pri pôsobení v zahraničí zníženú potrebu fyzickej prítomnosti, čoho dôkazom je, že sídlo v zahraničí má len 50% pridružených spoločností digitálnych nadnárodných spoločností, a v prípade tradičných nadnárodných spoločností je to až 80%³⁸.

Digitálna ekonomika prináša množstvo tzv. digitálnych javov, ktoré veda o daňovom práve musí bližšie analyzovať a hľadať odpovede na otázky, ktoré sa vynárajú akoby z „temnôt“ digitálnej ekonomiky. Minimálne sa to týka hľadania odpovede na to, či sa majú tzv. digitálne javy zdaňovať alebo nie a keď áno, tak v akom optimálnom móde, aby nedochádzalo k disproporciám medzi jednotlivými členskými štátmi EÚ na poli jednotného vnútorného trhu. Touto otázkou sa zaoberajú aj iní autori³⁹. Vychádzajú z toho, že zdaňovanie, resp. dane neslúžia len na uspokojovanie fiskálnych záujmov štátu či obcí, ale môžu slúžiť aj ako nástroj na dosahovanie iných cieľov (napríklad na deklarované stieranie rozdielov medzi podnikateľmi). V nadväznosti na to dospievajú k názoru, že v prípade, ak sa štáty rozhodnú zdaňovať vybrané digitálne javy, je nutné sa zamyslieť nad otázkou, či bude postačovať riešenie na národnej úrovni alebo je potrebný spoločný a koordinovaný prístup na medzinárodnom fóre⁴⁰.

Zdieľaná ekonomika by nemohla „prežiť“ a rozvíjať sa bez existencie digitálnej ekonomiky. Najnovšie sa digitálna ekonomika začína považovať za špecifické odvetvie

³⁷ Oznámenie Komisie „Nadišiel čas vytvoriť moderný, spravodlivý a účinný štandard zdaňovania pre digitálne hospodárstvo“. COM(2018) 146 final, 21.3.2018, s.2 a s.4.

³⁸ COM(2018) 146 final, s.4.

³⁹ Bližšie pozri napríklad: HRABČÁK, L - STOJÁKOVÁ, M.: *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb - hrozba alebo výzva pre normotvorcov?* In: *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*, č.1, roč.8, UPJŠ, Košice, 2020, s.16.

⁴⁰ Tamtiež, s.16.

priemyslu s novými typmi spoločností a formami / modelmi podnikania. Zdieľaná ekonomika je jedným z jej atribútov⁴¹.

A ako je to so zdieľanou ekonomikou a zmenou jej vnímania vo verejnosti v porovnaní s tradičnou ekonomikou? Považujem za potrebné sa aspoň niekoľkými myšlienkami zastaviť pri vymedzení podstaty zdieľanej ekonomiky, ako aj pomenovať základné rozdiely medzi tradičnou a zdieľanou ekonomikou. Súvisí to s tematickým zameraním príspevku.

Samotný termín „zdieľaná ekonomika“ sa vyskytuje v rôznych konotáciách; stačí si pozrieť významy tohto termínu uvádzané na internetových stránkach⁴². Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že takéto rôzne výrazové prostriedky na označenie v podstate jedného javu majú za cieľ zahmlievať meritum tohto fenoménu. Väčšinou sa totižto pri iných javoch, na ktorých označenie neexistuje ustálená názorová zhoda jedná o to, že príslušný jav nie je ani možné jednoznačne a presne vymedziť / identifikovať vzhľadom na jeho vnútornú rozpornosť a chýbajúce zjednocujúce prvky. Len okrajovo chcem dodať, že ako synonymný pojem na označenie fenoménu zdieľanej ekonomiky alebo ekonomiky zdieľania sa v príslušných aktoch EÚ používa najmä výraz „kolaboratívne hospodárstvo“⁴³. V tomto príspevku sa budem snažiť tomuto pojmu, pokiaľ to pôjde, sa vyhnúť. K tomu sa však žiada dodať, že ani termín zdieľaná ekonomika nepozná - aspoň zatiaľ - ani slovenská legislatíva, a to nielen daňová či obchodná, príp. pracovná. Malo by teda ísť o termín nelegálny, používaný momentálne iba v praxi, i keď ťažko poprieť to, že sa presadzuje aj za pomoci médií ako terminus technicus pre ekonomiku, ktorá dokáže prinášať prospech pre únieové hospodárstvo i ekonomiky členských štátov. Verejnosti na Slovensku ešte nie sú známe ani informácie o tom, či príslušné ministerstvo (financií, hospodárstva a pod.) pripravuje regulačný predpis, ktorý by sa týkal regulácie zdieľanej ekonomiky; mohlo by sa zdať, že v tomto smere čaká slovenské ministerstvo financií na iniciatívu EÚ. Obdobne je tomu pravdepodobne i v Čechách, pretože ešte v roku 2017 bola spracovaná analýza zdieľanej ekonomiky a digitálnych platforiem na úrovni Úradu vlády ČR, ktorá tiež neústila do jednoznačného záveru o nutnosti zdieľanú ekonomiku právne regulovať⁴⁴.

⁴¹ Do digitálnej ekonomiky však patria aj iné oblasti priamo, príp. aj nepriamo spojené s digitalizáciou jednotlivých spoločenských vzťahov, ako je napríklad umelá inteligencia, medicína, robotizácia, obchodné platformy, samozrejme aj IKT.

⁴² Fenomén zdieľanej ekonomiky sa prezentuje aj v iných označeniach, napríklad ako „zdieľané hospodárstvo“, „prístupová ekonomika“, „kolaboratívna ekonomika“, „on-de-mand ekonomika“, „peer to peer ekonomika“, „cirkulárna ekonomika“, „obehová ekonomika“ a pod.

Dostupné napríklad na:

https://sk.wikipedia.org/wiki/Ekonomika_zdieľania.

⁴³ Tieto výrazy používajú aj nelegislatívne akty Komisie, v prvom rade jej oznámenia, čo svedčí o tom, že ani Komisia nemá celkom jasno v podstate daných termínov alebo to spôsobuje rozdielnosť úrovne prekladateľskej práce príslušných dokumentov.

Výraz „kolaboratívne hospodárstvo“ (collaborative economy) sa často používa aj ako synonymum výrazu „hospodárstvo spoločného využívania zdrojov“ (sharing economy).

⁴⁴ Pozri: Príloha 4 Material Analyza.pdf (vlada.cz).

Samotný materiál sa zaoberá tým, ako a či vôbec je potrebné zdieľanú ekonomiku efektívne regulovať a formuluje možnosti horizontálnej regulácie (teda nastavením všeobecne platných princípov), ako aj regulácie vertikálnej (t. j. jednotlivých sektorov). Analýza rovnako upozorňuje na to, že pri nezodpovedajúcom právnom zakotvení a nemožnosti efektívne vymáhať už ustanovené pravidlá, môže zdieľaná ekonomika poskytovať priestor pre rozvoj šedej ekonomiky či ovplyvňovať rozhodovaciu činnosť príslušných orgánov.

Základný rozdiel medzi tradičnou a zdieľanou ekonomikou spočíva práve vo využívaní IKT. Tieto technológie umožnili obyvateľstvu zdieľať svoje voľné kapacity či zdroje, čo by nebolo možné bez technologického pokroku. Práve digitálna revolúcia, ktorej sme v ostatných asi dvadsiatich rokoch svedkami i aktérmi, bola tvorcom nevyhnutných predpokladov pre transformáciu časti tradičnej ekonomiky na zdieľanú ekonomiku. **Osobne sa domnievam, že zdieľaná ekonomika nenastúpi na miesto tradičnej ekonomiky, obe budú koexistovať vedľa seba (aspoň počas najbližšej budúcnosti niekoľkých decínií).** V opačnom prípade by sa ľudstvo dobrovoľne vzdalo toho, čo bolo pri jeho zrode, to znamená hovoreného slova a možno aj myšlienok, pretože tieto by mohli za ľudí produkovať roboti či umelý intelekt (artificial intelligence – AI).

Zásadným rozdielom medzi týmito dvoma typmi ekonomiky je existencia online platforiem, v ktorých sa stretáva ponuka s dopytom. V tradičnej ekonomike dochádza k výmene tovarov a služieb na trhu, s čím sa však spájajú aj pomerne vysoké náklady súvisiace so schopnosťou spojiť nositeľa ponuky a nositeľa dopytu. Práve online platformy sa vyznačujú mimoriadnou schopnosťou tieto náklady vo výraznej miere znížiť.

V tradičnej ekonomike možno identifikovať subjekt z pohľadu toho, o akú osobu sa jedná (fyzickú či právnickú osobu, či je držiteľom živnostenského alebo iného oprávnenia, príp. potrebnej licencie), aké účtovníctvo vedie, či platí dane a akým daniam podlieha, aké predpisy z rôznych oblastí sa na ňu vzťahujú (bezpečnostné, protipožiarne a pod.), či poskytuje predaj alebo prenájom výrobkov a služieb tradičnými distribučnými cestami a postupmi, atď. Z pohľadu vzťahu k zdieľanej ekonomike sa to bude týkať najmä hotelových služieb, taxislužieb, servisu výrobkov, finančných služieb a pod. Zo sektorového hľadiska sa online platformy najčastejšie využívajú v oblasti ubytovania, dopravy, pracovných zručností a financií⁴⁵; treba dodať, že na stránkach odbornej literatúry sa už objavuje aj klasifikácia transakcií realizovaných v zdieľanej ekonomike⁴⁶.

Za relatívne krátke časové obdobie pôsobenia online platforiem na trhu sa viaceré z nich dostali do vážnych sporov s domácimi tradičnými službami najmä v oblasti dopravy

⁴⁵ Podľa dostupných internetových údajov sa zdieľaná ekonomika na Slovensku využíva najmä v týchto segmentoch:

- prenájom nehnuteľnosti (napr. bytu) v dobe, kedy majiteľ z nej dočasne odchádza (Airbnb)
- zárobok ako taxikár bez osvedčenia (Bolt - Taxify, Liftago, Hopin)
- zdieľanie nákladov na cestovanie (BlaBlaCar)
- kolektívne peňažné pôžičky (Žltý Melón)
- zdieľanie osobných áut (Carrivederci).

Dostupné na:

https://www.officehouse.sk/Aké_sú_výhody_a_nástrahy_zdieľanej_ekonomiky?I Office House.

⁴⁶ Daná klasifikácia vychádza z členenia na štyri skupiny transakcií: (1) peňažné transakcie („cash transactions“), (2) vymieňanie („barter arrangements“), (3) transakcie, prostredníctvom ktorých sa zdieľajú náklady („cost-sharing arrangements“) a (4) darovania a príspevky („gifts and donations“). Bližšie pozri: BONK, F. In: HUČKOVÁ, R. - BONK, F. - RÓZENFELDOVÁ, L.: *Zdieľané hospodárstvo – Otvorené problémy a diskusia (najmä s prihliadnutím na obchodnoprávne a daňovoprávne súvislosti)*. In: STUDIA IURIDICA Cassoviensia, 2018, roč. 6, č.2, s.133 a n.

a hotelierstva⁴⁷. Žiada sa dodať, že ide o odvetvia služieb, na ktoré súčasná slovenská legislatíva týkajúca sa zdaňovania už pamätá, aj keď nie celkom v zodpovedajúcom móde.

V zdieľanej ekonomike ide o zdieľanie (využitie) statkov, ktoré sú spravidla v osobnom vlastníctve, pričom fyzická osoba ponúka svoj statok alebo poskytuje služby (napr. medzi príbuznými, susedská výpomoc a pod.) za istú protihodnotu, niekedy aj bezplatne. Stále častejšie sa však tieto služby ponúkajú / poskytujú za odplatu, najmä formou online spojenia ponuky a dopytu⁴⁸. Osobne sa domnievam, že bezplatné poskytovanie / ponúkanie služieb je už vecou minulosti, v prvopočiatoch formovania sa zdieľanej ekonomiky išlo vo forme bezplatnej ponuky najmä o marketingový ťah z pozície poskytovateľa služby.

Jedným zo základných rozdielov je aj vzťah k zdieľanému produktu. V tradičnej ekonomike dochádza v tejto súvislosti k zmene vlastníctva produktu, v zdieľanej ekonomike sa vlastníctvo nemení aj napriek samotnému zdieľaniu produktu.

Zdieľaná ekonomika predstavuje nový spoločenský fenomén, ktorý nadobúda na globálnom význame, a to aj napriek tomu, že pre väčšinu obyvateľstva i časť podnikateľov nielen na Slovensku, pravdepodobne i v Čechách a určite aj v širšom geopolitickom rozmere predstavuje ťažko identifikovateľný jav. Už samotný výraz „zdieľaná / zdieľaný“ je pre slovenský jazyk implementovaný novotvar, prevzatý z jazyka českého, ktorý sa však až neveriteľne rýchlo udomácnil v bežných výrazových prostriedkoch i v spisovnom jazyku. Deje sa tak pravdepodobne pod vplyvom IKT, ktoré nepoznajú žiadne lingvistické či iné hranice a verejnosť, najmä tá mladšia, ho adoptovala ako vlastný. Osobne som toho názoru, že samotný termín by ani nebol až takým problémom, problémom je skôr podstata zdieľanej ekonomiky a čo sa ňou v skutočnosti sleduje.

Na stránkach odborných publikácií sa možno stretnúť so širším vymedzením pojmu (moderná) zdieľaná ekonomika ako „uprednostňovanie prístupu k tovaru dlhodobej spotreby a výrobným faktorom za pomoci digitálnych platforiem pred vlastníctvom tohto tovaru a výrobných faktorov“⁴⁹. Obdobnú definíciu uvádza ďalšia publikácia o zdieľanej ekonomike, podľa ktorej ide o „ekonomický model typu peer-to-peer (P2P) zameraný na získavanie, poskytovanie alebo zdieľanie prístupu k tovarom a službám, pričom vďaka rozvoju digitálnych

⁴⁷ Aj na Slovensku rezonoval v tomto smere najmä spor európskych taxikárov so spoločnosťou Uber, ktorý vyústil až do súdneho konania pred Súdnym dvorom Európskej únie („SD EÚ“). Podstata sporu spočívala v tom, či má štát k spoločnosti Uber pristupovať ako k aplikácii alebo ako k poskytovateľovi služby v oblasti dopravy s tým, že musí spĺňať rovnaké podmienky ako bežné taxislužby. Uber sa plneniu tvrdých podmienok dlhodobejšie vyhýbal a bránil sa argumentom, že poskytuje službu informačnej spoločnosti a dopravu len sprostredkuje. SD EÚ však rozhodol, že Uber nie je len sprostredkovateľom, pretože má rozhodujúci vplyv na určenie podmienok dopravy, a teda vytvára ponuku prepravných služieb v rámci mesta. Preto je služba poskytovaná Uberom neoddeliteľnou súčasťou celkovej služby, ktorej hlavným prvkom je dopravná služba. Uber sa tak stal pred zákonom taxislužbou. Pozri: Rozsudok SD EÚ z 20. decembra 2017 vo veci Asociación Profesional Elite Taxi proti Uber Systems Spain SL, C-434/15.

⁴⁸ Obdobné rozdiely medzi tradičnou ekonomikou a zdieľanou ekonomikou vidia autori: VEBER, J - KRAJČÍK, V - HRUŠKA, L – MAKOVSKÝ, P. a kol. *Sdílená ekonomika* [on-line]. VŠPP, Praha, 2016, s.7.

⁴⁹ *Sdílená ekonomika* | Deloitte Česká republika, s.3.

technológií je tento proces uľahčený online / digitálnymi platformami združujúcimi komunitu ľudí⁵⁰.

Zdieľaná ekonomika je faktorom keď už nie globálneho významu, tak určite úniového dosahu a dopadu. Preto je celkom pochopiteľné, že na tento fenoménu musela zacieliť svoju pozornosť aj EÚ. Problematikou zdieľanej ekonomiky sa Komisia zaoberala na svojich zasadnutiach niekoľkokrát. Úsilie v danom smere prejavila najmä po roku 2015⁵¹ svojimi oznámeniami, adresovanými ďalším inštitúciám EÚ i jednotlivým členským štátom. Pozornosť si zaslúži predovšetkým to uznesenie, v ktorom Komisia definovala termín „kolaboratívne hospodárstvo“, čo ja osobne stotožňujem s termínom „zdieľaná ekonomika“ (snáď by bolo správnejšie hovoriť o „ekonomike zdieľania“ vzhľadom na to, že „zdieľanie“ statkov napĺňa podstatu tohto ekonomického typu).

Účelovo pojem *kolaboratívne hospodárstvo* vymedzila Európska komisia vo svojom oznámení z roku 2016⁵². Na účely tohto oznámenia sa pod týmto pojmom rozumejú „obchodné

⁵⁰ Kol.: *Prínos a dopady zdieľanej ekonomiky na podnikateľský sektor na Slovensku*. 2019, s.18.

[Zdieľaná ekonomika - FINAL.pdf](#)

⁵¹ Z nelegislatívnych aktov Komisie tohto obdobia je možné spomenúť napríklad:

- Oznámenie „Stratégia pre jednotný digitálny trh v Európe“, COM(2015) 192 final, 6.5.2015.
- Oznámenie „Zlepšovanie jednotného trhu: viac príležitostí pre ľudí a podniky“, COM(2015) 550 final, 28.10.2015.
- Oznámenie: „Online platformy a jednotný digitálny trh. Príležitosti a výzvy pre Európu“. COM(2016) 288 final, 25.5.2016.
- Oznámenie „Európska agenda pre kolaboratívne hospodárstvo“. COM(2016) 356 final, 2.6.2016.
- Oznámenie „Spravodlivý a efektívny daňový systém v EÚ pre digitálny jednotný trh“. COM(2017) 547 final, 21.9.2017.
- Oznámenie: „Nadišiel čas vytvoriť moderný, spravodlivý a účinný štandard zdaňovania pre digitálne hospodárstvo“. COM (2018) 146 final, 21.3.2018.

Z časového hľadiska sú trochu staršieho dáta dva návrhy smerníc Rady, ktoré priamo súvisia s digitálnou ekonomikou a teda sa čiastočne dotýkajú aj zdaňovania zdieľanej ekonomiky. Nenašli však - aspoň zatiaľ - požadovanú podporu zo strany členských štátov. Ide o :

1. návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú pravidlá týkajúce sa zdaňovania príjmov právnických osôb, ktoré sa vyznačujú významnou digitálnou prítomnosťou. COM(2018) 147 final, 21.3.2018;
2. návrh smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb. COM(2018) 148 final, 21.3.2018.

Európskym programom pre zdieľanú ekonomiku sa zaoberal aj Európsky parlament. Na svojom zasadnutí dňa 15.júna 2017 prijal pomerne široké uznesenie [Pozri: 2017/2003 (INI)], v ktorom vyzval členské štáty najmä na to, aby zabezpečili právnú zrozumiteľnosť a nepovažovali ekonomiku zdieľania za hrozbu tradičnej ekonomike. V tomto zmysle zdôraznil myšlienku považovať ekonomiku zdieľania nielen za súbor nových obchodných modelov ponúkajúcich tovar a služby, ale tiež za novú formu integrácie ekonomiky a spoločnosti. Toto by sa malo prejaviť aj v zakotvení ekonomických vzťahov do vzťahov sociálnych a pri vytváraní nových foriem spoločenstva a nových obchodných modelov (pozri bod 4 a bod 9 uznesenia).

Podľa Európskeho parlamentu i Komisie je treba zákaz alebo výrazné obmedzovanie služieb zdieľanej ekonomiky považovať za krajné riešenie, ktoré by sa nemalo zneužívať. Tieto inštitúcie vidia v zdieľanej ekonomike užitočný prostriedok, ktorý môže prispieť k udržateľnému hospodárskemu rastu a hospodárnejšiemu využívaniu zdrojov a kapacít (tzv. kruhovej či cirkulárnej / obehovej ekonomiky).

K otázke kruhovej ekonomiky bližšie pozri: BASLOVÁ T.: *Strategie kruhové ekonomiky EÚ*. In: Finanční a ekonomické informácie. Dokumentační bulletin MF 9/2015 [online]. Praha, 2016, s.5 a n.

V súlade so stratégiou kruhovej / obehovej / cirkulárnej ekonomiky by produkty mali byť navrhnuté tak, aby ich bolo možné recyklovať a vyrobiť z nich produkty rovnakej kvality. Dlhodobá životnosť je vždy pozitívom, lebo na recykláciu je nutná spotreba energie.

⁵² COM(2016) 356 final, 2.6.2016, s.3.

modely, v rámci ktorých sú obchodné činnosti podporené kolaboratívnymi platformami vytvárajúcimi otvorený trh pre dočasné využívanie tovarov a služieb, ktoré sú často poskytované súkromnými osobami“. Podľa Komisie kolaboratívne hospodárstvo zahŕňa tri kategórie relevantných aktérov: **i)** poskytovateľov služieb, ktorí sa spoločne delia o svoje aktíva, zdroje, čas alebo schopnosti - môže ísť o súkromné osoby, ktoré príležitostne ponúkajú svoje služby (tzv. „peers“), alebo poskytovateľov služieb v rámci ich odbornej spôsobilosti (profesionálni poskytovatelia služieb); **ii)** používateľov týchto služieb a **iii)** sprostredkovateľov, ktorí - prostredníctvom online platformy - spájajú poskytovateľov s používateľmi a zjednodušujú ich vzájomné transakcie („kolaboratívne platformy“). Súčasťou týchto transakcií spravidla nebýva zmena vlastníctva a tieto transakcie môžu viesť k tvorbe zisku, alebo sa môžu vykonávať na neziskové účely⁵³.

Vychádzajúc z uvedeného, do konkrétnych vzťahov zdieľanej ekonomiky vstupujú tri skupiny subjektov: **poskytovatelia** (prenajímatelia) – **sprostredkovatelia** transakcie (operátori platformy) – **používatelia** (zákazníci).

V odbornej spisbe sa však spomína i ďalšia kategória subjektov podieľajúcich sa na zdieľanej ekonomike, a to tým, že poskytujú podporné služby nadväzujúce na hlavný predmet transakcie (napr. poskytovanie upratovacej služby v krátkodobu prenajatých nehnuteľnostiach prostredníctvom portálu Airbnb)⁵⁴. A aby toho nebolo málo, netreba zabúdať ani na úlohu daňovej správy pri modelovaní týchto obchodných praktík (o čom sa pojednáva v ďalšom texte).

Hlavným **princípom** zdieľanej ekonomiky je požičiavanie existujúcich materiálnych a prípadne i finančných zdrojov medzi fyzickými osobami tak, aby profitovali obe strany.

Zdieľaná ekonomika je založená na párovaní dopytu a ponuky / ponuky a dopytu po tovaroch a službách, ktoré poskytujú jednotlivci majúci ich prebytok iným jednotlivcom, ktorí ich zasa nemajú k dispozícii. Pri tomto párovaní zohráva dôležitú úlohu sprostredkovateľ - operátor digitálnej platformy, prostredníctvom ktorého môžu jednotlivci poskytovať svoje tovary a služby⁵⁵.

⁵³ V českej odbornej literatúre sa zdieľaná ekonomika či kolaboratívna ekonomika charakterizuje ako „poskytovanie a prenájom služieb, prípadne užívanie statkov prostredníctvom digitálnych platforiem, ktoré redukujú transakčné náklady a zvyšujú využiteľnosť daných statkov, častokrát určených iba na osobné využitie“. Pozri napríklad: BENDA, M. *Perspektivy sdílené ekonomiky*. In: Finanční a ekonomické informace. Dokumentační bulletin MF 6/2016 [online]. Praha, 2016, s.8.

⁵⁴ Pozri: HUČKOVÁ, R. - BONK, F. - RÓZENFELDOVÁ, L.: *Zdieľané hospodárstvo – Otvorené problémy a diskusia (najmä s prihliadnutím na obchodnoprávne a daňovoprávne súvislosti)*. In: STUDIA IURIDICA Cassoviensia, Košice, 2018, roč. 6, č.2, s.127.

⁵⁵ Prenajímatelia získavajú finančnú odmenu za prenájom svojich komodít. Môže sa to týkať hmotných aj nehmotných vecí, prenájomu práce alebo financií, ktoré nevyužívajú alebo ich majú nadbytok. Používateľ (zákazník, nájomca) má rýchlo a jednoducho k dispozícii veci, ktoré potrebuje, avšak nemá k nim vlastnícke právo. Rozvoju zdieľanej ekonomiky napomáha najmä vývoj moderných technológií, snaha vyhýbať sa klasickým ekonomickým štruktúram, ale aj závery o zdieľanej ekonomike ako ekologickom faktore, ktorý šetrí obmedzené zdroje Zeme. Pozri: Kol.: *Prínos a dopady zdieľanej ekonomiky na podnikateľský sektor na Slovensku*. 2019, s.9. [Zdieľaná ekonomika - FINAL.pdf](#).

Komisia v spomínanom dokumente poukázala na viaceré problematické oblasti zdieľanej ekonomiky, ktorým sa treba bližšie venovať. Jedným z nich je aj **problém zdaňovania**⁵⁶.

Situáciu v oblasti zdieľanej ekonomiky komplikuje aj skutočnosť, že samotné ponímanie tohto fenoménu je rozdielne v anglosaskom a kontinentálnom práve. V tzv. common law legislatívny rámec flexibilne reaguje na nové javy cestou judikatúry, zatiaľ čo v kontinentálnom práve príslušné orgány sú konfrontované so subjektmi, ktoré v kontinentálnom chápaní právo porušujú⁵⁷.

O tom, že objemom malé kolaboratívne hospodárstvo prináša svoje efekty svedčí i skutočnosť, že napríklad hrubé výnosy z neho v roku 2015 dosiahli asi 28 mld. eur a odhaduje sa, že digitálne platformy pôsobiace v piatich kľúčových odvetviach kolaboratívneho hospodárstva⁵⁸ vytvorili v EÚ v roku 2015 výnosy vo výške 3,6 mld. eur⁵⁹.

Zdieľaná ekonomika podľa dostupných údajov ponúka viaceré výhody, ale môže byť aj pôvodcom niektorých problémov. Výhodou je napríklad rozvoj konkurencie, pretože sa vytvárajú možnosti pre vznik nových trhov v uvedených segmentoch. Navyše sa roztvárajú príležitosti pre digitálnu ekonomiku, teda pre príslušné online platformy. V tomto smere možno odkázať na odbornú literatúru, ktorá sa zaoberá modernými technológiami a ich využitím aj pri správe daní. Touto technológiou je platforma Blockchain, ktorá sa javí ako jedna z najslubnejších technológií kvôli svojej schopnosti dodávať spoľahlivé informácie v reálnom čase a bezpečným spôsobom. Vlády a daňové správy členských štátov majú technológiu Blockchain v reálnych predstavách ako súčasť širšieho posunu smerom k digitalizácii daňového

⁵⁶ K tým ďalším patria: (1) prípustnosť určenia podmienok pre prístup k trhu, (2) zodpovednostný režim, (3) ochrana spotrebiteľov a (4) postavenie zamestnancov v kolaboratívnej ekonomike.

⁵⁷ Pozri: Príloha 4 Material Analyza.pdf (vlada.cz), s.1.

Analýza formuluje tri možné postupy:

1. Zachovanie status quo, kedy v dôsledku interpretačných sporov by bolo až na rozhodnutí súdu, či a ktorá služba napĺňa znaky podnikania, či má charakter povolenej alebo zakázanej činnosti a či a ktorí aktéri z trojice poskytovateľ - sprostredkovateľ - používateľ vystupujú ako podnikatelia. Tento prístup sa však už v súčasnosti ukazuje ako nedostatočný, pretože neprejavuje dostatočnú flexibilitu pri reakcii na vývoj podnikateľského prostredia i každodennej reality, najmä zmeny v preferenciách spotrebiteľov / používateľov služieb.
2. Zmeny v právnej oblasti spočívajúce buď v koncepčných zmenách (napr. čiastková úprava definície podnikania, aby boli stanovené presnejšie mantinely medzi podnikaním a inou zárobkovou činnosťou, najmä s ohľadom na vyňatie podmienky sústavnosti z definície podnikania), či v jednotlivých sektorových zmenách reagujúce na konkrétne nedostatky.
3. Komplexná úprava zdieľanej ekonomiky, stanovujúca všeobecný rámec nielen pre už existujúce služby, ktoré môžu byť ďalej podrobené regulácii formou konkrétne sektorovo zameranej legislatívy.

⁵⁸ Ubytovanie (krátkodobý prenájom), osobná doprava, služby starostlivosti o domácnosť, odborné a technické služby a spoločné (kolaboratívne) financovanie.

⁵⁹ Podľa údajov prezentovaných Európskou komisiou v roku 2018 mali platformy zdieľanej ekonomiky iba 0,17 % podiel na celkovom hrubom domácom produkte EÚ (ich veľkosť sa odhadovala na 26,5 mld. eur). Počet pracovníkov participujúcich v sektore zdieľanej ekonomiky predstavoval 0,15% z pracovného trhu EÚ (odhadovaný počet pracovníkov bol približne 394 000).

Pozri: Sdílená ekonomika | Deloitte Česká republika, s.51.

systemu a správy daní v reálnom čase. Presné a zdieľané informácie umožňujú daňovým správam skorší výber a dohľad nad daňami súvisiacimi s transakciami⁶⁰.

Z celospoločenského hľadiska v niektorých prípadoch sa výhoda môže zmeniť aj na nevýhodu, napríklad rozvoj konkurencie, ktorej výsledkom je širšia rozmanitosť ponuky a počtu trhov, sa mení na nevýhodu vo vzťahu k tradičným firmám. Tieto nie sú zvyknuté na nové, progresívnejšie obchodné metódy (napríklad u hotelierov, taxikárov a pod.), čo môže viesť k ukončeniu ich podnikania.

Už teraz niektoré problémy vyvoláva aj absencia reálnej kontroly nad rozvojom podnikania v týchto oblastiach. Najmarkantnejšie je to v oblasti pracovno-právnych vzťahov kedy mnoho pracovných pomerov uzavretých na určitú dobu (až na dva roky) je dohodnutých bez písomnej formy⁶¹. Zákonník práce vychádza z toho, že pracovný pomer je uzatvorený na neurčitý čas aj vtedy, ak pracovný pomer na určitú dobu nebol dohodnutý písomne⁶², pričom takýto pracovný pomer možno dohodnúť najdlhšie na dva roky. Tým vznikajú aj problémy týkajúce sa zdaňovania, najmä je to riziko daňových a s nimi spojených odvodových podvodov a nezaplatených, resp. neodvedených platieb z týchto titulov.

4. ZDIEĽANÁ EKONOMIKA VS. DAŇOVÉ PRÁVO

V ostatnom období došlo k nebyvalému nárastu jednotlivých segmentov zdieľanej ekonomiky a v ich rámci pôsobiacich subjektov. Tento stav spôsobila v prvopočiatočnom štádiu jej formovania absencia akejkoľvek právnej regulácie online platforiem. Od toho času došlo najmä z úrovne EÚ, čiastočne aj viacerých členských štátov, medzi iným i Slovenska, k parciálnym zásahom do právnej regulácie zdaňovania. Ako to však vyplynie aj z nasledujúceho textu, je prinajmenej diskutabilné, či takéto čiastkové zásahy postačujú.

4.1 Zdieľaná ekonomika a daňové právo – stav na Slovensku de lege lata

Čo všetko zahŕňa zdieľaná ekonomika ostáva v úniiovom priestore stále relatívne málo transparentné. Nájst' deliacu čiaru medzi subjektmi pôsobiacimi v zdieľanej ekonomike a tými, ktorí sa nachádzajú mimo nej je veľmi zložitá, navyše situáciu komplikuje skutočnosť, že priemyselná revolúcia 4,0 (Industry 4.0) mení technológie a obchodné modely mimoriadnym tempom.

Na vnútornú štruktúru a jednotlivé segmenty zdieľanej ekonomiky vplyva technologický pokrok a v nadväznosti na to sa rýchlo mení aj veľkosť a štruktúra tých oblastí ekonomiky, ktoré treba právne regulovať, a pritom nezabúdať ani na kvalitu tejto regulácie, vrátane nutnej dávky anticipácie. Takáto úloha je na Slovensku kladená na „plecia“ Finančnej správy SR.

⁶⁰ Bližšie pozri: HRABČÁK, L. a kol.: Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva, ŠafárikPress, Košice, 2021, s.34 (online).

⁶¹ Zdieľaná ekonomika je často spájaná s termínom „gig economy“, ktorým sa označuje prechod od pevných pracovných úväzkov (pomerov), ktoré sú viazané na konkrétne miesto smerom k ich časovej a miestnej flexibilitě a rozdrobovaniu dlhodobých pracovno-právnych pomerov do krátkodobých kontraktov.

⁶² §48 Zákonníka práce.

Práve finančná správa, prípadne aj v súčinnosti s MF SR musí určiť, pod ktorú jurisdikciu patrí príslušná transakcia a teda aj zdanenie príjmov plynúcich zo zdieľania, a súčasne určiť podiel transakcií a príjmov z nich podliehajúcich zdaneniu na území konkrétneho štátu.

Subjekty pôsobiace na Slovensku v rámci zdieľanej ekonomiky podliehajú daňovým povinnostiam, najmä pokiaľ ide o daň z príjmov a daň z pridanej hodnoty (ďalej „DPH“). Vo vzťahu k týmto daniam sa v priebehu doterajšej existencie zdieľanej ekonomiky vyprofilovalo niekoľko problémových okruhov týkajúcich sa dodržiavania daňových predpisov a samotného výberu daní. Ako príklad možno spomenúť najmä otázky spojené s identifikáciou daňovníkov a zdaniteľného príjmu⁶³, určenia daňového domicilu daňovníka (určenie toho, či ide o daňového rezidenta alebo daňového nerezidenta), ďalej problémy vznikajúce pri registrácii za platiteľa DPH, nedostatok informácií o poskytovateľoch služieb a poskytovaných službách, nedostatočné informácie o rozsahu a druhoch činnosti prevádzkovaných na príslušnom území online platformami a z toho vyplývajúcich príjmoch, neuspokojivá výmena informácií medzi daňovými správami členských štátov, medzi správcom dane a daňovníkmi / platiteľmi dane, rozdiely v daňových postupoch uplatňovaných daňovou správou v rámci celej EÚ, prejavy agresívneho daňového plánovania zo strany právnických osôb, ktoré vyvoláva absencia dostatočnej kontroly digitálneho trhu a pod.

Slovenský právny poriadok reaguje v súčasnosti len na niektoré javy prebiehajúce v digitálnej ekonomike. Okrem všeobecnej úpravy týkajúcej sa zdaňovania virtuálnych aktív / virtuálnych mien patrí k nim aj rámcová úprava zdaňovania zdieľanej ekonomiky. Som toho názoru, že to ani zďaleka nevystihuje hĺbku problémov, ktoré zdieľaná ekonomika v sebe absorbuje⁶⁴. Napríklad na Slovensku nie je regulované zdaňovanie digitálnych služieb⁶⁵, veľmi stručná úprava sa týka zdaňovania stálych prevádzkarní na území Slovenska (zavedená k začiatku roka 2018), zahrňujúca do tohto režimu aj online platformy pôsobiace na našom

⁶³ V daňovej praxi dochádza často k situáciám, pri ktorých sa nevie, v ktorom štáte má byť dosiahnutý príjem zdanený. Problémom je potom situácia, kedy jeden štát aplikuje na daný príjem pravidlo, že príjem má byť zdanený v štáte zdroja príjmu, zatiaľ čo druhá krajina zase vychádza z toho, že tento príjem sa má zdaňovať v štáte určenia (v štáte, v ktorom má daňový subjekt daňový domicil). Na tomto základe môže dôjsť k tomu, že príjem nebude zdanený ani v jednom štáte. K obdobnej situácii môže dôjsť tiež vtedy, keď transakcia nie je v jednom štáte zdanená z dôvodu, že na jeho území konkrétny príjem nepodlieha dani, alebo na jeho území daňový subjekt nevykonáva činnosť v takom rozsahu, aby mu v tomto štáte vznikla tzv. „zdaniteľná prítomnosť“; znamená to, že výsledky jeho činnosti nedosahujú limit pre zdanenie príjmu v danom štáte. V praxi však dochádza aj k prípadom, že by na zdanenie príjmu mohla mať nárok tak „krajina zdroja“, ako aj „krajina rezidencie“. Vzniku tohto stavu by mali predchádzať zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia a následná aplikácia metód zamedzujúcich dvojitému zdaneniu.

⁶⁴ Podľa neoverených informácií sa napríklad na Slovensku v súčasnosti viac ako 60% individuálnych rezervácií v sektore hotelierstva realizuje cez digitálne platformy. Z toho vyplýva, že hotelierom vznikajú vysoké náklady z týchto vzťahov, ktoré si nedokážu uplatniť, napr. znížením fakturovanej provízie. Štát nedokáže efektívne zdaniť tie platformy, ktoré sprostredkujú ubytovanie. Ubytovacie zariadenia môžu mať v praxi problémy, ak majú s operátormi digitálnych platforiem uzatvorenú zmluvu, podľa ktorej všetky dane a poplatky na Slovensku znáša poskytovateľ služby, a nie sprostredkovateľ. Ubytovacie zariadenie tak znáša dodatočné daňové náklady namiesto zahraničného operátora a nie je schopné si tieto náklady žiadať späť. Takéto zmluvy uzatvára časť zahraničných operátorov na základe príslušných ustanovení zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia.

⁶⁵ Obdobne aj: HRABČÁK, L.: „Virtuálna mena“ a právo. In Zborník „Vplyv moderných technológií na právo“. UPJŠ, Košice, 2019. s.99-110 alebo BONK, F. *O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky*. In. Justičná revue, roč. 70, 2018, č.12, s.1342-1356.

územi. Táto úprava sa nevyhla ani istej oprávnenej kritike v odborných publikáciách⁶⁶. Aj týmto spôsobom chcem pripomenúť už viackrát spomínaný fakt⁶⁷, že na Slovensku chýba dokument „Stratégia politiky daní a poplatkov“ ako to požaduje samotný zákon o finančnej správe⁶⁸ a vo všeobecnejších rámcoch aj tzv. kompetenčný zákon⁶⁹. K tomu by sa žiadalo dodať, že napríklad aj na úrovni EÚ sa v súčasnosti už uvažuje o potrebe vypracovať viacročné strategické plány pre zdaňovanie na vytvorenie koherentného a interoperabilného elektronického daňového prostredia v Únii⁷⁰.

Vráťme sa však k realite zdaňovania subjektov zdieľanej ekonomiky na území Slovenska.

Jedným z dôležitých aspektov relevantných pre zdanenie online platforiem na území Slovenska a súčasne aj príjmov vyplácaných poskytovateľom služieb je to, **či je digitálna platforma daňovým rezidentom alebo nie**. Túto otázku treba posudzovať podľa príslušných ustanovení zákona o dani z príjmov. Pokiaľ je / by bola online platforma daňovým rezidentom, nebol by byť z pohľadu slovenského práva so zdanením žiadny problém. Takýto sprostredkovateľ by na našom území zdaňoval všetky svoje zdaniteľné príjmy plynúce mu z tuzemska, ako aj zo zahraničia, teda tzv. celosvetové príjmy. Digitálna platforma by mala navyše povinnosť poskytovať Finančnej správe SR aj údaje o službách realizovaných pre poskytovateľa služieb.

Problém so zdanením vzniká vtedy, ak digitálna platforma nie je daňovým rezidentom (nemá sídlo ani miesto skutočného vedenia) na území Slovenska. V takom prípade, navyše ak online platforma nemá na našom území zriadenú stálu prevádzkareň, príp. ju nemá zaregistrovanú, je to problém pre uplatnenie nášho zákona o dani z príjmov. V tomto prípade možno povedať, že digitálna platforma sa nachádza mimo územnej pôsobnosti nášho správcu dane. Správca dane bude môcť uplatniť slovenský zákon o dani z príjmov len voči tým príjmom platformy, ktorých zdroj sa nachádza na našom území. ak nestanoví príslušná zmluva o zamedzení dvojitého zdanenia inak. V praxi tak môže dochádzať k stretu nášho zákona o dani z príjmov s príslušnou zmluvou o zamedzení dvojitého zdanenia.

Digitálnu ekonomiku charakterizuje využívanie digitálnych platforiem. To isté treba vzťahovať aj na zdieľanú ekonomiku, i keď v tomto prípade by sa na presnejšiu charakteristiku tohto fenoménu vyžadovali aj ďalšie dôvetky.

⁶⁶ Napríklad BONK, F. In: HUČKOVÁ, R. - BONK, F. - RÓZENFELDOVÁ, L.: *Zdieľané hospodárstvo – Otvorené problémy a diskusia (najmä s prihliadnutím na obchodnoprávne a daňovoprávne súvislosti)*. In: STUDIA IURIDICA Cassoviensia, Košice, 2018, roč. 6, č.2, s.132 a n.

⁶⁷ Naposledy som na tento problém upozorňoval v jednom príspevku pod názvom: BABČÁK, V.: *Zamyslenie sa nad daňovou politikou Slovenska / EÚ z hľadiska jej vplyvu na daňové subjekty*. In: Zborník: „Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania“. UPJŠ, Košice, 2019, s.11-42.

⁶⁸ Pozri §3 ods.1 písm. a) zákona č.35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento dokument by mal byť každoročne alebo v pravidelných intervaloch aktualizovaný z pohľadu jeho reakcie na nové prejavy podnikateľskej činnosti v ekonomike (bez ohľadu na to, o aký typ ekonomiky sa jedná).

⁶⁹ Pozri §7 ods.1 a 2 písm. a) zákona č.575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy.

⁷⁰ Pozri bod 13 dôvodovej správy k Nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/847 z 20.mája 2021, ktorým sa zriaďuje program „Fiscalis“ pre spoluprácu v oblasti zdaňovania a zrušuje nariadenie (EÚ) č.1286/2013.

Na rozdiel od tradičnej ekonomiky sa v prípade digitálnych platforiem jedná o absenciu fyzickej prítomnosti daňového subjektu na území štátu, v ktorom sú poskytované služby a postačujúca je jeho virtuálna / digitálna prítomnosť. Platforma zvyčajne nemá v štáte, v ktorom sa uskutočňuje transakcia sídlo alebo akékoľvek hmotné zázemie a svoju činnosť realizuje dištančne; nie je teda ani daňovým rezidentom príslušného štátu, na ktorom poskytuje digitálne služby.

V prípade, že sme zástancami tézy o nutnosti zdaňovať zdieľanú ekonomiku, sa najviac problematickým javí práve zdaňovanie prevádzkovateľov týchto platforiem. Služby, ktoré sprostredkujú, sú vykonávané automatizovanými funkciami, ktoré plní počítačový algoritmus, to znamená bez ľudskej činnosti. Miestom, odkiaľ sa poskytujú sprostredkované služby je často daňová jurisdikcia, pre ktorú sú typické nízke alebo nulové daňové sadzby.

Digitálne platformy poberajú príjmy zo zdrojov na území SR, avšak tieto príjmy neboli na našom území zdaňované. Tým dochádzalo k diskriminácii podnikateľov pôsobiacich v tradičnej ekonomike bez využívania online platforiem. Na týchto podnikateľov sa vždy vzťahovala povinnosť svoje príjmy z vykonávaných činností na našom území prostredníctvom stálej prevádzkarne riadne zdaňovať. Na základe textu kolíznych ustanovení platných zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia, boli prevádzkovatelia online platforiem zdanení výhradne v štáte svojej rezidencie a nedochádzalo k zdaňovaniu sprostredkovanej transakcie v štáte zdroja príjmu⁷¹. Takýto stav platil donedávna aj na Slovensku. Jedným z možných riešení mohlo byť zdanenie prostredníctvom stálej prevádzkarne (permanent establishment) nachádzajúcej sa na našom území podľa čl.5 modelovej zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia. Podľa tejto zmluvy musí byť pre prípad zdanenia na základe stálej prevádzkarne naplnený predpoklad existencie trvalého miesta na výkon činnosti (miesto vedenia podniku, pobočka, kancelária, továrň, dielňa, atď.), pričom toto miesto musí byť dostatočne trvalé v zmysle jeho existencie; zároveň je potrebné, aby bola prostredníctvom tohto miesta vykonávaná činnosť danej osoby, v tomto prípade prevádzkovateľa platformy.

Úpravou účinnou od roku 2018 došlo k odstráneniu diskriminácie tzv. tradičných daňových subjektov, pretože digitálne platformy už majú povinnosť zdaňovať príjmy, ktoré boli dosiahnuté prostredníctvom stálej prevádzkarne na území SR.

Služby zdieľanej ekonomiky však využívajú aj jednotlivci, ktorí „príležitostne“ ponúkajú svoje služby, napríklad v systéme Bolt Food počas pandémie. V tomto smere vyvstáva otázka, ako posúdiť povahu činnosti, ktorá prináša príjem z pohľadu časových aspektov jej vykonávania. Nie každý príjem je totiž možné označiť ako „príležitostný príjem“ podľa platného zákona o dani z príjmov.

Za príležitostné príjmy sa všeobecne považujú tie, ktoré nemajú charakter pravidelne sa opakujúcich príjmov, sú to jednorazové a náhodné príjmy, ktoré nie sú výsledkom podnikateľskej ani inej zárobkovej činnosti, na vykonávanie ktorej by daňovník mal mať

⁷¹ PICHRT, J - BOHÁČ, R - MORÁVEK, J (ed.). *Sdílená ekonomika tři roky poté - závěry a perspektivy*. Wolters Kluwer, Praha, 2019, s.140-141.

udelené oprávnenie. Zákon o dani z príjmov takéto príjmy zaraďuje do skupiny ostatných príjmov⁷². Súčasné znenie zákona nelimituje výšku takto dosiahnutého príjmu ako podmienku pre to, aby sa jednalo o príjem patriaci do skupiny ostatných príjmov, príp. aby sa na tento príjem vzťahovalo oslobodenie od zdanenia.

Pod zákonné ustanovenie o príležitostných príjmoch by mohlo byť subsumované aj ustanovenie §16 ods.2 zákona o dani z príjmov v prípade jednorazovo vykonávanej činnosti. Pokiaľ by však doba výkonu činnosti presiahla šesť mesiacov (súvisle alebo v niekoľkých obdobiach v akomkoľvek období dvanástich po sebe nasledujúcich mesiacov), potom by už nemohlo ísť o kategóriu príležitostného príjmu. Zákon v tomto smere vychádza z toho, že aj jednorazovo vykonávaná činnosť po dobu viac ako šesť mesiacov a s tým spojené miesto alebo zariadenie, v ktorom sa činnosť vykonáva, sa považuje za trvalé.

Isté pochybnosti však vzbudzuje logika vykonávania zdieľanej ekonomiky. Ťažko si možno predstaviť, že v prípade zdieľanej ekonomiky pôjde iba o akúsi jednorazovo / príležitostne vykonávanú činnosť, keď je všeobecne známe, že príslušné služby sú trvalo ponúkané prostredníctvom online platformy, ktorá ani nevyžaduje fyzickú prítomnosť.

Osobne sa domnievam, že právna úprava dane z príjmov - aj napriek zásahom zákonodarca do textu zákona v roku 2017⁷³ - nekorešponduje s nutnosťou podrobnejšie upraviť zdaňovanie subjektov pôsobiacich v zdieľanej ekonomike. V tomto smere sa obmedzuje, okrem už uvedeného, iba na legálne vymedzenie termínu „digitálna platforma“⁷⁴. Okrem toho došlo s účinnosťou od 1.januára 2018 k spresneniu termínov „stála prevádzkareň“, „výkon činnosti na našom území“ a „trvalé miesto na našom území“ v prípade, že ide o opakované sprostredkovanie služieb **(1)** prepravy a **(2)** ubytovania, a to aj prostredníctvom digitálnej platformy (§16 ods.2 zákona). Jedná sa o dve kategórie, ktoré predstavujú **dve** rozhodujúce **podmienky** pre vznik stálej prevádzkarne na našom území. V tejto súvislosti je podmienka uvedená pod druhým bodom prinajmenej vágne formulovaná, pretože pri dodržaní jazykového a logického výkladu by sa malo jednať o súčasné poskytovanie služieb prepravy a ubytovania; toto ustanovenie však akoby vylučovalo možnosť uskutočňovať iba jednu alebo druhú službu⁷⁵.

Základným dôvodom pre novelizovanú úpravu sa stala nutnosť reagovať na nové formy podnikania založené na využívaní online platforiem, ktoré poskytujú sprostredkovateľské služby v oblasti prepravy a / alebo ubytovania. Za takéto činnosti digitálnej platformy možno považovať najmä sprostredkovávanie uzatvárania kontraktov medzi držiteľmi hnutel'ných alebo nehnuteľných vecí alebo poskytovateľmi služby a koncovým používateľom. Od januára

⁷² Ide o príjmy z príležitostných činností, vrátane príjmov z príležitostnej poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva a z príležitostného prenájmu hnutel'ných vecí [§8 ods.1 písm. a) zákona č.595/2003 Z. z. o dani z príjmov].

⁷³ Novelou zákona o dani z príjmov pod č.344/2017 Z. z.

⁷⁴ Hardvérová platforma alebo softvérová platforma potrebná na vytvorenie aplikácií a správu aplikácií [§2 písm. ag) zákona o dani z príjmov].

⁷⁵ Obdobne BONK, F.: In: HUČKOVÁ, R. - BONK, F. - RÓZENFELDOVÁ, L.: *Zdieľané hospodárstvo – Otvorené problémy a diskusia (najmä s prihliadnutím na obchodnoprávne a daňovoprávne súvislosti)*. In: STUDIA IURIDICA Cassoviensia, Košice, 2018, roč. 6, č.2, s.135.

2018 preto platí, že digitálne platformy si musia na Slovensku zaregistrovať svoju stálu prevádzkareň. Títo operátori majú povinnosť registrovať svoju stálu prevádzkareň v súlade so zákonom o dani z príjmov (§49a ods.5) a postupom, ktorý ustanovuje Daňový poriadok (§67 ods.1).

Povinnosť registrácie stálej prevádzkarne vzniká do konca mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom stála prevádzkareň vznikla. Pokiaľ nedôjde k registrácii ani na základe výzvy správcu dane, potom správca dane zaregistruje stálu prevádzkareň z úradnej moci aj s príslušnou hrozbou sankčného postihu (pokuta od 60 eur až do výšky 20 tis. eur). V prípade, že poskytovateľ služieb, ktorým je zahraničná spoločnosť, takúto stálu prevádzkareň nezaregistruje, uplatňuje sa režim tzv. zrážkovej dane⁷⁶.

V nadväznosti na novelizované ustanovenie zákona o dani z príjmov vzniká daňová povinnosť **primárne daňovému nerezidentovi** - operátorovi digitálnej platformy s príjmom z činností vykonávaných prostredníctvom stálej prevádzkarne na našom území. Do času registrácie (daňový nerezident nemá zaregistrovanú stálu prevádzkareň na našom území, avšak dosahuje príjmy podľa zákona o dani z príjmov) vzniká **sekundárna daňová povinnosť poskytovateľom služby** prepravy a ubytovania. Znamená to povinnosť zraziť daň pri zdroji podľa §43 zákona o dani z príjmov z úhrad za sprostredkovanie, ktoré boli vyplatené, poukázané alebo pripísané v prospech daňového nerezidenta vo výške, v akej je táto odplata uznaná za daňový výdavok. Povinnosť zrážať daň týmto spôsobom trvá až do momentu registrácie stálej prevádzkarne operátora digitálnej platformy. V daňovej praxi sa to prejavuje tak, že zákonodarca preniesol daňovú povinnosť na tuzemských podnikateľov.

Som toho názoru, že právna úprava registrácie online platforiem má viaceré medzery. Okrem problému, na ktorý už bolo poukázané v predchádzajúcom texte, je ďalším nedostatkom súčasnej právnej úpravy je absencia termínu, do ktorého správca dane z úradnej moci musí zaregistrovať nezaregistrovanú platformu. Problém je ako sa to dozvie. Riešenie, ktoré ponúka zákon o dani z príjmov v §43 zákona nepovažujem za dostatočné (uplatnenie zrážkovej dane).

Aj otázka ukladania pokuty je prinajmenej neštandardná; pri príjmoch, ktoré tieto platformy dosahujú bez nejakého adekvátneho „fyzického“ výkonu sa spodná hranica javí až smiešne nízka (60,- eur). Riešená nie je ani otázka opätovného ukladania pokuty, pretože Daňový poriadok na takúto možnosť nepamätá. Aj toto sú príklady absencie potrebných pravidiel pre zdaňovanie platforiem.

Z pohľadu zdaňovania si osobitnú pozornosť v ostatnom čase „vyslúžili“ viaceré online platformy, ktoré na našom území začali vyvíjať doteraz nie až tak rozšírené služby, príp. aktivity. V tomto smere sa chcem zmieniť najmä o platformách, ktoré v čase pandémie začali

⁷⁶ Ustanovenie §43 ods. 2 zákona o dani z príjmov. V prípade prepravných služieb bude mať povinnosť zraziť a odviesť daň konkrétny vodič a pri ubytovacích službách konkrétne ubytovacie zariadenie, ktorí využívajú služby zahraničných portálov a ktoré si na Slovensku nezaregistrujú stálu prevádzkareň.

priam explozívne ponúkať služby spojené s dodávkou jedla, ale aj so službami prepravy osôb namiesto klasických taxi služieb.

Počas obdobia pandémie boli až do konca mája / začiatku júna 2021 reštaurácie zatvorené, a tak sa rozšírilo objednávanie jedál cez internet. Svoju činnosť v tomto smere aktivovali najmä platformy ako Bolt, Wolt či Bistro.sk,

Množstvo kuriérov roznáša (lo) jedlo, využívajúcich k tomu rôzne dopravné prostriedky založené najmä na fyzických schopnostiach kuriéra (bicykel, kolobežka a pod.) s prepravníkmi jedla najčastejšie s logom / označením obchodného mena Bolt Food, príp. aj Wolt.

Na internetovej stránke spoločnosti Bolt sú uvedené aj Všeobecné zmluvné podmienky vzťahujúce sa na donáškovú službu Bolt Food využívanú zákazníkmi, v ktorej sa uvádza, že platforma Bolt Food je platformou „na dodávku potravín prevádzkovanú spoločnosťou Bolt ako službu informačnej spoločnosti, ktorá funguje ako trh...“⁷⁷. Už samotné uvedenie toho, že slúži ako platforma na dodávku potravín je zavádzajúce, pretože sa v našom prípade nejedná o dodávku potravín, ale o dodávku hotových jedál.

Otázka dohôd a odmeňovania týchto kuriérov, ktorí - pravdepodobne rozvážajú jedlo pre zákazníkov bez daňových dokladov - je z profesijného pohľadu záhadou; možno, že odmena kuriéra je ohodnotená vynaloženou a zhmotnenou prácou nôh (vrátane dane z tejto odmeny). Pokiaľ kuriéri poskytujú služby na základe uzatvorených dohôd v súlade so Zákonníkom práce, potom by tieto činnosti mohli byť považované na ich strane za súladné so zákonom, iná by však bola už otázka vzťahu medzi poskytovateľom služby a sprostredkovateľom služby, a to aj v otázke zdaňovania služby.

To, či ide o službu informačnej spoločnosti v zmysle zákona o elektronickom obchode⁷⁸ (v nadväznosti na príslušnú smernicu EÚ⁷⁹) by mala posúdiť samotná Finančná správa SR.

Niektoré platformy využili zasa uvoľnený priestor po tom, čo klasické taxi služby dostali plošný zákaz poskytovať prepravné služby kvôli šíreniu vírusu Covid-19 (Hopin Taxi⁸⁰, Liftago - taxi).

⁷⁷ Dostupné na: [bolt_client_tc_sk-ff5f6d8c27633a57c9d3dae8eff3d02a.pdf](#)

⁷⁸ Zákon č.22/2004 Z. z. o elektronickom obchode (v skrátenom názve) definuje službu informačnej spoločnosti, že je to: „služba poskytovaná na diaľku počas spojenia elektronických zariadení elektronickou komunikačnou sieťou spravidla za úhradu na žiadosť príjemcu služby informačnej spoločnosti, najmä komerčná komunikácia, spracovanie, prenos, uchovávanie, vyhľadávanie alebo zhromažďovanie dát a elektronická pošta okrem osobnej elektronickej pošty.“ V zmysle tohto zákona službou informačnej spoločnosti nie sú rozhlasové a televízne vysielanie vrátane teletextu, hlasové telefonické služby, telefaxové služby, a služby, ktorých obsah vylučuje ich poskytovanie na diaľku.

⁷⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/1535 z 9.septembra 2015, ktorou sa stanovuje postup pri poskytovaní informácií v oblasti technických predpisov a pravidiel vzťahujúcich sa na služby informačnej spoločnosti (kodifikované znenie).

⁸⁰ Pozri: [S rozvojom jedla začína aj Bolt. Spustil novú službu \(aktuality.sk\).](#)

Činnosti, ktoré poskytujú taxislužby, sa bežne označujú ako „prepravné služby“. Toto spôsobuje isté komplikácie pri výklade toho, na čo treba aplikovať ustanovenia zákona o dani z príjmov o službách prepravy (a ubytovania) v prípade digitálnych platforiem.

Predovšetkým uvedené termíny obsahujú viaceré zákony, jednak z úseku cestnej dopravy (predovšetkým zákon o cestnej doprave⁸¹, ale i zákon o cestnej premávke⁸²), čo spadá pod „kuratelu“ správneho práva a potom sú to niektoré daňové zákony, najmä zákon o dani z príjmov a zákon o DPH.

Treba povedať, že vo vzťahu ku zdaňovaniu príjmov, bude porovnanie týchto predpisov hovoriť jednoznačne v prospech daňových predpisov, a to aj napriek rovnakej právnej sile spomínaných zákonov. Otázka zdaňovania služieb spadajúcich pod predpisy o cestnej doprave je však natoľko špecifická, že odôvodňuje chápanie daňových zákonov vo vzťahu k nim ako osobitných zákonov.

Bez ohľadu na to, či budeme uvažovať o tom, že „prepravné služby“ poskytujú taxislužby ako firmy pôsobiace v tradičnej ekonomike bez pomoci online platforiem alebo prostredníctvom týchto platforiem, bude situácia na prvý pohľad bezproblémová. V bežnom hovorenom styku termíny „preprava“ a „doprava“ sa väčšinou chápu ako synonymné pojmy.

Už zložitejšie to bude v prípade, keď právne predpisy podrobíme pojmovej analýze, ktorá by mala byť rešpektovaná pri ich výklade, a to najmä vo vzťahu k zdaňovaniu subjektov pôsobiacich v zdieľanej ekonomike.

Viaceré zákony používajú terminologické označenie „preprava“ a „doprava“. Sú to jednak všeobecné predpisy týkajúce sa dopravy na cestných komunikáciách, ako aj daňové predpisy regulujúce „dopravu osôb“ či „prepravu tovaru“. V tomto prípade sa jednoduchý problém začína vo vzťahu k aplikačnej rovine transformovať na o niečo zložitejší, čomu „nahráva“ aj nejednoznačnosť slovenského zákonodarstva.

Pokiaľ by sme ostali iba v rovine pôsobenia slovenských daňových subjektov v tradičnej ekonomike bez toho, aby sme neuvažovali aj o tom, že činnosti taxislužby sú na našom území realizované aj prostredníctvom digitálnych platforiem, potom je problém vyriešený a bolo by to skôr o „slovičkárni“, ako o skutočnom probléme. Inú podobu však vyvolá to, keď sa služby prepravy realizujú za pomoci digitálnych platforiem.

Zákon o cestnej doprave v ustanovení §2 ods.1 hovorí, že „Prevádzkovanie cestnej dopravy a prevádzkovanie taxislužby je podnikanie, ktorého predmetom je odplatné poskytovanie dopravných služieb verejnosti ...“, pričom dopravnými službami chápe v osobnej doprave prepravu cestujúcich a ich batožiny a súvisiace služby (najmä informácie poskytované

⁸¹ Zákon č.56/2012 Z. z. o cestnej doprave.

⁸² Zákon č.8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

cestujúcim). Zákon pritom taxislužbu expressis verbis nezahŕňa do cestnej dopravy, ináč by ju neuvádzal osobitne popri cestnej doprave (ako je tomu vo viacerých prípadoch tohto zákona).

Treba však spomenúť aj zákon o cestnej premávke, ktorý je zaujímavý najmä tým, že vo vzťahu k doprave osôb používa terminologické označenie „preprava osôb“ popri „preprave nákladu“ (napríklad v §45 a n.), čo vyvoláva isté pochybnosti vo vzťahu k uplatňovaniu zákona o dani z príjmov, ktorý hovorí o službách prepravy a zákona o DPH, ktorý zasa hovorí o službách prepravy, avšak nie osôb ale prepravy tovaru.

Zákon o dani z príjmov nie je ideálnym príkladom rozlišovania medzi pojmami „preprava“ a „doprava“. Týka sa to najmä ustanovenia §16 ods.2 zákona, ktorý viaže tento termín na prepravu osôb s „premostením“ na službu ubytovania. Má to svoju logiku, v ktorej je skrytý aj záujem na rozvoji služieb turistického ruchu na Slovensku, najmä vo vzťahu k tým osobám, ktoré na miesto určenia (ubytovanie v rekreačnom zariadení) nevyužívajú vlastné dopravné prostriedky. Táto logika však čiastočne stráca svoj zmysel vo vzťahu k zákonu o DPH.

Zákon o DPH k uvedeným pojmom pristupuje jednoznačnejšie. S istými výnimkami, dôsledne rozlišuje medzi tým, čo sú „prepravné služby / služby prepravy“ (preprava tovarov) a čo „dopravné služby“ (doprava osôb). V zmysle uvedeného zákona by teda pod termín „prepravné služby“ nemala patriť preprava osôb, ako sa to používa vo vzťahu k činnosti taxislužieb.

Zákon o DPH v celom svojom texte (na minimálne 90 miestach) uvádza termín „doprava“ vo vzťahu **k osobám** a na viac ako 170 miestach termín „preprava“ vo vzťahu **k tovaru**. Aby som však zachoval objektívny pohľad na daný problém musím priznať, že aj samotný zákon o DPH na dvoch miestach hovorí o preprave osôb / cestujúcich⁸³ a navyše v prílohe 8 „Zoznam činností“ uvádza aj termíny „preprava tovaru“ a „preprava osôb“. Som toho názoru, že by sa predkladateľovi návrhov zákonov (v tomto prípade Ministerstvu financií SR) nemala stávať takáto nedôslednosť, pretože ide o nedôslednosť, avšak s možnými negatívnymi dôsledkami pre prax; zbytočne to vedie ku neželaným špekuláciám zo strany niektorých daňovníkov, resp. platiteľov dane. Pripúšťam, že sa naznačená dišputa môže niekomu javiť ako nepodstatná záležitosť, z môjho pohľadu však ide o nejednoznačnosť používanej právnej terminológie.

S obdobným problémom sa možno stretnúť napríklad i vo vzťahu k slovenskej spoločnosti ANTIK Telecom, s.r.o., ktorá okrem svojej - možno povedať, že už tradičnej činnosti - poskytovanie telekomunikačných služieb (optické a bezdrôtové pripojenie k internetu, telefonovanie, satelitná aj IP televízia), sa v ostatných rokoch zamerala aj na poskytovanie služieb v zdieľanej ekonomike. Ide najmä o zdieľané e-skútre a bikesharing⁸⁴. Aj

⁸³ §11 ods. 1 pri pojmovom vymedzení dopravného prostriedku (určeného na prepravu osôb) a v §48a v súvislosti s oslobodením od DPH.

⁸⁴ Aplikácia ANTIK SmartWay združuje všetky sharingové služby (verejný bicykel, verejný skúter, verejná batéria, výdajný automat + chystané elektrické kolobežky a kajaky). Bližšie pozri: [O nás | ANTIK Telecom](#).

v tomto prípade sa právna úprava sústreďuje na registráciu online platforiem v službách prepravy a ubytovania, avšak sharingové služby typu napríklad e-bicykle, e-skutry a pod. sú určené na dopravu osôb a nie na ich prepravu.

Vzhľadom na skutočnosť, že personálne zloženie subjektov vstupujúcich do zdieľanej ekonomiky je rôznorodé (ako to vyplýva koniec-koncov aj zo samotného definovania pojmu *kolaboratívne hospodárstvo* urobené Európskou komisiou), je z pohľadu práva a právnej regulácie dôležité dôsledne rozlišovať medzi jednotlivými subjektami týchto vzťahov, prihliadať na ich právne postavenie a rôznorodosť činností, ktoré vykonávajú (poskytovanie, sprostredkovanie a používanie služieb).

K trom spomínaným skupinám subjektov treba na pomyselnú druhú stranu vzťahu zaradiť Finančnú správu SR so svojou organizačnou súčasťou, ktorou sú správcovia dane. Z pohľadu správy daní je najmenej zaujímavým subjektom používateľ služby prepravy a / alebo ubytovania na našom území, ktorému nevzniká z tohto titulu žiadna daňová povinnosť, pretože v zaplatenej službe je zahrnutá už aj DPH, príp. daň za ubytovanie. Takéto konštatovanie však nemožno vzťahovať na poskytovateľov služby a operátorov digitálnej platformy.

Zásadným problémom v tomto smere je najmä prehľad o všetkých transakciách, ktoré boli v určitom časovom období realizované za pomoci online platformy. Podľa medializovaných informácií⁸⁵, vyzýva Finančná správa SR používateľov služieb digitálnej platformy na oznamovanie operátorov digitálnych platforiem. Zdá sa, že Finančná správa SR nevie ucelený a komplexný prehľad o operátoroch digitálnych platforiem získať. Či je to spôsobené nedostatočným personálnym, odborným, materiálnym alebo digitálnym dosahom, na to asi neposkytnem žiaducu odpoveď.

Na strane druhej do rámca orgánov finančnej správy patrí aj Kriminálny úrad finančnej správy SR, ktorý - pri obrovskom množstve finančných prostriedkov doteraz vynaložených na digitalizáciu finančnej správy - by nemal mať problém získať potrebné informácie o online platformách, nehovoriac už o novej spolupráci s inými bezpečnostnými zložkami nášho štátu. Som na rozpakoch, ale kladiem si otázku, či za otvoreným problémom získavania relevantných informácií o digitálnych platformách sa „neskrýva“ záujem všetko „prikryť“ pláštikom zachovania daňového tajomstva. Takýto plášťik je schopný zahaliť do daňového tajomstva aj to, čo je v bežných demokraciách verejné. Je mnoho príkladov, kedy sa utajujú aj také informácie, o ktorých by normálne zmýšľajúci jedinec nepomyslel, že si „zaslúžia“ utajenie, napríklad aj ešte donedávna utajovaný index daňovej spoľahlivosti. Pokiaľ by tak tomu bolo, potom by vývoj nakoniec mohol viesť k tomu, že nepoctiví daňovníci budú zákonom chránení kvôli daňovému tajomstvu a tí, ktorí daňové zákony rešpektujú a podľa nich aj konajú, o tých budú všetky ich podnikateľské a osobné údaje verejne dostupné, čo by pri rozvoji podnikania nahrávalo práve tým nepoctivým daňovníkom.

⁸⁵ Napríklad [Zdaňovanie digitálnych platforiem má spôsobovať problémy hotelierom \(aktuality.sk\)](#).

Skutočnosť, že zákon istým spôsobom „motivuje“ poskytovateľov služieb oznamovať údaje o sprostredkovateľovi, ktorý mu vlastne pomáha získať príjem, je z iného uhla pohľadu neetická, najmä keď sa najnovšie stále zdôrazňuje pro-klientsky charakter finančnej správy, v médiách sa deklarujú benefity pre „poslušných“ daňovníkov, teda pre tých, ktorí zodpovedajú obsahu indexu daňovej spoľahlivosti a pod.

Slovensko v porovnaní s inými členskými štátmi EÚ zaostáva v oblasti digitalizácie finančnej správy, a to aj napriek obrovským a zatiaľ neznámym sumám (ne)vynaložených na digitalizáciu finančnej správy či realizácii niektorých digitálnych projektov, ako napríklad projekt elektronickej komunikácie, ktorého zmyslom je poskytovať plne elektronizované a digitalizované služby medzi daňovým subjektom a finančnou správou⁸⁶, projekt eKasa⁸⁷, projekt call centrum a sociálne siete a projekt TAXANA⁸⁸, najnovšie aj projekt Saldokonto⁸⁹. Žiaľ, tieto projekty nie sú zamerané na digitálne služby realizované v zdieľanej ekonomike a teda ani neľahčujú získavanie potrebných údajov a dát. Už dlhšiu históriu má svojho času „ospevovaný“ program UNITAS a UNITAS II, ktorý akoby „odišiel do zabudnutia“ a pritom mohol byť nápomocný práve aj vo vzťahu k zdieľanej ekonomike⁹⁰.

⁸⁶ Daňový subjekt môže elektronicke odosielať dokumenty finančnej správe troma spôsobmi:

- aktivovaním eID karty (občianskeho preukazu s čipom),
- aktivovaním kvalifikovaného elektronickeho podpisu (KEP),
- prostredníctvom dohody o elektronicke doručovaní.

⁸⁷ Od roku 2019 projekt online napojenia všetkých pokladníc na portál finančnej správy - eKasa. Z elektronicke registračných pokladníc (ERP) sa stali online registračné pokladnice (ORP). Od 1. apríla 2019 sa k systému museli pripojiť všetky novovzniknuté prevádzky a nové pokladnice, všetky ostatné subjekty postupne od 1. apríla 2019 do 30. júna 2019. Od 1. júla 2019 je systém eKasa povinný pre všetkých podnikateľov. Projekt je súčasťou opatrení na boj proti daňovým podvodom. Vďaka medializovaným informáciám sa takto podarilo znížiť daňovú medzeru zo 41% na 26%, čo znamenalo vyšší príjem do štátneho rozpočtu o približne 3,7 mld. eur.

Pozri: [Digitalizácia pro... - PFS \(financnasprava.sk\)](#).

⁸⁸ Automatizovaný chatbot TAXANA spustila Finančná správa SR v septembri 2018. Jeho úlohou je automatická komunikácia medzi verejnosťou a inštitúciou, čím môže finančná správa vybaviť väčšie množstvo dopytov a odbremeniť zamestnancov call centra. TAXANA má všestranné využitie najmä pri rôznych propagačných akciách, tvorbe plagátov, na sociálnych sieťach, letákoch či banneroch. Sprevádza klientov informačnými materiálmi, uvádza videopríručky, upozorňuje na dôležité dátumy pri plnení si daňových povinností. Tým sa informácie môžu dostať bližšie k verejnosti.

V oblasti digitalizácie a elektronizácie plánuje Finančná správa SR ďalšie rozšírenie funkcií chatbota TAXANY, a to o témy, ktoré zatiaľ nepokrýva. Podľa údajov z Finančnej správy SR sa TAXANA v komunikácii s klientmi osvedčila, čo uľahčuje prácu aj call centru, ktoré sa môže venovať zložitejším otázkam od klientov. TAXANA bude po novom schopná zasielať pýtajúcim sa aj konkrétne požadované formuláre a nasmerovať ich v témach, ktoré dnes ešte neovláda.

Pozri: [Digitalizácia pro... - PFS \(financnasprava.sk\)](#).

⁸⁹ Ide o osobný účet daňového subjektu, ktorý by mal posilniť dobrovoľnosť plnenia daňových povinností. Viac na:

[Saldokonto - PFS \(financnasprava.sk\)](#).

[Finančná správa spustila saldokonto | Ministerstvo financií Slovenskej republiky \(mfsr.sk\)](#).

⁹⁰ Bližšie k programu UNITAS a UNITAS II pozri napríklad: BABČÁK, V.: *Daňové právo ako forma a nástroj pôsobenia štátu na ekonomické vzťahy*. In: Zborník „Právo, obchod, ekonomika IV“. UPJŠ, Košice, 2014, s.9-26 alebo BABČÁK, V.: *Tax Law Versus Business Environment*. In: Zborník „THE FINANCIAL LAW TOWARDS CHALLENGES OF THE XXI CENTURY“. Masaryk University, Gdańsk – Brno, 2020, s.301-326 (online), príp. ROMANOVÁ A.: „Analýza vývoja programu Unitas a elektronizácia správy daní“. In: Zborník „Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútni daňového, obchodného a trestného práva)“. UPJŠ, Košice, 2018, s.282 a n.

Digitálne projekty, ktoré sú v súčasnosti známe z „dielne“ Finančnej správy SR podnikateľská verejnosť neberie primárne ako uľahčenie administratívnych nárokov na ich prácu (aj napriek proklamáciám o pro-klientskom zameraní finančnej správy), ale skôr ako zvýšenie byrokratických požiadaviek. Výnimkou sú snád' iba predvyplnené daňové priznania k dani z motorových vozidiel či softwarning - informatívne upozornenia pre klientov finančnej správy. Digitálna doba si však vyžaduje masívnejšie rozšírenie povinnej elektronickej komunikácie, napríklad aj v podobe obojsmerného toku informácií. Napríklad aj v súčasnej digitálnej dobe sú nútení daňovníci preberať zásielky určené do vlastných rúk na pošte, ktorých obsahom je napríklad aj upovedomenie o tom, že preplatok na dani (často pod 10 eur), bude použitý na započítanie pri iných daňových povinnostiach. Pritom by sa mohla takáto písomnosť zo strany správcu dane vybaviť aj elektronicke. Podotýkam, že sa tak deje i v prípadoch povinnej elektronickej komunikácie daňového subjektu so správcom dane.

V digitálnej ekonomike sa v ostatných rokoch značne rozvinula činnosť rôznych pochybných aj známych jedincov (jedno nevyklučuje druhé) pod doteraz bežnému občanovi Slovenska neznámym označením, ako sú napríklad *influenceri*⁹¹, ale aj *digitálni nomádi*⁹², *YouTuberi* a pod. Bolo by iste zaujímavé zistiť, ako je Finančná správa SR vysporiadaná s otázkou zdaňovania príjmov, ktoré zo svojich aktivít dosahujú. Tieto aktivity sú nerozlučne spojené s využívaním digitálnych technológií a teda aj online platforiem. Netvrdím, že táto ich činnosť je súčasťou zdieľanej ekonomiky, aj keď niektoré indície tomu nasvedčujú, ale vývoj v tomto smere je tak turbulentný, že o krátku dobu sa to aj tak stane; pre finančnú správu by však určite rôzne osoby ukrývajúce sa pod anglickými názvami mali byť zaujímaví minimálne z pohľadu toho, že využívajú internet a dosahujú z tohto využitia väčšinou aj vysoký príjem, podľa neoverených informácií nezdanený.

Najmä youtuberi a influenceri (rôzne tzv. celebrity, často z okruhu umeleckého, mediálneho, ale aj menej zákonného prostredia) dosahujú príjmy, za pomoci internetu a sociálnych sietí. Na internete sa už zverejňujú aj rebríčky najúspešnejších slovenských influencerov, napríklad za rok 2020 pod označením „Králi internetu-kto je top influencer na Slovensku“⁹³, pričom tí najúspešnejší vykazujú aj viac ako stotisíc followerov za rok. Pritom tieto tzv. celebrity majú nadviazané komerčné aktivity s rôznymi obchodnými značkami, najmä z prostredia mediálnych agentúr, telekomunikácií, ale aj s niektorými automobilkami, atď. Neubránim sa istého sarkazmu, ale je len otázkou času, kedy niekto z mimoriadne kreatívnych ľudí, ktorých je na Slovensku z roka na rok viac, príde s myšlienkou organizovať v tejto oblasti napríklad nejakú svetovú súťaž, získať na ňu licenciu a zaradiť tak svoju činnosť pod populárne start-up firmy a tým získať aj daňové výhody.

⁹¹ Ide väčšinou o verejne známu osobu (herec, moderátor, hudobník, youtuber, športovec a pod.), ktorá je pre bežných obyvateľov akýmsi vzorom a často im pomáha aj pri rozhodovaní sa. Výraz *influencer* je odvodený z anglického výrazu „influence“ - vplyv.

⁹² Digitálny nomád je pracovne nezávislý na lokalite a na živobytie si zarába vďaka využívaniu telekomunikačných technológií. Väčšinou pracuje zo zahraničia a prácu tak spája s cestovaním a spoznávaním nových krajín a kultúr.

⁹³ Králi internetu - Kto je top influencer na Slovensku? (forbes.sk).

Žiaľ, neraz sa stáva, že okrem otvorených otázok týkajúcich sa (ne)zdaňovania ich príjmov, zneužívajú podľa neoverených informácií tieto tzv. celebrity aj záchrannú sieť nepriaznivej epidemiologickej situácie na Slovensku žiadosťami o finančnú podporu v čase pandémie. Som toho názoru, že finančná správa na Slovensku by nemala prehliadať činnosť takýchto osôb len preto, že v ich prípade často ide o mienkotvorné osoby najmä medzi tínedžermi. Žiadala by sa pritom aj spolupráca s ďalšími rezortami, predovšetkým s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Verejnosť by iste zaujímalo to, či uvedené osoby platia dane aj z týchto príjmov, ale aj aký procesný postup používa finančná správa na zadokumentovanie ich činnosti. Rád by som sa mýlil, avšak s najväčšou pravdepodobnosťou aj v tomto prípade unikajú štátnemu rozpočtu významné finančné prostriedky.

4.2 Zdieľaná ekonomika a daňové právo – návrhy de lege ferenda pre EÚ

Doterajšia regulácia zdieľanej ekonomiky je zakotvená vo vnútroštátnych pravidlách zdaňovania členských štátov EÚ. Už len tým sa musí nevyhnutne vyznačovať rozdielnou úrovňou v závislosti od národného, regionálneho, lokálneho, príp. aj sektorového prístupu. Zavádzanie potrebných regulačných pravidiel bolo doteraz zdĺhavé a laxné, na čom majú „zásluhu“ najmä samotné členské štáty.

V jednotlivých členských štátoch EÚ existuje rozdielnosť prístupu k tejto otázke. Kým niektoré jurisdikcie prijímajú osobitné úpravy, ktorými regulujú právne vzťahy týkajúce sa zdaňovania obchodných transakcií v zdieľanej ekonomike, iným štátom zatiaľ postačovali rôzne interné inštrukcie bez potrebnej právnej záväznosti, príp. sa reguláciou v zdieľanej ekonomike zatiaľ vážnejšie nezaoberali. Aj tam, kde sa celé dianie vo vzťahu k regulácii zdieľanej ekonomiky sústreďovalo do prijímania vnútorných regulačných pravidiel, tieto boli najmä výsledkom medializovaných problémov známych z daňovej praxe a týkali sa – takmer bez výnimky – iba najznámejších online platforiem. Pred EÚ tak nakoniec povstala výzva týkajúca sa zjednotenia a sprehľadnenia pravidiel zdaňovania zdieľanej ekonomiky pre celú Úniu, čo však prirodzene vyžaduje konsenzuálny prístup všetkých členských štátov.

Zdieľaná ekonomika za doterajšie obdobie svojej existencie dokázala v praxi na minimálne možnú mieru eliminovať rozdiely medzi spotrebiteľom a poskytovateľom služby, medzi zamestnancom a samostatne zárobkovo činnou osobou či medzi profesionálnym a neprofesionálnym poskytovaním služieb bez toho, aby právna úprava náležitým spôsobom reagovala na tieto skutočnosti a našla odpoveď na to, aké právne rámce majú byť v tomto smere uplatňované voči príslušným subjektom. Výsledkom je potom neistota týkajúca sa platných pravidiel, predovšetkým v spojení s rozdrobením regulačných pravidiel, ktorá vyplýva z rozdielných regulačných prístupov členských štátov EÚ. Súčasne s tým vzniká riziko, že sa nejednoznačne ustanovené regulačné pravidlá v tom najširšom slova zmysle zneužijú na ich obchádzanie.

Zdieľaná ekonomika je síce moderný inštitút hospodárstva, avšak zjednodušene povedané, je ťažké z úrovne príslušných inštitúcií a orgánov tento inštitút aj regulovať, nieto ho ešte zdaniť na základe podrobných právnych pravidiel, ktoré by boli prijateľné pre všetkých

členov EÚ. Je to spojené v prvom rade s problémom zisťovania, vykazovania a kontroly všetkých transakcií, ktoré sa v jednotlivých segmentoch zdieľanej ekonomiky realizujú, nehovoriac už o problémoch, ku ktorým môže dochádzať, ak sa transakcie v zdieľanej ekonomike / v jej jednotlivých sektoroch kumulujú a prelínajú s tradičnou ekonomikou, príp. prekračujú rámce štátnych hraníc a zasahujú do daňovej jurisdikcie dvoch či viacerých členských štátov alebo členských štátov EÚ a tretích krajín.

Od uvedeného sa odvíja i otázka, aký priestor sa má vytvoriť pre konkurenciu, resp. hospodársku / obchodnú, no i daňovú súťaž medzi osobami, ktoré reprezentujú tradičnú ekonomiku a subjektami, ktorí sa stali predvojom zdieľanej ekonomiky. Určite nie je záujem na tom, aby sa niektoré segmenty doteraz uplatňované len v tradičnej ekonomike postupne utlmovali a zmenili výlučne v prospech zdieľanej ekonomiky. Aby sa zabránilo nekalej súťaži, mali by sa zabezpečiť rovnaké podmienky pre všetky digitálne platformy pôsobiace na danom území bez ohľadu na to, či sú daňovými rezidentmi alebo nie, či sú registrovaní finančnou / daňovou správou alebo nie a či majú alebo nemajú na území Slovenska / Únie zriadenú stálu prevádzkareň; rozhodujúcou skutočnosťou by malo byť vykonávanie obchodnej činnosti na území Únie. Na všetky tieto digitálne platformy by sa teda mali vzťahovať rovnaké podmienky, vrátane oznamovania potrebných údajov daňovým správam. Takýto záver možno preniesť aj do vzťahu k právnej regulácii subjektov zdieľanej ekonomiky.

Na to nadväzuje problém vytvorenia porovnateľných právnych rámcov pre túto súťaž, ktorých sa členské štáty nemôžu / nemali by vzdať len preto, že sa zdieľaná ekonomika stále viac a viac „udomáča“ v podvedomí verejnosti, bez toho, aby boli jednoznačne, pravdivo a bez príkras kvantifikované možné dopady na HDP, zamestnanosť obyvateľstva, ale aj na správanie sa doterajšieho podnikateľského prostredia (tradičnej ekonomiky). Toto je klasická ukážka toho, ako zmena (bez ohľadu na to, či ide o kvalitatívnu zmenu alebo nie), možnože aj pokusne vyvolaná v ekonomike, pokiaľ za ňou stoja zatiaľ nie celkom identifikované, avšak predovšetkým výrazné politicko-ekonomické záujmy, núti príslušné orgány zaoberajúce sa presadzovaním práva v spoločnosti, adekvátne reagovať na novú / vznikajúcu situáciu⁹⁴.

Problémy zdaňovania zdieľanej ekonomiky vyrástli z digitalizácie spoločenského života na Zemi. Vzhľadom na skutočnosť, že súčasná doba je digitálnou dobou, asi len ťažko sa bude dať abstrahovať od digitálnej ekonomiky, najmä preto, že nevyžaduje fyzickú prítomnosť osôb, ale celkom postačí ich prítomnosť digitálna. Paradoxne digitálna doba má schopnosť preniesť ľudstvo ďaleko do budúcnosti, avšak fyzickú prítomnosť jednotlivca nepotrebuje, k tomu postačí jeho digitálna stopa.

⁹⁴ Pripomína to pozornosť, aká sa v súčasnosti sústreďuje na politiku kúpy a predaja elektromobilov, ktorá sa - často verejnosti z neznámych, ale aj známych príčin - uprednostňuje pod pláštikom záchrany Zeme pred klimatickými zmenami. Politické reprezentácie EÚ či jednotlivých členských štátov pritom ani neinformujú verejnosť o tom, či elektromobily aj v skutočnosti znamenajú zníženie škodlivín vypúšťaných do ovzdušia v rozsahu, ako to robia spaľovacie motory, aké dôsledky skôr či neskôr možno reálne očakávať najmä z pohľadu obmedzenej doby životnosti elektro-batérií, atď. Týmto reprezentáciám postačí, že presadia potrebné právne úpravy, a to aj bez verejnej a odbornej diskusie, väčšinu médií si rôznymi benefitmi „naklonia“ na svoju stranu a môžu tak v praxi realizovať svoje fiskálne záujmy.

Je celkom možné, že doterajšie problémy zdieľanej ekonomiky, ktorými sa „trápia“ daňové správy členských štátov, už menej samotné digitálne platformy, odstráni aspoň čiastočne v poradí siedma novela smernice o administratívnej spolupráci v oblasti daní⁹⁵, známa pod označením **DAC7**. Problémom je však to, že smernica DAC7 je predmetovo orientovaná na oblasť administratívnej spolupráce členských štátov pri správe daní so špecifickým zameraním na pôsobenie digitálnych platforiem. Z toho vyplýva, že sa osobitne nezameriava na úpravu pravidiel zdaňovania subjektov zdieľanej ekonomiky. Aj napriek tomu sa nemohla vyhnúť ani súvislostiam s pôsobením subjektov v zdieľanej ekonomike.

Zdieľaná ekonomika je výsledkom pôsobenia digitálnej doby využívajúcej digitálne platformy. Pravidlá, ktoré sa týkajú skvalitnenia administratívnej spolupráce obsiahnuté v smernici DAC7 by sa teda mali obdobne vzťahovať aj na zdieľanú ekonomiku. Smernica DAC7 sa však v tejto súvislosti iba obmedzuje na konštatovanie⁹⁶, že daňové orgány na celom svete čelia výzvam spojeným s neustále rastúcim hospodárstvom založeným na digitálnych platformách, čo viedlo k tomu, že OECD vypracovala vzorové pravidlá oznamovania pre prevádzkovateľov platforiem, pokiaľ ide o predávajúcich v zdieľanom hospodárstve a v gig (zákazkovom) hospodárstve⁹⁷. Osobne sa domnievam, že EÚ akoby podľašla „čaru“ OECD, ktoré preberá na seba iniciatívu legislatívneho orgánu namiesto samotnej Rady a Komisie (pomaly sa to už stáva pravidlom), zabúdajúc na to, že Vzorové pravidlá OECD sú síce pravidlami, avšak ich záväznosť vo vzťahu k členským štátom je diskutabilná.

Podľa dôvodovej správy k smernici DAC7 Únia očakáva, že prevaha cezhraničných činností, ktoré vykonávajú digitálne platformy, ako aj predávajúcich, ktorí na nich pôsobia, spôsobí, že jurisdikcie mimo Únie budú mať dostatočné stimuly na to, aby nasledovali vzorový príklad Únie a zaviedli zber a vzájomnú automatickú výmenu informácií o predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu podľa vzorových pravidiel. Problémom je však aj to, že Vzorové pravidlá OECD nie sú totožné s rozsahom pôsobnosti smernice DAC7, pokiaľ ide o predávajúcich (o ktorých sa musia oznamovať informácie), a digitálne platformy (ktoré oznamujú informácie). Okrem toho Únia očakáva, že sa týmito pravidlami zabezpečí oznamovanie rovnocenných informácií o príslušných činnostiach patriacich do rozsahu pôsobnosti tejto smernice aj vzorových pravidiel, ktorý sa môže ďalej rozšíriť tak, aby zahŕňal ďalšie príslušné činnosti.

Základnou otázkou pre riešenie problémov zdieľanej ekonomiky je to, či je vôbec potrebné na úrovni / národnej úrovni prijať osobitnú úpravu týkajúcu sa zdaňovania zdieľanej ekonomiky a či teda nebude postačovať úprava, ktorú prináša smernica DAC7. Pokiaľ dospejeme k záveru, že nad rámec úpravy DAC7 je vhodné realizovať aj úpravu týkajúcu sa zdaňovania subjektov zdieľanej ekonomiky, malo by ísť najmä o také pravidlá, ktoré by:

⁹⁵ Smernica Rady (EÚ) 2021/514 z 22.marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní.

⁹⁶ Pozri bod 16 dôvodovej správy smernice DAC7.

⁹⁷ Model Rules for Reporting by Platform Operators with respect to Sellers in the Sharing and Gig Economy.

1. zabezpečili, že sa daňový systém a pravidlá zdaňovania uplatňované voči tradičným ekonomickým subjektom a voči novým, moderným, obchodným praktikám / modelom, v rámci ktorých sú obchodné činnosti podporené online platformami ďalej zásadne nerozchádzali, nevyvolávali napätie medzi nimi, vrátane pocitu neistoty či daňovej nespravodlivosti a netransparentnosti. V tejto súvislosti by sa mali vytvoriť rovnaké podmienky pre podnikanie subjektov, ktoré poskytujú rovnaký druh služieb, pričom by sa nemal uprednostňovať jeden podnikateľský model pred tým druhým;
2. poskytovali záruky, že sa požiadavka na rovnováhu / porovnateľnosť zdaňovania tradičnej a zdieľanej ekonomiky nebude týkať iba vnútroštátneho priestoru toho-ktorého členského štátu, ale že sa bude vzťahovať na celý úniový systém, čím by zodpovedala i potrebám jednotného vnútorného trhu EÚ.

Z logiky týchto dvoch bodov vyplýva, že uvedené požiadavky nie sú schopné splniť členské štáty, ale že to vyžaduje úniový záujem. K tomu ju zaväzuje aj Zmluva o fungovaní EÚ (ZFEÚ)⁹⁸.

Digitálna povaha online platforiem umožňuje, aby poskytovatelia služieb (predávajúci, ktorí predávajú tovar a poskytujú služby), využívali digitálne platformy na vykonávanie svojej činnosti, pričom spravidla neoznamujú príjmy, ktoré dosiahli v členskom štáte, v ktorom majú daňový domicil. Takýto stav spôsobuje vznik podmienok nespravodlivej a netransparentnej daňovej súťaže pre fyzické osoby alebo spoločnosti, ktoré nevykonávajú svoju činnosť prostredníctvom digitálnych platforiem. Toto negatívne zasahuje do rovnováhy vnútorného trhu. Z toho vyplýva, že takúto situáciu možno riešiť naozaj len jednotným prístupom, ako to odporúča najmä článok 115 ZFEÚ.

Určite som sa dotkol citlivej oblasti, ktorej sa musia nielen v EÚ, ale aj v členských štátoch EÚ najvyššie orgány verejnej moci venovať. Korene toho treba vidieť v prijímaní príslušných rozhodnutí na úrovni EÚ, ktorá môže priniesť zmeny iba v tých oblastiach, na ktoré sa vzťahuje mandát daný členskými štátmi. Uvedený problém komplikujú aj pochybnosti o tom, či je vôbec možné akýmsi globálnym regulačným konceptom EÚ právne regulovať zdieľanú ekonomiku so všetkými jej možnými segmentami, rôznorodosťou subjektov, odlišným stavom ekonomiky v jednotlivých členských štátoch, atď. Navyše môže sa jednať o subjekty, ktoré časť svojej činnosti sústreďujú do oblasti online platforiem a časť do tradičnej ekonomiky, príp. ich činnosť presahuje jednu jurisdikciu. Prirodzene, že by bolo možné

⁹⁸ Podľa čl.3 ods.1 písm. b) a e) Zmluvy má Únia výlučnú právomoc v oblasti ustanovovania pravidiel hospodárskej súťaže potrebných na fungovanie vnútorného trhu, ako aj v spoločnej obchodnej politike. V nadväznosti na to čl. 115 ZFEÚ je právnym základom pre legislatívne iniciatívy v oblasti priamych daní. Tento článok obsahuje odkaz na smernice pre aproximáciu vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré priamo ovplyvňujú zriadenie alebo fungovanie vnútorného trhu. Tým je vytvorený priestor pre to, aby sa nové právne predpisy Únie zamerali na nápravu nerovnováh, ktoré existujú pri fungovaní vnútorného trhu. Vo vzťahu k nepriamym daniam možno zasa použiť ustanovenie čl.113 ZFEÚ, podľa ktorého EÚ prijme pravidlá na zosúladovanie právnych predpisov týkajúcich sa nepriameho zdaňovania, aby sa tým zabezpečilo vytvorenie a fungovanie vnútorného trhu a zabránilo narušovaniu hospodárskej súťaže.

regulovať danú oblasť aj pri zložitosti pomerov v zdieľanej ekonomike, avšak efektivita takéhoto riešenia by mohla byť otázná⁹⁹.

Zatiaľ nebola zaznamenaná ani nejaká zvýšená iniciatíva zo strany členských štátov, podobná iniciatíve začatej v roku 2011, keď sa na úrovni EÚ neúspešne rozhodovalo o zavedení úniovej dane z finančných transakcií¹⁰⁰ a ktorá by jasne signalizovala, že členské štáty majú záujem o komplexné regulovanie, keď už nie všetkých, tak aspoň základných segmentov zdieľanej ekonomiky. Ani zmena prístupu najsilnejších ekonomík sveta, ktorá bola prejavovaná dňa 5. júna 2021 tým, že sa ministri financií najvyspelejších štátov sveta G7, dohodli na zavedení dane zo zisku globálnych firiem v minimálnej výške 15%, ktoré sú známe svojou digitálnou prítomnosťou v celosvetovom meradle nezaručuje, že EÚ pripraví a realizuje podrobnú úpravu zdaňovania zdieľanej ekonomiky. Samozrejme od tejto dohody je ku konkrétnej realizácii aj v rámci takého politicko-ekonomického zoskupenia, akým je EÚ ešte veľmi dlhá cesta. Konkrétne výsledky by však mohli byť dôležité aj pre reguláciu zdieľanej ekonomiky, na realizácii ktorej sa podieľajú digitálne platformy svetových obchodných firiem. Je celkom dobre možné, že sa EÚ spolieha na efektívnosť nástrojov zakomponovaných do vzorových pravidiel OECD.

Východiskovým predpokladom minimalizácie problémov spojených s budúcnosťou zdieľanej ekonomiky v členských štátoch EÚ je možnosť konať v súlade s čl.115 i čl.113 ZFEÚ. EÚ môže bez nejakých väčších problémov zabezpečiť efektívnosť systému výmeny informácií a administratívnu spoluprácu medzi jednotlivými členskými štátmi komplexným spôsobom, a to vo väzbe na smernicu DAC7. Som presvedčený o tom, že sa tým nedopúšťam zbytočných návrhov na nežiadúcu hypertrofiu úniovej legislatívy. K tomu ma vedie aj záver zo zasadnutia Rady ECOFIN dňa 25. novembra 2020, na ktorom Výbor stálych predstaviteľov schválil kompromisný návrh smernice DAC7 s tým, že na ňom Rada vyzvala Komisiu, aby sa prioritne zaoberala najnaliehavejšími otázkami, ako sú výzvy vyplývajúce z hospodárstva digitálnych platforiem, a na tento účel má zvážiť aj *postupné zavádzanie legislatívnych návrhov* s cieľom uľahčiť legislatívny pokrok.

Je celkom prirodzené a logické, že v súčasnej dobe globalizácie, kedy sú ekonomické a sociálne väzby medzi jednotlivými štátmi hlboko previazane a súčasne aj komplikované, nemôže žiadny členský štát by samostatne zvládnuť otázky zdaňovania zdieľanej ekonomiky.

⁹⁹ Osobne som toho názoru, že právna regulácia, ale aj samotná právna veda v EÚ zaostáva už dlhšiu dobu za technologickým pokrokom. Vyzerá to tak, že právna veda, najmä tá časť, ktorá sa týka navrhovania nových právnych úprav, čaká na politické rozhodnutia inštitúcií a orgánov EÚ, príp. členských štátov a až následne navrhuje možné právne riešenia. Je však celkom možné, že to súvisí s tým, že normotvorné orgány pravdepodobne ani nezaujímajú návrhy, ku ktorým speje právna veda všeobecne a osobitne to platí aj pokiaľ ide o otázky zdaňovania, resp. normotvorným orgánom chýba vedomosť o takýchto návrhoch. Viaceré indície však nasvedčujú tomu, že príslušní predkladatelia legislatívnych návrhov ich v niektorých prípadoch priamo preberajú z výsledkov vedeckých projektov, príp. vedeckých výstupov a následne predkladajú ako svoje vlastné návrhy.

¹⁰⁰ Návrh smernice Rady o spoločnom systéme dane z finančných transakcií, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2008/7/ES. KOM(2011) 594 v konečnom znení, 28.9.2011. V nadväznosti na túto snahu nasledoval návrh smernice Rady, ktorou sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti dane z finančných transakcií. SWD(2013) 29 final, 14.2.2013. Do tejto spolupráce sa zapojilo 11 štátov, medzi nimi aj Slovensko.

Neumožňuje mu to najmä rozsah daňových oprávnení, ktorý by zaručil uplatňovanie takýchto pravidiel na celom území EÚ. Preto tieto otázky treba zvažovať na úrovni únie. Pokiaľ má byť opätovne nastolený režim rovnováhy na jednotnom vnútornom trhu aj v oblasti zdaňovania zdieľanej ekonomiky, nemôže sa to udiť bez toho, aby sa na oznamovanie informácií o subjektoch zdieľanej ekonomiky a ich príjmoch nevzťahovali rovnaké požiadavky vo vzťahu ku všetkým online platformám a všetkým členským štátom, na území ktorých pôsobia.

Podľa môjho názoru by pravidlá zdaňovania zdieľanej ekonomiky mali zohľadňovať najmä nasledovné požiadavky:

1. brať do úvahy únieve smernice o poskytovaní služieb na vnútornom trhu¹⁰¹ a o boji proti nekalým obchodným praktikám¹⁰². Tieto smernice umožňujú lepšiu vymáhateľnosť dodržiavania pravidiel pri poskytovaní služieb na vnútornom trhu a mohli by sa tak stať aj základom pre ustanovenie pravidiel zdaňovania zdieľanej ekonomiky v štátoch EÚ;
2. vzťahovať funkčne podobné daňové povinnosti na podnikateľov, ktorí poskytujú porovnateľné služby v tradičnej i zdieľanej ekonomike. V prípade, že sa jedná o podnikateľa so službami na hranici tradičnej a zdieľanej ekonomiky, resp. pôsobiaceho aj v rámci tradičnej i zdieľanej ekonomiky, mala by príslušná právna úprava osobitne upraviť pravidlá zdaňovania v jednom i druhom type ekonomiky. V tomto zmysle by právna úprava mohla umožniť daňovému subjektu výber režimu pre zdanenie (podobne, ako je tomu v prípade osobitných režimov / osobitnej úpravy podľa §65 a n. zákona o DPH);
3. ustanoviť segmenty a odvetvia, ktoré budú patriť do zdieľanej ekonomiky, vrátane okruhu subjektov z tejto oblasti. Tieto segmenty by mali byť vymedzené jednoznačne a zrozumiteľne, aby nemohli byť zneužívané zo strany príslušných daňových subjektov. Osobne sa prikláňam k tomu, aby sa segmenty zdieľanej ekonomiky špekulatívne nerozširovali ;
4. zväziť prípady vyčlenenia niektorých činností, na ktoré by sa pravidlá zdaňovania zdieľanej ekonomiky nevzťahovali, vzhľadom na nemožnosť jednoznačne a jasne určiť hranice medzi tradičnou a zdieľanou ekonomikou. V tomto smere by stálo za úvahu aj určením limitu ročného obratu / príjmu z týchto činností. Na tieto aktivity by sa nevzťahovali ani prípady oznamovacej povinnosti (pozri bod 5);
5. uložiť členským štátom, aby v ustanovenej lehote zaviedli oznamovaciu povinnosť pre subjekty pôsobiace v zdieľanej ekonomike (pokiaľ tak doteraz neurobili). Táto povinnosť by sa mala vzťahovať na:
 - operátorov digitálnych platforiem. Títo by mali daňovej správe oznamovať všetky transakcie realizované na žiadosť poskytovateľa služby s určením druhu transakcie,

¹⁰¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnútornom trhu.

¹⁰² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („smernica o nekalých obchodných praktikách“).

- výšky ceny za transakciu vrátane DPH, príjmy vyplatené poskytovateľovi služby a ďalšie súvisiace dáta;
- subjekty poskytujúce služby zdieľanej ekonomiky. Poskytovatelia služieb by povinne oznamovali všetky dosiahnuté príjmy z predaja tovaru a poskytovaných služieb prostredníctvom online platformy správcovi dane;
6. rozšíriť rozsah automatickej výmeny informácií aj o informácie hlásené operátormi digitálnych platforiem;
 7. uložiť členským štátom, aby v ustanovených lehotách poskytovali ostatným členským štátom údaje o operátoroch online platformy pôsobiacej na ich území a o transakciách, ktoré sprostredkujú pre poskytovateľov služieb s cezhraničným dosahom, vrátane automatickej výmeny informácií;
 8. uložiť členským štátom, aby ich daňová správa sprístupňovala na žiadosť informácie o vnútroštátnych daňových povinnostiach, vrátane povinností súvisiacich so zamestnaneckým postavením aj osobám z oblasti zdieľanej ekonomiky zo zahraničia v prípade, že preukážu oprávnenosť svojej požiadavky;
 9. rozšíriť administratívnu spoluprácu do nových oblastí, aby bolo možné riešiť výzvy, ktoré predstavuje digitalizácia hospodárstva s osobitným zameraním na zdieľanú ekonomiku. Pre daňovú správu je vzhľadom na špecifiká pôsobenia digitálnej / zdieľanej ekonomiky mimoriadne náročné zistiť a zaznamenať zdaniteľné aktivity a z nich plynúce zdaniteľné príjmy, čo je mimoriadne vypuklé v prípade, keď sa transakcie vykonávajú cez operátorov digitálnych platforiem so sídlom v inej jurisdikcii;
 10. vytvoriť podmienky pre lepšie využitie IKT pri monitorovaní služieb zdieľanej ekonomiky zo strany daňovej správy spojenej aj so zlepšením výberu daní. V tomto smere, aj vzhľadom na očakávané vysoké administratívne náklady¹⁰³ týkajúce sa zisťovania a oznamovania požadovaných informácií od prevádzkovateľov platforiem, je nevyhnutné, aby pravidlá oznamovania boli jednoduché. V záujme tejto jednoduchosti by stálo za úvahu vyžadovať od prevádzkovateľov platforiem, aby príjmy, ktoré predávajúci dosiahnu prostredníctvom používania konkrétnej digitálnej platformy, oznamovali v jedinom členskom štáte, ktorý sa určí na základe ustanovených kritérií; tento štát by mal následne povinnosť prostredníctvom svojej finančnej / daňovej správy oznamovať štátu, v ktorom má predávajúci svoj daňový domicil, aké príjmy a v ktorej jurisdikcii, na ktorú sa vzťahuje pôsobnosť digitálnej platformy, dosiahol zdaniteľné príjmy;
 11. upraviť pravidlá priebehu / realizácie služieb zdieľanej ekonomiky aj v súvisiacich oblastiach, ako sú napríklad pracovno-právne či obdobné otázky medzi subjektmi zdieľanej ekonomiky (najmä sa to týka vzťahu medzi sprostredkovateľskými platformami a používateľmi služieb).

¹⁰³ Legislatívne opatrenia realizované smernicou DAC7 budú znamenať zvýšenie nákladov daňovej správy, a to v členení na: (1) jednorazové náklady na vývoj vo výške približne 200 miliónov eur a (2) opakované náklady na úrovni maximálne 30 miliónov eur.

Náklady samotných digitálnych platforiem sú odhadované na: (1) jednorazové náklady v celkovej výške 875 miliónov eur a (2) opakované náklady približne na úrovni 100 miliónov eur. Tento odhad zahŕňa všetky platformy spolu, čo v priemere môže znamenať na jednu platformu náklady v desiatkach tisícov eur (opakované náklady).

Na základe úniovej úpravy by jednotlivé členské štáty mali následne implementovať tieto pravidlá (pokiaľ by boli prevzaté do úniovej úpravy) do svojich novelizovaných predpisov o dani z príjmov / DPH, ako aj Daňového poriadku. Ich zmyslom by malo byť zjednodušenie a sprehľadnenie úpravy zdaňovania, zjednodušenie pravidiel pre podávanie daňových priznaní a platenia dane a celkové zníženie administratívnej záťaže pri správe daní tak na strane daňovej správy, ako aj samotných daňových subjektov. Bolo by vhodné sa v tomto smere inšpirovať aj skúsenosťami z iných členských štátov. Napríklad pomerne často sa spomína Estónsko. Tento štát sa všeobecne považuje za krajinu s najrozvinutejším sektorom zdieľanej ekonomiky v rámci EÚ¹⁰⁴.

Tým, že sa EÚ podarilo získať podporu všetkých členských štátov pri schválení návrhu smernice DAC7¹⁰⁵, čo nebol jednoduchý proces (ako súčasť „balíka pre spravodlivé a

¹⁰⁴ V Estónsku podľa dostupných údajov pripadá 22 platforiem na 1 mil. obyvateľov, čo je 4,7-násobne viac ako je priemer EÚ. Pozri: Kol.: *Prínos a dopady zdieľanej ekonomiky na podnikateľský sektor na Slovensku*. 2019, s.60.

Estónsko je príkladom dobrej spolupráce medzi daňovou správou a spoločnosťami zdieľanej ekonomiky. Je to prvý štát, ktorý prijal zákonné úpravy pre zdieľanú ekonomiku. Estónsko svojim zákonodarstvom, možno povedať, že zjednotilo právnu úpravu taxislužieb (v zmysle tradičných poskytovateľov prepravných služieb) a nových služieb zdieľanej ekonomiky (Uber, Taxify či BlaBlaCar). Základným predpisom v tomto smere sa stal zákon o verejnej doprave (Public Transport Act – Riigi Teataja) z roku 2015, ktorý nadobudol účinnosť 1.10.2015.

Vo vzťahu k zdieľanej ekonomike má osobitný význam najmä §58 zákona „Doklady predložené na získanie licencie taxislužby, karty vozidla a karty poskytovateľa služieb“, ktorým sa zrovnoprávňujú a legalizujú zdieľané jazdy (tzv. ride-sharing). V súlade s týmto ustanovením (ods.2 bod 2) má žiadateľ o kartu vozidla povinnosť predložiť vydavateľovi karty osvedčenie o úprave taxametra, ak sa má vozidlo používať na poskytovanie taxislužieb, ktorých nákup a výpočet ceny sa uskutočňuje **bez sprostredkovania služby informačnej spoločnosti** [RT I, 04.07.2017, kapitola 8 - nadobudnutie účinnosti 01.11.2017]. Zákon mal na zreteli zjednodušiť postup daňovníka pri plnení jeho daňových povinností, čo sa okrem iného prejavuje aj v tom, že daňovník (to znamená v tomto prípade vodič poskytujúci taxislužby) dostane vopred vyplnený daňový formulár a samotná online platforma vedie záznamy o transakciách medzi vodičom a zákazníkom, pričom príslušným orgánom zasiela len údaje, ktoré sú dôležité na účely zdanenia. Estónsko touto právnou úpravou nezaviedlo nový režim zdaňovania subjektov zdieľanej ekonomiky iba prispôbilo reguláciu zdieľanej ekonomiky na požiadavky tradičného poskytovania prepravných služieb. Teda žiadne prepravné služby k účinnosti nového zákona nemusia využívať taxametre, ak cenu jazdy zobrazujú prostredníctvom mobilnej online platformy.

V kapitole 8 zákona sú uvedené aj ďalšie požiadavky na taxislužby, ktoré diferencujú medzi dopravcom a vodičom poskytujúcim taxislužby. Dopravca získava právo poskytovať taxislužby na základe licencie taxislužby, zatiaľ čo právo pracovať ako vodič poskytujúci taxislužby sa preukazuje vydaním karty poskytovateľa služieb.

Taxislužba sa podľa zákona udeľuje dopravcovi a karta poskytovateľa služieb sa udeľuje vodičovi a na jej základe sa dopravcovi a vodičovi udeľuje aj karta vozidla.

Pokiaľ sa nákup a výpočet ceny taxislužieb uskutočňuje bez sprostredkovania služby informačnej spoločnosti, vodič je povinný umiestniť svoju kartu poskytovateľa služieb na palubnú dosku na mieste viditeľnom pre cestujúceho. Karta poskytovateľa služieb preukazuje právo pracovať ako vodič poskytujúci taxislužby (§54 ods.3). V nadväznosti na uvedené §66 ods. 2 zákona ustanovuje, že ak sa nákup a výpočet ceny taxislužby uskutočňuje bez sprostredkovania služby informačnej spoločnosti, držiteľ karty vozidla musí naprogramovať ceny taxislužieb poskytovaných na ceste do taxametra inštalovaného vo vozidle a ceny musia byť uvedené v osvedčení o úprave taxametra a v cenníku.

Zákon osobitne ustanovuje aj požiadavky na žiadateľa a držiteľa preukazu taxislužby a karty poskytovateľa služieb (§56 a §57 zákona).

Dostupné z:

<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/520092017001/consolide>.

¹⁰⁵ Návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní (DAC7). COM(2020) 314 final, 15.7.2020. Pôvodne bol tento návrh pripravený ako COM(2020) 49 final, 12.2.2020.

Okrem návrhu smernice DAC7 predstavila Komisia 15.júla 2020 aj ďalšie súvisiace dokumenty:

jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy“), sa aj situácia v oblasti zdaňovania zdieľanej ekonomiky môže stať transparentnejšou.

Transparentné a aj spravodlivé zdaňovanie v EÚ je dlhodobý problém nielen v rámci členských štátov EÚ, ale možno povedať, že je to globálna výzva pre celý svet. Už len z tohto aspektu ide skôr o nedosiahnuteľnú túžbu väčšiny daňových subjektov a časti štátov, ako o príležitosť, ktorá prevezme na seba reálnu podobu. Aj napriek tomu je potrebné celosvetovo zdôrazňovať tieto myšlienky, bez ohľadu na to, kto si čo pod daňovou spravodlivosťou a transparentnosťou predstavuje.

Pokiaľ ide o kľúčové ciele návrhu smernice DAC7, tieto boli dvojakej povahy¹⁰⁶:

1. rozšíriť rozsah automatickej výmeny informácií v rámci smernice o informácie hlásené operátormi digitálnych platforiem. Rozširovanie administratívnej spolupráce v tejto novej oblasti je zamerané na pomoc členským štátom pri riešení výzvy, ktorú predstavuje digitalizácia hospodárstva. Vyplýva to z toho, že vlastnosti hospodárenia digitálnych platforiem umožňujú sledovateľnosť a detekciu zdaniteľných udalostí zo strany daňových úradov, čo je veľmi ťažké a spôsobuje to výpadok na daňových príjmoch. Návrh vychádzal z toho, že je potrebné zlepšiť existujúce ustanovenia, ktoré sa vzťahujú na všetky formy výmeny informácií (najmä na požiadanie, povinná automatická výmena, spontánna výmena), a administratívnej spolupráce (najmä prítomnosť v správnych úradoch a účasť na administratívnych zisťovaniach, výmena najlepších postupov a výmena skúseností);
2. zmeniť a doplniť niektoré ustanovenia smernice, ktoré sa týkajú výmeny informácií. Cieľom návrhu bolo najmä *zlepšiť predvídateľnosť relevantných informácií*, ďalej *skvalitniť ustanovenia o žiadostiach o informácie pre viacerých daňovníkov*, ako aj *pravidlá používania simultánnych kontrol a umožňovania účasti úradníkov z členských štátov počas vyšetrovania v inom členskom štáte*. Navyše návrh počítal aj s ustanovením o spoločných auditoch dvoch alebo viacerých členských štátov.

Smernica DAC7¹⁰⁷ zavádza automatickú výmenu informácií medzi daňovými správami členských štátov, pokiaľ ide o príjmy / tržby dosiahnuté predávajúcimi z ekonomických

-
1. pracovný dokument útvarov Komisie: ZHRNUTIE SPRÁVY O POSÚDENÍ VPLYVU „Daňové podvody a úniky – lepšia spolupráca medzi vnútroštátnymi daňovými orgánmi pri výmene informácií“. Ide o Sprievodný dokument k návrhu smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráce v oblasti daní. SWD(2020) 130 final,
 2. oznámenie „Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy“. COM(2020) 312 final,
 3. oznámenie „O dobrej správe daňových záležitostí v EÚ aj mimo nej“. COM(2020) 313 final.

¹⁰⁶ Pozri: Interinstitutional File: 2020/0148(CNS), Draft Council Directive amending Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation (DAC7) – Endorsement, Brussels, 25 November 2020.

¹⁰⁷ Smernica DAC7 nadobudla účinnosť 14. apríla 2021 (dvadsiatym dňom po jej uverejnení v Úradnom vestníku EÚ). Schválená smernica vychádza z toho, že členské štáty do 31. decembra 2022 prijímú a uverejnia zákony, iné právne predpisy a administratívne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou, pričom uvedené ustanovenia sa začnú uplatňovať od 1. januára 2023.

Siedmou revíziou Smernice DAC7 by sa malo dosiahnuť posilnenie administratívnej spolupráce objasnením, resp. spresnením už existujúcich pravidiel, ako som sa o tom zmienil už i v predchádzajúcom texte.

činností realizovaných prostredníctvom digitálnych platforiem. Informácie by mali pomôcť daňovým správam overiť, či subjekty, ktoré generujú príjmy prostredníctvom digitálnych platforiem, platia primeraný podiel na daniach. Automatickú výmenu informácií treba považovať za budúci európsky a medzinárodný štandard pre transparentnosť a výmenu informácií v daňovej oblasti¹⁰⁸.

Daňové správy členských štátov majú nedostatočné informácie na to, aby mohli správne posúdiť a kontrolovať hrubý príjem, ktorý sa v ich krajine dosahuje z ekonomických činností vykonávaných prostredníctvom digitálnych platforiem. Problematické je to najmä v prípade, keď príjem alebo základ dane prechádza cez digitálne platformy zriadené v inej jurisdikcii. Práve smernica DAC7 má zabezpečiť, aby si členské štáty automaticky vymieňali informácie o príjmoch, ktoré vytvárajú predávajúci prostredníctvom digitálnych platforiem, bez ohľadu na to, či sa platforma nachádza na území EÚ alebo nie. Toto by sa malo vzťahovať aj na subjekty zdieľanej ekonomiky, ktoré zarábajú predajom tovaru alebo služieb prostredníctvom online platforiem; uvedené subjekty budú takto odvádzať svoj podiel dane. Nielenže to vnútroštátnym orgánom umožní zistiť, kedy by sa mala platiť daň, ale zároveň to má znížiť administratívnu záťaž platforiem, ktoré sa často musia borieť s viacerými rôznymi požiadavkami oznamovania v jednotlivých členských štátoch. Len na pripomenutie uvádzam, že EÚ nespočetne krát prostredníctvom svojich inštitúcií poukázala na dôležitosť tézy, že dane sa majú platiť na území toho štátu, na ktorom zdaniteľný príjem vznikol. Preto aj spoločnosti, ako napríklad Airbnb, či Booking.com a pod. by mali všetky príjmy plynúce z poskytovania služieb na území Slovenska aj na našom území zdaňovať.

Smernica DAC7 zároveň sprísňuje a objasňuje pravidlá v iných oblastiach, v ktorých členské štáty spoločne bojujú proti zneužívaniu daňového systému, napríklad spoločnými daňovými auditmi / kontrolami.

Pracovný dokument útvarov Komisie spomínaný v marginálnych poznámkach priniesol viaceré zásadné zistenia do oblasti daňových podvodov a únikov s vyústením do lepšej spolupráce medzi vnútroštátnymi daňovými orgánmi pri výmene informácií. Spomínam to preto, lebo:

- 1) poukázal na problémy spojené s: **(a)** obmedzeným oznamovaním finančných prostriedkov zarobených cez digitálne platformy a s **(b)** neefektívnymi prvkami spolupráce medzi daňovými správami;
- 2) predpokladá *prehĺbenie problémov v zdieľanej ekonomike*.

Samotná smernica síce podľa tohto dokumentu obsahuje celkovú spoľahlivosť rámca spolupráce, avšak nie všetky členské štáty využívajú príslušné nástroje rovnakým spôsobom. Účinnosť a efektívnosť administratívnej spolupráce by sa mohla zlepšiť najmä vďaka

¹⁰⁸ BABČÁK, V.: Daňové právo na Slovensku a v EÚ. EPOS, Bratislava, 2019, s.843.

objasneniu cieľových aspektov administratívnej spolupráce (ide o vymedzenie termínu *predvídateľná relevantnosť*¹⁰⁹, ďalej o *skupinové žiadosti* a o *spoločné kontroly*).

Dokument poukázal aj na ďalší problém, ktorým je mimoriadna náročnosť riadneho oznamovania finančných prostriedkov získaných prostredníctvom digitálnych platforiem. Táto náročnosť vyplýva z digitálneho a globálneho charakteru hospodárstva digitálnych platforiem, ktoré sa spája s rozdrobeným príjmom získavaným cez rôzne platformy a s rozdielnymi požiadavkami na oznamovanie v jednotlivých štátoch.

Digitalizácia hospodárstva v posledných rokoch vedie k rastúcemu počtu zložitých situácií spojených s daňovými podvodmi, daňovými únikmi a vyhýbaním sa daňovým povinnostiam. Cezhraničný rozmer služieb ponúkaných prostredníctvom využívania prevádzkovateľov platforiem vytvoril zložitú prostredie, v ktorom môže byť problematické presadzovať daňové predpisy a zabezpečiť ich dodržiavanie.

Niektoré štáty Únie a jurisdikcie mimo Úniu majú medzi sebou uzatvorené dohody, ktorými sa zabezpečuje výmena rovnakých / rovnocenných informácií, o ktorých hovorí smernica DAC7, už v súčasnej dobe. Vo vzťahu k nim je účelné ustanoviť opatrenia, ktorými sa zníži administratívne zaťaženie zahraničných prevádzkovateľov platforiem a daňových orgánov členských štátov, napríklad aj oslobodiť prevádzkovateľov platforiem, ktorí splnili oznamovaciu povinnosť v jurisdikcii mimo Únie, od tejto povinnosti v členskom štáte, pokiaľ sa informácie prijaté týmto členským štátom týkajú činností patriacich do rozsahu pôsobnosti smernice a informácie sú rovnocenné s informáciami požadovanými na základe pravidiel oznamovania stanovených v smernici DAC7. V týchto prípadoch prevádzkovateľ platformy z jurisdikcie mimo Únie bude oznamovať rovnocenné informácie o predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu výhradne daňovým orgánom jurisdikcie mimo Únie, ktorá by tieto informácie zasielala ďalej daňovým správam členských štátov.

K opatreniam členských štátov v oblasti zdieľanej ekonomiky sa pracovný dokument vyjadril v tom zmysle, že „nezabezpečujú účinné a efektívne riešenie problémov, ktoré sú vo svojej podstate nadnárodné; prostredníctvom digitálnych platforiem možno kupovať a predávať tovar a služby cez internet bez ohľadu na hranice alebo jurisdikcie, a to umožňuje predávajúcim, aby potenciálne získavali príjem „odvšadiaľ“ bez ohľadu na daňovú rezidenciu. Aj neefektívna

¹⁰⁹ Tento termín spôsobuje z hľadiska jeho významu dosť vážne problémy vzhľadom na jeho nejasné chápanie. Uvedený termín bol zapracovaný do smernice DAC7 v čl.5a s tým, že na účely žiadosti podľa článku 5 (postup pri výmene informácií na požiadanie) sú požadované informácie *predvídateľne relevantné*, keď sa v čase podania žiadosti dožadujúci orgán domnieva, že v súlade s jeho vnútroštátnym právom existuje primeraná možnosť, že požadované informácie budú relevantné z hľadiska daňových záležitostí jedného alebo viacerých daňovníkov, či už ide o daňovníkov identifikovaných podľa mena / názvu alebo inak, a sú odôvodnené na účely zisťovania. Žiadosť o informácie sa teda môže vzťahovať na jedného alebo viacerých daňovníkov za predpokladu, že sa jednotlivo identifikujú. S tým súvisí povinnosť dožadujúceho orgánu poskytnúť dožiadanému orgánu aspoň tieto informácie: (1) daňový účel, na ktorý sa informácie poskytujú a (2) špecifikáciu požadovaných informácií na účely správy alebo presadzovania jeho vnútroštátneho práva. V konečnom dôsledku sa takto zabezpečí právna istota pre daňové správy i samotných daňovníkov, pretože nebude dochádzať k neodôvodneným odmietnutiam žiadostí.

administratívna spolupráca si vyžaduje nadnárodné riešenia, keďže z podstaty veci, aby mohla byť spolupráca efektívna, musí prebiehať cezhranične“¹¹⁰.

V nadväznosti na uvedené je vhodné upozorniť na to, že samotný pracovný dokument zvažoval okrem legislatívnej intervencie na posilnenie administratívnej spolupráce aj iné možnosti (napríklad *nelegislatívne usmernenia*, či *legislatívnu intervenciu s vedľajšími možnosťami pre rôzne činnosti, prevádzkovateľov platforiem a predávajúcich*). Pod túto intervenciu zahrňoval všetky platformy a všetkých predávajúcich v záujme dodržiavania daňových predpisov a rovnakých podmienok¹¹¹. Pracovný dokument formuloval očakávanie, že prostredníctvom iniciatívy sa zabezpečia rovnaké podmienky pre prevádzkovateľov platforiem a subjekty, ktoré využívajú platformy na predaj tovaru a / alebo služieb, čo samo o sebe má vyjadrovať väčšiu spravodlivosť a vyššiu dôveru v daňový systém.

Už som spomínal, že legislatívne opatrenia realizované smernicou DAC7 budú znamenať zvýšenie nákladov daňovej správy i samotných digitálnych platforiem. Očakáva sa, že intervencia bude mať vplyv najmä na malé a stredné podniky, keďže iniciatíva sa vzťahuje na všetky digitálne platformy a na všetkých predávajúcich bez ohľadu na ich veľkosť. Takto vyčíslené náklady na legislatívne opatrenia do oblasti zdieľanej ekonomiky, aj napriek kvantifikovaným „ziskom“ štátnych rozpočtov členskými štátmi vo výške asi 30 mld. eur, sú pomerne vysoké a vzbudzujú isté pochybnosti o efektívnosti a zmysle celého procesu „európskej legislatívnej intervencie“.

ZÁVER

Existencia zdieľanej ekonomiky je už neodškriepiteľný fakt, s ktorým sa podnikatelia, Finančná správa SR a nakoniec i Slovensko budú musieť skôr či neskôr vysporiadať v záujme hospodárskeho rastu a bezproblémového riadenia ekonomiky. Vznik zdieľanej ekonomiky spôsobila reakcia na zmeny vyvolané technologickým pokrokom a povinnosťou práva je sa s takouto zmenou adekvátne vyrovnáť.

Rozvoj zdieľanej ekonomiky je priamo naviazaný na rozvoj digitálnej ekonomiky. Spomínané oznámenia Komisie jednoznačne a jasne ukazujú práve na previazanosť zdieľanej ekonomiky a digitálnej doby (digitálnej ekonomiky). Digitálna doba praje vzniku nových obchodných modelov viac, ako je to prijateľné pre orgány verejnej moci, ktoré v súčasnosti nie sú na túto skutočnosť dostatočne pripravené. V jednotlivých členských štátoch, ale aj na úrovni samotnej EÚ zatiaľ absentujú záväzné pravidlá pre realizáciu cieľov a poslania zdieľanej ekonomiky. Veľké problémy v daňovej praxi vyplývajú z toho, že informačné a komunikačné systémy daňovej správy nie sú prepojené / kompatibilné s online platformami. Pokiaľ by tomu tak bolo, uľahčilo by to významným spôsobom aj zdaňovanie zdieľanej ekonomiky.

¹¹⁰ Pracovný dokument SWD(2020) 130 final, s.2.

¹¹¹ Podľa pracovného dokumentu môže uvedená intervencia do roku 2025 viesť k dodatočným daňovým príjmom v celkovej výške 30 mld. eur v celej EÚ. Pozri: Pracovný dokument SWD(2020) 130 final, s.2.

Ekonomika, na ktorú sme boli viac-menej zvyknutí po dobu niekoľko desiatok rokov a ktorá sa postupne transformuje na zdieľanú ekonomiku, nemôže ostať bez povšimnutia centrálnych orgánov riadenia. Mala by byť aspoň v nevyhnutnom rozsahu založená na obdobných princípoch a pravidlách, ako je tomu vo vzťahu k tradičnej ekonomike. V opačnom prípade prenikne, ba až prerastie do príslušných ekonomických väzieb a vzťahov prvok nespravodlivosti, ktorý aj doteraz podkopával celé desaťročia budované a presadzované pravidlá riadenia a hospodárenia vo všetkých ekonomických odvetviach a sektoroch hospodárstva. Vo vzťahu k tým ekonomickým subjektom (verejného i súkromného sektoru), ktorí dodržiavajú zákonné pravidlá by to neskôr nevyhnutne viedlo k podvodnému konaniu a správaniu sa.

Štát a jeho riadiace orgány, normotvorný a regulatívny mechanizmus bude musieť reagovať na rozrastajúce sa prejavy zdieľanej ekonomiky, ktoré v konečnom dôsledku neprospeievajú zvyšovaniu transparentnosti ekonomických vzťahov, ale naopak túto transparentnosť zahmlievajú; jedným z prejavov tohto faktu sú aj profity z nedostatku regulačných pravidiel zdaňovania. Ako ukazuje doterajšia normotvorná prax, aj tam, kde je snaha zákonodarcu regulovať zdieľanú ekonomiku, väčšinou sa jeho reakcie (týka sa to nielen slovenského parlamentu) oneskorujú v porovnaní s očakávaniami najmä odbornej verejnosti. Alebo je to opačný extrém, kedy zákonodarný orgán - nad rámec toho, čo požaduje napríklad úniová legislatíva - prijíma prísnejšie pravidlá v jednotlivých oblastiach, ktoré v konečnom dôsledku „motivujú“ podnikateľské subjekty, aby konali v rozpore s duchom zákona alebo na jeho hrane.

Zdieľaná ekonomika by nemala byť využívaná ako spôsob, ktorým sa dá pomerne ľahko vyhnúť daňovým povinnostiam. V tejto súvislosti možno identifikovať ako jeden z významnejších problémov zdaňovania riziko cezhraničných daňových podvodov. Členské štáty by preto vo vzájomnej spolupráci mali oveľa vážnejšie trvať na presnom oznamovaní informácií, ktoré musia rôzne hospodárske subjekty zapojené do zdieľanej ekonomiky oznamovať daňovej správe podľa vnútroštátnych právnych predpisov.

Vzhľadom na nie práve najlichotivejšiu situáciu v oblasti finančnej správy na Slovensku neostáva nič iné, iba motivovať, aj negatívne, operátorov digitálnych platforiem, aby údaje a dáta poskytovali Finančnej správe SR. Ako je známe, každá transakcia realizovaná prostredníctvom využitia digitálnej technológie zanecháva za sebou digitálnu stopu a tá by mala byť svedectvom o vykonanej transakcii. Efektívny zber údajov o príjmoch poskytovateľa služieb je základným pilierom stavby právneho vzťahu medzi finančnou správou a operátormi platforiem. Finančná správa SR by mala pôsobiť aj legislatívnymi prostriedkami na operátorov, ktorí majú k dispozícii nosiče údajov o transakciách realizovaných v zdieľanej ekonomike, aby tieto v ustanovených formách a lehotách poskytovali správcom dane. Do budúcnosti by stálo za úvahu zamyslieť sa aj nad ustanovením ich zodpovednosti za samotný výber dane od poskytovateľov služieb a ich odvod do štátneho rozpočtu.

Osobne sa domnievam, že prostriedky finančnej správy spočívajúce vo vydávaní návodov a inštrukcií, akým spôsobom majú operatéri pristupovať k zdaneniu transakcií v zdieľanej

ekonomike, alebo poskytovať im príslušné konzultácie je v súčasnej digitálnej dobe spojenej predovšetkým s vidinou dosiahnutia čo najväčšieho zisku pri čo najmenších nákladoch síce prospešná, ale málo efektívna činnosť. Skôr možno očakávať reálne výsledky na základe legislatívnej úpravy povinností týkajúcich sa výmeny informácií medzi digitálnou platformou a finančnou správou, najmä čo všetko (aké údaje) je operátor digitálnej platformy povinný oznamovať správcovi dane. Je zrejme, že v praxi sa to môže stretávať s viacerými právnymi problémami, ktoré akoby už vopred odsudzovali ustanovenie obdobnej povinnosti na neúspech napríklad aj tým, že by to narážalo na ochranu osobných údajov. Verejnosť na Slovensku i v iných štátoch je z roka na rok doslova zaplavovaná „ochranárskymi“ reakciami na akýkoľvek náznak porušovania či obmedzovania ľudských práv zo strany ľudsko-právnych organizácií, a to aj tam, kde by mal byť na prvom mieste chránený verejný záujem a nie záujmy týchto „ochranárskych“ subjektov.

Aj keď to s danou témou na prvý pohľad celkom nesúvisí, predsa by bolo na záver potrebné sa aspoň v krátkosti zmieniť aj o toľko vychvaľovanom Pláne obnovy, ktorý SR koncom apríla 2021 doručila Európskej komisii a ktorý bol aj Komisiou prijatý / schválený.

Plán obnovy sa člení na jednotlivé komponenty, z ktorých je / mohol by byť pre oblasť daňového práva na Slovensku aktuálny najmä Komponent 17 a Komponent 18. Mohol by byť, pokiaľ by sa o nasledovných aspektoch neuvažovalo iba v akejsi všeobecnej rovine:

- 1) O zdieľanej ekonomike sa v rámci celého Plánu obnovy hovorí iba na jednom mieste (v Komponente 17 – Digitálne Slovensko). V tomto smere sa zdieľaná ekonomika spomína v súvislosti s legislatívnymi prekážkami, brániacimi rozvíjať digitálnu ekonomiku (napr. administratívne zaťaženie, komplikovanosť existujúcej legislatívy a neprehľadnosť zákonov, regulácia prístupu k financovaniu), nedostatočná podpora integrácie digitálnych technológií vo všetkých odvetviach hospodárstva a obmedzenie vytvárania nových podnikateľských modelov vrátane ekonomiky platforiem či zdieľanej ekonomiky s využitím digitálnych nástrojov¹¹².
- 2) V Komponente 18 „Zdravé, udržateľné a konkurencie schopné verejné financie“ vo vzťahu k danej téme za zmienku stojí akurát záver, že digitálnu transformáciu podporia aj inteligentné a digitálne investície do zjednodušenia platenia daní a odvodov (napr. predvyplnené daňové priznania, e-faktúry) s pozitívnym vplyvom na dobrovoľné platenie daní¹¹³.

V Pláne obnovy sa aj na iných miestach spomína daňová oblasť, avšak tiež iba vo všeobecných formuláciách, napríklad zdôrazňuje význam daňového mixu a presunu daňového bremena z priamych daní na majetkové a nepriame dane, ďalej, že daňový systém nevie reagovať na dlhodobé výzvy dostatočne pružne a je čoraz menej konkurencieschopný, pod čo sa dlhodobo podpisuje aj slabá efektívnosť výberu daní. V tejto súvislosti medzi hlavné výzvy zaraďuje aj **(1)** posilnenie horizontálnej spravodlivosti, **(2)** zastavenie nárastu neúčelných

¹¹² Pozri s. 8

¹¹³ Pozri s.11.

výnimiek a daňových výdavkov, (3) odstránenie legislatívnych dier umožňujúcich daňovú optimalizáciu a podporujúcich škodlivé praktiky [agresívne daňové plánovanie a narušanie základu dane a presun ziskov (BEPS) mimo územie SR], (4) zníženie času potrebného na plnenie daňových povinností a zlepšenie postavenia SR v medzinárodných porovnaníach v tejto oblasti, (5) zefektívnenie správy daní a boja proti daňovým únikom, (6) zlepšenie daňovej disciplíny a dobrovoľnej ochoty daňovníkov priznávať a platiť dane cez digitalizovanie služieb pri ich platení. Sú to teda výzvy, na ktoré ja osobne, ale aj viacerí moji kolegovia z odboru už dlhodobo poukazujeme, zatiaľ bez adekvátnej odpovede normotvornej praxe.

O čom sa však Plán obnovy nezmieňuje, a na čo som ja osobne už viackrát upozorňoval, to sú negatívne dôsledky automatizácie a robotizácie na Slovensku hlavne v automobilovom priemysle. Podľa Plánu obnovy je súčasná vláda iba znepokojená starnutím populácie¹¹⁴ a nekontrolovateľnou automatizáciou či robotizáciou spojenou so stratou nízko profilových pracovných miest¹¹⁵, bez toho, aby formulovala adekvátne východiská.

Podľa aktuálnych údajov OECD bude až 34,6% pracovných miest na Slovensku v budúcnosti ohrozených automatizáciou a robotizáciou¹¹⁶. Žiaľ, v Pláne obnovy niet ani zmienky o tom, že by bolo potrebné sa týmto problémom zaoberať.

Pokračujúca digitalizácia, automatizácia a robotizácia výroby zákonite povedie k úbytku potreby živej pracovnej sily. Aktuálny svetový technologický vývoj je taký dynamický, že *„isté je len to, že o niekoľko rokov priemyselné fabriky v dnešnej podobe prestanú existovať“*¹¹⁷. V tejto situácii nie je vôbec nereálne zapodievať sa myšlienkou nahradenia výpadku príjmov z titulu živej práce (daňové a odvodové platby) platbami typu odvodov za každý inteligentný robot spolupracujúci s ľuďmi, ktorý nahradí ľudskú prácu a ktoré by sa platili do Sociálnej poisťovne. Na túto skutočnosť som už poukazoval viackrát¹¹⁸. Môže to síce vyvolať úsmevy na tvárach odborníkov z danej oblasti, avšak osobne som presvedčený, že k tomu skôr či neskôr dôjde.

¹¹⁴ V Komponent 18 na strane 2 uvádza, že „V dlhodobom výhľade je najväčšou výzvou starnutie populácie. Kým v roku 2019 bol pomer obyvateľov starších ako 64 rokov na aktívnom obyvateľstve (20 až 64 r.) len 25,9%, v roku 2070 to bude až 63,1%“.

¹¹⁵ Pozri Komponent 17, s.8.

¹¹⁶ Čo sa stalo s pracovnými miestami s vysokým rizikom automatizácie? (What happened to jobs at high risk of automation?).

Dostupné z:

<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/10bc97f4->

[en.pdf?expires=1616002995&id=id&accname=guest&checksum=EF7E10BBA9A9C14062B673A4907A676C](https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/10bc97f4-en.pdf?expires=1616002995&id=id&accname=guest&checksum=EF7E10BBA9A9C14062B673A4907A676C).

¹¹⁷ Bližšie pozri napríklad na: <http://www.quark.sk/tovarne-buducnosti/>.

¹¹⁸ Pozri napríklad: BABČÁK, V.: *Zamyslenie sa nad daňovou politikou (Slovenska/EÚ) z hľadiska jej vplyvu na daňové subjekty*. In: Zborník „Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania“. UPJŠ, Košice, 2019, s.11-42.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. *Daňové právo a príprava daňovej reformy v Slovenskej republike*. In: Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3-4/2003 „Teoretické otázky finančného práva, UK, Karolinum, Praha, s.9-26.
2. BABČÁK, V. *Daňové právo ako forma a nástroj pôsobenia štátu na ekonomické vzťahy*. In: Zborník „Právo, obchod, ekonomika IV“. UPJŠ, Košice 2014, s.9-26.
3. BABČÁK, V. *EÚ a daňové raje I. (zrodenie daňových rajov)*. In: Zborník „Daňové raje a zneužívanie daňového systému“ (V.Babčák - A.Popovič - A.Romanová - eds.). UPJŠ, Košice 2018, s.9-28.
4. BABČÁK, V. *Zamyslenie sa nad daňovou politikou Slovenska / EÚ z hľadiska jej vplyvu na daňové subjekty*. In: Zborník: „Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania“ (V. Babčák a kol. – eds.). UPJŠ, Košice 2019, s.11-42.
5. BABČÁK, V. *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. EPOS, Bratislava 2019.
6. BABČÁK, V. *Tax Law Versus Business Environment*. In: Zborník: „THE FINANCIAL LAW TOWARDS CHALLENGES OF THE XXI CENTURY“. Masaryk University, Gdańsk – Brno 2020, s.301-326 (online).
7. BASLOVÁ T. *Strategie kruhové ekonomiky EÚ*. In: *Finanční a ekonomické informace*. Dokumentační bulletin MF 9/2015 [online]. Praha 2016.
8. BENDA, M. *Perspektivy sdílené ekonomiky*. In: *Finanční a ekonomické informace*. Dokumentační bulletin MF 6/2016 [online]. Praha 2016.
9. BOGUSZAK, J. - ČAPEK, J. *Teorie práva*, CODEX Bohemia, Praha, 1997.
10. BONK, F. *O zdaňování příjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky*. In *Justičná revue*, roč. 70, 2018, č.12, s.1342-1356.
11. HRABČÁK, L. „Virtuálna mena“ a právo. In „*Vplyv moderných technológií na právo*“: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. UPJŠ, Košice, 2019. s. 99-110.
12. HRABČÁK, L - STOJÁKOVÁ, M. *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb - hrozba alebo výzva pre normotvorcov?* In: *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*, č.1, roč.8, UPJŠ, Košice, 2020, s.15-28.
13. HRABČÁK, L. a kol. *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. ŠafárikPress, Košice 2021 (online).
14. HUČKOVÁ, R. - BONK, F. - RÓZENFELDOVÁ, L. *Zdieľané hospodárstvo – Otvorené problémy a diskusia (najmä s prihliadnutím na obchodnoprávne a daňovoprávne súvislosti)*. In: *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*, 2018, roč. 6, č.2, s.125-140.
15. Kol. *Prínos a dopady zdieľanej ekonomiky na podnikateľský sektor na Slovensku*. 2019, s.18. [Zdieľaná ekonomika - FINAL.pdf](#).
16. LESERVOISIER, L. *Daňové ráje*. HZ, Praha, 1996.
17. MAREK, D. a kol. *Sdílená ekonomika. Bohatství bez vlastnictví*. Deloitte [online]. 2017.
18. PICHRT, J - BOHÁČ, R a MORÁVEK, J. (ed.): *Sdílená ekonomika tři roky poté - závěry a perspektivy*. Wolters Kluwer, Praha 2019.

19. A. ROMANOVÁ „Analýza vývoja programu Unitas a elektronizácia správy daní“. In: Zborník V. BABČÁK a kol.: „*Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*“. UPJŠ, Košice, 2018, s.282-299.
20. VEBER, J - KRAJČÍK, V - HRUŠKA, L - MAKOVSKÝ, P. a kol. *Sdílená ekonomika* [on-line]. VŠPP, Praha 2016.
21. Dokumenty EÚ (legislatívne a nelegislatívne akty).
22. Internetové zdroje.

KONTAKT NA AUTORA

vladimir.babcak@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Účetnictví v ČR a COVID-19¹

Accounting in the Czech Republic and COVID-19

Mgr. Ing. Dana Bárková, Ph.D.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-02>

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na specifika způsobená pandemií COVID-19 v oblasti účetnictví a auditu v ČR. Jednotlivé kapitoly se zaměřují na vliv situace na obecné účetní zásady, potřebu účetního řešení specifických situací, změnu stylu práce účetních a auditorů. Pozornost je věnována i probíhajícímu procesu rekodifikace účetnictví v ČR a možnému vlivu COVID-19 na konečnou podobu připravovaného zákona o účetnictví. Závěrečná kapitola popisuje práci projektu studentské grantové soutěže zaměřené na rekodifikaci českého účetnictví a vlivem pandemie na způsob práce realizačního týmu.

Klíčová slova:

Účetnictví, COVID-19, rekodifikace účetního práva v České republice

Abstract

The paper deals with specific aspects caused by COVID-19 pandemic to accounting and audit in the Czech Republic. Individual chapters concentrate on the influence of the situation on basic accounting principles, needs to solve specific situations in accounting, the change procedures in accounting and audit profession. One chapter is devoted to the ongoing process of re-codification of Czech accounting law that also can be affected by the situation. The final chapter describes the work on internal project dealing with re-codification and its changes in the time of pandemic.

Key words:

Accounting, COVID-10, re-codification of accounting law in the Czech Republic

JEL: K290, K340, M 140, M410

¹ Zpracováno v rámci vnitřního projektu ZČU SGS-2020-035 Rekodifikace českého účetního práva

ÚVOD

Tak jako mnohé oblasti běžného života, ovlivnila situace způsobená pandemií COVID-19 i oblast účetnictví. V dalších kapitolách bych se chtěla zastavit u několika „výzev“, kterým muselo čelit nejen české účetnictví:

- Nová situace kladla zvýšené nároky na uplatňování základních koncepčních zásad účetnictví, zejména zásady nepřetržitosti.
- Urychlila se automatizace a „robotizace“ účetnictví.
- Bylo třeba řešit některé nové situace spojené s přijímáním opatření, poskytováním dotací apod.
- Zesílil se prvek nejistoty a vzrostly nároky na účetní metody běžně používané pro řešení problémů nejistoty (tvorba rezerv, opravných a dohadných položek, úprava odpisových plánů a časového rozlišení).

Při zpracování příspěvku jsem vycházela z odborného tisku (zejména z časopisu Auditor vydávaného Komorou auditorů ČR a z časopisu Účetnictví vydávaného Svazem účetních ČR), ale především z profesních zkušeností účetních a auditorů získaných osobním jednáním nebo v rámci konferencí a odborných seminářů, které k tomuto tématu probíhaly (zpravidla online).

1. ZÁKLADNÍ PRINCIPY ÚČETNICTVÍ

1.1 Princip nepřetržitosti

Účetnictví je založeno na několika základních principech (v ČR dále rozpracovaných právními normami a účetními standardy). Nejdůležitějšími z nich jsou: potřeba vykazání věrného a poctivého obrazu vykazující jednotky, princip nepřetržitosti, akruální princip, konzistence vykazování, princip opatrnosti. Situace způsobená pandemií COVID-19 ovlivnila důležitost uplatňování většiny z nich, snad nejvýrazněji principu nepřetržitosti.

Tento princip je definován v § 7 odst. 3 Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví.² Princip nepřetržitosti znamená, že účetnictví má být vedeno za předpokladu, že účetní jednotka bude existovat i v dohledné budoucnosti. Dlouhodobé vztahy budou tak moci být realizovány v plném rozsahu (např. účetní jednotka rozloží celou vstupní cenu dlouhodobého majetku podle předpokladu daného odpisovým plánem³). Pokud by tento předpoklad splněn nebyl (např. u účetní jednotky, která byla zřízena jen na omezenou dobu, je v insolventi apod.), je třeba tomu uzpůsobit i účetní metody.⁴ Dohledný zánik účetní jednotky očekávaný s vysokou pravděpodobností je třeba zohlednit i v účetní závěrce a výroční zprávě. Jeho zachování sice

² Účetní jednotka je povinna použít účetní metody způsobem, který vychází z předpokladu, že bude nepřetržitě pokračovat ve své činnosti a že u ní nenastává žádná skutečnost, která by ji omezovala nebo ji zabraňovala v této činnosti pokračovat i v dohledné budoucnosti. V případě, že účetní jednotka má informaci o tom, že u ní taková skutečnost nastává, je povinna použít účetní metody způsobem tomu odpovídajícím, přičemž informaci o použitém způsobu jsou povinny uvést v příloze v účetní závěrce.

³ To u budov předpokládá trvání jednotky po celá následující desetiletí.

⁴ Např. změnit odpisový plán.

bylo vždy jednou ze skutečností, kterou měli prověřovat auditoři při auditech, ale obvykle se její splnění předpokládalo (pokud nebyly známy skutečnosti potvrzující opak). Platilo, že princip nepřetržitosti se běžně nedokazuje, ale v případě, že nebude dodržen, se vyvrací.⁵

V souvislosti s epidemií COVID-19 výrazně narostla nejistota v účetnictví (obecně rovněž přítomná vždy), a to do té míry, že v některých případech může být pochybnost o schopnosti účetní jednotky nejen dále úspěšně pokračovat ve své činnosti, ale vůbec existovat.⁶

Komora auditorů ČR vydala proto doporučení, aby ve všech zprávách auditora týkajících se účetních závěrek za r. 2019 a později bylo vysloveně uvedeno, zda a do jaké míry může být princip nepřetržitosti ohrožen.⁷

Princip nepřetržitosti je jistě současnou situací ovlivněn nejvíce. Zasaženy jsou však i ostatní základní principy účetnictví.

1.2 Ostatní principy

Současná doba vyžaduje obecně posun od rutinního účtování ke skutečnému účetnictví.⁸ Je třeba sledovat především princip nadřazený všem ostatním – vykazování věrného a poctivého obrazu. Účetnictví sice zaznamenává minulé události, ale jeho hlavním smyslem je poskytovat podklady pro ekonomická rozhodnutí. Zákon o účetnictví to uvádí v § 7, odst. 1. Účetnictví je tak významným zdrojem informací pro vedení účetních jednotek a pomáhá předvídat budoucnost.

Věrný a poctivý obraz může účetnictví poskytnout pouze tehdy, jsou-li aktiva a pasiva podniku oceněna cenami odpovídajícími skutečnému stavu. Nejistota současné doby klade zvýšené nároky na správné oceňování všech účetních kategorií. COVID-19 může mít vliv na všechny položky rozvahy. Roste riziko znehodnocení aktiv, nesplacení závazků, neprodejnosti zásob. V řadě případů je třeba provést přecenění účetních položek a zachytit ho adekvátními metodami (u trvalých změn změnou odpisů a přeceněním položky, u dočasných změn opravnými položkami či změnou časového rozlišení). Účetnictví již vytvořilo metody, jak tyto změny zachytit,⁹ v současné době však roste jejich důležitost.

Úpravy ocenění účetních položek přitom nemusí mít vždy vazbu na daňový základ. Základ daně je jednoznačně definován daňovými zákony, jejichž změny jsou mnohdy

⁵ Komplexně problematiku rozebírá článek doc. Mejzlíka v čísle časopisu Auditor věnovanému problematice COVID-19 a účetnictví (MEJZLÍK, L. K některým dopadům pandemie koronaviru na účetnictví. In *Auditor*, roč. 2020, č. 5, s. 11-17.)

⁶ To bylo obsaženo i ve výroční zprávě o hospodaření ZČU za r. 2019, i když u univerzity pravděpodobnost zániku účetní jednotky není rozhodně tak velká, jako u mnohých podnikatelských subjektů.

⁷ *Doporučení Komory auditorů České republiky pro auditory při vydávání zpráv auditora k účetním závěrkám za období končící 31. 12. 2019 a později v souvislosti s COVID-19 v ČR*, interní materiál KA ČR poskytnutý v rámci konzultace s auditorem.

⁸ Ve smyslu anglických termínů *bookkeeping* v *accounting*.

⁹ Např. možnost změny odpisového plánu, opravné a dohadné položky, časové rozlišení nákladů a výnosů, přecenění majetku opravující vlastní kapitál jednotky.

motivovány politicky. V účetnictví jde o podstatu, účetnictví má vykázat věrný a poctivý obraz. Účetní opravné položky musí být vykázány ve správné výši tehdy, když k tomu nastaly důvody a zrušeny, pokud tyto důvody pominuly, *bez ohledu na jejich daňovou uznatelnost*.

Za významný zásadu je považován i **princip opatrnosti** (*prudence principle*). I když aktuálně není výslovně uveden v koncepčním rámci mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS), je vždy zohledňován. Princip opatrnosti je uplatňován nesymetricky. Při nejistotě jsou vždy používány takové účetní metody a způsoby ocenění aktiv, které jsou pro účetní jednotku méně příznivé. Jde o to, aby účetní jednotka nenadhodnocovala své výsledky a uživatelé účetních výkazů nezískali neoprávněně optimistické představy. Typicky pro ocenění aktiv se použije nižší ze sporných cen, pro ocenění závazku naopak vyšší z odhadovaných hodnot. Zohledňovány jsou tedy „negativní nejistoty“, nikoliv však „nejistoty pozitivní“.

2. NOVÉ ÚČETNÍ PŘÍPADY

Současná situace přináší větší výskyt účetních situací, které vyžadují zapojení odhadu, potřebu řešit narůstající prvek nejistoty. Nebylo třeba hledat nové účetní metody, ale bylo třeba účetně zachytit nové situace. Nebyl čas vytvářet nové předpisy, nové účetní standardy, nové interpretace NÚR.¹⁰ Rizikové situace (např. úvěrová rizika) je třeba posuzovat za nových podmínek.¹¹

2.1 Dotace

Jako velký problém se v praxi projevilo účtování dotačních programů spojených s nemocí COVID-19. Obecně bylo (zejména v r. 2020) dotačních programů příliš mnoho,¹² byly poskytovány za různých podmínek, nesystematicky, pro potenciální příjemce bylo velmi obtížné se v nich orientovat. Účetní praxe samozřejmě zná postup, jak zaúčtovat dotaci (i když v tržní ekonomice by dotace měly být přidělovány minimálně). Problémem však bylo, zda a kdy dotaci zachytit (v době žádosti nebylo vůbec jasné, zda bude přidělena). Obecně je dotace zachycována jako výnos subjektu. V případě dotací Antivirus se objevily názory (podporované i ze zahraničí), že prostředky jsou především úhradou mzdových nákladů (a souvisejících odvodů) příjemce a že by neměly být zachyceny jako výnos, ale jako krácení mzdových

¹⁰ Národní účetní rada, nezávislá odborná instituce, která se od svého založení v r. 1999 významným způsobem podílí na tvorbě a aktualizaci účetní legislativy, metodicky řeší sporné účetní situace, ke kterým vydává interpretace (bylo vydáno již více než 40 interpretací). Zakládajícími členy NÚR jsou Komora auditorů ČR, Komora daňových poradců ČR, Svaz účetních ČR a Vysoká škola ekonomická v Praze, zastoupená Fakultou financí a účetnictví. Interpretace NÚR jsou dostupné na webových stránkách NÚR (www.nur.cz). K současné situaci dosud nová interpretace vydána nebyla, i když poslední vydaná interpretace I-45 Znehodnocení stálých hmotných a nehmotných aktiv – testování a vykazování (která byla připravována již dříve) bude jistě více než užitečná.

¹¹ To doporučuje i Česká národní banka v dopise prezidentce KA ČR č. j. 2020/126473/ČNB/580 z 9. října 2020
¹² Jako nepříliš vhodná se ukázala praxe české vlády, kdy dotační programy byly diferencovány a zvlášť schvalovány pro různá období, profese, druhy pracovněprávních vztahů. Situace byla pro potenciální příjemce skutečně velmi nepřehledná. Situaci částečně může ilustrovat výčet některých z dotačních programů účinných v době konání konference: COVID Nájemné, COVID Kultura, COVID Gastro, COVID Sport, COVID Ubytování, COVID Školy v přírodě, COVID Podpora cestovního ruchu, COVID Nepokryté náklady, programy Antivirus A a B (náhrada mzdy pro uzavřené provozovny), Kompenzační bonus pro podnikatele.

nákladů.¹³ Takto zaúčtované by však byl v účetních výkazech vytvářen jiný obraz o podniku, než kdyby byla dotace zaúčtována jako výnos. Rozdílně by pak vycházely i poměrové ukazatelích, z nichž mnohé kapitálový trh bedlivě sleduje.

Dotace by navíc měla být účtována až v okamžiku, kdy existuje přiměřená jistota ohledně jejího poskytnutí, v takovém momentu, kdy „...se proces jejího schvalování dostane do takové fáze, kdy je její poskytnutí nepochybné“. To platí obecně. Řada současných dotací podléhala posouzení splnění řady podmínek, s čímž souvisela větší nejistota žadatele, zda dotaci skutečně získá. Pokud podniky v důsledku současné situace očekávají nějaká plnění nebo náhrady, příjem (podporu), měly by o případné pohledávce účtovat až v okamžiku, kdy je nárok nezpochybnitelný a příjemci peněžní částku obdrželi.

2.2 Vouchery

Zejména v cestovním ruchu a kultuře byly mnohdy zrušené služby kompenzovány prostřednictvím voucherů či obdobných poukazů. Ty byly sice používány i dříve, došlo ale k výraznému nárůstu jejich vydávání a především změně jejich charakteru. Při vydání voucheru nebylo zřejmé, zda a kdy bude moci být uplatněn, kdy budou služby opět obnoveny a bude moci být poskytnuto náhradní plnění (či poskytovatel bude nucen úhradu vrátit). Nešlo tedy jen o nejistotu toho, zda držitel voucher využije, ale především o nejistotu spočívající v tom, zda bude moci poskytovatel slibovanou službu v budoucnosti poskytnout (a za jakých podmínek). To bylo třeba zohlednit i v jejich účtování. V okamžiku prodeje voucheru podnik získává (nebo u již zaplacených služeb neztrácí) peněžní prostředky a měl by účtovat o závazku (přijaté záloze nebo spíše výnosu příštích období, pokud je voucher nevratný) a do výnosů by měla být zúčtována částka až v okamžiku využití voucheru a poskytnutí služby/produktu.

2.3 Ostatní případy

Situací vyžadujících specifické účetní řešení bylo (a je) v době COVID-19 více,¹⁴ uvádím jen některé z nich:

- slevy z nájmu a jejich časové rozlišování
- výnosy (a pohledávky) z probíhajících soudních sporů o náhrady
- nadhodnocování či nevykázání rezerv a opravných položek
- COVID-19 může mít vliv na realizovatelnost odložených daňových pohledávek nebo závazků
- problém účetního zachycení zpětně uplatnitelné ztráty (*loss carryback*, kdy účetní výkazy za předchozí roky již byly vyhotoveny a účetnictví uzavřeno)

¹³ Podle doporučení KA ČR by však účtování do nákladů nebylo v souladu s principem zákazu kompenzace nákladů a výnosů, který je mj. zakotven ve vyhlášce č. 500/2002 Sb. provádějící zákon o účetnictví pro účetní jednotky, které jsou podnikateli. To uvádí souhrn otázek a odpovědí v souvislosti s řešením dopadů infekce COVID-19 na provádění auditu vydaný KA ČR pro své členy.

¹⁴ Přehledně je uvádí např. článek VAŠEK, L. Dopady COVID-19 na účetnictví podle českých právních předpisů. In Auditor. ISSN 1210-9096, roč. XXVII, 2020, č. 5, s. 18-22.

Specifické situace nastaly i v souvislosti s účetními **procesy**, zejména v souvislosti se sestavením účetní závěrky. Stávalo se například, že účetní jednotka z důvodu karantény či nedostatku zaměstnanců nebyla schopna provést fyzickou inventuru zásob k rozvahovému dni. Vzniklo tak riziko, že manka a přebytky budou zaúčtovány do jiného účetního období, než do kterého věcně a časově patří. Podle zákona o účetnictví takový stav může být důvodem k uložení sankce účetní jednotce za nedodržení povinností ze strany účetní jednotky.

Při sestavování účetní závěrky je třeba vždy posuzovat **události po rozvahovém dni**, tedy události, které se staly po datu uzavření účetnictví a před odevzdáním účetní závěrky/výroční zprávy. V případě, že v tomto období byly dodatečně zjištěny skutečnosti o stavech existujících ještě v uzavíraném účetním období, je třeba ještě opravit účetnictví za sledovaný rok. Pokud události nastaly až po rozvahovém dni, ale mohou mít vliv na hospodářskou situaci účetní jednotky v budoucnu, je třeba je popsat v textové části přílohy účetní závěrky a ve výroční zprávě (aby uživatelé měli skutečně věrný a poctivý obraz o účetní jednotce). Příkladem takové situace je COVID-19 v účetní závěrce za rok 2019. Jeho dopad může být u různých účetních jednotek různý. Proto u účetní závěrky za r. 2019 bylo třeba zvlášť pečlivě posoudit události po rozvahovém dni (což bude relevantní i v dalších letech).

Svůj obraz v účetnictví budou muset najít **daňová opatření** přijatá těsně před koncem r. 2020 (změna hranice pro zařazení hmotného majetku do kategorie odepisovaného dlouhodobého hmotného majetku, mimořádné zrychlené odpisy, změna základu pro výpočet daně z příjmů ze závislé činnosti¹⁵). Mnohá z těchto opatření skutečně mohou napomoci oživení ekonomiky. Všichni rozumní ekonomové by jistě souhlasili se změnou základu daně, který byl skutečně velmi nestandardní, ale je třeba souhlasit s tím, že opatření vedoucí nejen ke změně základu daně, ale i ponechání nízké sazby daně vedoucí k faktickému snížení daně z příjmu ze závislé činnosti, bylo na začátku r. 2021 načasováno dost nevhodně. Zpětné uplatnění některých opatření, ač praxí jistě vítané, přineslo v účetní praxi též určité problémy.¹⁶

3. ZMĚNA CHARAKTERU PRÁCE ÚČETNÍCH A AUDITORŮ

Tak jako v jiných oblastech, přinesla pandemie COVID-19 nutnost prosadit a urychlit mnohé změny, které moderní doba přináší, i pro profesi účetních a auditorů. Chtěla bych se zaměřit na některé z nich.

¹⁵ Běžně se označuje jako „zrušení superhrubé mzdy“. Fakticky jde o změnu základu daně u příjmů ze závislé činnosti. Příklad, který lze výhodně využít i ve výuce k demonstraci toho, jak je daňový výnos určován jak šíří základu daně, tak i sazbou daně. Když byl v r. 2007 chystán komplex opatření v rámci zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů, chtěli zákonodárci zavést rovnou 15% daň z příjmů ze závislé činnosti. Tímto snížením (z dříve progresivní sazby) by však nebylo možno dosáhnout požadovaného fiskálního efektu. „Trikem“ k dosažení potřebného efektu bylo rozšíření základu daně (původně hrubá mzda po odečtení odvodů příspěvků zaměstnance na sociální a zdravotní pojištění, tj. 89 % hrubé mzdy) na tzv. superhrubou mzdu, tj. hrubou mzdu zvýšenou o odvody zaměstnavatele na sociální a zdravotní pojištění zaměstnance (původně 135 % hrubé mzdy). Patnáctiprocentní daň ze superhrubé mzdy tak představovala odvod z původního základu mírně převyšující 20 %. Pro běžného občana bylo toto ustanovení značně matoucí. Takto stanovený základ daně byl anomálií i v mezinárodním měřítku a původně bylo deklarováno, že jde pouze o dočasné opatření. Zavedení standardního základu daně bylo v předvolebních obdobích často i politickou záležitostí.

¹⁶ Podrobněji článek J. Molína v pátém čísle letošního Účetnictví (Vybrané změny zákona o daních z příjmů....)

Souvisejí se dvěma trendy, a to je obecný proces **automatizace** a **robotizace** na jedné straně, a **izolace** (ve smyslu omezení fyzického kontaktu) účetních pracovníků na straně druhé.

Technický pokrok pokračuje již řadu desetiletí. Od ručně psaných účetních zápisů v minulých stoletích se již v první polovině 20. století zavádějí prvky mechanizace do zpracování hromadných dat. Z oblasti účetnictví jde zejména o mzdovou agendu, skladovou evidenci, ale i některé další agendy. V kontextu českého účetnictví tento proces probíhal „za železnou oponou“, což mělo svá specifika. Na jedné straně zde byl obtížnější přístup k technickým novinkám (ale již v 70. letech RVHP vyráběla vlastní řadu sálových počítačů EC¹⁷). Na druhé straně nucená a ideologicky podmíněná monopolizace znamenala také koncentraci výroby, vznik velkých účetních jednotek a tím pádem i větší potřebu zpracování hromadných dat. Běžně byly používány i nižší prostředky mechanizace (např. účtovací stroje s mnoha počítadly pro zpracování zúčtovacích a výplatních listin).

V 90. letech se stalo zcela běžným použití osobních počítačů pro účetní agendy, a to nejen pro velké podniky (kde šlo a jde o rozsáhlé systémy pracující na sítích), ale i pro malé a střední podniky. Počítačové účetní systémy byly postupně rozvíjeny a běžně vedly účetní knihy, ale jejich součástí postupně bylo i automatické generování souvisejících dokladů (faktury, příjemky a výdejky, příjmové a výdajové pokladní doklady, inventurní karty) a sestav (včetně účetních výkazů). Běžnou se postupně stávala i nadstavba na manažérské informační systémy umožňující vedoucím pracovníkům přebírat data z účetnictví a vytvářet z nich vlastní sestavy, poskytující důležité informace pro řízení.

V průběhu 21. století probíhala dále automatizace účetnictví, která postupně vede k procesu nazývaným robotizace.¹⁸ Jde o přímé zpracování dokladů, pokračování procesů digitalizace a automatizace účetnictví. To postupně povede k odstranění rutinních prací v účetnictví (zejména ručnímu přenášení vstupních dat do účetních systémů). Počítačové systémy již dokážou samy načíst vstupní doklad (často i z elektronicky dodaného souboru) a v případě opakujících se operací jej i dále zpracovat. Odpadají tak náklady na mzdové náklady i poštovné. Již existují účetní kanceláře, které takto pracují – zatím samozřejmě spíše ty velké a dobře technicky vybavené. Podle průzkumu prováděného Svazem účetních ČR je však účetnictví (tam, kde je outsourcováno) vedeno většinou malými poskytovateli (jednotlivými OSVČ či kanceláři s 1-2 účetními pracovníky). Digitalizaci s využitím prvků umělé inteligence používá např. pražská účetně-poradenská společnost This One s.r.o.¹⁹ Současně se tato a další progresivní účetní kanceláře snaží poskytovat svým klientům i další přidané služby kromě samotného vedení účetnictví – především rozbor situace napomáhající dalšímu řízení účetních jednotek.

¹⁷ Různé počítače této řady (s různou kapacitou) byly vyráběny v jednotlivých členských státech RVHP, např. počítač EC1021 byl vyráběn v Československu).

¹⁸ RPA - Robotic Process Automation

¹⁹ Její ředitelka Marcela Lonková prezentovala společnost na online odborném semináři Jak *COVID mění účetní profesi* konaném dne 30. 3. 2021. Záznam semináře je k dispozici na facebookové stránce pořadajícího Klubu přátel účetnictví (<https://www.facebook.com/255783877891465/videos/773515253559284>).

Mění se i technické řešení samotných účetních systémů ve smyslu přechodu na online platformy, účetnictví v cloudu.²⁰ Požadavky na vyšší mobilitu, práci z domova, vyvolaly, že systémů nainstalovaných na pevných počítačích je zvýšeně využíváno uložení ekonomických systémů v cloudových úložištích, které je možné je využívat odkudkoliv místo složité instalace na všechna zařízení a „přenášení šanonů“.

Zejména pro větší účetní systémy je důležité řešení přístupových práv k těmto systémů. Např. na Západočeské univerzitě v Plzni přichází do styku s účetním systémem stovky pracovníků s různými přístupovými právy – jiná mají účetní, které data přímo vkládají, jiná správci a příkazci operací jednotlivých zakázek, z nichž mnozí mají pouze právo data vidět a schválit či zamítnout operaci. Přístupových práv je několik rovin. Účetní systém (ZČU používá systém Magion výrobce z Vsetína) je nainstalován v síti ZČU, některé aplikace jsou přístupné i online. Postupně se rozšiřuje možnost elektronického schvalování pro správce a příkazce operací (připravovaná a zčásti realizovaná již dříve, nabývající v době pandemie svého významu). Obecně byla u účetních systémů prováděna opatření ve vývoji softwaru (zejména tam, kde již jejich vývoj probíhal) tak, aby bylo možno vyhovět novým požadavkům.

Do nového světla se dostává i potřeba ověřování správnosti účetních záznamů (dříve zápisů). V minulosti byl u všech dokladů bezpodmínečně vyžadován vlastnoruční podpis osoby, která doklad vystavila a schválila. Postupně jsou doklady vyhotovovány technickými prostředky a podpis je postupně nahrazován elektronickým podpisem, tedy počítačovým záznamem dosvědčujícím, že doklad vyhotovila či schválila osoba s potřebným certifikátem. V některých situacích (vnější účetní doklady) je třeba použít certifikovaných elektronických podpisů, u vnitřních dokladů je možno použít i interně certifikovaných elektronických podpisů, mnohdy je dostatečné, že doklad elektronicky schválila osoba s příslušnými přístupovými právy (tedy přihlásí se svým uživatelským jménem a heslem).

Doba pandemie klade nové nároky na práci účetních kanceláří s klienty. Vzhledem k omezujícím opatřením bylo třeba přejít prakticky okamžitě na vzdálený způsob komunikace s klienty, omezila se možnost fyzického kontaktu (tím i třeba možnost fyzického podepisování dokumentů a předávání dokladů). Vzhledem k tomu, že vyhlášená opatření v ČR byla často velmi chaotická a často se měnila, byl často účetní první osobou, se kterou se klienti radili a od které vyžadovali vysvětlení těchto opatření. To se týkalo zejména malých a středních podniků, které nemají dostatečně kvalifikované pracovníky ve finanční oblasti, zpravidla nevypracovávají krizové scénáře a strategie, účetnictví často „outsourcují“, přitom účetními jsou často OSVČ nebo malé subjekty. Celkovou situaci zhoršila situace počátkem roku 2021, kdy vrcholila opatření vedoucí k omezení fyzických kontaktů a nepřímo zakázala účetním pracovníkům pracovat ve svých kancelářích a stýkat se s klienty v kritické době, kdy měla být předložena daňová přiznání.

²⁰ To dokládá i celostránkový reklamní text serveru www.ipodnik.cz *Účetnictví v cloudu je dnes standardem* v pátém čísle letošního časopisu Účetnictví.

Nové nároky jsou kladeny i na práci auditora. Do značné míry pro ně platí výše uvedené. V době nuceného lockdownu není dále možné vykonávat auditorské činnosti obvyklými postupy. I u auditorů a pracovníků auditorských společností nastupuje práce z domova, komunikace s klienty probíhá převážně online. Nastává problém s originálními vlastnoručně podepsanými dokumenty tam, kde ještě nebyly nastaveny možnosti elektronického schvalování dokladů. V době omezujících opatření bylo nutno omezit fyzickou přítomnost v auditovaných jednotkách, docházelo např. ke sledování inventur online. To vše ovlivňuje práci auditora, ne vždy mu umožňuje skutečně důkladné prověření všech auditovaných procesů. Na druhé straně se mění i přístup klientů k auditorovi (dříve hodnotili auditora mj. podle množství času, který u nich strávil, nyní si i klienti zvykají na jiná kritéria).

4. CHYSTANÁ REKODIFIKACE ČESKÉHO ÚČETNICTVÍ

Zákon č. 563/1991 Sb., Zákon o účetnictví, je součástí českého právního řádu již téměř 30 let (vznikl ještě v době společného Československa). Za tu dobu došlo k řadě významných změn ovlivňujících účetnictví (technický pokrok, zavedení IFRS pro podniky s cennými papíry kotovanými na hlavních evropských kapitálových trzích, vstup ČR do EU). Původní zákon o účetnictví sice v praxi nečiní vysloveně problémy, mnohdy je však jeho terminologii možné považovat za zastaralou (např. pojem účetní kniha v době, kdy jde především o počítačové záznamy). Zákon byl sice novelizován zhruba 5x méně než Zákon o daních z příjmů, přesto již nyní činí některé dodatečně připojené paragrafy zákon méně čitelným. Proto bylo v r. 2017 rozhodnuto o přípravě zcela nového zákona, který by reflektoval současnou situaci. Nejprve byl vydán v listopadu 2018 diskusní materiál *Souhrn koncepce nové účetní legislativy 2020-2030* přístupný široké účetní veřejnosti.²¹ Diskuse probíhala i v odborném tisku, zejména v časopise Účetnictví (vydává Svaz účetních ČR ve vydavatelství Bilance).

S přihlédnutím k došlým reakcím pak MF ČR vydalo v červenci r. 2019 *návrh věcného záměru* nového zákona, který vláda schválila v říjnu 2020 (stejně jako u Koncepce nové účetní legislativy 2020-2030 jde o poměrně obsáhlý materiál shrnující současnou legislativu ČR ovlivňující účetnictví i připravované změny v rámci nového zákona).²² Očekává se, že do poloviny r. 2022 bude připraveno paragrafované znění nového zákona a od r. 2024 se předpokládá jeho účinnost. Tento harmonogram dosud nebyl zpochybněn (na přípravě nového zákona pracuje jiná skupina zaměstnanců MF ČR, než na protipandemických opatřeních).

Nový zákon o účetnictví bude představovat zásadní změnu v koncepci. Zákon o účetnictví i v současné podobě definuje základní zásady a principy, nikoliv konkrétní účtování. Ve světových účetních systémech je obvyklejší, že tyto základní zásady a principy koncepce účetnictví stanoví tzv. koncepční rámec, na který pak navazují účetní standardy. Koncepční definuje i základní prvky účetních výkazů, jako jsou aktiva, pasiva, vlastní kapitál, náklady, výnosy (které zatím česká legislativa explicitně nedefinuje). Předpokládá se, že podobnou

²¹ Souhrn koncepce nové účetní legislativy 2020-2030 (KNUL)

²² Dostupný např. na https://www.svaz-ucetnich.cz/data/all/4_Navrh_vecneho_zam%C4%9Bru_zakona_o_ucetnictvi.pdf

cestou se vydá i česká úprava účetnictví, kde dosud koncepční rámec jako takový neexistuje. Zjednodušit by se měl i systém prováděcích vyhlášek (v současné době jich existuje celkem sedm pro různé skupiny účetních jednotek, předpokládá se snížení jejich počtu).

Významný posun má nastat i ve vztahu k Mezinárodním standardům účetního výkaznictví (IFRS),²³ podle kterých od r. 2005 sestavují účetní závěrky společnosti s cennými papíry kotovanými na hlavních evropských trzích. České účetní předpisy (účinné pro ty účetní jednotky, které nemají povinnost sestavovat účetní závěrku podle IFRS) jsou od mezinárodní soustavy v mnohých oblastech odlišné (různé je např. účtování majetku pronajatého formou finančního leasingu).²⁴ Předpokládá se, že nový zákon o účetnictví přinese další přiblížení české a mezinárodní úpravy. Je otázka, do jaké to bude míry a jak to přijme praxe.

Změny se mohou týkat samotné podstaty účetnictví. Je třeba mít na paměti, že účetnictví má význam jak pro veřejné právo (je podkladem pro výpočet daní, důkazním prostředkem u soudu), ale i soukromoprávní (slouží pro rozhodování majitelům a managementu podnikatelských subjektů). Zákon o účetnictví by měl mj. stanovit, které „poslání“ je základní a kterému je třeba přizpůsobit výstupy a metody účetnictví. Pokud by došlo k posunu směrem k soukromoprávnímu účelu, byl by zřejmě ještě posílen princip věrného a poctivého obrazu (na rozdíl od pouhého dodržování existujících předpisů) a oslaben význam účetnictví z veřejnoprávního pohledu.

Jak již bylo uvedeno, základní zásady, principy a návrhy definic chystaného zákona o účetnictví již prošly širokou diskusí v odborné veřejnosti. Nelze však vyloučit, že změny způsobené pandemií COVID-19 ještě ovlivní konkrétní podobu nového zákona o účetnictví.

5. PRÁCE V SOUVISEJÍCÍM PROJEKTU SGS

V rámci vnitřních projektů ZČU se již potřeť podařilo získat grant na projekty související s účetnictvím a jeho vztahem k právní problematice. Projekty jsou vždy tříleté, první číslo v označení projektu je rok zahájení. Po projektech SGS-2014-050 *Účetní judikatura ve světle rekodifikace soukromého práva* a SGS-2017-012 *Účetnictví z pohledu finančního práva* byla v loňském roce zahájena činnost na projektu SGS-2020-035 *Rekodifikace českého účetního práva*. Jde o projekty studentské grantové soutěže, na řešení se kromě řešitelky (autorka článku) podílejí studenti fakulty. Podmínky přidělení grantu omezují účast na studenty doktorského či

²³ International Financial Reporting Standards; tato soustava postupně nahrazuje dříve existující soustavu Mezinárodních účetních standardů (IAS – International Accounting Standards). Pro jednotky veřejného sektoru byla vyvinuta soustava IPSAS (International Public Sector Accounting Standards).

²⁴ Podle IFRS je pro zahrnutí do účetních výkazů rozhodující ekonomické vlastnictví, tj. kdo majetek skutečně využívá a ovládá. Pro českou legislativu je rozhodující právní vlastnictví majetku. Dlouhodobý majetek pronajatý formou finančního leasingu je tak plně zobrazen v aktivech v rozvaze sestavené podle IFRS, zatímco v rozvaze sestavené podle českých předpisů je uveden pouze v podrozvahové evidenci. Při větším objemu pronajatého majetku poskytují rozvahy podle jednotlivých systémů zcela odlišný pohled.

magisterského studia.²⁵ Vzhledem k tomu, že účetnictví není na právnických fakultách vyučováno povinně,²⁶ podílejí se na řešení projektů studenti, kteří vztah k účetnictví získali buď v rámci předchozího studia (typicky na obchodních akademiích, případně souběžným studiem na ekonomické fakultě) nebo v praxi. Zpravidla jde o menší skupinku cca 5 studentů, v průběhu tříletého období bylo mnohdy třeba skupinu doplnit náhradou za absolvující studenty.

Projekt SGS-2020-035 byl přidělen v dubnu 2020, tedy v době, kdy již došlo ke zrušení kontaktní výuky, a byla tak významně modifikována i práce v projektu. Letní semestr akademického roku 2019/2020 byl (zřejmě pro nás pro všechny) spíše semestrem hledání. Výuka byla většinou nahrazována formou zveřejňováním materiálů pro studenty a občasnými videokonferencemi, kontakt se studenty byl v té době minimální. Nejprve bylo třeba doplnit řešitelský tým (většina původního týmu studium úspěšně absolvovala, jeden ze studentů však nadále pokračoval ve studiu na ekonomické fakultě). Byli osloveni studenti, kteří v končícím akademickém roce studovali povinně volitelné předměty související s účetnictvím.²⁷ Skutečná práce na projektu byla zahájena až v zimním semestru akademického roku 2020/21, kdy již bylo rozhodnuto, že výuka na fakultě bude probíhat synchronním způsobem prostřednictvím systému Google Classroom.²⁸ V systému Google Classroom je velmi snadné vytvořit další skupinu a využít ji pro komunikaci v týmu i ukládání materiálů pro další práci. Tento systém se ukázal jako velmi vhodný i pro práci v týmu. Na řešení projektu se nakonec aktivně podílejí tři studenti. Ti pracovali v době distanční výuky na různých místech ČR (Plzeňsko, Liberecko, Šumava). První online schůzka proběhla začátkem října 2020, od té doby se skupina sešla celkem 23x. Na dvou z těchto schůzek probíhala beseda s auditorem a daňovým poradcem, který na projektu spolupracuje.²⁹

Jak již bylo uvedeno, příprava rekodifikace českého účetního práva sice probíhá, ale dosud nejsou k dispozici výsledky, které by bylo možné dále zpracovávat (jak již bylo uvedeno, na podzim 2020 vláda ČR schválila věcný návrh nového zákona, paragrafované znění je očekáváno v r. 2022, kdy projekt končí). Proto byla práce řešitelského týmu v prvních dvou letech grantu zaměřena zejména na aktuální problémy a „výzvy“, kterým musí účetnictví v současné době čelit (a které se jistě projeví i v konečném paragrafovaném znění nového zákona o účetnictví). Vzhledem k tomu, že v r. 2020 a v prvním pololetí r. 2021 byla téměř

²⁵ Vzhledem k tomu, že na fakultě je akreditováno doktorské studium pouze v oblasti soukromého práva, nebyl dosud žádný student doktorského studia v projektech zapojen. Nelze však vyloučit budoucí účast zejména u studentů specializujících se na obchodní právo.

²⁶ V rámci povinně volitelných předmětů vyučují na fakultě předměty Finanční účetnictví a Bilanční právo.

²⁷ Jde o předměty Finanční účetnictví v zimním semestru a Bilanční právo v letním semestru.

²⁸ Vzhledem k tomu, že nedošlo k dohodě mezi fakultami, neurčovala ZČU společný systém pro online výuku, ale vytvořila předpoklady pro použití všech obecně používaných systémů (Google Classroom, Microsoft Teams a Moodle).

²⁹ Ten současně vyučuje na fakultě finanční právo a povinně volitelný předmět zaměřený na daňovou soustavu ČR. Z těchto besed vychází i poznatky zde uvedené v kapitole 3. V rámci besed byly účastníkům poskytnuty i některé interní materiály KA ČR související se současnou situací (např. již zmíněný dopis ČNB prezidentce KA ČR, interní materiál ke sledování principu nepřetržitosti, souhrn otázek a odpovědí v souvislosti s řešením dopadů infekce COVID-19 na provádění auditu)

paralyzovány odborné aktivity a odkládaly se odborné konference,³⁰ zaměřili jsme úsilí v prvních dvou letech projektu na studium dostupných materiálů, účast na online akcích, které byly dostupné,³¹ a aktivně na přípravu dvou workshopů pro studenty (v listopadu 2020 a v květnu 2021). Workshopy byly přístupné všem zájemcům, primárně byli informováni především studenti povinně volitelných předmětů zaměřených na účetnictví (listopadový pro studenty předmětu Finanční účetnictví, květnový pro studenty předmětu Bilanční právo). Oba předměty probíhaly online, stejným způsobem byl řešen i příslušný workshop. Studenti si připravili společně sdílenou prezentaci v systému Google Documents, která byla přístupná i účastníkům workshopu.³² Prostudované materiály budou podkladem i pro chystaný konečný publikační výstup projektu.³³

ZÁVĚR

Situace způsobená pandemií COVID-19 ovlivnila všechny oblasti života. Výjimkou není ani oblast účetnictví a auditu. V příspěvku byly shrnuty pouze nejzávažnější z těchto vlivů. Teprve čas ukáže, nakolik tyto změny ovlivní obecný vývoj účetnictví a budou zachovány i v budoucnu.

POUŽITÁ LITERATURA

1. MACHOVÁ, A., MAŠÁT, M., ZAHRADNÍKOVÁ, J. Účetnictví v době Covidu (listopad 2020), Účetnictví v době Covidu II. (květen 2021). Prezentace z workshopů v rámci projektu SGS-2020-035 *Rekodifikace českého účetního práva*. Interní materiál. Dostupné účastníkům workshopů.
2. MEJZLÍK, L. K některým dopadům pandemie koronaviru na účetnictví. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXVII, 2020, č. 5, s. 11-17.
3. MOLÍN, J., Vybrané změny zákona o daních z příjmů vyplývající z tzv. daňového balíčku zpětně použitelné pro období před nabytím jeho účinnosti. In *Účetnictví*. 0139-5661, roč. 2021, č. 5, str. 23-28
4. Návrh věcného záměru zákona o účetnictví, materiál MF ČR, dostupný na https://www.svaz-ucetnich.cz/data/all/4_Navrh_vecneho_zam%C4%9Bru_zakona_o_ucetnictvi.pdf
5. PELÁK, J. Přeceňování věcné a časové souvislosti výnosů a nákladů. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXVIII, 2021, č. 4, s. 34-37.

³⁰ Konference, do jejíhož sborníku je tento příspěvek určen, byla první konferencí, které jsem se mohla fyzicky zúčastnit od března 2020.

³¹ Např. odborný seminář Národní účetní rady pořádaný v prosinci 2020, online semináře pořádané Katedrou finančního účetnictví a auditingu Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze a Klubem přátel účetnictví (studentskou organizací podporovanou KFÚA FFÚ VŠE).

³² Členové řešitelského týmu z řad studentů tak získali dovednosti, které jsme jako učitelé museli nově získávat v době pandemie. Věřím, že tato forma byla pro ně užitečná.

³³ Na jeho konečné podobě se v současné době pracuje. Předpokládáme, že půjde o publikaci rozsahem obdobnou výstupům z předchozích projektů: publikaci *Účetnictví ve světle judikatury* z projektu SGS-2014-050 a publikaci *Výkazování nefinančních informací ve světle corporate governance* z projektu SGS-2017-012

6. Souhrn koncepce nové účetní legislativy 2020-2030, diskusní materiál MF ČR, vydáno 30. 11. 2018, dostupné na <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/verejne-diskuze/2018/verejna-konzultace-k-souhrnu-reseni-konc-33609>
7. Účetnictví v cloudu je dnes standardem (autor neuveden). In *Účetnictví*. ISSN 0139-5661, roč. 2021, č. 5, s. 39.
8. VAŠEK, L. Dopady COVID-19 na účetnictví podle českých právních předpisů. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXVII, 2020, č. 5, s. 18-22.
9. www.mfcr.cz
10. Zákon č. 563/1991 Sb., Zákon o účetnictví, v aktuálním znění (dostupné např. na www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-563)

KONTAKT NA AUTORA

barkova@kfp.zcu.cz

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická
Sady Pětatřicátníků 14
301 00 Plzeň
Česká republika

Změny daňového práva v České republice jako řešení koronavirové krize?

Tax law changes in the Czech Republic as a solution to the coronaviral crisis?

prof. JUDr. Radim Boháč, Ph.D.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-03>

Abstrakt

Cílem textu je odpovědět na výzkumnou otázku „Čím byly vyvolány změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021? Byla to koronavirová pandemie?“. Na tuto výzkumnou otázku je odpovězeno tak, že změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021 byly vyvolány jak koronavirovou pandemií, tak jinými důvody. Převažují změny nesouvisející s koronavirovou pandemií. Řada změn má pak zásadní negativní dopad na inkaso veřejných rozpočtů.

Klíčové slová:

daňové právo, změny daňového práva, koronavirová pandemie

Abstract

The aim of the text is to answer the research question "What triggered the changes to tax law in the Czech Republic in 2020 and 2021? Was it a coronaviral pandemic?". The answer to this research question is that the changes to tax law in the Czech Republic in 2020 and 2021 were triggered by both a coronaviral pandemic and other reasons. Changes unrelated to the coronavir pandemic prevail. A number of changes have a major negative impact on the collection of public budgets.

Key words:

tax law, changes to the tax law, coronavir pandemic

JEL kód: K34

ÚVOD

Pandemie koronaviru zasáhla v roce 2020 a 2021 prakticky všechny státy světa a všechny segmenty společnosti. Tato pandemie měla významný vliv rovněž na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů. Uvedené je možné demonstrovat na tom, že do roku 2019 byl nejvyšší schodek

státního rozpočtu České republiky docílen za rok 2009, a to ve výši cca 192 mld. Kč¹. Nicméně za rok 2020 skončilo hospodaření státního rozpočtu České republiky se schodkem ve výši cca 367 mld. Kč², pro rok 2021 se předpokládá schodek ve výši 500 mld. Kč³ a pro rok 2022 schodek ve výši 390 mld. Kč⁴. Hospodaření státního rozpočtu se tak dostává do bezprecedentního a mimořádného deficitu. Na tento deficit zcela jistě mají vliv i změny daňového práva provedené zejména v roce 2020 a také v roce 2021, neboť změnami daňového práva je ovlivňována výše příjmů veřejných rozpočtů.

A právě s daňovým právem souvisí výzkumná otázka, kterou jsem si položil: „Čím byly vyvolány změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021? Byla to koronavirová pandemie?“. Zodpovězení této výzkumné otázky je předmětem tohoto textu.

Za účelem zodpovězení výzkumné otázky v první části textu klasifikuji změny daňového práva, a to z hlediska jejich dopadu na příjmy veřejných rozpočtů a jejich souvislost s koronavirovou pandemií. V druhé části pak bude popisovat jednotlivé změny daňového práva provedené v roce 2020 a 2021 a hodnotit je z hlediska nastavené klasifikace. V závěru na základě tohoto zhodnocení odpovím na položenou výzkumnou otázku.

V textu je použita jednak metoda deskriptivní, když jsou popisovány jednotlivé změny daňového práva provedené v roce 2020 a 2021, a následně metoda dedukce, kdy jsou tyto změny hodnoceny z hlediska položené výzkumné otázky.

Pokud jde o použité zdroje, tak s ohledem na charakter položené výzkumné otázky, jsou použity zejména příslušné právní předpisy a jejich důvodové zprávy, příp. internetové zdroje.

1. OBECNĚ KE ZMĚNÁM DAŇOVÉHO PRÁVA

Změny daňového práva je možné klasifikovat z řady různých hledisek. Ještě předtím je však třeba poukázat na to, jak je v tomto textu pojímáno daňové právo a jeho změny.

Daňové právo lze pojímat v širším smyslu (tj. jako právní úpravu daní v užším smyslu, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění) nebo v užším smyslu (tj. jako právní úpravu daní v užším smyslu)⁵. V tomto textu bude daňové právo pojímáno jako daňové právo v užším smyslu. Důvody pro pominutí poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění jsou dva. Předně

¹ Upřesněné výsledky pokladního plnění státního rozpočtu ČR za rok 2009. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 8. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2010/2010-01-08-tiskova-zprava-5380-5380>.

² Plnění státního rozpočtu ČR za leden až prosinec 2020. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pokladni-plneni-sr-40434>.

³ Viz zákon č. 600/2020 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2021, ve znění zákona č. 90/2021 Sb.

⁴ Vláda se zabývala přípravou státního rozpočtu na rok 2022, schválila i další kroky ve sporu s Polskem v souvislosti s těžbou v dole Turów. In: vlada.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-se-zabyvala-pripravou-statniho-rozpoctu-na-rok-2022--schvalila-i-dalsi-kroky-ve-sporu-s-polskem-v-souvislosti-s-tezbou-v-dole-turow-188975/>.

⁵ K tomu srov. KARFÍKOVÁ, Marie a Radim BOHÁČ. Daňové právo In: KARFÍKOVÁ, Marie a kol. Teorie finančního práva a finanční vědy. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 344 s. ISBN 978-80-7552-935-0. s. 143 nebo BABČÁK, Vladimír. *Daňové právo Slovenskej republiky*. Bratislava : EPOS, 2010. s. 638. ISBN 978-80-8057-851-0. s. 51.

výnos těchto peněžitých plnění (s výjimkou veřejných pojistných) je ve srovnání s daněmi v užším smyslu zcela marginální a, pokud jde o veřejná pojistná, tak jejich výnos je sice zásadní, nicméně v právní úpravě veřejných pojistných nebyly v letech 2020 a 2021 činěny takové zásadní změny jako v právní úpravě daní v užším smyslu. Změnami daňového práva jsou pak v tomto textu míněny změny právních předpisů upravujících daně v úzkém slova smyslu. Záměrně jsou tak nechány stranou změny nelegislativního charakteru, zejména hromadné promíjení daní a jejich příslušenství, ke kterým v roce 2020 a 2021 masivně docházelo⁶.

Pokud jde o hlediska klasifikace změn daňového práva, jsou z pohledu tohoto textu důležitá dvě hlediska.

Prvním hlediskem je hledisko dopadu změny daňového práva na obsah veřejných rozpočtů, tj. na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů. V tomto směru je možné změny daňového práva klasifikovat na změny

- a) snižující příjmy veřejných rozpočtů; tyto změny zásadním způsobem snižují výnos příslušné daně,
- b) oddalující příjmy veřejných rozpočtů; tyto změny mají za následek, že výnos daně, který by realizován v určitém rozpočtovém roce, bude realizován až v rozpočtových letech následujících,
- c) zvyšující příjmy veřejných rozpočtů; tyto změny zásadním způsobem zvyšují výnos příslušné daně,
- d) zvyšující výdaje veřejných rozpočtů; jde o specifickou kategorii, která je uvedena v důsledku přijetí tzv. kompenzačního bonusu (viz dále) a
- e) bez zásadního dopadu na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů; tyto změny buď nemají žádný dopad na výnos příslušné daně, nebo je dopad na změnu výše takového výnosu mírný nebo marginální.

Druhým hlediskem klasifikace změn daňového práva je jejich klasifikace z hlediska jejich souvislosti s koronavirovou pandemií. V tomto směru lze určitou změnu klasifikovat jako změnu

- a) související s koronavirovou pandemií; tato změna je nutně vyvolána koronavirovou pandemií a jejím cílem je zmírnění nebo eliminace negativních následků této pandemie,
- b) nesouvisející s koronavirovou pandemií; tato změna není nutně vyvolána koronavirovou pandemií a její cíl s koronavirovou pandemií nesouvisí, jde o změnu, která by byla s největší pravděpodobností přijata i v případě, kdyby koronavirová pandemie nenastala.

⁶ Srov. např. Koronavirus (COVID-19). In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/koronavirus-covid-19>.

Z uvedeného vyplývá, že každá jednotlivá změna daňového práva bude klasifikována z hlediska jejího dopadu na veřejné rozpočty a z hlediska její souvislosti s koronavirovou pandemií.

2. JEDNOTLIVÉ ZMĚNY DAŇOVÉHO PRÁVA A JEJICH HODNOCENÍ

V této části textu jsou popsány a zhodnoceny jednotlivé změny daňového práva provedené v letech 2020 a 2021, a to z hledisek uvedených v první části, tj. z hlediska jejich dopadu na veřejné rozpočty a z hlediska jejich souvislosti s koronavirovou pandemií. Pokud jde o výběr samotných změn daňového práva, zaměřuji se na zásadní změny daňového práva, záměrně pomíjím změny drobné nebo marginální. I tak jsem identifikoval celkem 17 zásadních změn daňového práva.

2.1 Zrušení superhrubé mzdy a změna sazby daně z příjmů fyzických osob

Zrušení superhrubé mzdy a změna sazby daně z příjmů fyzických osob byla provedena novelou souboru zákonů, která je označována jako tzv. daňový balíček 2021⁷. Podstatou této změny je změna výpočtu dílčího základu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti z tzv. superhrubé mzdy na hrubou mzdu. Od roku 2021 jsou tak tímto dílčím základem namísto příjmů ze závislé činnosti zvýšených o částku odpovídající pojistnému na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistnému na veřejné zdravotní pojištění, které je z těchto příjmů povinen platit zaměstnavatel, pouze příjmy ze závislé činnosti. Dále došlo ke zrušení tzv. solidárního zvýšení daně a k nahrazení poměrné lineární sazby daně z příjmů fyzických osob ve výši 15 % sazbou poměrnou progresivně klouzavou ve výši 15 % a 23 % s tím, že hranicí pro aplikaci vyšší sazby je 48násobek průměrné mzdy⁸.

Zajímavé je, že tato zásadní změna byla do daňového balíčku doplněna pozměňovacím návrhem podaným předsedou vlády A. Babišem jako poslancem, a to s tímto odůvodněním: „Požadavek na zrušení tzv. superhrubé mzdy (tj. navýšení hrubé mzdy o pojistné na sociální zabezpečení a pojistné na veřejné zdravotní pojištění placené plátcem daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti) a na zrušení tzv. solidárního zvýšení daně též vyplývá z Programového prohlášení vlády. Zrušení superhrubé mzdy s sebou přináší snížení daňového zatížení zaměstnanců a v současné krizové době, způsobené koronavirovou pandemií, jde o potřebný krok a významný způsob pomoci zaměstnancům, jejímž ekonomickým efektem bude zvýšení spotřeby s pozitivním vlivem na ekonomiku, a to v důsledku vyšších čistých mezd zaměstnanců.“⁹ Opatření je tedy odůvodněno jednak programovým prohlášením vlády a jednak koronavirovou pandemií. Dopad těchto opatření na veřejné rozpočty byl v odůvodnění tohoto pozměňovacího návrhu vyčíslen na cca -80 mld. Kč.

⁷ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

⁸ K tomu blíže viz § 6 odst. 12 a § 16 až 16ab zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Pozměňovací návrh poslance Andreje Babiše k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony (sněmovní tisk 910). In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=9327>.

Pokud jde o souvislost s koronavirovou pandemií, domnívám se, že nejde o změnu přímo související s koronavirovou pandemií, ale o změnu, u níž byla koronavirová pandemie využita jako záminka k jejímu přijetí. Jak je výše uvedeno, vláda A. Babiše totiž měla zrušení superhrubé mzdy ve svém programovém prohlášení¹⁰ a ve své podstatě tak realizovala opatření, které nebylo schopná do té doby prosadit.

Zrušení superhrubé mzdy a změnu sazby daně z příjmů fyzických osob je tak možné klasifikovat jako změnu snižující příjmy veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.2 Zvýšení základní slevy na poplatníka daně z příjmů fyzických osob

Dalším opatřením, které bylo přijato také daňovým balíčkem 2021¹¹ je zvýšení základní slevy na poplatníka daně z příjmů fyzických osob, a to pro rok 2021 z 24 840 Kč na 27 840 Kč a pro rok 2022 z 27 840 Kč na 30 840 Kč¹². Rovněž tato změna stejně jako zrušení superhrubé mzdy nebyla součástí vládního návrhu zákona, nýbrž byla do návrhu včleněna až při jeho projednávání v Poslanecké sněmovně, a to na základě pozměňovacího návrhu poslance Ferjenčíka¹³ a následně modifikována při projednávání v Senátu¹⁴. Dopad této změny je predikován na cca -10 mld. Kč pro rok 2021 a cca -20 mld. Kč pro rok 2022¹⁵. Pokud jde o souvislost s koronavirovou pandemií, tak odůvodnění pozměňovacího návrhu se o koronavirové pandemii nezmiňuje a spíše poukazuje na to, že výše základní slevy již nebyla dlouhou dobu valorizována.

Z hlediska hodnocení této změny tak platí to, co jsem uvedl u zrušení superhrubé mzdy a změny sazby daně z příjmů fyzických osob výše. Jde o změnu snižující příjmy veřejných rozpočtů a o změnu nesouvisející s koronavirovou pandemií, ale o změnu, u níž byla koronavirová pandemie využita jako záminka k jejímu přijetí.

2.3 Zrušení daně z nabytí nemovitých věcí

Daň z nabytí nemovitých věcí, resp. její předchůdkyně daň z převodu nemovitostí byla součástí české daňové soustavy od roku 1993. Zákonem o zrušení zákonného opatření Senátu

¹⁰ Programové prohlášení vlády České republiky. Praha. In: vlada.cz [online], 2018 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>.

¹¹ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

¹² Viz § 35ba zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Pozměňovací návrh poslance Mikuláše Ferjenčíka k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony (sněmovní tisk č. 910). In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=180934>.

¹⁴ Usnesení senátu z 3. schůze, konané dne 10. prosince 2020 k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony /senátní tisk č. 11/. In: senat.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=97502>.

¹⁵ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

o dani z nabytí nemovitých věcí¹⁶ došlo k jejímu zrušení, a to pro nabytí vlastnického práva k nemovitým věcem, u nichž uplynula lhůta pro podání daňového přiznání 31. března 2020 nebo později¹⁷. Toto zrušení má za následek roční výpadek příjmů státního rozpočtu, jehož byla daň z nabytí nemovitých věcí příjmem, ve výši cca 14 mld. Kč¹⁸.

V důvodové zprávě k návrhu zákona je zrušení předmětné daně odůvodněno zjednodušením a zpřehledněním daňového systému, reakcí na koronavirovou pandemii, snížením motivace pro zakládání účelových obchodních korporací, růstem investic do nemovitých věcí a snížením administrativní náročnosti správy daně¹⁹. K tomu je třeba doplnit, že pokusy o zrušení této daně byly ze strany opozice dlouhodobé, nicméně vláda se vždy snaže tuto daň zrušit ubránila zejména s poukazem na výpadek příjmů státního rozpočtu.

Zrušení daně z nabytí nemovitých věcí je tak změnou daňového práva, která snižuje příjmy veřejných rozpočtů a nesouvisí s koronavirovou pandemií pouze v důsledku této pandemie došlo k oslabení argumentu výpadku příjmu státního rozpočtu, což přispělo k prosazení zrušení této daně.

2.4 Snížení sazeb daně silniční pro jiná vozidla než osobní automobily

Zákonem, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2²⁰ došlo od zdaňovacího období roku 2020 ke snížení sazeb daně silniční pro jiná motorová a jejich přípojná vozidla než pro osobní automobily.²¹

V důvodové zprávě k návrhu zákona²² je uvedeno „*Ve snaze podpory těch dopravců postižených ekonomickými dopady pandemie, kteří využívají automobily s maximální povolenou hmotností vyšší než 3,5 tuny a s ohledem na výrazně nižší sazby silniční daně této kategorie vozidel v některých jiných evropských státech dochází k výraznému snížení sazeb daně u všech kategorií vozidel s maximální povolenou hmotností přesahující 3,5 tuny.*“ s tím, že předpokládaný negativní dopad na veřejné rozpočty (v tomto případě rozpočet Státního fondu dopravní infrastruktury) činí cca 1 mld. Kč.

¹⁶ Zákon č. 386/2020 Sb., kterým se zrušuje zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, a mění a zrušují další související právní předpisy

¹⁷ Zákon měl fakticky přímo retroaktivní účinky, protože rušil daňové povinnosti vzniklé přede dnem nabytím jeho účinnosti. Rozbor tohoto nestandardního řešení by však přesahoval rámec tohoto textu.

¹⁸ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se zrušuje zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, a mění a zrušují další související právní předpisy. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=173905>.

¹⁹ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se zrušuje zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, a mění a zrušují další související právní předpisy. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=173905>.

²⁰ Zákon č. 299/2020 Sb., kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 a zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Viz § 6 odst. 2 zákona č. 16/1993 Sb., o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů.

²² Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS-CoV 2. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=174875>.

Jak je patrné, opatření je tudíž primárně odůvodněno snahou eliminovat dopady koronavirové pandemie na dopravce, nicméně účinností tohoto opatření si nejsem jist. Sazby daně silniční totiž byly nízké již před přijetím této změny a jejich další snížení tak podle mého názoru kýžený pozitivní efekt na dopravce mít nebude. Z těchto důvodů klasifikuji uvedenou změnu jako snižující příjmy veřejných rozpočtů a související s koronavirovou pandemií.

2.5 Snížení sazeb daně z přidané hodnoty u některých služeb

S účinností od 1. července 2020 došlo zákonem, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2²³ k přeřazení některých služeb z první snížené sazby daně z přidané hodnoty (15 %) do druhé snížené sazby daně z přidané hodnoty (10 %). Souhrnně je možné tento typ služeb označit jako ubytovací služby, kulturní a sportovní akce a sportovní služby. V důvodové zprávě k návrhu zákona²⁴ je uvedeno: „*Snížení sazby daně z přidané hodnoty tak představuje jedno z protikrizových opatření státu směřujících k podpoře těchto odvětví v návaznosti na způsobené hospodářské následky a vstřícný krok zejména vůči poskytovatelům těchto služeb.*“ a dopad těchto změn na veřejné rozpočty je vyčíslen na cca -3,5 mld. Kč.

Důvodová zpráva tudíž argumentuje podporou poskytovatelů těchto služeb a lze souhlasit s tím, že v důsledku této změny mohou tito poskytovatelé platit nižší daň z přidané hodnoty. Je však otázkou, zda úspora tím vzniklá nebude přenesena na příjemce těchto služeb v důsledku snížení ceny za jejich poskytování (tuto možnost připouští i citovaná důvodová zpráva). Nicméně i přesto je možné uvedenou změnu daňového práva klasifikovat jako snižující příjmy veřejných rozpočtů a související s koronavirovou pandemií.

2.6 Snížení sazby spotřební daně z motorové nafty

Ke snížení sazby spotřební daně z minerálních olejů u motorové nafty o 1 Kč za litr došlo daňovým balíčkem 2021²⁵, a to s účinností od 1. ledna 2021. Tato změna nebyla součástí vládního návrhu daňového balíčku, nicméně byla přijata jako pozměňovací návrh rozpočtového výboru v průběhu projednávání návrhu v Poslanecké sněmovně. Protože jde o návrh přijatý na rozpočtovém výboru, není veřejně dostupné jeho odůvodnění, nicméně Ministerstvo financí ho inkorporovalo do verze návrhu zákona zveřejněné na internetu²⁶. Z tohoto dokumentu vyplývá, že cílem bylo „*podpořit dopravní sektor v České republice a zvýšit tím jeho konkurenceschopnost*“ s tím, že rozpočtový dopad na veřejné rozpočty se předpokládá cca -5,2

²³ Zákon č. 299/2020 Sb., kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 a zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS-CoV 2. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=174875>.

²⁵ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

²⁶ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

mld. Kč. K tomu je třeba doplnit, že z vyjádření ministra průmyslu a obchodu vyplývá, že stát připravoval tuto změnu dlouhodoběji a jejím cílem mělo být pomoci nákladním dopravcům, kterým dlouhodobě ubývají zakázky²⁷. Koronavirová krize tak patrně pouze přijetí této změny urychlila.

Na základě výše uvedeného je možné předmětnou změnu daňového práva klasifikovat jako snižující příjmy veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.7 Mimořádné odpisy hmotného majetku

Daňovým balíčkem 2021²⁸ byly rovněž přijaty mimořádné daňové odpisy u daní z příjmů, a to pro hmotný majetek zařazený v první a druhé odpisové skupině pořízený od 1. ledna 2020 do 31. prosince 2021²⁹. I tato změna byla včleněna do daňového balíčku na základě přijatého pozměňovacího návrhu rozpočtového výboru a její odůvodnění je tak obsahem návrhu zákona zveřejněného na internetu ministerstvem financí³⁰. V tomto dokumentu je uvedeno „*Důvodem této úpravy je podpora investic poplatníků v době obtížné ekonomické situace způsobené šířením koronaviru SARS CoV-2.*“. Protože jde pouze o změnu umožňující uplatnění daňového výdaje (daňových odpisů) v dřívějším zdaňovacím období, než by tomu bylo podle obecných ustanovení o daňovém odpisování, jde o změnu daňového práva oddalující příjmy veřejných rozpočtů.

Mimořádné odpisy jsou tak změnou daňového práva oddalující příjmy veřejných rozpočtů a související s koronavirovou pandemií.

2.8 Zvýšení hranice pro odpisování hmotného majetku

Druhým opatřením, které se týká daňového odpisování, a bylo přijato daňovým balíčkem 2021³¹, je zvýšení hranice pro odpisování u některých druhů hmotného majetku, typicky samostatných hmotných movitých věcí, popřípadě souborů hmotných movitých věcí se samostatným technicko-ekonomickým určením, jejichž vstupní cena je vyšší než tato hranice a mají provozně-technické funkce delší než jeden rok, a to ze 40 000 Kč na 80 000 Kč³². Rovněž tato změna byla včleněna do daňového balíčku na základě přijatého pozměňovacího návrhu rozpočtového výboru a její odůvodnění je tak obsahem návrhu zákona zveřejněného na

²⁷ Havlíček: Stát chystá snížení spotřební daně za naftu, možná až o dvě koruny. In: ct24.ceskatelevize.cz [online], 2021 [cit. 15. 7. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3138164-havlicek-stat-chysta-snizeni-spotrebni-dane-za-naftu-mozna-az-o-dve-koruny>

²⁸ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

²⁹ Viz § 30a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

³¹ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

³² Viz § 26 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

internetu ministerstvem financí³³. V tomto dokumentu není explicitně uvedeno, že jde o opatření související s koronavirovou pandemií, ale tato souvislost je více než zřejmá. Stejně jako mimořádné odpisy, i tato změna má za následek pouze uplatnění daňového výdaje v jiném zdaňovacím období, poplatník si výdaje u hmotného majetku se vstupní cenou pod uvedenou hranicí uplatní dříve jako jednorázový daňový výdaj.

Z uvedeného je zřejmé, že jde o změnu daňového práva oddalující příjmy veřejných rozpočtů a související s koronavirovou pandemií.

2.9 Zrušení daňového odpisování nehmotného majetku

Konečně třetím opatřením, které se týká daňového odpisování, a bylo přijato daňovým balíčkem 2021³⁴, je zrušení daňového odpisování nehmotného majetku u poplatníků daní z příjmů vedoucích účetnictví³⁵. Stejně jako ostatní změny týkající se daňového odpisování i tato změna byla včleněna do daňového balíčku na základě přijatého pozměňovacího návrhu rozpočtového výboru a její odůvodnění je tak obsahem návrhu zákona zveřejněného na internetu ministerstvem financí³⁶. V tomto odůvodnění je explicitně uvedeno: „*Důvodem návrhu nové úpravy je zjednodušení administrativy související se stanovením základu daně.*“ a „*Navrhované opatření bude mít dle rámcového odhadu pouze zanedbatelný negativní vliv na inkaso daně z příjmů.*“. S těmito tvrzeními se zcela ztotožňuji.

Je tak patrné, že jde o změnu daňového práva bez zásadního dopadu na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.10 Zvýšení sazeb spotřební daně v oblasti tabáku a tabákových výrobků

Zvýšení sazeb spotřební daně z tabákových výrobků, surového tabáku a zahříváných tabákových výrobků bylo přijato daňovým balíčkem 2021³⁷, a to jako postupné navyšování sazeb od roku 2021, 2022 a 2023³⁸. Tato úprava byla na rozdíl od řady jiných opatření součástí již vládního návrhu zákona, nicméně zvyšované sazby byly ještě dále zvýšeny na základě přijatého pozměňovacího návrhu v Poslanecké sněmovně. Podle důvodové zprávy k daňovému balíčku bylo zvýšení sazeb navrženo „*za účelem zachování principu nezvyšování cenové dostupnosti tabákových komodit pro konečného spotřebitele*“ s tím, že v „*dlouhodobém horizontu toto opatření přinese snížení nákladů na likvidaci škod způsobených kouřením*“.

³³ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

³⁴ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

³⁵ Viz § 32a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

³⁷ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony.

³⁸ Viz § 104 a 130c zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

v oblasti zdravotní³⁹. Důvodová zpráva dále předpokládá pozitivní dopad na státní rozpočet ve výši cca 2 mld. Kč ročně, po zvýšení sazeb se tento dopad zvýšil na cca 3 mld. Kč ročně⁴⁰.

Zvýšení sazeb spotřební daně v oblasti tabáku a tabákových výrobků je tak změnou daňového práva zvyšující příjmy veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.11 Uplatnění daňové ztráty za předcházející zdaňovací období

Zákonem, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2⁴¹ byla rozšířena možnost uplatnění stanovené daňové ztráty jako položky odčitatelné od základu daně, a to i na 2 zdaňovací období předcházející zdaňovacímu období, za které byla daňová ztráta stanovena⁴².

V důvodové zprávě k návrhu zákona⁴³ je výslovně uvedeno, že opatření je přijímáno v důsledku koronavirové pandemie s tím, že „pokud bude poplatníkovi na základě individuální žádosti podle § 156 daňového řádu povoleno posečkání daně z příjmů za zdaňovací období 2019 z důvodů souvisejících se šířením viru SARS-CoV-2, může v souvislosti se stanovením daňové ztráty za zdaňovací období 2020 podat dodatečné daňové přiznání za zdaňovací období 2019, ve kterém daňovou ztrátu vyměřenou za zdaňovací období 2020 uplatní, čímž sníží základ daně i již stanovenou daňovou povinnost. V kombinaci s možným posečkáním daně a prominutím záloh tak může nastat situace, že poplatník nebude nucen v průběhu roku 2020 platit žádné finanční prostředky související s daní z příjmů a usnadní se mu tak řešení obtížné ekonomické situace.“. Pokud jde o dopady na veřejné rozpočty, tak důvodová zpráva sice vypočítává, o kolik se sníží příjem v roce 2020 a 2021 (31 mld. Kč, resp. 12 mld. Kč), nicméně zároveň dodává, že v zásadě o tento výpadek bude příjem vyšší v následujících letech.

Je tak patrné, že jde o změnu daňového práva bez zásadního dopadu na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů a související s koronavirovou pandemií.

2.12 Kompenzační bonus

Kompenzační bonus je velmi specifickým opatřením, které bylo přijato jako přímý důsledek koronavirové pandemie. V letech 2020 a 2021 byly přijaty celkem 3 zákony upravující

³⁹ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony In: psp.cz [online], 2021 [cit. 15. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=178777>.

⁴⁰ Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.

⁴¹ Zákon č. 299/2020 Sb., kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 a zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Viz § 34 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS-CoV 2. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=174875>.

tento kompenzační bonus v určitých obdobích⁴⁴, a to konkrétně od 12. března 2020 do 8. června 2020, od 5. října 2020 do 15. února 2021 a od 1. února 2021 do 31. května 2021.

Podstatou kompenzačního bonusu je kompenzace některých hospodářských následků souvisejících s ohrožením zdraví v souvislosti se vznikem a rozšířením onemocnění COVID-19 způsobeného koronavirem označovaným jako SARS CoV-2 nebo s krizovými opatřeními přijatými z důvodu tohoto ohrožení.⁴⁵ Konkrétně jde o vyplácení peněžní částky v určité výši (500 Kč nebo 1000 Kč) za den osobám, který splňují zákonné podmínky pro výplatu kompenzačního bonusu. Je tak zcela nepochybné, že jde o opatření přijaté v důsledku koronavirové pandemie.

Nicméně mnohem složitější je odpovědět na otázku, zda vůbec jde o změnu daňového práva. Podstatou kompenzačního bonusu je totiž výplata peněžních prostředků státem soukromým osobám. Nabízí se tak závěr, že jde o výdaj veřejných rozpočtů, který s daňovým právem nikterak nespojuje. Ovšem tak tomu není, neboť kompenzační bonus není výdajem veřejných rozpočtů, ale je snížením příjmů veřejných rozpočtů (je vyplácen z příjmového účtu státního rozpočtu) a je spravován jako daň podle daňového řádu⁴⁶. Z materiálního pohledu se však o daň nejedná, fakticky jde o vynakládání peněžních prostředků z veřejných rozpočtů, ovšem z jejich příjmové strany formou daně. Proto je možné právní úpravu kompenzačního bonusu minimálně z formálního hlediska považovat za změnu daňového práva.

Z uvedeného vyplývá, že kompenzační bonus je změnou daňového práva, která sice snižuje příjmy veřejných rozpočtů, ale z materiálního hlediska je výdajem veřejných rozpočtů, a souvisí s koronavirovou pandemií.

2.13 Novela daňového řádu MOJE daně

Jako novela daňového řádu MOJE daně je označován zákon č. 283/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, který nabyl účinnosti od 1. ledna 2021. Jde o legislativní předpoklad pro realizaci projektu (MO)derní a (JE)dnoduché daně, jehož podstatou je zejména elektronizace správy daní. Nicméně novela obsahuje i další témata jako zjednodušení kontrolních postupů nebo revizi sankčního systému a řeší i problematiku vracení nadměrných odpočtů.

⁴⁴ Konkrétně šlo o zákon č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 461/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti se zákazem nebo omezením podnikatelské činnosti v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 95/2021 Sb., o kompenzačním bonusu pro rok 2021.

⁴⁵ Viz § 1 zákona č. 95/2021 Sb., o kompenzačním bonusu pro rok 2021.

⁴⁶ K tomu blíže viz BOHÁČ, Radim. Kompenzační bonus – příjem, nebo výdaj veřejných rozpočtů? In: Acta Universitatis Carolinae Iuridica, Ročník 66, č. 3/2020, ISSN: 0323-0619, str. 15–26.

Novela byla připravována nezávisle na koronavirové pandemii, neboť její realizaci měla vláda ve svém programovém prohlášení⁴⁷. Novela určité dopady na veřejné rozpočty předpokládá, ovšem tyto dopady nejsou zásadní.⁴⁸ Novela daňového řádu MOJE daně je tak změnou daňového práva bez zásadního dopadu na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.14 Zavedení paušální daně

Paušální daň byla zavedena novelou zákona o daních z příjmů a některých dalších zákonů⁴⁹, a to s účinností od 1. ledna 2021. Ve své podstatě jde o sjednocení správy daně z příjmů fyzických osob a veřejných pojistných (pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na veřejné zdravotní pojištění), tj. o jakési „malé jedno inkasní místo“, protože poplatník nepodává daňová přiznání a pojistné přehledy různým správcům, ale pouze platí paušální daň (zahrnující daň z příjmů fyzických osob i veřejná pojistná)⁵⁰ jednomu správci daně (orgánům Finanční správy České republiky).

Rovněž paušální daň stejně jako novela daňového řádu MOJE daně, byla připravována nezávisle na koronavirové pandemii, neboť záměr tuto daň zavést byl obsahem programového prohlášení vlády⁵¹. Pokud jde o dopad na veřejné rozpočty, důvodová zpráva k novele⁵² konstatuje pozitivní dopad na veřejné rozpočty ve výši cca 280 mil. Kč ročně, neboť předpokládá snížení inkasa daně z příjmů a pojistného na veřejné zdravotní pojištění a naopak zvýšení inkasa pojistného na sociální zabezpečení, ovšem při předpokladu, že do paušálního režimu vstoupí cca 140 tis. poplatníků. Realita však byla zhruba poloviční⁵³, takže i předpokládaný dopad na veřejné rozpočty by měl být cca poloviční, tj. mírně pozitivní.

Zavedení paušální daně je tak změnou daňového práva, která mírně zvyšuje příjmy veřejných rozpočtů, tj. je bez zásadního dopadu na příjmy a výdaje veřejných rozpočtů, a nespojuje s koronavirovou pandemií.

⁴⁷ „Realizujeme projekt MOJE daně s cílem zjednodušit správu daní a daňový systém. Spustíme internetový daňový portál, který zajistí ucelený přehled o daňové historii poplatníka, umožní podání při správě daní a bude nabízet „předvyplněná daňová přiznání“.“ – viz Programové prohlášení vlády České republiky. Praha. In: vlada.cz [online], 2018 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>.

⁴⁸ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=172882>.

⁴⁹ Zákon č. 540/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v souvislosti s paušální daní.

⁵⁰ Pro rok 2021 činí výše paušální daně 5 469 Kč měsíčně.

⁵¹ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=172882>.

⁵² Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v souvislosti s paušální daní In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179261>.

⁵³ Paušálně bude letos platit daně a pojistná 70 tisíc živnostníků. In: mfcz.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pausalne-bude-letos-platit-dane-a-pojist-40535>.

2.15 Odložení evidence tržeb

Elektronická evidence tržeb byla v České republice zavedena zákonem o evidenci tržeb⁵⁴ od 1. prosince 2016. O její přijetí svedla vláda tuhý boj s opozicí a do právní úpravy rovněž následně výrazně zasáhl Ústavní soud⁵⁵, který odložil plný náběh evidenční povinnosti pro poplatníky v tzv. 3. a 4. vlně náběhu evidence tržeb. Tito poplatníci měli začít elektronicky evidovat tržby od 1. května 2020. Ovšem ještě než se tak mohlo stát, byl přijat zákon o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu⁵⁶, kterým byla povinnost plnit evidenční povinnosti odložena až na 3 měsíce po skončení nouzového stavu vyhlášeného v důsledku koronavirové pandemie.

Následnou novelou zákona o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu bylo toto klouzavé datum stanoveno fixně na konec roku 2020⁵⁷ s tím, že v důvodové zprávě bylo toto prodloužení odůvodněno opět koronavirovou pandemií a jejími trvajícím důsledky⁵⁸.

Ovšem následně byla přijata další novela zákona o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu, kterou byla povinnost plnit evidenční povinnosti odložena až do konce roku 2022.⁵⁹ V důvodové zprávě k novele⁶⁰ je uvedeno: „S ohledem na to, že uvedený koronavirus se bude zřejmě v České republice vyskytovat i v následujících měsících, není vhodné, aby poplatníci ve zvýšené míře navštěvovali finanční úřady, ani poplatníky zatěžovat většími administrativními povinnostmi, než je nezbytně nutné, protože provozování jejich podnikatelské činnosti bude opět negativně ovlivněno některými opatřeními přijatými v průběhu nově vyhlášeného nouzového stavu a situací na trhu. Orgány Finanční správy České republiky nadto v průběhu nouzového stavu vykonávají agendy, v jejichž důsledku bude i nadále snížena jejich možnost vykonávat agendu evidence tržeb. Navrhuje se s ohledem na výše uvedené důvody prodloužit období, během kterého poplatníci nebudou povinni plnit povinnosti vyplývající ze zákona o evidenci tržeb, do konce roku 2022.“. Opět je tak argumentováno koronavirovou pandemií.

Zatímco u prvních dvou případů se s argumentací lze ztotožnit, třetí odložení evidenční povinnosti činěné v listopadu 2020 do konce roku 2022 vyvolává pochybnosti, zda je zde

⁵⁴ Zákon č. 112/2016 Sb., o evidenci tržeb, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 26/16 dne 12. prosince 2017.

⁵⁶ Zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Zákon č. 263/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu.

⁵⁸ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=173423>.

⁵⁹ Zákon č. 449/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu, ve znění pozdějších předpisů. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=25629>.

souvislost s koronavirovou pandemií, nebo zda je koronavirová pandemie pouze zástěrkou pro odložení evidence tržeb na neurčito nebo dokonce její úplné zrušení.

Pokud jde o dopad na veřejné rozpočty, tak obecně je třeba uvést, že elektronická evidence tržeb měla mít pozitivní vliv na příjmy veřejných rozpočtů. Ovšem v důvodových zprávách k uvedeným zákonům je uvedeno, že se nepřepokládají významnější negativní dopady na veřejné rozpočty. Ovšem z dlouhodobějšího hlediska, zejména v případě neobnovení evidence tržeb, mohou být dopady na veřejné rozpočty negativní.

Lze tak shrnout, že odložení evidence tržeb je změnou daňového práva, která z krátkodobého hlediska nemá zásadní dopady na veřejné rozpočty a souvisí s koronavirovou pandemií, nicméně v případě neobnovení povinnosti evidovat tržby jde o změnu snižující příjmy veřejných rozpočtů a nesouvisející s koronavirovou pandemií.

2.16 Zákon o mezinárodní spolupráci při řešení daňových sporů v Evropské unii

Zákon o mezinárodní spolupráci při řešení daňových sporů v Evropské unii⁶¹ nabyl účinnosti dne 21. srpna 2020. Jde o zákon implementující evropské právo a upravující mezinárodní spolupráci při řešení daňových sporů harmonizovaným postupem podle předpisu Evropské unie upravujícího mechanismus řešení daňových sporů v Evropské unii⁶². Z uvedeného vyplývá, že jde o procesní předpis nemající zásadní dopad na veřejné rozpočty, jehož přijetí nijak nesouviselo s koronavirovou pandemií.

2.17 Vyhlášky o formulářových podáních

Poslední změnou daňového práva, kterou zmíním, je vydání vyhlášek o formulářových podáních⁶³. Tyto vyhlášky stanoví podrobnosti obecných náležitostí podání a požadovaných údajů, formát elektronického formulářového podání a vzor formulářového podání při správě daní. Byly vydány Ministerstvem financí v návaznosti na nové znění § 72 daňového řádu⁶⁴, které bylo přijato jako reakce na nález Ústavního soudu Pl. ÚS 19/17. Z uvedeného vyplývá, že jde o procesní předpisy nemající zásadní dopad na veřejné rozpočty, jejichž přijetí nijak nesouviselo s koronavirovou pandemií.

2.18 Shrnutí

Jednotlivé popsané a hodnocené změny daňového práva a jejich klasifikaci je možné shrnout do následující tabulky:

⁶¹ Zákon č. 335/2020 Sb., o mezinárodní spolupráci při řešení daňových sporů v Evropské unii.

⁶² Směrnice Rady (EU) 2017/1852 ze dne 10. října 2017 o mechanismech řešení daňových sporů v Evropské unii.

⁶³ Konkrétně jde o tyto vyhlášky: vyhláška č. 454/2020 Sb., o formulářových podáních pro daň silniční, vyhláška č. 455/2020 Sb., o formulářových podáních pro daň z hazardních her, vyhláška č. 456/2020 Sb., o formulářových podáních pro daň z nemovitých věcí, vyhláška č. 457/2020 Sb., o formulářových podáních pro daň z přidané hodnoty, vyhláška č. 458/2020 Sb., o některých formulářových podáních v oblasti působnosti orgánů Celní správy České republiky, vyhláška č. 525/2020 Sb., o formulářových podáních pro daně z příjmů a vyhláška č. 610/2020 Sb., kterou se mění některé vyhlášky v oblasti působnosti orgánů Celní správy České republiky.

⁶⁴ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

č.	Změna daňového práva	Dopad na veřejné rozpočty	Souvislost s koronavirovou pandemií
1.	Zrušení superhrubé mzdy a změna sazby daně z příjmů fyzických osob	snižující příjmy	nesouvisí
2.	Zvýšení základní slevy na poplatníka daně z příjmů fyzických osob	snižující příjmy	nesouvisí
3.	Zrušení daně z nabytí nemovitých věcí	snižující příjmy	nesouvisí
4.	Snížení sazeb daně silniční pro jiná vozidla než osobní automobily	snižující příjmy	souvisí
5.	Snížení sazeb daně z přidané hodnoty u některých služeb	snižující příjmy	souvisí
6.	Snížení sazby spotřební daně z motorové nafty	snižující příjmy	nesouvisí
7.	Mimořádné odpisy hmotného majetku	oddalující příjmy	souvisí
8.	Zvýšení hranice pro odpisování hmotného majetku	oddalující příjmy	souvisí
9.	Zrušení daňového odpisování nehmotného majetku	bez zásadního dopadu	nesouvisí
10.	Zvýšení sazeb spotřební daně v oblasti tabáku a tabákových výrobků	zvyšující příjmy	nesouvisí
11.	Uplatnění daňové ztráty za předcházející zdaňovací období	bez zásadního dopadu	souvisí
12.	Kompenzační bonus	zvyšující výdaje	souvisí
13.	Novela daňového řádu MOJE daně	bez zásadního dopadu	nesouvisí
14.	Zavedení paušální daně	bez zásadního dopadu	nesouvisí
15.	Odložení evidence tržeb	bez zásadního dopadu	souvisí
16.	Zákon o mezinárodní spolupráci při řešení daňových sporů v Evropské unii	bez zásadního dopadu	nesouvisí
17.	Vyhlášky o formulářových podáních	bez zásadního dopadu	nesouvisí

ZÁVĚR

V úvodu tohoto textu jsem si položil tuto výzkumnou otázku: „Čím byly vyvolány změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021? Byla to koronavirová pandemie?“.

Pro zodpovězení této otázky jsem nejprve vytvořil klasifikaci změn daňového práva z hlediska jejich dopadu na veřejné rozpočty a souvislosti s koronavirovou pandemií. Následně

jsem vybral 17 podle mého názoru nejdůležitějších změn daňového práva v České republice v letech 2020 a 2021 a tyto změny stručně popsal, hodnotil a zejména zařídil z hlediska vytvořené klasifikace.

Výsledky této klasifikace je možné shrnout do následující tabulky:

Změny daňového práva	snižující příjmy	oddalující příjmy	bez zásadního dopadu	zvyšující příjmy	zvyšující výdaje	Celkem
související	2	2	2	0	1	7
nesouvisející	4	0	5	1	0	10
Celkem	6	2	7	1	1	17

Z uvedeného vyplývá, že většina změn (cca 60 %) s koronavirovou pandemií nesouvisí. Mezi těmito změnami je 40 % změn, které snižují příjmy veřejných rozpočtů, a to některé poměrně zásadním způsobem (zrušení superhrubé mzdy a změna sazby daně z příjmů fyzických osob, zvýšení základní slevy na poplatníka daně z příjmů fyzických osob a zrušení daně z nabytí nemovitých věcí). U těchto změn je také často tvrzeno, že s koronavirovou pandemií souvisí, ačkoliv tomu tak není, nebo lze mít o tom alespoň vážné pochybnosti. Zbývajících 60 % změn, které nesouvisí s koronavirovou pandemií jsou změny bez zásadního dopadu na veřejné rozpočty, příp. zvyšující jejich příjmy. Jde o změny dlouhodobě připravované, často obsažené v programovém prohlášení vlády, které by byly realizovány patrně i bez přispění koronavirové pandemie, nicméně koronavirová pandemie jejich přijetí často uspořádala.

Jako změny související s koronavirovou pandemií jsem pak identifikoval cca 40 % změn, z nichž z hlediska rozpočtového dopadu je nejvýznamnější kompenzační bonus, jehož realizaci prostřednictvím daňového práva považuji za velmi nešťastnou. Naopak pozitivně lze hodnotit změny daňového práva související s koronavirovou pandemií oddalující příjmy veřejných rozpočtů nebo změny bez zásadního dopadu na veřejné rozpočty (mimořádné odpisy hmotného majetku, zvýšení hranice pro odpisování hmotného majetku a uplatnění daňové ztráty za předcházející zdaňovací období). Kontroverzním se pak jeví odložení elektronické evidence tržeb až do konce roku 2022.

Na výzkumnou otázku „Čím byly vyvolány změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021? Byla to koronavirová pandemie?“ tak lze odpovědět, že změny daňového práva v České republice v roce 2020 a 2021 byly vyvolány jak koronavirovou pandemií, tak jinými důvody s tím, že převažují změny nesouvisející s koronavirovou pandemií. Řada změn má pak zásadní negativní dopad na inkaso veřejných rozpočtů. Budoucnost ukáže, zda přijetí těchto změn bylo krokem správným směrem či nikoliv.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. *Daňové právo Slovenskej republiky*. Bratislava: EPOS, 2010. s. 638. ISBN 978-80-8057-851-0.
2. BOHÁČ, R. Kompenzační bonus – příjem, nebo výdaj veřejných rozpočtů? In *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. ISSN 0323-0619, roč. 66, č. 3/2020.
3. KARFÍKOVÁ, M. – BOHÁČ, R. *Daňové právo*. In KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 344 s. ISBN 978-80-7552-935-0.
4. Daňový balíček 2021 (konsolidovaná verze) – Zákon č. 609/2020 Sb. In mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/verejny-sektor/dane/danova-a-celni-legislativa/2021/danovy-balicek-2021-konsolidovana-verze-41175>.
5. HAVLÍČEK: Stát chystá snížení spotřební daně za naftu, možná až o dvě koruny. In: ct24.ceskatelevize.cz [online], 2021 [cit. 15. 7. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/3138164-havlicek-stat-chysta-snizeni-spotrebni-dane-za-naftu-mozna-az-o-dve-koruny>
6. Koronavirus (COVID-19). In mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/koronavirus-covid-19>.
7. Paušálně bude letos platit daň a pojistná 70 tisíc živnostníků. In mfcz.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pausalne-bude-letos-platit-dane-a-pojist-40535>.
8. Plnění státního rozpočtu ČR za leden až prosinec 2020. In mfcz.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pokladni-plneni-sr-40434>.
9. Pozměňovací návrh poslance Andreje Babiše k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony (sněmovní tisk 910). In psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=9327>.
10. Pozměňovací návrh poslance Mikuláše Ferjenčíka k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony (sněmovní tisk č. 910). In psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=180934>.
11. Programové prohlášení vlády České republiky. Praha. In vlada.cz [online], 2018 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/Programove-prohlaseni-vlady-cerven-2018.pdf>.
12. Upřesněné výsledky pokladního plnění státního rozpočtu ČR za rok 2009. In mfcz.cz [online], 2021 [cit. 8. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2010/2010-01-08-tiskova-zprava-5380-5380>.
13. Usnesení senátu z 3. schůze, konané dne 10. prosince 2020 k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony /senátní tisk č. 11/. In

- senat.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=97502>.
14. Vláda se zabývala přípravou státního rozpočtu na rok 2022, schválila i další kroky ve sporu s Polskem v souvislosti s těžbou v dole Turów. In vlada.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-se-zabyvala-pripravou-statniho-rozpocetu-na-rok-2022--schvalila-i-dalsi-kroky-ve-sporu-s-polskem-v-souvislosti-s-tezbou-v-dole-turow-188975/>.
 15. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se zrušuje zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, a mění a zrušují další související právní předpisy. In psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=173905>.
 16. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé daňové zákony v souvislosti s výskytem koronaviru SARS-CoV 2. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 13. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=174875>.
 17. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony In psp.cz [online], 2021 [cit. 15. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=178777>.
 18. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony In psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=172882>.
 19. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony v souvislosti s paušální daní In psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=179261>.
 20. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu. In psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=173423>.
 21. Vládní návrh – ZÁKON ze dne ... 2020, kterým se mění zákon č. 137/2020 Sb., o některých úpravách v oblasti evidence tržeb v souvislosti s vyhlášením nouzového stavu, ve znění pozdějších předpisů. In: psp.cz [online], 2021 [cit. 16. 7. 2021]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=25629>.

KONTAKT NA AUTORA

bohac@prf.cuni.cz

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
nám. Curieových 7
116 40 Praha
Česká republika

Nové zdroje daňových príjmov a definičný problém zdaňovania inteligentných systémov¹

New sources of tax income and definition problem of taxation of intelligent systems

prof. h.c. doc. JUDr. Mária Bujňáková, CSc – JUDr. Jozef Sábo PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-04>

Abstrakt

Tento príspevok pozostáva z dvoch častí. V prvej časti autori venujú pozornosť stavu verejných financií po pandémie Corona-19 na Slovensku. Stav verejných financií analyzujú autori v kontexte vládnych iniciatív pre zavedenie nových politík znamenajúcich výdavky pre štátny rozpočet. Autori hodnotia tieto iniciatívy kriticky. V druhej časti príspevku navrhujú autori zavedenie dane z AI a robotov (označovanej v príspevku aj „AI/R daň“). V ďalšom texte príspevok poukazuje na jeden z hlavných problémov prijatia takýchto nových daňových inštrumentov zameraných na zdanenie AI a robotov a to na problém legálneho takéhoto predmetu zdanenia.

Kľúčové slová:

zdaňovanie, verejné financie, priemyselná revolúcia 4.0, AI, roboty

Abstract

The article consists of two parts. In the first part, the authors describe state of post-Corona-19 public finances in Slovakia. They analyse the state of public finances in the context of new governmental initiatives that may create future burden for a state budget. The authors critically evaluate these proposed government policies. In the second part of the article, authors propose introduction of tax on AI and robots (referred in the article as “AI/R tax”). The article states, that one of the most important problem for introducing tax instruments targeting AI and robots is the problem of the legal definition of these systems.

Key words:

taxation, public finances, industrial revolution 4.0, AI, robots

JEL kód: K34

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124 a vznikla ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „*Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)*“.

ÚVOD

V tomto článku sa zaoberáme možnými pozitívnymi a negatívnymi daňovými dopadmi širšieho zavedenia a robotizácie a inteligentných systémov (a ich možného zdanenia). Zvolili sme si tento predmet skúmania z dôvodu, že považujeme automatizáciu na báze inteligentných systémov za centrálny prvok prebiehajúcej „Industriálnej revolúcie 4.0.“ Už v súčasnosti predstavuje efektívne zdaňovanie príjmov generovaných nadnárodnými spoločnosťami za poskytovanie služieb prostredníctvom internetu zásadný problém.² Veríme, že dopad „Industriálnej revolúcie 4.0“ na existujúce podnikateľské a výrobné vzťahy bude zásadný.³

Predpokladá sa, že pandémia COVID-19 spôsobila stratu pracovných miest a zamedzenie vytvorenia až 7 miliónov pracovných miest pracovných pozícií naprieč členskými krajinami Európskej únie (ďalej aj „EÚ“).⁴ Je možné predpokladať, že tieto okolnosti budú mať ďalšie dopady spôsobené stratami daňových výnosov na dani z príjmov zo závislej činnosti a na dávkach do sociálneho poistenia. Zároveň COVID – 19 ukázal, že pracovné vzťahy na úrovni človek – človek sú náchylné na narušovanie externými vplyvmi, v tomto prípade zdravotnými rizikami. Viacerí autori sú toho názoru, že robotizácia a inteligentné systémy predstavujú zásadné nebezpečenstvo straty pracovných miest. Masové nasadenie takýchto systémov môže viesť k poklesu zamestnanosti ľudskej populácie. Uvedené sa môže prejaviť znížením daňových príjmov pre verejné rozpočty.

Zavádzanie robotizácie a inteligentných systémov je javom, ktorý nie je výhradne lokalizovaný len v niektorom štáte. Z uvedeného dôvodu sa vyskytujú hlasy volajúce po nadnárodnej regulácii inteligentných systémov. Potreba zavedenia jednotných pravidiel pre inteligentné systémy (ďalej aj „AI“) naprieč Európskou úniou (ďalej len „EÚ“) viedla k predstaveniu dokumentu: *Návrh NARIADENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY, KTORÝM SA STANOVUJÚ HARMONIZOVANÉ PRAVIDLÁ V OBLASTI UMELEJ INTELIGENCIE (AKT O UMELEJ INTELIGENCII) A MENIA NIEKTORÉ LEGISLATÍVNE AKTY ÚNIE*; COM(2021) 206 final 2021/0106(COD) z 21.04.2021 (ďalej aj „*Návrh nariadenia o AI*“). Máme za to, že iniciatívy smerujúce k zdaňovaniu AI možno považovať za súčasť rodiacich sa iniciatív pre zavedenie širšieho regulačného rámca AI. Preto zavedenia daňových inštrumentov cielene zameraných na **AI môže byť príležitosťou pre vytvorenie nových vlastných zdrojov rozpočtu EÚ.**

1. COVID 19 A HĽADANIE NOVÝCH ZDROJOV DAŇOVÝCH PRÍJMOV

V čase písania tohto článku prebieha v Slovenskej republike oživenie ekonomiky. Uvedené sa podpísalo na raste daňových výnosov pre štátny rozpočet Na základe aktuálne

² Pozri aj: KAČALJAK, M. Paying taxes in the digital age. In: *Bratislava law review*, roč. 4, č. 2 (2020), s. 21-30.

³ RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, 2021, roč. 30, č. 2, s. 339-356; HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*, roč. 4, č. 1 (2020), s. 52-69.

⁴ Zdroj online: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/coronavirus-impact-jobs-eu-sectors-and-occupations-skills-forecast-analysis> (cit. 29.08.2021).

zverejnenej prognózy príjmov verejnej správy na roky 2020 až 2024 z júla 2021 sa očakáva, že z dôvodu „menšieho prepadu výnosu korporátnej dane v 2020 a rýchlejšieho zotavovania sa ekonomiky v 2021. V roku 2020 sa neopakoval pokles ziskov firiem o 20 % ako v roku 2009. Dosiaľ podané daňové priznania indikujú polovičný pokles ziskov, čo na celom roku 2020 prinesie viac než 200 mil. eur. Aj vďaka tomu je odhadovaný pokles daní a odvodov v 2020 len veľmi mierny, na úrovni 1 %. Rýchlejšie oživenie ekonomiky v 2021 prinesie tiež svižný 5 percentný rast daňovo-odvodových príjmov.“⁵ Napriek tomu má Ministerstvo financií Slovenskej republiky dôvod na hľadanie nových zdrojov verejných financií. Dôvodom je avizovaný záujem na posilnení sociálnej politiky vo vzťahu k podpore rodín. Rodinám s deťmi v existenčnej situácii má byť vyplácaný jednorazový pandemický príspevok vo výške 333,- € s odhadovanými rozpočtovými dopadmi 120 miliónov €. ⁶ Zároveň má dôjsť k zvýšením príspevku na dieťa a to až na úroveň 200,- € pre pracujúce matky.⁷

Negatívne rozpočtové dopady, ktoré majú vytvoriť príslušné zmeny v sociálnej politike štátu majú byť kompenzované daňovo-odvodovou reformou v Slovenskej republike. Konkrétna podoba návrhu tejto reformy nebola Ministerstvo financií Slovenskej republiky doposiaľ predstavená. Na verejnosť preniklo viacero informácií o možných zmenách v daňovom zaťažení obyvateľstva (medzi tieto patrilo predovšetkým zvýšenie sadzby dane z pridanej hodnoty na 25 %, zrušenie nezdaniteľné časti základu dane a zrušenie paušálnych výdavkov pre príjem dosahovaný z podnikania fyzickými osobami).⁸

Politická dohoda o finálnej podobe odvodovej reformy nebola doposiaľ dosiahnutá. Domnievame sa však, že zvýšenie daňového zaťaženia fyzických osôb predovšetkým živnostníkov nie je vhodnou cestou pre daňovú politiku na Slovensku. Minister financií Slovenskej republiky I. Matoviča na tlačovej konferencii v máji 2020 uviedol, že cieľom reformy je zavedenie tzv. „férových daní“. Ďalej k uvedenému uviedol: „*nebudeme ďalej tolerovať systém, že .. jeden bude poctivo naďalej zamestnaný vo firme a druhý bude konateľom sročky, ale bude robiť to isté v tej istej firme pre toho istého zamestnávateľa, že jeden bude platiť štátu o 1000,- eur menej,*“⁹

Zásadne nesúhlasíme s týmto čierno-bielym nazeraním, ktoré prezentoval Minister financií Slovenskej republiky. Postavenie živnostníkov alebo osôb v jednoosobových

⁵Správa Ministerstva financií Slovenskej republiky: Prognóza príjmov júl 2021; <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/komentare-z-roku-2021/8-dobre-spravy-jun-2021.html> (cit. 29.08.2021).

⁶ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny: Tlačová správa; <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/rodiny-dostanu-jednorazovy-pandemicky-prispevok.html> (cit. 29.08.2021).

⁷ Verejný prísľub Ministra financií SR I. Matoviča zverejnený na stránke facebook.com: 200 € „*NA DIEŤA MESAČNE Pri príležitosti Dňa matiek, chcem všetkým matkám verejne sľúbiť, že urobím nemožné, aby sme dosiahli pre ne základnú spravodlivosť.*“ Cit. in: *Na každé dieťa 200 eur mesačne. Matovič na Facebooku matkám verejne sľúbil, že zvýši rodičovské o 5-násobok*, cit. 29.07.2021; <https://refresher.sk/98161-Na-kazde-dieta-200-eur-mesacne-Matovic-na-Facebooku-matkam-verejne-slubil-ze-zvysi-rodicovske-o-5-nasobok> (cit. 29.08.2021).

⁸ Zdroj online: <https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/590202-matovicova-danovo-odvodova-reforma-meska-co-v-nej-nakoniec-bude/> (cit. 29.08.2021).

⁹ Prepis z tlačovej konferencie I. Matoviča; https://www.youtube.com/watch?v=jVRK43-Mq9M&t=68s&ab_channel=Denn%C3%ADkN (cit. 29.08.2021).

spoločnostiach s ručením obmedzeným nie je nevyhnutne ekvivalentné s postavením zamestnanca v pracovnom pomere. V prvom rade pozícia takejto osoby vykazuje zníženú ochranu vo vzťahu k možnostiam a následkom ukončenia právneho vzťahu z ktorého dosahuje príjem – jednostranné ukončenie právneho vzťahu nie je limitované zavedením kogentných výpovedných dôvodov. Zároveň majú tieto subjekty zvýšenú mieru zodpovednosti za škodu spôsobenú z nedbanlivosti oproti zamestnancom. Takéto osoby sú teda nie len formálno-právnom zmysle, ale aj skutočne vystavené zásadným podnikateľským rizikám.

V moderných ekonomických vzťahoch sa čím ďalej častejšie situácie, v ktorých vystupujú osoby v postavení tzv. „kvalifikovaných profesionálov“ alebo freelancerov. Skupinu **kvalifikovaných profesionálov** možno chápať ako: „*vysoko kvalifikované osoby bez zamestnancov alebo zamestnávateľov ponúkajúce špecializované služby intelektuálnej alebo znalostnej povahy*“. Napríklad pri osobách pracujúcich v segmente IT je možné hovoriť, že spĺňajú požiadavky kladené na nezávislých kvalifikovaných profesionálov (ďalej budeme hovoriť o týchto osobách aj ako o „**Freelanceroch**“). Podporne možno poukázať na definíciu „samo-zamestnaného pracovníka“ podľa čl. 2 SMERNICE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2010/41/EÚ zo 7. júla 2010 o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi vykonávajúcimi činnosť ako samostatne zárobkovo činné osoby a o zrušení smernice Rady 86/613/EHS: „*samostatne zárobkovo činné osoby, teda všetky osoby vykonávajúce zárobkovú činnosť na vlastný účet v súlade s podmienkami ustanovenými vnútroštátnymi právnymi predpismi*“. Výkon činností v rámci jednoosobovej spoločnosti s ručením obmedzeným preto nemôže byť bez ďalšieho stotožňované s umelým nahrádzaním pracovného pomeru fingovaným obchodno-právnym vzťahom (pejoratívne označovaný ako tzv. „*schwarc systém*“). Vyššie uvedená diferenciácia podľa nášho názoru plne legitimizuje zavedenie daňových výhod ako motivácie na podstúpenie podnikateľského rizika.

Zvyšovanie daňového zaťaženia fyzických osôb, ktoré vlastnou činnosťou vytvárajú hodnoty (či už v postavení samostatne zárobkovo činných osôb alebo zamestnancov) považujeme za nespravodlivé, spiatočnicke a neprezieravé. Práve tieto zdroje daňových príjmov vo forme ľudskej práce môžu byť najviac dotknuté zavádzaním robotizácie a AI. Z vyššie uvedených dôvodov je nutné odmietnuť navrhované zmeny daňového systému v SR.

Sme toho názoru, že moderná daňová politika by mala „načriecť“ do nových zdrojov daňových príjmov, ktoré môže ponúknuť Priemyselná revolúcia 4.0.

2. ZDANENIE „ROBOTOV“ – ODHADOVANÉ DOPADY

Bill Gates navrhol zdaňovanie robotov už v roku 2017. Vo svojom interview pre časopis Quartz uviedol: „*ak vo fabrike pracuje človek, ktorý dosahuje príjem 50.000,- \$ jeho príjem je zdanený.*“ Preto podľa Billa Gatesa: „*ak robot bude vykonávať rovnakú činnosť, som toho názoru, aby sme ho zdaňovali na rovnakej úrovni.*“¹⁰ Napriek tomuto optimistickému pohľadu

¹⁰ Zdroj online: <https://qz.com/911968/bill-gates-the-robot-that-takes-your-job-should-pay-taxes/> (cit. 29.08.2021).

neexistuje vo vedeckej komunite jednota v názoroch na pozitívne benefity prípadného zdanenia robotov/AI. Táto otázka bola predmetom diskusie medzi prof. Ryanom Abbottom (autorom knihy „*Reasonable Robot*“) a Ryanom Aventom, editorom časopisu *The Economist* na konferencii Emtech NEXT 2019.

Proponentom zdaňovania robotov v tejto diskusii bol prof. Ryan Abbott,¹¹ ktorý predstavil niekoľko dôvodov v prospech zavedenia daňových inštrumentov týkajúcich sa zdanenia robotov/automatizovaných systémov. Rovnako ako v skoršom rozhovore Bill Gates, aj prof. Ryan Abbott poukázal na to, že tieto systémy nie sú daňovníkmi dane z príjmov. Uvedené zakladá situáciu, kedy z dlhodobého hľadiska je implementovanie robotov do pracovných procesov relatívne lacnejšie než zamestnávanie ľudí. Predaj robotov nie je taktiež zdanený osobitou spotrebnou daňou. Preto využívanie robotov so sebou nenesie žiadne dodatočné daňové výdavky (okrem dane z pridanej hodnoty, na ktorú si môžu aj tak platitelia dane uplatniť právo na odpočítanie dane). Zvýšenie využívania robotov povedie k poklesu daňových a odvodových príjmov vyberaných zo závislej práce. Za súčasného stavu tento pokles by nebol kompenzovaný žiadnym dodatočným daňovým zdrojom. Je možné, že zavedenie robotov do výrobných procesov povedie k vzniku nových pracovných miest, ktoré budú vytvorené v súvislosti s postupujúcou robotizáciou. Na druhej strane, tento proces znovuzamestnávania bude prebiehať po dlhší čas. Vzniknutý prepád na daňových výnosoch v medziobdobí nevyhnutne vytvorí zvýšenie tlaku na verejné financie. Podľa prof. Ryana Abbotta je potrebné tento výpadok kompenzovať zavedením nových zdrojov na báze zdaňovania robotov.

V pozícii oponenta zavedenia zdaňovania robotov vystúpil Ryan Avent¹². Ťažiskovým argumentom, ktorý prezentoval proti zdaňovaniu robotov, bol možný negatívny dopad zdaňovania robotov na rozvoj a implementáciu AI do ekonomických procesov. S ukladaním nových daňových povinností bude aj zavádzanie robotov/AI do výroby nevyhnutne drahšie o takto vzniknuté dodatočné daňové náklady. Uvedené môže spomaliť technologický rozvoj z dôvodu, že dodatočné navýšenie nákladov potrebných na úhradu dane bude odrádzať podnikateľov masovo nasadiť do výroby roboty/AI. Ďalšie podporné argumenty proti zdaňovaniu robotov boli nasledovné. Po prvé, neexistuje jednoznačný dôkaz o kauzálnom vzťahu medzi robotizáciou a nárastom nezamestnanosti. Po druhé, cieľené zdaňovanie robotov je problematické vzhľadom na ich chýbajúce legálne vymedzenie. Okrem toho, robotizácia môže v konečnom dôsledku zlepšiť pracovné podmienky zamestnancov. Ľudský zamestnanci môžu byť vďaka robotizácii vo zvýšenej miere chránení pred vznikom pracovných úrazov. Taktiež robotizácia môže viesť k tomu, že zamestnanci budú mať nárok na väčšie časové úseky pracovného voľna.

Máme za to, že rozhodujúcim argumentom pre zavedenie zdaňovania robotov je dopad, ktorý môže mať Priemyselná revolúcia 4.0 na pracovný trh. Je pravdou, že v súčasnosti chýbajú

¹¹ Zdroj online: <https://www.forbes.com/sites/tomdavenport/2019/06/13/advancing-the-debate-on-taxing-robots/> (cit. 29.08.2021).

¹² ibid.

konkrétne dáta, ktoré by umožňovali odhadnúť aký veľký pozitívny, či negatívny dopad môže vyvolať zavádzanie robotizácie/AI pre zamestnanosť. V tomto smere existujú dva zásadne rozdielne scenáre možného vývoja.

Prvý scenár sa zvykne nazývať aj ako „optimistický scenár.“ Podľa tohto scenára, strata pracovných miest bude kompenzovaná tvorbou nových pracovných miest (vznikajúcich v súvislosti s robotizáciou/automatizáciou). Preto robotizácia/AI umožnia ľuďom kooperovať s robotickými systémami pri pracovných úlohách. Stav kedy sa vytvoria nové pracovné miesta na základe spolupráce človek-robot/automatizovaný systém sa nazýva taktiež „*augmentácia*“. Podľa Devenporta a Kirby¹³ augmentácia prinesie ďalšie benefity, predovšetkým:

- inteligentné robotické systémy budú schopné zlepšiť prípravu ľudí na vykonávanie určitých pracovných úloh a to zapojením nových výučbových nástrojov,
- inteligentné systémy umožnia lepšiu efektivitu práce sprostredkovaním spojenia medzi jednotlivými osobami vykonávajúcimi prácu a synchronizovaním pracovnej činnosti.

Opačný pohľad predstavuje scenár, ktorý predpovedá, negatívny dôsledky robotizácie/automatizácie na zamestnanosť. Podľa tohto scenára benefity zavedenia robotizácie/automatizácie neprevážia negatívne dôsledky v nezamestnanosti spôsobenej robotizáciou. Martin Ford¹⁴ uvádza: „*ľudská-robotická kolaborácia bude určite existovať: ale s najväčšou pravdepodobnosťou sa bude jednať o mále a veľmi často krátko trvajúce pracovné miesta. Vo veľa prípadoch sa môže jednať o slabo odmeňované a až dehumanizujúce pracovné miesta.*“ Všetci chceme veriť, že Priemyselná revolúcia 4.0. nepovedie k strate pracovných miest. Na druhú stranu, moderný daňový systém má byť pripravený zaviesť nástroje, ktoré umožnia vyvážiť prípadný pokles daňových príjmov, ktorý môže nastať v dôsledku robotizácie/automatizácie.

3. PROBLÉM KLASIFIKÁCIE

Táto časť nášho článku je venovaná problému právnej klasifikácie a definície robotických systémov a AI. Tejto právnej klasifikácii venujeme pozornosť predovšetkým z toho dôvodu, že je nevyhnutným predpokladom zavedenia osobitých daňových nástrojov na zdanenie týchto systémov. Takéto osobitné daňové nástroje pre zdanenie AI a Robotov budeme označovať aj ako daň z AI a robotov (pod skratkou „*AI/R daň*“). Pod pojmom „**AI/R daň**“¹⁵ **rozumíme akékoľvek daňové opatrenie, ktorá cielene zvyšuje daňové bremeno v priamej súvislosti s vlastníctvom, využívaním alebo dodaním robota/robotického systému a/alebo inteligentného systému (AI).**

Zavedenie akéhokoľvek právne inštitútu predpokladá, že dosiahneme efektívne zachytenie jeho predmetu regulácie do právnej normy – to znamená, pri aplikácii práva bude

¹³ DEVENPORT, T. H. - KIRBY, J.: *Only Humans Need Apply: Winners and Losers in the Age of Smart Machines*. Harper Business, 2016. 288 s.

¹⁴ FORD, M.: *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. New York: Basic Books. 2015. s. 150.

¹⁵ BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 453.

zrejme, ktoré objekty vo vonkajšom svete spadajú do rozsahu právnej regulácie. Uvedené sa dosahuje prostredníctvom skutkových výrazov. „V jazykovej štruktúre hmotno-právnych noriem možno identifikovať pojmy, ktoré nie sú logickými konštantami ani logickými spojkami. Tieto pojmy odkazujú na objekty alebo javy, ktoré sa vyskytujú v objektívnej realite.“¹⁶ Výklad týchto pojmov je často založený na tom, že „skutkové výrazy sú výrazy, ktoré sú v bežnom jazyku používané na opísanie každodennej životnej skúsenosti.“¹⁷ V prípade pojmu „robot“ alebo pojmu „AI“ nie je možné pomocou jednoduchého gramatického výkladu/bežnej skúsenosti dospieť k tomu, čo by malo byť pokryté uvedenými výrazmi. Preto efektívna regulácia takýchto nových systémov vyžaduje ich bližšie definičné vymedzenie.

Stanovenie definície pojmu „AI“ alebo pojmu „Robot“ pre účely práva nie je vôbec triviálnou otázkou, keďže

- definícia „AI“ ako aj pojmu „Robot“ je zo svojej podstaty vysoko technického charakteru a musí vychádzať z technických vlastností týchto systémov;
- na druhú stranu príliš špecifické technické pojmoslovie nemusí byť vhodné pre implementovanie právnej regulácie, ktorá má byť všeobecná a zahŕňať celú škálu rôznorodých objektov regulácie.

Problém normatívneho vymedzenia AI a Robotov pre účely práva budeme ďalej označovať aj ako *definičný problém AI/R*. Vyriešenie definičného problému AI/R je kľúčové pre zavedenie akejkoľvek právnej regulácie AI a Robotov. Obzvlášť podstatné je to práve pre daňové zákonodarstvo. Práve ukladanie daní sa vyznačuje zvýšeným dôrazom na požiadavku právnej istoty daňových subjektov (teda aj na presné a jasné vymedzenie predmetov zdanenia). Uvedené vyplýva z princípu zákonnosti ukladania daní, kedy akákoľvek nejasnosť v daňovo-právnych normách má byť vykladaná v prospech daňovníka.

Antroporformické skreslenie a požiadavky na legálnu definíciu

Ľudia si obvykle predstavujú robotov ako antropomorfné bytosti podobné ľuďom. Táto chyba v uvažovaní sa zvykne označovať antroporformické skreslenie („*android bias*“). V skutočnosti jednotky vykonávajúce autonómnou činnosť (ktoré sú spôsobilé nahradiť ľudskú prácu) nemusia vôbec pripomínať ľudskú bytosť. K uvedenému máme veľa príkladov: autonómne motorové vozidlá, ktoré môžu nahradiť ľudských vodičov, priemyselných robotov, ktoré môžu nahradiť operátorov výroby na výrobných linkách a ďalšie. **Preto sa musíme opýtať sami seba: ako rozlišovať medzi jednotlivými typmi automatizovaných systémov?**

Keďže existuje viacero veľmi rozdielnych systémov vykonávajúcich rozdielne činnosti, bolo by potrebné stanovenie jednotného pojmu zastrešujúceho tieto systémy. Takouto všeobecnou kategóriou môže byť pojem „**agent**“ (z anglického výrazu „*agent*“).

¹⁶ SÁBO, J.: *Hodnotenie dôkazov v daňovom práve*. Košice: ŠafárikPress, 2020. s. 16.

¹⁷ *Ibid.* s. 17.

Na základe definície Stuarta Russella a Petra Norviga¹⁸ môžeme pod pojmom agent označovať: „*system, ktorý vníma svoje okolie a vie do neho zasahovať*“. Vo všeobecnosti je možné rozlišovať medzi dvomi širokými kategóriami agentov:

- robotický agent (t.j. „Robot“)
- softvérový agent (t.j. „Bot“)

V súvislosti s vyššie použitým pojmom AI treba uviesť, že tento je užším pojmom spadajúcim pod kategóriu „Bot“. Pod Botom je možné si predstaviť akékoľvek softvérové riešenie, ktoré samostatne realizuje určité výpočtové operácie, na základe ktorých prijíma rozhodnutia, selektuje dáta, alebo realizuje určitú činnosť. AI je osobitá forma Bota, ktorá sa vyznačuje sofistikovaným racionálnym rozhodovaním a/alebo jednaním, ktorým možno bez ďalšieho nahradiť určitý prvok ľudského konania.

Pre účely zdanenia je obzvlášť dôležité vedieť právne definovať tie druhy agentov, ktorý majú podliehať zdaneniu. Zároveň takáto definícia má byť založená na správnej klasifikácii a rozlišovaní medzi potenciálnymi objektmi zdanenia. Nesprávna legálna definícia môže vyvolať situáciu, za ktorej môžu zdaneniu podliehať aj tie objekty, u ktorých to tvorca daňovej politiky nezamýšľal alebo naopak, pod rozsah zdanenia nebudú podliehať objekty, ktoré by mali byť objektom dane. Príkladom prvej situácie je definícia, ktorá povie, že zdaneniu podliehajú všetky objekty realizujúce výpočtovú činnosť. V takom prípade, by zdaneniu mali podliehať skoro všetky inteligentné spotrebiče ako napríklad robotický vysávač alebo robotická kosačka. Uvedené nie je zamýšľaným cieľom. Oproti tomu, ak by zdaneniu mali podliehať len určité presne špecifikované prístroje (napríklad špecifické automatizované CNC stroje) nebolo by takéto zdanenie dostatočne všeobecné a mohlo by pôsobiť v rozpore s požiadavkou daňovej neutrality.

Na základe vyššie uvedeného možno vymedziť nasledujúce požiadavky na právnu definíciu pojmu „agent“ pre účely daňového práva:

- **má byť dostatočne špecifická, aby vylučovala zdaňovanie tých objektov kauzálneho sveta, ktoré nemajú podľa daňovej politiky podliehať zdaneniu;**
- **nemá byť príliš úzka z hľadiska vecného rozsahu, keďže v takom prípade by zdaňovanie nebolo efektívne a daňovo neutrálne;**
- **musí striktne napĺňať požiadavku právnej istoty pre daňové subjekty.**

ZÁVER

V tomto článku sme venovali pozornosť problematike verejných financií v SR. V úvode článku sme poukázali na dobrý stav zotavovania verejných financií v SR. Zároveň sme konštatovali, že zavádzanie nových sociálnych politík si môže vyžadovať potrebu hľadania nových zdrojov verejných rozpočtov.

¹⁸ RUSSELL, S. - NORVIG, P.: *Artificial Intelligence A Modern Approach 4th – ed.* Hoboken : Pearson, 2021. s. 36.

Vo vyššie uvedenej súvislosti sme odmietli snahu komunikovanú časťou vládnych predstaviteľov o zvyšovanie daňového bremena činností v podobe závislej práce a/alebo podnikateľských aktivít osôb v postavení freelancerov.

Na základe vyššie uvedeného sme navrhli zavedenie *dane AI/R*, ktorá predstavuje osobitý daňový nástroj na zdaňovanie AI a Robotov. Pod daňou AI/R *akékoľvek daňové opatrenie, ktorá cielene zvyšuje daňové bremeno v priamej súvislosti s výrobou/vývojom, dodaním, vlastníctvom alebo využívaním robota/robotického systému alebo inteligentného systému (AI)*. Zároveň sme konštatovali, že AI/R daň by mohla slúžiť ako potenciálny nový vlastný zdroj rozpočtu EÚ.

Pre zavedenie AI/R dane považujeme za rozhodujúce riešenie definičného problému AI/R. Pod týmto definičným problémom AI/R rozumieme spôsob, akým by malo dôjsť k zakotveniu objektov zdanenia AI a robotov legálnou definíciou v rámci daňovo-právnych noriem. V súvislosti s riešením definičného problému AI/R sme navrhli zavedenie jednotného označenia týchto technologických mechanizmov pojmov „agent“. Zároveň sme formulovali základné požiadavky, ktoré má definičné vymedzenie AI/R pre účely efektívneho ukladania daní spĺňať. Konkrétnu doktrínálnu definíciu AI a/alebo robotov pre účely daňovej legislatívy tento článok neponúka a ďalší výskum v tejto oblasti je potrebný.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. 910 s. ISBN 978-80-562-0247-0.
2. DEVENPORT, T. H. - KIRBY, J.: *Only Humans Need Apply: Winners and Losers in the Age of Smart Machines*. Harper Business, 2016. ISBN: 978-0-06-243861-4.
3. FORD, M.: *Rise of the Robots: Technology and the Threat of a Jobless Future*. New York: Basic Books. 2015. ISBN 978-0-465-04067-4.
4. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*, roč. 4, č. 1 (2020), s. 52-69.
5. KAČALJAK, M. Paying taxes in the digital age. In: *Bratislava law review*, roč. 4, č. 2 (2020), s. 21-30. ISSN 2585-7088.
6. KAČALJAK, M.: *Vybrané trendy vo výbere daní a možnosti ich právnej reflexie na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 92 s. ISBN 978-80-81686-43-6.
7. RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, 2021, roč. 30, č. 2, s. 339-356. ISSN 1731-6375.
8. RUSSELL, S. - NORVIG, P.: *Artificial Intelligence A Modern Approach 4th – ed.* Hoboken : Pearson, 2021. ISBN-13: 978-0-13-461099-3.
9. SÁBO, J.: *Hodnotenie dôkazov v daňovom práve*. Košice: ŠafárikPress, 2020. ISBN 978-80-8152-880-4

ONLINE ZDROJE

1. <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/coronavirus-impact-jobs-eu-sectors-and-occupations-skills-forecast-analysis> (cit. 29.08.2021).
2. Správa Ministerstva financií Slovenskej republiky: Prognóza prímov júl 2021; <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/publikacie-ifp/komentare/komentare-z-roku-2021/8-dobre-spravy-jun-2021.html> (cit. 29.08.2021).
3. <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/rodiny-dostanu-jednorazovy-pandemicky-prispevok.html> (cit. 29.08.2021).
4. <https://refresher.sk/98161-Na-kazde-dieta-200-eur-mesacne-Matovic-na-Facebooku-matkam-verejne-slubil-ze-zvysi-rodicovske-o-5-nasobok> (cit. 29.08.2021). Zdroj online: <https://ekonomika.pravda.sk/ludia/clanok/590202-matovicova-danovo-odvodova-reforma-meska-co-v-nej-nakoniec-bude/> (cit. 29.08.2021).
5. https://www.youtube.com/watch?v=jVRK43-Mq9M&t=68s&ab_channel=Denn%C3%ADkN (cit. 29.08.2021).
6. <https://qz.com/911968/bill-gates-the-robot-that-takes-your-job-should-pay-taxes/> (cit. 29.08.2021).
7. <https://www.forbes.com/sites/tomdavenport/2019/06/13/advancing-the-debate-on-taxing-robots/> (cit. 29.08.2021).

KONTAKT NA AUTORA

maria.bujnakova@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

jozef.sabo@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Peniaze a mena v čase digitalizácie¹

Money and currency at the time of digitization

doc. JUDr. Karin Čakoci, PhD. – Ing. Karolína Červená, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-05>

Abstrakt

Vo svojom príspevku sa autorky zamerali na problematiku definovania pojmov digitálne peniaze, digitálna mena a to v komparácii s pojmami virtuálne peniaze, virtuálna mena, pričom za východisko definovania predmetných pojmov považujú ich vecný obsah a zároveň vychádzajú z definícií pojmov peniaze, mena, digitalizácia, virtualita v kontexte ekonomického a právneho vnímania.

Kľúčové slová:

digitálna mena, digitálne peniaze, virtuálna mena, virtuálne peniaze

Abstract

The authors address the issue of defining the terms digital money, digital currency in comparison with the terms virtual money, virtual currency, while the starting point of defining the terms considered their substantive content and at the same time based on definitions and substantive content of terms money, currency, digitization, virtuality in the context of economic and legal perception.

Key words:

digital currency, digital money virtual currency, virtual money

JEL kód: K34

ÚVOD

Pojmy ako digitálne peniaze, digitálne meny, virtuálne peniaze, virtuálne meny sa postupne implementujú a stávajú sa súčasťou bežného života moderných spoločností, pričom zároveň predstavujú nové výzvy aj v oblasti teórie a praxe práva, ekonómie a ekonomiky. V úvode je potrebné zdôrazniť, že digitalizácia ako súčasť virtuality už preniká do všetkých oblastí technologicky sa modernizujúcich spoločností. Virtuálny svet začína byť bežne

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.

prístupný pre jednotlivcov, čím im poskytuje príležitosti rozvíjať svoje zručnosti² v digitálnom prostredí. Máme za to, že správne a plnohodnotné pochopenie akéhokoľvek spoločenského fenoménu si vyžaduje predovšetkým identifikovanie jeho obsahu v zmysle základných zákonitostí, vymedzenia jeho podstaty, charakteristických znakov a pojmového aparátu. Tak ako uvádza Popovič, *s nástupom modernej digitalizácie je nevyhnutné, aby predstavitelia právnej vedy skúmali presahy tohto procesu do samotného práva v aktuálnom čase a vo vymedzenom priestore, kde sa takáto digitalizácia uskutočňuje*³, je potrebné a nevyhnutné zadefinovať jasne, jednoznačne a zrozumiteľne pojmy, ktoré sa objavujú v súvislosti s digitalizáciou, a práve z tohto dôvodu autorky príspevku svoju pozornosť zamerali prioritne na vymedzenie (definovanie) a charakteristiku základných pojmov, z právneho a ekonomického pohľadu, pričom parciálnym cieľom skúmania bolo s využitím komparácie a analýzy, hľadanie odpovede na výskumnú otázku či existuje jasná legálna definícia pojmov virtuálne peniaze, virtuálna mena, digitálne peniaze, digitálna mena, a či ide o obsahovo zhodné (tie isté) pojmy, a následne konečným cieľom autoriek bolo sformulovať vlastnú definíciu základných pojmov v interakcii právneho a ekonomického pohľadu.

1. POJMOVÉ VÝCHODISKÁ

Za východiská kreovania definícií pojmov digitálna mena, digitálne peniaze, virtuálna mena, virtuálne peniaze, v zmysle ich vecného obsahu považujeme predovšetkým identifikáciu pojmového významu kategórií peniaze, mena, virtualita, digitalizácia, resp. digitálna ekonomika. Precíznosť v definovaní pojmového aparátu je dôležitá najmä z pohľadu aplikačnej praxe a to pokiaľ ide o osobitný pojmový aparát, ktorý používajú jednotlivé právne normy ako aj právna teória, keďže jednoznačné a zrozumiteľné definovanie predmetných pojmov je nevyhnutným aspektom pri právnej regulácii, a to napríklad z hľadiska zdanenia, zúčtovania, ochrany spotrebiteľa, otázok spojených s kriminálnymi aktivitami, ako aj z hľadiska ich samotnej existencie a budúcnosti.

1.1 Peniaze a mena

Peniaze ako zdroj bohatstva jednotlivcov aj krajín (štátov) boli, plniac si svoje ekonomické a iné funkcie, medzistupňom k zdroju moci, ktorá tiež plodila bohatstvo a prirodzene peniaze. Ich kolobeh pozitívne i negatívne začal podmieňovať existujúce spoločensko-ekonomické vzťahy, stupeň blahobytu ľudských komunít i jednotlivcov. Peniaze začali predstavovať všeobecný ekvivalent, produkt vývoja tovarovej výroby a výmeny, plniaci nezastupiteľné funkcie v hospodárskom systéme.⁴ Definícia peňazí sa historicky kreovala dlhú

² Zo správy Európskeho parlamentu *Put digital skills at the heart of education and training policies*. [11-02-2021]. Dostupné online <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20210204IPR97127/put-digital-skills-at-the-heart-of-education-and-training-policies>, vyplýva, že 42 % občanov EÚ nemá základné digitálne zručnosti.

³ Popovič, A. Digitalizácia v oblasti daňového práva a vybrané aspekty jej realizácie v Slovenskej republike. In *Vplyv moderných technológií na právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019, s. 210.

⁴ Pozri KRÁLIK, J., JAKUBOVIČ, D. *Finančné právo*. Bratislava: VEDA, 2004, s. 15.

dobu.⁵ Ešte pred koncom 19. storočia pojem peniaze zahŕňal najmä mince a bankovky, aj keď už existovali iné formy toho, čo dnes vnímame ako peniaze (napr. elektronické peniaze). Súčasné reálne pôsobenie peňazí v zmysle ich primárnej ekonomickej podstaty môžeme identifikovať v kontexte ich funkcií a úloh, ktoré plnia v hospodárskom systéme. V hospodárskom systéme majú peniaze už historicky svoje nezastupiteľné postavenie a s rozvíjajúcimi sa výrobnými vzťahmi a technickým pokrokom sa postupne modifikovali aj používané formy peňazí. Funkcie peňazí dnes už neplnia iba hotovostné peniaze, ale aj peniaze bezhotovostné (napr. vo forme zmeniek, šekov, vkladov v bankách, platobných kariet). V súčasnosti najmodernejšiu v praxi bežne reálne využívanú podobou peňazí predstavujú elektronické peniaze, aj keď už existujú ďalšie modifikácie napríklad v podobe decentralizovaného digitálneho platidla (napr. bitcoin).

Väčšina ekonómov chápe historicky peniaze ako prostriedok (statok), ktorý slúži na výmenu tovarov a služieb za iné tovary a služby: všeobecný encyklopedický slovník definuje *peniaze* ako *univerzálny tovar, ktorý sa na základe všeobecnej dohody a v súčasnosti najmä z rozhodnutia štátu prijíma ako prostriedok ekonomickej výmeny*;⁶ Samuelson a Nordhaus vymedzujú peniaze ako *platidlo, ktoré slúži na výmenu statkov*.⁷

Nepopierateľným faktom je, že peniaze sa stali fenoménom v štruktúre systémov ekonomických kategórií, ktoré prenikli aj do právnych systémov, stali sa predmetom ich nevyhnutnej právnej regulácie a transformovali sa na právne inštitúty. Babčák, ako významný predstaviteľ finančno-právnej vedy, taktiež predstavil v učebnici *Finančné právo na Slovensku* peniaze ako *ekonomickú kategóriu*, ktorá musí spĺňa určité funkcie. Predovšetkým je to funkcia *univerzálného meradla*, ktorá umožňuje určovať hodnotu ostatných statkov v spoločnosti, ďalej peniaze chápe ako *všeobecný prostriedok výmeny*, umožňujúci nákup a predaj tovarov, služieb a ostatných statkov, peniaze považuje za *univerzálny platobný prostriedok slúžiaci na úhradu záväzkov pri súčasnom protiplnení druhej strany alebo aj bez takéhoto protiplnenia*, a zároveň peniaze chápe aj ako *nositeľa a uchovávateľa hodnôt*, čo však podľa neho bolo charakteristické skôr pre minulé obdobia, kedy sa používali tzv. plnohodnotné peniaze (razené z drahých kovov – zlata, či striebra).⁸ K uvedenému názoru sa prikláňa aj viacero autorov zaoberajúcich sa danou problematikou.⁹ Naproti tomu, čo sa týka vymedzenia pojmu mena tá vyjadruje už *konkrétnu podobu peňazí* a ide o právnu kategóriu. Peniaze a peňažné hospodárstvo nie sú produktom právneho poriadku. Právny poriadok upravuje peňažné hospodárstvo tým, že ustanovuje menu a menovú sústavu¹⁰. Osobitosti historického vývoja v jednotlivých štátoch viedli k tomu, že meny a menové sústavy v jednotlivých štátoch sú spravidla rozdielne, naproti tomu *peniaze v ekonomickom slova zmysle – ako všeobecný ekvivalent* – sú vo všetkých štátoch rovnaké.

⁵ K historickému vývoju pozri ČERVENÁ, K., VARTAŠOVÁ, A. Peniaze v procese civilizačného vývoja (vybrané aspekty). In *Peníze v právu a ekonomice*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2015, s. 27-54.

⁶ PAULÍČKA, I. (ed.) *Všeobecný encyklopedický slovník. Zväzok M-R*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2002.

⁷ SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Economics*. 19th edition. New York: McGraw-Hill Education, 2010.

⁸ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2017, s. 512.

⁹ Bližšie pozri: POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020, s. 27.

¹⁰ GRUŇ, L., KRÁLIK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*. Bratislava: MANZ, 1997, s. 147.

Mena je spravidla výsledkom činnosti štátu, ktorý ako autorita na štátnom území rozhoduje o ustanovení meny a jej náležitostiach.¹¹ Zjednotenie menového systému viacerých štátov do spoločného menového systému s jednotnou menou (napr. euro) označovaný pojmom menová integrácia (monetary integration).

Mena je definovaná ako konkrétna sústava peňazí zavedená v určitom štáte a systematicky upravená právnym poriadkom konkrétneho štátu.¹² Vo finančnom slovníku výkladovom je uvedené vo vzťahu k pojmu mena (currency), že je to *typ peňažnej sústavy platný v určitom štáte*, pričom z pohľadu historického vývoja identifikujeme metalické (monometalizmus a bimetalizmus) a papierové menové sústavy.¹³ Mena resp. menová jednotka je definovaná aj ako *zákonom stanovená základná peňažná jednotka platná na území určitého štátu, v ktorej sa vyjadruje hodnota papierových peňazí a mincí, a v ktorej sa vo vnútornom styku vykonávajú platby*.¹⁴ Rozhodujúcim znakom meny je, že sú to peňažné prostriedky ktoré vydáva do obehu štát, a štát aj tento obeh riadi, pričom mena má charakteristické znaky a to: musí byť uznaná konkrétnym štátom ako mena, musí byť skutočným peňažným prostriedkom na území konkrétneho štátu, musí spĺňať kritérium všeobecného peňažného prostriedku, ktorý je možno použiť aj mimo bankového sektora, a zároveň byť aj uchovávateľom hodnôt v peňažnej forme.¹⁵

Čo sa týka rozdielu medzi pojmami mena a peniaze, podstatu vystihli autori Popovič, Sábó a Štrkolec, ktorí uvádzajú, že rozdiel medzi právnou kategóriou (ktorá je vlastná mene) a ekonomickou kategóriou (ktorá je vlastná peniazom, resp. platidlám všeobecne) možno vidieť aj v tom, že peniaze ako ekonomická kategória vytvárajú materiálnu podstatu (sústavu peňažných vzťahov), ktorá môže byť predmetom formálnej úpravy zjednotenej v mene (menovom práve) ako právnej kategórii, a teda v právnych predpisoch budú ustanovené a definované podmienky a pravidlá realizácie menovo-právnych vzťahov (a v ich rámci peňažno-právnych vzťahov).¹⁶

1.2 Digitalizácia a virtualizácia

Pojem digitalizácia je problematické jednoznačne, zrozumiteľne a jednoducho zadefinovať. Historicky sa prvotne, resp. najčastejšie chápal pojem **digitalizácia** ako proces prevodu informácií do digitálneho formátu, teda technicky ako proces transformácie analógových údajov (signálu) do číslicovej podoby s možnosťou ich spätného prevodu. Dnes už je zrejmé, že presah toho pojmu aj do iných oblastí života spoločnosti (napr. práva, ekonomiky)¹⁷ si vyžaduje komplexnejšiu definíciu vychádzajúcu z vecného obsahu tohto

¹¹ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2017, s. 455.

¹² BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*, 6. upravené vydání. Praha: C-H-Beck, 2012, s. 336.

¹³ VLACHYNSKÝ, K. a kol. *Finančný slovník výkladový*. Bratislava: Iura Edition, spol. s.r.o., 2012, s. 254.

¹⁴ KVASIL, B., RIMAN, J. (eds). *Malá československá encyklopedie IV M-Pol*. Praha: Academia, 1986, s. 178.

¹⁵ JÁNOŠÍKOVÁ, P. a kol. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Aleš Čeňek, s. r. o., 2009, s. 29.

¹⁶ POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020, s. 27.

¹⁷ K tomu pozri viac TAPSCOTT, D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. McGraw-Hill, 1996. 342 p; YUDINA, N. T. Digital segment of the real economy: digital economy

pojmu predovšetkým v spojitosti s digitálnou ekonomikou¹⁸, ktorej význam sa v čase zintenzívňuje (v 90-tych rokoch 20-teho storočia boli ekonomické zmeny spojené hlavne so vznikom internetu, ktorý zostáva základom pre rast digitálnej ekonomiky, pričom v období rokov 2000 až 2010 to bol predovšetkým nástup nových technológií (automatizácie, informačných a komunikačných technológií) ako aj nové digitálne modely (napr. cloud computing, digitálne platformy, digitálne služby).¹⁹ Ako uvádza Králik a Petrášek digitalizácia mení základnú organizáciu a fungovanie hospodárstva, ale aj mnohé aspekty bežného života, čím prináša výzvy pre legislatívu.²⁰

Pojem virtualita považujeme za historicky starší ako pojem digitalizácia (s pojmom virtualita sa môžeme stretnúť už v období stredoveku v scholastickej filozofii), aj keď obsah pojmu virtualita nadobudol význam predovšetkým v súvislosti s nástupom a rozvojom informatiky a informatizácie. Podľa Lévyho pojem *virtualita* vo všeobecnom význame predstavuje dištinktívny rys novej podoby informácií, pričom technickým základom virtuality je digitalizácia.²¹

2. DIGITÁLNA VERZUS VIRTUÁLNA MENA

Jedným z efektov vzniku nových technológií podporovaných vyspelým IT systémom je aj vznik a rýchly progres tzv. virtuálnych mien. Predtým ako prejdeme na samotné vymedzenie a charakteristiku pojmu virtuálnej meny, začneme objasnením pojmu digitálna mena.

Z právneho a technického hľadiska existuje množstvo definícií digitálnej meny a mnohých podtypov (druhov) digitálnej meny. Objavujú sa rôzne pojmové vymedzenia, často aj protichodného významu, pre rôzne typy digitálnej meny v závislosti od konkrétneho druhu, resp. podtypu meny. *Digitálna mena* môže byť charakterizovaná ako nehmateľná menová forma nachádzajúca sa v elektronickej podobe, ktorá umožňuje prevod platieb medzi stranami prostredníctvom použitia v súčasnosti dostupných technológií. Používa sa pre platby uskutočnené medzi fyzickými alebo právnickými osobami za účelom nákupu tovaru alebo služieb, a to v tuzemsku, ale aj v zahraničí.²² Za jednu z prvých pravých digitálnych mien sa považuje elektronický platobný systém E-gold, ktorý vznikol v roku 1996 a ktorý bol krytý

in the context of analog economy. In *Digital economy: theory and practice*. St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics, vol. 12, No. 2, 2019 s. 7–18. DOI: 10.18721/JE.12201; HRABČÁK, L., STOJÁKOVÁ, M. Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov? In *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*. ISSN 1339-3995, ročník 8. 2020, číslo 1, s. 15-28.

¹⁸ Podľa M. K. Pratt *digitálna ekonomika* predstavuje celosvetovú sieť ekonomických aktivít, obchodných transakcií a profesionálnych interakcií, ktoré umožňujú informačné a komunikačné technológie. Dostupné online <https://searchcio.techtarget.com/definition/digital-economy>.

¹⁹ Pozri BUKHT, R., HEEKS, R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. In *Development Informatics. Working Paper Series, Paper No. 68*. Manchester: Centre for Development Informatics Global Development Institute, SEED, 2017.

²⁰ KRÁLIK, D., PETRÁŠEK, Z. Evropské finanční právo: reakce legislativy na inovace v digitálním prostředí. In *Sdílená ekonomika tři roky poté – závěry a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 170-181.

²¹ LÉVY, P. *Kyberkultura*. Preklad Kašpar, M., Pravdová, A. Praha: Karolinum. 2001, s. 43-60.

²² GIRASA, R. *Regulation of Cryptocurrencies and Blockchain Technologies: National and International Perspectives*. Švajčiarsko: Palgrave Macmillan, 2018, s. 24.

zlatom. Tento systém ukončil svoju činnosť v roku 2008, v dôsledku súdnych sporov s americkou vládou, ktorá mala podozrenie o jeho nelegálnom využívaní (k praniu špinavých peňazí).²³ Väčšina autorov nerozlišuje a spája pojmy **digitálna** a **virtuálna mena**, dokonca v danej súvislosti používa ešte aj „tretí“ pojem a to kryptomena. Niektorí autori²⁴ sa zhodnú v konštatovaní, že v danom prípade nie je možné tieto tzv. alternatívne platidlá (vrátane kryptomien) považovať za menu a peniaze vrátane elektronických peňazí,²⁵ a to aj vzhľadom na základné charakteristiky meny a peňazí.

Digitálne meny (platidlá) možno považovať za jeden z druhov „kvázimien“ – alternatívnych platidiel – a to ako virtuálne, bezhotovostné platidlá určitým spôsobom zachytené v elektronickej podobe. Pri digitálnych platidlách (menách) väčšinou nemožno hovoriť o centralizácii v podobe osoby emitenta, diskutabilné môžu byť aj emisné podmienky, nakoľko subjektívne potreby emisie vzhľadom na neexistenciu emitenta absentujú.²⁶

Aj keď doposiaľ neexistuje žiadna všeobecná definícia pojmu **virtuálna mena**, Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA) pod týmto termínom rozumie „digitálnu podobu hodnoty,“ ktorú nevydáva centrálna banka ani verejný orgán, ani nemá nevyhnutne väzbu na menu s núteným obehom, ktorá je však uznávaná fyzickými alebo právnickými osobami ako platidlo a ktorá môže byť prevádzaná, ukladaná či obchodovaná elektronickými prostriedkami.²⁷ Dôkazom vývoja nových trendov v IT oblasti, zároveň s cieľom zabezpečiť zvýšenie transparentnosti finančných transakcií podnikateľských subjektov a iných právnych subjektov, hlavne s cieľom zlepšiť existujúci preventívny rámec a účinnejšie bojovať proti financovaniu terorizmu, bola prijatá Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení Smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ, ktorá vymedzuje **virtuálne meny** ako digitálny nositeľ hodnoty, ktorá nie je vydávaná ani zaručená centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nutne naviazaná na menu etablovanú v súlade so zákonom a ktorá nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaná fyzickými alebo právnickými osobami ako výmenný prostriedok, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať a elektronicky s ním obchodovať. Niektorí

²³ GRINBERG, R. Bitcoin: An Innovative Alternative Digital Currency. In *Hastings Science & Technology Law Journal* [online]. 2012, vol. 4, s. 203-204 [cit. 10. 6. 2019].

²⁴ Bližšie pozri: ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: *COFOLA 2018. Část II. Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 25.

²⁵ **Elektronické peniaze** sú definované v čl. 2 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/110/ES zo 16. septembra 2009 o začatí a vykonávaní činností a dohľade nad obozretným podnikaním inštitúcií elektronického peňažníctva, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje smernica 2000/46/ES, v zmysle ktorej sú „peňažnou hodnotou uchovávanou elektronicky vrátane magnetického záznamu, predstavujúcou záväzok vydavateľa vystavený pri prijatí peňazí na účel vykonávania platobných transakcií v zmysle definície v článku 4 bode 5 smernice 2007/64/ES, prijímanou aj inými fyzickými alebo právnickými osobami, než je vydavateľ elektronických peňazí.“

²⁶ ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: *COFOLA 2018. Část II. Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 22.

²⁷ EBA Opinion on ‘virtual currencies’. European Banking Authority [online]. 2014, s. 11 [cit.06.04.2019].

autori poukazujú na skutočnosť, že v uvedenej smernici sú zdôraznené výhody, ktoré virtuálne meny so sebou prinášajú s cieľom znížiť podvod, korupciu, chybovosť a náklady na postupy vyžadujúce množstvo dokumentov v papierovej podobe. Prihliada sa pri tom aj na skutočnosť, že trh s virtuálnymi menami má potenciál zaviesť nové, moderné spôsoby, v rámci ktorých vlády a občania vzájomne spolupracujú v oblasti výmeny údajov, transparentnosti a dôvery, a ktoré môžu poskytnúť nové pohľady na zistenie vlastníctva, pôvodu tovaru a duševného vlastníctva.²⁸ Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) charakterizuje **virtuálne meny** (v zmysle zaužívaného označenia) ako digitálne jednotky výmeny, ktoré nie sú podporené ako zákonné platidlo vydané vládou.²⁹ Európska centrálna banka (ECB) definuje virtuálne platidlá ako digitálne vyjadrenie hodnoty, nevydané centrálnou bankou, úverovou inštitúciou alebo inštitúciou elektronických peňazí, ktorá sa za určitých okolností môže použiť ako alternatíva za peniaze.³⁰ Ako uvádza Hrabčák virtuálne meny sú určitou podkategóriou digitálnych mien, ale v žiadnom prípade nie sú menou v pravom slova zmysle, keďže nespĺňajú zákonné a teoretické definičné znaky meny.³¹

V slovenskom právnom poriadku sa s pojmom **virtuálna mena** môžeme stretnúť v zákone o dani z príjmov,³² síce nie priamo s definíciou virtuálnej meny, ale s pojmom predaj virtuálnej meny, pod ktorým sa rozumie jednak *výmena virtuálnej meny za majetok*, *výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu*, *výmena virtuálnej meny za poskytnutie služby a odplatný prevod virtuálnej meny*. Samotná „kvázi“ definícia je obsiahnutá v Metodickom usmernení Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien. V zmysle uvedeného metodického usmernenia sa *virtuálnou menou* rozumie *digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, ani nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, nemá právny status meny alebo peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými alebo právnickými osobami ako platobný prostriedok a ktorý možno, prevádzať, uchovávať alebo sním elektronicky obchodovať*.

Taktiež zákon o účtovníctve³³ používa pojem **virtuálna mena**, v súvislosti s ohodnocovaním a účtovaním „virtuálnych mien“ a to v nasledujúcich ustanoveniach:

- § 24 ods. 10 zákona o účtovníctve – virtuálnu menu prepočítava účtovná jednotka na eurá ku dňu uskutočnenia účtovného prípadu podľa § 25 ods. 1 písm. h) zákona o účtovníctve (pozri nižšie), pričom na virtuálnu menu sa § 4 ods. 7 zákona o účtovníctve vzťahuje primerane;

²⁸ ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: *COFOLA 2018. Část II. Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 28.

²⁹ OECD. Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy. ACTION 1: 2015 Final Report. [online]. 2015, časť 3.2.2, bod 87 [cit. 18. 3. 2018].

³⁰ EUROPEAN CENTRAL BANK. *Virtual currency schemes – a further analysis*. [online]. 2015, s. 25. [cit. 18.3. 2018].

³¹ HRABČÁK, L. "Virtuálna mena" a právo. In *Vplyv moderných technológií na právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019, s. 101.

³² Pozri § 2 písm. ai) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

³³ Pozri zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

- § 25 ods. 1 písm. h) zákona o účtovníctve – ocenenie virtuálnej meny reálnou hodnotou, ktorá je definovaná v § 27 ods. 13 – touto reálnou hodnotou sa oceňuje:
 1. odplatne nadobudnutá virtuálna mena,
 2. virtuálna mena nadobudnutá ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu,
 3. služba a majetok nadobudnuté výmenou za virtuálnu menu okrem peňažných prostriedkov a cenín ocenených menovitými hodnotami,
 4. virtuálna mena nadobudnutá výmenou za inú virtuálnu menu;
- § 25 ods. 5 zákona o účtovníctve – spôsob ocenenia váženým aritmetickým priemerom alebo spôsobom, keď prvá cena na ocenenie prírastku príslušného druhu majetku sa použije ako prvá cena na ocenenie úbytku tohto majetku (FIFO metóda), účtovná jednotka môže použiť aj na ocenenie úbytku virtuálnej meny;
- § 27 ods. 13 zákona o účtovníctve – definícia reálnej hodnoty: reálnou hodnotou virtuálnej meny je trhovú cenu v deň ocenenia podľa § 24 ods. 1 písm. a) zákona o účtovníctve (v deň uskutočnenia účtovného prípadu) zistená spôsobom určeným účtovnou jednotkou zo zvoleného verejného trhu s virtuálnou menou. V priebehu účtovného obdobia účtovná jednotka používa rovnaký spôsob určenia reálnej hodnoty pre danú virtuálnu menu.

V českom právnom poriadku sa môžeme stretnúť aj s pojmom *virtuálne aktíva* (v ustanovení § 2 odst. 1 písm. 1 zákona č. 253/2008 Sb. *o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu*), pričom virtuálnym aktívom sa pre účely tohto zákona rozumie elektronicky uchovateľná alebo prevoditeľná jednotka, ktorá je

- a) spôsobilá plniť platobnú, výmennú alebo investičnú funkciu, bez ohľadu na to, či má alebo nemá emitenta, pokiaľ sa nejedná o
 1. cenný papier, investičný nástroj, alebo peňažný prostriedok podľa zákona o platobnom styku (zákon č. 370/2017 Sb.),
 2. jednotku podľa § 3 odst. 3 písm. c) bodov 4 až 7 zákona o platobnom styku, alebo
 3. jednotku, ktorou je realizovaná platba podľa § 3 odst. 3 písm. e) zákona o platobnom styku, alebo
- b) jednotkou podľa písmena a) bodu 2 a ktorou je možné v konečnom dôsledku zaplatiť iba za úzko vymedzený okruh tovarov alebo služieb, ktorý zahŕňa elektronicky uchovateľnú alebo prevoditeľnú jednotku podľa písmena a).

ZÁVER

V súlade s cieľom príspevku, v zmysle naformulovanej vedeckej otázky autorky identifikovali nejednoznačnosť vo vymedzení predmetného pojmového aparátu, ktorá je reprezentovaná predovšetkým vo viacerých možných pohľadoch na novo-vytvorené pojmové kategórie a to nie len medzi laickou, ale aj odbornou verejnosťou (názory odbornej verejnosti v definovaní týchto novodobých fenoménov sa rozchádzajú), alebo či uvedený problém súvisí s nedostatočnou právnou úpravou, ktorá by poskytla jednoznačné definície pojmov, resp. či ide o oblasť, ktorá je nová a teda ešte nemá zadefinovaný a ustálený pojmový aparát a zároveň či nedochádza k rozporu medzi formálnym právnym vnímaním týchto pojmov a ich vecnou ekonomickou podstatou, keďže v tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že pojmy samé o sebe prinášajú so sebou aj problémy týkajúce sa ich samotného obsahu a podstaty.

Autorky dospeli k názoru, že pojem virtuálne peniaze ako aj virtuálna mena je historicky starším a širším pojmom ako digitálne peniaze a digitálna mena a preto pojem digitálne peniaze ako aj digitálna mena považujeme za subsidiárne pojmy k pojmom virtuálne peniaze a virtuálna mena. Z ekonomického pohľadu by sme **virtuálne peniaze** mohli najvšeobecnejšie definovať ako jednu z foriem existencie peňazí v kontexte funkcií, ktoré plnia, pričom z právneho hľadiska navrhujeme definíciu predmetných pojmov zjednodušiť a to v zmysle, že aj virtuálne peniaze sú peniaze, keďže všetko čo slúži na vyjadrenie peňažnej hodnoty a plní funkcie peňazí je možné považovať za peniaze a obdobne aj v prípade definície **virtuálnej meny**, ktorú považujeme za konkrétnu podobu meny a teda je možné aplikovať všeobecnú definíciu pojmu mena (viď v texte) a taktiež dospeli k názoru, že je potrebné vziať do úvahy, že finančné inštitúty/nástroje a postupy, ktoré sa nekreovali prirodzeným spôsobom, nie sú z hľadiska ekonomického prirodzené a zrejme dlhodobu ekonomicky udržateľné: napríklad podľa Misesa zavedenie formy peňazí (peňažnej jednotky) ex novo, používanej ako všeobecne prijímaný prostriedok výmeny v spoločnosti, nie je možné pokiaľ nevychádza z dlhotrvajúceho historického procesu;³⁴ taktiež Soto upozorňuje, že musíme byť obzvlášť obozretný k návrhom na vytvorenie umelej meny aj keď sa tento môže javiť na začiatku ako veľmi výhodný.³⁵

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2017. s. 512 ISBN 978-80-562-01191-6
2. BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C-H-Beck, 2012. s. 336. ISBN 9788074008016
3. BUKHT, R., HEEKS, R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy. In *Development Informatics. Working Paper Series. Paper No. 68*. Manchester: Centre for Development Informatics Global Development Institute, SEED, 2017. ISBN 978-1-905469-62-8.
4. ČERVENÁ, K., VARTAŠOVÁ, A. Peniaze v procese civilizačného vývoja (vybrané aspekty). In *Peníze v právu a ekonomice*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2015, s. 27-54. ISBN 9788087382707.
5. ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In *COFOLA 2018. Část II. Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 28. ISBN 978-80-210-9006-4 (online :pdf)
6. EBA. *Opinion on 'virtual currencies'*. European Banking Authority [online]. 2014, s. s.11 [cit.06.04.2019].

³⁴ MISES, L. *Human Action: A Treatise in Economics*. 4th revised ed. Fox & Wilkes. Preklad Šíma, J. a kol. Praha: Liberální institut, 2006, s. 370-372 .

³⁵ SOTO, J. H. *Dinero, Crédito Bancario y Ciclos Económicos*. Madrid: Unión Editorial, 1998, 2. vyd., 2002. Preklad: Froňek, M. a kol. Praha: ASPI, a. s., Liberální institut, 2009, s. 723-724.

7. EUROPEAN CENTRAL BANK. *Virtual currency schemes – a further analysis*. [online]. 2015, s. 25 [cit. 18.3. 2018].
8. EURÓPSKY PARLAMENT. *Put digital skills at the heart of education and training policies*. [11-02-2021]. Dostupné online <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20210204IPR97127/put-digital-skills-at-the-heart-of-education-and-training-policies>.
9. GIRASA, R. *Regulation of Cryptocurrencies and Blockchain Technologies: National and International Perspectives*. Švajčiarsko: Palgrave Macmillan, 2018. 24 s. ISBN13 (EAN) 9783319785080.
10. GRINBERG, R. Bitcoin: An Innovative Alternative Digital Currency. In *Hastings Science & Technology Law Journal* [online]. 2012, vol. 4, s. 203-204 ISSN 2331-835X [cit. 10. 6. 2019].
11. GRUŇ, Ľ., KRÁLIK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*. Bratislava: MANZ, 1997.s. 147. ISBN 80-85719-09-6
12. HRABČÁK, L. Virtuálna mena a právo. In *Vplyv moderných technológií na právo*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2019. s. 99-110. ISBN 9788081527289.
13. HRABČÁK, L., STOJÁKOVÁ, M. Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov? In *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*. ISSN 1339-3995, ročník 8, 2020, číslo 1, s. 15-28.
14. JÁNOŠÍKOVÁ, P. a kol. *Finanční a daňové právo*. Plzeň: Aleš Čeňek, s. r. o., 2009 s. 29. ISBN 978-80-7380-155-7.
15. KRÁLIK, J., JAKUBOVIČ, D. *Finančné právo*. Bratislava: VEDA, 2004. s. 15. ISBN 80-224-0804-2
16. KRÁLIK, D., PETRÁŠEK, Z. Evropské finanční právo: reakce legislativy na inovace v digitálním prostředí. In *Sdílená ekonomika tři roky poté – závěry a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 170-181. ISBN 978-80-7598-591-0.
17. KVASIL, B., RIMAN, J. (eds). *Malá československá encyklopedie IV M-Pol*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986, s. 178. Dostupné online: https://sk.wikipedia.org/wiki/Mal%C3%A1_%C4%8Deskoslovensk%C3%A1_encyklopedie.
18. LÉVY, P. *Kyberkultura*. Preklad Kašpar, M., Pravdová, A. Praha: Karolinum. 2001. 236 s. ISBN 80-246-0109-5.
19. MISES, L. *Human Action: A Treatise in Economics*. 4th revised ed. Fox & Wilkes. Preklad Šíma, J. a kol. Praha: Liberální institut, 2006. 959 s. ISBN 80-86389-45-6.
20. NÁDASKÝ, A., PÉNZEŠ, P. Niekoľko úvah k virtuálnej mene bitcoin. In *BIATEC*. ISSN 1335-0900, roč. 21, 2013, č. 8, s. 25-28.
21. OECD. *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy*. ACTION 1: 2015 Final Report. [online]. 2015, časť 3.2.2, bod 87 [cit. 18. 3. 2018].
22. PAULIČKA, I. (ed.) *Všeobecný encyklopedický slovník. Zväzok M-R*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2002. 1000 s. ISBN 80-7181-708-2.
23. POPOVIČ, A. Digitalizácia v oblasti daňového práva a vybrané aspekty jej realizácie v Slovenskej republike. In *Vplyv moderných technológií na právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. s. 209-220 . ISBN 978-80-8152-728-9.

24. POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020, s. 217-228. ISBN 978-80-8152-930-6 (tlačená publikácia), 978-80-8152-931-3 (e-publikácia)
25. SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Economics*. 19th edition. New York: McGraw-Hill Education, 2010. 744 p. ISBN 978-00-7351-129-0.
26. Smernica 2000/46/ES Európskeho parlamentu a Rady z 18. septembra 2000 o začatí a vykonávaní činností a dohlade nad obozretným podnikaním inštitúcií elektronického peňažníctva.
27. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/64/ES z 13. novembra 2007 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a ktorou sa zrušuje smernica 97/5/ES.
28. Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/110/ES zo 16. septembra 2009 o začatí a vykonávaní činností a dohlade nad obozretným podnikaním inštitúcií elektronického peňažníctva, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje sa smernica 2000/46/ES.
29. SOTO, J. H. Dinero, Crédito Bancario y Ciclos Económicos. Madrid: Unión Editorial, 1998, 2. vyd., 2002. Preklad: Froňek, M. a kol. Praha: ASPI, a. s., Liberální institut, 2009. 908 s. ISBN 978-80-7357-411-6.
30. TAPSCOTT, D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. McGraw-Hill, 1996. 342 p. ISBN 978-0-07-062200-5.
31. VLACHYNSKÝ, K. a kol. *Finančný slovník výkladový*. Bratislava: Iura Edition, spol. s.r.o., 2012. 502 s. ISBN 978-80-8078-469-0.
32. YUDINA, N. T. Digital segment of the real economy: digital economy in the context of analog economy. In *Digital economy: theory and practice*. St. Petersburg State Polytechnical University Journal. Economics, vol. 12, 2019, no. 2, s. 7–18. DOI: 10.18721/JE.12201.
33. Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
34. Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

KONTAKT NA AUTORA

karin.cakoci@upjs.sk

karolina.cervena@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika

COVID a zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia

COVID and double tax treaties

JUDr. Ing. Tomáš Cibul'a, LL.M., MPH – JUDr. Natália Hangáčová, PhD. – Mgr. Tibor Hlinka

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-06>

Abstrakt

Pandémia COVID-19 a opatrenia prijaté za účelom ochrany verejného zdravia mali vplyv na viaceré aspekty cezhraničného zdaňovania. Obmedzené cestovanie vyvolalo potrebu vysporiadať sa s otázkou o vzniku stálej prevádzkarne v dôsledku fixného miesta podnikania, resp. agentskej stálej prevádzkarne, ako aj s otázkou rezidencie fyzických osôb a miesta skutočného vedenia právnických osôb. Taktiež prerušenie stavebných projektov v dôsledku prijatých opatrení vyžadovalo posúdenie vzniku stavebnej stálej prevádzkarne. Ukázalo sa, že existujúce ustanovenia Modelovej zmluvy OECD sú dostatočne robustné a zároveň flexibilné, a ich výklad v kontexte pandémie COVID-19 vedie k uspokojivému a logickému vyriešeniu analyzovaných otázok.

Kľúčové slová:

COVID-19, stála prevádzkareň, miesto skutočného vedenia, home office, Modelová zmluva OECD, komentár k Modelovej zmluve OECD

Abstract

COVID-19 pandemic and measures taken for the purposes of public health protection had impact on several aspects of cross-border taxation. Restricted travel triggered the need to tackle with the issue of the creation of a permanent establishment due to fixed place of business, or agent's permanent establishment, as well as the issue of residency of natural persons and place of effective management of legal entities. Moreover, postponement of construction projects due to measures taken required the assessment of creation of a construction permanent establishment. It came out that the current provisions of the OECD Model Convention are robust as well as flexible enough and their interpretation in the context of the COVID-19 pandemic leads to satisfactory and logical solution to the issues at hand.

Key words:

COVID-19, permanent establishment, place of effective management, tie-breaker rules, OECD Model Convention, Commentary to the OECD Model Convention

JEL kód: K34

ÚVOD

Pandémia COVID-19 zasiahla azda každý aspekt života spoločnosti, nevynímajúc ten pracovný. Vzhľadom na to, že okrem iného bol v určitom čase obmedzený pohyb osôb, niektoré ustanovenia existujúcich zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia bolo potrebné vyložiť nanovo, resp. dohodnúť sa, ako budú tie-ktoré ustanovenia vykladané a následne aplikované.

Niektoré spoločnosti (podniky) mohli mať obavy, že zamestnanci presídlení do iných jurisdikcií, než v ktorých pravidelne pracujú (napr. zamestnanci pracujúci zo svojich domovov počas pandémie COVID-19) by v týchto jurisdikciách mohli vytvoriť tzv. stálu prevádzkareň, čo by malo vplyv aj na daňové povinnosti takýchto spoločností (podnikov).

A hoci daňové orgány viacerých štátov vydali usmernenia k tomu, ako a či uplatňovať tie-ktoré ustanovenia príslušných zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia, nami skúmanú problematiku budeme analyzovať predovšetkým s ohľadom na usmernenia OECD k potenciálnym vplyvom pandémie COVID-19 na pravidlá medzinárodného zdaňovania v súvislosti s cezhraničnými situáciami.¹

1. HOME OFFICE

Zodpovedanie otázky, či existuje stála prevádzkareň, je determinované testom založeným na viacerých skutočnostiach a okolnostiach, pričom vo všeobecnosti je dané, že miesto musí mať určitý stupeň trvalosti a musí byť podniku k dispozícii, aby sa toto miesto mohlo považovať za pevné miesto podnikania, v ktorom sa úplne alebo čiastočne vykonáva činnosť tohto podniku.

Článok 5 bod 18 komentára k Modelovej zmluve OECD vysvetľuje, že aj keď sa časť podnikania podniku môže vykonávať na mieste, akým je napr. domácnosť jednotlivca, nemalo by to viesť k záveru, že toto miesto je k dispozícii tomuto podniku jednoducho preto, že toto miesto používa jednotlivec (napr. zamestnanec), ktorý pre podnik pracuje. Vykonávanie prerušovaných činností v domácnosti zamestnanca nerobí z tejto domácnosti miesto, ktoré je podniku k dispozícii. Domáca kancelária však môže byť pre podnik stálou prevádzkarňou, ak sa používa nepretržite na výkon činností tohto podniku a podnik vo všeobecnosti požaduje, aby jednotlivec používal toto miesto na výkon podnikania.²

Počas pandémie COVID-19 jednotlivci, ktorí zostávali, resp. stále zostávajú doma pracovať na diaľku, tak spravidla robia v dôsledku opatrení verejného zdravia, t. j. ide o mimoriadnu udalosť, ktorá nie je požiadavkou podniku. Vzhľadom na mimoriadny charakter pandémie COVID-19, práca z domu z dôvodu mimoriadnej udalosti alebo opatrení v oblasti verejného zdravia uložených alebo odporúčaných vládou toho-ktorého štátu nevytvára stálu prevádzkareň pre zamestnávateľa, pretože činnosti chýba dostatočný stupeň trvalosti alebo

¹ Bližšie k tomuto pozri Updated guidance on tax treaties and the impact of the COVID-19 pandemic (dostupné na: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/updated-guidance-on-tax-treaties-and-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-df42be07/>).

² Článok 5 bod 18 komentára k Modelovej zmluve OECD.

kontinuity alebo preto, že domáca kancelária nie je podniku k dispozícii. Okrem toho zamestnávateľ často naďalej poskytuje zamestnancovi kanceláriu, ktorá je, ak pominú opatrenia v oblasti verejného zdravia, k dispozícii príslušnému zamestnancovi. To platí bez ohľadu na to, či je dočasným pracoviskom domov jednotlivca alebo prechodné bydlisko v jurisdikcii, ktorá nie je jeho hlavnou krajinou pobytu.

Ak jednotlivec pokračuje v práci z domu po ukončení platnosti opatrení verejného zdravia uložených alebo odporúčaných vládou, možno z toho usudzovať, že tzv. „*home office*“ (práca z domu) má určitý stupeň trvanlivosti. Avšak len táto zmena nemusí nevyhnutne viesť k tomu, že domáca kancelária bude mať za následok vznik pevného miesta podnikania, t. j. stálej prevádzkarne. Po tejto trvalej zmene pracovného „*režimu*“ (miesta výkonu práce) jednotlivca bude potrebné preskúmať ďalšie skutočnosti a okolnosti, aby sa určilo, či je domáca kancelária podniku k dispozícii a dochádza tak k vzniku stálej prevádzkarne.

Body 18 a 19 komentára k článku 5 Modelovej zmluvy OECD uvádzajú, že dôležitým faktorom pri tomto určovaní je, či podnik od jednotlivca *vyžaduje* prácu z domu alebo nie. Bod 18 vysvetľuje, že ak sa domáca kancelária používa nepretržite na výkon podnikateľskej činnosti podniku a zo skutočností a okolností je zrejmé, že podnik požadoval od jednotlivca používanie tohto miesta (napr. neposkytnutím kancelárie zamestnancovi, ak povaha zamestnania jednoznačne vyžaduje kanceláriu), možno túto domácu kanceláriu považovať za takú, ktorá je podniku k dispozícii. Ako príklad bod 19 uvádza, že ak cezhraničný zamestnanec vykonáva väčšinu svojej práce zo svojho domu nachádzajúceho sa v jednej jurisdikcii, a nie z kancelárie, ktorá je mu k dispozícii v druhej jurisdikcii, tento domov by nemal byť považovaný za daný k dispozícii podniku, pretože podnik nepožadoval, aby sa daný domov využíval na jeho podnikateľské činnosti.³

Z vyššie teda uvedeného vyplýva, že jednotlivci, ktorí pracujú na diaľku z domu vplyvom prijatých alebo odporúčaných opatrení v oblasti verejného zdravia najmenej jednou z vlád príslušných jurisdikcií s cieľom zabrániť šíreniu ochorenia COVID-19, nevytvoria pevné miesto podniku, t. j. stálu prevádzkareň zamestnávateľa.

2. AGENTÚRNA STÁLA PREVÁDZKAREŇ

Tiež môže vstať otázka, či by činnosti jednotlivca, ktorý dočasne pracuje z domu pre nerezidentského zamestnávateľa, mohli viesť k vzniku tzv. „*agentskej*“ stálej prevádzkarne v dôsledku činnosti závislého zástupcu. Podľa článku 5 bodu 5 Modelovej zmluvy OECD činnosť závislého zástupcu, akým je napr. zamestnanec, vytvorí pre podnik stálu prevádzkareň, ak zamestnanec obvykle uzatvára zmluvy v mene podniku. Na aplikáciu článku 5 bodu 5 za týchto okolností bude dôležité vyhodnotiť, či zamestnanec vykonáva tieto činnosti „*obvykle*“.⁴

³ Článok 5 bod 18 a 19 komentára k Modelovej zmluve OECD.

⁴ Článok 5 bod 5 komentára k Modelovej zmluve OECD.

Činnosť zamestnanca alebo zástupcu v jurisdikcii inej ako je daňová rezidencia podniku sa pravdepodobne nebude považovať za obvyklú, ak v tejto jurisdikcii pracuje doma iba kvôli mimoriadnej udalosti alebo opatreniam verejného zdravia uloženými alebo odporúčanými vládou. Článok 5 bod 6 komentára k Modelovej zmluve OECD z roku 2014 vysvetľuje, že stála prevádzkareň by sa mala považovať za existujúcu iba vtedy, ak konkrétne činnosti majú určitý stupeň trvalosti a nie sú čisto dočasné alebo prechodné.⁵ Článok 5 bod 33.1 komentára k Modelovej zmluve OECD z roku 2014 stanovuje, že požiadavka, aby zástupca „*obvykle*“ vykonával právomoc uzatvárať zmluvy znamená, že prítomnosť, ktorú si podnik udržiava v jurisdikcii, by mala byť viac než len prechodná, ak sa má podnik považovať za podnik, ktorý si v tejto jurisdikcii udržiava stálu prevádzkareň, a teda daňovú prítomnosť.⁶ Podobne článok 5 bod 98 komentára k Modelovej zmluve OECD z roku 2017 vysvetľuje, že prítomnosť, ktorú si podnik udržiava v jurisdikcii, by mala byť viac než len prechodná, ak sa má podnik považovať za podnik, ktorý si v tejto jurisdikcii udržiava stálu prevádzkareň podľa článku 5 odsek 5 Modelovej zmluvy OECD.⁷

Ak zamestnanec pokračuje v práci z domova pre nerezidentského zamestnávateľa po pandémie COVID-19 na obvyklej báze a bude naďalej uzatvárať zmluvy v mene podniku, je pravdepodobnejšie, že tento zamestnanec bude považovaný, že obvykle uzatvára zmluvy v mene podniku. Ako je uvedené v článku 5 bode 98 komentára k Modelovej zmluve OECD, rozsah a frekvencia činnosti potrebnej na to, aby sa zástupca správal „*obvykle*“ závisí od povahy zmlúv a podnikania podniku. V tomto ohľade by boli relevantné rovnaké faktory, ako sú uvedené v bodoch 28 až 30 komentára k článku 5 Modelovej zmluvy OECD. Tieto odseky okrem iného poznamenávajú, že aj keď postupy uplatňované členskými krajinami nie sú konzistentné, pokiaľ ide o časové požiadavky, skúsenosti ukázali, že stála prevádzkareň sa zvyčajne nepovažuje za existujúcu, ak spoločnosť v danej krajine vykonáva podnikateľskú činnosť prostredníctvom prevádzky, ktorú udržala menej ako šesť mesiacov (naopak prax ukazuje, že bolo veľa prípadov, keď sa považovala stála prevádzkareň za existujúcu, ak podnik udržiaval miesto podnikania dlhšie ako šesť mesiacov).⁸

Na záver možno povedať, že činnosť agenta v jurisdikcii by sa nemala považovať za „*obvyklú*“, ak v tejto jurisdikcii výnimočne začal pracovať doma kvôli uloženiu alebo odporúčaniam opatrení verejného zdravia najmenej jednou z vlád príslušných jurisdikcií s cieľom zabrániť šíreniu ochorenia COVID-19. Preto sa takáto osoba nepovažuje za závislého agenta a nespôsobuje vznik stálej prevádzkarne podniku, avšak za predpokladu, že daná osoba nebude pokračovať v týchto činnostiach potom, čo prestanú platiť opatrenia v oblasti verejného zdravia.

3. STAVEBNÁ STÁLA PREVÁDZKAREŇ

Mnohé činnosti na stavbách boli dočasne prerušené v dôsledku pandémie COVID-19. Trvanie takéhoto prerušenia činností by však malo byť zahrnuté do určovania „*života*“

⁵ Článok 5 bod 6 komentára k Modelovej zmluve OECD (2014).

⁶ Článok 5 bod 33.1 komentára k Modelovej zmluve OECD (2014).

⁷ Článok 5 bod 98 komentára k Modelovej zmluve OECD (2017).

⁸ Tamtiež.

staveniska“, čo ovplyvní určenie, či stavenisko predstavuje stálu prevádzkareň alebo nie. Stavenisko bude vo všeobecnosti predstavovať stálu prevádzkareň, ak existuje viac ako 12 mesiacov podľa Modelovej zmluvy OECD alebo viac ako 6 mesiacov podľa Modelovej zmluvy OSN. Článok 5 odsek 3 bod 55 komentára k Modelovej zmluve OECD vysvetľuje, že stavenisko by nemalo byť považované za zaniknuté, ak sú práce dočasne prerušené (do určenia času existencie staveniska by malo byť zahrnuté dočasné prerušenie). Príklady dočasných prerušení uvedené v komentári sú napr. prerušenie spôsobené zlým počasím, nedostatkom materiálu alebo pracovnými ťažkosťami.⁹

Komentár neobsahuje jasný test významu „*dočasného*“ prerušenia, takže jurisdikcie môžu mať odlišné názory na trvanie „*dočasného*“ prerušenia a na ďalšie podmienky iné ako príklady prerušení v bode 55 komentára. Preto niektoré jurisdikcie môžu mať za to, že konkrétne doby prerušenia spôsobené domácimi obmedzeniami vplyvom pandémie COVID-19 v ich jurisdikcii by nemali byť zahrnuté do výpočtu trvania stavebných stálych prevádzkarní. Takýto prístup by viedol k tomu, že tieto jurisdikcie nebudú deklarovať existenciu stálej prevádzkarne, ak by bol test trvania splnený iba zahrnutím dní, počas ktorých sa práce na stavbe nevykonávali v dôsledku obmedzení pandémie COVID-19.

Na záver je možné skonštatovať, že stavebná stála prevádzkareň by sa nepovažovala za zaniknutú, ak by sa práce na mieste „*dočasne*“ prerušili, ale jurisdikcie môžu vzhľadom na mimoriadne okolnosti pandémie COVID-19 a na základe iných faktov a okolností zvážiť, že určité obdobia, počas ktorých nie je možné vykonávať stavebné práce v dôsledku opatrení verejného zdravia uložených alebo odporúčaných vládou s cieľom znížiť šírenie ochorenia COVID-19 v oblasti, kde sa stavenisko nachádza, sa považujú za prerušenie, ktoré by malo byť z výpočtu dĺžky trvania stavebnej stálej prevádzkarne vylúčené.

4. MIESTO EFEKTÍVNEHO RIADENIA V DÔSLEDKU ZMENY BYDLISKA

Pandémia COVID-19 môže vzbudzovať obavy z potenciálnej zmeny v „*mieste efektívneho riadenia*“ spoločnosti v dôsledku premiestnenia alebo nemožnosti členov predstavenstva alebo iných vedúcich pracovníkov cestovať. Obava spočíva v tom, že takáto zmena môže mať za následok zmenu miesta efektívneho riadenia spoločnosti podľa príslušných vnútroštátnych zákonov a ovplyvniť jurisdikciu, v ktorej je spoločnosť považovaná za daňového rezidenta.

Je nepravdepodobné, že situácia spojená s ochorením COVID-19 spôsobí akékoľvek zmeny v daňovej rezidencii spoločnosti, keďže dočasná zmena umiestnenia členov predstavenstva alebo iných vedúcich pracovníkov je mimoriadnou a dočasnou situáciou v dôsledku pandémie COVID-19 a, ako bolo uvedené vyššie, takáto zmena miesta by nemala spôsobiť zmenu rezidencie podľa zmluvy.

⁹ Článok 5 odsek 3 bod 55 komentára k Modelovej zmluve OECD.

Táto potenciálna zmena okolností môže vyvolať problém dvojitej rezidencie (v prípadoch, keď zmena miesta skutočného vedenia spoločnosti spôsobí, že spoločnosť je podľa vnútroštátnych právnych predpisov považovaná za rezidenta dvoch jurisdikcií súčasne). Ako však uznáva komentár k Modelovej zmluve OECD, situácie dvojitého pobytu spoločností sú relatívne zriedkavé.

Ale aj v situáciách, ak by existovala dvojitá rezidencia spoločnosti, zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia stanovujú tzv. rozhraničovacie kritériá (*tie-breaker rules*) zaisťujúce, že spoločnosť bude mať daňovú rezidenciu iba v jednej z jurisdikcií. Ak zmluva obsahuje rozhraničovacie kritériá, príslušné orgány sa otázkou dvojitej rezidencie zaoberajú od prípadu k prípadu po vzájomnej dohode. Toto určenie bude brať do úvahy všetky skutočnosti a okolnosti počas obdobia určenia. Žiadny jednotlivý faktor nie je určujúci, skôr sa berie do úvahy celý rad faktorov.

Bod 24.1 komentára k Modelovej zmluve OECD k článku 4 predovšetkým ilustruje škálu faktorov, ktoré by mali príslušné orgány vziať do úvahy pri svojom rozhodovaní. Tieto zahŕňajú: (i) kde sa zvyčajne konajú zasadnutia predstavenstva alebo ekvivalentného orgánu spoločnosti; (ii) kde generálny riaditeľ a iní vedúci pracovníci zvyčajne vykonávajú svoju činnosť; (iii) kde sa uskutočňuje každodenné vrcholové vedenie spoločnosti; (iv) kde sa nachádza sídlo (*headquarters*) spoločnosti, (v) iné faktory.¹⁰

V situáciách, ak zmluva obsahuje rozhraničovacie kritériá v znení pred rokom 2017, bude miesto efektívneho riadenia jediným kritériom, ktoré sa použije na určenie daňovej rezidencie subjektu s možnou dvojitou rezidenciou na účely zmluvy. Podľa článku 4 bodu 24 komentára k Modelovej zmluve OECD z roku 2014 je miestom efektívneho riadenia miesto, kde sa v zásade prijímajú kľúčové manažérske a obchodné rozhodnutia, ktoré sú nevyhnutné pre vykonávanie podnikania účtovnej jednotky ako celku.¹¹ Na určenie miesta efektívneho riadenia je potrebné preskúmať všetky relevantné skutočnosti a okolnosti. Článok 29 bod 149 komentára k Modelovej zmluve OECD z roku 2017 vysvetľuje, že pojem „*miesto efektívneho riadenia*“ niektoré jurisdikcie interpretovali ako miesto, kde obvykle najvyššia osoba alebo skupina osôb (napr. predstavenstvo) urobilo kľúčové manažérske a obchodné rozhodnutia nevyhnutné pre podnikanie spoločnosti.¹²

Preto je vždy potrebné preskúmať všetky relevantné skutočnosti a okolnosti, aby sa určilo „*obvyklé*“ a „*bežné*“ miesto efektívneho riadenia, a nielen tie, ktoré sa týkajú výnimočného obdobia, akým je napr. pandémia COVID-19. Záverom ostáva už iba dodať, že na daňovú rezidenciu spoločnosti podľa rozhraničovacieho kritéria obsiahnutého v zmluve o zamedzení dvojitého zdanenia pravdepodobne nebude mať vplyv skutonosť, že osoby zúčastňujúce sa na riadení a rozhodovaní spoločnosti nemôžu cestovať vplyvom opatrení v oblasti verejného zdravia uložených alebo odporúčaných najmenej jednou z vlád príslušných jurisdikcií.

¹⁰ Článok 4 bod 24.1 komentára k Modelovej zmluve OECD.

¹¹ Článok 4 bod 24 komentára k Modelovej zmluve OECD (2014).

¹² Článok 29 bod 149 komentára k Modelovej zmluve OECD (2017).

5. DAŇOVÁ REZIDENCIA FYZICKÝCH OSÔB V DÔSLEDKU ZMENY BYDLISKA

Napriek zložitosti pravidiel a ich uplatňovaniu na široký okruh potenciálne postihnutých jednotlivcov je nepravdepodobné, že by obmedzenia cestovania vplyvom pandémie COVID-19 ovplyvnili daňovú rezidenciu fyzických osôb. S ohľadom na predmetnú pandémiu je možné preto predstaviť dve hlavné situácie:

- a) osoba je dočasne mimo domova (napr. na dovolenke, išla na niekoľko týždňov pracovne preč) a kvôli pandémie COVID-19 uviazne v inej jurisdikcii; alebo
- b) osoba pracuje v jurisdikcii („*súčasná domáca jurisdikcia*“) a získala tam pobytový status, ale dočasne sa vráti do svojej „*predchádzajúcej domovskej jurisdikcie*“ kvôli situácii s pandemiou COVID-19, a teda buď nikdy nestratila status rezidenta svojej predchádzajúcej domovskej jurisdikcie podľa vnútroštátnych právnych predpisov alebo môže status pobytu znova získať po návrate.

V prvom prípade je nepravdepodobné, že by sa osoba stala rezidentom v jurisdikcii, v ktorej sa osoba dočasne nachádza z dôvodu mimoriadnych okolností. Vo vnútroštátnych právnych predpisoch však existujú pravidlá, ktoré spôsobujú, že sa osoba stane rezidentom, ak je v jurisdikcii prítomná určitý počet dní. Ale aj keď sa osoba stane rezidentom podľa týchto pravidiel, ak existuje zmluva o zamedzení dvojitého zdanenia, je nepravdepodobné, že by sa táto osoba stala rezidentom v tejto jurisdikcii podľa zmluvného rozhraničovacieho kritéria. Takáto dočasná dislokácia by preto v prevažnej väčšine prípadov nemala mať žiadne daňové dôsledky.

V druhom prípade je tiež nepravdepodobné, že by sa osoba opäť stala rezidentom kvôli tomu, že sa dočasne a výnimočne nachádza vo svojej predchádzajúcej domovskej jurisdikcii. Ale aj keď je osoba rezidentom alebo sa stane rezidentom podľa týchto pravidiel, a je uplatniteľná príslušná zmluva o zamedzení dvojitého zdanenia, je nepravdepodobné, že by sa táto osoba stala rezidentom tejto jurisdikcie podľa daňovej zmluvy z dôvodu takejto dočasnej dislokácie, ak sú jej prepojenia na súčasnú domácu jurisdikciu silnejšie ako tie na predchádzajúcu domácu jurisdikciu.

Keďže pandémia COVID-19 je obdobím veľkých zmien a výnimočných okolností, daňové úrady a príslušné authority budú musieť pri posudzovaní daňovej rezidencie osoby zväžiť obdobie, v ktorom opatrenia verejného zdravia uložené alebo odporúčané vládou nebudú platiť. Ak v kontexte a v dôsledku pandémie COVID-19 dočasná prítomnosť jednotlivca v jurisdikcii spôsobí, že sa stane dvojitém rezidentom, na základe rozhraničovacieho kritéria obsiahnutého v príslušnej zmluve je nepravdepodobné, že sa zmení rezidencia tejto osoby, pretože zmluva vyžaduje zváženie faktorov, ktoré treba zhodnotiť aj v „*normálnejšom*“ období. Dislokácia kvôli tomu, že osoba nemôže cestovať späť do svojej domovskej jurisdikcie z dôvodu opatrení verejného zdravia jednej z vlád príslušných jurisdikcií, by nemala sama osebe ovplyvniť daňovú rezidenciu osoby. Iný prístup však môže byť vhodný, ak zmena okolností pokračuje aj po zrušení obmedzení súvisiacich s pandemiou COVID-19.

Ak vláda pristúpila k dotáciám na udržanie zamestnanca v spoločnosti počas pandémie COVID-19 napriek tomu, že tento nemôže pracovať, príjem, ktorý zamestnanec dostáva od zamestnávateľa, by mal byť priradený k jurisdikcii, kde sa práca zvykla vykonávať. V prípade zamestnancov, ktorí pracujú v jednej jurisdikcii, ale dochádzajú tam z inej jurisdikcie, v ktorej bývajú (cezhraniční pracovníci), bude touto jurisdikciou tá, v ktorej zvykli pracovať. Ak zamestnanec s bydliskom v jednej jurisdikcii, ktorý predtým vykonával zamestnanie v inej jurisdikcii, dostane štátnu dotáciu súvisiacu s ochorením COVID-19 od jurisdikcie, kde pracuje, na udržanie vzťahu so zamestnávateľom, platba bude podľa článku 15 Modelovej zmluvy OECD priraditeľná jurisdikcii, v ktorej pracuje.¹³

6. UVIAZNUTÝ PRACOVNÍK: PREKROČENIE ČASU PRÍTOMNOSTI V DÔSLEDKU CESTOVNÝCH OBMEDZENÍ

Pandémia COVID-19 spôsobila, že mnohí jednotlivci, ktorí majú bydlisko v jednej jurisdikcii a vykonávali zamestnanie v inej jurisdikcii, uviazli v tejto inej jurisdikcii. Ak fyzická osoba s bydliskom v jednej jurisdikcii a vykonávajúca pracovné činnosti v inej jurisdikcii:

a) nemôže opustiť túto inú jurisdikciu, pretože jej bránia obmedzenia vyvolané pandémiou COVID-19; a

b) inak by opustila túto inú jurisdikciu a kvalifikovala by sa na oslobodenie od zdanenia v jurisdikcii zdroja podľa článku 15 odseku 2 Modelovej zmluvy OECD;

tak v tomto prípade sa niektoré jurisdikcie domnievajú, že vzhľadom na výnimočné okolnosti je vhodné pri uplatňovaní práva na zdanenie podľa 183 dňového pravidla ignorovať dni, na ktoré sa tieto podmienky (uvedené v písm. a) a b)) vzťahujú.¹⁴

Ak má osoba bydlisko v jednej jurisdikcii a vykonáva zamestnanie v druhej jurisdikcii (jurisdikcia zdroja), jurisdikcia zdroja môže za určitých okolností zdaňovať odmenu zo zamestnania. Jednou z týchto okolností je prípad, keď je zamestnanec prítomný v jurisdikcii zdroja viac ako 183 dní. Bod 5 komentára k článku 15 Modelovej zmluvy OECD vysvetľuje, že sa počítajú všetky dni prítomnosti (pracovné dni alebo nie) a uvádza niekoľko príkladov. Jedným z prípadov je „*deň choroby*“. Obsahuje však výnimku, v zmysle ktorej, ak by dni choroby „*zabránili jednotlivcovi v odchode a inak by sa kvalifikoval na oslobodenie*“, nezapočítavajú sa do testu dní prítomnosti podľa článku 15 odsek 2 písm. a) Modelovej zmluvy OECD.¹⁵ Vzhľadom na povahu opatrení mnohých vlád v oblasti verejného zdravia súvisiacich s pandémiou COVID-19 je možné považovať túto výnimku za uplatniteľnú aj v prípade, ak sú splnené podmienky a) a b) vyššie. To sa môže vzťahovať na situácie, v ktorých je zamestnancovi znemožnené cestovať, pretože je v karanténe z dôvodu vystavenia ochoreniu COVID-19. Tiež sa môže vzťahovať na situácie, v ktorých buď vláda zakázala cestovanie, alebo keď je v praxi nemožné cestovať, napr. v dôsledku zrušenia letov. Výnimka sa však nemusí vzťahovať na situáciu, keď jednotlivec necestuje iba na základe odporúčania príslušných vlád, aby sa vyhol zbytočnému cestovaniu. Akékoľvek rozhodnutie nezapočítavať dni

¹³ Článok 15 Modelovej zmluvy OECD.

¹⁴ Článok 15 odsek 2 Modelovej zmluvy OECD.

¹⁵ Článok 15 bod 5 komentára k Modelovej zmluve OECD.

strávené v jurisdikcii zdroja v dôsledku obmedzení súvisiacich s ochorením COVID-19 môže mať za následok, že jurisdikcia zdroja nebude uplatňovať zdaňovacie práva, ktoré sú jej udelené zmluvami o zamedzení dvojitého zdanenia, na ktoré by bola oprávnená.

Na záver, ak je zamestnancovi znemožnené cestovať z dôvodu opatrení súvisiacich s pandémiou COVID-19 v oblasti verejného zdravia jednej zo zúčastnených vlád a zostáva v inej jurisdikcii, bolo by vhodné, aby táto jurisdikcia za týchto okolností nezohľadnila ďalšie dni strávené v tejto jurisdikcii na účely 183 dňového testu zakotveného v článku 15 odsek 2 písm. a) Modelovej zmluvy OECD. Niektoré jurisdikcie však môžu zvoliť iný prístup alebo vydať konkrétne usmernenia, ktoré budú prezentovať ich prístup k takýmto okolnostiam.

ZÁVER

Otázky cezhraničného zdaňovania determinované pandémiou COVID-19 a opatreniami prijatými za účelom ochrany verejného zdravia sú predmetom diskusií tak na národnej, ako aj medzinárodnej úrovni, pričom bolo, resp. je potrebné sa vysporiadať v danom kontexte najmä s (ne)existenciou stálej prevádzkarne, agentskej stálej prevádzkarne, rezidenciou fyzických osôb, miestom skutočného vedenia právnických osôb a prerušením stavebných projektov a (ne)existenciou stavebnej stálej prevádzkarne. A hoci niektoré jurisdikcie prijali vlastné usmernenia pre zodpovedanie vyššie nastavených otázok, nami vykonaná analýza preukazuje, že existujúce ustanovenia Modelovej zmluvy OECD sú flexibilné a koncipované dostatočne široko na to, aby ich výklad v kontexte pandémie COVID-19 viedol k uspokojivému a logickému vyriešeniu vznikajúcich otázok.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Modelová zmluva OECD.
2. Komentáre k Modelovej zmluvy OECD.
3. Updated guidance on tax treaties and the impact of the COVID-19 pandemic.

KONTAKT NA AUTORA

Tomáš Cibula

tomas.cibula@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. BOX 313

910 00 Bratislava

Slovenská republika

Natália Hangáčová

natalia.hangacova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. BOX 313

910 00 Bratislava

Slovenská republika

Tibor Hlinka

tibor.hlinka@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. BOX 313

910 00 Bratislava

Slovenská republika

**Interakcia (inštitútov) daňového práva a (inštitútov) práva finančného trhu
(štúdia vybraných ustanovení)**

**Interaction of (institutes of) tax law and (institutes of) financial market law
(study of selected provisions)**

doc. JUDr. Lubomír Čunderlík, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-07>

Abstrakt

Príspevok sa venuje možným prienikom daňovoprávnej regulácie a právnej regulácie finančného trhu. Základnou tézou príspevku je, že medzi daňovým právom a právom finančného trhu dochádza k interakcii. V nadväznosti na to sa príspevok zameriava na dve tézy: a) zmienená interakcia sa prejavuje v ustanovení inštitucionálnej spolupráce (súčinnosti) a v ustanovení zdaňovania vybraných inštitútov finančného trhu, b) medzi spôsoby tejto interakcie patrí legislatívne prenikanie inštitútov finančného trhu do daňového práva (a naopak).

Kľúčové slová:

Dane, bankové tajomstvo, centrálna banka, virtuálna mena, daň z finančných transakcií

Abstract

The paper deals with the penetration of tax regulation and financial market regulation. The basic thesis of the contribution is that there is an interaction between tax law and financial market law. Following this, the paper focuses on two theses: a) the mentioned interaction is reflected in the provision of institutional cooperation and in the provision of taxation of selected financial market institutions, b) the methods of this interaction include the legislative penetration of financial market institutions into tax law and vice versa.

Key words:

Taxes, bank secrecy, central bank, virtual currency, financial transaction tax

JEL kód: K34

ÚVOD

Právny systém ako každý normatívny systém podlieha dynamickým zmenám, ktoré sú determinované spoločensko-ekonomickými faktormi (v poslednom období najmä zvyšujúcou sa mierou digitalizácie spoločnosti). Reflexia týchto zmien v príslušných spoločenských normách nemusí mať pritom vždy iba pozitívny efekt.¹ Osobitne tento jav možno pozorovať v odvetví finančného práva, ktorého jednotlivé pododvetvia sú v recentnom období vystavené tzv. nadregulácii, a to najmä v dôsledku národných transpozícií európskych smerníc.² Z hľadiska systematiky finančného práva možno konštatovať, že ide o heterogénny systém finančnoprávných noriem, ktoré sa klasifikujú podľa rôznych kritérií.³ Pomerne ustálené sa zaraďujú podľa príbuznosti do pododvetví, ako je daňové právo, poplatkové právo, colné právo, rozpočtové právo, právo finančného trhu, menové právo a devízové právo.

Tieto pododvetvia sú medzi sebou v určitom rôznom stupni korelácie, ktorá závisí od stupňa príbuznosti ich právnych noriem.⁴ Z uvedených pododvetví finančnoprávných noriem sa z hľadiska miery jeho akceptácie ako súčasť finančného práva vymedzuje právo finančného trhu. Dôvodom sú uplatňované metódy regulácie v práve finančného trhu: aj keď je **metóda regulácie** v práve finančného trhu ovplyvnená verejnoprávnym charakterom účelu regulácie, môžeme v právnej úprave finančného trhu nájsť aj prvky súkromnoprávnej regulácie, ktoré vyplývajú z povahy činnosti finančných sprostredkovateľov, ktorou je podnikanie, a zo zásady zmluvnej voľnosti a autonómie vôle subjektov vstupujúcich na finančný trh.⁵ V závislosti od uhla pohľadu následne môžeme tvrdiť, že ide buď o publicizáciu súkromného práva alebo privatizáciu práva verejného.

¹ Napríklad regresia úlohy otca v spoločnosti po priemyselnej revolúcii v 19. storočí v dôsledku jeho dlhodobého odlúčenia od rodiny v dôsledku výkonu práce v priemysle na rozdiel od rodinného statku. K tomu pozri ZOJA, L. *Soumrak otců*. Praha: PROSTOR, 2017, s. 171 a nasl. V prípade poslednej prebiehajúcej priemyselnej revolúcie 4.0 označovanej ako „digitálna“ odborná verejnosť zvyčajne prakticky stále len jej pozitívny účinok a rozširovanie možností s ňou spojených. Pozri napríklad HRABČÁK, L. a kol. *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice: ŠafárikPress, 2021, s. 10-13. Tento jav určite „ignorancie“ môže vyplývať okrem iného aj zo skutočnosti, že negatívny vplyv sa prejavuje s určitým odstupom času, hoci jeho anticipovanie by mohlo napomôcť jeho mitigácii, a to aj v oblasti právnej regulácie.

² S tým súvisí aj príslušná európska judikatúra, ktorá odráža správnosť transpozície vo väzbe na interpretáciu európskych, resp. národných právnych noriem. Napríklad len pre oblasť regulácie finančných služieb pozri zoznam judikatúry KYNCL, L., TÝČ, V. *Regulace finančních služeb online v Evropské unii. Sborník judikatury*. Brno: MUNIPRESS, 2013, 254 s.

³ Pozri napríklad BALKO, L., KRÁLIK, J. a kol. *Finančné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 36 a nasl.; KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 75-78; MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I. *Základy finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 32; MRKÝVKA, P. *Determinace a diverzifikace finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 27 a nasl.

⁴ Súčasne vykazujú rôznu stupeň interakcie s inými právnymi odvetviami, napríklad obchodným právom, trestným právom alebo správnym právom. K interakcii daňového práva pozri bližšie napríklad BABČÁK, V. a kol. *Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*. Košice: ŠafárikPress, 2018, 458 s. Okrem toho nemožno poprieť aj určitý nepriamy vplyv na kánonické právo ako koexistentný právny poriadok, pozri ČERBOVÁ, V. *Koexistencia dvoch právnych poriadkov - kánonického a štátneho práva - reálna potreba poznať ich odlišný charakter*. In *Mílniky práva v stredo európskom priestore* 2013, 1. časť. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2013, s. 172-177.

⁵ ČUNDERLÍK, Ľ. a kol. *Právo finančného trhu*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 17.

Napriek odlišnostiam v metóde regulácie práva finančného trhu nemožno poprieť ovplyvňovanie medzi touto skupinou finančnoprávných noriem (respektíve skôr inštitútov) a finančnoprávnymi normami (respektíve inštitútmi) ostatných pododvetví finančného práva, osobitne daňového práva. Tento jav je možné podľa môjho názoru označiť za **interaktívny, teda spočívajúci vo vzájomnom pôsobení** medzi sebou.

(Na druhej strane priamy presah s niektorými pododvetviami finančného práva, ako je napríklad rozpočtové právo, je minimálny, ak vôbec.⁶ Zdaňovanie inštitútov finančného trhu na účely zabezpečenia príjmovej zložky v štátnom rozpočte nepovažujem v tejto súvislosti za priamy prienik medzi právom finančného trhu a rozpočtovým právom, a to práve z dôvodu, že sa tak deje prostredníctvom nástrojov daňového práva.)

V odbornej literatúre sa téme zlúčenia daňovo-právnej problematiky a problematiky finančného trhu nevenuje veľa pozornosti.⁷ Orgány dohľadu nad finančným trhom sa tejto téme venujú vo vzťahu k vplyvu zavádzania nových daní vo finančnom sektore na kvalitu poskytovaných finančných služieb.⁸

Spôsoby interakcie daňovoprávných inštitútov a inštitútov práva finančného trhu možno názorne ilustrovať príkladmi legislatívnych textov, pričom sa v nasledovnom obmedzím výlučne na existujúcu vybranú národnú zákonnú reguláciu a predpokladaný vývoj u vybraných legislatívnych návrhov. Príspevok nemá ambíciu prezentovať absolútny prehľad relevantných finančnoprávných ustanovení s prienkami daňovoprávnej problematiky a kategórií finančných trhov, hodnotiť pozitíva/negatíva týchto prienikov ani sa nevenuje účelu ovplyvňovanej právnej úpravy, ktorý môže byť rôznorodý (*zdanenie príjmu, eliminácia daňových únikov, automatická*

⁶ Možným prienikom je oblasť regulácie európskych fondov finančnej asistencie. K tomu pozri napríklad NEVEČERÁLOVÁ, N., SCHWEIGL, J. *Právní aspekty evropských fondů finanční asistencce*. Brno: MUNI PRESS, 2020, 134 s. V našom právnom prostredí interakciu rozpočtového práva a práva finančného trhu predstavovala právna úprava osobitného odvodu vybraných finančných inštitúcií v zákone č. 384/2011 Z. z. o osobitnom odvode vybraných finančných inštitúcií a o doplnení niektorých zákonov, ktorý bol zrušený s účinnosťou od 1. januára 2021 zákonom č. 353/2020 Z. z. o zrušení osobitného odvodu vybraných finančných inštitúcií a o niektorých opatreniach súvisiacich s jeho zrušením a o doplnení zákona č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov. Ďalším prienikom je právna úprava osobitného odvodu z podnikania v regulovanom odvetví poisťovníctva a zaistovníctva v zákone č. 235/2012 Z. z. o osobitnom odvode z podnikania v regulovaných odvetviach a o zmene a doplnení niektorých zákonov. U oboch druhov odvodov tvoria **uhradené odvody štátne finančné aktíva vedené na samostatnom mimorozpočtovom účte**.

⁷ Za všetky možno spomenúť kapitoly „Investiční zprostředkován, investiční poradenství a DPH“ od M. Hobzu a „Sjednání úvěru jako plnění osvobozené od DPH“ od M. Kohajdu. Pozri ŘEZNÍČKOVÁ, K. a kol. *Daň z přidané hodnoty z perspektivy aktuálních legislativních změn*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o. p. s., 2016, s. 119 až 136. V prvej z kapitol Hobza poukazuje na význam daňového práva pre posúdenie druhu poskytovanej investičnej služby z pohľadu DPH, a to prijímanie a postupovanie pokynov klienta a investičné poradenstvo, u ktorých je odlišný režim DPH. Kým investičné poradenstvo podlieha DPH, druhá služba je v rámci množiny finančných činností oslobodená od DPH. Hobza však uznáva, že primárne určenie skutočnej povahy investičnej služby je úlohou orgánu dohľadu, správca dane by však mohol aplikovať rovnaké kritériá samostatne.

⁸ Pozri napríklad DELL'ERA, M. *Daň z finančných transakcií a investičné poradenstvo. Netechnické zhrnutie*. Výskumná štúdia NBS. Bratislava: NBS, október 2018. Dostupné na: https://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/WP_4_2018_Dell_Era_Transaction_Tax_SK.pdf [on-line], navštívené 10.6.2021.

výmena informácií o finančných účtoch,⁹ inštitucionálna spolupráca, prevencia a vyšetovanie kriminality).

Základnou tézou príspevku v tejto súvislosti je, že *medzi daňovým právom a právom finančného trhu dochádza k interakcii*. V nadväznosti na to sa príspevok zameria na dve nasledovné tézy: 1. zmienená interakcia sa prejavuje v ustanovení inštitucionálnej spolupráce, respektíve súčinnosti a v ustanovení zdaňovania vybraných inštitútov finančného trhu, 2. medzi spôsoby tejto interakcie patrí legislatívne prenikanie inštitútov finančného trhu do daňového práva (a naopak).

1. INŠTITUCIONÁLNA SPOLUPRÁCA/SÚČINNOSŤ

Ustanovenie inštitucionálnej spolupráce, prípadne súčinnosti v zákonoch regulujúcich finančný trh je potrebné vnímať ako **právom aprobovaný súhlas na poskytovanie informácií medzi subjektmi finančného trhu alebo vybranými skupinami osôb s osobitným vzťahom k týmto subjektom** (Národná banka Slovenska v postavení centrálnej banky a orgánu dohľadu, finančná inštitúcia, napríklad členovia predstavenstva a dozorných orgánov, zamestnanci, prokuristi, likvidátori, správcovia, predbežní správcovia v konkurznom konaní, reštrukturalizačnom konaní, vyrovnacom konaní alebo v konaní o oddžení alebo dozorní správcovia vykonávajúci dozornú správu) **a správcom dane** (napríklad obec, daňový úrad) alebo **reprezentantom finančnej správy**, ktorý prezentuje zákonom ustanovenú výnimku z povinnosti zachovávať mlčanlivosť o určitých skutočnostiach. V tejto súvislosti považujem za dôležité najmä **prelomenie inštitútu bankového tajomstva** ustanovením taxatívne vymedzených výnimiek **pre komerčné banky viazaných na písomné vyžiadanie ustanovených subjektov**. Podľa § 91 ods. 4 písm. c) a s) zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov „Správu o záležitostiach týkajúcich sa klienta, ktoré sú predmetom bankového tajomstva, podá banka a pobočka zahraničnej banky bez súhlasu klienta len na písomné vyžiadanie ... c) daňového úradu, colného úradu, Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky alebo správcu dane, ktorým je obec,^{80c}) v rozsahu nevyhnutnom na výkon správy daní a colného dohľadu, ak sa vzťahujú na klienta banky alebo pobočky zahraničnej banky alebo na majetok klienta banky alebo pobočky zahraničnej banky, vrátane vymáhania daňového nedoplatku v daňovom exekučnom konaní alebo vymáhania colného dlhu, pokút a iných platieb vymieraných a uložených podľa colných predpisov v colnom exekučnom konaní, ... s) **Kriminálnemu úradu finančnej správy**¹⁰ v rozsahu nevyhnutnom na účel 1. plnenia úloh pri odhaľovaní trestných činov, zisťovaní ich páchatel'ov a pátraní po nich^{86db}) alebo 2. výkonu správy daní a colného dohľadu, ak sa vzťahujú na klienta banky alebo pobočky zahraničnej banky alebo na majetok klienta banky alebo pobočky zahraničnej banky.“.

⁹ K automatickej výmene informácií pozri napríklad SZAKÁCS, A. *Vplyv OECD na legislatívne procesy Európskej únie a Slovenskej republiky*. In Zborník zo 4. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie na tému „Strategické determinanty kreovania právnych noriem“, Víglaš, 22.-23. november 2018. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2019, s. 98-110.

¹⁰ Citované písmeno s) sa s účinnosťou navrhovanej novely zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe od 1. januára 2022 (v čl. II tejto novely je totiž aj novela zákona o bankách) rozšíri aj o subjekt „Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky“.

Písomné vyžiadanie podľa § 91 ods. 4 musí vo všeobecnosti obsahovať minimálne tie údaje, podľa ktorých môže banka príslušnú záležitosť identifikovať (najmä presné označenie osoby, o ktorej sa požadujú údaje, a vymedzenie rozsahu požadovaných údajov). Takéto identifikačné údaje však nie je potrebné uvádzať vo vyžiadaní práve podľa odseku 4 písm. c) a s) a ani pri daňovej kontrole v príslušnej banke alebo pobočke zahraničnej banky.¹¹ Informácie v požadovanom rozsahu sú zo strany žiadateľa nárokovateľné, ak sa preukáže deklarovaný účel. **Osobitným prípadom prelomenia bankového tajomstva** je plnenie oznamovacej povinnosti podľa § 91 ods. 11,¹² ktorá sa do zákona o bankách dostala jeho novelou č. 359/2015 Z. z. o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. januára 2016.

Samostatnou právnou úpravou s prienikmi daňovoprávnych inštitútov a inštitútov práva finančného trhu, ktorá je v zákone o bankách od začiatku jeho účinnosti (od 1. januára 2002), je **ustanovenie odseku 1 v § 90**, podľa ktorého sú banky a pobočky zahraničných bánk daňovému úradu povinné v lehote 10 dní po uplynutí kalendárneho mesiaca, v ktorom bol účet otvorený alebo zrušený, písomne oznámiť číslo každého otvoreného a každého zrušeného bežného a vkladového účtu podnikateľa, ktorý je alebo bol ich klientom. V tomto prípade však nejde o právom aprobovanú výnimku z porušenia bankového tajomstva, ale **o zákonnú informačnú povinnosť** finančnej inštitúcie na účely riadneho výkonu správy daní. Akýmsi **zrkadlením tejto povinnosti, avšak nie duplicitné, by malo byť navrhované znenie § 6 v zákone č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty**,¹³ podľa ktorého bude zavedená osobitná oznamovacia povinnosť platiteľa DPH, spočívajúca v oznámení Finančnému riaditeľstvu Slovenskej republiky každého platiteľovho vlastného účtu vedeného u poskytovateľa platobných služieb alebo u zahraničného poskytovateľa platobných služieb, ktorý bude používať na podnikanie, ktoré je predmetom dane z pridanej hodnoty, a to bezodkladne odo dňa, kedy sa stal platiteľom dane alebo odo dňa, kedy si takýto bankový účet zriadil. O duplicitu s existujúcim platným § 90 ods. 1 zákona o bankách nepôjde, pretože platiteľ DPH nie je identický pojem s pojmom podnikateľ podľa § 2 ods. 2 Obchodného zákonníka, na ktorý sa § 90 ods. 1 odvoláva.

Pre vybrané skupiny osôb s osobitným vzťahom k subjektu finančného trhu je podobná výnimka z povinnosti mlčanlivosti o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedeli na základe svojho postavenia alebo pri plnení svojich pracovných povinností a ktoré majú význam pre vývoj finančného trhu alebo sa dotýkajú záujmov jeho jednotlivých účastníkov, ustanovená

¹¹ Pre písmená c) a s) bola táto možnosť (v súvislosti so zakotvením ich nových znení) ustanovená až od 1. januára 2019 (zákonom č. 373/2018 Z. z.); k tomuto dátumu boli doplnené aj slová „a ani pri daňovej kontrole v príslušnej banke alebo pobočke zahraničnej banky“.

¹² Podľa § 91 ods. 11: „Za porušenie bankového tajomstva sa nepovažuje plnenie oznamovacej povinnosti príslušnému orgánu Slovenskej republiky za účelom automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní podľa osobitného predpisu^{86g)} a za účelom automatickej výmene informácií o cezhraničných opatreniach podliehajúcich oznamovaniu na účel správy daní podľa osobitného predpisu.^{86ga)}“ [V znení doplnenom s účinnosťou od 1. júla 2020].

¹³ Ide o novelu zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorá v čl. V obsahuje aj novelu zákona o dani z pridanej hodnoty (s účinnosťou relevantného znenia prevažne od 15. novembra 2021).

v § 72 ods. 3 písm. d) zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto ustanovenia za porušenie povinnosti mlčanlivosti sa nepovažuje, ak sa informácia poskytne „d) orgánom štátnej správy v oblasti daní a poplatkov vo veciach správy daní,³⁵⁾ ak osobou zúčastnenou na správe daní je poisťovňa, zaistovňa, poisťovňa z iného členského štátu, zaistovňa z iného členského štátu, pobočka zahraničnej poisťovne, pobočka zahraničnej zaistovne, poistník alebo poistený“.¹⁴

Pre centrálnu banku ako orgán dohľadu je poskytnutie informácií ustanovené ako jej **zákonné oprávnenie na účely zabezpečenia súčinnosti** s inými verejnými orgánmi. V tomto prípade nejde o ustanovenie výnimky z povinnosti zachovávať mlčanlivosť (zamestnancami centrálnej banky) ale *ex lege* vylúčenie pôsobnosti vybraných ustanovení o mlčanlivosti ustanovenej v niektorých zákonoch finančného trhu (napr. § 7 a 41 zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska, § 2, 3, 17 a 24 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov vo vzťahu k skutočnostiam zisteným pri dohľade alebo v konaní pred Národnou bankou Slovenska). Ide napríklad o ustanovenie **§ 79 ods. 26 písm. i) zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov**, podľa ktorého Národná banka Slovenska je oprávnená poskytnúť informácie získané pri výkone dohľadu „i) orgánom štátnej správy v oblasti daní a poplatkov vo veciach správy daní,³⁵⁾ ak o to orgán štátnej správy v oblasti daní a poplatkov písomne požiada“. Stojí za zmienku, že toto ustanovenie bolo do zákona o poisťovníctve doplnené s účinnosťou jeho novely č. 209/2021 Z. z. od 29. júna 2021. Centrálna banka v SR v rámci svojej činnosti vykonáva dohľad aj nad komerčným poisťovníctvom a získava informácie, ktoré môžu mať vplyv aj na kontrolu plnenia povinností daňovými subjektmi, napríklad v oblasti tvorby technických rezerv. Preto bolo (podľa osobitnej časti dôvodovej správy k tomuto navrhovanému ustanoveniu) nevyhnutné, aby takéto informácie mohla centrálna banka poskytovať správcovi dane, ktorý by ich mohol využiť pri svojej činnosti.

Všeobecný zákonný rámec pre spoluprácu, výmenu informácií a súčinnosť v rámci výkonu dohľadu nad finančným trhom medzi Národnou bankou Slovenska a inými orgánmi verejnej moci a ďalšími osobami, ktoré majú informácie o dohliadaných subjektoch (t. j. napr. aj orgány štátnej správy v oblasti daní a poplatkov) predstavujú ustanovenia § 1 ods. 3 písm. h) a § 3 ods. 1 a 3 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov.¹⁵ Ustanovenie odseku 7 následne vymedzuje, že podrobnosti o poskytovaní súčinnosti možno upraviť len písomnou dohodou o vzájomnej spolupráci a poskytovaní informácií medzi Národnou bankou Slovenska a príslušným orgánom.

Všeobecnejším ustanovením pre spoluprácu a súčinnosti s Národnou bankou Slovenska pri výkone jej pôsobnosti ako centrálnej banky je potom ustanovenie § 34a ods. 3

¹⁴ Znenie ustanovenia v znení novely č. 209/2021 Z. z. s účinnosťou od 29. júna 2021. Novelizované ustanovenie však bolo prítomné v zákone o poisťovníctve už od jeho účinnosti od 1. januára 2016 a novelou došlo len k jeho precizovaniu.

¹⁵ K tomu pozri SLEZÁKOVÁ, A., MIKLOŠ, P. a kol. *Zákon o dohľade nad finančným trhom. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, s. 51 a 81 a nasl.

zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska, ktoré vymedzuje, že „*Národná banka Slovenska je oprávnená v rozsahu potrebnom na zabezpečenie vykonávania svojich úloh podľa tohto zákona a osobitných predpisov¹) spolupracovať a vymieňať si informácie s orgánmi verejnej moci v Slovenskej republike a v iných štátoch, s Fondom ochrany vkladov, s Garančným fondom investícií a s medzinárodnými organizáciami.*“

2. ZDAŇOVANIE VYBRANÝCH INŠTITÚTOV FINANČNÉHO TRHU

Okrem zdaňovania vlastných príjmov finančných inštitúcií sa v posledných rokoch objavil **trend osobitného daňového, prípadne aj odvodového zaťaženia vybraných sektorov finančného trhu**. Do 31. decembra 2020 bol takto odvodovo zaťažený sektor komerčného bankovníctva (zákonom č. 384/2011 Z. z. o osobitnom odvode vybraných finančných inštitúcií a o doplnení niektorých zákonov)¹⁶ a v súčasnosti stále je **odvodovo zaťažený sektor komerčného poisťovníctva a zaistovníctva** (zákonom č. 235/2012 Z. z. o osobitnom odvode z podnikania v regulovaných odvetviach a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. septembra 2012). **Paralelne** s tým je **poistný sektor zaťažený aj samostatnou nepriamou daňou z poistenia** regulovanou v zákone č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov¹⁷ s účinnosťou **od 1. januára 2019**, ktorá nahradila od tohto dátumu odvod z prijatého poistného z neživotného poistenia zavedený od 1. januára 2017 ako nesystémové a neefektívne opatrenie, ktoré spôsobuje aplikačné problémy poisťovniam a nerovnaké zaobchádzanie a ktorý bol pôvodne upravený v § 68a zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dôvodom zavedenia tejto dane bolo podľa všeobecnej časti dôvodovej správy k zákonu č. 213/2018 Z. z. aj to, že „*zdanenie poistenia nepriamou daňou predstavuje štandard používaný v Európskej únii. Takúto daň v Európskej únii uplatňujú vo väčšine členských štátov, a to z dôvodu, že poisťovacie služby sú na základe smernice Rady 2006/112/ES o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty oslobodené od dane z pridanej hodnoty. Trend zavádzania dane z poistného je v posledných rokoch viditeľný najmä v strednej a východnej Európe.*“ V tejto súvislosti len pre úplnosť dodávam, že okrem poisťovacích služieb sú európskou legislatívou oslobodené od dane z pridanej hodnoty aj finančné služby (v zákone č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty pozri § 37 „Poisťovacie služby“ a § 39 „Finančné služby“).

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že vecne príslušným daňovým úradom pre komerčné subjekty finančného trhu, ktorý vykonáva aj správu uvedených osobitných odvodov, je **podľa § 6 zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov Úrad pre vybrané hospodárske subjekty**. Tento právny stav preukazuje osobitý inštitucionálny akcent v daňovoprávnej oblasti na fungovanie finančného trhu a jeho subjektov.

¹⁶ Ku genéze osobitného odvodu bánk pozri HESEKOVÁ, S. *Financovanie riešenia krízových situácií na finančnom trhu*. In Výzvy demokracie. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2019, s. 122-128.

¹⁷ Podľa § 3 ods. 1 tohto zákona je predmetom dane z poistenia **poistenie v odvetviach neživotného poistenia** uvedených v prílohe č. 1, ak je poistné riziko umiestnené v tuzemsku. Základom dane z poistenia v zásade suma prijatého poistného zaplateného poistníkom.

V nadväznosti na prijatie uvedených daňovo-odvodových zákonov môžeme konštatovať výrazné ovplyvňovanie ekonomickej činnosti daňovníkov (platiteľov odvodov) v oblasti finančného trhu. V prípade osobitnej „poistnej dane“ môžeme hovoriť aj o pôsobení daňového práva na subjekty finančného trhu. Zdaňovanie vybraných kategórií finančného trhu je pomerne bežným nástrojom politiky štátu, ktorá sleduje okrem regulačnej funkcie **najmä fiskálnu funkciu**.

Neštandardným a do určitej miery utilitárnym prístupom zákonodarcu je zdaňovanie takých ekonomických javov, ktoré doteraz neboli samostatne pomenované a regulované v práve finančného trhu, pričom **nedochádza k ich definícii ani v daňovom práve. Ide o zavedenie zdaňovania transakcií s virtuálnymi menami** ako reakcia na narastajúci počet obchodov s týmito digitálnymi platidlami. **Konkrétne novelizačnými článkami III. a IV. zákona č. 213/2018 Z. z. bol s účinnosťou od 1. októbra 2018 novelizovaný zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov (čl. IV, najmä ustanovenia § 2 písm. ai), § 8 ods. 1 písm. t), § 17 a § 25b) a zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve (čl. III týkajúci sa spôsobu účtovného ohodnocovania: § 24 ods. 10, § 25 ods. 1 písm. h) a ods. 5, § 27 ods. 13).** Zavedením pojmu virtuálna mena bez jeho definovania, len na účely zdaňovania príslušných transakcií (ako tzv. ostatné príjmy fyzických osôb podľa § 8 zákona o dani z príjmov), došlo však k určitej terminologickej kolízii s už existujúcou právnou úpravou v zákone č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska. Právna úprava (s účinnosťou od 1. januára 2015) v § 16a zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska existenciu iných mien (ako emitovaných oprávnenými osobami) na území Slovenskej republiky (a s ňou spojenú povinnosť realizácie platobných transakcií v zákonnej mene) *de iure* neumožňuje:¹⁸ „Okrem vydávania eurobankoviek a euromincí v súlade s osobitnými predpismi^{1aa}) a vydávania obchodných mincí podľa § 16 nesmie žiadna právnická osoba ani žiadna fyzická osoba v Slovenskej republike vydávať bankovky ani mince. **Pri označení alebo opise žetónu, medaily, platobného prostriedku alebo obdobného technického prostriedku a ani iných hmotných predmetov alebo nehmotných predmetov v súvislosti s ich vyhotovením, ponúkaním, predajom alebo rozširovaním nesmie nikto použiť slová "minca", "bankovka" alebo "mena", ich cudzojazyčné preklady ani slová, v ktorých základe sa tieto slová alebo ich cudzojazyčné preklady vyskytujú; tým nie je dotknutá tlač bankoviek a razba mincí osobou, ktorá má platné zákonné oprávnenie na vykonávanie tejto činnosti, a nie je dotknutý ani predaj a nákup bankoviek a mincí na zberateľské účely v súlade s § 17a ods. 4.**“ Označenie alternatívnych platidiel označením „mena“ právny poriadok postihuje pod hrozbou peňažnej pokuty podľa § 45 ods. 1 zákona č. 566/1992 Zb. do výšky 30 000 eur, pri opakovanom alebo závažnom nedostatku až do 60 000 eur alebo do výšky získaného majetkového prospechu, alebo pod hrozbou uloženia opatrenia na odstránenie a nápravu protiprávneho stavu. Zavedením pojmu virtuálna mena v podstate štát akceptoval na účely zdaňovania transakcií existenciu určitých majetkových hodnôt, ktoré označil súhrnne týmto pojmom. Predajom virtuálnej meny sa

¹⁸ ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. *Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny*. In Cofola 2018. Část 2. Peníze, měna a právo. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 23.

rozumie výmena virtuálnej meny za 1. majetok alebo 2. za inú virtuálnu menu alebo za 3. poskytnutie služby alebo 4. jej odplatný prevod. Virtuálne meny nie sú predmetom zdanenia v momente ťažby alebo ich obstarania ale až v čase ich predaja. Tiež je potrebné zdôrazniť, že predmetom zdanenia sú **len transakcie fyzických osôb, nie právnických osôb**. Zdaniteľným príjmom plynúcich z virtuálnych mien je príjem z ich predaja znížený o preukázateľne vynaložené výdavky na ich dosiahnutie.

Ako niektorí autori uvádzajú, národný zákonodarca síce takto zatiaľ zareagoval z hľadiska uspokojovania svojich daňových (účtovných) potrieb, bolo by však žiadúce, aby v druhom kroku vytvoril pevný súkromnoprávny základ pre vznik nových digitálnych statkov, ich právnu povahu a obliagačné pravidlá ich používania.¹⁹ **Definícia virtuálnych/digitálnych mien (kryptomien) absentuje v práve finančného trhu** ako aj v súkromnom práve, pričom doteraz v právnej teórii nie sú jednotné právne názory na ich právnu kvalifikáciu.²⁰ Definíciu naopak nájdeme v trestnom práve²¹ alebo v právnej regulácii AML problematiky,²² aj to však až v recentnom období,²³ pričom sa reflektuje na definície obsiahnuté v pracovných dokumentoch európskych inštitúcií ako je ECB alebo najmä EBA, ktoré sa premietli do čl. 1 ods. 2 písm. d) bodu 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ (tzv. V. AML smernice).²⁴ Možno konštatovať, že v uvedenom prípade zavedenia zdanenia virtuálnych mien **daňové právo prevzalo iniciatívu bez ohľadu na teoretické diskusie na finančných trhoch**. Na druhej strane, zavedenie definície aspoň v trestnom práve

¹⁹ Pozri napríklad KRIŽAN, M. Vybrané právne aspekty kryptopeňazí. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, roč. 37, 2018, č. 2, s. 147-148.

²⁰ Pozri napríklad tamtiež, s. 134 a nasl.

²¹ V § 131 ods. 7 Trestného zákona s účinnosťou od 1. januára 2021: „**Virtuálnou menou** sa na účely tohto zákona rozumie digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo a **ktorý nemá právny status meny** ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať.“

²² V § 9 písm. l) zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. novembra 2020: „**Virtuálnou menou** digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a **ktorý nemá právny status meny** ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať.“

²³ K implementácii V. AML smernice do zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov bližšie pozri DAUDRIKH, Y. *Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak Republic*. In *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration: scientific monograph*. 2nd edition. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020, s. 386-388.

²⁴ K európskej právnej regulácii kryptomien z pohľadu AML problematiky pozri bližšie DATINSKÝ, P. *European Legal Regulation of Cryptocurrencies through the AML Scope*. In *Public Governance, Administration and Finances Law Review*, roč. 5, 2020, č. 1, s. 39.

Zo strany Európskej únie sa predpokladá v 3. kvartáli 2021 prijatie novely tzv. smernice DAC 8, ktorá zakotví automatickú výmenu informácií o kryptoaktívach a elektronických peniazoch. Pozri napríklad SZAKÁCS, A. *Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky*. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov* [elektronický dokument], 2021, č. 1, s. 15-23.

a v právnej regulácii AML problematiky rozriešilo problém kolízie legálneho používania pojmu „virtuálna mena“ v zákone č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov a zákone č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve s § 16a zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska.

Ďalším presahom daňového práva do práva finančného trhu je ustanovenie § 3 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov zakotvujúce bankový monopol na vklady, podľa ktorého „*bez bankového povolenia nemôže nikto poskytovať z vkladov úroky alebo iné odplaty, ktoré sú daňovým výdavkom podľa osobitného predpisu.*¹⁰⁾“ s odkazom na zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

3. LEGISLATÍVNE NÁVRHY A INICIATÍVY VYKAZUJÚCE INTERAKCIU DAŇOVÉHO PRÁVA A PRÁVA FINANČNÉHO TRHU

Zaujímavé je sledovať aj legislatívne iniciatívy, ktoré sa daňovou problematikou dotýkajú finančného sektora.

Novou daňou, ktorá mala zaťažiť finančný sektor zdanením obchodovania s finančnými nástrojmi, mala byť tzv. **celoeurópska daň z finančných transakcií/FTT**. Iniciatíva sleduje kompenzáciu finančných prostriedkov, ktorými členské štáty EÚ podporili svoje banky v kríze, ako aj kompenzáciu oslobodenia finančných transakcií od DPH. Návrh zavedenia novej európskej dane z finančných transakcií nemá od roku 2011 podporu všetkých členských štátov EÚ. Napriek tomu sa v rokovaniach na túto tému rozhodlo pokračovať jedenásť štátov prostredníctvom tzv. skupiny posilnenej spolupráce vrátane Slovenska. Aj po upravenom návrhu smernice z roku 2019 na základe francúzskeho modelu naďalej pretrváva negatívne stanovisko. Prepracovaná verzia obsahuje užší predmet dane a vyššiu sadzbu dane, nový systém prerozdelenia príjmov z FTT pre zúčastnené štáty, spolu s alternatívou oslobodenia dane v oblasti dôchodkových fondov. Koncept zavedenia dane nebol podporený do 1. januára 2021.²⁵ Francúzsko a Taliansko daň z finančných transakcií uplatňujú už na lokálnej úrovni. Napriek tomu, že Slovensko takúto daň zavedenú nemá, považujem za potrebné zdôrazniť, že obdobný druh nepriamej dane bol na našom území známy a uplatňoval sa už **v predchádzajúcom období** (Rakúsko-Uhorsko, neskôr medzivojnové Československo). Išlo o tzv. **burzový daň**, ktorá bola recepciou prevzatá do československého právneho poriadku a neskôr samostatne upravená s účinnosťou od 10. mája 1921 zákonom č. 85/1921 Sb. o dani z obchodu cennými papírmi (obsahoval 37 paragrafov). Podliehali jej všetky obchody s cennými papiermi (uzavreté medzi obchodníkmi medzi sebou na burze aj mimo nej, a medzi obchodníkmi a neobchodníkmi, ak sa tieto obchody realizovali na burze a presahovali 20 000 Kč). Daň platila každá zmluvná strana z jednej polovice všetkých spoločných obchodov. Výška dane sa riadila jednak druhom cenného papiera, jednak výškou zdaniteľného základu obchodu.²⁶

²⁵ Pozri „*EÚ opäť diskutuje o zavedení európskej dane z finančných transakcií*“. Dostupné na: <https://www.danovky.sk/sk/eu-opat-diskutuje-o-zavedeni-europskej-dane-z-financnych-transakcii> [on-line], navštívené 10.6.2021. Autor nemá vedomosť o pokroku v uvedenej iniciatíve.

²⁶ HÁCHA, E., HOBZA, A., WEYR, F., HOETZEL, J., LAŠTOVKA, K., HEVELKA, J. *Slovník veřejného práva československého. Svazek I: A – CH*. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 202-203.

Aj pri zdaňovaní finančných nástrojov možno anticipovať ďalší vývoj interakcie daňovej problematiky a problematiky finančného trhu na národnej úrovni. Národná banka Slovenska opakovane uplatňuje v medzirezortnom pripomienkovom konaní zásadnú pripomienku k § 12 ods. 4 (predmet dane) zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov, týkajúcu sa navrhnutia zavedenia výnimky (**negatívnym vymedzením predmetu dane**) pre Národnú banku Slovenska vo vzťahu k zdaňovaniu príjmov zrážkovou daňou podľa § 43 ods. 3 písm. i) pokiaľ ide o zdanenie výnosov (príjmov) z dlhopisov a pokladničných poukázok a písm. l) pokiaľ ide o zdanenie výnosov (príjmov) z predaja dlhopisov a pokladničných poukázok, ktoré plynú daňovníkovi - centrálnej banke, avšak súvisia s dlhopismi alebo pokladničnými poukážkami nadobudnutými centrálnou bankou v rámci operácií menovej politiky Eurosystemu.²⁷ Národná banka Slovenska svoju zásadnú pripomienku odôvodňuje nasledovne: *„Terajší daňový režim platný pre Národnú banku Slovenska (ďalej len „NBS“) ako investora do slovenských dlhopisov sa dostáva do kolízie so zákazom menového financovania podľa článku 123 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012) v platnom znení. NBS totiž v istých prípadoch môže byť povinná do štátneho rozpočtu odvieť daň vo výške vyššej ako úroveň realizovaného výnosu, čo možno v zásade charakterizovať a zaradiť medzi formy nepriameho financovania štátu kolidujúce so zákazom menového financovania. Navrhnutými úpravami § 12 ods. 4 zákona č. 595/2003 Z. z. sa reflektujú špecifické úlohy NBS pri realizácii rámca menovej politiky Eurosystemu podľa práva EÚ, napríklad podľa Protokolu o Štatúte Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky v platnom znení (Ú. v. EÚ C 202, 7. 6. 2016) a usmernenia Európskej centrálnej banky (EÚ) 2015/510 (ECB/2014/60) z 19. decembra 2014 o vykonávaní rámca menovej politiky Eurosystemu (Ú. v. EÚ L 91, 2. 4. 2015) v platnom znení.“* Prirodzene Ministerstvo financií SR túto pripomienku opakovane neakceptuje z fiskálnych dôvodov.

V súčasnosti **prebieha medzirezortné pripomienkové konanie o návrhu zákona o centrálnom registri účtov** (číslo legislatívneho procesu LP/2021/200), ktorým sa má zriadiť centrálny register účtov (platobných účtov, vkladových účtov, účtov majiteľa cenných papierov) *ako informačný systém verejnej správy, ktorý obsahuje údaje o zmiených účtoch vedených finančnými inštitúciami na území Slovenskej republiky a o bezpečnostných schránkach prenajímaných bankami na území Slovenskej republiky.* Správcom a prevádzkovateľom centrálného registra má byť Ministerstvo financií SR. Údaje z centrálného registra sa budú poskytovať *na účely predchádzania, odhaľovania, vyšetrovania a stíhania páchatel'ov závažnej trestnej činnosti* a pátrania po nich a) orgánu činnému v trestnom konaní alebo súdu, b) službe kriminálnej polície, službe finančnej polície a inšpekčnej službe Policajného zboru, c) *Kriminálnemu úradu finančnej správy*, d) Slovenskej informačnej službe, e) Vojenskému spravodajstvu, prípadne *aj ďalším zákonom vymedzeným subjektom (napríklad aj finančnej správe na účely výkonu správy daní a colného dohľadu).*

²⁷ Posledne v medzirezortnom pripomienkovom konaní číslo legislatívneho procesu LP/2019/329 – „Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 152/1994 Z. z. o sociálnom fonde a o zmene a doplnení zákona č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov“. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2019/329> [on-line], navštívené 10.6.2021.

Dohľad nad plnením povinností finančných inštitúcií (ide najmä o poskytovanie informácií o účtoch klientov do registra) pod hrozbou peňažnej pokuty podľa tohto zákona by mala vykonávať Národná banka Slovenska, ktorá by mala na tento účel mať zabezpečený prístup k údajom v centrálnom registri účtov. V nadväznosti na to sa navrhujú ďalšie výnimky z porušenia bankového tajomstva.

Podľa predkladacej správy k návrhu zákona hlavným cieľom návrhu zákona je transpozícia čl. 32a smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ (V. AML smernica) a transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2019/1153, ktorou sa stanovujú pravidlá uľahčovania využívania finančných a iných informácií na predchádzanie určitým trestným činom, ich odhaľovanie, vyšetrowanie alebo stíhanie a ktorou sa zrušuje rozhodnutie Rady 2000/642/SVV (tzv. „Informačná smernica“).²⁸ **Uvedený legislatívny návrh súvisí s daňovou problematikou prostredníctvom oktrojovanej spolupráce a súčinnosti s orgánmi finančnej správy (Finančné riaditeľstvo, daňové úrady, colné úrady, Kriminálny úrad finančnej správy) a predstavuje významný zásah do súkromia klientov finančného sektora.**

V rámci legislatívnych návrhov v minulosti, možno spomenúť **poslanecký návrh** na vydanie **zákona o čiastočnom odškodnení klientov nebankových subjektov**.²⁹ Tento návrh podmienoval nárokovateľnosť poskytnutia čiastočného odškodnenia oprávneným osobám – klientom nebankových subjektov - okrem iných skutočností aj požiadavkou, že takáto osoba **preukáže, že zaplatila príslušnú daň z výnosu z podielu, ak jej takýto výnos bol do skončenia činnosti nebankového subjektu alebo do skončenia konkurzu voči nebankovému subjektu vyplatený**.³⁰ Nesplnenie tejto podmienky je dôvodom diskvalifikácie, keďže krátenie dane je trestným činom. V tomto prípade možno **zdaňovanie klasifikovať ako predpoklad uplatnenia finančnoprávných nárokov** vo vzťahu k náhrade majetkovej ujmy spôsobenej v dôsledku nedodržania zmluvy (najmä zmluvy o pôžičke a zmluvy o tichom spoločenstve) nevyplatením/nevrátením celého podielu klienta z majetku nebankovej spoločnosti ani pri skončení jej podnikania alebo ukončení konkurzného konania. Nebankové subjekty koncom 20. storočia významne konkurovali ponukou úročenia členských vkladov alebo pôžičiek subjektom regulovaným na finančnom trhu, najmä bankám. Dôvodom takto nastavenej podmienky (ako aj koncepcie celého zákona) bolo priznanie primárnej zodpovednosti štátu za fungovanie takýchto subjektov na slovenskom finančnom trhu. Podľa všeobecnej časti dôvodovej správy k návrhu zákona štát vybral na dane z činnosti týchto

²⁸ K návrhu zákona a jeho sprievodnej dokumentácii pozri bližšie: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/200> [on-line], navštívené 10.6.2021.

²⁹ Parlamentná tlač 1770 – Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o čiastočnom odškodnení klientov nebankových subjektov, dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=7&ID=1770> [on-line], navštívené 11.6.2021.

³⁰ Pozri § 4 ods. 1 písm. f) návrhu zákona.

subjektov vo výške cca 7 miliárd Sk (230 mil. eur) a verejnoprávne médiá zarobili na ich propagácii viac ako 250 mil. Sk (8 mil. eur).

ZÁVER

Prostredníctvom ilustrácie vybraných legislatívnych textov, resp. excerpovaním podstaty vybraných zákonných predpisov alebo návrhov zákonných predpisov možno dospieť k potvrdeniu hlavnej tézy, a to že *medzi daňovým právom a právom finančného trhu dochádza k interakcii*. Takáto interakcia sa pritom prejavuje v normatívnom zakotvení ustanovení o: 1. inštitucionálnej spolupráci alebo súčinnosti medzi subjektmi finančného trhu (a vybranými skupinami osôb s osobitným vzťahom k týmto subjektom) a správcom dane (alebo reprezentantom finančnej správy) a 2. zdaňovaní vybraných inštitútov finančného trhu.

Interakcia daňového práva a práva finančného trhu **vzniká z rôznych spoločensko-ekonomických potrieb** (*potreba regulácie určitého ekonomického javu, ktorý je na vzostupe, zabezpečenie dodatočného príjmu pre štátny rozpočet, zabezpečenie právneho rámca spolupráce medzi orgánmi verejnej moci*). Na základe analýzy legislatívnych textov, ktoré sú v príspevku zmienené, možno konštatovať, že interakcia daňového práva a práva finančného trhu **ovplyvňuje aj tvorbu nových finančnoprávných noriem, ustanovení, prípadne celých zákonných predpisov (alebo tvorba nových ustanovení je jej dôsledkom)**, pričom takáto nová regulácia sleduje **rôzny účel** (*ekonomický, zabezpečenie zásady súčinnosti, odhaľovanie daňových trestných činov*) a je prevažne determinovaná národnou zákonodarnou iniciatívou.

Do noriem daňového práva prenikli v poslednom období inštitúty finančného trhu (virtuálna mena), ktorých regulácia vrátane definícií paradoxne absentuje v zákonoch regulujúcich finančný trh, hoci do určitej miery koliduje s existujúcou právnou úpravou finančného trhu. Na druhej strane, dochádza k dopĺňaniu existujúcich zákonov z oblasti regulácie finančného trhu o ustanovenia, ktoré majú prevažne za cieľ zabezpečiť právny rámec súčinnosti a spolupráce so subjektmi finančného trhu bez toho, aby na ich strane došlo k porušovaniu existujúcich zákonných povinností ako je bankové tajomstvo alebo služobné tajomstvo. Z uvedených legislatívnych iniciatív možno anticipovať aj ďalší intenzívny vývoj v oblasti vzájomného pôsobenia.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. a kol. *Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*. Košice: ŠafárikPress, 2018, 458 s. ISBN 978-80-8152-661-9.
2. BALKO, L., KRÁLIK, J. a kol. *Finančné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010. 491 s. ISBN 80-7160-290-3.
3. ČERBOVÁ, V. Koexistencia dvoch právnych poriadkov - kánonického a štátneho práva - reálna potreba poznať ich odlišný charakter. In *Milníky práva v*

- stredoeurópskom priestore* 2013, 1. časť. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2013, s. 172-177. ISBN 978-80-7160-368-9.
4. ČUNDERLÍK, Ľ. a kol. *Právo finančného trhu*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 257 s. ISBN 978-80-8168-753-2.
 5. ČUNDERLÍK, Ľ., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In *Cofola 2018. Časť 2. Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 19-38. ISBN 978-80-210-9006-4.
 6. DATINSKÝ, P. European Legal Regulation of Cryptocurrencies through the AML Scope. In *Public Governance, Administration and Finances Law Review*. ISSN 2498-6275, roč. 5, 2020, č. 1, s. 38-74.
 7. DAUDRIKH, Y. Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak Republic. In *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration: scientific monograph*. 2nd edition. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences, 2020, s. 384 - 400. ISBN 978-9984-774-27-5.
 8. DELL'ERA, M. *Daň z finančných transakcií a investičné poradenstvo*. *Netechnické zhrnutie*. Výskumná štúdia NBS. Bratislava: NBS, október 2018. Dostupné na: https://www.nbs.sk/img/Documents/PUBLIK/WP_4_2018_Dell_Era_Transaction_Tax_SK.pdf [on-line].
 9. HÁCHA, E., HOBZA, A., WEYR, F., HOETZEL, J., LAŠTOVKA, K., HEVELKA, J. *Slovník veřejného práva československého*. Svazek I: A – CH. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 202-203.
 10. HESEKOVÁ, S. Financovanie riešenia krízových situácií na finančnom trhu. In *Výzvy demokracie*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2019, s. 122-128. ISBN 978-80-88266-50-1.
 11. HRABČÁK, L. a kol. *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice: ŠafárikPress, 2021. 116 s. ISBN 978-80-8152-979-5.
 12. KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0.
 13. KRIŽAN, M. Vybrané právne aspekty kryptopeňazí. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. ISSN 1336-6912, roč. 37, 2018, č. 2, s. 134-149.
 14. KYNCL, L., TÝČ, V. *Regulace finančních služeb online v Evropské unii*. *Sborník judikatury*. Brno: MUNIPRESS, 2013. 254 s. ISBN 978-80-210-6315-0.
 15. MRKÝVKA, P., PAŘÍZKOVÁ, I. *Základy finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 254 s. ISBN 978-80-210-4514-9.
 16. MRKÝVKA, P. *Determinace a diverzifikace finančního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 222 s. ISBN 978-80-210-6041-8.
 17. NEVEČERÁLOVÁ, N., SCHWEIGL, J. *Právní aspekty evropských fondů finanční asistencce*. Brno: MUNI PRESS, 2020. 136 s. ISBN 978-80-210-9617-2.

18. ŘEZNÍČKOVÁ, K. a kol. *Daň z přidané hodnoty z perspektivy aktuálních legislativních změn*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o. p. s., 2016. 150 s. ISBN 978-80-87382-79-0.
19. SLEZÁKOVÁ, A., MIKLOŠ, P. a kol. *Zákon o dohláde nad finančným trhom. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 492 s. ISBN 978-80-8168-947-5.
20. SZAKÁCS, A. Vplyv OECD na legislatívne procesy Európskej únie a Slovenskej republiky. In *Zborník zo 4. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie na tému „Strategické determinanty kreovania právnych noriem“*, Víglaš, 22.-23. november 2018. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2019, s. 98-110. ISBN 978-80-557-1556-8.
21. SZAKÁCS, A. Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov* [elektronický dokument]. ISSN 2644-688X, 2021, č. 1, s. 15-23.
22. ZOJA, L. *Soumrak otců*. Praha: PROSTOR, 2017. 344 s. ISBN 978-80-7260-347-3.
23. „EÚ opäť diskutuje o zavedení európskej dane z finančných transakcií“. Dostupné na: <https://www.danovsky.sk/sk/eu-opat-diskutuje-o-zavedeni-europskej-dane-z-financnych-transakcii> [on-line]
24. <https://www.slov-lex.sk/>.

KONTAKT NA AUTORA

lubomir.cunderlik@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6

810 00 Bratislava 1

Slovenská republika

Finančno-právne aspekty regulácie virtuálnych mien z pohľadu legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu

Financial law aspects of the regulation of virtual currencies in terms of money laundering and terrorist financing

JUDr. Yana Daudrikh, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-08>

Abstrakt

Dvadsiate prvé storočie je spojené s obrovským rozvojom technológií a zvýšeným využívaním internetu, ktorý významne prispel k rozvoju menového systému a zaviedol nový fenomén – virtuálnu menu. Z dôvodu rastúcej popularity virtuálnej meny si spracovaná téma zaslúži osobitnú pozornosť. Nasledujúci príspevok popisuje zraniteľné miesta, ktorým čelia virtuálne meny a načrtáva súčasný rámec právnej regulácie virtuálnych mien uplatňovaný na úrovni Európskej únie a Finančnej akčnej skupiny. Hlavné zistenia príspevku naznačujú, že virtuálne meny majú silný potenciál pre ďalší rozvoj, avšak predchádzať tomu by mal aj súvisiaci rozvoj hlbšej medzinárodnej legislatívnej základne.

Kľúčové slová:

AML, virtuálna mena, kryptomena, FATF

Abstract

The twenty-first century is associated with the enormous development of technology and the increased use of the internet, which significantly contributed to the development of the monetary system and introduced a new phenomenon - the virtual currency. Due to the growing popularity of virtual currency, the topic deserves special attention. This paper describes the vulnerabilities faced by virtual currencies and outlines the current framework for the legal regulation of virtual currencies applied at EU and FATF level. The main findings of the paper suggest that virtual currencies have a strong potential for further development, but this should also be preceded by the related development of a deeper international legislative base.

Key words:

AML, virtual currency, crypto-currency, FATF

JEL kód: K34

ÚVOD

Virtuálne meny môžeme považovať za inovatívne technológie, ktoré umožňujú digitálne realizovanie transakcií a s tým súvisiace dodanie tovarov a služieb. Z koncepčného hľadiska virtuálne meny vnášajú podstatné zmeny do súčasných systémov obchodovania na finančnom trhu.

Bitcoin, ako jedna z viacerých virtuálnych mien, je najpopulárnejšou kryptomenou v súčasnosti. Bitcoin bol navrhnutý v roku 2008 záhadným programátorom Satoshi Nakamoto. Uvoľnenie prvej mince znamenalo zrod evolučnej technológie typu *peer to peer*,¹ čím sa naplnila ambícia vytvoriť alternatívny spôsob platby v nadväznosti na rastúcu nedôveru verejnosti voči bankovým inštitúciám po finančnej kríze.

Používatelia a zástancovia virtuálnych mien vyzdvihujú viaceré pozitíva virtuálnych mien spojené s podporou hospodárskej súťaže v poskytovaní platobných služieb, rozšírením finančného začlenenia obyvateľov tretích krajín, vyššou efektívnosťou a rýchlosťou realizovania transakcií.

Napriek rôznym príležitostiam, ktoré ponúkajú virtuálne meny, je ale dosť obťažné ignorovať súvisiace riziká. Popularitu virtuálnych mien zhoršujú dva problematické aspekty. Na jednej strane medzinárodné inštitúcie neustále upozorňujú na riziko vysokej volatility virtuálnych mien, a s tým súvisiacimi významnými a náhlymi stratami mincí. Na druhej strane čoraz väčší počet významných prípadov upozorňuje na kriminogénny charakter virtuálnych mien. Uskutočnenie platieb formou *peer to peer*, ponúka zločincovi možnosť realizácie prevodov finančných prostriedkov mimo regulačného rámca boja proti praniu špinavých peňazí a financovania terorizmu.

Virtuálne meny umožňujú používateľom uskutočňovať medzinárodné platby, ktoré sú mimo kontroly finančných regulátorov. V súčasnosti tak stále pretrváva zvýšené riziko toho, že zločinci sa vyhnú jednotlivým formám dohľadu, práve vďaka absencii prísnejšej regulácie virtuálnych mien. Nedostatok regulácie a dohľadu, anonymita, či využitie technológie *blockchain*, robia virtuálnu menu atraktívnym nástrojom, ktorý uľahčuje a podporuje legalizáciu príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu.

Obchody vykonávané s virtuálnymi menami nie sú limitované hranicami. Z tohto dôvodu nie je vnútroštátna úroveň vhodná na reguláciu tejto oblasti legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu. V tomto prípade je potrebné zabezpečiť vhodnú reguláciu na úrovni EÚ a FATF, ako aj na úrovni medzinárodných inštitúcií.

¹ Bližšie k problematike *peer to peer* vid' HESEKOVÁ, S.: Požičiavanie formou *peer to peer*. In *Justičná revue*, roč. 70, č. 10, 2018, s. 1076 – 1085.

1. PRÁVNÁ ÚPRAVA POSTAVENIA VIRTUÁLNEJ MENY Z POHĽADU V. AML SMERNICE A ODPORÚČANÍ FATF

Virtuálna mena v súčasnosti nemá jednotnú na medzinárodnej úrovni uznávanú všeobecnú definíciu. Základný rámec regulácie oblasti virtuálnych mien nachádzame predovšetkým v V. AML smernici a v odporúčaniach FATF (Financial Action Task Force – ďalej len „FATF“).

V. AML smernica **definuje virtuálnu menu** ako: *„digitálny nositeľ hodnoty, ktorá nie je vydávaná ani zaručená centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nutne naviazaná na menu etablovanú v súlade so zákonom a ktorá nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaná fyzickými alebo právnickými osobami ako výmenný prostriedok, ktorý možno elektronicky prevádzkať, uchovávať a elektronicky s ním obchodovať.“*²

Ide o všeobecnú definíciu, bez bližšej špecifikácie technických vlastností virtuálnej meny. Za najväčší problém tejto definície sa v súčasnosti považuje nejasná interpretácia pojmu „výmenný prostriedok,“ ktorý sa stotožňuje s menovými tokenmi. V tomto prípade sa tak z definície vylučujú investičné a úžitkové tokeny.³

V kontexte aplikačných problémov, FATF rozšírila pôvodnú definíciu pojmu virtuálna mena upravenú v pôvodnej správe FATF⁴ a zahrnula do nej aj investičné a úžitkové tokeny.

FATF v súčasnosti používa iný výraz vo vzťahu k virtuálnym menám a definuje ich ako virtuálne aktíva (ďalej len „VA“). VA sú definované ako digitálne znázornenie hodnoty, s ktorou je možné digitálne obchodovať alebo prevádzkať, a môžu byť použité na platobné a investičné účely. Zároveň zdôrazňuje, že VA nie je možné subsumovať pod digitálne zobrazenie fiat meny, cenných papierov ani iné finančné aktíva, ktoré už používajú v rámci FATF RN (The FATF Recommendations – ďalej len „FATF RN“) vlastné definície pojmov.⁵

Právna povaha virtuálnej meny nie je v súčasnosti známa. Vo všeobecnosti virtuálna mena má hybridný charakter, čo znemožňuje jej podriadenie pod konkrétny existujúci právny inštitút.

² Čl. 3 ods. 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.

³ Bližšie k tomu vid' : HAFFKE, L., FROMBERGER, M., ZIMMERMANN, P.: Virtual currencies and anti-money laundering – the shortcomings of the 5th AML Directive (EU) and how to address them. In *Journal of Banking Regulation*, vol. 21, issue 2, 2020, p. 135 – 138.

⁴ FATF Report. Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014, p. 4.

⁵ The FATF Recommendations. Interpretive note to recommendation 15 (new technologies), 2012, p. 76.

Za účelom uplatnenia CDD požiadaviek (customer due diligence - ďalej len „CDD“) FATF RN prirovnáva VA k majetku, fondom, respektíve iným zodpovedajúcim hodnotám.⁶ FATF tak odpovedá na zásadnú otázku, spočívajúcu v právnej povahe VA.

V tomto kontexte je však potrebné upozorniť na neprebratie vyššie uvedeného odporúčania FATF RN do V. AML smernice. Európska komisia v tomto prípade upozornila na absenciu konsenzu medzi členskými štátmi, ktorý by mohol blokovať rokovania v otázke určenia právnej povahy virtuálnej meny.⁷ Z tohto dôvodu sa EÚ rozhodla upriamiť svoju pozornosť na reguláciu virtuálnej meny v trestnoprávnej rovine, teda V. AML smernica sa zameriava na zmiernenie rizika spojeného so zneužívaním virtuálnej meny.

V korelácii s vyššie uvedeným je potrebné spomenúť aj rozšírenie **zoznamu povinných osôb** o osoby poskytujúce konkrétne služby s virtuálnymi menami. V. AML smernica doplnila zoznam povinných osôb o poskytovateľov zmenárenských služieb a poskytovateľov služby peňaženky.

Za **poskytovateľa služieb peňaženky** sa považuje subjekt poskytujúci služby na ochranu súkromných kryptografických kľúčov v mene jeho klientov, na držbu, uchovávanie a prevod virtuálnych mien.⁸ V tomto prípade vyvoláva aplikačný problém činnosť spojená s ochranou súkromných kryptografických kľúčov. Niektoré subjekty totiž vôbec nemusia poskytovať vyššie spomínanú službu svojim klientom, ale zároveň môžu vykonať zvyšné činnosti upravené v pojmovej definícii. Ako príklad môžeme spomenúť poskytovateľov hardvérových a softvérových peňaženiek, ktorí neposkytujú ochranu súkromných kryptografických kľúčov, ale poskytujú výlučne nástroje na zabezpečenie virtuálnych mien klienta.

V korelácii s vyššie uvedeným Európsky parlament vyzval príslušné inštitúcie o rozšírenie zoznamu povinných osôb o subjekty postavené mimo V. AML smernice.⁹ Napriek reálnej výzve ku zmene súčasného stavu, Europol stále považuje elektronické peňaženky so zvýšenou ochranou súkromia za vysokú hrozbu.¹⁰

Ďalším nedostatkom V. AML smernice je absencia definície pojmu **poskytovateľa poskytujúceho zmenárenské služby**. Za povinnú osobu v tomto prípade sa považuje výlučne subjekt poskytujúci služby výmeny medzi virtuálnymi menami a fiat menami. Na základe vyššie uvedeného sa V. AML smernica výlučne zameriava na schémy s obojsmerným tokom, z jej pôsobnosti sú tak vylúčené schémy s jednosmerným tokom a uzamknuté schémy.

⁶ The FATF Recommendations. Interpretive note to recommendation 15(new technologies), 2012, p. 76.

⁷ Bližšie k tomu vid': COVOLO, V.: The EU Response to Criminal Misuse of cryptocurrencies the young, already outdated 5th Anti-Money Laundering Directive. In *Law Working Paper Series, Paper*, number 2019-015, p. 8.

⁸ Čl. 1 ods. 2 písm. d) smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.

⁹ European parliament: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 14.

¹⁰ Europol Report. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2020, 2020, p. 17 – 18.

Zatiaľ čo V. AML smernica sa pri tvorbe zoznamu povinných osôb zameriava na subjekty, ktorým „prideľuje“ konkrétny zoznam činností, FATF sa rozhodla zamerať na samotné činnosti. Zoznam jednotlivých činností upravuje širokú škálu činností, ktoré môžu vykonávať povinné subjekty. V tomto ohľade FATF používa spoločný termín a označuje povinné osoby za poskytovateľov služieb virtuálneho aktíva (Virtual Asset Service Provider – VASP – ďalej len „VASP“).

Za **VASP** sa považuje každá fyzická alebo právnická osoba vykonávajúca v rámci svojej obchodnej činnosti jednu alebo viac z nižšie uvedených činností pre inú osobu, respektíve vykonáva tieto činnosti v jej mene. Rozsah činností je definovaný nasledovne:

- výmena medzi VA a nekrytými menami;
- transfer VA;
- výmena medzi jednou alebo viacerými formami VA;
- úschova a/alebo správa VA alebo nástrojov umožňujúcich zabezpečenie kontroly nad VA;
- účasť na finančných službách spojených s ponukou alebo predajom VA emitentom.¹¹

V porovnaní s V. AML smernicou ide o širší zoznam činností, do ktorých sa zahrnujú aj spomínané schémy s jednosmerným tokom a osobitne aj činnosť emitenta pri prvotnej ponuke virtuálnej meny (Initial Coin Offerings – ICOs).

Z dôvodu absencie vzťahu s reálnou ekonomikou, FATF RBA (FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers – ďalej len „FATF RBA“) obdobne ako aj V. AML smernica nezahrnujú do rozsahu činnosti VASP uzamknuté schémy virtuálnych mien.¹²

2. CUSTOMER DUE DILIGENCE

Na VA a VASP sa vzťahuje široká škála povinností podľa FATF RN.

V rade odporúčaní sa vyžaduje, aby pristúpivšie krajiny identifikovali, porozumeli a vyhodnotili svoje riziká spojené s legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu. Následne je potrebné prijať opatrenia zamerané na účinné zníženie týchto rizík.

FATF RBA upozorňujú na potrebu aplikácie RBA prístupu v spojení s požiadavkami CDD. Aplikácia RBA prístupu sa predovšetkým spája s vývojom nových produktov a nových obchodných postupov vrátane nových mechanizmov používania nových technológií, respektíve vývojom nových technológií pre nové alebo už existujúce výrobky. Aplikácia RBA prístupu sa má uplatniť ešte pred samotným uvedením nových produktov alebo technológií na trh.

¹¹ FATF Recommendation. General glossary, 2012, p. 130. FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 13.

¹² FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 17.

Základ efektívnosti prístupu založeného na riziku vo vzťahu k VA predovšetkým závisí od povahy, rozmanitosti a vyspelosti VASP v konkrétnej krajine. Zároveň do úvahy prichádza aj rizikový profil sektoru a jednotlivých VASP a celkový regulačný rámec konkrétnej krajiny.¹³

Počiatkové CDD zahŕňajú identifikáciu zákazníka a konečného užívateľa výhod, pričom overenie totožnosti strán sa vykonáva s využitím spoľahlivých a nezávislých informácií, údajov a dokumentov.

V tomto kontexte je povinná osoba povinná zabezpečiť porovnanie mien aj so zoznamom politicky exponovaných osôb, určiť na základe rizikového profilu klienta druh vykonávanej starostlivosti a vykonávať monitorovaciu činnosť počas celého trvania vzťahu.

Osobitne sa rieši otázka aplikácie „cestovného pravidla“ (travel rule), inak známeho ako evidencia prevodov finančných prostriedkov respektíve pravidlo bankového prevodu. Aplikácia „cestovného pravidla“ vyžaduje prijatie preventívnych opatrení jednotlivými stranami na zabezpečenie toho, aby VASP monitorovali a zdieľali údaje o zákazníkoch medzi sebou navzájom a príslušnými vládnymi orgánmi. Prevody VA musia obsahovať informácie, ako sú meno, číslo účtu, adresa a identifikačné číslo klienta a príjemcov.¹⁴

Aplikácia „cestovného pravidla“ sa vzťahuje na tradičné bankové prevody, iné obchodné operácie s VA medzi dvoma a viac VASP navzájom, respektíve inými povinnými subjektami.¹⁵

Obdobne FATF RBA upravuje osobitnú požiadavku vo vzťahu k vykonaniu **základnej starostlivosti** vo vzťahu k transakciám spojeným s VA alebo uskutočňovaným VASP. Základná starostlivosť musí byť aplikovaná pri vykonaní príležitostného obchodu mimo obchodného vzťahu v hodnote najmenej 10 000 eur. Vo vzťahu k ostatným transakciám hranica hodnoty zostáva na úrovni 15 000 eur.¹⁶

FATF neobmedzuje prístupivšie krajiny a umožňuje ísť nad rámec FATF RBA. Krajiny si tak môžu zvoliť možnosť uplatnenia základnej starostlivosti vo vzťahu ku všetkým transakciám spojeným s VA alebo uskutočňovaným VASP. Krajiny rovnako môžu prijať pravidlo *de minimis*, a tým znížiť hranicu na úroveň pod hodnotu 1000 eur. Taký postup je podľa FATF v súlade s prístupom založeným na riziku, za predpokladu, že je opodstatnený na základe uskutočneného posúdenia rizík konkrétnou krajinou.¹⁷

Napriek tomu, že FATF nespája žiadny segment VA so zvýšeným rizikom, odporúča, aby subjekty zapojené do konvertibilných a decentralizovaných VA, a súvisiacich platobných produktov a služieb, podliehali **zvýšenej starostlivosti**. Tieto činnosti sa považujú za zvýšené

¹³ FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 8.

¹⁴ Odporúčanie 16 FATF Recommendation, 2012, p. 17.

¹⁵ FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 29.

¹⁶ Odporúčanie 10 FATF Recommendation, 2012, p. 14.

¹⁷ FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 25 and 29.

riziko z dôvodu existencie inherentného prvku anonymity a ťažkostí spojených s vykonaním správnej identifikácie používateľov virtuálnej meny.¹⁸

V súčasnosti neexistujú všeobecné pravidlá, respektíve metodika určovania rizikovosti konkrétneho sektoru alebo oblasti; napríklad, či konkrétna krajina, v ktorej pôsobí VASP alebo v ktorej sa obchoduje s VA, predstavuje vyššie riziko prania špinavých peňazí a financovania terorizmu. V takom prípade je potrebné zohľadniť nielen riziko, ktoré môže predstavovať konkrétna krajina, ale aj ďalšie rizikové faktory s tým súvisiace.

Na uľahčenie spôsobu určenia vyššieho rizika vytvorila FATF RBA **zoznam „červených vlajok,**“ obsah ktorého tvorí zoznam viacerých ukazovateľov vyššieho rizika rozdeleného na jednotlivé oblasti (napr. geografická oblasť, faktory spojené s poskytovanou službou, transakciou a doručovacím kanálom).¹⁹ Keďže anonymita sa považuje za najväčší problém vo vzťahu k efektívnemu využitiu nastaveného regulačného rámca, do zoznamu „červených vlajok“ bola zaradená aj anonymita vo vzťahu k podozrivým aktivitám spojeným s VA.²⁰

Na VASP sa rovnako vzťahujú aj povinnosti súvisiace s **vedením záznamov o transakciách**, a to v dĺžke trvania piatich rokov. Záznam má obsahovať identifikačné údaje strán transakcie, verejné kľúče, IP adresy alebo číslo účtu.

Aplikácia vyššie uvedeného odporúčania však naráža na základný problém spočívajúci v absencii dostatočných informácií o stranách transakcie, v dôsledku používania technológie *blockchain* a formy *peer to peer* obchodovania s VA. V tejto súvislosti FATF RBA zdôrazňuje nedostatočnosť vedenia záznamov výlučne prostredníctvom distribuovanej účtovnej knihy (*distributed ledger technology* – ďalej len „DLT“) a potrebnosť zavedenia ďalšieho podporného záznamu.²¹

Dohľad a monitorovanie činností VASP by mal vykonávať kompetentný pracovník v rámci už existujúceho orgánu dohľadu. V zásade sa majú na VASP uplatňovať klasické formy dohľadu a monitorovania, ako v prípade subjektov, nad ktorými vykonáva dohľad Národná banka Slovenska.

V tejto súvislosti prístupivšie krajiny by mali prijať celú škálu efektívnych, primeraných a odrádzajúcich sankcií. V prípade virtuálnych mien by sa mali sankcie v prvom rade vzťahovať na VASP a obdobne na „vedúceho a vrcholný manažment“ VASP.²²

V prípade, ak povinná osoba nie je schopná splniť požiadavky na základnú starostlivosť vo vzťahu ku klientovi, nesmie založiť obchodný vzťah ani vykonať transakciu a následne je

¹⁸ POSKRIAKOV, F., CHIRIAEVA, M., CAVIN, CH.: Cryptocurrency compliance and risks: a european KYC/AML perspective. In *Global legal insights – blockchain & cryptocurrency regulation*, third edition, 2021, p. 118.

¹⁹ Blizšie k tomu vid': FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 25 – 26.

²⁰ FATF Report. Virtual assets red flag indicators of money laundering and terrorist financing, 2020, p. 9.

²¹ FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 27.

²² FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 22.

povinná ukončiť tento obchodný vzťah a zvážiť predloženie hlásenia o podozrivej transakcii Finančnej spravodajskej jednotke (Financial Intelligence Unit – ďalej len „FIU“).²³

V prípade hlásenia podozrivej transakcie FIU narážame na absenciu vhodného softvérového systému, umožňujúceho FIU sledovať a analyzovať podozrivé transakcie s virtuálnou menou. Analytické nástroje nie sú samy o sebe postačujúce bez znalosti a pochopenia technológie *blockchain*, ktorá je základom virtuálnych mien. Aj napriek povinnosti nahlásenia podozrivých transakcií, vnútroštátnym orgánom chýbajú pravidlá zabezpečenia vymáhania práva, ako aj možnosť konfiškácie virtuálnej meny.²⁴

3. POZITÍVA A NEGATÍVA OBCHODOVANIA S VIRTUÁLNYMI MENAMI

Virtuálne meny sa považujú za veľmi vhodné na legalizáciu príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu vrátane daňových únikov; základným problémom je ich anonymita, cezhraničná povaha a decentralizácia.

Počiatkové úvahy o zákaze virtuálnej meny nenašli podporu na pôde Európskeho parlamentu. Napriek tomu Európsky parlament sa nebráni úvahám o zavedení zákazu obchodovania s virtuálnymi menami, a to z dôvodu vytvorenia právneho základu pre trestné stíhanie a s tým súvisiacej možnosti uloženia sankcií. Uloženie zákazu totiž môže rovnako mať odstrašujúci účinok.²⁵

Počiatkové hodnotenie rizika pre globálnu finančnú stabilitu bolo vo vzťahu k virtuálnym menám stanovené ako minimálne, a to aj napriek nepochybnnej existencii problémov súvisiacich s ochranou spotrebiteľov a investorov.²⁶ Európska komisia zahrnula virtuálne meny do oblasti zraniteľnosti, pričom je úroveň ich rizika považovaná za odlišnú v porovnaní s hotovostnými transakciami, keďže vyžadujú sofistikovanejšie plánovanie.²⁷

3.1 Rizikové aspekty virtuálnej meny

Anonymita. Anonymita obklopujúca virtuálne meny sa delí na pseudoanonymitu až úplnú anonymitu.²⁸ Anonymita je najväčším problémom v boji proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaniu terorizmu. Anonymita bráni monitorovaniu realizovaných

²³ Čl. 14 ods. 4 smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaní finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES.

²⁴ COVOLO, V.: The EU response to criminal misuse of cryptocurrencies the young, already outdated 5th anti-money laundering directive. In *University of Luxembourg Law Working Paper No. 2019-015*, 2019, p. 22.

²⁵ European parliament: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 83.

²⁶ Financial stability board: To G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, 13 March 2018, p. 2.

²⁷ Správa Komisie Európskemu Parlamentu a Rade o posudzovaní rizík spojených s praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu, ktoré majú vplyv na vnútorný trh a súvisia s cezhraničnou činnosťou COM(2017) 340 final, {SWD(2017) 241 final}, p. 10.

²⁸ IMF Staff Discussion Note. Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations, January 2016, p. 27.

transakcií a samotnému oznámeniu neobvyklej obchodnej operácie príslušným orgánom dohľadu. Vďaka anonymite majú zločinci ľahký prístup k čistým peniazom.

Pre obchodovanie s virtuálnymi menami je príznačný priamy vzťah obchodujúcich strán (*peer to peer*). Absencia osobného kontaktu so zákazníkom môže zvýšiť riziko podvodu s identitou alebo poskytnutia nepresných informácií, ktoré by potenciálne mohli zamaskovať nelegálnu činnosť. Tiež môže dôjsť k vzniku rizika spojeného s nedodržaním záväzkov jednou zo strán. Nedostatok osobného kontaktu je možné vyvážiť prijatím alternatívnych identifikačných mechanizmov, ktoré môžu poskytnúť primerané opatrenia na zníženie rizika.²⁹

Napriek dôvodnosti obavy ohľadom možných rizík spojených s anonymitou virtuálnych mien, nedá sa nesúhlasiť s argumentom Európskeho parlamentu ohľadom existencie obdobnej anonymity aj vo vzťahu k hotovosti. Hotovosť je úplne anonymná a zároveň zákonným výmenným prostriedkom. Zistenie totožnosti vlastníka držiaceho hotovosť je v zásade nemožná, ako jediné riešenie prichádza do úvahy zavedenie povinnej registrácie jej používateľov.³⁰

Anonymita je hlavným problémom aj pokiaľ ide o **daňové úniky**. Virtuálne meny sa dosť často označujú ako zajtrajšie daňové raje.³¹ Keďže daňové úrady nedisponujú detailnejšou informáciou o osobách vstupujúcich do príslušných transakcií, nie je možné odhaliť a rovnako sankcionovať daňové úniky.³² Keďže väčšina virtuálnych mien je pseudoanonymná, použitím sofistikovaných IT systémov by sa teoreticky dalo identifikovať používateľa a konečného užívateľa výhod (vrátane prevedenej sumy, ktorá je trvalo uložená v účtovnej knihe); daňové úrady tak zrejme môžu mať k dispozícii údaje, ktoré však nebudú postačovať na úplnú identifikáciu subjektov.

V kontexte vyššie uvedeného V. AML smernica zúžila medzery v práve a poskytla možnosť získania potrebných informácií pre daňové úrady.³³ Vytvorením zoznamu povinných osôb, do ktorého v súčasnosti spadajú poskytovatelia služieb peňaženky a zmenárenských služieb, vzniká povinnosť nahlásiť neobvyklú obchodnú operáciu FIU a následne aj daňovým úradom. Najzávažnejším problémom v súčasnosti je absencia softvéru na sledovanie a identifikáciu podozrivých transakcií spojených s virtuálnou menou; v tomto prípade ide o príklady možného zneužívania virtuálnych mien na pranie špinavých peňazí a financovanie terorizmu.³⁴

²⁹ FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019, p. 15.

³⁰ European parliament: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 80.

³¹ Blížšie k tomu viď: MANDJEE, T.: Bitcoin, its Legal Classification and its Regulatory Framework. In *Journal of Business & Securities Law*, 2015, Vol. 15, Issue 2, p. 188.

³² OECD: Tax Challenges Arising from Digitalisation – Interim Report 2018: Inclusive Framework on BEPS, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 2018, p. 206.

³³ Blížšie k problematike výmeny daňových informácií viď: SZAKÁCS, A.: Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*, č. 1, 2021, s. 15 – 23.

³⁴ FATF Report. Virtual assets red flag indicators of money laundering and terrorist financing, 2020, p. 9.

Cezhraničná povaha virtuálnych mien. Hlavný problém predstavujú jurisdikcie tretích krajín, ktoré vo väčšine prípadov nedisponujú efektívnym rámcom regulácie v oblasti boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaniu terorizmu.³⁵ Je veľmi obtiažné ovládnuť respektíve zakázať konkrétnu virtuálnu menu, keďže jej používatelia sa môžu nachádzať v tretej krajine so slabým, respektíve odlišným režimom boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaniu terorizmu a odtiaľ realizovať svoje transakcie.

Decentralizácia. Kryptomena funguje na open source platformách, pričom obchody sa uzatvárajú na princípe peer to peer. V tomto prípade chýba centrálny administrátor, respektíve obdobná tretia strana zabezpečujúca dohľad nad činnosťou účastníkov platformy.³⁶

V dôsledku absencie základnej regulácie v oblasti virtuálnych mien môže byť pre používateľa značné obtiažné pochopiť základné fungovanie digitálnej platformy. Používatelia majú k dispozícii iba obmedzené informácie, ak nejaké vôbec existujú. Pri decentralizovanom spôsobe fungovania virtuálnych mien nie je úplne jasné, kto zodpovedá za poskytovanie informácií. V konečnom dôsledku by práve nedostatok informácií mohol viesť používateľov virtuálnych mien do omylu pri hodnotení rizík a hodnoty virtuálnych mien. Príkladom môže byť investovanie do virtuálnej meny za účelom profitovania zo zvýšenia cien virtuálnych mien, ktoré sľubujú emitenti/vynálezcovia, teda hovoríme o existencii rizika investičného podvodu v spojení s nedostatkom transparentnosti. Ďalšie riziko je spojené s uvedením novej digitálnej platformy na trh až po tom, čo emitenti/vynálezcovia vyťažili podstatnú časť jednotiek virtuálnej meny za účelom ich následného predaja a opustenia platformy.³⁷

Nedostatočnosť regulácie. V súčasnosti nie je používanie virtuálnej meny dostatočne regulované. Najväčším problémom je absencia orgánu dohľadu nad činnosťou subjektov vykonávajúcich obchody s virtuálnou menou.

Používatelia virtuálnych mien nepoživajú výhody systému ochrany vkladov a vo väčšej miere sú vystavení rôznym rizikám, ktoré regulácia zvyčajne zmiernuje. V dôsledku absencie dostatočného množstva informácií o právach a povinnostiach subjektov obchodujúcich s virtuálnou menou, môžu používatelia čeliť neočakávaným požiadavkám, vďaka čomu sa takto uzavreté zmluvy môžu stať nevymáhateľné.

Rovnako nie je striktné definované ani **daňové zat'azenie** používateľov virtuálnych mien. Z tohto dôvodu je nemožné do budúcnosti vylúčiť vznik dodatočných nákladov pre ich používateľov.

Neexistujú **žiadne kompenzačné mechanizmy** v prípade porušenia záväzkov protistranou (napr. nedodanie tovaru, služby). V prípade chybných transakcií (napr. uvedenie

³⁵ European Central Bank: Virtual Currency Schemes – a further analysis, 2015, p. 28.

³⁶ European parliament: Virtual currencies and terrorist financing: assessing the risks and evaluating responses, 2018, p. 13.

³⁷ European parliament: Virtual currencies and terrorist financing: assessing the risks and evaluating responses, 2018, p. 44 – 45.

nesprávneho príjemcu), neexistuje žiadny poskytovateľ platobných služieb, respektíve centrálny administrátor, na ktorého by sa dalo obrátiť. V týchto prípadoch by centrálna banka, ako veriteľ poslednej inštancie, mohla zastaviť vzniknutú reťazovú reakciu v prípade viacerých platobných incidentov. Za „odplatu“ by však centrálna banka bola oprávnená regulovať vytýčené oblasti.³⁸

Platforma virtuálnych mien nemusí dodržiavať **žiadne kapitálové požiadavky** a plniť ďalšie s tým súvisiace požiadavky.³⁹

Používatelia čelia riziku **straty svojich jednotiek virtuálnych mien**, v dôsledku zastavenia činnosti platformy. Zastavenie činnosti platformy prichádza do úvahy v prípade jej bankrotu, ale aj v prípade straty dôvery používateľov vo virtuálnu menu, respektíve jej neakceptovania.

Vysoká volatilita. Vysoká volatilita je obzvlášť pozoruhodná v prípade schém s obojsmerným tokom. Investície vo forme virtuálnych mien môžu byť v značnej miere ohrozené zmenami výmenných kurzov. V dôsledku vysokej volatility môže dosť často dôjsť k vzniku cenovej bubliny.⁴⁰

Na vysokú volatilitu virtuálnych mien upozornila aj Banka pre medzinárodné platby (Bank of International Settlement – ďalej len „BIS“). V tomto kontexte BIS považuje virtuálne meny za nezrelé aktíva, predovšetkým z dôvodu nedostatku štandardizácie a neustáleho vývoja technológie s tým súvisiacej.

Bazilejský výbor pre bankový dohľad (Basel Committee on Banking Supervision) zdôraznil potrebu zabezpečenia analýz rizík spojených s existenciou trhového, reputačného, právneho, úverového rizika a rizika likvidity vo vzťahu k virtuálnym menám. Zároveň zdôraznil potrebu implementovať jasný a spoľahlivý rámec riadenia rizík, ktorý je vhodný pre oblasť virtuálnych mien.⁴¹

Ak neexistuje skutočné spojenie so stabilnou menou alebo iným stabilizačným mechanizmom (napríklad ako fixácia hodnoty peňazí na cenu koša komodít), hodnota takej komodity je náchylná na divoké výkyvy. Extrémna volatilita virtuálnej meny poukazuje na nezrelosť aktíva. V tomto kontexte sa za bezpečné aktívum považuje informačne necitlivé aktívum, ktoré je necitlivé na informácie. Ako príklad sa uvádza fiat mena.⁴²

³⁸ OECD: *The Future of Money*, 2002, p. 66.

³⁹ European Central Bank: *Virtual currency schemes - a further analysis*, 2015, p. 21.

⁴⁰ European parliament: *Virtual currencies and central banks monetary policy: challenges ahead*, Monetary Dialogue July 2018, 2018, p. 15

⁴¹ POSKRIAKOV, F., CHIRIAEVA, M., CAVIN, CH.: *Cryptocurrency compliance and risks: a european KYC/AML perspective*. In *Global legal insights – blockchain & cryptocurrency regulation*, third edition, 2021, p. 121.

⁴² Blizsie k tomu vid': NABILOU, H., PRÜM, A.: *Ignorance, debt and cryptocurrencies: The old and the new in the law and economics of concurrent currencies*. In *Journal of Financial Regulation*, 2019, Vol. 5, Issue 1, p. 13 – 16 a 29 – 30.

Reputačné riziko. Reputácia centrálnych bánk je kľúčovým prvkom určujúcim efektívnosť výkonu ich činnosti. Verejnosť vo všeobecnosti vkladá veľkú dôveru do centrálnych bánk pri rozhodovaní o umiestnení svojich finančných prostriedkov. ECB definuje reputačné riziko ako riziko zhoršenia reputácie, dôveryhodnosti alebo dobrého mena ECB vo vzťahu k viacerým zainteresovaným stranám.⁴³ Centrálna banka ako veriteľ poslednej inštalácie má vplyv na zmiernenie existujúceho operačného rizika, ktoré sa spája so zlyhaním vnútorného riadenia inštitúcií a obchodných procesov.

3.2 Pozitívne aspekty virtuálnej meny

Blockchain. Technológia blockchain ponúka viaceré výhody a inovácie nielen pre štátny sektor, ale aj pre podnikateľský sektor a rovnako tak aj pre samotnú verejnosť. Príkladom môže byť Čína, ktorá používa technológiu blockchain na účely boja proti daňovým podvodom.

Technológia blockchain je adekvátnym obranným mechanizmom proti *hackerstvu* – *rainsomware*. Prostredníctvom technológie blockchain sa citlivé informácie uschovávajú decentralizovane, teda absentuje prvok centralizácie. V dôsledku toho tak aj v prípade získania dôverných informácií zostáva problémom identifikácia subjektu, od ktorého je možné napríklad požadovať výkupné. Keďže DLT obsahuje množstvo informácií ohľadom realizovaných transakcií, je nesmierne náročné pre hackera držať a uschovávať všetky informácie. Ďalším faktorom je viditeľnosť útoku pre účastníkov platformy.⁴⁴

Rýchlosť a transakčné náklady. Z dôvodu absencie sprostredkovateľov, a čiastočne aj regulačných požiadaviek, sú transakčné náklady nižšie v porovnaní s platobnými kartami a bankovými prevodmi. V súčasnosti neexistujú žiadne poplatky za vlastnú úschovu kryptografických kľúčov. Obdobne transakcie výmeny jednej virtuálnej meny za inú virtuálnu menu nepodliehajú žiadnym výmenným poplatkom. Napriek tomu do budúcnosti nie je možné vylúčiť zvýšenie transakčných nákladov, z dôvodu vyčerpania zásob nových jednotiek virtuálnych mien (napríklad bitcoin).⁴⁵

Virtuálna mena umožňuje **vyhnúť sa poplatkom** za výmenu za fiat menu a naopak. Nižšie poplatky badáme aj v porovnaní s tradičnými debetnými a kreditnými kartami. Rovnako tak virtuálne meny môžu byť prínosom pre existujúce online platobné systémy. Virtuálne meny obdobne umožňujú spoločnostiam speňažiť veľmi lacný tovar, respektíve služby, predávané na internete (napr. počítačová hra).⁴⁶ V kontexte vyššie uvedeného virtuálne meny celkovo prispievajú k finančnému začleneniu osôb v tretích krajinách.

V praxi sa však nepodarilo naplniť pôvodný cieľ virtuálnych mien spočívajúci v rýchlosti a lacnosti realizovaných platieb, ktoré môžu konkurovať zavedenej platobnej infraštruktúre.

⁴³ European Central Bank: Virtual currency schemes, 2012, p. 45.

⁴⁴ European parliament: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018, p. 56.

⁴⁵ European Central Bank: Virtual currency schemes – a further analysis, 2015, p. 19.

⁴⁶ FATF Report. Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014, p. 9.

V dôsledku zvýšenia počtu používateľov bitcoinu, rýchlosť realizácie transakcií sa značne spomalila ako dôsledok preťaženia sietí. Pôvodný čas potvrdenia transakcie (cca. 3 min.) sa zvýšil až na 16 hodín. Pre porovnanie, technológia blockchain, v prípade bitcoinov, spracováva približne sedem transakcií za sekundu, zatiaľ čo Visa dokáže spracovávať až 24 000 transakcií za sekundu.⁴⁷

V tomto kontexte je potrebné spomenúť aj existenciu SEPA platieb. Rozdiely v nákladoch v porovnaní s virtuálnymi menami sú menej výrazné v členských štátoch EÚ, práve z dôvodu existencie jednotnej oblasti platieb v eurách. Rovnako tak Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 924/2009 zo 16. septembra 2009 o cezhraničných platbách v Spoločenstve, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 2560/2001, eliminuje rozdiely v poplatkoch za cezhraničné platby a platby v eurách.⁴⁸

V kontexte daných zistení sú transakčné náklady v Európskej únii skutočne nízke, a teda výrazne znižujú vyššie uvedené výhody virtuálnej meny.

ZÁVER

Popularita virtuálnych mien pritiahla pozornosť medzinárodných inštitúcií, ktoré sa za účelom zmiernenia existujúcich rizík pokúsili o vytvorenie všeobecného rámca regulácie nového inštitútu. Úpravu pojmu virtuálna mena nachádzame aj v V. AML smernici, ktorá prirovnáva virtuálnu menu k digitálnemu nositeľovi hodnoty bez priameho vzťahu k fiat mene. Bližšia špecifikácia znakov virtuálnej meny však absentuje, čo vytvára neúplný obraz o vlastnostiach virtuálnej meny.

FATF RN obdobne prirovnáva virtuálnu menu k digitálnemu znázorneniu hodnoty, s ktorou je možné digitálne obchodovať alebo ju prevádzať. V porovnaní s V. AML smernicou, ktorá zdôrazňuje, že virtuálna mena má slúžiť výlučne ako výmenný prostriedok, FATF RN vo svojej definícii virtuálnej meny rozširuje pôvodné použitie virtuálnej meny o platobné a investičné účely.

V nadväznosti na úpravu pojmu virtuálna mena, V. AML smernica doplnila zoznam povinných osôb o niektoré osoby poskytujúce služby súvisiace s virtuálnymi menami. V rámci aplikačných problémov je potrebné osobitne spomenúť rozsah činností poskytovateľa zmenárenských služieb, ktorý sa obmedzil výlučne na výmenu virtuálnej meny za fiat menu. Tiež v prípade poskytovateľa služieb peňaženky sa za povinnú osobu považujú iba subjekty poskytujúce ochranu súkromných kryptografických kľúčov. V tomto prípade zostávajú mimo regulácie subjekty poskytujúce softvérové a hardvérové peňaženky, ktoré nezabezpečujú ochranu kľúčov, ale poskytujú nástroje na ich úschovu.

⁴⁷ European parliament: Virtual currencies and terrorist financing: assessing the risks and evaluating responses, 2018, p. 15.

⁴⁸European Banking Authority: EBA Opinion on 'virtual currencies', EBA/Op/2014/08, 2014, p. 16 – 17.

V porovnaní s V. AML smernicou, FATF upravuje široký zoznam činností vykonávaných povinnými osobami. FATF nerozdeľuje subjekty podľa nimi vykonávanej činnosti a na označenie povinných osôb používa spoločný termín – poskytovatelia služieb virtuálneho aktíva (VASP).

Bližšia aplikácia všeobecných CDD požiadaviek vo vzťahu k VASP je upravená vo FATF RBA. FATF RBA sa osobitne venuje dvom odporúčaniam. Prvé, inak známe ako „cestovné pravidlo,“ bližšie približuje spôsob prijatia preventívnych opatrení spojených s povinnosťou VASP zdieľať údaje o zákazníkoch medzi sebou navzájom a príslušnými vládnymi orgánmi. Druhé odporúčanie sa zameriava na výkon základnej starostlivosti vo vzťahu k používateľom VA. V zmysle odporúčania budú základnej starostlivosti podliehať subjekty vykonávajúce príležitostný obchod mimo obchodného vzťahu v hodnote najmenej 10 000 eur. Ide o zníženie všeobecnej hranice hodnoty realizovaných transakcií (15 000 eur), s možnosťou uplatniť pravidlo *de minimis* a znížiť hodnotu až na 1000 eur.

Napriek tomu, že FATF nespája VA so zvýšeným rizikom, odporúča jednotlivým krajinám zohľadniť všetky rizikové faktory spojené s VA. V tejto súvislosti FATF zverejnil zoznam „červených vlajok,“ do ktorého zahrnul všetky oblasti s potenciálne vyšším rizikom.

Virtuálne meny v rámci svojej koncepcie predstavujú podstatné zmeny vo fungovaní klasických platobných systémov. V porovnaní s klasickými formami platobných prostriedkov (fiat mena a elektronické peniaze), v prípade virtuálnych mien absentujú centrálné banky ako emitenti peňazí.

Centrálné banky spájajú virtuálne meny s reputačným rizikom, keďže verejnosť vo všeobecnosti vníma centrálnu banku ako „záchrancu“ ich investícií. V tomto kontexte v prípade vzniku reťazových incidentov (napr. viacerým používateľom virtuálnej meny nebola poskytnutá dohodnutá služba alebo tovar), používatelia virtuálnej meny ako aj široká verejnosť môžu vnímať centrálnu banku ako inštitúciu, ktorá zlyhala a ktorá nie je schopná regulovať „dohliadané subjekty.“

Z pohľadu vlastností sú virtuálne meny nestabilné a z dôvodu absencie orgánu dohľadu sú používatelia virtuálnych mien vystavení aj ďalším rizikám (napr. operačné riziko, riziko likvidity, atď.). Obchodovanie s virtuálnymi menami nie je obmedzené teritóriom Európskej únie a posúva sa na medzinárodnú úroveň. S tým súvisí aj problém anonymity obklopujúci obchodovanie s VA.

V korelácii s vyššie uvedeným je v súčasnosti dosť komplikované zabezpečiť dostatočnú tvorbu, reguláciu a presadzovanie práva vo vzťahu k virtuálnym menám. Je na mieste sa zamyslieť nad potrebou zabezpečenia hlbšej a možno aj prísnejšej regulácie, za účelom zmiernenia v článku rozobratých negatívnych znakov virtuálnych mien.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. COVOLO, V. The EU Response to Criminal Misuse of cryptocurrencies the young, already outdated 5th Anti-Money Laundering Directive. In *Law Working Paper Series*, Paper, number 2019-015, p. 1 – 24.
2. HAFFKE, L. - FROMBERGER, M. - ZIMMERMANN, P. Virtual currencies and anti-money laundering – the shortcomings of the 5th AML Directive (EU) and how to address them. In *Journal of Banking Regulation*. ISSN: 1745-6452, vol. 21, issue 2, 2020, p. 125 – 138.
3. HESEKOVÁ, S. Požičiavanie formou peer to peer. In *Justičná revue*. ISSN 1335-6461, roč. 70, č. 10, 2018, s. 1076 – 1085.
4. NABILOU, H. - PRŮM, A. Ignorance, debt and cryptocurrencies: The old and the new in the law and economics of concurrent currencies. In *Journal of Financial Regulation*. ISSN: 2053-4841, 2019, vol. 5, issue 1, p. 29 – 63.
5. MANDJEE, T. Bitcoin, its Legal Classification and its Regulatory Framework. In *Journal of Business & Securities Law*. ISSN 1558-609X, 2015, vol. 15, issue 2, p. 157 – 218.
6. POSKRIAKOV, F. - CHIRIAEVA, M. - CAVIN, CH.: Cryptocurrency compliance and risks: a european KYC/AML perspective. In *Global legal insights – blockchain & cryptocurrency regulation, third edition*. ISSN 2631-2999, 2021, p. 111 – 125.
7. SZAKÁCS, A. Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*. ISSN 2644-688X, č. 1, 2021, s. 15 – 23.
8. European Banking Authority: EBA Opinion on ‘virtual currencies’, EBA/Op/2014/08, 2014. 9 p.
9. European Central Bank: Virtual currency schemes - a further analysis, 2015. 37 p.
10. European Central Bank: Virtual currency schemes, 2012. 53 p.
11. European parliament: Cryptocurrencies and blockchain. Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, 2018. 101 p.
12. European parliament: Virtual currencies and central banks monetary policy: challenges ahead, Monetary Dialogue July 2018, 2018. 31 p.
13. European parliament: Virtual currencies and terrorist financing: assessing the risks and evaluating responses, 2018. 88 p.
14. Europol Report. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2020, 2020. 64 p.
15. FATF Guidance for a risk-based approach virtual asset service providers, 2019. 57 p.
16. FATF Recommendation, 2012. 136 p.
17. FATF Report. Virtual assets red flag indicators of money laundering and terrorist financing, 2020. 20 p.
18. FATF Report. Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, 2014. 15 p.

19. Financial stability board: To G20 Finance Ministers and Central Bank Governors, 13 March 2018. 8 p.
20. IMF Staff Discussion Note. Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations, January 2016. 42 p.
21. OECD: Tax Challenges Arising from Digitalisation – Interim Report 2018: Inclusive Framework on BEPS, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 2018. 216 p.
22. OECD: The Future of Money, 2002. 175 p.
23. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES.
24. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.
25. Správa Komisie Európskemu Parlamentu a Rade o posudzovaní rizík spojených s praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu, ktoré majú vplyv na vnútorný trh a súvisia s cezhraničnou činnosťou COM(2017) 340 final, {SWD(2017) 241 final}. 22 p.

KONTAKT NA AUTORA

yana.daudrikh@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

Ústavně-právní výzvy daňového práva v době covidové

Constitutional-law challenges of tax law in the covid times

Ing. Bc. Jan Hájek, MBA, DiS.¹

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-09>

Abstrakt

Príspevek se zabývá problematikou právní povahy rozhodnutí vydaného dle § 260 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (dále jen „DŘ“), a to v rovině praktické aplikace na podkladě prominutí daně z přidané hodnoty Ministryní financí České republiky vyhlášené na základě výše uvedeného ustanovení dne 1. února 2021, respektive dne 9. března 2021 a dále 1. června 2021. V uvedených rozhodnutích totiž nestandardně došlo ke stanovení mechanismu prominutí daně, jenž *de facto* změnil platné právo. Príspevek se tedy snaží objasnit právní podstatu daných rozhodnutí, tj. zda je nezbytné subsidiárně uplatnit § 101 DŘ či jsou rozhodnutí vydaná dle § 260 DŘ rozhodnutími *sui generis*, a dále analyzovat jejich zákonnost. Obecně je přijat závěr, že uvedená rozhodnutí mohou svojí povahou naplnit oba výše uvedené druhy, nicméně bez ohledu na tuto skutečnost v části měnící platné právo nejsou zákonná.

Klíčové slová:

Rozhodnutí, Prominutí daně, Právní povaha

Abstract

The paper focuses on the topic of the legal nature of the administrative decision in tax matters issued according to the Section 260 of the Act no. 280/2009 Coll., Tax administration act (hereinafter only “TAA”). Specifically, the paper analyses it on the ground of the practical application of administrative decision issued by the Ministress of Finance of the Czech Republic on relieving value added tax announced on February 1, 2021, respectively March 9, 2021 and further June 1, 2021. All these administrative decisions in tax matters contained a mechanism of relieving the value added tax which changed *de facto* applicable tax law. Given this fact, the paper stives to address the legal nature of all above-mentioned administrative decisions in tax matters, namely the ambiguity whether the decisions ruled by the Section 260 TAA are of a *sui generis* or general nature with a subsequent application of the Section 101

¹ Ing., Bc. Jan Hájek, MBA, DiS, <jan_hajek@centrum.cz>, ORCID ID: 0000-0002-3341-9436, Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právních a správních studií, Katedra správního práva a veřejné správy, Estonská 500, 101 00 Praha 10; Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra finančního práva a finanční vědy, nám. Curieových 901/7, 116 40 Praha 1; Robert Bosch GmbH;

TAA. In general, it is concluded that that the decisions can fall within both types, however, they contradict the valid law anyway.

Key words:

Administrative decision, Tax relief, Legal nature

JEL kód: K34, K40

ÚVOD

Koronavirová krize, respektive období ohraničené vyhlášením pandemického stavu Světovou zdravotnickou organizací dne 11. března 2020 do data publikace tohoto příspěvku, přinesla i odnesla mnohé. V legislativní oblasti poté vedla doslova k hypertrofii práva a mnohdy i použití některých právních institutů nezvyklým a nepředvídaným způsobem. Za jeden z takových případů je možné označit prominutí daně z přidané hodnoty vyhlášené Ministryní financí České republiky dne 1. února 2021², respektive dne 9. března 2021³ a dále 1. června 2021⁴ (dále jen „Rozhodnutí“). Jednalo se přitom o Rozhodnutí svojí povahou podřazená pod ustanovení § 260 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád (dále jen „DŘ“), jenž *expressis verbis* upravuje diskreční pravomoc příslušného ministra / ministryně financí plošně prominout daň stanovenou dle jednotlivým právních předpisů. Dle meritorní části Rozhodnutí bylo cílem prominout daň z přidané hodnoty uvalenou na dodání následujícího zboží:

1. *„filtrační polomasky a respirátory, pokud jsou výrobcem určeny k ochraně uživatele, jsou uvedeny na trh v souladu s právními předpisy, patří mezi osobní ochranné prostředky kategorie III podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/425 a které splňují parametry třídy ochrany minimálně FFP2, KN95 nebo N95 nebo mají stejnou či vyšší filtrační účinnost;*
2. *respirátory (vždy bez výdechového ventilu), pokud jsou výrobcem určeny jak k ochraně uživatele, tak jeho okolí, jsou uvedeny na trh v souladu s právními předpisy a pokud se jedná současně o*
 - a) *osobní ochranný prostředek kategorie III podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/425 a*
 - b) *b. zdravotnický prostředek rizikové třídy I podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/79/ES nebo podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/746.*
3. *filtry a jiné příslušenství k filtračním polomaskám a respirátorům dle bodu 1 a 2.“⁵*

² Finanční zpravodaj č. 8/2021

³ Finanční zpravodaj č. 16/2021

⁴ Finanční zpravodaj č. 23/2021

⁵ Bod 3. v původním rozhodnutí ze dne 1. února 2021 absentoval.

Poněkud nestandardně však došlo rovněž k určení mechanismu prominutí daně způsobem, kdy na dodání vyjmenovaného zboží měla být uplatněna přímo sazba daně ve výši 0 %, a to se všemi důsledky z toho plynoucími (viz odůvodnění Rozhodnutí). V případě, že by tedy daň byla uvedena na daňovém dokladu, vznikla by plátcí povinnost tuto daň přiznat a odvést dle § 108 odst. 4 písm. f) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDPH“), přičemž pořizovateli plnění by nevznikl nárok na odpočet. Uvedeným postupem vznikly již na první pohled určité pochybnosti, (i) zda § 260 DŘ může *in fine* určovat samotný mechanismus prominutí daně, tak aby bylo dosaženo cíle uvedeného ustanovení, (ii) zda má být na rozhodnutí dle § 260 DŘ uplatněna dosavadní judikatura k obecným rozhodnutím v daňovém řízení a v neposlední řadě (iii) zda stanovení sazby daně ve výši 0 % nenaplnuje porušení principu dělby moci obsaženého v ústavním zákoně č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Cílem příspěvku je tedy analyzovat, zda byla Rozhodnutí vydána v jejich plném rozsahu v souladu s právním řádem České republiky, a to specificky z hlediska výše uvedených nejasností či pochybností.

1. POVAHA ROZHODNUTÍ DLE § 260 DŘ

In genere § 260 DŘ nepřímou stanovuje určité kumulativní podmínky umožňující vydání daňově-správního aktu Hromadného prominutí daně nebo příslušenství daně. Jedná se přitom o podmínku (i) plynoucí již z názvu ustanovení § 260 DŘ, tj. „hromadnosti“ daného aktu aplikace práva a dále podmínku (ii) existence mimořádných okolností umožňující využití diskrece udělené ministru / ministryni financí. Konkrétně poté z důvodu nesrovnalostí při uplatňování daňových zákonů či živelních pohromách a jiných mimořádných událostech. Pro formu lze doplnit, že rozhodnutí se oznamuje zveřejněním ve Finančním zpravodaji. Jak Grossová, Matyášová (2015), tak Baxa a kol. (2011) či Lichnovský, Ondrýsek a kol. (2016) detailně doktrinální podstatu rozhodnutí vydaného dle § 260 DŘ nevymezují a v zásadě pouze uvádějí, že předmětný daňově-správní akt má povahu rozhodnutí neindividuálního charakteru. Přestože lze tedy pouze stěží tuto detailní právní podstatu z dostupné odborné a vědecké literatury dovodit, *prima facie* je naprosto zjevné, že rozhodnutí dle § 260 DŘ nemůže určovat mechanismus prominutí daně a vždy dochází k prominutí až vyměřené daně samotné, neboť jakýkoliv právní předpis nemůže poskytnout oprávnění moci výkonné ke změně platných zákonných právních norem. To totiž přísluší výhradně moci zákonodárné a exces v této podobě by vedl k porušení principu dělby moci⁶. Taktéž je možné konstatovat, v zásadě zcela zjevný fakt, že na daňově-správní rozhodnutí nelze aplikovat jakékoliv metody výkladu práva, neboť *per se* právní normou nejsou a rovněž z týchž důvodů není ani možné je podrobit přezkumu z hlediska ústavní konformnosti ústavní žalobou.

Výše uvedené poté vyvolává zásadní otázku zda Rozhodnutí nejsou *per se* vadná, ale také právě zamyšlení nad povahou rozhodnutí dle § 260 DŘ, tj. zda konstruuje takový typ

⁶ Ústavní zákon č. 1/1993, Sb., Ústava České republiky

rozhodnutí, jenž bude odpovídat (i) běžnému rozhodnutí v daňovém řízení dle § 101 DŘ, se všemi důsledky z toho plynoucími (zejména poté *a limine* aplikaci doktríny nepřezkoumatelnosti rozhodnutí pro jeho vnitřní rozpor mezi výrokovou a důvodovou částí rozhodnutí⁷) či (ii) rozhodnutí *sui generis* s právní povahou nepodobnou čemukoliv dříve velmi detailně vymezenému v judikatuře Ústavního či Nejvyššího správního soudu.

2. VÝKLADOVÉ ALTERNATIVY

Bude-li základní povaha rozhodnutí dle § 260 DŘ analyzována optikou požadavků kladených na rozhodnutí v daňovém řízení, tj. obecných kritérií vymezených v komentářové literatuře k § 101 DŘ, je *in genere* možné uvést, že rozhodnutí:

- (i) vede k založení práv a povinností;
- (ii) je vydáno správcem daně;
- (iii) zpravidla dochází ke stanovení daně;
- (iv) je výsledkem vedeného daňového řízení⁸.

Prima facie je zjevné, že některé z výše uvedených aspektů nebudou v případě rozhodnutí dle § 260 DŘ splněny. To mimo jiné svědčí o skutečnosti, že rozhodnutí o prominutí daně je z povahy věci prostředkem mimořádným a nebude tedy *a limine* jednoznačná ani povaha takto vydaného daňově-správního aktu.

Přestože DŘ výslovně vylučuje subsidiární aplikaci zákona č. 500/2004 Sb., správní řád (dále jen „SŘ“), pro účely vymezení podstaty ustanovení § 260 DŘ je vhodné teoretická východiska hledat i právě v oblasti správního práva, neboť finanční právo je v obecné rovině považováno za jeho derivát⁹. Vedral (2012) uvádí, že charakteristickým rysem rozhodnutí ve správním řízení je *de facto* založení, změna, zrušení nebo deklarace určitých práv a povinností adresáta správního řízení. Vychází přitom nejenom ze SŘ, ale rovněž ze zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Uvádí však, že i v oblasti správního práva existují rozhodnutí, jenž nejsou navázána na vedené řízení. Neanalyzuje však hlouběji, zda tento typ rozhodnutí bez řízení je možné stavět na roveň rozhodnutím běžné povahy.

2.1 Rozhodnutí dle § 260 DŘ jako rozhodnutí běžné

Pro tuto výkladovou alternativu bude svědčit v zásadě pouze jeden, byť zcela stěžejní, aspekt rozhodnutí dle § 101 DŘ, a to založení práv a povinností daňovému subjektu vedoucí ke

⁷ Například Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.11.2001, sp. zn. III.ÚS 86/01, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 10. 2017 sp. zn. 3 Afs 268/2016-36 či rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. 7 Azs 79/2009-84 zveřejněné ve sbírce rozhodnutí č. 2288/2011 Sb. NSS.

⁸ Například BAXA, J., DRÁB, O., KANIOVÁ, L., LAVICKÝ, P., SCHILLEROVÁ, A., Šimek, K., ŽIŠKOVÁ, M. Daňový řád. Komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-564-9, 1537 s.

⁹ PRŮCHA, P. Základy správního práva a veřejné správy – obecná část. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita – Právnická fakulta. 2017. ISBN 978-80-210-8517-6, 254 s.

stanovení daně. Tento samotný charakteristický rys by přitom naplnil i definice vyskytující se v obecném správním právu. *In fine* by poté rozhodnutí dle § 260 DŘ nebylo z hlediska jeho povahy ničím jiným než rozhodnutím běžným, což by měla stěžejní důsledek v podobně nutnosti uplatnění dosavadní judikatury k zákonným požadavkům na konzistenci výrokové a odůvodňovací části rozhodnutí vedoucí k jeho nepřezkoumatelnosti¹⁰. Tento aspekt by posléze vedl k tomu, že Rozhodnutí by byla vadná jako celek a tudíž nezákonná, a *de facto* by tedy nikdy nebylo možné na základě dotčených Rozhodnutí daň prominout. Nejasné v tomto případě zůstává, zda by v takovém případě neměla nastoupit doktrína presumpce správnosti správního aktu a práva nabytá na základě nezákonného rozhodnutí by neměla být ochráněna (viz například Rozehnal, 2015). To by posléze vedlo k nemožnosti zpochybnění, že došlo k prominutí daně *in genere*, avšak na druhé straně by zároveň bylo nutné připustit legitimnost postupu odlišného, kdy například plátce daně z přidané hodnoty uplatnil nárok na odpočet.

2.2 Rozhodnutí dle § 260 DŘ jako rozhodnutí *sui generis*

U této varianty by ve své podstatě bylo rozhodnutí dle § 260 DŘ považováno za rozhodnutí nepodobné běžnému rozhodnutí a veškeré výše uvedené principy nepřezkoumatelnosti daňově-správních aktů by se neuplatnily. Podkladem pro tuto domněnku bude zejména absence daňového řízení a dále skutečnost, že rozhodnutí není vydáno správcem daně. V této věci obdobně uvádí Svoboda (2007), že rozhodnutí nenávané na správní či v případě Rozhodnutí daňově-správní řízení by bylo považováno za tzv. mimořádnou individuální situaci aplikace práva. V tomto důsledku by tedy Rozhodnutím byla ponechána platnost, avšak mechanismus prominutí stanovený v jejich odůvodnění by se neuplatnil pro rozpor s principem dělby moci.

ZÁVĚR

Na základě výše uvedeného se lze domnívat, že nelze zcela jednoznačně určit právní podstatu Rozhodnutí vydaných dle § 260 DŘ Ministryní financí dne 1. února 2021, respektive dne 9. března 2021 a dále 1. června 2021. Je přitom možné uvažovat o jejich podřazení pod rozhodnutí běžné povahy dle § 101 DŘ či jej lze považovat za rozhodnutí *sui generis*, neboť některé z rysů rozhodnutí spíše nasvědčují povaze běžné a některé naopak povaze speciální. Podstata Rozhodnutí je přitom zcela zásadní pro správné posouzení jejich zákonnosti a případné existence právní vadnosti. V případě dovození, že na Rozhodnutí se mají uplatnit principy dle § 101 DŘ, povede tato skutečnost k nezákonnosti všech Rozhodnutí, přičemž jedinou variantou pro zachování nabytých práv (zejména nárok na odpočet, byla-li daň uplatněna) je aplikace doktríny presumpce správnosti správních aktů, avšak veškeré povinnosti vzniklé na základě takto neplatných Rozhodnutí by byly nulitní. Pokud by nicméně měla být Rozhodnutí povahy *sui generis*, poté by zřejmě byla jeho platnost zachována, avšak nikoliv co do stanoveného

¹⁰ Například Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.11.2001, sp. zn. III.ÚS 86/01, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 10. 2017 sp. zn. 3 Afs 268/2016-36 či rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. 7 Azs 79/2009-84 zveřejněné ve sbírce rozhodnutí č. 2288/2011 Sb. NSS.

postupu zajišťujícího prominutí daně. Bez ohledu na konkrétní výkladovou alternativu je však nutné Rozhodnutí považovat za nezákonné v rozsahu stanoveného mechanismu prominutí daně z přidané hodnoty, neboť jím došlo ke změně platného práva, tj. porušení principu dělby moci.

Byť se dá zajisté rozumět a pochopit, že vzhledem k časovému a politickému tlaku, nebylo platné právo uplatněno v případě vydaných Rozhodnutí zcela korektním postupem, nelze rezignovat na ultimátní požadavek na souladnost veškerých daňově-správních postupů s platným právním řádem. O to více pokud následně došlo k nekritické akceptaci těchto vadných daňově-správních aktů Finanční správou, přestože bylo na problematičnost Rozhodnutí poukazováno (viz Brandejs, Strnadová, 2021).

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BAXA, J., DRÁB, O., KANIOVÁ, L., LAVICKÝ, P., SCHILLEROVÁ, A., Šimek, K., ŽIŠKOVÁ, M. *Daňový řád. Komentář. 1. vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. ISBN 978-80-7357-564-9, 1537 s.
2. BRANDEJS, T., STRNADOVÁ, M. 577/19.05.21 Prominutí DPH rozhodnutími ministryně financí. Praha: Generální finanční ředitelství, 2021. Koordinační výbor 05/2021.
3. GROSSOVÁ, M. E., MATYÁŠOVÁ, L. *Daňový řád s komentářem a judikaturou podle stavu k 1. květnu 2015*. Praha: Nakladatelství Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-081-9, 1023 s.
4. LICHNOVSKÝ, O., ONDRÝSEK, R. a kolektiv. *Daňový řád. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-604-3, 938 s.
5. Ministerstvo financí. Rozhodnutí o prominutí daně a příslušenství daně z důvodu mimořádné události. Finanční zpravodaj. Roč. LV, č. 8, 2021. ISSN: 2464-5540
6. Ministerstvo financí. Rozhodnutí o prominutí daně a příslušenství daně z důvodu mimořádné události. Finanční zpravodaj. Roč. LV, č. 16, 2021. ISSN: 2464-5540
7. Ministerstvo financí. Rozhodnutí o prominutí daně a příslušenství daně z důvodu mimořádné události. Finanční zpravodaj. Roč. LV, č. 23, 2021. ISSN: 2464-5540
8. PRŮCHA, P. *Základy správního práva a veřejné správy – obecná část. 2. vydání*. Brno: Masarykova univerzita – Právnická fakulta. 2017. ISBN 978-80-210-8517-6, 254 s.
9. ROZEHNAL, T. *Problematika právních zásad aplikovaných v daňovém řízení*. Brno, 2015. Disertační práce. Masarykova univerzita.
10. SVOBODA, P. *Ústavní základy správního řízení v České republice – právo na spravedlivý proces a české správní řízení*. Praha: Linde Praha, a. s., 2007. ISBN 978-80-7201-676-1, 359 s.
11. VEDRAL, J. *K pojetí rozhodnutí správního orgánu ve správním řádu a soudním řádu správním*. In *Správní právo*, roč. 45, 2012, č. 1-2. ISSN 0139-6005, s. 1-61.

KONTAKT NA AUTORA

jan_hajek@centrum.cz

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika

Služby hromadného financovania založené na požičiavaní a ich daňové aspekty

Lending-based crowdfunding and its tax aspects

JUDr. Simona Heseková, PhD. – Mgr. Andrea Szakács, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-10>

Abstrakt

Článok sa zameriava na komparáciu služieb hromadného financovania založeného na požičiavaní, známeho aj ako peer to peer lending v kontexte prijatého Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a jeho neregulovanou alternatívou – peer to peer lendingom, kde na pozícií dlžníka vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ. Článok analyzuje a komparuje vybrané inštitúty v rámci oboch obchodných modelov s cieľom identifikovať najvýznamnejšie problémy v kontexte absentujúcej právnej úpravy.

Kľúčové slová:

crowdfunding, peer to peer lending, spotrebiteľ, finančný trh

Abstract

The article focuses on the comparison of lending-based crowdfunding under the Regulation (EU) 2020/1503 of the European Parliament and of the Council of 7 October 2020 on European crowdfunding service providers for business, and amending Regulation (EU) 2017/1129 and Directive (EU) 2019/1937 and its unregulated alternative - peer to peer lending where the debtors are consumers. The article analyzes and compares selected issues within both business models in order to identify the most significant problems in the context of absent legislation.

Key words:

crowdfunding, peer to peer lending, consumer, financial market

JEL kód: K22

ÚVOD

Prijatím Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937 (ďalej len „Nariadenie“) sa podstatne zmenili legislatívne nastavenia pre fungovanie peer to peer lendingu a prehĺbil sa rozdiel medzi peer to peer lendingom, kde na pozícií dlžníka vystupuje podnikateľ a peer to peer lendingom

kde na pozícii dlžníka vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ. Peer to peer lending predstavuje jeden z druhov crowdfundingu a jeho základným cieľom je požičiavanie finančných prostriedkov medzi zúčastnenými subjektmi. Samotná myšlienka požičiavania si medzi subjektmi (bez ohľadu na ich právnu formu) s vylúčením úverovej inštitúcie, alebo iného sprostredkujúceho subjektu nie je novým fenoménom a reflektuje ju aj právny poriadok Slovenskej republiky (napr. zmluva o úvere, zmluva o pôžičke). Inovatívnym prvkom sa stáva spárovanie záujmov oboch strán prostredníctvom internetu a digitálnej platformy.¹ Peer to peer lending, vychádzajúc zo samotnej podstaty crowdfundingu, navyše stavia na myšlienke získania stanovenej sumy peňažných prostriedkov na základe získania malých súm od veľkého množstva investorov, v porovnaní s klasickým úverovaním, kde zväčša pochádza celá suma od jedného investora.²

Na rozdiel od klasického poskytovania úverov, prípadne pôžičiek, v rámci peer to peer lendingu vystupujú tri subjekty a to dlžník, investor a subjekt prevádzkujúci internetovú platformu, prostredníctvom ktorej dochádza k sprostredkovaniu poskytnutia finančných prostriedkov medzi dlžníkom a investorom/mi. Existencia troch subjektov vyjadruje aj samotnú podstatu crowdfundingu, známeho aj ako hromadné financovanie (v pojmosloví Nariadenia). Crowdfunding ako alternatívny spôsob financovania sa modifikoval na rôzne druhy v závislosti od potrieb trhu a cieľových skupín. Za základné delenie crowdfundingu môžeme považovať crowdfunding založený na investíciách alebo neinvestičný crowdfunding.³ Crowdfunding môžeme ďalej deliť na crowdfunding založený na požičiavaní, investovanie cez crowdfunding za nadobudnutie podielu v spoločnosti, crowdfunding založený na poskytovaní odmien a crowdfunding založený na darovaní, tzv. donačný.⁴ Crowdfunding založený na požičiavaní predstavuje schému, v rámci ktorej individuálni investori alebo inštitucionálni investori poskytujú pôžičky dlžníkom s očakávaním splatenia istiny a dohodnutých úrokov vo vopred definovanom časovom rámci.⁵ V rámci crowdfundingu založenom na požičiavaní sa stretávame aj s už spomínaným označením peer to peer lending (P2P), ktorý sa rovnako modifikoval do viacerých druhov. Vo vedeckých štúdiách sa stretávame aj s delením na tri základné obchodné modely v rámci peer to peer lendingu:

- i) poskytovanie pôžičiek spotrebiteľom,
- ii) poskytovanie pôžičiek podnikateľským subjektom a

¹ BACHMANN, A., BECKER, A., BUERCKNER, D., et al. *Peer-to-Peer Lending – A Literature Review*. In *Journal of Internet Banking and Commerce*. vol.16, 2011, no.2, s. 3.

² SHORT, J. C., KETCHEN, D. J., MCKENNY, A. F. et al. *Research on crowdfunding: reviewing the (very recent) past and celebrating the present*. In *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 41, 2017, No. 2, s. 149.

³ ZIEGLER, T., SCHNEOR, R. *Lending Crowdfunding: Principles and Market Development*. In: Shneor R., Zhao L., Flåten BT. (eds) *Advances in Crowdfunding*. Palgrave Macmillan, Cham. 2020, s. 2.

⁴ MOLLICK, E. *The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study*. In *Journal of Business Venturing*, 29(1), 2014, s. 2., BELLEFLAME, P., LAMBERT, T., SCHWIENBACHER, A. *Crowdfunding: Tapping the Right Crowd*. In *Journal of Business Venturing*, 29, 2014, 5, s. 587.

⁵ Definície jednotlivých druhov crowdfundingu bližšie aj Cambridge University Centre for Alternative Finance v každoročných správach (annual reports) dostupné na <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/>

- iii) poskytovanie pôžičiek, ktoré sú zabezpečené majetkom dlžníka, bez ohľadu na to či ide o spotrebiteľa alebo podnikateľský subjekt.⁶

V súvislosti s peer to peer lendingom sa môžeme stretnúť aj s pojmom „crowdlending“, tento pojem je širší pojem ako pojem „peer to peer lending“, ale obsahovo užší ako pojem „crowdfunding“. Crowdlending zahŕňa rôzne formy požičiavania a vyvinul sa postupne v závislosti od meniacich sa potrieb aktérov na finančnom trhu. Zahŕňa

- i) peer to peer lending,
- ii) balance sheet lending: v rámci tohto druhu subjekt prevádzkujúci digitálnu platformu vedie pôžičky poskytnuté spotrebiteľom alebo podnikateľom na svojej súvahe⁷,
- iii) invoice trading (obchodovanie s pohľadávkami): tento spôsob predstavuje dynamicky rastúci druh crowdfundingu, v rámci ktorého môžu firmy predávať čiastočné alebo celé pohľadávky (faktúry) so zľavou,
- iv) debt-based securities, v rámci tohto modelu sú hlavným predmetom cenné papiere, najčastejšie dlhopisy za dohodnutú fixnú úrokovú sadzbu.⁸

Vzhľadom na samotný charakter crowdfundingu, jeho základnú myšlienku, ako aj dynamický vývoj je pravdepodobné očakávať ďalšiu diverzifikáciu obchodných modelov či už v rámci crowdlendingu alebo samotného peer to peer lendingu. Napriek existenciám širokého okruhu modifikácií peer to peer lendingu, a to aj s ohľadom na skúmanú materiu, máme za to, že za najzákladanejšie delenie považujeme i) peer to peer lending, v rámci ktorého sa pôžičky poskytujú spotrebiteľom a ii) peer to peer lending, v rámci ktorého sa pôžičky poskytujú podnikateľom.⁹ Toto delenie je kľúčové z pohľadu existencie legislatívy, ktorá konkrétny obchodný model upravuje a to najmä v kontexte novoprijatého Nariadenia.

Nariadenie upravuje dva druhy crowdfundingu a to hromadné financovanie založené na požičiavaní a hromadné financovanie založené na investovaní. Samotná služba hromadného financovania (crowdfunding service) je definovaná ako spárovanie záujmov investorov a vlastníkov projektov o financovanie podnikania prostredníctvom využívania platformy

⁶ ZIEGLER, T. SCHNEOR, R., WENZLAFF, K. et al. *The 2nd Global Alternative Finance Market Benchmarking Report*. Cambridge: Cambridge Centre for Alternative Finance, 2021, s. 31. Dostupné na <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/publications/the-global-alternative-finance-market-benchmarking-report/>

⁷ Bližšie aj BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS & FINANCIAL STABILITY BOARD. *Market Structure, Business Models and Financial Stability Implications Bank for International Settlements*. 2017, s. 15 Dostupné na https://www.bis.org/publ/cgfs_fsb1.pdf

⁸ ZIEGLER, T. SCHNEOR, R. *Lending Crowdfunding: Principles and Market Development*. In: Shneor R., Zhao L., Flåten BT. (eds) *Advances in Crowdfunding*. Palgrave Macmillan, Cham. 2020, s. 71

⁹ Okrem toho sa môžeme stretnúť s Balance Sheet Business/Consumer Lending- rozdiel v porovnaní s peer to peer lendingom je, že riziko súvisiace s neplatením pôžičky nesie samotná platforma (je evidovaná v súvahe platformy) tento spôsob je konštrukčne bližší k schéme požičiavania/poskytovania úverov úverovými inštitúciami. Bližšie aj SCHMODT, J. [online] [cit. 2021-08-06] *What is Balance Sheet Lending? How is it different from typical P2P Lending?* Dostupné na <https://p2pmarketdata.com/balance-sheet-lending/>; Iným druhom je P2P Property Lending, v rámci ktorého jednotlivci alebo inštitucionálni investori poskytujú spotrebiteľovi alebo podnikateľskému dlžníkovi pôžičku zabezpečenú jeho majetkom. Bližšie aj ZIEGLER, T. SCHNEOR, R. WENZLAFF, K. et al. *Shifting Paradigms—The 4th European Alternative Finance Benchmarking Report*. Cambridge: Cambridge Centre for Alternative Finance, 2019, s. 31 Dostupné na <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/publications/shifting-paradigms/#.YSIdiogzY2w>

hromadného financovania, pričom táto služba zahŕňa, v závislosti od toho či ide o hromadné financovanie založené na požíčianí alebo hromadné financovanie založené na investovaní, jednu z nasledujúcich činností:

- i) uľahčenie poskytovania pôžičiek (hromadné financovanie založené na požíčianí);¹⁰
- ii) umiestňovanie finančných nástrojov bez pevného záväzku uvedené v bode 7 oddielu a prílohy I k smernici 2014/65/EÚ v súvislosti s prevoditeľnými cennými papiermi a prijatými nástrojmi na účely hromadného financovania, ktoré emitovali vlastníci projektov alebo účelovo vytvorený subjekt, a prijímanie a postúpenie pokynov klientov uvedené v bode 1 uvedeného oddielu v súvislosti s uvedenými prevoditeľnými cennými papiermi a prijatými nástrojmi na účely hromadného financovania (hromadné financovanie založené na investovaní).

Nakoľko sa predmetný článok zaoberá peer to peer lendingom, pozornosť budeme sústrediť prioritne na hromadné financovanie založené na požíčianí. Základným znakom hromadného financovania a teda aj hromadného financovania založeného na požíčianí je už spomínaná existencia troch typov subjektov a to i) vlastníka projektu, ktorý navrhuje projekt, ktorý sa má financovať, ii) investorov, ktorí navrhovaný projekt financujú, a iii) sprostredkujúceho subjektu v podobe poskytovateľa služieb hromadného financovania, ktorý spája vlastníkov projektov a investorov prostredníctvom online platformy.

1. HROMADNÉ FINANCOVANIE ZALOŽENÉ NA POŽIČIAVANÍ V KONTEXTE NOVOPRIJATÉHO NARIADENIA

Najvýznamnejším aspektom hromadného financovania založeného na požíčianí z pohľadu existencie alebo neexistencie právnej úpravy je skutočnosť či na pozícii dlžníka vystupuje spotrebiteľ, tak ako ho definuje článok 3 písm. a) smernice 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (ďalej len „smernica o spotrebiteľskom úvere“).¹¹ Z pôsobnosti Nariadenia sú vylúčené služby hromadného financovania, ktoré sú poskytované vlastníkom projektov, ktorí sú spotrebiteľmi. V tomto kontexte je však potrebné poznamenať, že úpravu služieb hromadného financovania, založenom na požíčianí, ktoré sú poskytované spotrebiteľom rieši Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30. 6. 2021 (ďalej aj len „Návrh smernice“), ktorý zásadne mení konštrukciu právnej úpravy pri službách hromadného financovania pre spotrebiteľov. Momentálne sa Návrh smernice sa nachádza v období predkladania spätnej väzby.¹²

Z pohľadu samotnej úpravy služieb hromadného financovania založených na požíčianí je potrebné zdôrazniť, že Nariadenie ukladá požiadavky predovšetkým na poskytovateľov

¹⁰ Pre účely tohto článku používame pojem peer to peer lending, ale aj pojem hromadné financovanie založené na požíčianí (z dôvodu zosúladenia s pojmami, ktoré používa Nariadenie)

¹¹ V zmysle smernice „spotrebiteľ“ je fyzická osoba, ktorá pri transakciách, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, koná s cieľom, ktorý nesúvisí s jej obchodnou, podnikateľskou ani profesijnou činnosťou;

¹² Obdobie predkladania spätnej väzby je 01 Júl 2021 - 02 September 20221. Dostupné na https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12465-Consumer-Credit-Agreement-review-of-EU-rules_sk

služieb hromadného financovania, nie na crowdfundingové projekty ako samotné „produkty“.¹³ Nariadenie zároveň podporuje zachovanie hraníc medzi úverovými inštitúciami a poskytovateľmi služieb hromadného financovania to v dvoch smeroch¹⁴:

- i) poskytovateľom služieb hromadného financovania by sa malo zakázať prijímať vklady alebo iné návratné finančné prostriedky od verejnosti, pokiaľ im zároveň nebolo udelené povolenie na výkon činnosti úverovej inštitúcie¹⁵

a zároveň v záujme ochrany poskytovateľov služieb hromadného financovania

- ii) členské štáty nemôžu uplatňovať vnútroštátne požiadavky, vzťahujúce sa na úverovú inštitúciu, a rovnako nemôžu vyžadovať udelenie takéhoto povolenia alebo akékoľvek iné individuálne povolenie, vyňatie alebo výnimku v súvislosti s poskytovaním služieb hromadného financovania (napríklad v našich podmienkach by sa mohlo jednať o povolenie podľa zákona č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov (ďalej len „zákon o spotrebiteľských úveroch“), alebo zákona č. 90/2016 Z.z. o úveroch na bývanie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o úveroch na bývanie“) v prípade ak ide o
 - a) vlastníkov projektu, ktorí v súvislosti s pôžičkami, ktorých poskytnutie uľahčil poskytovateľ služieb hromadného financovania, prijímajú finančné prostriedky od investorov; alebo
 - b) investorov, ktorí poskytujú pôžičky vlastníkom projektov, ktorých poskytnutie uľahčil poskytovateľ služieb hromadného financovania.¹⁶

Z pohľadu ochrany investorov tým zároveň vyplýva poskytovateľom služieb hromadného financovania povinnosť explicitne informovať investorov, resp. klientov, že ich služby hromadného financovania nie sú kryté systémami na ochranu vkladov zriadenými v súlade so Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2014/49/EÚ zo 16. apríla 2014 o systémoch ochrany vkladov¹⁷.

Obdobný princíp platí aj pre peer to peer lendingové platformy, v rámci ktorých sa úvery poskytujú spotrebiteľom. V prípade ak je peer to peer lendingová platforma založená na schéme sprostredkovania pôžičiek medzi fyzickými osobami nepodnikateľmi navzájom (dlžník je fyzická osoba nepodnikateľ a aj investor je fyzická osoba nepodnikateľ) nie je možné na ne aplikovať ustanovenia smernice o spotrebiteľských úveroch a v podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky ani ustanovenia zákona spotrebiteľských úveroch alebo zákona

¹³ HOBZA, M., VONDRÁČKOVÁ, A. *The New Financial Crowdfunding Regulation and Its Implications for Investment Services under MiFID II*. In *Prague Law Working Papers Series*. No. III/2, 2020, s.7.

¹⁴ Uľahčovanie poskytovania pôžičiek, ktoré spadajú do rozsahu pôsobnosti Nariadenia, by sa malo odlišovať od činnosti úverovej inštitúcie, ktorá poskytuje pôžičky na svoj vlastný účet a prijíma vklady alebo iné návratné finančné prostriedky od verejnosti.

¹⁵ v súlade s článkom 8 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/36/EÚ

¹⁶ Samozrejme za predpokladu, že poskytovateľovi služieb hromadného financovania, vlastníkovi projektu alebo investorovi nebolo udelené povolenie ako úverovej inštitúcii v súlade s článkom 8 smernice 2013/36/EÚ, čl. 1 ods. 3 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

¹⁷ Za klienta sa považuje každý potenciálny alebo existujúci investor alebo vlastník projektu, ktorému poskytovateľ služieb hromadného financovania poskytuje alebo má v úmysle poskytnúť služby hromadného financovania.

o úveroch na bývanie. Rovnako nie je možné požadovať od subjektu prevádzkujúceho peer to peer platformu dodržiavanie ustanovení zameraných na ochranu spotrebiteľa, prípadne skúmanie jeho bonity, ktoré sú obsiahnuté v daných zákonoch.

Presah výkonu činnosti poskytovateľov služieb hromadného financovania s ostatnými činnosťami na finančnom trhu je citeľný aj pri otázke poskytovania platobných služieb. Rovnako ako pri činnosti prijímania vkladov, nedochádza v zmysle novej právnej úpravy k zlúčeniu týchto činností a je ponechaný doterajší právny režim. Poskytovanie platobných služieb zostáva v režime Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/2366 z 25. novembra 2015 o platobných službách na vnútornom trhu („smernica o platobných službách“). Napriek tomu, že povaha výkonu činnosti hromadného financovania môže vzbudiť u nezainteresovaných subjektov dojem, že poskytovateľ tejto služby vykonáva aj činnosť platobných služieb, je potrebné zdôrazniť, že povolenie na poskytovanie služieb hromadného financovania nie je rovnocenné s povolením na poskytovanie platobných služieb.¹⁸ Poskytovateľ služieb hromadného financovania nemôže poskytovať platobné služby, pokiaľ na to nemá oprávnenie podľa smernice o platobných službách. Zároveň sa na poskytovateľa služieb hromadného financovania vzťahuje povinnosť informovať, či platobné služby poskytujú priamo oni alebo tretia strana. Poskytovatelia služieb hromadného financovania majú túto povinnosť voči i) svojim klientom a ii) príslušnému orgánu dohľadu. Táto informačná povinnosť musí byť splnená už pri predkladaní podkladov potrebných na vydanie povolenia na výkon činnosti poskytovateľa služieb hromadného financovania.¹⁹

2. POVOLENIE NA POSKYTOVANIE SLUŽIEB HROMADNÉHO FINANCOVANIA

Poskytovanie služieb hromadného financovania je v zmysle Nariadenia podmienené udelením povolenia. Povolenie udeľuje príslušný orgán členského štátu, v ktorom je žiadateľ usadený a následne vykonáva aj dohľad nad činnosťou poskytovateľa služieb hromadného financovania.²⁰ Nariadenie obsahuje rad požiadaviek, ktoré musí žiadateľ o povolenie na poskytovanie služieb hromadného financovania splniť, resp. podkladov, ktoré musí predložiť. Medzi klasické informácie, ktoré musí žiadateľ poskytnúť patrí plán činností, opis mechanizmov riadenia a vnútornej kontroly, opis operačných rizík alebo dôkaz o tom, že spĺňa stanovené prudenciálne požiadavky. Z pohľadu nárokov kladených na fyzické osoby, ktoré sú zodpovedné za riadiace procesy v rámci poskytovateľa služieb hromadného financovania sa dôraz kladie aj na ich dobrú povest' a dostatočné znalosti, zručnosti a skúsenosti. Tieto atribúty je potrebné skúmať aj z pohľadu rizika prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu.

¹⁸ Nariadenie (29) Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

¹⁹ čl. 10 a čl. 12 ods. 2 písm. p) Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

²⁰ Informácie o všetkých prevádzkovaných platformách hromadného financovania v Európskej únii budú zverejňované v registri poskytovateľov služieb hromadného financovania, zriadeného orgánom ESMA.

Práve hrozba prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu vzrastá z dôvodu nárastu popularity a využívania nových technológií, ktoré zrýchľujú a uľahčujú transakčné procesy.²¹

Za významnú požiadavku považujeme predloženie opisu plánu žiadateľa na zabezpečenie kontinuity činnosti vrátane opatrení a postupov, ktorými sa v prípade zlyhania potenciálneho poskytovateľa služieb hromadného financovania zabezpečí kontinuita poskytovania kritických funkcií a to v súvislosti s existujúcimi investíciami a riadnou správou dohôd medzi poskytovateľom služieb hromadného financovania a jeho klientmi. Stanovenie požiadavky vypracovania plánu na zabezpečenie kontinuity činnosti poskytovateľa služieb hromadného financovania, ktorý je navyše potrebné predložiť už v procese udeľovania povolenia hodnotíme pozitívne najmä v kontexte povahy výkonu činností hromadného financovania. Máme za to, že plán zameraný na nepretržitú obsluhu nesplatených pôžičiek je mimoriadne významný z dôvodu samotnej povahy výkonu služieb hromadného financovania. Vzhľadom na existenciu automatického investovania, ako aj z dôvodu rôzneho režimu v akom fungujú jednotlivé platformy sa často stáva, že identita vlastníkov projektov a investorov nie je navzájom známa. V tomto kontexte vystupuje otázka reálnej administrácie zmlúv v prípade zlyhania poskytovateľa služieb hromadného financovania.

Táto otázka markantne vystupuje do popredia aj pri peer to peer platformách, kde neexistuje jednotná právna úprava. Práve tieto platformy, kde ako dlžníci vystupujú fyzické osoby nepodnikatelia sa často vyznačujú tým, že dlžník a investor navzájom nepoznajú svoju totožnosť a v ich mene koná subjekt prevádzkujúci peer to peer platformu. V prípade zlyhania subjektu prevádzkujúceho platformu vystupuje do popredia otázka reálnej administrácie zmlúv. Potreba zabezpečenia kontinuálnej administrácie už existujúcich zmlúv a záväzkov je zosilnená skutočnosťou, že financovanie jednej pôžičky pochádza od viacerých investorov a naopak jeden investor diverzifikuje svoje portfólio do väčšieho množstva pôžičiek. V štátoch, kde sa historicky peer to peer platformy tešia vysokej popularite, sa táto otázka stáva predmetom národnej právnej úpravy v snahe zakotviť povinnosť subjektom prevádzkujúcim peer to peer platformy zabezpečiť kontinuitu databáz obsahujúcich identifikačné prvky zmluvných strán pre prípad zániku týchto subjektov.²²

3. AUTOMATIZOVANÉ PORADENSTVO A HROMADNÉ FINANCOVANIE ZALOŽENÉ NA POŽIČIAVANÍ

Digitálna (priemyselná revolúcia) 4.0 priniesla so sebou viaceré javy, ktoré sa stávajú potrebným predmetom skúmania nielen po technologickej stránke, ale aj po stránke právnej. Medzi tieto javy môžeme zaradiť aj robotizáciu alebo nahrádzanie ľudskej práce automatizovanými a inteligentnými systémami.²³ V kontexte problematiky peer to peer

²¹ DAUDRIKH, Y. *Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic*. In *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration*. Scientific monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020, ISBN 978-9984-774-28-2, s. 384-385.

²² Napr. Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska

²³ RADVAN, M. and KOLÁŘOVÁ, Z. *Airbnb Taxation*. In *The financial law towards challenges of the XXI century: (conference proceedings)*. 1st ed. Brno: Masaryk university, 2020. s. 482., HRABČÁK, L. a kol.

lendingu sa stretávame s otázkou automatizovaného poradenstva, ktorá sa stáva čoraz aktuálnejšiu. V oblasti peer to peer lendingu vzrastá na význame najmä z dôvodu samotnej podstaty tohto obchodného modelu a to v kontexte úlohy, ktorú zohráva digitálna platforma pri spárovaní záujmov investorov a dlžníkov (vlastníkov projektu). Automatizované poradenstvo môžeme chápať ako poskytovanie i) investičného poradenstva alebo ii) služieb riadenia portfólia (úplne alebo čiastočne) prostredníctvom automatizovaného alebo poloautomatizovaného systému, ktorý sa používa ako nástroj na kontakt s klientom.²⁴ Pri automatizovanom riadení portfólia obhospodarovateľ (poskytovateľ), ktorý ma od klienta oprávnenie podľa svojho vlastného uváženia obhospodarovať portfólio finančných nástrojov v súlade s pokynmi vyslovene vymienenými klientom využíva automaticky obchodný systém, prípadne iný systéme umožňujúci algoritmičné (automatizovane) obchodovanie, prostredníctvom ktorého vykonáva samotne obhospodarovanie predmetného portfólia.²⁵

Peer to peer lending je založený na spárovaní záujmov dlžníka a investorov, pričom úspešná a efektívna realizácia tejto činnosti je zásadným predpokladom fungovania samotnej činnosti peer to peer lendingu. K spárovaniu záujmov dlžníkov a investorov môže dochádzať na individuálnom základe alebo pomocou automatizovaných procesov, zväčša ide o voľbu na strane investora. Motiváciou k využitiu automatizovaných systémov zo strany platforiem je zjednodušenie procesu výberu pôžičiek a znižovanie transakčných nákladov. Automatizované procesy pri výbere pôžičiek na investovanie vzrastali na popularite s postupným vývojom samotného peer to peer lendingu. Pri prvých platformách prevažoval spôsob individuálneho výberu pôžičiek, do ktorých chcel investor investovať, prípadne výber pôžičky na základe „aukcie“. Pri aukciách sa presné pravidlá líšia v závislosti od pravidiel nastavených platformou. Jedným z modelov fungovania aukcie pôžičiek je ponuka pôžičiek, v rámci ktorej sa investor rozhodne pre konkrétnu pôžičku, pričom si môže určiť úrokovú sadzbu (môže byť aj stanovená fixná úroková sadzba). Po stanovenom čase sa aukcia končí a dlžník sa môže rozhodnúť, či pôžičku za stanovených podmienok prijíma.²⁶ Podľa autorov Ziegler T., Shneor R. v súčasnosti postupne prevláda využívanie automatizovaných procesov pri výbere pôžičiek, čo je badateľné aj pri pohľade na ponuky služieb peer to peer lendingových platforiem. V takom procese veritelia vyberajú „investičné kritériá“, ktoré platforma používa na „automatické investovanie“ peňazí veriteľa do pôžičiek spĺňajúcich tieto kritériá.²⁷ Máme za to, že nárast popularity využívania automatizovaného investovania je úzko spojený s nárastom popularity samotného peer to peer lendingu a so zvyšujúcim sa objemom takto preinvestovaných prostriedkov. V tomto ohľade je možné polemizovať nad jedným z deklarovaných pozitív peer to peer

BLOCKCHAIN technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva. Košice: ŠafárikPress, 2021, s.12.

²⁴ NBS [online]. 2019. [cit. 2021-08-06] Automatizované poradenstvo (robo-advice). Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/automatizovane-poradenstvo-robo-advice#2>.

²⁵ ČUNDERLÍK, a kol. *Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky.* Vedecká monografia. Praha: Leges, 2019, s.167.

²⁶ Je potrebné zdôrazniť, že princípy aukcie sa líšia v závislosti od konkrétnej platformy sprostredkujúcej peer to peer lending, ako aj od samotného druhu peer to peer lendingu.

²⁷ ZIEGLER, T. SCHNEOR, R. *Lending Crowdfunding: Principles and Market Development.* In: Shneor R., Zhao L., Flåten BT. (eds) *Advances in Crowdfunding.* Palgrave Macmillan, Cham. 2020, s.85.

lendingu, ktorý je založený na predstave, že pôžička poskytnutá prostredníctvom peer to peer lendingu je zodpovednejšia a má väčšiu sociálnu hodnotu ako bežné bankovníctvo.²⁸ Zároveň máme za to, že miera využívania automatizovaného investovania sa líši v závislosti od druhu platforiem, a to najmä v závislosti o akého investora ide. Inú tendenciu inklinovať k výberu automatizovaného investovania majú skúsení investori a iní drobní investori investujúci do pôžičiek, kde na strane dlžníka stojí spotrebiteľ.

V každom ohľade predstavuje automatizované investovanie novú výzvu pre regulátorov s ohľadom na mieru ochrany investora a už nastavené legislatívne mantinely pri kolektívnom investovaní a správe portfólia. Nariadenie sa vysporiadava s otázkou automatizovaného investovania tak, že využitie automatizovaných procesov v obchodných modeloch, na základe ktorých poskytovateľ služieb hromadného financovania automaticky prideluje finančné prostriedky projektom v súlade s parametrami a ukazovateľmi rizika, ktoré vopred stanovil investor (takzvané automatizované investovanie), subsumuje pod riadenie individuálneho portfólia pôžičiek. Za riadenie individuálneho portfólia pôžičiek Nariadenie považuje *„pridelenie vopred určenej sumy finančných prostriedkov investora, ktorý je pôvodným veriteľom, zo strany poskytovateľa služieb hromadného financovania na jeden alebo viaceré projekty hromadného financovania na jeho platforme hromadného financovania v súlade s individuálnym mandátom, ktorý poskytol investor, na diskrečnom základe podľa jednotlivých investorov.“*²⁹

Následne pre individuálne riadenie portfólia stanovuje osobitný režim čl. 6 Nariadenia, pričom podmienky vzťahujúce sa na riadenie individuálneho portfólia pôžičiek majú byť bližšie špecifikované v regulačných technických predpisoch, vypracovanými orgánom EBA v úzkej spolupráci s orgánom ESMA. Nariadenie upravuje základné vymedzenie mandátu, ktoré poskytuje investor poskytovateľovi služieb hromadného financovania, pričom stanovuje rozsah kritérií, ktoré musí mandát obsahovať. Pri riadení individuálneho portfólia pôžičiek sa dôraz kladie najmä na mieru rizika, ktorému môže byť vystavený investor a to na viacerých úrovniach (kreditné riziko na úrovni portfólia, na úrovni jednotlivých projektov a na úrovni vlastníkov projektu) a informovanosť investora. Detailnejšia úprava týchto dvoch oblastí aj aj predmetom technických predpisov EBA, ktoré zdôrazňujú najmä tendenciu investorov podceňovať riziká pri svojich investíciách vychádzajúc z predpokladu náležitého zhodnotenia rizika zo strany platformy pri každej pôžičke zahrnutej do ich portfólia. Mieru rizika zvyšuje aj skutočnosť, že dlžníci sú zväčša malé podniky a startupy, ktoré nemajú žiadnu úverovú históriu (alebo len veľmi malú).³⁰ V tomto kontexte je potrebné znova upriamiť pozornosť na skutočnosť, že riziká

²⁸ Medzi ďalšie výhody peer to peer lendingu môžeme zaradiť: lepšie úrokové sadzby pre dlžníkov a nižšie poplatky pre veriteľov, poskytnutie úverov dlžníkom, ktorí nespĺňajú kritéria stanovené legislatívou, technické inovácie zlepšujúce kvalitu a rýchlosť poskytovania služieb dlžníkom i veriteľom, bližšie MILNE, A., PARBOTEEAH, P. *The business models and economics of peer-to-peer lending*. Brussel: European Credit Research Institute, 2016, s. 4.

²⁹ čl.2 písm. c) Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2020/1503 zo 7. októbra 2020 o európskych poskytovateľoch služieb hromadného financovania pre podnikanie a o zmene nariadenia (EÚ) 2017/1129 a smernice (EÚ) 2019/1937

³⁰ EBA: Draft Regulatory Technical Standards on Individual Portfolio Management of loans offered by crowdfunding service providers under Art. 6(7) Regulation (EU) 2020/1503

nesú výlučne investori a nie platformy, ktoré sprostredkujú stretnutie dopytu a ponuky investora a dlžníka. V prípade riadenia individuálneho portfólia pôžičiek sa toto riziko zvyšuje ešte o riziko do akej miery poskytovateľ služieb hromadného financovania vyhodnotí kreditné riziko jednotlivých pôžičiek a ako bude prebiehať selekcia pôžičiek vhodných na financovanie/zaradenie do portfólia investora.

V prípade režimu riadenia individuálneho portfólia pôžičiek sa stretávame v Nariadení s modifikáciou niektorých inštitútov:

- Predzmluvná lehota na premyslenie pri nesofistikovaných investoroch sa vzťahuje len na pôvodný investičný mandát, ktorý poskytol nesofistikovaný investor, a nie na investície do konkrétnych pôžičiek uskutočnené na základe tohto mandátu. Týmto sa zabraňuje znefunkčneniu samotnej realizácie riadenia individuálneho portfólia pôžičiek, ktoré by opačným výkladom mohlo nastať.
- Dokument kľúčových investičných informácií sa nahrádza Dokumentom kľúčových investičných informácií na úrovni platformy. Dochádza k modifikácií sprostredkovania informácií investorom, v rámci ktorého sa logicky odbúrava povinnosť vypracovať dokument vlastníkom projektu pre každú ponuku hromadného financovania. Dokument kľúčových informácií na úrovni platformy musí obsahovať informácie o poplatkoch, ktoré sú účtované investorom a informácie týkajúce sa poskytovateľa služieb hromadného financovania s dôrazom na vybrané aspekty pôžičiek, ktoré môžu byť k dispozícii pre individuálne portfólia pôžičiek (ako minimálna a maximálna úroková sadzba, dátum splatnosti, kategórie rizika, miera zlyhania, kľúčové prvky internej metodiky pre posúdenie kreditného rizika jednotlivých projektov). Dôraz sa kladie aj na informovanosť investorov o postupoch, interných metodikách a kritériách výberu projektov hromadného financovania, ako aj o obsluhu portfóliových pôžičiek vrátane situácií, keď vlastník projektu neplní svoje povinnosti a stratégie diverzifikácie rizika.
- Poskytovateľ služieb hromadného financovania je povinný zabezpečiť, aby mal zavedené primerané systémy a kontroly na riadenie rizika a finančné modelovanie pre poskytovanie týchto služieb.

Okrem subsumovania automatizovaného investovania pod riadenie individuálneho portfólia pôžičiek (a ustanovením, podľa ktorého existencia filtračných nástrojov na platforme hromadného financovania by sa nemala považovať za investičné poradenstvo podľa smernice 2014/65/EÚ, pokiaľ uvedené nástroje poskytujú klientom informácie neutrálnym spôsobom, ktorý nepredstavuje odporúčanie) sa Nariadenie s otázkou automatizácie procesov pri riadení portfólia zvlášť nezaobrá.

Tento aspekt je sčasti vyvážený deľbou investorov na sofistikovaných a nesofistikovaných investorov, ako aj modifikáciou jednotlivých ustanovení Nariadenia na režim riadenia individuálneho portfólia pôžičiek.

Z pohľadu peer to peer lendingu, v rámci ktorého na pozíciu dlžníka vystupujú spotrebiteľia zostáva otázka automatizovaného investovania/ riadenia portfólia neupravená. Do popredia tak vystupujú otázky súvisiace s odbornou spôsobilosťou obhospodarovateľa zadávať

pokyny k investíciám na základe voľnej úvahy (aj keď v rámci zadaného mandátu) vo vzťahu k prijímaniu investičných rozhodnutí súvisiacich s obhospodarovaním finančných nástrojov klientov, špecifikácia kritérií mandátu a jeho mantinelov, nedostatočnej aplikácia, resp. neexistencia testu vhodnosti/znalosti v súvislosti s ochranou investora, ako aj v súvislosti s informačnou asymetriou, ktorá je pri automatizovanom riadení portfólia vyššia. Zároveň je potrebné poznamenať, že automatizované investovanie sa stáva čoraz populárnejším aj pri tomto druhu platforiem.³¹

4. DAŇOVÉ ASPEKTY

Pre správnu aplikáciu daňovo právnej úpravy v súvislosti so službami hromadného financovania je potrebné vysporiadať sa s režimom jednotlivých právnych aktov na úrovni Európskej únie, na národnej úrovni, ale aj s legislatívnymi návrhmi. V tomto smere je potrebné vysporiadať sa aj s jednotlivými pojmami, na ktorých stavia predmetná právna úprava.³² Na účely článku sa zaoberáme len vybranými právnymi aktami, ktoré majú najbližší prienik s činnosťou služieb hromadného financovania, neanalyzujeme prijaté alebo plánované kroky v rámci zdaňovania digitálnej ekonomiky či digitálnych služieb. Medzi skúmané právne akty môžeme zaradiť

- i) Návrh Smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb COM/2018/0148 final - 2018/073 (CNS) (ďalej len „Návrh smernice o zdanení digitálnych služieb“),
- ii) Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú pravidlá týkajúce sa zdaňovania príjmov právnických osôb, ktoré sa vyznačujú významnou digitálnou prítomnosťou - COM(2018) 147 final (ďalej len „Návrh smernice o významnej digitálnej prítomnosti“),
- iii) Smernica Rady (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní,
- iv) Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov (ďalej len „Zákon o dani z príjmov“).

Návrh smernice o zdanení digitálnych služieb operuje najmä s pojmom „digitálne rozhranie“, ktoré v zmysle návrhu smernice predstavuje akýkoľvek softvér vrátane webovej lokality alebo jej časti a aplikácií vrátane mobilných aplikácií, ktorý je prístupný pre používateľov. Vychádzajúc z daného pojmu, ako aj z definície zdaniteľných výnosov by bolo možné služby hromadného financovania subsumovať pod režim tejto smernice.³³ Napriek tomu Návrh smernice o zdanení digitálnych služieb explicitne vyníma služby hromadného financovania založené na investovaní a požičiavaní spod jej režimu, nakoľko poskytovatelia týchto služieb zohrávajú rovnakú úlohu ako obchodné miesta a systematickí internalizátori,

³¹ Na Slovensku automatizované investovanie poskytujú takmer všetky peer to peer platformy

³² K vymedzeniu jednotlivých pojmov bližšie aj HRABČÁK, L. STOJÁKOVÁ, M. *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb-hrozba alebo výzva pre normotvorcov?*. In *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*. ročník 8., 2020, číslo 1, s.17-18.

³³ čl.3 „Zdaniteľné výnosy“ Návrhu Smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb COM/2018/0148

a teda nepredstavujú obyčajné sprostredkovanie.³⁴ Naopak crowdfunding založený na donáciách a odmenách, alebo služby poskytované takýmito platformami spočívajúce v umiestňovaní reklamy patria do rozsahu pôsobnosti tejto smernice.

Návrh smernice o významnej digitálnej prítomnosti sa pokúša o komplexné riešenie zdaňovania cezhraničných digitálnych činností právnických osôb z členských štátov EÚ, ako aj zo štátov mimo EÚ, s ktorými členský štát EÚ, v ktorom má právnická osoba významnú digitálnu prítomnosť, neuzavrel zmluvu o zamedzení dvojitého zdanenia. Koncept významnej digitálnej prítomnosti bol vytvorený na zriadenie zdaniteľného nexusu vzťahujúceho sa k určitej jurisdikcii, ktorým by sa rozšíril aj koncept existujúcej stálej prevádzkarne. Zdaniteľný nexus sa vzťahuje na digitálne služby (výnosy z digitálnych služieb, počet ich používateľov, počet zmlúv na digitálne služby), ktoré sú v smernici pozitívne aj negatívne zadefinované³⁵. Predmetná smernica by mala stanoviť štát, v ktorom by platforma s významnou digitálnou prítomnosťou mala platiť dane z príjmov pripísateľných tejto významnej digitálnej prítomnosti.

Smernica Rady (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, tzv. DAC 7 je v poradí šiesta novelizácia smernice, ktorá zakotvuje okrem iného aj výmenu informácií v oblasti daní medzi daňovými správami členských štátov EÚ. Predmetnou smernicou sa má zabezpečiť automatická výmena informácií o príjmoch tzv. aktívnych predávajúcich dosiahnutých z predaja svojich tovarov a služieb cez digitálne platformy³⁶. Aktívnym predávajúcim je každý predávajúci, ktorý počas oznamovacieho obdobia poskytuje príslušnú činnosť alebo sa mu v súvislosti s príslušnou činnosťou počas oznamovacieho obdobia vypláca alebo pripisuje odplata a súčasne je rezidentom členského štátu EÚ, alebo má nehnuteľnosť v EÚ.³⁷ Za príslušnú činnosť sa považuje napr. poskytovanie služby prepravy, doručovania; predaj tovaru; prenájom nehnuteľností a pod. V prvotnom návrhu smernice sa za príslušnú činnosť považovalo aj investovanie a požičavanie prostredníctvom crowdfundingu. To znamená, že by dochádzalo k automatickej výmene informácií aj o príjmoch osôb uskutočňujúcich crowdfundingové aktivity cez digitálne platformy. Z finálneho znenia smernice však boli koniec koncov crowdfundingové aktivity úplne vylúčené.

Na úrovni slovenského právneho poriadku v zákone č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov nachádzame pojem „digitálna platforma“, ktorá je v zmysle zákona hardvérová platforma alebo softvérová platforma potrebná na vytvorenie aplikácií a správu aplikácií.³⁸ Daňové povinnosti sa však vzťahujú iba na poskytovateľov služieb prepravy a ubytovania sprostredkovaných

³⁴ Bližšie čl. 3, Podrobné vysvetlenie konkrétnych ustanovení návrhu Smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb COM/2018/0148

³⁵ Článok 3 bod 5 návrhu smernice o významnej digitálnej prítomnosti

³⁶ OECD vydala dňa 3. júla 2020 dokument s názvom Modelové pravidlá podávania správ prevádzkovateľmi platformami vo vzťahu k predajcom v zdieľanej a „gig“ ekonomike. Dostupné: <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/model-rules-for-reporting-by-platform-operators-with-respect-to-sellers-in-the-sharing-and-gig-economy.htm>

³⁷ Príloha V oddiel 1 časť B bod 2 a bod 3 smernice DAC 7

³⁸ § 2 písm.ag) zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov

prostredníctvom digitálnej platformy.³⁹ Prostredníctvom § 16 ods. 2 tretej vety zákona o dani z príjmov a teda zakotvením digitálnej platformy do nášho vnútroštátneho právneho poriadku došlo k vytvoreniu právnej fikcie vzniku a existencie stálej prevádzkarne, čím došlo k rozšíreniu konceptu stálej prevádzkarne. Avšak je potrebné preskúmať, či tento unilaterálne zavedený koncept digitálnej stálej prevádzkarne bez reálnej fyzickej prítomnosti je v súlade s modelovou zmluvou OECD a OSN, ako aj bilaterálnymi zmluvami o zamedzení dvojitého zdanenia.⁴⁰ Z uvedeného dôvodu je vhodné riešiť uvedenú problematiku nie len na úrovni jedného štátu, ale minimálne celoeurópsky, najlepšie globálne.

Nariadenie neoperuje s pojmom digitálna platforma, ale s pojmom platforma hromadného financovania, ktorú chápe ako verejne prístupný internetový informačný systém, ktorý prevádzkuje alebo spravuje poskytovateľ služieb hromadného financovania. Služby hromadného financovania sú v podmienkach Slovenskej republiky zdaňované prostredníctvom existujúcich daní, pričom sa zameriame na priame dane.⁴¹

V rovine spoločnosti, t.j. platformy poskytujúcej služby peer-to peer lendingu, podliehajú ňou získané príjmy dani z príjmov právnických osôb podľa §2 písm. b) zákona o dani z príjmov. Platforma, ako právnická osoba, má príjem z poplatkov, ktoré mu platí investor (napr. za správu investície) alebo žiadateľ, resp. dlžník (za poskytnutie pôžičky, predčasné splatenie, sankčné poplatky a pod.).

Pri peer to peer lendingu na úrovni investora, kde ako investor vystupuje fyzická osoba, podliehajú ním získané úroky z poskytnutých pôžičiek dani z príjmov ako príjem z kapitálového majetku podľa § 7 ods. 1 písm. c) zákona o dani z príjmov. Tento osobitný základ dane nie je možné znížiť o daňové výdavky okrem povinne plateného poistného.⁴² Fyzická osoba pôsobiaca v rámci peer-to-peer lendingu môže dosiahnuť určitý príjem aj z nákupu alebo predaja pôžičiek na sekundárnom trhu pohľadávok. Tento druh príjmu sa bude klasifikovať ako ostatný príjem podľa § 8 zákona o dani z príjmov. Platforma neplní daňové povinnosti za investora prostredníctvom zrážkovej dane ani iným spôsobom, preto všetky cez platformu dosiahnuté príjmy musí investor zahrnúť do svojho základu dane a podať daňové priznanie v stanovenom termíne.⁴³

³⁹ BONK, F. O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky. In: *Justičná revue*. roč. 70, 2018, č. 12, s. 1342 - 1356.

⁴⁰ K tejto otázke bližšie pozri: CIBUĽA, T., KAČALJAK, M. *Tax treaty override in Slovakia – digital platform permanent establishment*, In: *Bratislava Law Review*, Vol. 2 No. 1 (2018), 80-88., CIBUĽA, T., HLINKA, T., KAČALJAK, M., CHOMA, A. *Digitálna platforma ako stála prevádzkareň*. In: *Právny obzor*, roč. 102, č. 2, 2019, s. 155-167.

⁴¹ Pre bližšie informácie ohľadne zdaňovania crowdfundingu daňou z pridanej hodnoty viď: CHOMA, A. , KAČALJAK, M., CIBUĽA, T. *Režim DPH pri crowdfundingu*. In: *DPH v praxi*. ročník 2019, č. 5

⁴² § 7 ods.4 a ods. 7 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov

⁴³ V prípade ak by investorom bola právnická osoba by príjem z tejto činnosti bol predmetom dane z príjmov právnických osôb.

ZÁVER

Aktuálne nastavená legislatíva na úrovni Európskej únie pokrýva iba problematiku činnosti poskytovania služieb hromadného financovania založeného na požíčianí, kde na pozícií vlastníkov projektu (v tomto prípade dlžníkov) nevystupuje fyzická osoba spotrebiteľ. Právna úprava činnosti peer to peer lendingu, kde na pozícií dlžníka vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ zostáva tak výhradne na národnej úrovni. V prípade absencie právnej úpravy na národnej úrovni, tak ako tomu je aj v prípade Slovenskej republiky, môžeme vzhľadom na charakter tejto činnosti, ako aj na základe predchádzajúceho výskumu a komparáciu s úpravou služieb hromadného financovania založeného na požíčianí v zmysle Nariadenia identifikovať nasledovné problémy:

- i) absencia povinnosti zabezpečiť kontinuitu správy už existujúcich záväzkov pri zániku subjektu prevádzkujúceho peer to peer lending a to najmä v kontexte navzájom utajenej totožnosti investora a dlžníka,
- ii) absencia právnej úpravy automatizovaného poradenstva, ktoré je čoraz častejšie využívané pri peer to peer platformách, kde na pozícií dlžníka vystupuje fyzická osoba nepodnikateľ a s tým súvisiaca nízka miera ochrany investora z pohľadu odbornej spôsobilosti obhospodarovateľa (subjektu prevádzkujúceho peer to peer platformu), absencia špecifikácie kritérií mandátu a jeho mantinelov, nedostatočná aplikácia, resp. neexistencia testu vhodnosti/znalosti/simulácie schopnosti znášať stratu v súvislosti s ochranou investora, zvýšená miera informačnej asymetrie,
- iii) nízka miera ochrany investora v kontexte nejasného vymedzenia informačných povinností na strane poskytovateľa služieb, absencia testu vhodnosti/znalosti/simulácie schopnosti znášať stratu,
- iv) daňové aspekty sú riešené iba v kontexte existujúcich daní, absentuje právna úprava na úrovni Európskej únie, ktorá by túto činnosť podrobila osobitnému režimu,
- v) prekážky v rámci cezhraničného pôsobenia peer to peer lendingových platforiem z dôvodu existencie rôznych národných úprav, resp. ich absencia,
- vi) narúšanie režimu zameraného na znižovanie vysokej preúverovanosti domácnosti, skúmania bonity spotrebiteľa zavedeného smernicou o spotrebiteľských úveroch.

Je podstatné poznamenať, že problematiku peer to peer lendingu, ktorá nepatrí pod pôsobnosť Nariadenia rieši novo predostretý Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o spotrebiteľských úveroch zo dňa 30. 6. 2021, ktorý sa nachádza v období predkladania spätnej väzby. Z daného dôvodu je v rámci ďalšej vedeckej činnosti potrebné sa zamerať aj na analýzu vybraných otázok v kontexte tohto návrhu. Vybranú problematiku je potrebné podrobiť ďalšiemu skúmaniu aj v dôsledku absencie štúdií zameraných na peer to peer lending na národných úrovniach.⁴⁴

⁴⁴ Nakoľko sú k dispozícii najmä štúdie rozoberajúce peer to peer lending v podmienkach Číny a Spojených štátov amerických. ZIEGLER, T. SCHNEOR, R. *Lending Crowdfunding: Principles and Market Development*. In: Shneor R., Zhao L., Flåten BT. (eds) *Advances in Crowdfunding*. Palgrave Macmillan, Cham. 2020, s. 87.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BACHMANN,A.,BECKER,A.,BUERCKNER,D.,et.al. *Peer-to-Peer Lending – A Literature Review*. In *Journal of Internet Banking and Commerce*. ISSN 1204-5357,vol.16, 2011,no.2, s. 1–18.
2. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS & FINANCIAL STABILITY BOARD. *Market Structure, Business Models and Financial Stability Implications Bank for International Settlements*. ISBN 978-92-9259-051-2,2017, s. 48. Dostupné na https://www.bis.org/publ/cgfs_fsb1.pdf
3. BELLEFLAME, P., LAMBERT, T., SCHWIENBACHER, A. *Crowdfunding: Tapping the Right Crowd*. In *Journal of Business Venturing*. ISSN 0883-902629, 29, 2014, 5, s. 585–609.
4. BONK, F. *O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky*. In. *Justičná revue*. ISSN. 1335-6461, roč. 70, 2018, č. 12, s. 1342 - 1356.
5. CIBUĽA, T., KAČALJAK, M. *Tax treaty override in Slovakia – digital platform permanent establishment*, In: *Bratislava Law Review*, Vol. 2 No. 1,2018, s. 80-88.
6. CIBUĽA, T.,HLINKA,T., KAČALJAK, M.,CHOMA,A. *Digitálna platforma ako stála prevádzkareň*. In: *Právny obzor*. ISSN (print) 0032-6984, roč. 102, č. 2, 2019, s. 155-167.
7. CHOMA. A. , KAČALJAK, M., CIBUĽA, T. *Režim DPH pri crowdfundingu*. In. *DPH v praxi*. ročník 2019, č. 5.
8. ČUNDERLÍK, a kol. *Inovatívne a atypické modely správy majetku na finančnom trhu a súvisiace otázky*. Vedecká monografia. Praha: Leges,2019. 184 s. ISBN 978-80-7502-405-3.
9. DAUDRIKH, Y. *Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic*. In *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration*. Scientific monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020, ISBN 978-9984-774-28-2, s.416.
10. HOBZA, M., VONDRÁČKOVÁ, A. *The New Financial Crowdfunding Regulation and Its Implications for Investment Services under MiFID II*.In *Prague Law Working Papers Series*. ISSN 2336-5811, No. III/2, 2020, s.1-22.
11. HRABČÁK, L. a kol. *BLOCKCHAIN technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice: ŠafárikPress, 2021, s.116.
12. HRABČÁK,L.STOJÁKOVÁ,M. *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb-hrozba alebo výzva pre normotvorcov?*.In *STUDIA IURIDICA Cassoviensia*. ISSN 1339-3995, ročník 8. 2020, číslo 1, s.15-28.
13. MILNE, A., PARBOTEEAH, P. *The business models and economics of peer-to-peer lending*. Brussel: European Credit Research Institute,2016. ISBN 978-94-6138-526-0.
14. MOLLICK, E. *The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study*. In *Journal of Business Venturing*, ISSN 0883-902629, (1), 2014, s. 1–16.
15. RADVAN, M, KOLÁŘOVÁ, Z. *Airbnb Taxation*. In *The financial law towards challenges of the XXI century: (conference proceedings)*. 1st ed. Brno: Masaryk university, 2020. s. 481-494. ISBN 978-80-210-9597-7.

16. SCHMODT.J. [online] [cit. 2021-08-06] *What is Balance Sheet Lending? How is it different from typical P2P Lending?* Dostupné na <https://p2pmarketdata.com/balance-sheet-lending/>
17. SHORT,J.C.,KETCHEN,D.J.,McKENNY, A.F. et al. *Research on crowdfunding: reviewing the (very recent) past and celebrating the present.* In *Entrepreneurship Theory and Practice*. ISSN: 1540-6520, Vol. 41,2017, No. 2, s. 149-160.
18. ZIEGLER,T.SCHNEOR,R. *Lending Crowdfunding: Principles and Market Development.* In: Shneor R., Zhao L., Flåten BT. (eds) *Advances in Crowdfunding*. Palgrave Macmillan, Cham. ISBN 978-3-030-46311-3, 2020,s.531.
19. ZIEGLER, T.SCHNEOR, R. WENZLAFF,K. et al. *Shifting Paradigms—The 4th European Alternative Finance Benchmarking Report.* Cambridge: Cambridge Centre for Alternative Finance, 2019, s. 543. Dostupné na <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/publications/shifting-paradigms/#.YSIdiogzY2w>
20. ZIEGLER, T. SHCNEOR, R., WENZLAFF, K. et al. *The 2nd Global Alternative Finance Market Benchmarking Report.* Cambridge: Cambridge Centre for Alternative Finance, 2021, s. 228. Dostupné na <https://www.jbs.cam.ac.uk/faculty-research/centres/alternative-finance/publications/the-global-alternative-finance-market-benchmarking-report/>

KONTAKT NA AUTORA

simona.hesekova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č.6
P.O.BOX 313, 810 00 Bratislava

andrea.szakacs@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č.6
P.O.BOX 313, 810 00 Bratislava

Na ceste k digitálnemu euru¹

On the road to the digital euro

JUDr. Ladislav Hrabčák²

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-11>

Abstrakt

Digitálna (priemyselná) revolúcia 4.0 prináša so sebou viaceré fenomény, medzi ktoré nepochybne patrí aj digitálne euro, ktorého zavedenie je momentálne v štádiu ideí. Predostretý príspevok pojednáva o vybraných otázkach súvisiacich so zavedením digitálneho eura, na ktoré ponúka aj určité odpovede. Cieľom tohto príspevku je na základe analýzy recentných iniciatív v uvedenej oblasti výskumu a aktuálneho právneho rámca na úrovni európskej a národnej sformulovať určité závery a návrhy v rovine de lege ferenda súvisiace so zavedením digitálneho eura. Za účelom naplnenia takto formulovaného cieľa sme si nastolili aj hypotézu - primárne právo EÚ a súvisiace právne akty vytvárajú pre úniových normotvorcov dostatočný právny základ a mandát pre zavedenie digitálneho eura, ktorú sme podrobili overovaniu. Pri výskume boli využité viaceré metódy písania vedeckých prác, no najmä analýza, syntéza a dedukcia, ktoré sme aplikovali v ich vzájomných súvislostiach.

Kľúčové slová:

mena, menové právo, euro, digitálne euro

Abstract

The digital (industrial) revolution 4.0 brings with it several phenomena, including the digital euro, the introduction of which is currently at the stage of ideas. The present article deals with selected questions related to the introduction of the digital euro, to which it also offers some answers. The aim of this paper is to formulate certain conclusions and proposals de lege ferenda related to the introduction of the digital euro on the basis of an analysis of recent initiatives in this field of research and the current legal framework at European and national level. In order to meet the goal formulated in this way, we also set the hypothesis - primary EU law and related legal acts create a sufficient legal basis for Union legislators and a mandate for the introduction of the digital euro, which we have subjected to verification. Several methods of writing

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124. Tento príspevok je zároveň výstupom z grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „*Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)*“.

² Autor je interným doktorandom na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a zároveň aj doktorandom v kombinovanej forme na Právnickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne. Vo svojej publikačnej činnosti sa zameriava najmä na oblasť vzťahu práva a moderných technológií a taktiež na problematiku daňových únikov a možnosťami ich predchádzania či zamedzenia

scientific papers were used in the research, but especially analysis, synthesis and deduction, which we applied in their interrelationships.

Key words:

currency, monetary law, euro, digital euro

JEL kód: K00

ÚVOD

„Snažíme sa zabezpečiť, aby mali občania a podniky v digitálnom veku aj naďalej prístup k najbezpečnejšej forme peňazí – k peniazom centrálnej banky.“³

Christine Lagardová, prezidentka ECB

Rok 2020 sa zapíše do dejín ako rok pandémie nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID – 19 a s tým súvisiacej sanácie následkov v oblasti ekonomickej, zdravotníckej, resp. zdravotnej, ale i tej sociálnej. Prijímanie reštriktívnych opatrení zo strany vlád jednotlivých štátov v snahe zamedziť šírenie koronavírusu SARS-CoV-2 sa dotklo mnohých podnikateľských subjektov, ktoré nemohli vykonávať svoju podnikateľskú činnosť buď úplne alebo iba v obmedzenom rozsahu, zamestnanci začali vykonávať prácu z domu a mnohé iné fenomény, na ktoré sme neboli zvyknutí a stali sa súčasťou bežného života jednotlivcov. Dopady ekonomickej krízy viedli aj k mnohým bankrotom či hromadným prepúšťaniam, a to aj napriek štátnym kompenzáciám, ktoré v mnohých prípadoch prišli oneskorene či neboli adekvátne vzhľadom na závažnosť a rozsah následkov tejto krízy.

Aj napriek týmto negatívnym faktorom bolo možné badať v období na prelome rokov 2020 a 2021 nevidaný nárast kapitálu na finančných trhoch a krypto burzách, čo vyústilo do rastu cien akcií a kryptoaktív. Viacerí ekonómovia pripisujú tento jav ekonomickej pomoci v podobe tzv. helikoptérových peňazí poskytovanej domácnostiam v Spojených štátoch amerických.⁴ Vzhľadom na to, že spotreba bola do istej miery obmedzená a poniektorí jednotlivci tak disponovali voľnými peňažnými prostriedkami, dochádzalo z ich strany ku špekulatívnym konaniam v snahe o ich zhodnotenie práve spomínaným spôsobom – investovaním.

³ Európska centrálna banka. *Digitálne euro* [online]. ecb.europa.eu [cit. 05.08.2021]. https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/html/index.sk.html

⁴ Bližšie: napr. Vox. *Why stocks soared while America struggled* [online]. vox.com [cit. 05.08.2021]. <https://www.vox.com/business-and-finance/22421417/stock-market-pandemic-economy>

Nárast kapitálu na kryptoburzách sa stal taktiež impulzom k zintenzívneniu diskusií na úrovni Európskej únie (ďalej aj ako „EÚ“) vo vzťahu k zavedeniu vlastnej digitálnej „meny“ v kontexte čoraz väčšmi preferovanej bezhotovostnej platby v období, ktoré možno označiť ako digitálnu (priemyselnú) revolúciu 4.0. K akcelerácii uprednostňovania bezhotovostného platobného styku nepochybne prispela aj pandémia ochorenia COVID-19. Diskusie sú len na počiatku a EÚ neprichádza ešte s konkrétnym návrhom riešenia uvedenej problematiky, pričom sú tu viaceré otázky, ktoré musia byť zodpovedané pred zavedením digitálneho eura. Čo je vlastne digitálne euro vo svojej podstate? Komu a na aké účely bude slúžiť? Je vytvorený adekvátny právny základ pre zavedenie digitálneho eura v rámci primárneho práva EÚ? Sú pripravené vnútroštátne právne úpravy na zavedenie tejto digitálnej meny? Ide len o zlomok otázok, ktoré nám vyvstávajú v súvislosti s digitálnym eurom.

EÚ však nemá prvenstvo, pokiaľ ide o zavedenie svojej digitálnej meny. Na vlnu digitalizácie zareagovala ako prvá Čína, ktorá zaviedla tzv. digitálny yuan. Prípravné práce na digitálnom yuane sa plynule preklonili už do fázy realizačnej.⁵ Dokonca, transakcie s touto digitálnou menou dosiahli 5,3 miliardy USD.⁶ Iným prípadom je zase Salvádor, ktorý otázku digitálnej meny vyriešil svojším spôsobom a to tak, že kryptoaktívum Bitcoin (BTC) uznal za zákonné platidlo.⁷ V tomto prípade sa však nejedná o menu v tom štandardnom ponímaní (viď nižšie).⁸

Je teda evidentné, že pred vedou o finančnom práve stoja ďalšie významné a veľmi aktuálne otázky, ktorými sa mení pohľad na určité štandardné právne inštitúty.⁹ Týmto príspevkom neašpirujeme na zodpovedanie všetkých sporných otázok a svoju pozornosť upriamime len na vybrané skutočnosti, resp. problémy, ktoré sú svojou povahou podľa nášho názoru esenciálne, a ktoré musia byť zodpovedané ešte pred zavedením digitálneho eura. Konkrétne ide o otázku právneho základu pre vydávanie/emisiu digitálneho eura v primárnom práve a na to nadväzujúcej právnej úpravy (v aktoch sekundárneho práva).

Z uvedeného dôvodu sme si v rámci predostretého príspevku stanovili za cieľ na základe analýzy recentných iniciatív v uvedenej oblasti výskumu a aktuálneho právneho rámca na úrovni európskej a národnej sformulovať určité závery a návrhy v rovine *de lege ferenda*

⁵ Deutsche Bank. *Digital yuan: what is it and how does it work* [online]. db.com [cit. 05.08.2021]. https://www.db.com/news/detail/20210714-digital-yuan-what-is-it-and-how-does-it-work?language_id=1

⁶ Bloomberg. *China's Digital Yuan Trial Reaches \$5.3 Billion in Transactions* [online]. bloomberg.com [cit. 05.08.2021]. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-07-16/china-s-digital-yuan-trial-reaches-5-3-billion-in-transactions>

⁷ BBC. *El Salvador makes cryptocurrency legal tender* [online]. bbc.com [cit. 05.08.2021]. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57398274>

⁸ Bližšie: napr. POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M.: *Bitcoin a jeho finančno-právne východiská*. In: Právo, obchod, ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020. s. 217-228 alebo aj STOJÁKOVÁ, M.: *Teoreticko-právne postrehy využitia technológie Blockchain vo finančnom sektore*. In: Právo, obchod, ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. s. 513-520.

⁹ K ďalším okruhom otázok vedy o finančnom práve bližšie: napr. BUJŇÁKOVÁ, M., KICOVÁ, A.: *Aktuálne otázky verejných financií*. In: Dny práva 2011 – Days of Law 2011: Finance verejného sektoru (právni a ekonomické aspekty jeho fungování). Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 32-38.

súvisiace so zavedením digitálneho eura. Na účely naplnenia predmetného cieľa podrobíme overeniu túto hypotézu:

- primárne právo EÚ a súvisiace právne akty vytvárajú pre úniových normotvorcov dostatočný právny základ a mandát pre zavedenie digitálneho eura.

Vyššie formulovanému cieľu ako aj nastolenej hypotéze zodpovedá štrukturálne usporiadanie tohto príspevku, v rámci ktorého sme zvolili štandardný postup od objasnenia určitých všeobecno – teoretických východísk až osobitne k problematike digitálneho eura, jeho pojmovému vymedzeniu, objasneniu podstaty a právneho základu pre zavedenie a emisiu digitálneho eura v rámci krajín Eurosystemu. Pri realizácii výskumu v danej oblasti sme zvolili viaceré metódy písania vedeckých prác, no najmä analýzu, syntézu a dedukciu, ktoré sme aplikovali v ich vzájomných súvislostiach. Pre účely tohto príspevku sme vychádzali z viacerých dokumentov Európskej centrálnej banky (ďalej aj ako „ECB“), no najmä z dokumentu označeného ako „*Report on digital euro*“ z októbra roku 2020.¹⁰

1. DIGITÁLNE EURO – POJEM, PODSTATA A POVAHA

Prv než pristúpime k právnemu základu a regulačnému rámcu digitálneho eura, musíme začať objasnením teoreticko – právnych východísk pre digitálne euro. Vo všeobecnosti možno menu¹¹ označiť ako konkrétnu sústavu peňazí zavedenú v určitom štáte a systematicky upravenú právnym poriadkom tohto štátu.¹² Treba dodať a doplniť, že sa môže jednať aj o formu nadnárodných, resp. medzinárodných peňazí, čo je aj prípad samotného eura, ktoré je zavedené v rámci tých členských štátoch EÚ, ktoré sú súčasťou Eurozóny.¹³

Pokiaľ ide o digitálne euro, tak tu nemožno hovoriť o novej mene, ktorá by sa zavádzala paralelne popri štandardnom eure, ktoré už aktuálne poznáme, ale jedná sa skôr o odlišnú podobu eura. Tu sa natíska otázka, či už v súčasnosti nemožno hovoriť o digitálnom eure v kontexte peňažných prostriedkov vedených na účtoch v bankách (tzv. elektronické peniaze). Na túto otázku je možné odpovedať kladne s tým, že rozdiel je v tom, že elektronické peniaze sú vždy naviazané na tradičné formy peňazí (bankovky a mince), ktorými musia byť kryté.¹⁴ Pri digitálnou eure budú peniaze priamo emitované v digitálnej podobe bez potreby vydávania „hmotných“ peňazí.¹⁵ Elektronické peniaze sú tvorené bankami či inými sprostredkovateľmi, kdežto digitálne euro (resp. digitálne peniaze vo všeobecnosti) bude tvorené centrálnymi

¹⁰ Európska centrálna banka. *Report on a digital euro* [online]. ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021]. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf

¹¹ Menu nemožno zamieňať s peniazmi, ktoré nie sú kategóriou právnou, ale ekonomickou.

¹² BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2017. s. 454.

¹³ Porov.: MRKÝVKA, P.: *Propedeutika finančného práva I. Obecná časť*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 94.

¹⁴ Národná banka Slovenska. *Potrebujeme a chceme digitálne peniaze?* [online]. nbs.sk [cit. 06.08.2021]. https://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/spravy-vseobecne/detail-tlacovej-spravy/_potrebujeme-a-chceme-digitalne-peniaze

¹⁵ Jedným dychom je potrebné dodať, že už v súčasnosti veľká časť transakcií medzi centrálnou bankou a komerčnými bankami prebieha len vo virtuálnom priestore.

bankami, t. j. jeho emitentmi. Európske inštitúcie ešte nemajú zodpovedanú otázku základnej platformy digitálneho eura, no jednou z možností je aj využitie technológie Blockchain, ktorá je príznačná práve pre kryptoaktíva.¹⁶ To by predstavovalo ďalšiu odlišnosť od elektronických peňazí.

Nemožno však automaticky digitálne euro označiť za druh kryptoaktíva aj napriek prípadnej architektúre založenej na Blockchaine, čo je potrebné zdôrazniť. Pri kryptoaktívach existuje u väčšiny vedeckej obce vzácna zhoda v tom, že ich označovanie za virtuálne meny alebo iným obdobným ekvivalentom, je nesprávne a zavádzajúce.¹⁷ Možno tento poznatok aplikovať aj v prípade digitálneho eura? Tu je potrebné nadviazať na to, čo sme uviedli vyššie, že digitálne euro predstavuje len digitálne podobu peňažných prostriedkov vo forme, ktorou je euro. Nejde tak o samostatné platidlo a dokonca sú tu aj ďalšie odlišnosti od kryptoaktív. Môžeme teda akceptovať označenie digitálneho eura za menu, čo je vylúčené pri kryptoaktívach.

Digitálne euro sa líši aj od tzv. stable coinov, ktoré predstavujú kryptoaktíva s relatívne stabilnou hodnotou. Práve tie možno vymedziť ako digitálne hodnotové jednotky, ktoré nie sú formou akejkoľvek konkrétnej meny a ktoré sa „spoliehajú“ na nastavenie stabilizácie – nástroje na minimalizáciu výkyvov ich ceny voči mene alebo menám.¹⁸ Medzi takéto stable coins patrí Binance USD (BUSD),¹⁹ Tether USD (USDT)²⁰ a im podobné kryptoaktíva, ktorých počet pre ich obľúbenosť neustále stúpa. Spomínané kryptoaktíva, resp. ich hodnota sa viaže konkrétne na menu – americký dolár (USD). Nie je to však podmienkou a môžu sa viazať aj na inú menu. U väčšiny kryptoaktív je však volatilita enormne vysoká a môžeme teda konštatovať, že ide tu o ďalší diferenciačný znak digitálneho eura a kryptoaktív. Platí, že Eurosystem zodpovedá vo vzťahu k občanom EÚ za to, aby hodnota platobných nástrojov a ich kúpna sila sa časom nemenila.²¹ Tento atribút nie je vlastný pre kryptoaktíva (vrátane stable coinov).

Za odlišnosť digitálneho eura možno označiť aj to, že pôjde o platidlo stále pod dohľadom inštitúcie, resp. inštitúcií, ktorými budú centrálné banky štátov Eurozóny. Centralizácia, ktorá je s otázkou dohľadu nevyhnutne spätá, je však niečím, čo je v rozpore s architektúrou tzv. Distributed Ledger Technology (ďalej aj ako „DLT“) a Blockchain technológie ako

¹⁶ Bližšie: EURACTIV. *Bude mať euro svoju digitálnu formu? Rozhodne sa v apríli* [online]. euractiv.sk [cit. 03.08.2021]. <https://euractiv.sk/section/digitalizacia/news/bude-mat-euro-svoju-digitalnu-formu-rozhodne-sa-v-aprili/>

¹⁷ HRABČÁK, L.: „Virtuálna mena“ a právo. In: Vplyv moderných technológií na právo: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. s. 99-110.

¹⁸ Európska centrálna banka. *Occasional Paper Series. ECB Crypto-Assets Task Force* [online]. ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021].

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op247~fe3df92991.en.pdf?b85631de8b2fdfa5395c2a4c87de05e1>

¹⁹ Bližšie: BINANCE. *Binance USD (BUSD)* [online]. binance.com [cit. 03.08.2021]. <https://www.binance.com/en/busd>

²⁰ Bližšie: Tether. *Digital money for a digital age* [online]. tether.to [cit. 03.08.2021]. <https://tether.to/>

²¹ Európska centrálna banka. *Report on a digital euro* [online]. ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021]. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf

najznámejšieho predstaviteľa DLT sietí.²² Práve tieto distribuované siete sa zakladajú na decentralizácii. Digitálne euro by bolo bezrizikovou formou peňazí centrálnej banky (t. j. digitálnym reprezentantom hotovosti), čo znamená, že by bolo vydávané centrálnou bankou a zostávalo by v jej zodpovednosti.²³

Ako aj ECB v tejto súvislosti uvádza, tak peniaze komerčných bánk a elektronické peniaze sú, naopak, pasívami dohliadaných súkromných subjektov. Vo všeobecnosti platí, že emisia peňazí musí byť v súlade s právnymi predpismi a vydávajúca súkromná inštitúcia podlieha dohľadu. Týmto sa zabezpečuje relatívne účinná a efektívna ochrana práv a právom chránených záujmov klientov takýchto inštitúcií. Netreba opomínať to, že vklady v bankách sú chránené vytvorenými mechanizmami ochrany vkladov.²⁴ Naopak, kryptoaktíva nie sú chránené obdobnými inštrumentmi pre prípad zlyhania na strane ich emitentov.

Digitálne euro by malo byť všeobecne akceptovateľné a likvidné. To neplatí pri kryptoaktívach, ktoré sa nedajú všeobecne využívať na ich primárny účel ako platobný prostriedok a ich využitie sa obmedzuje len na určitý okruh subjektov, ktoré ich ako platidlo akceptujú.²⁵ Predmetná funkcia kryptoaktív tak šla do úzadia a tie sa skôr využívajú ako špekulatívny nástroj na zhodnotenie peňažných prostriedkov a teda využívajú sa ako uchovávateľ hodnôt či investičný nástroj. Obmedzený okruh „investorov“ však činí kryptoaktíva, resp. trh s kryptoaktívami nelikvidným.

Zásadnou odlišnosťou digitálneho eura je aj to, že kryptoaktíva nie sú právne regulované, resp. jestvujúcu právnú úpravu možno označiť za značne fragmentovanú a nepremyslenú. To je spôsobené tým, že doposiaľ neexistuje žiadna komplexná úprava postavenia kryptoaktív a právne úpravy sa obmedzujú len na parciálne otázky ako napr. zdaňovanie príjmov z dispozícií s kryptoaktívami.²⁶ Taktiež absentuje akákoľvek komplexnejšia úprava na medzinárodnej či aspoň európskej úrovni a uvedená otázka je čisto v kompetencii národných štátov. To by bolo, samozrejme, aj neprijateľné z pohľadu komunity, ktorá používa kryptoaktíva so zreteľom na to, že táto vlastnosť robí kryptoaktíva pre populáciu veľmi atraktívnou a malo by to, resp. mohlo by to mať negatívny dopad na ich tržnú kapitalizáciu.

²² Bližšie: HRABČÁK, L. a kol.: *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice. ŠafárikPress, 2021. s. 116.

²³ Európska centrálna banka. *Report on a digital euro* [online]. ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021]. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf

²⁴ Možno poukázať pri tom na príklade Slovenskej republiky, kde boli vytvorené obdobné fondy, a to menovite Fond ochrany vkladov či Garančných fond investícií.

²⁵ Takéto subjekty však neakceptujú kryptoaktíva an bloc, ale skôr sa to týka len tých najznámejších druhov kryptoaktív s najvyššou tržnou kapitalizáciou (najmä Bitcoin a Ethereum).

²⁶ Neregulovanosť búrz s kryptoaktívami je zásadnou odlišnosťou od finančných trhov všeobecne (bližšie k právnej úprave finančných trhov pozri: napr. ČERVENÁ, K., PRIEVOZNÍKOVÁ, K.: *Regulation of financial services in the Slovak Republic*. In: XIIIth International Scientific Conference System of Financial Law : Financial Markets: conference proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 186-209 alebo aj ŠTRKOLEC, M.: *Private legal and public legal interaction of the financial market legislation*. In: XIIIth International Scientific Conference System of Financial Law : Financial Markets: conference proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 38-50.).

Tabuľka č. 1 obsahuje zhrnutie najzásadnejších rozdielov medzi digitálnym eurom a kryptoaktívami.

Tabuľka č. 1: Digitálne euro vs. kryptoaktíva

	Digitálne euro	Kryptoaktíva
Vysoká volatilita	Nie	Áno
Decentralizácia	Nie	Áno
Dohľad	Áno	Nie
Všeobecná akceptácia	Áno	Nie
Komplexná pr. regulácia	Áno	Nie

Zdroj: vlastná tvorba

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti je potrebné brať načrtnuté rozdiely relatívne, keďže digitálne euro (vrátane jeho právnej úpravy) ešte nepozná svoju finálnu podobu a vychádzame len z pracovných dokumentov vypracovaných ECB. V ďalšom texte pristúpime k analýze potenciálneho právneho základu a regulačného rámca digitálneho eura zamýšľaného zo strany ECB, ktorá nastolenú tému považuje ako jednu z priorit a je v uvedenej oblasti veľmi aktívna.

2. NIEKOĽKO POZNÁMOK K PRÁVNEMU ZÁKLADU A REGULAČNÉMU RÁMCU DIGITÁLNEHO EURA

Jednou z najpodstatnejších otázok, ktorú bude nevyhnutné zodpovedať ešte pred tým, ako pristúpi EÚ k vydávaniu digitálneho eura, je právny základ pre jeho emisiu. V zásade platí, že právny základ pre vydávanie digitálneho eura sa bude líšiť v závislosti od účelu použitia digitálneho eura a jeho statusu, ktorý mu bude po konsenze na úrovni priznaný. Do úvahy v tomto smere prichádzajú tieto varianty, s ktorými pracuje aj ECB vo svojom dokumente „*Report on a digital euro*“ z októbra roku 2020:

- digitálne euro ako zákonné platidlo,
- digitálne euro ako nástroj menovej politiky,
- digitálne euro ako nástroj sprístupnený súkromným subjektom, a
- digitálne euro ako zúčtovacia jednotka.²⁷

Prvý zmienený variant – digitálne euro ako zákonné platidlo – by predstavovalo prístup, kedy by malo digitálne euro všeobecné využitie. V ostatných prípadoch možno hovoriť o obmedzenom využívaní digitálneho eura bez priznania statusu zákonného platidla. Daná otázka však nie je ešte zodpovedaná a vedú sa o nej na úrovni EÚ rozsiahle diskusie za participácie vedeckej obce, ale i širšej verejnosti. Závažnosť tejto diskusie podčiarkuje aj to, že

²⁷ Európska centrálna banka. *Report on a digital euro* [online]. ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021]. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf

verejnost' mala možnosť po relatívne dlhý čas zasielať ECB svoje pripomienky a podnety týkajúce sa digitálneho eura.

Pre prípad, že sa bude **digitálne euro vydávať ako nástroj rovnocenný bankovkám**, ECB uvádza ako najvhodnejší základ pre jeho emisiu čl. 128 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej aj ako „ZFEÚ“) v spojení s čl. 16 Štatútu Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky (ďalej aj ako „Štatút ESCB a ECB“). Podľa čl. 128 ods. 1 ZFEÚ, citujeme: „*Európska centrálna banka má výlučné právo povoľovať vydávanie eurobankoviek v Únii. Tieto bankovky môžu vydávať Európska centrálna banka a národné centrálné banky. Bankovky vydané Európskou centrálnou bankou a národnými centrálnymi bankami sú jedinými bankovkami, ktoré majú v Únii výlučné postavenie zákonného platidla.*“²⁸ To, že citované ustanovenie je všeobecné a nekonkretizuje podobu vydávaných eurobankoviek nás vedie ku konštatovaniu, že primárne právo EÚ vytvára právny základ pre emisiu digitálneho eura ako nástroja rovnocenného bankovkám. V takomto prípade by teda nebola nevyhnutná ďalšia zmena v rámci zmlúv a digitálnemu euru by bol priznaný status zákonného platidla s jeho všetkými atribútmi (vrátane s tým spätej povinnosti ho akceptovať ako platidlo). Okrem toho ECB poukazuje na čl. 16 Štatútu ESCB a ECB upravujúci (výlučné) oprávnenie Rady guvernérov povoľovať vydávanie bankoviek v EÚ a oprávnenie ECB a národných centrálnych bánk vydávať bankovky.²⁹

Ďalší variant, s ktorým ECB pracuje v súvislosti s účelom digitálneho eura, je jeho používanie ako **nástroja menovej politiky**. ECB v tomto prípade prirovnáva digitálne euro k rezervám centrálnych bánk a právny základ nachádza v čl. 127 ods. 2 ZFEÚ a prvej vete čl. 20 Štatútu ESCB a ECB. Pokiaľ ide o spomínaný článok ZFEÚ, tak ECB zrejme chce subsumovať toto oprávnenie Európskeho systému centrálnych bánk (ďalej aj ako „ESCB“) pod základné úlohy realizované prostredníctvom ESCB – definovať a uskutočňovať menovú politiku Únie. Možno vidieť aj nadväznosť čl. 20 Štatútu ESCB a ECB (Iné nástroje menovej kontroly), ktorý ustanovuje už konkrétne, že Rada guvernérov môže dvojtretinovou väčšinou hlasov rozhodnúť o použití iných operatívnych metód menovej kontroly, ktoré pokladá za vhodné. Je však otázkou, či zavedenie digitálneho eura ako nástroja menovej politiky možno považovať a označiť za nástroj, resp. metódu (ako to uvádza úniový normotvorca) menovej kontroly. Podľa nášho názoru digitálne euro postráda akýkoľvek kontrolný aspekt, a preto odvolávka na čl. 20 Štatútu ESCB a ECB je v tomto prípade irelevantná. Vzhľadom na vyššie uvedené však EÚ má určitú oporu v primárnom práve, a to konkrétne v čl. 127 ods. 2 ZFEÚ, ktorý vytvára dostatočný a všeobecný právny základ pre emisiu digitálneho eura ako nástroja menovej politiky v rámci EÚ.

Pokiaľ ide o **digitálne euro ako nástroj sprístupnený súkromným subjektom**, tak obdobne aj tu ECB poukazuje na právny základ v čl. 127 ods. 2 ZFEÚ. I keď to ECB bližšie nekonkretizuje, snaha by bola zrejme o hľadanie východiska pre emisiu digitálneho eura ako nástroja sprístupneného súkromným subjektom v úlohe ESCB podporovať plynulé fungovanie

²⁸ Zmluva o fungovaní Európskej únie, čl. 128 ods. 1

²⁹ Bližšie: Štatút Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky, čl. 16

platobných systémov. Digitálne euro má bez pochyb potenciál byť elementom, ktorý je spôsobilý prispieť k plynulému fungovaniu platobných systémov (za predpokladu vytvorenia vhodnej infraštruktúry). Aj tu sa zároveň odvoláva ECB vo svojej správe na Štatút ESCB a ECB, konkrétne jeho čl. 17 upravujúci vedenie účtov v ECB a v národných centrálnych bankách. Nadväznosť medzi čl. 127 ods. 2 ZFEÚ a uvedeným článkom Štatútu ESCB a ECB nepochybne existuje, avšak takúto paralelu nenachádzame vo vzťahu k digitálnemu euru. Túto skutočnosť si uvedomuje aj samotná ECB, ktorá uvádza, že čl. 17 Štatútu ESCB a ECB nemôže slúžiť ako jediný, resp. výlučný právny základ pre emisiu digitálneho eura ako nástroja slúžiaceho súkromným subjektom.

Digitálne euro môže slúžiť aj ako **zúčtovacia jednotka** a ECB počíta aj s týmto možným variantom. Oprávnenie vydávať digitálne euro ako zúčtovacie médium by malo prameniť z čl. 127 ods. 2 ZFEÚ, ktorý sme už uvádzali vyššie v súvislosti s digitálnym eustom ako nástrojom menovej politiky či nástrojom sprístupneným súkromným subjektom. Okrem toho aj tu, obdobne ako aj vo vyššie uvedených prípadoch, ECB poukazuje na Štatút ESCB a ECB. Malo by sa jednať o čl. 22 Štatútu ESCB a ECB, podľa ktorého: *„ECB a národné centrálné banky môžu poskytnúť zariadenie a ECB môže vydávať nariadenia na zabezpečenie účinnosti a spoľahlivosti zúčtovacích a platobných systémov v rámci Únie a voči iným krajinám.“*³⁰ Právny základ digitálneho eura ako zúčtovacej jednotky (čl. 127 ods. 2 ZFEÚ) je teda adekvátny a je možná jeho emisia aj za aktuálneho právneho stavu.

Už z uvedeného je zrejmé, že so zreteľom na všeobecnosť ustanovení ZFEÚ či Štatútu ESCB a ECB možno nájsť právny základ pre emisiu digitálneho eura v prípade všetkých zamýšľaných variantov, s ktorými momentálne ECB pracuje vo svojich pracovných dokumentoch. Podľa nášho právneho názoru však je viac ako len žiaduca podrobnejšia právna úprava v aktoch sekundárneho práva v zmysle čl. 288 ZFEÚ, no najmä smerniciach a nariadeniach. Obdobne budú nútené pristúpiť k prijatiu relevantnej vnútroštátnej právnej úpravy aj štáty tvoriace Eurosystem. Aktuálne aj s ohľadom na skutočnosť, že ECB nemá presnú predstavu o účele digitálneho eura, na ktorý bude slúžiť, to nie je možné, a preto bude potrebné naň určitý čas počkať a následne túto úpravu podrobiť kritickému zhodnoteniu.

ZÁVER

Predostretý príspevok pojednával o jednom z fenoménov digitálnej éry – digitálnom eure. Keďže uvedená problematika má širší rozmer a kontext, zaoberali sme sa len vybranými finančno-právnymi aspektmi digitálneho eura a poukázali sme zároveň na právny základ digitálneho eura (v rámci primárneho práva EÚ) a jeho regulačný rámec. Článok, jeho jednotlivé časti smerovali k naplneniu cieľa na základe analýzy recentných iniciatív v uvedenej oblasti výskumu a aktuálneho právneho rámca na úrovni európskej a národnej sformulovať určité závery a návrhy v rovine *de lege ferenda* súvisiace so zavedením digitálneho eura. Závery, ku ktorým sme v priebehu nášho parciálneho výskumu dospeli, sme formulovali

³⁰ Štatút Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky, čl. 22

smerom k nastolenej hypotéze – primárne právo EÚ a súvisiace právne akty vytvárajú pre úniových normotvorcov dostatočný právny základ a mandát pre zavedenie digitálneho eura.

Pri skúmaní otázky právneho základu a právno-regulačného rámca digitálneho eura je nutné našu odpoveď rozdeliť do dvoch častí, a to:

Ad 1) právny základ pre emisiu digitálneho eura v rámci ESCB:

V otázke právneho základu pre emisiu digitálneho eura v rámci primárneho práva EÚ sme dospeli k záveru, že ZFEÚ poskytuje už v jej aktuálnom znení dostatočný priestor na realizáciu týchto aktivít ECB. Uvedené konštatovanie platí pri všetkých zamýšľaných účeloch, na ktoré môže slúžiť digitálne euro, a to:

- digitálne euro ako zákonné platidlo – čl. 128 ods. 1 ZFEÚ,
- digitálne euro ako nástroj menovej politiky – čl. 127 ods. 2 ZFEÚ,
- digitálne euro ako nástroj sprístupnený súkromným subjektom - čl. 127 ods. 2 ZFEÚ, a
- digitálne euro ako zúčtovacia jednotka – čl. 127 ods. 2 ZFEÚ.

Vzhľadom na vysokú všeobecnosť vyššie uvádzaných ustanovení ZFEÚ možno prijať záver, že jej ustanovenia umožňujú a nevylučujú vydávanie digitálnej podoby meny euro po vzore niektorých štátov ako napr. Čína, kde už digitálny yuan má reálne kontúry a je uvedený do praktického života (viď vyššie). Iný prípad je štát Salvador, kde už ako sme aj v úvode uviedli, bol Bitcoin povýšený na zákonné platidlo, čo je úplne odlišný prístup od toho v rámci EÚ alebo spomínanej Číny.

Skeptickejší postoj však možno zaujať vo vzťahu k ustanoveniam Štatútu ESCB a ECB, ktorými odôvodňuje ECB toto oprávnenie. I keď je evidentná nadväznosť ustanovení predmetného dokumentu s ustanoveniami ZFEÚ, tak v niektorých prípadoch absentuje paralela vo vzťahu k možnosti vydávať digitálne euro. Dokonca, aj ECB, uvedomujúc si túto skutočnosť pri digitálnom eure ako nástroji slúžiacom súkromným subjektom, uvádza, že Štatút ESCB a ECB by v tomto prípade nemohol slúžiť ako výlučný právny základ pre jeho vydávanie.

Sme toho názoru, že Štatút ESCB a ECB by nemohol slúžiť ako jediný a výlučný právny základ nielen pri digitálnom eure slúžiacom súkromným subjektom, ale taktiež aj v prípade digitálneho eura ako zákonného platidla, ako nástroja menovej politiky či zúčtovacej jednotky. Takéto zmocnenie je možné podľa nášho názoru len prostredníctvom ustanovení ZFEÚ pojednávajúcich o menovej politike, i keď rešpektujeme skutočnosť, že Štatút ESCB a ECB je súčasťou Zmluvy ako jej Protokol č. 4.

Obdobne sme toho názoru, že tento dokument by si zasluhoval vyššiu mieru precizácie a konkretizácie v súvislosti s vydávaním digitálneho eura. Za aktuálneho stavu to však možné ešte nie je, pretože samotná EÚ a jej inštitúcie (najmä ECB) nemajú konkrétnu predstavu o tom, ako bude nakoniec digitálne euro vyzerieť. Možno však hodnotiť pozitívne postupnosť krokov

EÚ pri tvorbe digitálneho eura, kedy otázka právneho základu v rámci primárneho práva je esenciálnou, a bez ktorej by nebolo možné vyriešiť ďalšie s tým súvisiace problémy.

Ad 2) právna úprava postavenia digitálneho eura v Eurosysteme:

Inou otázkou (v porovnaní s právnym základom v rámci primárneho práva) je už právna úprava postavenia digitálneho eura v Eurosysteme. Tu je možné plynule nadviazať na to, čo sme konštatovali v závere bodu Ad 1), a síce že EÚ a jej inštitúcie nemajú ešte predstavu, aká bude reálna podoba digitálneho eura. Preto nie je možné za súčasného stavu prijať nadväzujúcu právnu úpravu na ustanovenia ZFEÚ či Štatútu ESCB a ECB, ktorá by riešila otázku povahy a postavenia digitálneho eura v Eurosysteme. Tento poznatok možno aplikovať aj pri vnútroštátnej právnej úprave, ktorá bude prijatá ako reflexia na tú úniou, pokiaľ sa nebude jednať priamo aplikovateľné európske právne akty.

Záverom možno teda konštatovať, že primárne právo EÚ a súvisiace právne akty vytvárajú pre úniových normotvorcov dostatočný právny základ a mandát pre zavedenie digitálneho eura s výhradami, ktoré sme vyslovili vo vzťahu k Štatútu ESCB a ECB. S ohľadom na to, že ide o veľmi dynamicky sa rozvíjajúcu oblasť, bude nevyhnutné sledovať, ako sa bude vyvíjať právno-regulačný rámec, ktorý už bude konkrétne regulovať postavenie a povahu digitálneho eura.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku*. Bratislava: EPOS, 2017. s. 454. ISBN 978-80-562-0191-6
2. BBC. *El Salvador makes cryptocurrency legal tender* [online]. Bbc.com [cit. 05.08.2021]. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57398274>
3. BINANCE. *Binance USD (BUSD)* [online]. Binance.com [cit. 03.08.2021]. <https://www.binance.com/en/busd>
4. Bloomberg. *China's Digital Yuan Trial Reaches \$5.3 Billion in Transactions* [online]. Bloomberg.com [cit. 05.08.2021]. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-07-16/china-s-digital-yuan-trial-reaches-5-3-billion-in-transactions>
5. BUJŇÁKOVÁ, M., KICOVÁ, A.: *Aktuálne otázky verejných financií*. In: Dny práva 2011 – Days of Law 2011: Finance verejného sektoru (právni a ekonomické aspekty jeho fungování). Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 32-38. ISBN 9788021059146.
6. ČERVENÁ, K., PRIEVOZNÍKOVÁ, K.: *Regulation of financial services in the Slovak Republic*. In: XIIIth International Scientific Conference System of Financial Law : Financial Markets: conference proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 186-209. ISBN 9788021078284.
7. Deutsche Bank. *Digital yuan: what is it and how does it work* [online]. Db.com [cit. 05.08.2021]. https://www.db.com/news/detail/20210714-digital-yuan-what-is-it-and-how-does-it-work?language_id=1

8. Európska centrálna banka. *Occasional Paper Series. ECB Crypto-Assets Task Force* [online]. Ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021].
<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op247~fe3df92991.en.pdf?b85631de8b2fdfa5395c2a4c87de05e1>
9. Európska centrálna banka. *Digitálne euro* [online]. Ecb.europa.eu [cit. 05.08.2021].
https://www.ecb.europa.eu/paym/digital_euro/html/index.sk.html
10. Európska centrálna banka. *Report on a digital euro* [online]. Ecb.europa.eu [cit. 03.08.2021].
https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf
11. EURACTIV. *Bude mať euro svoju digitálnu formu? Rozhodne sa v apríli* [online]. Euractiv.sk [cit. 03.08.2021]. <https://euractiv.sk/section/digitalizacia/news/bude-mat-euro-svoju-digitalnu-formu-rozhodne-sa-v-aprili/>
12. HRABČÁK, L.: „Virtuálna mena“ a právo. In: Vplyv moderných technológií na právo: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. s. 99-110. ISBN 9788081527289.
13. HRABČÁK, L. a kol.: *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice. ŠafárikPress, 2021. s. 116. ISBN 978-80-8152-983-2.
14. MRKÝVKA, P.: *Propedeutika finančného práva I. Obecná časť*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. s. 94. ISBN 978-80-210-6759-2.
15. Národná banka Slovenska. *Potrebujeme a chceme digitálne peniaze?* [online]. Nbs.sk [cit. 06.08.2021]. https://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/spravy-vseobecne/detail-tlacovej-spravy/_potrebujeme-a-chceme-digitalne-peniaze
16. POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M.: *Bitcoin a jeho finančno-právne východiská*. In: Právo obchodu ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020. s. 217-228. ISBN 9788081529306.
17. STOJÁKOVÁ, M.: *Teoreticko-právne postrehy využitia technológie Blockchain vo finančnom sektore*. In: Právo, obchod, ekonomika: zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2019. s. 513-520. ISBN 9788081527760.
18. Štatút Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky
19. ŠTRKOLEC, M.: *Private legal and public legal interaction of the financial market legislation*. In: XIIIth International Scientific Conference System of Financial Law: Financial Markets: conference proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 38-50. ISBN 9788021078284.
20. Tether. *Digital money for a digital age* [online]. Tether.to [cit. 03.08.2021].
<https://tether.to/>
21. Vox. *Why stocks soared while America struggled* [online]. Vox.com [cit. 05.08.2021].
<https://www.vox.com/business-and-finance/22421417/stock-market-pandemic-economy>
22. Zmluva o fungovaní Európskej únie

KONTAKT NA AUTORA

ladislav.hrabcak@student.upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Transferové oceňovanie a COVID 19

Transfer pricing and COVID 19

Mgr Andrej Choma – Mgr. Peter Rakovský PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-12>

Abstrakt

Usmernenie OECD pre oblasť transferového oceňovania v čase pandémie COVID 19 bolo očakávané mnohými nadnárodnými spoločnosťami, ktorých účtovné závierky mali byť uzavreté do konca roka 2020. Nadnárodné spoločnosti museli zohľadniť finančné dopady pandémie COVID 19 aj v nastavení transferových cien pre rok 2020. Vzhľadom na rýchlosť vydania usmernenia je nutné OECD chváliť, ale aj s ohľadom na náročnosť dosahovania zásadných dohôd členov na úrovni OECD, neočakávali sa zásadné úpravy čo do obsahu samotného usmernenia.

Kľúčové slová:

transferové oceňovanie, funkčná a riziková analýza, analýza porovnateľnosti, pandémie Covid 19

Abstract

The OECD Guidance on the transfer pricing implications of the COVID-19 pandemic was expected by many multinational enterprises, whose account statements were to be closed by the end of 2020. Multinational enterprises had to consider the financial impact of the COVID 19 pandemic in their setting of transfer prices for 2020. Given the speed with which the Guidance was issued, the OECD should be commended, but also given the difficulty of reaching fundamental agreements between OECD members, no major adjustments were expected to the content of the guideline itself.

Key words:

transfer pricing, functional and risk analysis, comparability analysis, pandemic Covid 19

JEL kód: H29

ÚVOD

Pandémia Covid-19 zasiahla svet nie len zo zdravotného hľadiska, ale mala aj negatívny vplyv na celosvetovú ekonomiku. Je však nevyhnutné zdôrazniť, že tak ako pandémia zasiahla jednotlivé štáty vo vlnách, aj samotné štáty vynaložili rôzne úsilie na boj s pandémiou a aj na

ochranu ekonomiky a boli viac či menej úspešné. Rovnako nie všetky sektory ekonomiky boli rovnako zasiahnuté, a dokonca je možné hovoriť aj o prípadoch, kedy zatvorenie prevádzok a zmena systému spotreby a nakupovania tovaru pomohla niektorým odvetviám k rozmachu, hlavne tým, ktoré sa už aj pred pandémiou premiestňovali do digitálneho priestoru.

OECD vydala 18. decembra 2020 Usmernenie k dopadom pandémie Covid-19 na transferové oceňovanie („Usmernenie“).

Tak ako pandémia Covid-19 zasiahla tie najmenšie prevádzky a podnikateľov, rovnako zasiahla aj medzinárodné spoločnosti, ktoré netrpezlivo čakali na usmernenie zo strany OECD, a to z dôvodu možných úprav pravidiel transferového oceňovania na rok 2020 tak, aby odrážali finančné dopady pandémie Covid-19.

Aj keď môžeme len chváliť úsilie OECD vydať svoje usmernenie v relatívne krátkom čase, v porovnaní napr. s konceptom digitálnej stálej prevádzkarne, ktorého úprava viazne už niekoľko rokov, nie je na mieste očakávať veľké prekvapenia.

Podľa OECD pandémie Covid-19, vzhľadom na svoju povahu, patrí do kategórie nebezpečného rizika, čo znamená, že ide o nepriaznivú vonkajšiu udalosť, ktorá môže spôsobiť škody alebo straty. Na druhej strane, naplnenie takéhoto nebezpečného rizika viedlo k vzniku iných rizík, ako je trhové riziko, operačné riziko alebo finančné riziko.

OECD sa v uverejnenom dokumente zamerala na štyri problémové oblasti, kde adresovala svoje postoje a myšlienky, ako postupovať v konkrétnych prípadoch. Vybrala si netradičnú formu, a to nastolenie otázky, na ktorú poskytuje odpoveď v nasledujúcich oblastiach:

- i) analýza porovnateľnosti;
- ii) rozdelenie strát a nákladov súvisiacich s dôsledkami pandémie Covid-19;
- iii) programy vládnej pomoci; a
- iv) dohody o predbežnom stanovení cien.

V Slovenskej republike pôsobí obrovské množstvo nadnárodných spoločností prostredníctvom svojich dcérskych spoločností, kde využívajú obchodný model, v ktorom materská spoločnosť v zahraničí zabezpečuje kľúčové funkcie a znášajú podnikateľské riziko a dcérske spoločnosti zabezpečujú len konkrétny typ funkcií a nesú len limitované riziká spojené s danými funkciami. „Takéto spoločnosti nazývame v jazyku transferového oceňovania spoločnosťami s obmedzeným funkčným a rizikovým profilom. Spoločnosti s obmedzeným funkčným a rizikovým profilom sú napríklad zmluvní výrobcovia, distribútori s obmedzenými rizikami alebo zmluvní dodávatelia služieb. Spoločným znakom týchto spoločností je z pohľadu transferového oceňovania štandardne stabilná kladná ziskovosť, najčastejšie v jednotkách percent.“¹

¹ <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/covid-19/articles/transferove-ocenovanie-v-case-covid.html>

Z pohľadu transferového oceňovania práve spoločnosti s obmedzeným funkčným a rizikovým profilom, ako dcérske spoločnosti zahraničných materských spoločností, ak hovoríme o spoločnostiach, ktoré v zmysle Usmernenia Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/019153/2018-724 o určení obsahu dokumentácie podľa § 18 ods. 1 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, majú povinnosť pripraviť minimálne základnú dokumentáciu transferového oceňovania. Pri skúmaní princípu nezávislého vzťahu v rámci vnútrokupinových transakcií sa používajú rôzne metódy transferového oceňovania, kde veľmi často používaná metóda je metóda čistého obchodného rozpätia (TNMM).² Táto metóda sa vyznačuje tým, skúma celkové finančné výsledky spoločností, kde určuje čistý zisk spoločností k výnosom, nákladom alebo majetku a následne porovnáva tento podiel s rovnakým ukazovateľom pri nezávislých spoločnostiach.

Slovenská legislatíva poukazuje na že, transakcie medzi závislými osobami by mali byť porovnateľné s nezávislými transakciami v rámci skúmania nezávislého vzťahu. Tento princíp vychádza zo Smernice OECD o transferovom oceňovaní³, a aj keď je stále otvorená otázka, do akej miery je Smernica OECD o transferovom oceňovaní záväzná pre daňovníkov⁴, pravidlá zadefinované touto smernicou sú všeobecne akceptované, tak daňovníkmi, ako aj správcom dane. Preto je relevantné skúmať aj ustanovenia tohto Usmernenia so zameraním na to, aké dopady môže mať COVID pandémia na vnútrokupinové transakcie.

1. USMERNENIE

Ako už bolo spomenuté v úvode, je nutné pochváliť OECD v úsilí vydať svoje usmernenia v relatívne krátkom čase, avšak už prvé náznaky hovorili, že netreba očakávať veľké prekvapenia. Ako aj spomínajú niektorí komentátori *„tento skôr návod než usmernenie, ponecháva veľa sivých oblastí pre podniky aj daňové orgány. Na druhej strane potreba dosiahnuť dohodu v primeraných lehotách znamená, že niektoré z kontroverznejších oblastí, ako napríklad nehmotný majetok, boli z usmernenia vynechané.“*⁵ Napriek tomu, že usmernenie nejde „úplne do hĺbky problematiky a niektoré kritické oblasti transferové oceňovania neupravuje „*odborníci z oblasti daní považujú toto Usmernenie za nápomocné, nakoľko poskytuje užitočnú diskusiu o rôznych faktoroch, ktoré by sa mali brať do úvahy pri stanovovaní cien v súlade s princípom nezávislého vzťahu za podmienok ovplyvnených COVID-19.*⁶

² tamtiež

³ OECD: OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2017. Paris: OECD Publishing, 2017, ISBN 9789264262737 (OECD. OECD Smernica o transferovom oceňovaní pre nadnárodné spoločnosti a daňové správy.2017)

⁴ doc. JUDr. Ing. Matej Kačaljak PhD., Mgr. Peter Rakovský PhD., Právny charakter OECD Smernice o transferovom oceňovaní na Slovensku

⁵ <https://www.granthornton.global/en/insights/articles/how-to-deal-with-the-impact-of-covid-19-on-transfer-pricing/>

⁶ <https://www.danovky.sk/sk/usmernenie-oecd-k-dosledkom-pandemie-covid-19-na-transferove-ocenovanie>

To, že Usmernenie poskytuje iba všeobecné zásady uplatnenia princípu nezávislého vzťahu, vyplýva z krátkosti času, ale aj z množstva štátov zapojených do tzv. inclusive framework⁷, kde je potrebné dosiahnutie konsenzu.

Základnou myšlienkou v Usmernení je, že uplatnenie princípu nezávislého vzťahu bude prioritne záležať v akejkoľvek situácii od konkrétnych skutočností a okolností jednotlivých kontrolovaných transakcií. Usmernenie prináša praktické riešenia na konkrétne prípady vo vyššie spomenutých oblastiach, ktoré OECD identifikovalo ako problémové a vhodné na usmernenie pre daňovníkov, ako aj finančné správy.

1.1 Usmernenie pre oblasť analýzy porovnateľnosti

V tejto kapitole OECD poskytuje usmernenia na prekonanie nasledovnej problematiky, a to „že dostupné finančné dáta porovnateľných spoločností za predchádzajúce obdobia 2017 až 2019, ktoré by sa za bežných okolností použili na preukázanie súladu s princípom nezávislého vzťahu v roku 2020, nezohľadňujú dôsledky súčasnej krízy, a zároveň údaje za rok 2020 budú k dispozícii najskôr v druhej polovici roka 2021.“⁸ V súvislosti s prípravou analýzy porovnateľnosti sa problematika môže líšiť v závislosti od vplyvu pandémie na ekonomicky relevantné charakteristiky transakcií. OECD ako príklad uvádza, že ak sa na kontrolovanú transakciu vzťahuje už existujúca zmluva medzi závislými osobami (napríklad, v roku 2018 bolo stanovené, že zmluvná strana by mala dosiahnuť dohodnutú fixnú ziskovosť päť rokov a zmluvné strany sú viazané touto dohodou), v takom prípade nie je nutné vykonať analýzu porovnateľnosti za rok 2020 za predpokladu, že skutočnosti a okolnosti presne vymedzenej kontrolovanej transakcie sa nezmenili.⁹ Okrem iného je tiež nutné zvážiť akékoľvek zmeny podmienok dohody ale aj to, či by nezávislé osoby opätovne neprerokovali tieto podmienky. Ak je cena v kontrolovanej transakcii určovaná na ročnom základe, v takom prípade bude stále potrebné vykonať analýzu porovnateľnosti aj pre rok 2020 resp. 2021.

Ak je nevyhnutné vykonať analýzu porovnateľnosti potom je nutné zvážiť nasledujúce faktory a informácie, ktoré môžu pomôcť pri určovaní transakcie v súlade s princípom nezávislého vzťahu. Týmito informáciami môžu byť:

- analýza toho, ako sa objemy predaja zmenili počas COVID-19,
- analýza zmeny vo využívaní kapacity,
- informácie týkajúce sa mimoriadnych nákladov,
- rozsah vládnej pomoci,
- vládne intervencie, ktoré ovplyvnili tvorbu cien,
- informácie z priebežnej účtovnej závierky,

⁷ <https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/transfer-pricing-country-profiles.htm>

⁸ https://www.ey.com/sk_sk/tax/tax-and-legal-news-1-2-2021

⁹ https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1059_1059931-t94e20hrqo&title=Guidance-on-the-transfer-pricing-implications-of-the-COVID-19-pandemic&_ga=2.43975974.2044172442.1630571937-960306398.1627101766

- makroekonomické informácie, ako sú údaje o HDP konkrétnej krajiny alebo ukazovatele priemyslu,
- štatistické metódy, ako je regresná analýza alebo analýza rozptylov,
- porovnanie interných rozpočtovaných údajov so skutočnými,
- analýzu účinkov na ziskovosť alebo na správanie sa tretích strán.¹⁰

Aj OECD si uvedomuje, že je problematické pre daňovníkov aby správne určili podmienky nezávislosti jednotlivých transakcií, a to hlavne z dôvodu časového oneskorenia medzi kontrolovanou transakciou a informáciami týkajúcich sa porovnateľných transakcií medzi nezávislými osobami, ktoré sa v čase pandémie ešte viac prehĺbili, keďže mnohé štáty, vrátane Slovenska umožnili daňovníkom odklad daňových priznaní a iných údajov, z ktorých čerpajú informácie aj databázy.

Vzhľadom na to OECD požiadala správcov daní jednotlivých štátov, aby prijali alternatívny prístup na minimalizáciu sporov, ak sa preukáže, že daňovníci vyvinú maximálne úsilie na určenie nezávislých cien v tomto bezprecedentnom podnikateľskom kontexte.

Tento iný prístup, na ktorý upozorňuje OECD, je:

- použitie racionálneho obchodného úsudku doplneného súčasnými informáciami na stanovenie primeraného odhadu nezávislých cien,
- umožnenie využitia prístupu testovania výsledku nezávislého vzťahu, a
- použitie viac ako jednej metódy transferového oceňovania.¹¹

Usmernenie sa však stavia kriticky k možnosti využitia dát z rokov 2008/2009, pretože v rámci povahy a aj ekonomických faktorov, táto kríza spôsobená pandemiou má úplne odlišný vplyv na ekonomické podmienky ako mala už spomenutá kríza z rokov 2008/2009 a rovnako aj ekonomická situácia sa vo svete značne zmenila za posledných výše desať rokov, a to aj vplyvom digitálnych technológií.

OECD tiež usmerňuje v prípade možnosti využitia viacročných údajov na hodnotenie nezávislej tvorby cien, úpravy cien a využitia stratových porovnateľných údajov. Vo všeobecnosti a tak ako upravuje Smernica OECD o transferovom oceňovaní pri vypracovávaní analýz porovnateľnosti sa používajú viacročné údaje a viacročné priemery, avšak v prípade „pandemických údajov“ tieto nemusia byť najvhodnejšie na použitie pri vypracovávaní analýzy porovnateľnosti, pretože nie je možné pozorovať, rozdielne ekonomické podmienky vo väčšine ekonomických odvetní v období pred pandemiou alebo po nej. Preto môže byť vhodnejšie testovať pandemické obdobie samostatne.

¹⁰ Pozri tamtiež

¹¹ https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1059_1059931-t94e20hrqo&title=Guidance-on-the-transfer-pricing-implications-of-the-COVID-19-pandemic&_ga=2.43975974.2044172442.1630571937-960306398.1627101766

Ako zhrnutie za prvou časťou týkajúcou sa analýz porovnateľnosti možno pokladať nasledujúce tvrdenie, ktoré v skratke vystihuje myšlienku prvej kapitoly a to že „*daňovníci musia vyhodnotiť kvantitatívny dopad pandémie Covid-19 na ich podnikanie a na ich kontrolované transakcie, aby vedeli v prípade potreby pragmaticky prispôsobiť analýzy porovnateľnosti využívané pri určení transferových cien za rok 2020 ako aj roky nasledujúce.*“¹²

1.2 Usmernenie pre oblasť straty a alokácie špecifických nákladov súvisiacich s COVID-19

Jedno z fundamentálnych pravidiel transferového oceňovania hovorí, že rozdelenie rizika medzi zmluvné strany má vplyv na to, ako sa zisky alebo strata vyplývajúce z transakcie rozdeľujú, na základe nezávislých trhových cien, prostredníctvom oceňovania transakcie.¹³ Inými slovami zisk resp. strata medzi jednotlivými závislými spoločnosťami v kontrolovaných transakciách odzrkadľuje, aké funkcie vykonávajú a aké riziká znášajú jednotlivé spoločnosti v kontrolovanej transakcii.

OECD aj v tomto materiály reaguje na zaužívané tvrdenie, že spoločnosti so značne limitovaným funkčným a rizikovým profilom, by nemali znášať straty a to ani v prípade ak straty vzniknú z dôvodu napr. pandémie. *Je tiež potrebné poznamenať, že ani samotné označenie činností ako „s obmedzeným rizikom“, ani skutočnosť, že spoločnosť dostáva fixnú odmenu, sama osebe neznamena, že spoločnosť v kontrolovanej transakcii vykonáva svoju činnosť na základe obmedzeného rizika,*¹⁴ preto ani nemožno automaticky tvrdiť, že spoločnosť s limitovaným profilom by nemohla znášať straty. Usmernenie priamo na konkrétnych príkladoch uvádza, že ani takéto spoločnosti nie sú úplne bez rizika, a teda ak spoločnosť v súlade s vykonávanými funkciami znáša časť rizík, napr. trhové, a na trhu dôjde k významnému poklesu dopytu v dôsledku pandémie, táto spoločnosť môže znášať časť straty súvisiacej so zhmotnením tohto rizika.¹⁵ Inými slovami, usmernenie upozorňuje na to, že aj nízkorizikovní distribútori, výrobcovia a poskytovatelia služieb môžu utrpieť straty v prípade, ak je to v súlade s ich funkčným a rizikovým profilom.

V uvedenom Usmernení OECD zdôrazňuje význam funkčnej a rizikovej analýzy a možnosť znášania straty, ktorá by mala zodpovedať príslušnému riziku v závislosti od funkčnej a rizikovej analýzy. OECD tiež kladie dôraz na rozdelenie rizika medzi zmluvné strany a následné prerozdelenie ziskov alebo straty vyplývajúce z transakcie, tak aby toto prerozdelenie bolo v súlade s princípom nezávislého vzťahu. Tiež bude potrebné zvážiť aké

¹² <https://slk.mazars.sk/Home/O-nas/Novinky-podujatia-a-publikacie/Publikacie/Newsletter/Usmernenie-OECD-na-transferove-ocenovanie>

¹³ bod 1.58 kapitoly I OECD Smernice o transferovom oceňovaní pre nadnárodné spoločnosti a daňové správy. 2017.

¹⁴ Bod 1.81 kapitoly I OECD Smernice o transferovom oceňovaní pre nadnárodné spoločnosti a daňové správy. 2017.

¹⁵ https://www.ey.com/sk_sk/tax/tax-and-legal-news-1-2-2021

mimoriadne, neopakujúce sa prevádzkové náklady vznikajúce v dôsledku COVID-19, a ako by sa mali rozdeliť medzi závislé osoby."¹⁶

Pokiaľ teda dôjde k vzniku straty spoločnosti, či už výrobcu, distribútora alebo poskytovateľa služby z dôvodu pandémie, bude nevyhnutné skúmať, či uvedené riziko táto spoločnosť znášala. Ako príklad môže byť riziko umiestnenia výrobkov na trhu pri distribútoroch alebo skladové riziko u výrobcov. Naopak, ak nebude distribútor neznášať riziko umiestnenia výroby na trhu alebo výrobca skladové riziko nemal by znášať ani časť straty spojennej s týmto rizikom.

OECD preto jasne stanovuje, že spoločnosti (výrobcovia a distribútori) s nízkym rizikovým profilom môže čeliť strate, ak je funkčná a riziková analýza v súlade so stratovou situáciou.

Obdobný postup zvolilo OECD pokiaľ ide o náklady, ktoré sú výnimočné a neopakujúce sa. OECD uplatňuje rovnakú metodiku ako pri strate, kde spoločnosť znáša tieto výnimočné a neopakujúce sa náklady, ak vyplývajú z niektorej funkcie alebo zo znášaného rizika v súvislosti s kontrolovanou transakciou. Preto na určenie toho, ktorá závislá osoba by mala znášať mimoriadne náklady, je nevyhnutné vymedziť kontrolovanú transakciu.

1.3 Usmernenie pre oblasť programov štátnej pomoci

Štátna pomoc je štandardný peňažný alebo nepeňažný program, kde vlády jednotlivých štátov alebo iné verejné orgány poskytujú podnikateľom priame alebo nepriame ekonomické výhody vo forme rôznych grantov, dotácií, nenávratných pôžičiek, daňových odpočtov a iných foriem pomoci.

Počas pandémie COVID-19 bolo vládny záujmom predovšetkým verejné zdravie a kontrola šírenia vírusu, ale na druhej strane sa jednotlivé vlády štátov, vrátane tej slovenskej, snažili pomáhať podnikom zvládať pokles podnikateľskej činnosti a pracovníkov.

Avšak je potrebné jednoznačne poukázať na to, že nie je možné porovnávať spoločnosti v jednotlivých štátoch. Niekde sa podnikatelia dostali k podpore včas a v dostatočnej miere, v iných štátoch pomoc viazla alebo bola nedostatočná a líšila sa aj v závislosti od sektoru. Spoločnosti v štátoch s dostatočnou a včasnou podporou, môžu vo svojich finančných výkazoch zobrazovať značne priaznivejšie výsledky ako spoločnosti v štátoch bez efektívnej štátnej podpory. Ako je poukázané aj daňovými poradcami neexistuje žiaden mechanizmus, ktorý by pri výbere porovnateľných spoločností na účely analýzy porovnateľnosti vedel zohľadniť vplyv štátnej pomoci na finančné výsledky jej príjemcov.¹⁷ Je preto na jednotlivých spoločnostiach akým spôsobom si budú vziať evidenciu tejto pomoci.

¹⁶ https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1059_1059931-t94e20hrqo&title=Guidance-on-the-transfer-pricing-implications-of-the-COVID-19-pandemic&_ga=2.43975974.2044172442.1630571937-960306398.1627101766

¹⁷ https://www.ey.com/sk_sk/tax/tax-and-legal-news-1-2-2021

Aj napriek týmto rozdielnostiam OECD zdôrazňuje, že podmienky programov štátnej pomoci v súvislosti s Covid-19 je potrebné zohľadňovať pri správnej analýze kontrolovaných transakcií, a v analýzach porovnateľnosti.¹⁸

Ako prvým krok je nutné analyzovať aký dopad mala táto štátna pomoc kontrolovanú transakciu „t. j. či prijatie štátnej pomoci môže mať priamy vplyv na kontrolovanú transakciu a porovnateľné transakcie medzi nezávislými stranami vrátane cien. V iných situáciách môže byť naopak prijatie štátnej pomoci menej ekonomicky relevantné.“¹⁹ Ak je zistený dopad relevantný, výška potenciálneho vplyvu prijatia štátnej pomoci na tvorbu cien kontrolovanej transakcie bude závisieť od ekonomickej relevantnosti prijatej pomoci.

Na základe vypracovanej analýzy by mali byť podnikatelia schopní stanoviť a zohľadniť pomoc v rámci svojej analýzy transferového oceňovania. To znamená, že podnikatelia musia vykonať ekonomickú analýzu, aby určili, aký vplyv majú jednotlivé programy štátnej pomoci na prevádzkovú činnosť týchto podnikov ako aj ich ziskovosť a zodpovedajúco prispôsobili aj svoje transferové oceňovanie.

1.4 Usmernenie pre oblasť rozhodnutí o odsúhlasení metódy ocenenia²⁰ („APA“)

APA možno charakterizovať ako proces, kde si daňovník so správcom dane dopredu dohodne použitie konkrétnej transferovej metódy a zároveň si so správcom dane dohodne aj spôsobu určenia ceny. Pod spôsobom určenia ceny sa rozumie stanovenie primeranej ziskovej marže alebo prirážky kontrolovanej transakcie. V zmysle § 18 ods. 4 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov môže správca dane, na žiadosť daňovníka, vydať rozhodnutie o odsúhlasení použitia metódy ocenenia najviac na päť ďalších zdaňovacích období.

Už aj v súčasnosti § 18 ods. 10 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov pripúšťa možnosť zrušenia alebo zmeny rozhodnutia o odsúhlasení použitia metódy ocenenia, ak došlo k zmene podstatných podmienok, na základe ktorých bolo rozhodnutie o odsúhlasení použitia metódy ocenenia vydané a daňovník nepožiada o jeho zmenu. Rovnako pojem podstatné podmienky ako aj postup pri ich porušení v rámci APA upravuje kapitola IV Smernice OECD o transferovom oceňovaní.²¹

OECD v usmernení konštatuje, že odporúčania uvedené v kapitole IV Smernice OECD o transferovom oceňovaní sú plne relevantné aj pre aktuálnu situáciu pandémie Covid-19.

¹⁸ https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1059_1059931-t94e20hrqo&title=Guidance-on-the-transfer-pricing-implications-of-the-COVID-19-pandemic&_ga=2.43975974.2044172442.1630571937-960306398.1627101766, bod 66

¹⁹ <https://slk.mazars.sk/Home/O-nas/Novinky-podujatia-a-publikacie/Publikacie/Newsletter/Usmernenie-OECD-na-transferove-ocenovanie>

²⁰ Pojem advance pricing arrangement sa s prihliadnutím na § 18 ods. 4 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov prekladá ako rozhodnutie o odsúhlasení metódy ocenenia.

²¹ Bod 4.153 OECD Smernice o transferovom oceňovaní pre nadnárodné spoločnosti a daňové správy. 2017.

Vo všeobecnosti by si mal správca dane s daňovníkom dohodnúť v rámci APA podstatné podmienky ohľadne prevádzkových a hospodárskych podmienok, ktorých porušenie by malo mať rozhodujúci vplyv na platnosť tejto APA, keďže tieto podmienky majú zásadný vplyv na kontrolované transakcie, na ktoré sa vzťahuje APA.

Keďže pandémia Covid-19 v mnohých oblastiach ovplyvnila trh, je nutné skúmať do akej miery ovplyvnila aj jednotlivé transakcie a podmienky, za ktorých je ešte správca dane alebo daňovník ochotný akceptovať nastavené ocenenie transakcií. Toto porušenie podstatných podmienok sa musí analyzovať od prípadu k prípadu. Zistenie porušenia podstatných podmienok APA tak môže mať za následok zmenu alebo zrušenie²² APA alebo späťvzatie žiadosti o APA.

Bez ohľadu na výsledok APA samotné OECD daňovníkov v Usmernení nabáda, aby o porušení podstatných podmienok včas informovali správcu dane a aby sa pokúsili dohodnúť zmenu APA. Odporúčaním OECD je tiež čo najdôslednejšie zdokumentovať porušenie týchto podstatných podmienok a priamo v Usmernení uvádza príklady obsahu takej dokumentácie.

OECD tiež vyzýva správcov dane ako aj daňovníkov, aby v prípade rokovania o nových APA prijali flexibilný a spolupracujúci prístup s cieľom zohľadnenia aktuálnej hospodárskej situácie.

ZÁVER

Keďže pandémia v niektorých oblastiach ovplyvnila trh dramaticky a v niektorých len minimálne, daňovníci a daňové správy by mali dôsledne postupovať podľa pokynov k presnému vymedzeniu kontrolovaných transakcií tak, ako odporúča Smernica OECD o transferovom oceňovaní v kapitole I, s identifikovaním ekonomicky významných rizík, ktoré každá strana kontrolovanej transakcie preberá.

Spoločnosti musia dôsledky pandémie na oblasť transferového oceňovania zvažovať samostatne pre konkrétnu kontrolovanú transakciu, a rovnako aj správcovi dane musí byť zrejmé, že neexistuje univerzálne riešenie jednotlivých prípadov, a to hlavne s súvislosti s často používaným argumentom správcu dane, že zmluvní výrobcovia a distribútori by nemali dosahovať stratu a to ani v čase krízy.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. OECD Smernica o transferovom oceňovaní pre nadnárodné spoločnosti a daňové správy. ISBN 9789264262737
2. KAČALJAK M., RAKOVSKÝ P., Právny charakter OECD Smernice o transferovom oceňovaní na Slovensku

²² § 18 ods. 10 Zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjnov

3. Guidance on the transfer pricing implications of the COVID-19 pandemic. (Usmernenie k dopadom pandémie Covid-19 na transferové oceňovanie) Dostupné na https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1059_1059931-t94e20hrqo&title=Guidance-on-the-transfer-pricing-implications-of-the-COVID-19-pandemic&_ga=2.43975974.2044172442.1630571937-960306398.1627101766
4. https://www.ey.com/sk_sk/tax/tax-and-legal-news-1-2-2021
5. <https://slk.mazars.sk/Home/O-nas/Novinky-podujatia-a-publikacie/Publikacie/Newslette/Usmernenie-OECD-na-transferove-ocenovanie>
6. <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/covid-19/articles/transferove-ocenovanie-v-case-covid.html>
7. <https://www.granthornton.global/en/insights/articles/how-to-deal-with-the-impact-of-covid-19-on-transfer-pricing/>
8. <https://www.danovky.sk/sk/usmernenie-oecd-k-dosledkom-pandemie-covid-19-na-transferove-ocenovanie>

KONTAKT NA AUTORA

choma.andrej27@gmail.com

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Kryptoaktíva ako finančné účty

Cryptoassets as financial accounts¹

doc. JUDr. Ing. Matej Kačaljak, PhD. – Mgr. Ing. Maroš Katkovčín, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-13>

Abstrakt

Cieľom tohto príspevku je analyzovať hypotetickú otázku, za akých podmienok by v súčasnom právnom stave bolo možné z pohľadu úverových inštitúcií (bankového sektora) nazerať na kryptoaktíva ako na „tradičný platobný nástroj“ akými sú finančné prostriedky v bezhotovostnej forme na finančných účtoch, ako aj poukázať na prípadné dôsledky a výzvy spojené s konceptom držby a uchovávanía kryptoaktív na finančných účtoch v obdobnom režime ako sú v regulačnom *statuse quo* držané a uschovávané finančné prostriedky.

Kľúčové slová:

kryptoaktíva, finančný účet, kryptopeňaženka, vklad, Bazilejský výbor pre bankový dohľad

Abstract

The aim of this paper is to analyze the hypothetical question under what conditions the credit institutions (i. e. banking sector) could treat the cryptoassets as a "traditional payment instrument" like cashless funds in financial accounts in the current legal situation. The aim of the paper is also to point out possible consequences and challenges associated with the concept of holding and storing cryptoassets in financial accounts in a regime similar to the regime the funds are held and stored in the applicable regulatory framework.

Key words:

cryptoassets, financial account, cryptowallet, deposit, Basel Committee on Banking Supervision

JEL kód: K29

ÚVOD

Úvodom si dovoľujeme podotknúť, že si uvedomujeme, že tento príspevok svojím obsahovým zameraním potenciálne prinesie viac otázok ako odpovedí do oblasti regulácie

¹ Táto práca vznikla ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)“.

kryptoaktív, pričom naše názory a úvahy budú zrejme môcť byť verifikované až samotným vývojom hospodárskej reality, ako aj v čase sa formujúcimi postojmi regulačných autorít. V tomto príspevku aj v nadväznosti na časté úvahy, a to nielen v akademickom prostredí, ale aj finančno-právnej praxi, budeme osobitne analyzovať dva kľúčové aspekty kryptoaktív, a to **platobnú funkciu kryptoaktív a otázku uchovávanía kryptoaktív**, s dôrazom na právne a ekonomické podmienky Európskej únie (ďalej len „EÚ“) resp. Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) osobitne ako jej imanentnej súčasť z titulu členstva v EÚ. Na to, aby sme mohli vôbec uvažovať nad tým, že úverové inštitúcie² budú držať a uchovávať kryptoaktíva pre svojich klientov na finančných účtoch (a teda, že kryptoaktíva budú *de facto* finančné účty), v tomto príspevku abstrahujeme od hlavnej argumentačnej línie prezentovanej v akademickom prostredí a v centrálnom bankovníctve, ktorá spochybňuje možnosť kryptoaktív stať sa všeobecným, bezpečným a akceptovaným prostriedkom výmeny (platidlom), a to predovšetkým komparáciou s oficiálnymi menami a ich základnými charakteristikami (t. j. predovšetkým v dôsledku decentralizácie a z pohľadu centrálny banky reálnej nekontrolovateľnosti obehu kryptoaktív, volatility ceny kryptoaktív, rizika zneužitia v rámci podpory financovania nelegálnych aktivít a terorizmu a pod.).³

Motiváciou autorov k analýze tohto v súčasnom právnom stave skôr hypotetického právneho konceptu bolo nielen to, že niektoré štáty sú veľmi blízko prijatia (prípadne zvažujú prijatie) vybraného kryptoaktíva (v súčasnom stave ide výlučne o najrozšírenejšiu „kryptomenu“ bitcoin) za svoju oficiálnu menu popri doteraz používanej mene s núteným obhom,⁴ ale aj to, že na jednej strane v niektorých štátoch bolo v určitej miere a za

² Legálne vymedzenie kategórie finančných sprostredkovateľov, ktorých môžeme zaradiť medzi úverové inštitúcie, je obsiahnuté v článku 4 ods. 1 bod 1 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 575/2013 z 26. júna 2013 o prudenciálnych požiadavkách na úverové inštitúcie a o zmene nariadenia (EÚ) č. 648/2012, pričom odkazom na túto priamo použiteľnú definíciu je vymedzená aj banka v § 2 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o bankách“) v slovenskom právnom poriadku.

³ K tomuto odkazujeme napr. na: NÁDASKÝ, A., PÉNZEŠ, P. Niekoľko úvah k virtuálnej mene bitcoin. In: *Biatec*, roč. 21, 2013, č. 8, s. 25 – 28.; ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In *Cofola 2018 [elektronický dokument] : Časť 2. - Peníze, měna a právo*. 2018. s. 19 – 38.; DAUDRIKH, Y. Oficiálna mena verzus kryptomena. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2018 [elektronický dokument] : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. s. 54 – 57.; BEŇO, M.; HLADKÝ, V.; AMBRA, T. Kryptoaktíva a ich možná budúca regulácia. In *Biatec*, roč. 27, 2019, č. 4. s. 2 – 6.; MANDJEE, T. Bitcoin, its Legal Classification and its Regulatory Framework. In *Journal of Business & Securities Law*. Vol. 15, Issue 2. s. 157 – 218.

⁴ Salvádor dňa 9. 6. 2021 schválil zámer, že o 90 dní sa bitcoin stane oficiálnou menou Salvádora popri americkom dolári (k uvedenému má teda dôjsť 7. 9. 2021). Zdroj: BBC. (9. 6. 2021). *Bitcoin: El Salvador makes cryptocurrency legal tender*. [online]. Dostupné na internete: [https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57398274]. Citované dňa: [31. 8. 2021]. Ďalšou krajinou, ktorá by po vzore Salvádoru mohla prijať bitcoin ako oficiálnu menu by mohol byť Paraguaj. Zdroj: Euronews. (22. 6. 2021). *Is Paraguay set to become the second country to make Bitcoin legal tender after El Salvador?* [online]. Dostupné na internete: [https://www.euronews.com/next/2021/06/22/is-paraguay-set-to-become-the-second-country-to-make-bitcoin-legal-tender-after-el-salvador]. Citované dňa: [31. 8. 2021]. Pre úplnosť je nevyhnutné dodať, že Svetová banka odmietla Salvádoru pomôcť legitimizovať bitcoin ako oficiálnu menu, pričom poukazuje predovšetkým na riziká tohto kroku z pohľadu stability a výkonu menovej politiky. Zdroj: Reuters. (17.6.2021). *World Bank rejects El Salvador request for help on bitcoin implementation*. [online]. Dostupné na internete:

stanovených podmienok umožnené úverovým inštitúciám pre svojich klientov držať a uschovávať kryptoaktíva (t. j. došlo k *de facto* k legitimizovaniu kryptoaktív), pričom na strane druhej bolo v niektorých štátoch absolútne centrálné zakázané úverovým inštitúciám angažovať sa v aktivitách s kryptoaktívami, to či už vo vlastnom mene alebo pre svojich klientov.⁵

Autori sa v príspevku zameriavajú nielen na analýzu verejnoprávnych aspektov predmetného hypotetického konceptu z pohľadu výkonu menovej politiky a regulácie finančného trhu, ale aj súkromnoprávnych aspektov prípadnej existencie kryptoaktív ako finančných účtov.

1. SÚČASNÝ STAV A ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ

Kryptoaktíva predstavujú pomerne heterogénnu množinu rôznych aktív, ktoré spája spoločný znak - výlučne digitálna podoba a založenie na inovatívnych technológiách šifrovania. Najznámejším a najrozšírenejším kryptoaktívom je bitcoin, pričom práve z tohto dôvodu aktuálnosť tematického zamerania príspevku autori demonštrujú poukázaním na aktuálnu cenu a trhovú kapitalizáciu tohto kryptoaktíva, ktoré aj najlepšie demonštruje postavenie kryptoaktív ako samostatnej skupiny digitálnych aktív vo vzťahu k iným aktívam v ekonomike.

Podľa údajov na portáli coinbase, ktorý publikuje aktuálne informácie o cene a trhovej kapitalizácii kryptoaktív (t. j. celkovej hodnote kryptoaktív v ekonomike vyčíslenej ako súčin aktuálnej ceny kryptoaktív a zásoby resp. celkového počtu jednotiek kryptoaktíva v obeh), kryptoaktívum bitcoin ku dňu 18. 6. 2021 malo aktuálnu jednotkovú cenu 31.955,81,- EUR, čo predstavovalo celkovú trhovú kapitalizáciu kryptoaktíva bitcoin vo výške viac ako 600 miliárd EUR.⁶ Pre ilustráciu je vhodné na tomto mieste uviesť, že v marci 2021 bitcoin samotný dosiahol cca. 10 % trhovej kapitalizácie zlata, pričom finanční analytici predpokladajú, že inštitucionalizáciou a všeobecným akceptovaním bitcoin napr. z pozície štátov či nadštátnych inštitúcií už len jeho reguláciou, sa môže trhovú kapitalizáciu bitcoin, ale aj konzekventne ďalších kryptoaktív, rapídne zvýšiť.⁷

V rámci tejto kapitoly príspevku autori v stručnosti predstavujú súčasný stav analyzovanej problematiky z pohľadu aktuálnych tendencií regulačných autorít (národných, prípadne nadnárodných) v oblasti držby a použitia kryptoaktív úverovými inštitúciami, ako aj súčasné možnosti držby a uchvávania kryptoaktív v tzv. kryptopeňaženkách.

[<https://www.reuters.com/business/el-salvador-keep-dollar-legal-tender-seeks-world-bank-help-with-bitcoin-2021-06-16/>]. Citované dňa: [31. 8. 2021].

⁵ Vid'. bližšie kapitolu 1 tohto príspevku.

⁶ coinbase. (18. 6. 2021). *Bitcoin price*. [online]. Dostupné na internete: [<https://www.coinbase.com/price/bitcoin>]. Citované dňa: [1. 9. 2021].

⁷ FINBOLD. (12. 3. 2021). *Bitcoin now has 10% of gold's market cap, more than 50% of Apple's and silver's*. [online]. Dostupné na internete: [<https://finbold.com/bitcoin-marketcap-now-golds-apple-silver/>]. Citované dňa: [1. 9. 2021].

1.1 Aktuálne postoje regulačných autorít k obchodným aktivitám s kryptoaktívami

Úrad kontrolóra meny (*The Office of the Comptroller of the Currency – OCC*; ďalej len „OCC“) pôsobiaci v USA vydal niekoľko oficiálnych správ a výkladových listov, na základe ktorých došlo k významnému posunu smerom k legitimizovaniu používania vybraných skupín kryptoaktív v bankovom systéme k vykonávaniu platobných operácií. V júli 2020 OCC vydal výkladový list, na základe ktorého povolil bankám v národnom systéme držať a uschovávať pre svojich klientov kryptoaktíva.⁸ V septembri 2020 OCC vyhlásil, že banky môžu držať rezervy pre svojich klientov, ktorí vydávajú stablecoiny, t. j. osobitný druh kryptoaktív, ktoré sú kryté oficiálnymi menami ako americký dolár, euro či japonský jen.⁹ Nakoniec v januári 2021 OCC ďalej oficiálne vyslal pozitívny signál smerom k možnosti úverových inštitúcií využívať stablecoiny k poskytovaniu platobných služieb.¹⁰ Na druhej strane je nutné podotknúť, že niektoré štáty, napr. Čína alebo Ruská federácia, akékoľvek obchodné aktivity s kryptoaktívami verejnou mocou zakázali, prípadne významne obmedzili a podrobili kontrole verejnou mocou, a to predovšetkým z obavy ohrozenia či až straty suverenity v menovej oblasti.¹¹

Na úrovni medzinárodnej regulácie bankového sektora je nevyhnutné na tomto mieste spomenúť iniciatívu Bazilejského výboru pre bankový dohľad, ktorý dňa 10. 6. 2021 publikoval k verejnej konzultácii do 10. 9. 2021 materiál, ktorým by sa stanovili dodatočné kapitálové požiadavky pre úverové inštitúcie, ktoré by mali záujem držať resp. vystavovať sa rizikám spojeným s angažovaním sa v aktivitách s kryptoaktívami.¹² Predmetný materiál rozdelil kryptoaktíva z hľadiska prudenciálnych požiadaviek pre úverové inštitúcie na 2 skupiny:

1. kryptoaktíva so stabilizačným prvkom (t. j. kryptoaktíva kryté podkladovým aktívom, a to predovšetkým stablecoiny)
2. kryptoaktíva typu bitcoin (t. j. kryptoaktíva nekryté iným podkladovým aktívom)

Vo vzťahu k druhej skupine kryptoaktív (t. j. typu bitcoin, ktoré nie sú žiadnym spôsobom zabezpečené a vyznačujú sa značnou cenovou volatilitou), Bazilejský výbor pre bankový dohľad stanovil rizikovú váhu 1,25 resp. 125 %, čo pre úverovú inštitúciu znamená, že na

⁸ OCC. (22. 7. 2020). *Authority of a National Bank to Provide Cryptocurrency Custody Services for Customers. Interpretive Letter No. 1170.* [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/topics/charters-and-licensing/interpretations-and-actions/2020/int1170.pdf>]. 11 s.

⁹ OCC. (21. 9. 2020). *OCC Chief Counsel's Interpretation on National Bank and Federal Savings Association Authority to Hold Stablecoin Reserves. Interpretive Letter No. 1172.* [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/topics/charters-and-licensing/interpretations-and-actions/2020/int1172.pdf>]. 6 s.

¹⁰ OCC. (4. 1. 2021). *OCC Chief Counsel's Interpretation on National Bank and Federal Savings Association Authority to Use Independent Node Verification Networks and Stablecoins for Payment Activities. Interpretive Letter No. 1174.* [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/2021/nr-occ-2021-2a.pdf>]. 10 s.

¹¹ Zoznam štátov s reflektovaním ich postojov k legálnosti bitcoin resp. kryptoaktív vedie a pravidelne aktualizuje napr. portál cryptonews.com. Zdroj: *cryptonews*. (1. 9. 2021). *Countries Where Bitcoin Is Banned or Legal In 2021.* [online]. Dostupné na internete: [<https://cryptonews.com/guides/countries-in-which-bitcoin-is-banned-or-legal.htm>]. Citované dňa: [1. 9. 2021].

¹² Basel Committee on Banking Supervision. *Prudential treatment of cryptoasset exposures.* [online]. Jún 2021. Dostupné na internete: [<https://www.bis.org/bcbs/publ/d519.pdf>]. 25 s.

bitcoin v cene 1 amerického dolára musí v rámci svojho kapitálu držať 1,25 amerického dolára, ktorý bude bitcoin v cene 1 amerického dolára kryť. Uvedená navrhovaná kapitálová požiadavka je spojená s rizikovosťou a spomínanou extrémnou volatilitou ceny kryptoaktíva bitcoin, pričom predmetná kapitálová požiadavka má zaručiť minimalizáciu prípadných strát vkladateľov a iných veriteľov úverových inštitúcií v prípade rapidného poklesu ceny kryptoaktíva bitcoin, čo samotný Bazilejský výbor pre bankový dohľad vníma ako striktné konzervatívny prístup.¹³ Podľa nášho názoru by takto konzervatívne stanovená kapitálová požiadavka zo strany Bazilejského výboru pre bankový dohľad vo vzťahu k držbe kryptoaktív typu bitcoin pre úverové inštitúcie reálne znamenala, že by takéto služby pre klientov mohli byť pomerne nákladné až nedostupné, keďže pre samotnú úverovú inštitúciu by splnenie predmetnej kapitálovej požiadavky bolo nákladné.

Záverom si teda dovoľujeme vysloviť konštatovanie, že základnou príčinou neangažovania sa úverových inštitúcií v držbe a uschovávaní kryptoaktív je práve ich neregulácia zo strany regulačných autorít, nakoľko práve regulačná odpoveď vo forme legitimizovania či eventuálne úplného zákazu držby a uschovávaní kryptoaktív zo strany regulačných autorít dáva úverovým inštitúciám potrebnú právnu istotu pri realizácii operácií s kryptoaktívami, a to predovšetkým vzhľadom na prísnu právnu reguláciu tejto systémovo najvýznamnejšej časti finančného trhu (bankového sektra).

Pri zohľadnení aj iných aspektov, ako je výlučne regulácia finančného trhu, kde je zjavné, že prístupy regulačných autorít sa rôznia, a je nateraz ťažké jednoznačne identifikovať ideálny prístup, vnímame, že môžu existovať iné verejnoprávne dôvody pre intenzívnejšiu reguláciu kryptoaktív.

Z daňovej perspektívy vnímame najmä dva aspekty:

- 1) vytvorením bezpečného priestoru pre narábanie s kryptoaktívami prostredníctvom úverových inštitúcií môžu štáty sledovať cieľ získavania a medzinárodnej výmeny informácií o držbe týchto typov aktív na podobnom princípe, ako sú v súčasnosti vymieňané informácie o iných finančných účtoch pre daňové účely;¹⁴
- 2) zaradením transakcií s kryptoaktívami pod transakcie na regulovanom trhu sa rozširuje základ pre výpočet dane z finančných transakcií, ktorá je naďalej vnímaná ako potenciálny nový zdroj daňových príjmov.¹⁵

¹³ Basel Committee on Banking Supervision. *Prudential treatment of cryptoasset exposures*. [online]. Jún 2021. Dostupné na internete: [<https://www.bis.org/bcbs/publ/d519.pdf>]. s. 13.

¹⁴ Pre bližšiu diskusiu rámci CRS a smerníc DAC vid'. KORONCZIOVÁ, A., CIBUĽA, T., HLINKA, T. VÝMENA INFORMÁCIÍ V OBLASTI DANÍ V KONTEXTE PRÁVNEHO PORIADKU SR. In *3. slovensko-české dni daňového práva : pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania*. 1. vyd. Košice : Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ, 2019. s. 207-221.

¹⁵ Vid' bližšie napr. JONES, A. FTTs more likely due to COVID-19 although objections remain [Online]. August 2021. Dostupné na internete: [<https://www.internationaltaxreview.com/article/b1t65mrjpk71cs/fts-more-likely-due-to-covid-19-although-objections-remain>]

1.2 Držba a uchovávanie kryptoaktív - kryptopeňaženky

Investor do kryptoaktív má možnosť svoje kryptoaktíva držať a uchovávať v tzv. kryptopeňaženkách, ktoré vo všeobecnosti môžu mať podobu hardvérovú (tzv. *cold wallets*), prípadne iba softvérovú (tzv. *hot (online) wallets*).¹⁶ Kryptopeňaženka je prakticky softvérový program, ktorý obsahuje verejné a privátne (súkromné) kľúče, prostredníctvom ktorých dochádza k ukladaniu, odosielaniu a prijímaniu rôznych kryptoaktív, a to použitím technológie blockchain.¹⁷ Kryptoaktíva však nie sú v kryptopeňaženke uložené obdobne ako klasické, hotovostné peniaze v peňaženke, keďže kryptopeňaženka slúži prakticky len k realizácii transferu kryptoaktív medzi ekonomickými subjektmi.

V recentnej zahraničnej odbornej literatúre sa už objavili prvé odborné príspevky a kvalifikačné práce autorov analyzujúce potenciál využitia kryptopeňaženiek zo strany úverových inštitúcií (bankového sektora), a to aj v kontexte požiadaviek AML regulácie, v súvislosti s výhodami a samotným rozvojom technológie blockchain (*DLT – distributed ledger technology*).¹⁸

2. DRŽBA A UCHOVÁVANIE KRYPTOAKTÍV ÚVEROVÝMI INŠTITÚCIAMI A REGULAČNÉ IMPLIKÁCIE

V nadväznosti na vyššie uvedený súčasný stav analyzovanej problematiky a základné právne a ekonomické východiská a súvislosti, v rámci tejto kapitoly analyzujeme hypotetický koncept držby a uchovávanía kryptoaktív úverovými inštitúciami v podmienkach SR, ako aj poukazujeme na nevyhnutné regulačné implikácie, ktoré uvažovanie o existencii konceptu kryptoaktív v režime finančných účtov nevyhnutne prináša.¹⁹

Z perspektívy úverovej inštitúcie, ktorá môže, ak to má uvedené v príslušnom povolení od regulátora v zmysle Zákona o bankách, vykonávať aj investičné činnosti a poskytovať investičné služby v režime zákona č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení

¹⁶ JOKIĆ, S., CVETKOVIĆ, A. S., ADAMOVIĆ, S. *et al.* COMPARATIVE ANALYSIS OF CRYPTOCURRENCY WALLETS VS TRADITIONAL WALLETS. [online]. In *EKOONOMIKA*. Vol. 65, 07 – 09/2019. s. 67. Bližšie k taxonómii kryptopeňaženiek autori odkazujú napr. na: KARANTIAS, K. SoK: A Taxonomy of Cryptocurrency Wallets. [online]. In *IOHK Papers*. 07/2020. 30 s.

¹⁷ YADAV, N. S., KURI, M., GOAR, V. Crypto Wallet: A Perfect Combination with Blockchain and Security Solution for Banking. In *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 02/2020. s. 3.

¹⁸ YADAV, N. S., KURI, M., GOAR, V. Crypto Wallet: A Perfect Combination with Blockchain and Security Solution for Banking. In *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 02/2020. 11 s.; REZAEIGHALEH, H. *IMPROVING SECURITY OF CRYPTO WALLETS IN BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES*. [online]. M.S. University of Central Florida : Dissertation. 2018. 117 s.; COELHO, R., FISHMAN, J., OCAMPO, D. G. *Supervising cryptoassets for anti-money laundering*. [online]. BIS, FSI Insights on policy implementation No 31. 04/2021. 27 s.; pre slovenský príspevok do diskusie o vplyve blockchain technológie vid'. HRABČÁK, L. *et al Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice : Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ, 2021.

¹⁹ Autori tohto príspevku si uvedomujú, že reálne fungovanie tohto konceptu by si vyžadovalo viacero (aj systematickejších) legislatívnych zmien, ktoré by vyplnili zásadné legislatívne medzery v súvislosti so samotným charakterom a povahou kryptoaktív, ako aj súvisiacimi súkromnoprávnymi a verejnoprávnymi otázkami.

neskorších predpisov (ďalej len „**Zákon o cenných papieroch**“), by bolo možné držbu a uchovávanie kryptoaktív klasifikovať ako vedľajšiu investičnú službu podľa § 6 ods. 2 písm. a) Zákona o cenných papieroch, a to za predpokladu, žeby bolo možné na kryptoaktíva z právneho hľadiska nazerať ako na finančné nástroje v zmysle § 5 ods. 1 Zákona o cenných papieroch (uvedené by však bolo možné výlučne za predpokladu, ak by bolo rozšírené taxatívne vymedzenie kategórií finančných nástrojov v § 5 ods. 1 Zákona o cenných papieroch, keďže v právnom stave *de lege lata* by podľa názoru autorov kryptoaktíva nebolo možné pod žiadnu existujúcu kategóriu finančných nástrojov zaradiť).²⁰ V súčasnosti sa na kryptoaktíva z právneho pohľadu aj v kontexte súkromného práva zvykne nazerať ako na iné majetkové hodnoty, ktoré však nemožno označiť za finančné nástroje. Vzhľadom na aktuálne legislatívne tendencie na úrovni EÚ v podobe vypracovania a predloženia návrhu Nariadenia o trhoch s kryptoaktívami (MiCA) dňa 24. 9. 2020, ktorého hlavným účelom je stať sa všeobecným predpisom regulujúcim tie kryptoaktíva, ktoré nespádajú do pôsobnosti súčasne platných právnych predpisov EÚ, je možné podľa nášho názoru očakávať, že pokiaľ nedôjde k prispôsobeniu či už výkladom alebo priamymi legislatívnymi zmenami právnej kategórie finančný nástroj, elektronické peniaze či vklad, kryptoaktíva budú zrejme samostatnou kategóriou aktív na finančnom trhu ako aktíva „*sui generis*“ s vlastnou právnou reguláciou.

Pokiaľ ale uvažujeme o koncepte kryptoaktív ako finančných účtov, nutne budeme musieť uvažovať z pohľadu úverovej inštitúcie o kvázi „*vklade*“ v zmysle § 778 a nasl. zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „**Občiansky zákonník**“). V súčasnom právnom stave je z dikcie § 778 ods. 2 Občianskeho zákonníka zrejmé, že vklad musí byť realizovaný výlučne vo forme „*peňažných prostriedkov*“, aj keď všeobecné ustanovenie o vklade (§ 778 ods. 1 Občianskeho zákonníka) by pri izolovanom výklade nevylučoval realizáciu vkladu aj v iných formách, ako sú peňažné prostriedky. **Podľa názoru autorov tohto príspevku by bolo možné o praktickej realizácii platobných funkcií kryptoaktív uvažovať v prípade, ak by sa stali tzv. „*sui generis vkladom*“, čím by došlo k legitimizovaniu kryptoaktív ako „*peňažných prostriedkov*“, no výlučne v režime prostriedku výmeny, nie ako oficiálnej meny.**

Samozrejme takáto právna kvalifikácia v podobe špecifického vnútroštátneho poňatia regulácie kryptoaktív ako predstavujú hypoteticky autori v tomto príspevku by nebola možná pre absolútne všetky kategórie kryptoaktív, pričom by so sebou eventuálna prinášala aj viacero významných legislatívnych otázok, nielen v oblasti súkromnoprávnej (napr. poskytovanie úrokov z vkladov v kryptoaktívach zo strany úverových inštitúcií a formy poskytovania týchto úrokov – t. j. v kryptoaktívach či v peniazoch), no aj verejnoprávnej, a to predovšetkým finančno-právnej konkrétne v nasledujúcich oblastiach:

- regulácia poskytovania platobných služieb priamo v kryptoaktívach;

²⁰ T. j. išlo by reálne o finančné nástroje v zmysle definičného vymedzenia v článku 4 ods. 1 bod 15 Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ (MiFID II).

- postavenie vkladov v kryptoaktívach vo vzťahu k systému ochrany vkladov podľa zákona č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a samotná právna ochrana vkladateľa kryptoaktív;
- AML aspekty držby a uchovávanía kryptoaktív úverovými inštitúciami;
- plnenie kapitálových požiadaviek v zmysle návrhu Bazilejského výboru pre bankový dohľad zo dňa 10. 6. 2021 zo strany úverovej inštitúcie v súvislosti s výkonom aktivít s kryptoaktívami;
- daňové implikácie z pohľadu výmeny informácií a zdaňovania vyplatených úrokov z vkladov v kryptoaktívach zo strany úverových inštitúcií;
- podoba výkonu menovej politiky a efektívnosť aplikovaných konvenčných či nekonvenčných nástrojov menovej politiky.

Okrem vyššie uvedených právnych výziev spojených s hypotetickým konceptom existencie kryptoaktív ako finančných účtov, je s predmetným konceptom nevyhnutne spojená stránka makroekonomická (reálne riziko zníženia efektivity fungovania úverových inštitúcií v procese multiplikácie peňazí), ako aj technická (samotná realizácia vkladu v kryptoaktívach, ktoré sú uložené v kryptopeňaženkách, by potenciálne predpokladala sprístupnenie verejného a súkromného kľúča úverovej inštitúcie, ako aj prípadné poskytovanie úrokov z vkladov priamo v kryptoaktívach a pod.), ktorá môže samotná významne determinovať potenciál reálneho uplatnenia autormi hypoteticky uvažovaného konceptu.

ZÁVER

Základným cieľom tohto príspevku bolo predstaviť názor autorov na možné právne a regulačné uchopenie hypotetického konceptu kryptoaktív ako finančných účtov, t. j. možnosti držby a uchovávanía kryptoaktív zo strany úverových inštitúcií v špecifických právnych a ekonomických podmienkach EÚ, ako aj osobitne SR, a to v nadväznosti na recentné vyjadrenia a reakcie regulačných autorít, ako aj faktické kroky niektorých štátov smerom k legitimizovaniu aktivít s kryptoaktívami zo strany bankového sektora či v menovej oblasti.

Autori záverom vyjadrujú svoje presvedčenie, že v súčasnom stave trhu kryptoaktív budú držba a uchovávanie kryptoaktív zo strany úverových inštitúcií v podmienkach EÚ resp. SR reálne povolené len za predpokladu, že úverová inštitúcia bude akceptovať konzervatívne (vysoké) požiadavky na kapitálovú primeranosť (v obdobnom režime, ako predstavil Bazilejský výbor pre bankový dohľad vo svojej iniciatíve k verejnej konzultácii dňa 10. 6. 2021) mitigujúce riziká držby kryptoaktív, ako aj vytvorenia stavu právnej istoty na strane úverových inštitúcií v otázke právnej kvalifikácie kryptoaktív ako takých (a to aj v kontexte prípadných reakcií zo strany príslušných orgánov dohľadu nad predmetnými finančnými inštitúciami).

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Basel Committee on Banking Supervision. *Prudential treatment of cryptoasset exposures*. [online]. Jún 2021. Dostupné na internete: [https://www.bis.org/bcbs/publ/d519.pdf]. 25 s.
2. BBC. (9. 6. 2021). *Bitcoin: El Salvador makes cryptocurrency legal tender*. [online]. Dostupné na internete: [https://www.bbc.com/news/world-latin-america-57398274].
3. BEŇO, M.; HLADKÝ, V.; AMBRA, T. Kryptoaktíva a ich možná budúca regulácia. In *Biatic*, roč. 27, 2019, č. 4. Dostupné na internete: [https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatic/Rok2019/04-2019/01_04Aug_Beno.pdf]. s. 2 – 6.
4. COELHO, R., FISHMAN, J., OCAMPO, D. G. *Supervising cryptoassets for anti-money laundering*. [online]. BIS, FSI Insights on policy implementation No 31. 04/2021. Dostupné na internete: [https://www.bis.org/fsi/publ/insights31.pdf]. 27 s.
5. coinbase. (18. 6. 2021). *Bitcoin price*. [online]. Dostupné na internete: [https://www.coinbase.com/price/bitcoin].
6. cryptonews. (1. 9. 2021). *Countries Where Bitcoin Is Banned or Legal In 2021*. [online]. Dostupné na internete: [https://cryptonews.com/guides/countries-in-which-bitcoin-is-banned-or-legal.htm].
7. ČUNDERLÍK, L., KATKOVČIN, M., RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In *Cofola 2018 [elektronický dokument] : Část 2. - Peníze, měna a právo. 2018*. Dostupné na internete: [https://www.law.muni.cz/dokumenty/45654]. s. 19 – 38.
8. DAUDRIKH, Y. Oficiálna mena verzus kryptomena. In *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2018 [elektronický dokument] : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Dostupné na internete: [https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Veda/Konferencie_a_podujatia/milniky_zborniky_2011_2018/Zbornik_Milniky_2018.pdf]. s. 54 – 57.
9. Euronews. (22. 6. 2021). *Is Paraguay set to become the second country to make Bitcoin legal tender after El Salvador?* [online]. Dostupné na internete: [https://www.euronews.com/next/2021/06/22/is-paraguay-set-to-become-the-second-country-to-make-bitcoin-legal-tender-after-el-salvado].
10. FINBOLD. (12. 3. 2021). *Bitcoin now has 10% of gold's market cap, more than 50% of Apple's and silver's*. [online]. Dostupné na internete: [https://finbold.com/bitcoin-marketcap-now-golds-apple-silver/].
11. HRABČÁK, L. *et al Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice : Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ, 2021. ISBN: 978-80-8152-983-2.
12. JOKIĆ, S., CVETKOVIĆ, A. S., ADAMOVIĆ, S. *et al. COMPARATIVE ANALYSIS OF CRYPTOCURRENCY WALLETS VS TRADITIONAL WALLETS*. [online]. In *EKOHOMIKA*. Vol. 65, 07 – 09/2019. Dostupné na

- internete:
[https://www.researchgate.net/publication/336871260_Comparative_analysis_of_cr_yptocurrency_wallets_vs_traditional_wallets]. s. 65 - 75.
13. JONES, A. *FTTs more likely due to COVID-19 although objections remain* [online]. August 2021. Dostupné na internete: [<https://www.internationaltaxreview.com/article/b1t65mrjqp71cs/fts-more-likely-due-to-covid-19-although-objections-remain>]
 14. KARANTIAS, K. SoK: A Taxonomy of Cryptocurrency Wallets. [online]. In *IOHK Papers*. 07/2020. Dostupné na internete: [<https://eprint.iacr.org/2020/868.pdf>]. 30 s.
 15. KORONCZIOVÁ, A., CIBUĽA, T., HLINKA, T. VÝMENA INFORMÁCIÍ V OBLASTI DANÍ V KONTEXTE PRÁVNEHO PORIADKU SR. In 3. *slovensko-české dni daňového práva : pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania*. 1. vyd. - Košice : Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ, 2019. s. 207-221. ISBN 978-80-8152-819-4.
 16. MANDJEE, T. Bitcoin, its Legal Classification and its Regulatory Framework. In *Journal of Busines & Securities Law*. Vol. 15, Issue 2. s. 157 – 218.
 17. NÁDASKÝ, A., PÉNZEŠ, P. Niekoľko úvah k virtuálnej mene bitcoin. In: *Biatec*, roč. 21, 2013, č. 8, Dostupné na internete: [https://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2013/08-2013/06_biatic13-8_nadasky.pdf]. s. 25 – 28.
 18. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 575/2013 z 26. júna 2013 o prudenciálnych požiadavkách na úverové inštitúcie a o zmene nariadenia (EÚ) č. 648/2012
 19. Návrh Nariadenia o trhoch s kryptoaktívami (MiCA) zo dňa 24. 9. 2020
 20. OCC. (21. 9. 2020). *OCC Chief Counsel's Interpretation on National Bank and Federal Savings Association Authority to Hold Stablecoin Reserves. Interpretive Letter No. 1172*. [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/topics/charters-and-licensing/interpretations-and-actions/2020/int1172.pdf>]. 6 s.
 21. OCC. (22. 7. 2020). *Authority of a National Bank to Provide Cryptocurrency Custody Services for Customers. Interpretive Letter No. 1170*. [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/topics/charters-and-licensing/interpretations-and-actions/2020/int1170.pdf>]. 11 s.
 22. OCC. (4. 1. 2021). *OCC Chief Counsel's Interpretation on National Bank and Federal Savings Association Authority to Use Independent Node Verification Networks and Stablecoins for Payment Activities. Interpretive Letter No. 1174*. [online]. Dostupné na internete: [<https://www.occ.gov/news-issuances/news-releases/2021/nr-occ-2021-2a.pdf>]. 10 s.
 23. Reuters. (17.6.2021). *World Bank rejects El Salvador request for help on bitcoin implementation*. [online]. Dostupné na internete: [<https://www.reuters.com/business/el-salvador-keep-dollar-legal-tender-seeks-world-bank-help-with-bitcoin-2021-06-16/>].

24. REZAEIGHALEH, H. *IMPROVING SECURITY OF CRYPTO WALLETS IN BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES*. [online]. M.S. University of Central Florida : Dissertation. 2018. Dostupné na internete: [http://www.cs.ucf.edu/~czou/research/HosseinDissertation-2020.pdf]. 117 s.
25. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ (MiFID II)
26. YADAV, N. S., KURI, M., GOAR, V. Crypto Wallet: A Perfect Combination with Blockchain and Security Solution for Banking. In *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 02/2020. Dostupné na internete: [https://www.researchgate.net/publication/342801641_Crypto_Wallet_A_Perfect_Combination_with_Blockchain_and_Security_Solution_for_Banking]. 11 s.
27. Zákon č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
28. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
29. Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
30. Zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov

KONTAKT NA AUTOROVI

matej.kacaljak@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva
Šafárikovo nám. č. 6
818 05 Bratislava
Slovenská republika

maros.katkovcin@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra finančného práva
Šafárikovo nám. č. 6
818 05 Bratislava
Slovenská republika

Aktuální výzvy daňového práva v České republice¹

Current challenges of tax law in the Czech Republic²

*prof. JUDr. Marie Karfíková, CSc.*³

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-14>

Abstrakt

Uplynulý rok a půl, tj. rok 2020 a současný rok 2021 poznamenala epidemiologická situace vyvolaná COVIDEM 19, která svým rozsahem omezila růst ekonomiky, zasáhla do celé sféry podnikatelské činnosti a dotkla se výrazně i školství. Zároveň se ukázalo, jak nezbytná je oblast rozpočtového práva a zejména pak daňového práva, i to jak jsou tyto sféry společenského života navzájem propojeny. Posledního čtvrt roku se zdálo, že je epidemie na ústupu, a to podle čísel, ale na druhou stranu český statistický úřad dnes informoval na svých webových stránkách, že se ekonomika nevyvíjí příznivě, výrobce a spotřebitele trápí rostoucí ceny, nedostatek materiálů pro výrobu a nedostatek pracovníků. To vše vytváří neuvěřitelný prostor pro vědu finančního práva.

Klíčové slová:

státní rozpočet, daně, změna daňových zákonů a opatření ministryně financí

Abstract

The past year and a half, ie 2020 and the current year 2021, were influenced by the epidemiological situation caused by COVID 19, which reduced the growth of the economy, affected the entire sphere of business activity and significantly affected education. At the same time, it became clear how necessary the area of budgetary law and especially tax law is, as well as how these spheres of social life are interconnected. For the last quarter of the year, the epidemic seemed to be in decline, according to numbers, but on the other hand the Czech Statistical Office announced on its website today that the economy is not developing favorably, producers and consumers are bothered by rising prices, lack o materials for production and lack of workers. All this creates an incredible space for the science of financial law.

Key words:

state budget, taxes, change of tax laws and measures of the Minister of Finance

¹ „Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.“

² „This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-19-0124.“

³ prof. JUDr. Marie KARFÍKOVÁ, CSc., vedoucí Katedry finančního práva a finanční vědy Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Praha. ORCID-0000-0002-5655-7858.

ÚVOD

Daňové právo je v monografii *Teorie finančního práva a finanční vědy* pojímáno jako součást finančního práva, resp. jako podobor fiskální části finančního práva. Je úzce navázáno na rozpočtové právo. Daňové právo a rozpočtové právo spojují zejména otázky týkající se právní úpravy tvorby veřejných rozpočtů. Daně a poplatky jsou pak jedním z nejdůležitějších příjmů veřejných rozpočtů. Ústavní základ daní a poplatků je obsažen v čl. 11 odst. 5 Listiny základních práv a svobod⁴ a podle tohoto ustanovení lze daně a poplatky ukládat pouze na základě zákona.⁵ V České republice se bohužel stává tradicí, že podstatné daňové zákony jsou po obtížném způsobu jejich projednávání v Parlamentu České republiky publikovány ve Sbírce zákonů až v závěru kalendářního roku s účinností od 1. ledna následujícího kalendářního roku. Jinak tomu nebylo ani v závěru loňského roku, tj. v roce 2020. Tentokrát však došlo ke zveřejnění tzv. daňového balíčku pro rok 2021 ve Sbírce zákonů až 31. 12. 2020, a to pod číslem 609/2020 Sb.⁶

1. DAŇOVÝ BALÍČEK – OBECNĚ

Daňový balíček mění (novelizuje) 34 zákonů, zákonem je tak novelizována specifická část právního řádu, kterou lze podle důvodové zprávy⁷ označit jako pozitivní daňové právo, ve které se uplatňují stejná pravidla a principy a v jejímž rámci se jako obecný právní předpis používá daňový řád (obecný právní předpis upravující správu daní v širokém slova smyslu).

Zákon je „komplexní právní úpravou“, kterou se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony, je souborem novel zákonů, jejichž gestorem je Ministerstvo financí:

- zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 307/2013 Sb., o povinném značení lihu, ve znění pozdějších předpisů,

⁴ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁵ Viz KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 356 s., ISBN 978-80-7552-935-0 (váz.), s. 77, 144, 142, 155.

⁶ Zákon č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony (dále jen „daňový balíček“ nebo „zákon“ nebo „zákon č. 609/2020 Sb.“).

⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 609/2020 – právní program ASPI – LIT 286976 CZ.

- zákon č. 355/2014 Sb., o působnosti orgánů Celní správy České republiky v souvislosti s vymáháním práv duševního vlastnictví, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 242/2016 Sb., celní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon zároveň obsahuje dílčí změny právní úpravy, ke kterým dochází na základě vyhodnocení potřeb aplikační praxe, vývoje jiných právních předpisů a judikatury, v návaznosti na jiné změny navrhované tímto zákonem, jakož i na základě poptávky ze strany odborné veřejnosti. V některých případech (např. rozpočtová pravidla, celní zákon nebo zákon o Celní správě ČR) se jedná o jediný typ změn v rámci novel příslušných zákonů. Kromě výše uvedených novel zákonů obsahuje zákon rovněž soubor novel dalších zákonů, jejichž gestorem jsou jiné resorty, než Ministerstvo financí, avšak které upravují kompetenční a procesní aspekty výkonu působnosti resortem Ministerstva financí. V těchto zákonech se provádí velmi omezené změny technického charakteru, které se týkají působnosti orgánů Celní správy České republiky jako resortní organizace Ministerstva financí. Tyto změny se týkají především výkonu tzv. dělené správy, která je orgány Celní správy České republiky vykonávána v procesním režimu správy daní a spočívá v zajišťování platební fáze peněžitých plnění uložených podle jiných procesních předpisů, resp. jinými orgány. V konkrétní rovině se jedná o sjednocení dílčích úprav institutu úroku z prodlení s jeho obecnou úpravou v daňovém řádu.

Další skupina změn se dotýká rozšíření působnosti orgánů Celní správy České republiky k vymáhání některých peněžitých plnění v režimu dělené správy (zejména pokut) tam, kde stávající vymáhání ukládajícími orgány není s ohledem na marginální počet případů efektivní, a to v rámci např.:

- zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 25/2017 Sb., o sběru vybraných údajů pro účely monitorování a řízení veřejných financí, ve znění pozdějších předpisů.

Třetím okruhem změn je konečně rozšíření procesního režimu daňového řádu též na výkon některých kompetencí orgánů Celní správy České republiky v oblasti silniční dopravy v zájmu sjednocení procesních postupů s dalšími současně vykonávanými agendami, a to v rámci zákona č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zařazením všech navrhovaných změn do jednoho právního předpisu se podle důvodové zprávy pro jejich adresáty (zejména daňové subjekty a správce daně) zvyšuje přehlednost a pro adresáta je tak snazší orientovat se v provedených změnách, což neplatí v případě řady dílčích

novel jednotlivých právních předpisů. Novelty jednotlivých zákonů zařazených do zákona spolu věcně souvisí, neboť se týkají daní v širším smyslu a jejich procesního a kompetenčního rámce.

Daňový balíček završil změny v daních z příjmů⁸ pro rok 2021. Důležité změny účinné od 1. 1. 2021 přinesly totiž i předcházející novelizace. Např. zákonem č. 386/2020 Sb., kterým se zrušuje zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů, a mění a zrušují další související právní předpisy, došlo ke zrušení daně z nabytí nemovitých věcí a dále tento zákon přinesl důležité změny týkající se zdanění příjmů z prodeje nemovitostí u fyzických osob či odpočtu úroků z hypoték od daňového základu. Dále zákon č. 540/2020 Sb., změna zákona o daních z příjmů a některých dalších zákonů v souvislosti s paušální daní, ve znění pozdějších předpisů, zavedl pro OSVČ paušální režim a paušální daň. Jedna dílčí změna ZDP byla přijata Parlamentem až 19. 1. 2021 – jedná se o zákon č. 39/2021 Sb., který přechodně pro období let 2020 a 2021 zvyšuje maximální částku odpočtu darů od daňového základu podle § 15 odst. 1, resp. § 20 odst. 8 ZDP na 30 % daňového základu.

Zákon č. 609/2020 Sb. byl přijat Parlamentem České republiky 22. 12. 2020 a vyhlášen ve Sbírce zákonů 31. 12. 2020, aniž by byl podepsán prezidentem ČR. Protože navíc prezident vyjádřil i svůj nesouhlas s daňovým balíčkem, vedl tento postup skupinu senátorů k předložení návrhu na zrušení daňového balíčku, který byl Ústavnímu soudu doručen dne 14. 1. 2021 (Pl. ÚS 6/21). Ústavní soud rozhodl dne 22.6.2021 v plénu o návrhu skupiny senátorů na zrušení zákona č. 609/2020 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti daní a některé další zákony, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky, jako účastníků řízení a vlády, jako vedlejší účastnice řízení, takto: **Návrh se zamítá.**

2. DAŇOVÝ BALÍČEK – ZMĚNY V ZÁKONĚ O DANÍCH Z PŘÍJMŮ

2.1 Obecně

Daně z příjmů jsou daně, které se staly součástí české daňové soustavy s účinností od 1. ledna 1993. Daně z příjmů řadíme mezi přímé daně, a to důchodového typu. Daně z příjmů se člení z hlediska subjektu daně na daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob. Daně z příjmů jsou z hlediska podílu na celkovém daňovém indexu druhou nejdůležitější položkou státního rozpočtu po nepřímých daních.⁹

Základním právním předpisem upravujícím problematiku daní je, jak uvedeno výše, zákon ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Změny ZDP se až na výjimky standardně použijí pro zdaňovací období započaté od 1. 1. 2021. Výjimka je však poměrně hodně a přechodným ustanovením (čl. XII daňového balíčku) je nutné věnovat velkou pozornost. Např. změny v odpisování (k nim se vztahují přechodná ustanovení 10 až 16) lze dobrovolně použít i na majetek pořízený v době od 1. 1. 2020 do 31. 12. 2020, tedy např. za

⁸ Zákon ČNR č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“ nebo „zákon o daních z příjmů“).

⁹ BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 549 s., ISBN 978-80-7400-440-7, s. 193 a násl.

zdaňovací období roku 2020. Jedno z přechodných ustanovení (jedná se o bod 6) řeší uplatnění výdajů na dary poskytnuté od 1. 3. 2020 do 31. 12. 2020 v souvislosti s výskytem koronaviru SARS CoV-2 na účely vymezené v § 15 odst. 1 nebo § 20 odst. 8 ZDP – tyto výdaje lze uplatnit ve zdaňovacím období, ve kterém byly vynaloženy, u poplatníků se zdaňovacím obdobím kalendářního roku 2020, tedy za období roku 2020. Současně však nelze uplatnit odpočet dle § 15 odst. 1, resp. § 20 odst. 8 ZDP.

Tři přechodná ustanovení (8, 9 a 20) se neuplatní vůbec, protože byla přijata pro případ, kdy by býval byl daňový balíček 2021 vyhlášen ve Sbírce zákonů až v průběhu roku 2021.

Přechodné ustanovení č. 17 se vůbec netýká daní z příjmů, ale tzv. „jarního“ kompenzačního bonusu podle zákona č. 159/2020 Sb., o kompenzačním bonusu v souvislosti s krizovými opatřeními v souvislosti s výskytem SARS CoV-2, ve znění pozdějších předpisů. Týká se nároku na bonus společníků společností s ručením omezeným, které jsou daňovými rezidenty mimo ČR.

I přes značný rozsah novelizace ZDP provedené daňovým balíčkem 2021 se nejdůležitější změny, na které je dále upozorněno, týkají jen několika tematických okruhů. Mnohé změny jsou totiž jen legislativně technickými či formálními úpravami, popř. se zabývají jen okrajovými záležitostmi.

Zásadní změnou je zavedení progresivní sazby daně z příjmů fyzických osob – viz dále. Daňový balíček však také zvýšil slevu na poplatníka na částku 27 840 Kč pro rok 2021 a na částku 30 840 Kč od roku 2022. Sleva na poplatníka zůstávala po dlouhou dobu stejná a činila 24 840 Kč v letech 2008 až 2020. Slevě na poplatníka ve výši 24 840 Kč předcházela sleva ve výši 7 200 Kč uplatňovaná v letech 2006 a 2007. Ke skokovému zvýšení slevy mezi roky 2007 a 2008 došlo v souvislosti se zavedením tzv. superhrubé mzdy od 1. 1. 2008. Sleva na poplatníka jako taková byla do ZDP zavedena od roku 2006 v souvislosti s tehdejší změnou progresivního zdanění fyzických osob (pro první daňové pásmo bylo od roku 2016 snížena sazba daně z 15 % na 12 %), do roku 2005 byl uplatňován princip nezdánitelných částí základu daně.

Výše ostatních slev i daňového zvýhodnění na dítě zůstala pro rok 2021 nezměněna. Např. sleva na druhého z manželů s příjmy do 68 000 Kč zůstává pro rok 2021 ve stejné výši jako pro rok 2020, tedy ve výši 24 840 Kč.

2.2 Zrušení superhrubé mzdy a náhrada solidárního zvýšení daně progresivní sazbou

Základem pro výpočet daně ze závislé činnosti podle § 6 odst. 12 ZDP jsou opět (jako tomu bylo před 1. 1. 2008) příjmy nezvýšené o pojistné hrazené z těchto příjmů zaměstnavatelem. Tato změna vyvolala potřebu změny výpočtu zálohy na daň podle § 38h ZDP. Dosud bylo v obsáhlém § 6 odst. 12 ZDP stanoveno, že základem daně (dílčím základem daně) jsou příjmy ze závislé činnosti, zvýšené o částku odpovídající pojistnému na sociální

zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistnému na veřejné zdravotní pojištění, které je z těchto příjmů podle zvláštních právních předpisů povinen platit zaměstnavatel (jedná se o částku 33,8 % z hrubé mzdy zaměstnance). Tento a následující text tohoto paragrafu je zcela zrušen a je nahrazen jedinou větou: „Základem daně (dílčím základem daně) jsou příjmy ze závislé činnosti“. Daň z příjmů ze závislé činnosti (resp. měsíční záloha na daň z příjmů ze závislé činnosti) se tak počínaje měsícem lednem 2021 nepočítá ze superhrubé mzdy, ale jenom z hrubé mzdy zaměstnance, tedy z výrazně nižší částky. K obdobné úpravě došlo v § 6 odst. 13 a dále došlo v § 6 ke zrušení odstavce 14 a 15 ZDP.

V § 38h odst. 1 ZDP, který se týká vybírání a placení záloh na daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, došlo v souvislosti se zrušením superhrubé mzdy ke změně tohoto odstavce. Nově se zde uvádí, že plátce daně vypočte zálohu na daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti ze základu pro výpočet zálohy. Tato záloha se spravuje jako daň podle daňového řádu. Základem pro výpočet zálohy je úhrn příjmů ze závislé činnosti zúčtovaných nebo vyplacených poplatníkovi za kalendářní měsíc nebo za zdaňovací období, s výjimkou příjmu, který není předmětem daně, jenž je od daně osvobozen nebo z něhož je daň vybírána srážkou podle zvláštní sazby daně. Základ pro výpočet zálohy do 100 Kč se zaokrouhlí na celé koruny nahoru a nad 100 Kč na celé stokoruny nahoru.

Současně zákon č. 609/2020 Sb. jednak zavádí dvě sazby daně z příjmů fyzických osob a jednak nad rámec původního vládního návrhu zákona zvyšuje základní slevu na dani na poplatníka (tato od roku 2008 zůstávala stejná navzdory inflaci i růstu mezd). V § 35ba odst. 1 písm. a) ZDP se zvyšuje základní sleva na dani na poplatníka z dosavadních 24 840 Kč na částku 27 840 Kč pro rok 2021 a na částku 30 840 Kč pro rok 2022.

Nově zákon v § 16 ZDP obsahuje dvě sazby daně z příjmů fyzických osob. Sazba daně z příjmů fyzických osob podle nového znění § 16 odst. 1 ZDP činí 15 % pro část základu daně do 48násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu daně přesahující 48násobek průměrné mzdy. Daň se podle § 16 odst. 2 ZDP vypočte ze základu daně sníženého o nezdánitelné části základu daně a o položky odčitatelné od základu daně a zaokrouhleného na celé sto Kč dolů, a to jako součet součinů příslušné části takového základu daně a sazby pro tuto část základu daně. Pro rok 2021 vyplývá výše průměrné mzdy z nařízení vlády č. 381/2020 Sb. a činí 35 441 Kč.

Ze znění § 16 odst. 1 ZDP pak vyplývá, že do částky základu daně $48 \times 35\,441\text{ Kč} = 1\,701\,168\text{ Kč}$ se použije sazba daně ve výši 15 %, nad tuto výši základu daně se použije sazba daně 23 %.

Zvýšená sazba daně 23 % nahrazuje dosavadní solidární zvýšení daně ve výši 7 % z kladného rozdílu mezi součtem příjmů zahrnovaných do dílčího základu daně podle § 6 a dílčího základu daně podle § 7 ZDP a 48násobkem průměrné mzdy, jak bylo prezentováno v dosavadním znění § 16a ZDP. Toto znění § 16a je zrušeno a nově je v tomto paragrafu obsažen výpočet daně pro samostatný základ daně. Uvádí se zde, že sazba daně pro samostatný základ daně činí 15 %. Daň se vypočte jako součin samostatného základu daně zaokrouhleného na celé sto Kč dolů a sazby daně pro tento základ daně.

Způsob výpočtu daně je obsažen v novém ustanovení § 16ab ZDP. Daň poplatníka se vypočte jako součet daně podle § 16 snížené o slevy na dani a daně podle § 16a. Pokud je daňový bonus podle § 35c odst. 3 ZDP vyšší nebo roven dani podle § 16a, sníží se o tuto daň daňový bonus a daň poplatníka se rovná nule. Pokud je daňový bonus podle § 35c odst. 3 nižší než daň podle § 16a, daňový bonus je roven nule a daň poplatníka se rovná dani podle § 16a snížené o daňový bonus podle § 35c odst. 3 ZDP.

V novém znění § 38h odst. 2 ZDP se uvádí, že sazba zálohy činí 15 % pro část základu pro výpočet zálohy do 4násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu pro výpočet zálohy přesahující 4násobek průměrné mzdy. U příjmů zaměstnance v přepočtu na jeden měsíc půjde v roce 2021 o hraniční částku měsíční hrubé mzdy 141 764 Kč. Nad tuto výši je nutno počítat měsíční zálohu na daň se sazbou daně 23 %. Záloha se vypočte jako součet součinnů příslušné části základu pro výpočet zálohy a sazby zálohy pro tuto část základu pro výpočet zálohy.

S ohledem na zrušení solidárního zvýšení daně dochází ke zrušení stávajícího § 38g odstavce 4 (týkal se povinnosti podat daňové přiznání poplatníkem, u něhož se daň zvyšuje o solidární zvýšení daně) a ke zrušení § 38ha ZDP (týkal se solidárního zvýšení daně u zálohy na daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti).

Do výpočtu zálohy na daň se promítlo také zavedení progresivní sazby daně z příjmů fyzických osob pro základ daně překračující osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy. Zatímco v letech 2013 až 2020 upravoval ZDP v § 16a solidární zvýšení daně pro příjmy ze závislé činnosti podle § 6 ZDP překračující osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy, resp. pro základ daně ze samostatné činnosti dle § 7 ZDP překračující uvedenou částku (popř. pro kombinaci příjmů ze závislé činnosti a základu daně ze samostatné činnosti překračující limit osmačtyřicetnásobku průměrné mzdy), pak od roku 2021 je stanovena pro základ daně z příjmů fyzických osob sazba 15 % a pro základ daně překračující osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy sazba 23 %.

Pro OSVČ tedy náhrada solidárního zvýšení daně, které činilo 7 % a zvyšovalo tak zdanění z 15 na 22 % části dílčího základu daně ze samostatné činnosti dle § 7 ZDP, která překračovala osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy, znamená zvýšení daňového zatížení o 1 procentní bod – z každého milionu překračujícího uvedenou hranici (ta pro rok 2021 činí 1 701 168 Kč) tak zaplatí daň vyšší o 10 000 Kč (230 000 Kč za rok 2021 místo 220 000 Kč za rok 2020).

Pro zaměstnance zrušení superhrubé mzdy přineslo daňovou úsporu 5,07 % hrubé mzdy – při uplatnění superhrubé mzdy byla mzda reálně zdaněna nikoli 15, ale 20,07 %. Tato úspora se ovšem týká pouze zaměstnanců s ročními příjmy do osmačtyřicetnásobku průměrné mzdy a např. u zaměstnance s měsíční hrubou mzdou 100 000 Kč přinesla měsíční daňovou úsporu 5 070 Kč (další snížení představuje zvýšení slevy na poplatníka o 3 000 Kč ročně, tedy o 250 Kč měsíčně). U zaměstnanců s příjmy nad osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy však již daňové zatížení vzrostlo o 1 procentní bod – nicméně měsíční úspora 7 187 Kč odpovídající měsíční mzdě ve výši čtyřnásobku průměrné mzdy 141 764 Kč by byla tímto nárůstem

vykompenzována až v situaci, kdy by měsíční mzda přesáhla 860 464 Kč (718 700 Kč nad čtyřnásobek průměrné mzdy 141 764 Kč).

Solidární zvýšení daně se netýkalo zdanění příjmů zahrnovaných do dílčích základů daně podle § 8 ZDP (příjmy z kapitálového majetku), podle § 9 ZDP (příjmy z nájmu) a podle § 10 ZDP (ostatní příjmy). Progresivní sazba daně postihuje celkový základ daně z příjmů fyzických osob, tzn., že dopadá např. i na zisk z nájmu. Zatímco za rok 2020 byl dílčí základ daně z nájmu podle § 9 ZDP podroben v rámci celkového základu daně 15 % lineární sazbě daně z příjmů fyzických osob bez ohledu na to, zda překračoval či nepřekračoval osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy, od roku 2021 je v rámci celkového základu daně podroben progresivní sazbě daně; základ daně překračující osmačtyřicetnásobek průměrné mzdy je zdaněn sazbou 23 %. Např. pronajímatel s vysokým dílčím základem z nájmu podle § 9 ZDP bude nově z každého milionu nad 1 701 168 Kč platit daň vyšší o 80 000 Kč (230 000 Kč za rok 2021 namísto 150 000 Kč za rok 2020). Zavedení progresivní sazby pochopitelně dopadá i na různé kombinace – např. neosvobozený příjem z prodeje nemovitosti či cenných papírů tak může být zdaněn až 23 % namísto 15 % v loňském roce.

Sazba daně z příjmů vybírané srážkou se nezměnila. Tzn., že např. podíly na zisku společníků společností s ručením omezeným či dividendy akcionářů akciových společností jsou nadále zdaněny srážkovou daní ve výši 15 %. Sazba srážkové daně 15 % se nadále i v roce 2021 uplatňuje např. u příjmů z dohod o provedení práce do limitu 10 000 Kč měsíčně, pokud zaměstnanec neučinil prohlášení k dani. Pro ostatní příjmy ze závislé činnosti (např. z pracovního poměru, z dohody o pracovní činnosti, z odměny jednatele) se nadále u zaměstnance, který neučinil prohlášení k dani, uplatňuje 15 % sazba srážkové daně, pokud tento příjem nepřesáhne příjem rozhodný pro účast na nemocenském pojištění. Protože se však hranice tohoto rozhodného příjmu od 1. 1. 2021 zvýšila z 3 000 Kč platných v roce 2020 na 3 500 Kč, automaticky se zvýšila i hranice pro uplatnění srážkové daně u těchto příjmů.

Zavedení samostatného základu daně podle § 16a vyvolalo celou řadu legislativně technických změn – např. v § 23 odst. 4, v písm. ch) § 24 odst. 2 ZDP.

3. STRAVENKOVÝ PAUŠÁL

Od 1. 1. 2021 bylo osvobození od daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti v § 6 odst. 9 písm. b) ZDP pro stravenky (pro „hodnotu stravování poskytovaného jako nepeněžní plnění zaměstnavatelem zaměstnancům v rámci stravování zajišťovaného prostřednictvím jiných subjektů“) rozšířeno o tzv. stravenkový paušál, tedy o „peněžitý příspěvek poskytovaný zaměstnavatelem zaměstnanci na stravování“. Zatímco příspěvek zaměstnavatelů na stravenky je nadále osvobozen u zaměstnanců bez limitu, pro osvobození peněžitého stravenkového paušálu byl zaveden limit 70 % horní hranice stravného, které lze poskytnout zaměstnancům odměňovaným platem při pracovní cestě trvající 5 až 12 hodin (počítáno za jednu směnu podle zákoníku práce). Pro rok 2021 tento limit činí 75,60 Kč (70 % x 108 Kč). Daňová uznatelnost příspěvku zaměstnavatelů na stravenky podle § 24 odst. 2 písm. j) bodu 4. ZDP (výdaje

(náklady) na pracovní a sociální podmínky zaměstnanců) je nadále omezena 55 % ceny jednoho jídla za jednu směnu podle zákoníku práce trvajících alespoň 3 hodiny, maximálně však do výše 70 % horní hranice stravného, které lze poskytnout zaměstnancům odměňovaným platem při pracovní cestě trvajících 5 až 12 hodin (tento limit činí $70 \% \times 108 = 75,60$ Kč).

Pro daňovou uznatelnost příspěvku zaměstnavatele na stravování podle § 24 odst. 2 písm. j) bod 4. ZDP nadále platí, že příspěvek je daňově neuznatelný, pokud by zaměstnanci v průběhu směny vznikl nárok na stravné podle zákoníku práce. Toto omezení platí i pro peněžitý příspěvek.

Pokud zaměstnavatel využívá od roku 2021 peněžního příspěvku na stravování namísto stravenek, odpadá mu mimo jiné problém s daňovou uznatelností provize za jejich nákup. Nejvyšší správní soud totiž rozhodnutí ze dne 20. 2. 2014, čj. 7 Afs 33/2013-34 zaujal závěr, že poplatek za zprostředkování placený za účelem zajištění stravování zaměstnanců jejich zaměstnavatelem provozovateli stravenkového systému vedle částky za stravenky je zásadně součástí ceny jídla. Je tedy výdajem (nákladem) ve smyslu § 24 odst. 2 písm. j) bodu 4 ZDP, jehož zákonem stanovená část (55 %) je pro účely daní z příjmů daňově uznatelným výdajem (nákladem). Jinak řečeno, zbývající část je nákladem daňově neuznatelným.

Na zavedení peněžního příspěvku na stravování zaměstnanců reagovala také novelizace § 7 vyhlášky č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů, provedená od 1. 1. 2021 vyhláškou č. 612/2020 Sb., kterou se mění vyhláška č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů. Daňový balíček v této věci také novelizoval § 69 (stravování a stravovací služby) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a § 33b zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů – tyto změny se týkají poskytování příspěvku v rozpočtové sféře.

4. OSTATNÍ ZMĚNY

Rozsah mého příspěvku mi neumožňuje zabývat se ostatními změnami, jako např. zvýšení vstupní ceny hmotné movité věci na 80.000,00 Kč, možnost mimořádných odpisů, zrušení kategorie nehmotného majetku dle § 32a ZDP ve znění do 31. 12. 2020 doprovázejí body 10, 11 a 12 přechodných ustanovení. Při stanovení daňových výdajů (nákladů) na pracovní cesty elektromobily či hybridy zařazenými v obchodním majetku se vychází z prokázaných výdajů na spotřebované pohonné hmoty [§ 24 odst. 2 písm. k) bod 1. ZDP]. Daňový balíček umožňuje u elektromobilů a hybridů použít namísto skutečných výdajů výdaje na elektřinu vypočtené s použitím tzv. referenční ceny elektřiny. Změna je doprovázena bodem 4 přechodných ustanovení a lze ji použít již pro období roku 2020 – pro období roku 2020 jde o cenu 4,80 Kč/kWh a pro rok 2021 o cenu 5,00 Kč/kWh. Pokud jde o elektromobily a hybridy nezahrnuté v obchodním majetku, umožňuje použití uvedených referenčních cen pracovní právní předpisy – pro rok 2020 vyhláška č. 358/2019 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny

pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad, ve znění pozdějších předpisů, a pro rok 2021 vyhláška č. 589/2020 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad, ve znění pozdějších předpisů. Osvobození od daně z příjmů fyzických osob v § 4 odst. 1 písm. za) ZDP pro úrokové příjmy daňových nerezidentů z dluhopisů vydávaných v zahraničí poplatníky se sídlem v ČR bylo změněno na osvobození pro výnosy ze státních dluhopisů vydávaných členským státem EU nebo EHP. Ke stejné změně došlo v osvobození od daně z příjmů právnických osob v § 19 odst. 1 písm. i) ZDP. Osvobození pro příjmy nerezidentů od daně z příjmů fyzických osob a daně z příjmů právnických osob ze zahraničních dluhopisů vydávaných poplatníky se sídlem v ČR se tak zrušilo. Podle bodu 18 přechodných ustanovení se však toto osvobození bude nadále používat u dluhopisů vydaných do konce roku 2021. V rámci celého ZDP se od 1. 1. 2021 namísto výrazu „zaměstnanec podle § 6 odst. 7 písm. a)“ používá od 1. 1. 2021 výraz „zaměstnanec odměňovaný platem“. Tato legislativní zkratka je od 1. 1. 2021 upravena v § 6 odst. 7 písm. a) ZDP a je použita např. v § 24 odst. 2 písm. k), který řeší daňovou uznatelnost výdajů (nákladů) na pracovní cesty. Jedná se o formální změnu bez věcných dopadů.

Namísto pojmu „průměrná mzda stanovená podle zákona upravujícího pojistné na sociální zabezpečení“ je nově v ZDP používána legislativní zkratka „průměrná mzda“, která je vymezena v § 21g odst. 2 ZDP. Jedná se o úpravu, která zřehledňuje text zákona. Legislativní zkratka „průměrná mzda“ byla zařazena do ustanovení § 21g, které již před 1. 1. 2021 vymezovalo pojem „minimální mzda“, používaný v ZDP.

ZÁVĚR

Daňový balíček je s ohledem na současné prázdniny poslanců a s ohledem na podzimní parlamentní volby s největší pravděpodobností na poměrně dlouhou dobu zásadní změnou v daňových předpisech. Za aktuální výzvu považují stanovisko Ministerstva financí, které v důvodové zprávě napsalo, že z hlediska procesní ekonomie legislativního procesu je zařazení změn daňových zákonů do jednoho právního předpisu vhodné, neboť umožňuje reagovat na problémy, které vyvstanou v průběhu legislativního procesu (ať už v rámci připomínkového řízení, nebo v Parlamentu) komplexním způsobem, tj. požadované změny v daňovém právu promítnout do všech relevantních předpisů.

Kromě zmíněné přehlednosti a komplexnosti je nespornou výhodou i menší administrativní a časová zátěž pro všechny subjekty podílející se na legislativním procesu, což může pozitivně přispět k délce legisvakance lhůty. Pro daňové zákony více než pro jiné oblasti práva platí, že jejich změna je tradičním a typickým nástrojem realizace politiky vlády, přičemž se jedná o proces periodický. V případě klíčových daňových zákonů tak lze hovořit o každoroční novelizaci, k čemuž, jako v tomto případě, přispívá vydatnou měrou též působení evropského zákonodárce. Důsledkem toho je krátká legisvakance, resp. téměř žádná. Časová úspora vzniklá spojením daňových zákonů, které by jinak musely být předkládány samostatně, tak pozitivně přispívá k tomu, aby zákon byl projednán.

Již úvodem jsem uvedla citaci textu důvodové zprávy k daňovému balíčku: Návrhem zákona je tak novelizována specifická část právního řádu, kterou lze označit jako pozitivní daňové právo, ve které se uplatňují stejná pravidla a principy a v jejímž rámci se jako obecný právní předpis používá daňový řád (obecný právní předpis upravující správu daní v širokém slova smyslu). Poukazuji na text, který mluví o úpravě části právního řádu, které označuje jako „pozitivní daňové právo“.

Dávám na zvážení, zda uváděné výhody pro projednání a přijetí daňového balíčku nejsou návodem pro možnou kodifikaci hmotně právních daňových předpisů.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 356 s. ISBN 978-80-7552-935-0 (váz.)
2. BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 549 s. ISBN 978-80-7400-440-7

KONTAKT NA AUTORA

karfikov@prf.cuni.cz

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika

Digitalizácia (nielen) správy daní v Českej republike

Digitalization of (not only) Tax Administration in Czech Republic

Mgr. Bc. Katarína Kolbenhayerová – Mgr. Ing. Tereza Homa

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-15>

Abstrakt

Téma digitalizácie je v dnešnej dobe skloňovaná stále viac a viac, a to nie len politickými predstaviteľmi, ale aj médiami. V dnešnej dobe je kladený takisto veľký doraz na zapracovanie digitalizácie i do právnych aktov štátov. V dnešnej globalizovanej spoločnosti je nutné, aby procesy prebiehajúce v štátnej správe boli čo najefektívnejšie a najflexibilnejšie. V daňovej oblasti tomu určite napomáha portál MOJE DANE, ktorému sa v tomto príspevku budú autorky venovať. Ďalším zaujímavým projektom, ktorý autorky v rámci tohto článku predstavia je – projekt SONIA alebo banková identita. V tomto príspevku autorky predstavia kroky k digitalizácii štátnej správy a zamerajú sa predovšetkým na tie, ktoré priniesla novela daňového rádu a zákona o bankách.

Kľúčové slová:

digitalizácia, MOJE DANE, Bank ID, správa daní, štátna správa, projekt SONIA

Abstract

Today, the topic of digitization is becoming more and more discussed, not only by political leaders, but also by the media. There is a focus on incorporation of digitization into the legal acts of states. In today's globalized society, it is essential that the processes taking place in the state administration must be as efficient and flexible as possible. In the field of taxation, the MY TAXES portal, which the authors will focus on in this article, certainly helps. Another interesting project that the authors will present in this article is - the SONIA project or bank identity. In this article, the authors present the steps to digitize the state administration and focus primarily on those brought by the amendment to the Tax Code and the Banking Act.

Key words:

digitalization, MOJE DANE, Bank ID, tax administration, state administration, project SONIA

JEL kód: K34

ÚVOD

Rýchlosť rozvoja moderných technológií nabrala v druhej dekáde 21. storočiach na obrátkach.¹ Vo vyspelých krajinách postupujú moderné technológie a hlavne ich digitálna podoba všetkými sférami každodenného ľudského života. Je zrejmé, že v poslednej dobe vidíme i rapídny vývoj v oblasti digitalizácie štátnej správy. Vzostup digitalizácie je možné ilustrovať na príklade elektronických podaní.² Ich zavedenie do portálu Finančnej správy českej republiky bolo v prvej dekáde 21. storočia očakávané, ale chvíľu trvalo, kým si užívatelia na túto možnosť zvykli a začali túto možnosť aktívne využívať. V nasledujúcich rokoch došlo k rapídному uprednostňovaniu elektronických podaní cez portál a mnoho ľudí dodnes uprednostňuje podania cez dátovú schránku.

Je otázkou, či obdobnú popularitu dosiahnu i novšie inštrumenty. Autorky tohto príspevku sa preto rozhodli zmapovať posledné míľniky digitalizácie správy daní a obecné finančnej správy za posledné obdobie. Autorky sa sústreďia hlavne na rok 2020 a 2021, keďže vtedy sa v Českej republike realizovali hneď dva významné projekty v oblasti digitalizácie. I keď je momentálne možné vidieť nielen ich pozitíva ale i negatívna, pozitíva aktuálne prevládajú. Od budúca bude samozrejme veľmi dôležité sledovať ich vývoj kritickým okom.

1. DIGITALIZÁCIA ŠTÁTNEJ SPRÁVY

To, že je digitalizácia téma dnešnej doby nie je nutné ďalej predstavovať. Keďže je táto téma pomerne abstraktná, konkrétne fakty vyplývajú zo súhrnnej správy o digitalizácii verejnej správy v Českej republike vydané Najvyšším kontrolným úradom („súhrnná správa“). V uplynulých siedmych rokoch putovali masívne investície do informačnej infraštruktúry štátu, ktorá si z hľadiska technickej vyspelosti vedie veľmi dobre. Výdaje organizačných zložiek štátu a štátnych fondov na informačné a komunikačné technológie („ICT“) činili od roku 2012 do roku 2018 75mld. Kč³, približne dve desiatky miliárd potom činili výdaje preplácané z EÚ fondov na rozvoj digitalizácie verejnej správy. I cez pomerne veľké množstvo investícií však občania nemohli zatiaľ riešiť veľké množstvo záležitostí z domu, prípadne z mobilného telefónu. To bolo veľmi očividné v období *lock-downu* zapríčineným pandemiou COVID-19. V tom čase štátna správa obmedzila svoju činnosť na minimum.

Je tu však i iná možnosť, a síce, že o digitalizáciu nie je zo strany občanov taký záujem. Podľa súhrnnej správy v roku 2018 využilo 26 % fyzických osôb pre komunikáciu s úradmi online služby. Štatistiky týkajúce sa dátových schránok ukazujú, že dobrovoľne si dátovú schránku zriadilo len 2 % fyzických osôb nepodnikateľov. Doplňujeme, že v roku 2018 sa

¹ Informace o činnosti daňové správy České republiky za rok 2002. [online]. Finanční správa [cit. 2021-08-13]. <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/CinnostDS2002.pdf>

² Počty podání EPO 2003 - 2013. [online]. Finanční správa [cit. 2021-08-13]. <https://www.financnisprava.cz/cs/dane-elektronicky/danovy-portal/pocty-podani-epo/pocty-podani-epo-2003-2008?fbclid=IwAR2mPtXx9KLuGsW4W9Qouk9rIpwXG91KSAQFVs5QyEiOzMJ84uSkMdUPunk>

³ Digital Economy and Society Index (DESI) 2018 Country Report Czech Republic. [online]. ec.europa.eu [cit. 2021-08-13]. http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-20/cz-desi_2018-country-profile_eng_B43F6E27-BF54-1844-69A6178486494991_52216.pdf.

uskutočnilo 97 miliónov transakcii prostredníctvom dátových schránok, ale len 0,65 % z nich uskutočnili nepodnikajúce fyzické osoby.⁴

Dôvodom pre neefektívne alebo nedostatočné nastavenie, ale taktiež využívanie digitálnych služieb verejnej správy je hneď niekoľko. Jedná sa o nedostatočnú legislatívnu pripravenosť na ďalšiu digitalizáciu, zastaranosť ICT systémov jednotlivých zložiek verejnej správny zle nastavené podmienky spolupráce s externými dodávateľmi systém výkonu finančnej správy nie je centralizovaný a v neposlednej rade nie je dostatok personálnych kapacít, ktoré by ICT systémy udržiavali vo funkčnosti a starali sa o ich modernizáciu.

Z mnohých vyššie uvedených problematických bodov je v procese riešenia. Napríklad za hlavný orgán koordinujúci informačné a komunikačné technológie je možné považovať Ministerstvo vnútra. Problematická oblasť nedostatku pracovníkov ICT služieb vo verejnej správe korešponduje obecnne s veľmi nízkou mierou nezamestnanosti, ktorá sa v Českej republike pohybuje okolo 2 %. Na jednu stranu zamestnancov v IT službách pomerne pribúdajú, avšak tí putujú primárne do súkromnej sféry.

Čo sa týka legislatívneho základu pre možný rozvoj digitalizácie verejnej správy v Českej republike, tak pomernou novinkou, a pritom hlavným zákonom je tzv. digitálna ústava. Tá upravuje právo fyzických a právnických osôb na poskytnutie digitálnych služieb orgánmi verejnej moci pri výkone ich pôsobnosti, právo fyzických osôb a právnických osôb činiť digitálne úkony, povinnosť orgánov verejnej moci poskytovať digitálne služby a prijímať digitálne úkony a niektoré ďalšie práva a povinnosti súvisiace s poskytovaním digitálnych služieb.

V tomto príspevku sa autorky zameriavajú predovšetkým na digitalizáciu daňovej a finančnej správy. Ďalej predstavia koncept MOJE DANE a bankovej identity alebo Bank ID.

2. SÚČASNÉ RIEŠENIE DAŇOVEJ INFORMAČNE SCHRÁNKY A MOJE DANE

V súčasnej dobe ponúka daňová správa len pár možností pre občanov ako komunikovať a činiť úkony prostredníctvom vzdialených prístupov. Jedným z nich je daňová informačná schránka („DIS“). V DIS sú dostupné informácie o stave osobného daňového účtu v členení podľa jednotlivých druhov daní, prehľad písomností medzi daňovým subjektom a správcom dane a daňový kalendár s prehľadom daňových povinností. Prístup do DIS je možný v prípade, že má daňový subjekt sprístupnenú Dátovú schránku alebo vlastný Kvalifikovaný certifikát. Pokiaľ má osoba toto k dispozícii, musí následne formálne zažiadať skrz elektronickú žiadosť o zriadenie Daňovej informačnej schránky.

⁴ Digital Economy and Society Index (DESI) 2018 Country Report Czech Republic. [online].ec.europa.eu[cit. 2021-08-13]. http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-20/cz-desi_2018-country-profile_eng_B43F6E27-BF54-1844-69A6178486494991_52216.pdf.

DIS je vhodným nástrojom pre všetkých, ktorí chcú mať svoje daňové záležitosti pod kontrolou. DIS je zatiaľ samozrejme nedokonalý, vykazuje niekoľko nedostatkov a má len obmedzené funkcie prostredníctvom ktorých je možné sledovať len možné nedoplatky na jednotlivých daniach a z nich plynúce sankcie.⁵

Cestou k modernizácii a digitalizácii daňovej správy v Českej republike je novela daňového rádu, ktorej konečné znenie podpísal prezident republiky. Elektronizácia finančnej správy je významným krokom k modernizácii celého systému využívaného daňovými subjektmi. Vízia jednotlivých zmien bola jasná – tj. uľahčiť občanom komunikáciu so správcom dane a znížiť administratívnu náročnosť tejto komunikácie. V praxi to znamená zavedenie portálu zvaného MOJE DANE, ktorý má byť rozšírením už dostupnej služby DIS. Aktuálny systém umožňuje daňovému subjektu získať informácie zhromaždené v spise a na osobnom daňovom účte poplatníka prostredníctvom internetu

Nový portál MOJE DANE ponúka okrem informácií aj možnosť aktívne a pasívne komunikovať so správcom dane, napríklad umožňuje podávať daňové priznania prostredníctvom online formulárov, ktoré umožňujú určitú mieru pred vyplnenia údajov daňových subjektov. Komunikácia by však mala fungovať i v opačnom smere, teda od správcu dane k daňovému subjektu, v zmysle doručovania písomností. Ministerstvo financií spustilo portál 28. februára 2021 a od tej doby ho mohlo otestovať pomerne veľké množstvo daňových subjektov. Nie všetci sú však z portálu nadšení. Niektoré recenzie portálu poukazujú na to, že určité stránky portálu nie sú dostatočne užívateľsky jednoduché.⁶ Autorky príspevku však veria, že spätná väzba je v tomto prípade veľmi potrebná a nové verzie portálu tieto nedostatky určite napravia.

Je možné očakávať, že do budúcnosti budeme teda s daňovou správou komunikovať zväčša na báze „elektronického bankovníctva“, prostredníctvom ktorého budeme môcť nielen hradiť svoje daňové povinnosti, ale aj vybavovať svoje písomnosti a komunikáciu so správcom dane. To znamená veľké zjednodušenie a krok k prehľadnosti daňových procesov.

3. BANKOVÁ IDENTITA – SONIA

Ako už autorky príspevku poukazujú vyššie, Česká republika mala doteraz len obmedzené možnosti ako môžu občania komunikovať so štátnymi orgánmi digitálne. Ku konci roku 2019 s účinnosťou k 1. januáru 2021 bol poslancekou snemovňou jednohlasne schválený projekt SONIA – súkromnoprávny bod pre identifikáciu a autentifikáciu.

Cieľom projektu SONIA alebo bankovej identity je zjednodušiť formu a prístup ku službám českého e-governmentu i online službám v súkromnom ale i verejnom sektore. Projekt pomáha občanom, verejnej správe ale aj súkromným poskytovateľom služieb. Banková identita je v súčasnosti už využívaným riešením v mnohých zahraničných štátoch. Najpokročilejšími

⁵ TULÁČEK, M. Elektronizace správy daní: právní aspekty. Praha: Leges, 2020.

⁶ Vyzkoušeli jsme Moje daně od Schillerové. Ani moderní, ani jednoduché | Peníze.cz (penize.cz) [online].

štátmi v používaní bankovej identity sú pobaltské a severské štáty, hlavne Nórsko, Dánsko alebo Švédsko.

Projekt SONIA nadväzuje na národný systém pre elektronickú identifikáciu, ktorú vybudoval štát a spustil v roku 2018.⁷ Občania sa môžu do e-governmentu prihlásiť prostredníctvom elektronického občianskeho preukazu alebo dátovej schránky. Toto riešenie sa však nedočkalo veľkého úspechu a obsahovalo niekoľko nedostatkov, na ktoré práve projekt SONIA reaguje. Jedným z nedostatkov predchádzajúceho riešenia bol jeho malý počet užívateľov. Len malé percento občanov využíva elektronický občiansky preukaz na svoju identifikáciu. Ďalším nedostatkom je fakt, že toto štátne riešenie nebolo dostupné pre komerčnú sféru poskytovateľov služieb. Podľa § 2 zákona o elektronickej identifikácii je možné elektronický preukaz použiť len vo vzťahu k službám verejnej moci a tých, ktorí overujú totožnosť na základe zákona. Projekt SONIA by nemal štátnemu riešeniu konkurovať ale práve naopak. Cieľom projektu je spojiť prostriedky k elektronickej identifikácii klientov bánk a vedľa štátneho systému vybudovať systém pre sprístupňovanie bankovej identity v súkromnom sektore.

Hlavná myšlienka bankovej identity je, aby občania Českej republiky mohli využívať rovnaké bankové údaje, ktoré používajú pre vstup do svojho internetového bankovníctva ku všetkým službám. To má za cieľ ušetriť čas aj peniaze nielen klientom, ale aj verejnej správe a súkromným podnikateľom. V rámci Bank ID bude banka alebo pobočka zahraničnej banky oprávnená ponúkať, poskytovať alebo sprostredkovať identifikačné služby. Banková identita slúži taktiež k podpisovaniu dokumentov a transakcii. Toto riešenie má zjednodušiť mimo iné i procesy, ktoré sú pre mnohé subjekty povinné skrz reguláciu legalizácie výnosov z trestnej činnosti a financovania terorizmu („AML“). Vďaka tomuto riešeniu prišlo k digitalizácii procesov, ktoré sa viažu na identifikáciu klienta za jeho fyzickej prítomnosti. V praxi teda pre klientov zmizne povinnosť fyzickej návštevy banky alebo kontaktného miesta.⁸

Banková identita môže byť v praxi využívaná mnohými spôsobmi, ktoré nie je aktuálne možné taxatívne vymedziť a definovať. Aktuálna verejná diskusia smeruje k hlavným spôsobom, ktoré sa autorky pokúsia ďalej definovať. Asi hlavným využitím bankovej identity je tzv. „univerzálny kľúč“. Tento kľúč by klientom sprístupňuje digitálne služby firiem i štátu. Pre prihlásenie k jednotlivým službám je používaný obdobný spôsob ako pri prihlasovaní sa do internetového bankovníctva. Klient si nemusí vytvárať rôzne účty u rôznych spoločností, kde býva veľmi problematická strata hesla či zneužitia jedného hesla, ktoré klient využíva u všetkých účtov rovnaké. Banková identita sa môže využívať nielen k digitálnej identifikácii, ale aj k podpisovaniu dokumentov a transakcii. Bank ID splňuje oficiálne požiadavky na elektronický podpis. Klient môže tak dokument podpísať pomocou bankovej identity.⁹

⁷ Projekt bankovní identita a jeho vývoj. [online]. Bankovní identita [cit. 2021-06-07]. <https://bankovni-identita.cz/o-projektu/>

⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 49/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹ Bankovní identita. Česká bankovní asociace [online].

Keďže banky robia veľmi dôkladnú identifikáciu a kontrolu svojich klientov, majú o klientoch všetky potrebné údaje, ktoré vyžaduje AML zákon. Tieto údaje v rámci bankovej identity môžu širokej škály povinných osôb z AML zákona uľahčiť digitálne poskytovanie služieb klientom. V praxi to môže vyzerat' tak, že Bank ID sa využíva pri kúpi nehnuteľnosti alebo pri zjednávaní životného poistenia.¹⁰

Informácie, ktoré má banka v rámci Bank ID môžu byť využívané ďalej pri overovaní veku. V prípade, že by klient vstupoval na webové stránky, ktoré majú obsah vhodné len pre osoby, ktoré dosiahli určitú vekovú hranicu, klient by bol overený skrz jeho Bank ID a nemusel by potvrdiť prehlásenie o dosiahnutí požadovaného veku. Na základe Bank ID môžu byť klientom poskytované i ďalšie veľmi personalizované služby.

Využívaním Bank ID je v praxi pre koncového užívateľa banky a taktiež pre štát bezplatné. Za túto službu platia štandardne bankám ako poskytovateľom elektronickej identifikácie platiť tretej strane, teda komerční poskytovatelia služieb. To, či bude banka tieto služby elektronickej identifikácie poskytovať, záleží len na jej vlastnom uvážení. Každá banka má pre toto rozhodnutie rovnaké zákonné podmienky.

Bank ID je pre oblasť digitalizácie pomerne veľkým krokom. Na druhú stranu však so sebou nesie i možnosti právnych alebo faktických problémov. Ako jedna z hlavných oblastí, ktoré je potrebné v rámci bankovej identity sledovať, je ochrana osobných údajov. Banky aj tretie strany musia vynaložiť veľké finančné a technické úsilie na to, aby neprichádzalo k reťazeniu bankových identít a tým neprišlo k zneužívaniu osobných klientov bánk. Údaje, ktoré má banka k dispozícii by mali byť tretím stranám predávané len na základe súhlasu, ktorý klient banke udelí sám. Bez pokynu klienta tretej strane nemôže predat' žiadne údaje. Použitie Bank ID je pre klient vždy dobrovoľné. Klient by mal vždy možnosť skontrolovať údaje, ktoré banka tretím stranám poskytuje a musí mať možnosť svoj súhlas odvolať.

Predávaním Bank ID a ďalších údajov za účele ochrany osobných údajov by malo byť založené v princípe minimalizácie. To znamená, že tretia strana, ktorá poskytuje napr. možnosť zakúpenia alkoholických údajov online, bude pre svoju činnosť potrebovať len overenie veku, resp. naplnenie vekovej hranice. Banka by v tomto prípade určite nemala predávať e-shopu iné informácie napr. konkrétny vek.

Ďalším problematickým bodom v rámci Bank ID sú vzťahy zodpovednosti. Právna úprava je doposiaľ pomerne nová a podľa názorov autoriek príspevku nie je úplne jasné, kto a do akej miery bude zodpovedať za škodu v prípade, že príde zneužitiu dát klienta z jeho bankovej identity. V tomto za najdôležitejšie považujú autorky zameranie sa na zmluvné vzťahy medzi bankami a tretími stranami.

¹⁰ Bankovní identita. Česká bankovní asociace [online].

ZÁVER

Budúcnosť určite spočíva vo využívaní technológii a je len otázka, ako sa mu rigidné procesy vo verejnej správe prispôbia. Digitálna ústava je nutné vnímať ako veľký krok vopred a prísľub do budúcnosti. Je zrejmé, že rastúca digitalizácia verejnej správy porastie a význam pojmov ako kybernetická bezpečnosť a ochrana osobných údajov budú stále významnejšie. Tieto i mnoho iných pojmov tak čakajú nové a nové výzvy.

Portál MOJE DANE predstavuje očakávaný krok dopredu, ktorý vláda Českej republiky avizovala už v roku 2016. Nie je preto prekvapivé, že tento krok bol naozaj potrebný, pretože transformácia od analógovej podoby daňových priznaní a nahliadania do spisovej v digitálnej podobe bola veľmi pomalá. I keď má portál MOJE DANE zatiaľ len základné funkcie chýbajú mu jazykové mutácie, jedná sa o veľmi významný krok vpred. Už len to, že je možné sa na stav osobného daňového účtu možné pozrieť online a nie je nutné o nahliadnutie zažiadať písomne, považujú autorky príspevku za veľmi dôležité.

Banková identita je ešte stále aktuálnou témou. S určitosťou môžeme povedať, že ovplyvnila a ešte ovplyvní fungovanie nielen digitálnych finančných služieb, ale i mnohé iné odvetvia. Namiesto toho, že len niekoľko málo tisíc občanov Českej republiky komunikuje s úradmi prostredníctvom Portálu občana skrz dátové schránky alebo elektronické občianske preukazy, má milióny občanov prístup k e-governmentu skrz Bank ID. Autorky článku sú názoru, že v Českej republike ešte nebol iný projekt, ktorý by mal na využívanie digitálnych služieb vo verejnej sfére väčší dopad.

Pri implementácii bankovej identity a jej vplyve na ďalšie oblasti práve by sme však mali zostať stále dostatočne kritickí a vnímať riziká, ktoré so sebou digitalizácia samozrejme prináša. Banky a tretie strany by sa mali zamerať na ochranu osobných údajov ich klientov, ktorá je v tomto ohľade kľúčová. Pri využívaní elektronickej identifikácie by mal byť dodržovaný princíp minimalizácie poskytovaných údajov tak, aby nedochádzalo k využívaní osobných dát klientov nežiadúcim spôsobom.

Záverom príspevku by chceli autorky podotknúť, že problematika digitalizácie a konkrétne bankovej identity a portálu MOJE DANE je pomerne nová. Odborná literatúra, ktorá by pokrývala túto problematiku na českom trhu nie je dostatočná a i práve z tohto dôvodu považujú autorky túto tému za veľmi dôležitú. Autorky veria, že tejto problematike bude v rámci akademickej obce Českej ale i Slovenskej republiky venované viac priestoru.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Daně online se blíží. [online]. E15.cz [cit. 2021-08-13]. [Daně online - Jak podat daňové přiznání přes portál MOJE daně | E15.cz](#)

2. Digital Economy and Society Index (DESI) 2018 Country Report Czech Republic. [online].ec.europa.eu[cit. 2021-08-13]. http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2018-20/cz-desi_2018-country-profile_eng_B43F6E27-BF54-1844-69A6178486494991_52216.pdf.
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu
4. GREGUŠOVÁ, D., a HALÁSOVÁ, Z. Zákon o e-Governmente: komentár. Bratislava: Eurokodex, 2018
5. Informace o činnosti daňové správy České republiky za rok 2002. [online]. Finanční správa [cit. 2021-08-13]. <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/CinnostDS2002.pdf>
6. Informace o činnosti daňové správy České republiky za rok 2003. [online]. Finanční správa [cit. 2021-08-13]. <https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/fs-vysledky-cinnosti/CinnostDS2003.pdf>
7. LAPÁČEK, J. Jak na datovou schránku a elektronickou komunikaci s úřady. Brno: Computer Press, 2012.
8. Počty podání EPO 2003 - 2013. [online]. Finanční správa [cit. 2021-08-13]. <https://www.financnisprava.cz/cs/dane-elektronicky/danovy-portal/pocty-podani-epo/pocty-podani-epo-2003-2008?fbclid=IwAR2mPtXx9KLuGsW4W9Oouk9rIpwXG91KSAQFVs5QyEiOzMJ84uSkMdUPunk>
9. Portál MOJE daně. [online]. Moje daně [cit. 2021-08-13]. <https://adisspr.mfer.cz/pmd/home>
10. Portál národního bodu pro identifikaci a autentizaci. SPRÁVA ZÁKLADNÍCH REGISTRŮ [online]. [cit. 2021-08-04]. Dostupné z: <https://www.eidentita.cz/Home>
11. Projekt bankovní identita a jeho vývoj. [online]. Bankovní identita [cit. 2021-04-05]. <https://bankovni-identita.cz/o-projektu/>
12. Radvan, M. Poznámka hostujícího editora k digitalizaci v právu. BRICS Law Journal. 2020; roč. 7, č. 2, s. 5-9. <https://doi.org/10.21684/2412-2343-2020-7-2-5-9>
13. TULÁČEK, M. Elektronizace správy daní: právní aspekty. Praha: Leges, 2020.
14. Vyzkoušeli jsme Moje daně od Schillerové. [online]. Peníze.cz [cit. 2021-08-13]. [Vyzkoušeli jsme Moje daně od Schillerové. Ani moderní, ani jednoduché | Peníze.cz \(penize.cz\)](https://penize.cz/vyzkoušeli-jsme-moje-dane-od-schillerove-ani-moderni-ani-jednoduché-|penize.cz)
15. Zákon č. 253/2008, zákon o některých opatřeních proti legalizaci z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů In: Zákony pro lidi [online]. zakonyprolidi.cz [cit. 2021-08-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>
16. Zákon č. 49/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: Beck-online [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. [cit. 2021-08-13]. Dostupné z: <https://www.beck->

[online.cz/bo/chapterview-
documentseam?documentId=onrf6mrqgiyf6nbzfuya&groupIndex=5&rowIndex=0](http://online.cz/bo/chapterview-documentseam?documentId=onrf6mrqgiyf6nbzfuya&groupIndex=5&rowIndex=0)

KONTAKT NA AUTORA

katarina.kolbenhayerova@gmail.com

Masarykova Univerzita, Právnická fakulta
Veveří 70
611 80 Brno
Česká republika

terkkrizova@seznam.cz

Masarykova Univerzita, Právnická fakulta
Veveří 70
611 80 Brno
Česká republika

Miestne dane a miestne poplatky v kontexte opatrení prijatých v súvislosti s chorobou COVID-19¹

Local taxes and local fees in the context of the measures adopted due to Coronavirus disease (COVID-19)

JUDr. Tatiana Kubincová, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-16>

Abstrakt

Pandémia koronavírusu sa dotkla každého z nás. Má globálne spoločenské a ekonomické dopady. V záujme zmiernenia následkov pandémie v Slovenskej republike došlo k prijatiu niekoľkých právnych predpisov, ktorých cieľom bola ochrana, resp. pomoc fyzickým osobám - nepodnikateľom, podnikateľom a zamestnancom aj zamestnávateľom, pred následkami pandémie. Príspevok poukazuje na právnu úpravu opatrení prijatých v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov.

Kľúčové slová:

Miestne dane, miestne poplatky, ochorenie COVID-19, opatrenia, právna úprava

Abstract

The coronavirus pandemic has influenced each of us. It has global social and economic impact. Several legal regulations have been adopted in order to mitigate the effects of the pandemic in Slovak republic. The aim of these regulations was to protect natural persons - non-entrepreneurs, entrepreneurs and employees and also employers from the effects of the pandemic and to minimize the effects the pandemic has had on these subjects. The paper points to the legal regulation of measures in the field of local taxes and local fees.

Key words:

Local taxes, local fees, Coronavirus disease (COVID-19), measures, legal regulation

JEL kód: K34

¹ Tento príspevok je spracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0151/18 s názvom Kauzalita výberu miestnych daní a výdavkov na výkon samosprávnych funkcií v ekonomicky rozvinutých a zaostávajúcich územiach v kontexte Industry 4.0.

ÚVOD

Na území Slovenskej republiky bol potvrdený prvý prípad ochorenia COVID-19 dňa 6. marca 2020. Dňa 11. marca 2020 bolo prijaté uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 111/2020, ktorým vláda schválila návrh na vyhlásenie mimoriadnej situácie podľa § 8 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov z dôvodu ochorenia COVID-19 spôsobeným korona vírusom SARS-CoV-2. Predmetným uznesením bolo zároveň uložené členom vlády a predsedom ostatných ústredných orgánov štátnej správy prijímať opatrenia civilnej ochrany obyvateľstva a vykonávať opatrenia na riešenie krízovej situácie vo svojej pôsobnosti zamerané na zamedzenie ohrozenia života, zdravia, majetku, zmiernenie následkov mimoriadnej udalosti a minimalizovanie škôd a prijímať opatrenia, ktoré umožnia zrušiť mimoriadnu situáciu v čo najkratšom čase.²

1. ZÁKON Č. 67/2020 Z.Z. O NIEKTORÝCH MIMORIADNYCH OPATRENIACH VO FINANČNEJ OBLASTI V SÚVISLOSTI SO ŠÍRENÍM NEBEZPEČNEJ NÁKAZLIVEJ ĽUDSKEJ CHOROBY COVID-19

Dňa 2. apríla 2020 došlo k prijatiu zákona o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov dňa 4. apríla 2020 pod číslom 67/2020 (ďalej len „zákon č. 67/2020 Z.z.“). Návrh zákona reagoval na vyhlásenie mimoriadnej situácie v súvislosti s ohrozením verejného zdravia II. stupňa z dôvodu ochorenia COVID-19 spôsobeným korona vírusom SARS-CoV-2 na území Slovenskej republiky na základe uznesenia vlády SR č. 111/2020 z 11. 3. 2020³. Zákon č. 67/2020 Z.z. nadobudol účinnosť dňom jeho vyhlásenia, t. j. dňa 4.4.2020. Tento zákon možno považovať za prelomový z hľadiska právnej úpravy opatrení v daňovej oblasti. Právna úprava opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov však vo vyhlásenom znení tohto zákona obsiahnutá nebola. Bola doplnená až na základe zákona č. 96/2020 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení zákona č. 75/2020 Z. z. (ďalej len „zákon č. 96/2020 Z.z.“).

Aj pred nadobudnutím účinnosti zákona č. 96/2020 Z.z. sa však niektoré ustanovenia zákona č. 67/2020 Z.z. vzťahovali na správu miestnych daní a miestnych poplatkov. Konkrétne išlo o ustanovenia obsiahnuté v druhej časti prvej hlavy uvedeného zákona nazvané ako „*Opatrenia v oblasti správy daní*“. Z týchto opatrení sa na správu miestnych daní a miestnych poplatkov vzťahovali napríklad ustanovenia týkajúce sa doručovania (§ 3, § 5), zmeškania lehoty (§ 4), prerušenia daňovej kontroly (§ 6), prerušenia daňového konania (§ 8), zániku práva

² Webová stránka Úradu vlády SR. Dostupné na: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/18249/1> [17.7.2021]

³ K uvedenému bližšie dôvodová správa k návrhu zákona č. 67/2020 Z. z. dostupná na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=476872> [17.7.2021]

vyručiť daň a premlčania a zániku práva vymáhať daňový nedoplatok (§ 9). Treba podotknúť, že úprava § 4, § 6, § 8 bola nadobudnutím účinnosti zákona č. 96/2020 Z.z. zmenená.

1.1 Dôvody prijatia opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov

Zákon č. 96/2020 Z.z. nadobudol účinnosť dňa 25.4.2020. Zo všeobecnej časti dôvodovej správy návrhu uvedeného zákona vyplýva, že na základe neho malo dôjsť k prijatiu ďalších mimoriadnych opatrení vo finančnej oblasti. Do druhej časti zákona č. 67/2020 Z.z. boli okrem iného doplnené jedenásta hlava s názvom „*Opatrenia v oblasti miestneho poplatku za rozvoj*“ a dvanásta hlava s názvom „*Opatrenia v oblasti miestnych daní a miestneho poplatku*“. V osobitnej časti dôvodovej správy k návrhu zákona č. 96/2020 Z.z. sa ohľadne opatrení v oblasti miestneho poplatku za rozvoj uvádzalo: „*Z dôvodu pandémie spôsobenej koronavírusom sa navrhuje ustanoviť, kedy sa lehota na splnenie oznamovacej povinnosti podľa osobitného predpisu (zákon o miestnom poplatku za rozvoj) považuje za dodržanú. Cieľom opatrenia je obmedzenie pohybu ľudí pri vykonávaní úradného styku. Lehota na splnenie oznamovacej povinnosti sa považuje za splnenú, ak je predmetné oznámenie predložené do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie, t. j. najneskôr do konca nasledujúceho kalendárneho mesiaca po mesiaci, v ktorom vláda odvolá mimoriadnu situáciu. Od začatia plynutia obdobia pandémie až do konca roka 2020 sa umožňuje obciam na základe rozhodnutia svojho zastupiteľstva použiť príjmy z poplatku na úhradu bežných výdavkov tým, že v uvedenom období nie je potrebné dodržiavať príslušné ustanovenie o použití výnosu z poplatku na kapitálové výdavky ako uvedené v zákone č. 447/2015 Z. z.*“. Ohľadne opatrení v oblasti miestnych daní a miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady sa v dôvodovej správe uvádzalo: „*Z dôvodu pandémie spôsobenej koronavírusom sa navrhuje ustanoviť, kedy sa lehota na podanie priznania alebo čiastkového priznania k miestnym daniam tým daňovníkom, ktorým podľa osobitného predpisu (zákon o miestnych daniach a poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady) vznikla povinnosť podať priznanie alebo čiastkové priznanie v priebehu kalendárneho roku, považuje za dodržanú; ide napr. o daňovníka, ktorému zanikla alebo vznikla daňová povinnosť k dani z nehnuteľnosti z dôvodu dražby alebo dedičstva, alebo o daňovníka, ktorému zanikla alebo vznikla daňová povinnosť k dani za psa, dani za nevýherné hracie prístroje a dani za predajné automaty. Cieľom tohto opatrenia je obmedziť pohyb ľudí pri vykonávaní úradného styku. Lehota na podanie priznania alebo čiastkového priznania v týchto prípadoch sa považuje za splnenú, ak je predmetné priznanie predložené do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie, t. j. najneskôr do konca nasledujúceho kalendárneho mesiaca po mesiaci, v ktorom vláda odvolá mimoriadnu situáciu. Rovnakým spôsobom sa navrhuje ustanoviť, kedy sa lehota k oznamovacím povinnostiam k miestnym daniam a poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, ktoré vzniknú počas obdobia pandémie, považuje za splnenú (napr. vznik a zánik poplatkovej povinnosti, zmeny rozhodujúce pre vyrubenie poplatku, zmeny pre vznik a zánik daňovej povinnosti k dani za užívanie verejného priestranstva a pod.)*“. Z uvedeného je zjavné, že cieľom zakotvenia opatrení týkajúcich sa miestnych daní a miestnych poplatkov do zákona č. 67/2020 Z.z. bolo najmä obmedziť pohyb ľudí pri vykonávaní úradného styku, a tým chrániť nielen zamestnancov

obcí, ale aj fyzické osoby a právnické osoby. Možno však konštatovať, že opatrenia napomohli fyzickým osobám a právnickým osobám aj v tom, že v čase zlej situácie spôsobenej pandémiou koronavírusu sa nemuseli obávať, ak si nestihli splniť alebo vzhľadom na zdravotný stav nemohli splniť oznamovaciu povinnosť k zániku poplatkovej povinnosti, resp. oznamovaciu povinnosť o výmere podlahovej plochy nadzemnej časti realizovanej stavby podľa zákona č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o miestnom poplatku za rozvoj“) alebo oznamovaciu povinnosť podľa zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o miestnych daniach“) alebo povinnosť podať priznanie k dani z nehnuteľnosti, dani za psa, dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje alebo niektorej z nich alebo čiastkové priznanie k týmto daniam podľa zákona o miestnych daniach.

1.2 Časová pôsobnosť opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov

Napriek tomu, že právna úprava opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov, t. j. úprava § 24n a § 24o zákona č. 67/2020 Z.z. nadobudla účinnosť až 25.4.2020, uvedené ustanovenia týkali lehoty na splnenie oznamovacej povinnosti a lehoty na podanie priznania, resp. čiastkového priznania, ktorá neuplynula pred začatím obdobia pandémie alebo začala plynúť počas obdobia pandémie. Obdobím pandémie sa v zmysle § 2 zákona č. 67/2020 Z.z. rozumie obdobie od 12. marca 2020. Z uvedeného je zrejmé, že predmetné opatrenia fakticky pôsobili spätne. Táto spätná pôsobnosť však bola v prospech fyzických osôb a právnických osôb.

Problematickejším podľa môjho názoru je skončenie pôsobnosti uvedených opatrení. Z textu ustanovení § 24n a § 24o zákona č. 67/2020 Z.z. vyplýva, že lehota na splnenie oznamovacej povinnosti a lehota na podanie priznania, resp. čiastkového priznania, ktoré neuplynuli pred začatím obdobia pandémie alebo začala plynúť počas obdobia pandémie, sa považuje za dodržanú, ak sa podá oznámenie⁴ alebo ak sa podá priznanie, resp. čiastkové priznanie do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie. Obdobie pandémie podľa ustanovenia § 2 ods. 1 zákona č. 67/2020 Z.z. v znení účinnom od 25.4.2020 do 28.9.2020 malo trvať „do konca kalendárneho mesiaca, v ktorom vláda mimoriadnu situáciu odvolá“. Dňa 29.9.2020 však nadobudol účinnosť zákon č. 264/2020 Z.z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 264/2020 Z.z.“). Týmto zákonom bolo ustanovenie § 2 zákona č. 67/2020 Z. z. zásadným spôsobom zmenené. V § 2 ods. 1 bola za slovo „odvolá“ vložená čiarka a slová „ak odsek 3 neustanovuje inak“, pričom nový odsek 3 stanovil: „Na účely opatrení podľa § 3 a 4, § 6, § 8 až 12, § 16 až 18a, § 20 až 24a, § 24c až 24h, § 24j, § 24n a 24o, § 33, 34, § 36 ods. 1 a 3, § 36a a § 36c ods. 1 a 2 sa obdobie pandémie považuje za skončené 30. septembra 2020 a na

⁴ Oznámenie o zániku poplatkovej povinnosti alebo o výmere podlahovej plochy nadzemnej časti realizovanej stavby podľa zákona o miestnom poplatku za rozvoj alebo oznámenie podľa zákona o miestnych daniach.

účely opatrení podľa § 7, 24i a 31 sa obdobie pandémie považuje za skončené 31. decembra 2020. “Z uvedeného je zrejmé, že s účinnosťou od 29.9.2020 už neplatilo, že lehota na splnenie oznamovacej povinnosti a lehota na podanie priznania, resp. čiastkového priznania, ktoré neuplynuli pred začatím obdobia pandémie alebo začali plynúť počas obdobia pandémie, sa považujú za dodržané, ak sa podá oznámenie alebo ak sa podá priznanie, resp. čiastkové priznanie do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom vláda mimoriadnu situáciu odvolá, ale platilo, že oznámenie alebo priznanie, resp. čiastkové priznanie bolo potrebné podať do konca októbra 2020⁵. Obdobie pandémie sa totiž na základe uvedenej novely na účely väčšiny opatrení vrátane opatrení týkajúcich sa miestnych daní a miestnych poplatkov považovalo za skončené 30.9.2020. V tejto súvislosti možno zdôrazniť skutočnosť, že zákon č. 264/2020 Z.z., ktorým k tejto podstatnej zmene účinnosti opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov došlo, bol prijatý 22.9.2020, účinnosť nadobudol dňom jeho vyhlásenia dňa 29.9.2020 a obdobie pandémie na základe tejto novely sa skončilo dňa 30.9.2020. Z uvedeného je zrejmé, že v danom prípade absentovala nielen primeraná legisvakačná lehota, ale uvedený zákon, ktorým sa menila pôsobnosť jednotlivých opatrení bol schválený menej ako desať dní pred dňom, ktorý stanovil, ako deň skončenia obdobia pandémie. Nakoľko uvedená novela fakticky stanovila novú kratšiu lehotu na splnenie oznamovacej povinnosti v zmysle zákona o miestnom poplatku za rozvoj a oznamovacej povinnosti a povinnosti podať priznanie, resp. čiastkové priznanie podľa zákona o miestnych daniach domnievam sa, že časový úsek od jej prijatia do nadobudnutia jej účinnosti bol nedostatočný. O časovom úseku medzi vyhlásením a nadobudnutím účinnosti zákona č. 264/2020 Z.z. nemožno hovoriť, keďže uvedená novela bola vyhlásená v rovnaký deň ako nadobudla účinnosť. Vzhľadom na uvedené bola narušená právna istota fyzických osôb a právnických osôb, ktoré sa domnievali, že na splnenie oznamovacej povinnosti, resp. podanie priznania majú dostatok času, nakoľko odvolanie mimoriadnej situácie v tom čase neprichádzalo do úvahy.

V tejto súvislosti možno poukázať aj na ustanovenie § 19 ods. 2 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o tvorbe právnych predpisov“), ktoré stanovuje: „Právne predpisy nadobúdajú účinnosť pätnástym dňom po ich vyhlásení v zbierke zákonov, ak nie je v nich ustanovený neskorší deň nadobudnutia účinnosti. Ak je to odôvodnené naliehavým všeobecným záujmom, môže sa v právnom predpise výnimočne ustanoviť skorší začiatok jeho účinnosti, najskôr však dňom vyhlásenia v zbierke zákonov.“ Mám za to, že v danom prípade by naliehavý všeobecný záujem mohol existovať, avšak v dôvodovej správe k návrhu zákona č. 264/2020 Z.z. sa zdôvodnenie účinnosti zákona

⁵ Oznámenie alebo priznanie, resp. čiastkové priznanie bolo potrebné podať do 2.11.2020, nakoľko koniec októbra pripadol na sobotu a v súlade s § 27 ods. 4 zákona č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý sa na správu miestnych daní a miestnych poplatkov vzťahuje podporne platí, že „Ak koniec lehoty pripadne na sobotu, nedeľu alebo deň pracovného pokoja, posledným dňom lehoty je najbližší nasledujúci pracovný deň.“. K uvedenému bližšie: KUBINCOVÁ, S. *Daňový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, str. 27

nenachádza. Vo všeobecnej časti a aj v osobitnej časti dôvodovej správy sa k účinnosti zákona uvádza len to, že účinnosť sa navrhuje 29. septembra 2020⁶.

1.3 Zákon č. 67/2020 Z.z. v súvislosti so zákonom o miestnych daniach a zákonom o miestnom poplatku za rozvoj

Ďalšou spornou skutočnosťou, ktorá sa vynára v súvislosti s opatreniami v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov je skutočnosť, že zákon č. 67/2020 Z. z. uvedené opatrenia upravoval bez toho, aby sa akýmkoľvek spôsobom zasiahlo do právnej úpravy zákona o miestnych daniach a zákona o miestnom poplatku za rozvoj.

Zákon o miestnych daniach aj v období časovej pôsobnosti vyššie spomínaných opatrení (t. j. v období pandémie trvajúcim v zmysle § 2 zákona č. 67/2020 Z.z. od 12.3.2020 do 30.9.2020) naďalej stanovoval napríklad povinnosť zámer osobitného užívania verejného priestranstva, resp. zámer vojsť motorovým vozidlom do historickej časti mesta a zotrvať motorovým vozidlom v historickej časti mesta oznámiť správcovi dane najneskôr v deň vzniku daňovej povinnosti (§ 34a, § 64a), povinnosť oznámiť vznik daňovej povinnosti k dani za jadrové zariadenie správcovi dane do 30 dní odo dňa vzniku daňovej povinnosti a zánik daňovej povinnosti do 30 dní odo dňa zániku daňovej povinnosti (§ 72) a povinnosť podať priznanie k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje, resp. čiastkové priznanie príslušnému správcovi dane do 31. januára, resp. do 30 dní odo dňa vzniku alebo zániku daňovej povinnosti (§ 99a a 99b). Z uvedeného je zrejmé, že v období časovej pôsobnosti opatrení v oblasti miestnych daní dva zákony, t. j. dva predpisy rovnakej právnej sily stanovovali rôzne lehoty na splnenie oznamovacej povinnosti a podanie priznania, resp. čiastkového priznania pri miestnych daniach. Obdobne to platilo aj pri lehotách týkajúcich sa miestneho poplatku za rozvoj. Domnievam sa, že zakotvenie opatrení týkajúcich sa miestnych daní a miestnych poplatkov do samostatného zákona, ktorý nemenil zákony upravujúce danú problematiku, nebolo najlepším riešením. A to nielen z hľadiska interpretačných problémov⁷, ale aj z hľadiska právnej istoty daňovníkov a poplatníkov, prípadne platiteľov dane za ubytovanie. Uvedené fyzické osoby a právnické osoby, ktorým boli opatrenia obsiahnuté v zákone č. 67/2020 Z.z. adresované, sa totiž o týchto opatreniach vôbec nemuseli dozvedieť. V tejto súvislosti by bolo vhodnejšie, ak by predmetné opatrenia vyplývali priamo zo zákona o miestnych daniach a zákona o miestnom poplatku za rozvoj, napríklad z prechodných ustanovení uvedených zákonov. V tejto súvislosti možno uviesť, že takýmto spôsobom boli doplnené niektoré zákony v pôsobnosti Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky. Dňa 22.4.2020 bol prijatý zákon č. 90/2020 Z. z., ktorým sa dopĺňajú

⁶ K uvedenému bližšie Dôvodová správa k návrhu zákona č. 264/2020 Z.z.. Dostupná na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=483657> [27.7.2021]

⁷ Interpretačné problémy súvisia najmä so skutočnosťou, že v účinnosti boli dva právne predpisy rovnakej právnej sily s odlišnou právnou úpravou. Samozrejme uvedené by sa dalo interpretovať v súlade s výkladovým pravidlom "lex specialis derogat legi generali" alebo výkladovým pravidlom „lex posterior derogat legi priori“, avšak osobne sa prikláňam k názoru, že „*interpretačné nejasnosti by mali byť vykladané v prospech daňového subjektu*“. K uvedenému bližšie: GALANDOVÁ, M. Straty a ich posudzovanie z daňového hľadiska. In: *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*. ročník 2020, 2020, č. 2, str. 8

niektoré zákony v pôsobnosti Ministerstva dopravy a výstavby Slovenskej republiky v súvislosti s ochorením COVID-19 (ďalej len „zákon č. 90/2020 Z.z.“), ktorý menil 15 zákonov tak, že do nich boli doplnené „*Prechodné ustanovenie súvisiace s krízovou situáciou spôsobenou ochorením COVID-19*“. V tejto súvislosti možno podotknúť, že zákon č. 90/2020 Z.z. nebol ani raz novelizovaný. Naproti tomu zákon č. 67/2020 Z.z. bol k dnešnému dňu novelizovaný dvanásťkrát. Uvedený počet novelizácií je podľa môjho názoru na zákon, ktorý nie je v platnosti ani dva roky, veľmi veľa.

2. NARIADENIE Č. 56/2021 Z. Z. O UPUSTENÍ OD ULOŽENIA POKUTY ZA NEPODANIE PRIZNANIA K MIESTNYM DANIAM A ČIASTKOVÉHO PRIZNANIA K MIESTNYM DANIAM

V súvislosti s opatreniami týkajúcimi sa miestnych daní v súvislosti s chorobou COVID-19 nemožno opomenúť na nariadenie č. 56/2021 Z. z. o upustení od uloženia pokuty za nepodanie priznania k miestnym daniam a čiastkového priznania k miestnym daniam (ďalej len „nariadenie č. 56/2021 Z.z.“). Uvedené nariadenie vláda Slovenskej republiky prijala na základe zmeneného ustanovenia § 160 ods. 3 zákona č. 563/2009 Z.z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „daňový poriadok“). Ustanovenie § 160 ods. 3 bolo zmenené na základe novely realizovanej zákonom č. 45/2021 Z.z., ktorým sa mení zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 45/2021 Z.z.“). Z dôvodovej správy k návrhu zákona č. 45/2021 Z.z. vyplýva, že vypracovával nadväzne na zhoršujúcu situáciu, ktorá vznikla v súvislosti s pandémiou spôsobenou ochorením COVID-19, ktorá je následkom šírenia koronavírusu a jeho cieľom bolo doplniť vláde SR kompetenciu, a to možnosť upustiť od ukladania daňových sankcií za podmienok a v rozsahu, v akom vláda určí vo svojom nariadení. V osobitnej časti dôvodovej správy sa uvádza: „*Táto kompetencia umožní vláde SR operatívne reagovať a riešiť vzniknuté mimoriadne situácie v prípade potreby. Uvedená úprava sa dá uplatniť na všetky druhy sankcií vo vzťahu ku všetkým daniam. Pričom takéto nariadenie sa môže uplatniť aj na porušenia, ktoré nastali pred účinnosťou tejto úpravy.*“⁸ Zákon č. 45/2021 Z.z. bol schválený dňa 28.1.2021 a účinnosť nadobudol v dňom jeho vyhlásenia v Zbierke zákonov, t.j. dňa 6.2.2021

Nariadenie č. 56/2021 Z.z. bolo schválené dňa 10.2.2021 a nadobudlo účinnosť dňom jeho vyhlásenia dňa 12.02.2021. Uvedené nariadenie obsahuje len dve ustanovenia, pričom § 2 sa týka účinnosti nariadenia. Ustanovenie § 1 nariadenia č. 56/2021 Z.z. stanovuje: „*Od uloženia pokuty za porušenie povinnosti podať priznanie k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje alebo k niektorej z nich alebo čiastkové priznanie k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje alebo niektorej z nich na zdaňovacie obdobie roku 2021 v zákonom ustanovenej lehote sa upustí, ak daňový subjekt túto povinnosť splní najneskôr do 15. marca 2021.*“ Napriek tomu, že uvedené nariadenie nepredlžuje lehotu na podanie priznania,

⁸ Dôvodová správa k návrhu zákona č. 45/2021 Z.z. je dostupná na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=490166> [27.7.2021]

resp. čiastkového priznania (nestanovuje, že lehota sa považuje za dodržanú), ale stanovuje odpustenie sankcie, fakticky možno hovoriť o nepriamom predĺžení lehoty na podanie priznania, resp. čiastkového priznania. Jediným postihom za nepodanie priznania, resp. čiastkového priznania je totiž sankcia.

Rovnako, ako prijatie opatrení v zákone č. 67/2020 Z.z., je potrebné oceniť aj prijatie uvedeného nariadenia, nakoľko bolo prijaté v prospech fyzických osôb a právnických osôb. Avšak aj v prípade tejto právnej úpravy možno badať určité nedostatky. Prvým nedostatkom je, že rovnako ako zákon č. 67/2020 Z.z. ani uvedené nariadenie žiadnym spôsobom nezasiahlo do úpravy zákona o miestnych daniach, a teda fyzické osoby a právnické osoby sa o ňom nemuseli dozvedieť. A v prípade, ak sa aj dozvedeli, pre bežné osoby bez znalosti vyhľadávania právnych predpisov je pomerne ťažké dopátrať sa k zneniu tohto nariadenia. Druhým a podľa môjho názoru zásadnejším nedostatkom nariadenia č. 56/2021 Z.z. je, že nadobudlo účinnosť až 12. februára 2021. Podľa zákona o miestnych daniach je totiž daňovník povinný podať priznanie k dani z nehnuteľností, k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje do 31. januára toho zdaňovacieho obdobia, v ktorom mu vznikla daňová povinnosť k týmto daniam alebo niektorej z nich podľa stavu k 1. januáru zdaňovacieho obdobia, ak nie je stanovené inak⁹. Uvedená lehota primerane platí aj pre čiastkové priznanie pri dani z nehnuteľnosti, ak sa daňovník stane sa vlastníkom, správcom, nájomcom alebo užívateľom ďalšej nehnuteľnosti alebo dôjde k zmene druhu alebo výmery pozemku, účelu využitia stavby, bytu alebo nebytového priestoru alebo mu zanikne vlastníctvo, správa, nájom alebo užívanie nehnuteľnosti¹⁰. Z uvedeného vyplýva, že predmetné nariadenie vlády týkajúce sa odpustenia pokuty za nepodanie priznania alebo čiastkového priznania nadobudlo účinnosť až dvanásť dní po uplynutí lehoty na podanie týchto priznaní. V tejto súvislosti samozrejme treba uviesť, že nariadenie mohlo byť prospešné pre daňovníkov, ktorým vznikla alebo zanikla daňová povinnosť k dani za psa, k dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje v priebehu zdaňovacieho obdobia¹¹, resp. daňovníkom, ktorí nadobudli nehnuteľnosť vydražením alebo dedením v priebehu zdaňovacieho obdobia¹² a boli povinní podať priznanie alebo čiastkové priznanie k týmto daniam v lehote od 12. februára 2021 do 15. marca 2021. Domnievam sa však, že týchto prípadov bolo nespočetne menej, ako prípadov s povinnosťou podať priznanie do 31. januára 2021.

ZÁVER

Pandémia koronavírusu zasiahla každého z nás. Nie každého sa však dotkli jej dôsledky v rovnakom rozsahu. V záujme pomoci fyzickým osobám - nepodnikateľom, ale aj

⁹ K uvedenému bližšie § 99a zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

¹⁰ K uvedenému bližšie § 99b ods. 1 zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

¹¹ K uvedenému bližšie ustanovenie § 99a ods. 2 a § 99b ods. 2 zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

¹² K uvedenému bližšie ustanovenie § 99a ods. 3 a § 99b ods. 3 zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov.

podnikateľom a zamestnávateľom bolo na území Slovenskej republiky prijatých množstvo opatrení. Z hľadiska právnej úpravy opatrení týkajúcich sa miestnych daní a miestnych poplatkov je potrebné spomenúť zákon č. 67/2020 Z.z. a nariadenie č. 56/2021 Z.z.. Prijatie týchto predpisov je nesporne treba oceniť, avšak ani pri prijímaní opatrení v prospech ľudí netreba zabúdať na kvalitu legislatívneho procesu a kvalitu právnej normy. Zákon č. 67/2020 Z.z., ako aj zákon č. 45/2021 Z.z., na základe ktorého bolo možné prijať nariadenie č. 56/2021 Z.z., boli prijaté v skrátrenom legislatívnom konaní. V tejto súvislosti možno parafrázovať názor vyjadrený v odbornej literatúre, podľa ktorého skrátенý legislatívny proces by sa mal uplatňovať len vo výnimočných prípadoch, pretože obmedzuje počet oprávnených osôb podávať pripomienky, prerokovanie vo výboroch a iné, čo môže mať a má za následok zníženie kvality právnej normy¹³. V rámci právnej úpravy opatrení v oblasti miestnych daní a miestnych poplatkov možno badať niekoľko nedostatkov, ktoré majú vplyv na právnu istotu fyzických osôb a právnických osôb, ktorým boli tieto opatrenia adresované. Medzi najväčšie nedostatky patrí prijatie právnych predpisov a ich zmeny bez dostatočnej legisvakačnej lehoty, resp. zdôvodnenia absencie legisvakačnej lehoty a absencia „prepojenia“ medzi uvedenými predpismi a zákonmi upravujúcimi miestne dane a miestne poplatky.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. KUBINCOVÁ, S. *Daňový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, 752 s. ISBN 978-80-89603-28-2
2. GALANDOVÁ, M. Straty a ich posudzovanie z daňového hľadiska. In: *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*. ISSN 2644-688X, ročník 2020, 2020, č. 2, s. 4-9
3. ÚRADNÍK, M. Zvyšovanie úverových kapacít bánk – opatrenie na podporu ekonomiky alebo opatrenie narušujúce finančnú stabilitu pro futuro. In *Sborník příspěvků k XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Právo v podnikání vybraných členských států EU*. Praha: nakladatelství TROAS, 2020. ISBN: 978-80-88055-10-5, ISSN: 2571-4074 (Print), ISSN: 2571-4082 (On-line), s. 375-381

KONTAKT NA AUTORA

tatiana.kubincova@umb.sk

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta
Komenského 20
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika

¹³ ÚRADNÍK, M. Zvyšovanie úverových kapacít bánk – opatrenie na podporu ekonomiky alebo opatrenie narušujúce finančnú stabilitu pro futuro. In *Sborník příspěvků k XII. ročníku mezinárodní vědecké konference Právo v podnikání vybraných členských států EU*. 2020, str. 380

Možnosti státu při řešení problémů veřejných rozpočtů po pandemii

State possibilities of solving problems of public budgets after a COVID 19 pandemic

prof. JUDr. Hana Marková, CSc.¹

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-17>

Abstrakt

Historie zná různé varianty řešení situací při nedostatku příjmů na úhradu společenských potřeb. Zvolené řešení odráželo možnosti, které stát měl v dané etapě vývoje. Byly to zejména daně, a proto k významným úpravám daní docházelo zejména v souvislosti s výraznými společenskými změnami. V současné době vznikla nutnost řešit dopady pandemie Covidu 19, hledají se cesty, jak pokrýt nutné rozpočtové výdaje, se kterými stát nepočítal. Nabízí se možnost další daňové reformy se zavedením nových daní či podstatnými změnami u stávajících daňových plateb nebo cesta zvyšování státního dluhu. Reálnější cestou se jeví změny v daňové soustavě (zavedení sektorových daní v různé podobě či změna DPH). Rozpočty územních samospráv jsou primárně národní záležitostí a v ČR by mohly být posíleny zavedením místních daní - např. přeměnou a doplněním stávajících místních poplatků.

Klíčová slova:

veřejný rozpočet, daňová reforma, sektorová daň, místní daň

Abstract

History cognises various options for dealing with situations of lack of income to reimbursement of costs of the social needs. The chosen solution reflected the possibilities that the state had at a given stage of development. These were mainly taxes, and therefore significant tax adjustments were made mainly in connection with remarkable social changes. At this moment, it is necessary to deal with the impacts of the Covid 19 pandemic, therefore ways are being sought to cover the necessary budgetary expenditures that the state did not anticipate. There is a possibility of further tax reform with the introduction of new taxes or substantial changes in existing tax payments or a way of increasing government debt. Changes in the tax system (such as introduction of sectoral taxes in various forms or change in VAT) seem to be a more realistic way. Local government budgets are primarily a national matter and could be strengthened in the Czech Republic by introducing local taxes - for example, by changing and supplementing existing local fees.

¹ Professor for Financial Law, Department of Financial Law, Faculty of Law, Charles University, Czech Republic. This paper has been elaborated within the programme “*PROGRES Q02 – Publicization of Law in the European and International Context*” which is realized in 2019 at the Faculty of Law of the Charles University. Contact email: markova@prf.cuni.cz. ORCID: 0000-0002-0204-4571.

Key words:

public budget, tax reform, sector tax, local tax

JEL kód: K39

1. ÚVODEM K HISTORII DAŇOVÝCH REFORM NA ÚZEMÍ ČR

Daně jsou už od vzniku státu hlavním zdrojem jeho příjmů a záleží na potřebách vládců či vlád v dané době, jak vysoké tyto příjmy budou. Za nejstarší formu platby lze považovat naturální daň v podobě obětí bohům, kteří byli považováni za strážce státnosti. Později si panovník zpravidla bral podíl na kořisti tj. naturální plnění. Ve středověku se už můžeme setkat s některými specifickými daněmi jako byla daň z cihel či plnovousů, ale i řadou dalších.² V této době se začínají objevovat ekonomické teorie odůvodňující jednotlivé povinné platby - zejména daně. Za začátek vědeckého zpracování nauky o daních se zpravidla považuje spis Adama Smitha z roku 1776 "Wealth of Nations", kde autor argumentoval, že zdaňování nemůže být překážkou pracovitosti a pilnosti a považoval za nepřijatelné, aby stát zjišťoval osobní příjmy občanů. Současně formuloval pro daně tyto čtyři známé zásady:

1. Poddání každého státu mají přispívat na fungování vlády v závislosti od svých možností.
2. Daň musí být určitá a ne libovolná.
3. Každou daň je třeba vybírat v čase a způsobem, které jsou pro plátce daně nejvýhodnější.
4. Každá daň má být koncipována tak, aby daňové zatížení jednotlivce se v zásadě rovnalo míře jeho příspěvku pro státní rozpočet.³

Napoleonův výrok z roku 1804 „Řídit velký stát předpokládá mít dostatek soudců, početnou policii, mnoho vojska... a mnoho peněz“⁴ odstartoval rozšíření daňové povinnosti. Byly zavedeny nepřímé daně na tabák, karty, všechny předměty z drahých kovů, na alkohol, ale hlavním prostředkem k zlepšení stavu státních financí se stalo důsledné vybírání daní.

Obdobou dnešní daně z příjmů právnických osob se stala na území našeho státu daň všeobecná výdělková a daň z kočovných živností. Vedle daní státních se vyskytovaly např. ještě daně zemské, do kterých se řadilo např. „hudebné“ z pořádání tanečních zábav, daně z lístků rybníků či honebních, které se později zpravidla změnilo na poplatky.⁵

Daňová reforma byla a je vždy zásadní, systémovou změnou celého daňového systému. Obvykle je reakcí na zásadní změnu ekonomických, sociálních či politických podmínek a má

² Ve Francii se ve 14. století začala objevovat např. **daň z krbů a ohnišť**. V Čechách a na Moravě se od roku 1546 vybírala **daň z piva**, tzv. „**posudné**“. Název byl odvozen od výchozí berní jednotky – prodaného či vyšenkovaného sudu piva. S výnosem z této daně mohl disponovat výlučně panovník. Později např. württemberský vévoda Karl Eugen v roce 1789 zavedl vrabčí daň. Vzhledem k přemnožení vrabců, kteří požírali osivo na polích, vévoda nařídil, aby každý obyvatel v problematických oblastech ulovil 12 vrabců. Kdo je odevzdal, dostal šest krejcarů. Kdo si svou povinnost nesplnil, musel zaplatit 12 krejcarů.

³ Smith A.: Pojednání o podstatě a původu bohatství národů, SNPL Praha 1958, Díl druhý str.392 a násl.

⁴ *Dějiny Francie. Nakladatelství Svoboda, Praha 1988, s. 336 a násl.*

⁵ Vznik daně z příjmů je spojován s rokem 1799 a Velkou Británií. Výše daně byla 10% na všechny příjmy nad 200 liber - roku 1815 byla zrušena, ale r.1842 již natrvalo obnovena. Itálie zavedla daň z příjmů v roce 1864, Francie v roce 1914 a USA v roce 1913.

za úkol těmto změněným podmínkám daňovou soustavu přizpůsobit, zabezpečit ekonomický růst a větší daňovou spravedlnost. Daňovou reformou není tedy pouhá změna sazeb, slev, nezdanitelných částek a podobně, byť někteří mají sklon takovéto dílčí změny za reformu označovat.

V moderní historii samostatného Československa či České republiky došlo ke třem zásadním reformám (pomineme-li ovšem období okupace českých zemí nacistickým Německem).

První daňová reforma v samostatném Československu byla provedena zákonem č. 76/1927 Sbírky zákonů a nařízení, o přímých daních, ze dne 15. června 1927. Hlavními důvody pro tuto reformu byly následující potřeby státu:

- unifikace daňových předpisů v Československu, kde až doposud platily zákony z doby Rakousko-Uherska, které byly jiné v českých zemích a jiné na Slovensku a Podkarpatské Rusi;
- soustředění až doposud roztržštěných zákonů o přímých daních do jednoho přehledného a srozumitelného zákona;
- promítnutí důsledků dosažené stabilizace československé měny do systému přímých daní;
- přizpůsobení přímé daně zásadě daňové únosnosti;
- reakce na politické a ekonomické změny způsobené vznikem samostatného státu.⁶

Jak již vyplývá z názvu zákona je zřejmé, že reforma se týkala pouze přímých daní.⁷ Zákon o přímých daních však obsahoval i další části – jednak trestní ustanovení, která upravovala postup při zjištěném zkrácení daně a při porušení dalších povinností, a jednak tzv. společná ustanovení, která představovala ve skutečnosti procesní ustanovení (obdobu dnešního daňového řádu). Ve své době to byl velice moderní, srozumitelný a kvalitní zákon, který řada odborníků dodnes považuje za nejkvalitnější daňový zákon historie.

Po skončení druhé světové války byl na území Československa obnoven (až na výjimky) právní řád platný v roce 1938, což platilo i o daňovém systému. Ovšem velice rychle se začal daňový systém měnit s přihlédnutím k novým ekonomickým a politickým poměrům. Prvním

⁶ Důvodová zpráva ke vládní předloze zákona o přímých daních, publikováno in. Uzel Vincenc: Zákony o berní reformě, Tiskové podniky Ústředního svazu československých průmyslníků, Praha 1927, str. 1 a násl.

⁷ Daň z obratu a daň přepychová byly totiž nově zavedeny s účinností od roku 1920, a selektivní spotřební daně, zůstaly prakticky v podobě převzaté z Rakouska-Uherska. Zákonem o přímých daních byly upravené následující daně:

- důchodová daň, jejímž předmětem byly veškeré příjmy domácnosti,
- všeobecná daň výdělková, již podléhaly osoby nebo sdružení osob provozující svým jménem výdělečný podnik,
- zvláštní daň výdělková, již podléhaly právnické osoby,
- pozemková daň,
- domovní daň,
- rentová daň, již podléhaly požitky z majetkových předmětů a práv (např. úroky, pachtovné atd.),
- daň z tantiém,
- daň z vyššího služného, již podléhaly služební požitky přesahující stanovenou částku.

příznakem změny v pojetí daní byla daň ze mzdy, schválená již v roce 1947. V roce 1948 byly zavedeny tři nové daně – živnostenská, zemědělská a daň z úroků z úsporných vkladů, v roce 1950 daň z příjmů z literární a umělecké činnosti a daň ze samostatné činnosti.⁸ Tato permanentní reforma byla završena radikální jednorázovou tzv. Kabešovou daňovou reformou⁹, kdy dne 11. prosince 1952 Národní shromáždění během několika desítek minut jednomyslně schválilo deset zcela nových daňových zákonů, účinných od 1. ledna 1953.¹⁰ Současně byly schváleny zákony o místních rozpočtech, o organizaci peněžnictví, o pojišťovnictví a zákon o kontrolní a revizní správě ministerstva financí. Cíle daňové reformy z roku 1953 spočívaly zejména v tom, že bylo třeba daňovou soustavu přizpůsobit plánovanému socialistickému hospodářství, kde existovaly dva cenové okruhy (maloobchodní a velkoobchodní ceny pevně stanovené státem) a monopol jak vnitřního tak i zahraničního obchodu. Cílem bylo i využít reformu jako nástroj proti zbytkům soukromých podnikatelů (jejich zdanění dosahovalo až 90 %), a též jako pobídka pro získání zemědělců ke členství v jednotných zemědělských družstvech. Do daňového systému se promítly ideologické prvky, zejména pokud se týká zdanění osobních příjmů. Daňová soustava tak byla velice „pružná“ a to, co v civilizované zemi vyžaduje změnu zákona, bylo zde možné pouhým výnosem ministerstva financí, vyhláškou či vládním nařízením.¹¹

Po listopadu 1989 bylo naprosto zřejmé, že daňový systém musí projít zásadní reformou a proto již v květnu 1990 zpracovalo tehdejší Federální ministerstvo financí Návrh koncepce daňové soustavy, který byl výchozím materiálem pro další práce, které vyvrcholily radikální daňovou reformou provedenou k 1. lednu 1993. Za hlavní cíle byly označeny rozpočtové politické cíle, tzn. že daňová soustava bude konstruována tak, aby zajistila elasticitu státních příjmů na vývoji hrubého domácího produktu, spravedlivé rozdělování prvotních důchodů, podnikově hospodářské cíle, které se projeví ve vytváření rovných konkurenčních podmínek, otevírání domácí ekonomiky, pružnost a účinnost vybírání daní, ale i finančně psychologické cíle, zaměřené na to, že daňová soustava musí odpovídat konstrukcí mentalitě našich národů a jejich právnímu povědomí.¹² Příprava zákonů narážela v té době na problémy s kompetencemi jednotlivých republik, tzn. České a Slovenské. Zákony o daních z příjmů a zákony o dani z přidané hodnoty a spotřebních daních patřily do kompetence federace, ostatní zákony včetně procesní úpravy do kompetence republik. V souladu s harmonogramem tak Federální shromáždění v dubnu 1992 schválilo zákony o dani z přidané hodnoty, o spotřebních daních a o daních z příjmů, a také zákon č. 212/1992 Sb., o soustavě daní, který měl zabezpečit, aby i

⁸ V roce 1948 byla namísto daně z obratu zavedena tzv. všeobecná daň po vzoru prvních sovětských pětiletok. Lze tedy říci, že od roku 1947 byl daňový systém v neustálém pohybu.

⁹ Jaroslav Kabeš byl v té době ministrem financí

¹⁰ Byly zavedeny daň z obratu (ovšem daň z obratu zcela odlišná od tehdy používaných daňových systémů, vycházející ze státního dirigismu cen a z monopolu zahraničního i vnitřního obchodu), daň z výkonů, důchodová daň, jejímiž poplatníky byla zejména družstva (kromě zemědělských), daň ze mzdy, zemědělská daň, daň z příjmů obyvatelstva, živnostenská daň, domovní daň, daň z představení, místní poplatky.

¹¹ Ostatně se úsměvně říkalo, že zákon o dani z obratu zní takto: „Zavádí se daň z obratu. Ostatní stanoví ministr financí.“ Nahlédnutím do zákona č. 73/1952 Sb., o dani z obratu (platil až do konce roku 1992, tedy 40 let!), zjistíme, že to je téměř pravda – vše potřebné pro jeho aplikaci, a to včetně sazeb, mělo podobu výnosů ministerstva financí nebo později alespoň zčásti vyhlášek.

¹² podrobněji viz Boněk V.: K historii daňových reforem v českých zemích, Daně a finance č. 11/2007 s. 3 a násl.

daně, které byly v kompetenci republik, se alespoň co do předmětu daně nelišily. Dnem 1. ledna 1993 vznikla samostatná Česká republika a samostatná Slovenská republika a stejným dnem v obou státech nabyly účinnosti zcela nové daňové zákony. V roce 1993 tak začaly být účinné zákony zcela nové, zavedené nejradikálnější daňovou reformou naší historie, které jsou postupně měněny a je tak otázkou, zde má dojít k další daňové reformě či nikoliv a v jakém smyslu.

2. MOŽNOSTI ŘEŠENÍ ROZPOČTOVÝCH PŘÍJMŮ A VÝDAJŮ STÁTU PO PANDEMII

Současná pandemie vytvořila tlak na stát, aby ze svých zdrojů poskytl pomoc podnikatelům, zachoval nejen zaměstnanost, ale pomohl i samotným podnikatelským subjektům. Příjmy státu v podobě daní byly v důsledku nastalé situace omezené. V případě státního rozpočtu se v roce 2020 meziročně snížily o 3,1 %, což se nejzřetelněji projevilo u daňových příjmů bez pojistného o 6,1 % (-46,5 mld. Kč). Inkaso vylepšovaly příjmy z Evropské unie a finančních mechanismů s nárůstem o 8,3 % (+10,4 mld. Kč).¹³ Dopad ekonomického vývoje na inkaso daní se plně promítne ve zúčtování daňových povinností v roce 2021, protože řada subjektů neměla povinnost platit zálohy na daně.

Podpora vyplácená formou kompenzačních bonusů v celkové výši 24,4 mld. Kč a pokles objemu mezd a platů dopadly na inkaso daně z příjmů fyzických osob placené plátcí. Na inkasu daně z přidané hodnoty se zase negativně podepsal pokles maloobchodních tržeb v důsledku uzavření obchodu a služeb (což bude pokračovat i v roce 2021). Inkaso spotřebních daní bylo rovněž negativně ovlivněno dopady opatření zaváděných k zastavení šíření nákazy nemoci COVID-19. Významné dopady byly zaznamenány u spotřební daně z minerálních olejů, což bylo spojeno s výrazným úbytkem přepravních výkonů. Z důvodu uzavření restauračních zařízení a omezeného turistického ruchu nastal propad i v případě inkasa spotřební daně z lihu. Pouze inkaso spotřební daně z tabákových výrobků – díky navýšení sazeb spotřební daně - meziročně vzrostlo v roce 2020 o 6,4 %.¹⁴ Je tedy zřejmé, že stát sahá při řešení rozpočtových příjmů k ekonomickým nástrojům, které má k dispozici - zajištění vyššího výběru daní event. nutnosti připustit určitý růst zadlužení.

Zatím v našem daňovém systému nenajdeme vyloženě bizarní daně, ale není vyloučeno, že se můžeme i v České republice dočkat některých daní, které již jsou zavedeny v některých evropských státech. V záměru bojovat za zdravější populaci se v řadě států už zavedla daň na určité "nezdravé " potraviny. Zdanění spočívá v tom, že nápoje a pokrmy s vyšším než stanoveným obsahem tuku či cukru jsou zdaněny dodatečnou sazbou daně. Vzhledem k tomu, že to byl už v roce 2012 i nápad Národní ekonomické rady vlády (NERV) v České republice, je možné že v současné ekonomické situaci se v nějaké podobě tento návrh vrátí.

Majetkové daně byly v minulosti oblíbenou formou zdanění a není vyloučeno, že se v nějaké formě návrhy na změnu daně z nemovitých věcí objeví i jako návrh nové vlády.

¹³ COVID-19 a jeho vliv na hospodaření státního rozpočtu v roce 2020 – příjmy, Obec a finance č.1/2021 s. 6-9.

¹⁴ tamtéž

Odůvodněním může být i to, že české daně dopadající na majetek jsou ve srovnání se světem nízké a byla by to cesta k získání dalších finančních zdrojů do rozpočtu. Podoba daně z nemovitých věcí by se však musela změnit nejen co do podstaty daně, ale i jejího výběru. Přejít na zdanění majetku např. podle jeho hodnoty by bylo řešením, ale zatím není nabízen ani postup takového řešení (je otázkou např. to, jak by se do daně promítalo zhodnocení či znehodnocení majetku, kdo by to posuzoval apod.) Nejde jen o možnost zvýšit sazbu daně bez dalšího, ale řešit i otázky správy daně či rozpočtového určení nejen této daně.

Další možností, o které se již řadu let hovoří, je zavedení tzv. sektorových daní. Zde by však byla nutná koordinace v rámci EU. Jako o sektorové dani se mluví v případě zdanění konkrétních sektorů ekonomiky daní v jiné výši než je zdanění ostatních právnických osob. Jedná se tedy primárně o speciální daň uvalenou na právnické osoby podnikající ve vybraném sektoru. Společnou vlastností takových plateb je, že uvalují na podnikající ekonomický subjekt platební povinnost, která pro něj představuje ekonomický náklad. Sektorová daň se může objevit jako speciální sazba daně z příjmů právnických osob či v podobě určité přírážky k této dani. V české právní úpravě povinných plateb však již existují různé druhy poplatků, dávek, odvodů, příspěvků, úhrad, které dopadají na některé oblasti podnikání a představují tak k dani z příjmů další náklad pro tato odvětví ekonomické činnosti, aniž by se označovaly jako sektorové daně. Pojem daň v širokém slova smyslu však takové platby zahrnuje.¹⁵ Konkrétní podoba sektorové daně by měla zohlednit specifickou jednotlivých odvětví. V úvahu pro řešení rozpočtových příjmů tak přichází různé sazby daně z příjmů právnických osob na úrovni daných odvětví s ohledem na velikost subjektů na trhu. Jednalo by se o zavedení progresivity zdanění právnických osob (pravděpodobně ve formě pásmového progresivního zdanění). Mezi technické způsoby, které přichází obecně do úvahy k aplikaci zvýšené sazby daně, jako sektorové daně patří:

- druhá sazba daně z příjmů právnických osob pro vymezené sektory
- přírážka k dani z příjmů právnických osob pro vymezené sektory¹⁶
- jako nepřímá daň sazba daně z přidané hodnoty pro vymezené zboží a služby spojené s danými sektory.

V souvislosti se sektorovou daní hovoří zejména o sektoru finančnictví, který zahrnuje bankovníctví a pojišťovnictví a dále o odvětví telekomunikací a energetiky.¹⁷

Jako reálná se jeví také úprava DPH vzhledem k tomu, že nedostatek příjmů budou řešit i ostatní státy EU.

¹⁵ podrobněji např. Karfíkova M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018 s. 147 a násl.

¹⁶ Přírážky k daním znala česká právní úprava již v období 1. republiky, ale v té době to byl nástroj řešení příjmů obcí.

¹⁷ V českém právní řádu v současné době můžeme označit jako určitou formu sektorového zdanění zdanění hazardu. V tomto případě se nejedná pouze o ekonomické důvody pro zvláštní zdanění ve smyslu dosahování nadstandardního zisku tohoto odvětví, ale také o sociální dopad hazardu.

3. DOPADY ROZPOČTOVÝCH ZMĚN NA MÍSTNÍ SAMOSPRÁVU

V Evropě se již před řadou let projevila potřeba stanovení určitých principů pro sjednocování místní samosprávy a jejich hospodaření - včetně otázek rozpočtových, která vedla k přijetí Evropské charty místní samosprávy (dále jen Charta)¹⁸.

Finanční zdroje místních společenství jsou považovány za jednu ze základních ústavních záruk plnění úkolů místních samospráv a Charta rozebírá tuto problematiku ve svém článku 9. Tento článek říká, že alespoň část finančních zdrojů místních společenství pochází z místních daní a poplatků, jejichž sazbu mohou místní společenství v mezích zákona stanovit. Jde o princip určité dílčí daňové autonomie, která se však u nás realizuje jen v určité omezené míře a navíc se Česká republika necítí být oficiálně vázána touto zásadou Charty.¹⁹

O finanční autonomii se dá hovořit tehdy, kdy jsou vlastní příjmy rozpočtů územních celků zajištěny příslušným zákonem, výkon samosprávy není omezován státním dozorem nad jejich hospodařením s veřejnými prostředky, ale státní dozor funguje na přijímání dluhových prostředků. Porovnáme-li jednotlivé znaky finanční autonomie se skutečností u nás, můžeme říci, že existují příslušné zákony, které zajišťují územním celkům vlastní finanční zdroje, i když tyto vlastní zdroje zpravidla nestačí na pokrytí všech potřeb územních celků a musí být doplněny z centrálních zdrojů.

Princip zdaňovací pravomoci může být teoreticky realizován např. i přirážkami k centrálně stanoveným daním nebo možností stanovit vlastní daně. Přirážky ke státním daním byly u nás realizovány v období první republiky, v současné době možnost toho druhu příjmu obcím ani krajům dána není. Vlastní místní daně (pokud za ně nebudeme považovat místní poplatky) si místní společenství také dosud nemohou zavádět²⁰.

Druhý požadavek Charty – neomezovat výkon samosprávy při hospodaření s veřejnými prostředky – je sice realizován, ale s určitými specifiky. V české právní úpravě najdeme ustanovení týkající se kontroly hospodaření za uplynulý rok, jsou stanovena pravidla nakládání s rozpočtovými prostředky získanými ze státního rozpočtu či rozpočtové odpovědnosti apod. Dozor nad dluhovou oblastí je tak sice zajišťován státem, ale dá se konstatovat, že je to

¹⁸ Jedná se o rámcovou mezinárodní smlouvu s možností přístupu dalších států. Charta vstoupila v platnost již v roce 1988, ale česká vláda až unesením č. 331/1998 připojila svůj podpis k této Chartě a dnem 1.9.1999 vstoupila tato Charta v platnost pro naši republiku sdělení ministra zahraničních věcí publikované pod č.181/1999 Sb. Textem pěti z nich je Česká republika vázána, třemi odstavci vázána není – uplatnila výhradu.

¹⁹ Marková H. Fiscal Decision-making of Self-governing Regional Authorities. In: *Public Finances – administratives autonomies*. Győr, 2012. ISBN 978-963-9.

²⁰ Pro srovnání je možné uvést rok 1927. V tomto roce došlo na našem území k významné reformě veřejné správy, byla provedena reforma přímých daní a hospodaření jednotlivých stupňů územní samosprávy, i úprava sociálního pojištění. Hlavním rysem všech těchto změn bylo uplatnění principu solidarity mezi svazky územní samosprávy. Tehdy byla právní úprava postavena na třech hlavních institutech, a sice přirážkovém limitu, tzv. vyrovnávacích fondech a úpravě rozpočtu. Byly zřízeny tzv. zemské vyrovnávací fondy na pomoc oddlužení obcí a okresů, které byly finančně zajištěny z veřejnoprávních výnosů, a to domovní daně (na níž neměly nárok obce), části pozemkové daně a části daně přepychové. Země mohly z tohoto fondu poskytovat finančně slabým okresům a obcím podpory na úhradu schodku jejich hospodaření, dotace na krytí rozpočtových potřeb apod., aby se již dále tyto celky nemusely zadlužovat a měly pokryty rozpočtové potřeby. Avšak teprve když obce ani všemi nástroji, které jim zákon umožňoval, nedosáhly na vyrovnanost rozpočtu, dostávaly podporu ze zemského vyrovnávacího fondu. Zesílil v té době také dozor vyšších orgánů nad sestavováním a plněním rozpočtů nižších stupňů samosprávy.

v rozsahu, který neomezuje výkon samosprávných funkcí územních celků. Možnosti územních rozpočtů jsou tak v současné době do značné míry omezeny při získávání dalších příjmů a jsou závislé na státním rozpočtu, který do těchto rozpočtů přesunuje část vybraných daní cestou rozpočtového určení daní či v podobě dotací.

4. NÁRODNÍ ROZPOČTOVÁ RADA A JEJÍ POSTOJ K ŘEŠENÍ ROZPOČTOVÝCH PROBLÉMŮ

Národní rozpočtová rada je nezávislý odborný orgán, jehož hlavním posláním je vyhodnocovat, zda stát a další veřejné instituce dodržují pravidla rozpočtové odpovědnosti²¹ daná zákonem. Činnost Národní rozpočtové rady má přispívat k udržitelnosti veřejných financí České republiky a snižování rizika nadměrného zadlužování státu. Stanoviska a zprávy vydávané Národní rozpočtovou radou slouží jako podklady pro vládu České republiky, Poslaneckou sněmovnu a územní samosprávy tak, aby mohly co nejpřesněji a nejodpovědněji plánovat a provádět fiskální a rozpočtovou politiku.

Národní rozpočtová rada²² se ve svém stanovisku k vývoji hospodaření z 3.června 2021 zabývala otázkou revize výdajů a upozornila, že důsledkem omezování těchto výdajů nemůže být nic jiného než zvyšování daňové zátěže. Redukce různých osvobození od daně, odpočtů od základu daně, slev a dalších konstrukčních prvků ve svém důsledku zvyšuje průměrnou daňovou sazbu, a to buď všeobecně nebo pro specifické skupiny poplatníků. Rozsah výdajů ve veřejných rozpočtech je sice na první pohled značný, ale vesměs se jedná o prvky plnicí důležité sociální a stimulační funkce. Např. Ministerstvo financí odhaduje, že již v roce 2018 dosáhla hodnota daňových výdajů u tří nejvýznamnějších daní (obě daně z příjmů a daň z přidané hodnoty) částky 520 mld. Kč a z toho připadalo téměř 300 mld. Kč na osvobození zdaňování důchodů a sociální slevy (na poplatníka, na děti atd.) u daně z příjmů fyzických osob, 134 mld. Kč na osvobození vybraných plnění u DPH (např. nájmy nemovitých věcí) a dále 57 mld. Kč na existenci snížených sazeb DPH. Je tedy zřejmé, že prostor pro omezování těchto výdajů, který by neměl dopady na většinu populace (ať již v podobě snížení disponibilního důchodu nebo zvýšení cen) je omezený a rozhodně nemůže zajistit splnění celkové konsolidační potřeby, kterou by veřejné rozpočty potřebovaly.²³

Národní rozpočtová rada konstatovala, že musí být zpracována důvěryhodná konsolidační strategie zajišťující zabránění kolizi s dluhovou brzdou a že konsolidační úsilí musí být v letech 2022 a 2023 vyšší než avizovaných 0,5 % HDP.²⁴

²¹ podle zákona č. 23/2017 Sb., o rozpočtové odpovědnosti, ve znění pozdějších předpisů.

²² <https://unrr.cz/nrr-vydala-pravidelne-ctvrtletni-stanovisko-k-vyvoji-hospodareni-sektoru-verejnych-instituci-upozornuje-v-nem-na-nedostatecne-ambiciozni-plan-konsolidace/>.

²³ <https://unrr.cz/nrr-vydala-pravidelne-ctvrtletni-stanovisko-k-vyvoji-hospodareni-sektoru-verejnych-instituci-upozornuje-v-nem-na-nedostatecne-ambiciozni-plan-konsolidace/>.

²⁴ NRR se domnívá, že konsolidační úsilí musí být v letech 2022 a 2023 vyšší než avizovaných 0,5 % HDP. Celková konsolidace, kterou bude nutné realizovat pro návrat na úroveň 1% strukturálního deficitu, činí v současné době 5,5 % HDP a je zřejmé, že konsolidaci v takovém rozsahu nebude možné realizovat pouze přes omezování veřejných výdajů a bude nutné přistoupit i k ne nevýznamnému zvýšení daňové zátěže, a to ať už v podobě zvyšování daňových sazeb, nebo úpravou jiných konstrukčních prvků daně.

Úřad Národní rozpočtové rady uvedl ve své studii,²⁵ že vedle propadu příjmů veřejných rozpočtů a k nárůstu deficitů veřejných rozpočtů budou přispívat i opatření vlády na příjmové i výdajové straně, která mají podpořit domácí ekonomiku a zamezit hromadným bankrotům. Ve zmíněné studii jsou uváděny dopady do rozpočtu pro rok 2020, ale nejsou vyčíslena opatření, která mají výrazný dopad na ekonomiku i když nemají přímý dopad na veřejné rozpočty. Jsou to opatření, která se rozpočtově projeví jak roce 2021, ale zejména později (příkladem nezahrnutých opatření jsou např. regulace vztahů mezi nájemci a nájemníky, umožnění odkladů splátek bankovních i nebankovních úvěrů apod.) V těchto případech vláda de facto přesunuje náklady spojené s neschopností splácet ze strany osob zasažených epidemií a regulacemi, na jiné subjekty. Nejsou zohledněny ani eventuální náklady vlády spojené s případnými soudními spory, stejně jako náklady na kompenzace postiženým subjektům nad rámec oficiálních programů, které by mohly vyplynout ze soudních sporů o náhradu škody, náklady spojené s nejrůznějšími zárukami za úvěry, poskytnutím bezúročných úvěrů či odkladem plateb daní.²⁶ Jako příklad výdajových opatření, která mají dopad do rozpočtu, jsou uvedeny programy na podporu zaměstnanosti a přímé kompenzační bonusy směřované převážně na osoby samostatně výdělečně činné. Celkové náklady na tato opatření odhadl Úřad národní rozpočtové rady na 76 mld. Kč. Je nutné dodat, že kromě uvedených výdajů nebyla řada věcí do studie zahrnuta - např. dopady opatření typu odpuštění nájemného za komerční prostory, které mohou mít nezanedbatelné dopady především u municipalit.

Rovněž se nepočítalo s výpadkem příjmů státního rozpočtu, které mohou ovlivnit státní rozpočet např. nezavedení digitální daně (vliv cca 2mld. Kč) či nižší nárůst resp. pokles příjmů z mýtných systémů. Podobným způsobem může působit i pokles nedaňových příjmů státu - např. příjmy z dividend státem kontrolovaných podniků (Lesy ČR, Letiště Praha).

Podobně se mohou propadnout příjmy obcí z poplatků spojených s turistickým ruchem či poplatků v parkovacích zónách.

ZÁVĚR

V důsledku vyšších výdajů státního rozpočtu bude muset být rozdíl mezi příjmy a výdaji veřejných rozpočtů nějakým způsobem kompenzován. Je otázkou, zda to má být novými daněmi a koho by měly tyto daně zatížit či má dojít u daně z příjmů k zavedení větší progresse nebo se má řešit rozpočtový problém vyšším zadlužením státu. Přerozdělování finančních

²⁵ <https://unrr.cz/wp-content/uploads/2020/04/Informační-studie-Fiskální-náklady-pandemie-Covid-19-v-České-republice.pdf>.

²⁶ Například programy COVID I a II, nebo zvýšení pojistné kapacity Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a.s. U těchto typů opatření jsou jejich náklady obvykle rozloženy do celé doby existence úvěru či záruky, přičemž dopad v roce 2020 bude zřejmě relativně omezený. Náklady zde souvisejí jednak s náklady financování ze strany státu, které je možné odhadnout výno sem státních dluhopisů. Druhým typem nákladů jsou ztráty související s nesplácením těchto úvěrů, resp. realizace záruk. Tyto náklady by bylo možné aproximovat podílem nesplácených úvěrů zlet, kdy vrcholily dopady předchozí finanční a dluhové krize. Celkové dopady všech těchto opatření by v roce 2020 mohly činit cca 2 mld. Kč - podrobněji viz <https://unrr.cz>.

zdrojů ze státu na další veřejné rozpočty či jiné subjekty např. cestou dotací, přináší další problémy, které se v situaci, jakou je pandemie, ukazují jako obtížně řešitelné.

Volbu nástrojů na posílení příjmů státu a zároveň i obcí a krajů, které jsou na daňových příjmech státu také závislé, bude třeba řešit v krátké době a bude to náročný úkol. Vzhledem k tomu, že pandemie postihla celý svět, bude řešení problémem celé EU. Dá se očekávat, že oblast nepřímých daní bude tou první, které se změny dotknou. To však neznamená, že přímé daně se nezmění, ale to už bude záležitost jednotlivých států a jejich preferencí.

Jak bylo výše uvedeno, řešení příjmů státu v návaznosti na rostoucí požadavky výdajové stránky rozpočtu bude znamenat výrazné zásahy nejen do daňové soustavy, ale bude třeba řešit i dopad do struktury výdajů státu, bude znamenat i nutnost rozhodnout o stupni přerozdělování vybraných příjmů v návaznosti na oblasti které má zajistit stát a ty, které jsou ve sféře rozhodování obcí a krajů. V tomto směru má ČR velký problém ve značném počtu obcí - přes 6 000 - s rozdílnou velikostí, i s rozčleněním na kraje, také s různým počtem obyvatel. Nároky na spravedlivé přerozdělení prostředků získaných z daní pro obecní a krajské rozpočty tak jsou a budou komplikované. Možná se oživí diskuse o možnosti zavádění místních daní, které předpokládá Charta místní samosprávy a o kterých se vedla diskuse i v ČR v roce 2001. Návrh zákona o obecních daních, který měl tuto změnu přinést, byl předložen vládou v roce 2001, ale nebyl schválen Poslaneckou sněmovnou²⁷. Do přerozdělovacích procesů vstupují v ČR ještě platby na zdravotní pojištění, které mají jiný mechanismus výběru a užití získaných zdrojů než daně. Dalším problémem je důchodový účet v rámci státního rozpočtu a řešení otázky důchodů.

Celý systém zajištění rozpočtových zdrojů tak, aby dostatečně pokryly rostoucí potřeby státu a jeho článků (krajů a obcí) je náročný na správu což odčerpává také značnou část zejména daňových příjmů.

Historie zná různé daňové povinnosti, které byly zaváděny při nedostatku příjmů, které stát potřeboval a kterými reagoval na možnosti, které v dané době byly k dispozici.

Nabízí se otázka, jak postupovat v současnosti, zda je možné ještě něco zdanit či volit jinou cestu. Potřeba úhrady výdajů jen na ty nejnnutnější potřeby, povede k tomu, že se další oblasti potřeb společnosti dostanou do pozadí. Na rozdíl od původního závazku státu v souvislosti s řešením problému pandemie COVIDU 19, a to pouze dočasném snížení daně z příjmů fyzických osob, se nyní uvažuje o dalších cestách získání rozpočtových příjmů, jako je zvyšování daní ze spotřeby, zdaňování globálních společností a také cesta revize rozpočtových výdajů.²⁸ Je však zřejmé, že prostor pro omezování výdajů, který by neměl dopady na většinu populace (ať již v podobě snížení disponibilního důchodu nebo zvýšení cen) je omezený a rozhodně nemůže zajistit splnění celkové konsolidační potřeby. Řešením tak asi bude čtvrtá daňová reforma v ČR.

²⁷ podrobněji viz Marková H. *Vlastní nebo sdílené daně obcím?* MU Brno 2007, s. 203-2012.

²⁸ <https://unrr.cz>.

POUŽITÁ LITERATURA

1. Boněk V. K historii daňových reforem v českých zemích. In *Daně a finance* č. 11/2007. s. 3 a násl. ISSN 1801-6006.
2. Karfíkova M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha Wolters Kluwer ČR, 2018 s.147 a násl. ISBN 978-80-7552-935.
3. Marková H. *Vlastní nebo sdílené daně obcím?* MU Brno 2007, s .203-2012. ISBN 978-80-210-4430.
4. Marková H. Fiscal Decision-making of Self-governing Regional Authorities. In *Public Finances – administratives autonomies*. Győr, 2012. 817 s. ISBN 978-963-9819-87-0.
5. Smith A. *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. SNPL Praha 1958, Díl druhý str. 392 a násl.
6. Dějiny Francie. Nakladatelství Svoboda, Praha 1988, s. 336 a násl.
7. *COVID-19 a jeho vliv na hospodaření státního rozpočtu v roce 2020 – příjmy*. In *Obec a finance* č.1/2021, s.6-9, ISSN 1211-4189.

KONTAKT NA AUTORA

prof. JUDr. Hana Marková, CSc.
markova@prf.cuni.cz
Univerzita Karlova, Právnická fakulta
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1
Česká republika

Fiškálne opatrenia miest v prvej vlne pandémie COVID 19¹

Fiscal measures of cities in the first wave of COVID 19 pandemic

doc. JUDr. Peter Molitoris, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-18>

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na skúmanie fiškálnych opatrení prijímaných krajskými mestami SR počas prvej vlny pandémie COVID 19. Identifikované opatrenia autor kategorizuje podľa ich dominantného cieľa, pričom dospieva k záveru, že fiškálne nástroje, ktoré majú mestá v rámci výkonu samosprávy k dispozícii (rozpočtové opatrenia, miestne dane, nakladanie s majetkom) môžu slúžiť nie len na dosahovanie ekonomických cieľov, ale môžu byť aj efektívnymi priamymi nástrojmi realizácie sociálnej politiky mesta a plnenia širšieho spektra jej úloh.

Kľúčové slová:

mestá, fiškálne opatrenia, miestne dane, COVID 19

Abstract

The paper focuses on the examination of fiscal measures taken by regional cities of the Slovak Republic during the first wave of the COVID 19 pandemic. The author categorizes the identified measures according to their dominant goal, concluding that the fiscal instruments available to cities (budgetary measures, local taxes, property management) can serve not only to achieve economic goals, but can also be effective direct tools for implementing the city's social policy and fulfilling a wider range of its tasks.

Key words:

cities, fiscal measures, local taxes, COVID 19

JEL kód: K39

ÚVOD

Uznesením Vlády SR č. 111/2020 bola od 12. marca 2020 na celom území SR vyhlásená mimoriadna situácia z dôvodu pandémie COVID-19 a následne bol dňom 16. marca 2020 uznesením č. 45/2020 Z. z. vyhlásený núdzový stav. Cieľom vyhlásenia mimoriadnej situácie bolo vytvoriť podmienky na prijatie nevyhnutných opatrení na zamedzenie a zmiernenie následkov mimoriadnej udalosti ohrozenia verejného zdravia. So situáciou spôsobenou

¹ Príspevok je publikovaný v rámci riešenia grantových úloh projektu VEGA 1/0367/19.

svetovou pandémiou neboli doposiaľ v takomto rozsahu konfrontované nie len jednotlivci, ale ani orgány štátu a územnej samosprávy. Z úrovne riadenia štátu boli preto prijímané opatrenia dotýkajúce sa takmer všetkých oblastí života spoločnosti, hospodárstvo a ekonomiku nevynímajúc. Zákonodarca reagoval na vzniknutú situáciu prijatím viacerých právnych predpisov a účelových právnych noriem, ktorých cieľom bolo zamedziť ďalšiemu šíreniu nákazy na území SR, ale tiež kompenzovať osobám priamo alebo nepriamo zasiahnutým pandemickými opatreniami a z nich vyplývajúcimi obmedzeniami ich ekonomické straty, resp. motivovať ich prostredníctvom ekonomických alebo sociálnych benefitov k dodržiavaniu nevyhnutných obmedzení v ich činnosti.

Zákonom, ktorý bol prijatý špecificky za účelom zmiernenia negatívnych následkov pandémie, ktorá vznikla z dôvodu ochorenia COVID-19 spôsobeným korona vírusom SARS-CoV-2 prostredníctvom opatrení, ktoré sú v pôsobnosti Ministerstva financií Slovenskej republiky je zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nakažlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 67/2020 Z. z.“).

Predmetný zákon obsahuje aj ustanovenia špecificky orientované na subjekty územnej samosprávy – obce a mestá.

Podľa zákona o obecnom zriadení (§ 1 ods. 2) je základnou úlohou obce pri výkone samosprávy starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Medzi potreby obyvateľov obcí nepochybne patrí aj ochrana verejného zdravia, pri ktorej obce ako orgány „prvého kontaktu“ zohrávajú často veľmi významnú úlohu. Prostriedky a právne nástroje, ktoré mali obce v pandémiu vyvolanej situácii k dispozícii na naplnenie svojich úloh ako subjektov samosprávy a zároveň na podporu centrálnych prijímaných opatrení, potrebovali jednak jasný právny základ a jednak aj pomerne kreatívny prístup obcí, ktoré v novej faktickej a právnej situácii vyhláseného núdzového stavu museli v zákonných mantineloch dôsledne zvažovať aké smú a majú prijať na svojom území opatrenia. Jednak na sanáciu hroziacich výpadkov verejných financií (najmä predpokladaného výpadku podielovej dane a miestnych daní), jednak na splnenie povinnosti starostlivosti o verejné zdravie svojich obyvateľov a ich ďalšie sociálne či ekonomické potreby poznačené pandémiou.

Ako schodný a pomerne dostupný nástroj sa v prípade samospráv ukázali najmä fiškálne opatrenia v oblasti miestnych daní, dotácií, rozpočtových opatrení a správy majetku. Samozrejým limitom pri ich prijímaní vždy bola finančná situácia tej-ktorej obce a zákonné limity, ako na to v rozhodnutí z 20. decembra 2017, sp. zn. II. ÚS 720/2017 poukázal (v inej súvislosti) aj Ústavný súd SR, keď konštatoval, že: „Realizácia konkrétnej potreby v obci je primárne závislá od dostupných finančných zdrojov, od možností obce a od zákonom ustanovených pravidiel hospodárenia a nakladania s finančnými prostriedkami. Spravidla nie je v moci obce realizovať a naplniť všetky potreby jej obyvateľov.“

Zákon č. 67/2020 Z. z. v oblasti rozpočtového hospodárenia umožnil obciam aj vyšším územným celkom počas obdobia pandémie až do 31. decembra 2021 na základe rozhodnutia

zastupiteľstva použiť na úhradu bežných výdavkov prostriedky rezervného fondu, kapitálové príjmy a návratné zdroje financovania. Zákon tiež umožnil samosprávam v rozpočtovom roku, v ktorom začalo obdobie pandémie, vykonávať zmeny rozpočtu, ktorými sa zvýši schodok rozpočtu aj po 31. auguste. Uvedené a mimoriadne povolené postupy sa napriek naplneniu zákonom predpokladaných parametrov nepovažujú za porušenie osobitného predpisu.

V oblasti miestnych daní zákon č. 67/2020 Z. z. osobitne upravil lehotu na podanie priznania k dani z nehnuteľnosti, dani za psa, dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje tak, že pokiaľ lehota neuplynula pred začatím obdobia pandémie alebo začala plynúť počas obdobia pandémie, sa považuje za dodržanú, ak sa podá priznanie k dani z nehnuteľnosti, dani za psa, dani za predajné automaty a k dani za nevýherné hracie prístroje do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie. Obdobný režim zákon stanovil pre lehotu na splnenie oznamovacej povinnosti.

Predkladaný príspevok predstavuje pokus o sumár a kategorizáciu opatrení prijímaných v súvislosti s vypuknutím pandémie COVID – 19 na území Slovenskej republiky subjektmi územnej samosprávy. S ohľadom na proklamovaný cieľ prijímaných opatrení sme zamerali svoju pozornosť v rámci širokej skupiny subjektov územnej samosprávy na uzavretú vzorku krajských miest (Bratislava, Trnava, Nitra, Trenčín, Žilina, Banská Bystrica, Prešov, Košice), ktoré je možné v rámci jednotlivých krajov vnímať ako urbanistické centrá, a to nie len z hľadiska počtu obyvateľov, ale aj z dôvodu koncentrácie širokého spektra podnikateľských aktivít v oblasti obchodu a služieb (osobitne gastrosektora a služieb cestovného ruchu), ale tiež ako centrá kultúrneho života a administratívy.

Informácie boli čerpané z verejne dostupných informácií zverejňovaných v súlade so zákonom č. 211/2000 Z. z. o slobode informácií a podľa osobitných predpisov (zákon o obecnom zriadení, zákon o rozpočtových pravidlách verejnej správy a zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy), teda najmä z obsahu uznesení mestských zastupiteľstiev, obsahu schválených všeobecne záväzných právnych predpisov (ďalej len „VZN“), z obsahu schválených rozpočtových opatrení a taktiež z publikovaných záverečných účtov za rok 2020. Zaujímavým pre nás bolo skúmať, k akým fiškálnym opatreniam obce pristúpili v období tzv. „prvej vlny“ pandémie COVID-19, teda v období od vyhlásenia mimoriadnej situácie 12. marca 2020 do ukončenia núdzového stavu 14. júna 2020, keďže najmä v úvodných fázach sa samosprávy potýkali nie len s množstvom nových úloh na v oblasti ochrany verejného zdravia, ale tiež s nedostatkom relevantných informácií a s neustále sa meniacimi ekonomickými prognózami.

1. KATEGORIZÁCIA SKÚMANÝCH OPATRENÍ

Zistené fiškálne opatrenia boli podľa ich dominantného zamerania (cieľa) kategorizované na 1. kompenzačné, 2. stimulačné, 3. profilaktické, 4. ekonomické (rozpočtové a dotačné).

Medzi kompenzačné opatrenia sme zaradili tie, ktoré mali za primárny cieľ kompenzovať spravidla podnikateľským subjektom výpadky príjmov spôsobené zatvorením prevádzok v dôsledku prvého lockdownu.

K opatreniam stimulačným radíme tie fiškálne opatrenia, ktoré mali prispieť k vyvolaniu dodatočných investícií podnikateľov do takej formy poskytovania služieb, ktorá zároveň prispeje k spomaleniu šírenia epidémie COVID-19 a k podpore dodržiavania pandemických opatrení.

Profilaktické opatrenia sú opatrenia, ktoré síce majú predpokladané negatívne fiškálne dopady na rozpočet, avšak samosprávy ich vnímali ako dôležité z hľadiska podpory pandemických opatrení, napríklad s cieľom zníženia mobility obyvateľov, resp. s cieľom zníženia miery využívania verejnej dopravy.

Ekonomické opatrenia sú opatrenia prijímané s výlučne ekonomickým cieľom, teda spravidla za účelom zmiernenia očakávaných negatívnych dopadov pandemických opatrení na verejné rozpočty a za účelom stabilizácie verejných financií.

Napriek snahe o prehľadnú kategorizáciu prijímaných fiškálnych opatrení je zrejmé, že je iba veľmi ťažko možné vnímať ich „jednoučelovo“, keďže väčšina z nich sledovala viacero cieľov súčasne, čo je dané okrem iného aj pomerne širokospektrálnym dopadom dostupných ekonomických nástrojov na život obce a jej obyvateľov

2. KOMPENZAČNÉ OPATRENIA

K najtypickejším opatreniam kompenzačnej povahy je možné zaradiť tie, ktoré viedli k úprave výšky alebo podmienok platenia nájomného vo vzťahu k obchodným alebo trhovým prevádzkam, ale tiež vo vzťahu k poskytovateľom služieb či iným individuálnym nájomcom mestských nehnuteľností ekonomicky zasiahnutým pandemickými opatreniami.

Mestá v skúmanej vzorke pristúpili k opatreniam týkajúcim sa zníženia nájomného rôzne.

Mesto Žilina ako prenajímateľ umožnilo na základe dohody s nájomcom odložiť splatnosť nájomného za obdobie trvania opatrení, najneskôr však do 29.09.2020. Nájomné teda nebolo nájomcom znížené ani odpustené.

Mesto Trenčín schválilo zníženie nájomného za užívanie nehnuteľného majetku vo vlastníctve Mesta Trenčín o 50 % a to za obdobie od 01.07.2020 do 31.12.2020 pri niektorých zmluvách o nájme uzatvorených Mestom Trenčín alebo jeho rozpočtovými organizáciami ako prenajímateľom, pričom okruh nájomcov, ktorých sa toto opatrenie dotklo, bol presne vymedzený v prílohe uznesenia obecného zastupiteľstva.

Mesto Trnava pristúpilo k tomuto druhu kompenzačného opatrenia ešte radikálnejšie, keď rozhodlo, že prevádzky, ktoré museli byť kvôli rozhodnutiu vlády Slovenskej republiky, resp. Ústredného krízového štábu SR, povinne zatvorené, budú mať nájomné 1,- euro za obdobie nájmu od 1.3.2020 do ukončenia doby nájmu v roku 2020. Aj v tomto prípade bola

skupina subjektov, na ktorých sa opatrenie vzťahuje uzavretá, avšak nie ako v prípade mesta Žilina výpočtom týchto subjektov, ale vo väzbe na účel užívania mestského majetku - prevádzkovanie letných exteriérových sedení a prevádzkovanie celoročných exteriérových sedení. Mesto tiež pristúpilo k zníženiu nájomného vo vzťahu k predajným stánkom.

Mesto Banská Bystrica Dodatkom č. 5 k Zásadám hospodárenia a nakladania s majetkom Mesta Banská Bystrica upravilo nájomné za prenájom nebytových priestorov (prevádzok), zatvorených z dôvodu mimoriadnej situácie v období od 12.03.2020 do nadobudnutia účinnosti jednotlivých Opatrení Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky pri ohrození verejného zdravia, ktorými dôjde k povoleniu konkrétnych prevádzok tak, že nájomné dočasne znížilo o 80 % z výšky mesačného nájmu v zmysle uzatvorenej nájomnej zmluvy. Zníženie v rovnakej výške sa vzťahovalo aj na prenájom miestnych komunikácií za účelom dočasného umiestnenia sezónnych vonkajších obslužných zariadení na území Pamiatkovej rezervácie Banská Bystrica a jej ochranných pásiem, avšak s presnejším časovým limitom (obdobie od 01.06.2020 do 31.10.2020) navrhujeme znížiť o 80% zo sumy nájomného.

Iným typom kompenzačného fiškálneho opatrenia s takpovediac „plošným dopadom“ boli opatrenia realizované cestou zmeny termínov splátok už vyrubených miestnych daní.

K tomuto opatreniu pristúpilo v rámci skúmanej vzorky napr. mesto Bratislava. Fyzickým osobám bolo umožnené uhrádzať daň z nehnuteľnosti v troch splátkach bez ohľadu na jej výšku, v prípade právnických osôb bolo potrebné daň do 666 € uhradiť v jedinej splátke, daň presahujúcu túto sumu bolo umožnené uhradiť v troch splátkach v termínoch určených vo VZN. Termíny splátok boli zároveň posunuté o jeden mesiac. Dôvodom tejto úpravy podľa dôvodovej správy bolo, že pri zachovaní pôvodnej hranice pre určenie rozhodnutia v splátkach u fyzických osôb (min. 66 €), by až 40 % občanov a živnostníkov muselo zaplatiť vyrubenú daň jedno rázovo a to do 15 dní od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia.

Mesto Trnava z dôvodu pandémie COVID - 19 umožnilo fyzickým osobám vyrubenú daň uhrádzať v šiestich splátkach, mesto Prešov upravilo lehoty splatnosti miestnych daní pre fyzické a pre právnické osoby na rok 2020 a miestnych poplatkov za komunálny odpad pre fyzické osoby na rok 2020 tak, že lehoty stanovilo na 31. august a 31. október.

Úvahami o kompenzačnom opatrení s využitím termínov splatnosti miestnych daní, resp. s povolením ich splácania v splátkach sa zaoberalo aj zastupiteľstvo mesta Žilina, ktoré však dospelo k záveru, že nakoľko sa jedná o miestne dane, ktoré už boli vyrubené a rozhodnutia o ktorých už boli v priebehu mesiaca apríl 2020 aj daňovníkom doručené, nie je v zmysle zák. č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) možnosť, aby mesto z iniciatívy poslancov mestského zastupiteľstva splatnosť miestnych daní a poplatku akýmkoľvek spôsobom menilo. Do úvahy prichádzalo iba povolenie splátok za splnenia štandardných zákonných podmienok spojených okrem iného aj preukázaním platobnej neschopnosti v žiadosti individuálneho žiadateľa. Mestské zastupiteľstvo tiež odmietlo iniciatívu niektorých poslancov navrhujúcich, aby mesto – s prihliadnutím na pandemickú situáciu – nevyužívalo v prípade nedodržania lehôt splatnosti miestnych daní a poplatku zákonné sankčné mechanizmy.

Mesto Prešov zohľadniac uzatvorenie škôl a školských zariadení pozastavilo výber poplatkov za zber komunálneho odpadu vo vzťahu k školám vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti.

Netypickým spôsobom pristúpilo ku kompenzácii negatívnych dopadov pandémie na obyvateľstvo mesto Košice, ktoré sa rozhodlo kompenzovať obyvateľom zníženú kvalitu služieb spojených s využívaním verejnej dopravy v meste Košice. Dôvodom zníženia kvality bolo najmä prerušenie vyučovania, uzatvorenie verejných inštitúcií a vybraných maloobchodných predajní s následným poklesom počtu prepravných osôb, čo viedlo k cieľnému obmedzeniu intenzity verejnej dopravy na úroveň cestovných poriadkov platných pre voľné dni a s tým spojenému predĺženiu bežnej doby prepravy cestujúceho.

Zníženú kvalitu prepravy kompenzovalo mesto Košice predĺžením platnosti už zakúpených časových cestovných lístkov o 60 dní.

3. STIMULAČNÉ OPATRENIA

Stimulačné opatrenia sledovali najmä podporu podnikania v oblasti pandémieu zasiahnutého cestovného ruchu a s ním úzko spojených služieb v oblasti gastrosektora.

V skúmanej vzorke bolo možné zistiť v zásade dva druhy opatrení, pričom všetky sa týkali dane za užívanie verejného priestranstva, konkrétne najmä prevádzok terás a letných záhrad.

Prvým typom opatrenia bolo časovo ohraničené oslobodenie letných terás od platenia tejto dane.

Mesto Košice zmenou všeobecne záväzného nariadenia dočasne rozšírilo dôvody oslobodenie od dane za užívanie verejného priestranstva za umiestnenie vonkajšieho sedenia, a to na obdobie z hľadiska tohto typu podnikania najlukratívnejšie - obdobie od 1. 6. 2020 do 31. 12. 2020.

Mesto Trenčín novelizáciou VZN č. 14/2013 upustilo od vyberania miestnej dane za umiestnenie predajného zariadenia pre účely poskytovania služieb prostredníctvom letných terás, na rozdiel od Košíc však bez vopred určeného časového obmedzenia. Daň teda mesto nevyberalo až do doby jej opätovného zavedenia v ďalšej novele všeobecne záväzného nariadenia.

Mesto Bratislava zaviedlo úpravou všeobecne záväzného nariadenia nulovú sadzbu dane za užívanie verejného priestranstva, a to za súčasného splnenia dvoch predpokladov: 1/ za dodržania podmienok schvaľovacieho procesu užívania verejného priestranstva podľa zák. č. 135/1961 Zb. a 2/ za predpokladu, že daňovník, ktorý v predchádzajúcom kalendárnom roku užíval verejné priestranstvo, neprekročí výmeru užívaného verejného priestranstva v m² v predchádzajúcom kalendárnom roku alebo daňovník, ktorý v predchádzajúcom kalendárnom

roku neužíval vyššie označené verejné priestranstvo, neprekročí výmeru užívaného verejného priestranstva 12 m².

Mesto Banská Bystrica doplnením všeobecne záväzného nariadenia č.3/2016 o miestnej dani za užívanie verejného priestranstva na prevádzku terás na verejných priestranstvách znížilo sadzbu dane za tento druh osobitného užívania verejného priestranstva o 80 %.

Mesto Trnava pristúpilo k realizácii stimulačného opatrenia prostredníctvom výrazného zníženia sadzby dane pri dlhodobom (viac ako 90 dní) zábere verejného priestranstva na predaj jedál a nápojov.

Stimulačný efekt prijatých opatrení týkajúcich sa sadzieb dane za užívanie verejného priestranstva mal spočívať najmä v snahe o zachovanie existujúcich prevádzok, ale tiež v snahe podporiť vznik nových terás u tých podnikateľov, ktorý si ich za predošlých podmienok nemohli dovoliť.

Uvedené opatrenia mali za cieľ pôsobiť aj profylakticky, a teda prispieť k ochrane verejného zdravia a podporiť presun zákazníkov z uzatvorených prevádzok, kde je vyššie riziko šírenia vírusu do otvorených priestorov. V konštrukcii a odôvodnení stimulačných opatrení je však citel'ný aj cieľ kompenzačný.

4. PROFYLAKTICKÉ OPATRENIA

K profylaktickým opatreniam, teda opatreniam majúcim primárne za cieľ podporiť vládne pandemické opatrenia smerujúce k zastaveniu šírenia COVID-19 prostredníctvom fiškálnych opatrení (aj za cenu negatívneho dopadu týchto opatrení na príjmovú časť mestských rozpočtov) pristúpili v pomerne veľkom rozsahu najmä Košice a Trenčín.

Mestské zastupiteľstvo v Košiciach uznesením č. 374 už 26. marca 2020 vyslovilo súhlas s ustanovením režimu života obyvateľstva na úseku regulácie parkovania tak, že sa na nevyhnutnú dobu prerušilo prevádzkovanie parkovacích miest v zóne plateného parkovania podľa VZN mesta Košice č. 157 o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzenom území mesta Košice v znení neskorších predpisov. Tento režim platil do 31. mája 2020.

Mesto Trenčín prijalo v rovnakej oblasti dve opatrenia, a to: a) dočasné pozastavenie povinnosti uhrádzať parkovné z dôvodu posilnenia individuálnej prepravy a eliminácie kontaktu ľudí vo hromadných dopravných prostriedkoch a b) posun termínu spustenia spoplatneného parkovania vo vybraných častiach mesta z dôvodu rizika zvýšeného počtu osôb vybavujúcich parkovacia kartu osobne v klientskom centre.

V Košiciach a Trenčíne tiež došlo k predĺženiu platnosti už vydaných rezidentských parkovacích kariet, čo malo popri profylaktickom efekte aj efekt kompenzačný, a to vo vzťahu k tým rezidentom, ktorým sa v dôsledku bezplatného parkovania v centrálnych mestských zónach zhoršila dostupnosť parkovacích miest (v Košiciach nebola platnosť predĺžená, alebo vznikol nárok držiteľa parkovacej karty na vydanie novej bezplatnej parkovacej karty rovnakej

kategórie na dobu, ktorej dĺžka je zhodná s počtom dní, počas ktorých trvala platnosť predchádzajúcej parkovacej karty v období od 1. apríla 2020 do 31. mája 2020).

5. EKONOMICKÉ OPATRENIA

Tento druh opatrení je možné identifikovať u všetkých skúmaných krajských miest. Mestá najmä využívali možnosti vyplývajúce z § 36 ods. 2 zák. č. 67/2020 Z. z. spočívajúce v možnosti použitia rezervného fondu a kapitálových príjmov na úhradu bežných výdavkov. Pri realizácii týchto opatrení boli využívané spravidla možnosti vyplývajúce zo zákonom č. 523/2004 Z. z. predpokladaných rozpočtových opatrení, ale tiež opatrenia ad hoc týkajúce sa poskytovaných dotácií, príspevkov alebo čerpania úverov. Mestá pristúpili k úprave programových rozpočtov najmä znížením výdavkov pôvodne schválených na mzdové výdavky zamestnancov mestského úradu, na nákup dopravných prostriedkov, obstarávanie kapitálových aktív, na výdavky súvisiace so zabezpečením materiálo – technického, informačného, či iným spôsobom potrebného zabezpečenia služieb v oblasti parkovania, na oblasť nakladania s odpadmi, ale aj k redukcii výdavkov v oblasti kultúry, športu a školstva a vzdelávania.

K jednotlivým úpravám schválených programových rozpočtov mestá pristupovali na základe prognóz zverejňovaných Radou pre rozpočtovú zodpovednosť, pričom obce si z publikovaných scenárov spravidla vybrali za východisko ten najviac pesimistický, najmä vo vzťahu k prognózovanému výberu podielovej dane.

Podrobnejšej analýze ekonomických opatrení prijímaných v súvislosti s pandémiou COVID-19 ako aj ich dopadov na rozpočet budeme venovať pozornosť v ďalšom výskume, po zosumarizovaní dát vyplývajúcich z publikovaných záverečných účtov jednotlivých krajských miest.

ZÁVER

V skúmanej vzorke krajských miest nefiguruje mesto Nitra, v prípade ktorého sa nepodarilo z verejne dostupných informácií identifikovať prijatie takých fiškálnych opatrení v skúmanom období, u ktorých by bolo možné konštatovať, že boli prijímané v reakcii na pandémiu COVID-19, s výnimkou niektorých úprav programového rozpočtu.

Na príkladoch ostatných krajských miest je možné dokumentovať, že mestá pri plnení svojich povinností vo vzťahu k obyvateľom, ale tiež vo vzťahu k štátu a verejným financiám využívali dostupné fiškálne nástroje pomerne kreatívne, avšak zväčša v limitoch platných a účinných právnych predpisov. Pri voľbe použitých nástrojov mestá nestavali fiškálne a ekonomické záujmy miest nad ekonomické alebo iné záujmy jednotlivcov, ale z prijatých opatrení je skôr možné vnímať snahu o proporcionalitu. V neposlednom rade je zaujímavým zistením skutočnosť vyplývajúca najmä z kompenzačných a stimulačných opatrení, ktoré naznačujú, že samosprávy si uvedomujú popri ekonomickom aj sociálny potenciál miestnych daní, ktoré sú v ich správe a stávajú sa tak efektívnym a dostupným priamym nástrojom pre napĺňanie niektorých špecifických úloh obcí a miest.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. www.kosice.sk
2. www.trnava.sk
3. www.nitra.sk
4. www.trencin.sk
5. www.banskabystrica.sk
6. www.zilina.sk
7. www.bratislava.sk
8. www.presov.sk
9. VARTÁŠOVÁ, A. Uplatňovanie inštitútu miestnych daní v krajinách v4. In *Interpolis '20*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2020.
10. ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges. In *Financial Law Review*, 2017, vol. 2, no. 4, s. 45-56.

KONTAKT NA AUTORA

peter.molitoris@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy
Popradská 66
040 01 Košice
Slovenská republika

Virtuálne meny z pohľadu účtovníctva

Virtual currencies in terms of accounting

doc. Ing. Cecília Olexová, PhD.¹ – Ing. Bc. Jan Hájek, MBA, DiS.²

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-19>

Abstrakt

Príspevok je zameraný na vybrané aspekty účtovania virtuálnych mien, tak v sústave jednoduchého ako aj podvojného účtovníctva. Obchodovanie s virtuálnymi menami začalo v roku 2009, konkrétne s menou Bitcoin, odvtedy pribudlo množstvo ďalších mien. Slovenská legislatíva reagovala na potreby praxe s oneskorením, a to zákonom č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia s účinnosťou od 1. 10. 2018, resp. vybraných bodov od 1.1.2019, ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov, pričom sa problematika účtovania virtuálnych mien zužuje najmä na ich oceňovanie.

Kľúčové slová:

virtuálna mena, jednoduché účtovníctvo, podvojný účtovníctvo, oceňovanie virtuálnej meny

Abstract

The paper focuses on selected aspects of virtual currencies accounting, both in the system of single-entry and double-entry bookkeeping. Trading with virtual currency began in 2009, specifically with Bitcoin, and since then other virtual currencies have emerged. Slovak legislation responded to the needs of practice with a delay, namely by Act No. 213/2018 Coll. on insurance tax with effect from 1. October 2018, event. from 1. January 2019 for selected points, which amended Act no. 431/2002 Coll. on accounting, as amended. The issue of accounting of virtual currencies is narrowed mainly to the valuation of virtual currencies.

Key words:

virtual currency, single-entry accounting, double-entry accounting, virtual currency valuation

JEL kód: M41, M48

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-19-0124.

² Ing., Bc. Jan Hájek, MBA, DiS, <jan_hajek@centrum.cz>, ORCID ID: 0000-0002-3341-9436,

Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právnických a správních studií, Katedra správného práva a veřejné správy, Estonská 500, 101 00 Praha 10;

Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra finančního práva a finanční vědy, nám. Curieových 901/7, 116 40 Praha 1;

Robert Bosch GmbH;

ÚVOD

Skutočná potreba zohľadniť virtuálne meny v legislatívnej úprave účtovníctva podnikateľských jednotiek vznikla v súvislosti s obchodovaním s Bitcoinom v roku 2009 a následne s ďalšími virtuálnymi menami, ich pôvod je však spájaný už s vyvinutím blockchainu³. Legislatíva, vrátane slovenskej, pritom reagovala neskôr, a to dokonca s niekoľkoročným odstupom od reálneho používania virtuálnych mien v obchodnej praxi. Aktuálna právna úprava účtovania virtuálnych mien sa týka hlavne oceňovania virtuálnej meny. Príspevok je zameraný na vymedzenie pojmu virtuálna mena, jej druhov a základných znakov a na vybrané aspekty účtovania virtuálnych mien účtovných jednotiek účtujúcich v sústave jednoduchého účtovníctva ako aj podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva.

1. DEFINÍCIA, DRUHY A ZNAKY VIRTUÁLNYCH MIEN

Slovenské právne predpisy súvisiace s účtovníctvom obdobne ako aj medzinárodné štandardy účtovného vykazovania⁴ neupravujú pojem virtuálna mena. V ekonomickej teórii sa však používajú pojmy „virtuálna mena“, „kryptomena“, „virtuálne platidlo“, „virtuálne peniaze“, „virtuálna mena“, „digitálna mena“^{5,6}. Definíciu virtuálnej meny je možné nájsť v Smernici Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ. Z tejto definície vychádza aj definícia uvedená v Metodickom usmernení MF SR č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien, podľa ktorej sa „virtuálnou menou rozumie digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, ani nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, nemá právny status meny alebo peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými alebo právnickými osobami ako platobný prostriedok a ktorý možno, prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať“⁷. Táto definícia odráža fakt, že transakcie s virtuálnou menou alebo vo virtuálnej mene môžu byť spojené s dosahovaním príjmu a virtuálna mena bude súčasťou obchodného majetku, ako aj zodpovednosť dotknutých fyzických a právnických osôb za prípadné straty z obchodovania, ktoré nie sú oficiálne garantované.

³ PROCHÁDZKA, D., RUBÍČKOVÁ, J. Jak na Bitcoin podle IFRS. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXV, 2018, č. 8, s. 7-13.

⁴ Pozri IAS 8, IAS 32, apod.

⁵ Pozri napr. KAREŠ, L. Virtuálna mena ako moderná súčasť majetku účtovnej jednotky. In *Ekonomika a informatika*. ISSN 1339-987X (online), roč. 18, 2020, č. 1, s. 83;

POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In *Suchoža, J., Husár, J., Hučková, R. (eds.): Právo, obchod, ekonomika. Zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach*. 2020, s. 218.

⁶ Okrem týchto pojmov sa používa aj pojem kryptoaktíva ako „digitálne aktíva založené na kryptografii, ktoré sú decentralizované a väčšinou fungujú na tzv. blockchainovej technológii“ (Národná banka Slovenska. *Kryptoaktíva a Initial Coin Offerings (ICOs)*. [online]. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <<https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/kryptoaktiva-a-initial-coin-offerings-icos>>).

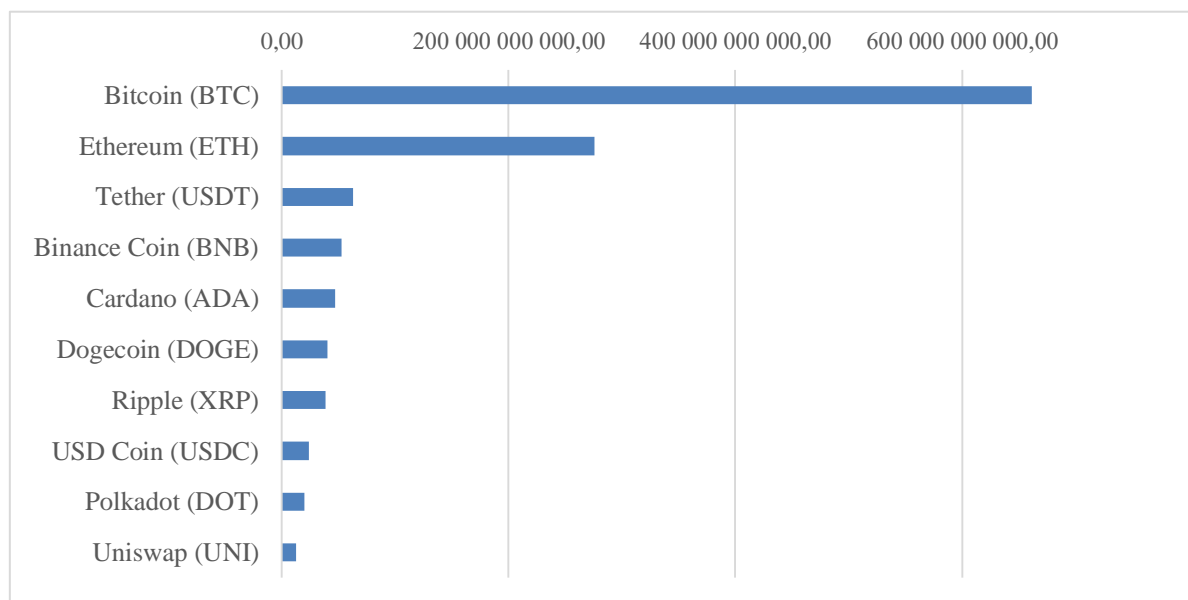
⁷ Pozn. Na trestno-právne účely bola zákonom č. 312/2020 Z. z. doplnená v zákone č. 300/2005 Z. z. (Trestný zákon) úprava virtuálnej meny v § 131, ods. 7 s účinnosťou od 1. 1. 2021. Najvýraznejším rozdielom je chápanie virtuálnej meny nie ako platobného prostriedku, ale ako nástroja výmeny.

Vo všeobecnosti je teda virtuálna mena digitálne platidlo, určené na on-line obchodovanie, pričom využíva a implementuje princípy kryptografie, s cieľom vytvoriť distribuovanú, decentralizovanú a bezpečnú digitálnu menu.

Bitcoin je prvou virtuálnou menou, s ktorou sa začalo obchodovať 3. 1. 2009 a jej vznik sa spája so skupinou osôb, ktorá sa označuje pseudonymom Satoshi Nakamoto. Celkové množstvo bitcoinov v obehu je konečné a dopredu známe (približne 21 mil. bitcoinov) a náklady na ťažbu postupne rastú s úbytkom „voľných“ kombinácií. Bitcoin je deliteľný, najmenšou odvodenou jednotkou je satoshi („sat“), pričom 1 sat = 0,00000001 BTC.

Virtuálne meny umožňujú vykonávanie globálnych platieb a všetky transakcie sú zapisované do distribuovanej decentralizovanej databázy blockchain, ktorá uchováva neustále sa rozširujúci počet záznamov, ktoré sú chránené proti neoprávnenému zásahu tak z vonkajšej strany, ako aj zo strany samotných uzlov siete. Historicky bol blockchain⁸ navrhnutý ako peer-to-peer sieť rovnocenných uzlov, ktoré sú prevádzkované na rovnakej softvérovej báze a prvé implementácie blockchainu sa zameriavali práve na vytvorenie a správu virtuálnych mien.

Na princípe bitcoinu vznikli ďalšie alternatívne virtuálne meny (používa sa aj pojem altcoiny), v roku 2011 Litecoin, Namecoin, v roku 2013 Peercoin a množstvo ďalších, či už na základe zmeny vlastností bitcoinového blockchainu (napr. Litecoin) alebo vytvorením nového blockchainu (napr. Ethereum). Celkovo je v súčasnosti zaregistrovaných 10 410 virtuálnych mien (k 13. 6. 2021), pričom poradie prvých desiatich (podľa trhovej kapitalizácie) je uvedené na grafe 1.

⁸ Bližšie pozri napr. EYGM Limited. *Štúdia možností a potenciálu technológie „blockchain“ pri zlepšovaní eGovernment riešení* [online]. 2019. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/UPPVII-blockchain-studia-v2_3-20190318.pdf> a IANSITI, M., LAKHANI, K.R. The Truth About Blockchain. 2017. In *Harvard Business Review*. 2017, January-February 2017, s. 118-127.

Graf 1 Virtuálne meny (os y) podľa trhovej kapitalizácie (v USD) (os x)
Zdroj: vlastné spracovanie; dáta <https://coinmarketcap.com/>

Tether a USD Coin sú stabilné meny naviazané s kurzom 1:1 k USD (tzv. „stable coins“). Z tých známejších možno ďalej spomenúť Litecoin (LTC) na 12. mieste, THETA (THETA) na 16. alebo Monero (XMR) na 27. mieste (k 13. 6. 2021).

Znakmi virtuálnych mien sú:⁹

- Decentralizácia a deregulácia – virtuálne meny nie sú regulované žiadnou vládou či ústrednou inštitúciou na rozdiel od klasických fiat mien a tak ich ani nie je možné využiť na ovplyvňovanie menovej politiky. Hodnotu virtuálnych mien určuje iba reálna ponuka a dopyt účastníkov trhu, z čoho vyplýva ich vysoká volatilita¹⁰.
- Transakcie prebiehajú jednoducho, okamžite a v akomkoľvek objeme.
- Poplatky za transakcie nie sú, alebo sú veľmi nízke.
- Anonymita, ktorá sa považuje za veľkú výhodu. Na druhej strane, táto anonymita umožňuje aj anonymizovať výnosy z organizovaného zločinu a prania špinavých peňazí.¹¹ Anonymita platieb však nie je nutnou vlastnosťou transakcií s virtuálnymi menami.
- Virtuálne meny môžu byť uložené v počítači alebo v kryptopeňaženke.
- Bezpečnosť údajov môže byť problémom z dôvodu častých útokov hackerov.
- Nenávratnosť virtuálnych peňazí, ak by boli omylom poslané na nesprávnu adresu.
- Medzi hlavné spôsoby získavania virtuálnych mien patria ťažba virtuálnej meny (z anglického výrazu „mining“), nákup na burze, založenie vlastnej virtuálnej meny, odmena za aktivitu a zisky z obchodovania a investície do virtuálnej meny.

2. ÚČTOVANIE VIRTUÁLNYCH MIEN

Pre potreby účtovania a zdaňovania príjmov súvisiacich s virtuálnymi menami je potrebné vychádzať zo zákona č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, konkrétne ide o článok III a IV. Podľa článku III sa do zákona č. 431/2020 Z. z. o účtovníctve (ďalej iba „ZoÚ“) v znení neskorších predpisov doplnila s účinnosťou od 1. 10. 2018 úprava oceňovania virtuálnej meny, a to nasledovne:

⁹ Spracované podľa: VARGA, P. *Zdaňovanie bitcoinov a iných kryptomien*. [online]. 2021. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <<https://www.carpathianag.sk/nase-aktivity/zdanovanie-bitcoinov-a-nych-kryptomien/>> a MEJZLÍK, L. *Účtování kryptoměn* [online]. 2018. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <<http://nur.cz/wp-content/uploads/2018/12/Semin%C3%A1%C5%99-N%C3%9AR-2018-Mejzl%C3%ADk-Ladislav.pdf>>.

¹⁰ Výstižným príkladom je rapídny prepád hodnoty kryptomien po vyhlásení šéfa Tesly Elona Muska v máji 2021, že automobilová spoločnosť nebude za svoje elektromobily prijímať platby v bitcoinoch.

¹¹ Bližšie pozri: JURISOVÁ, M. *Virtuálne meny verzus kriminalita*. [online]. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/PTP/3-2020/008%20%20JURISOV%C3%81%20%20Virtu%C3%A1lne%20meny%20verzus%20kriminalita_EDITED.pdf>.

- § 24 ods. 10 ZoÚ – virtuálnu menu prepočítava účtovná jednotka na eurá ku dňu uskutočnenia účtovného prípadu podľa § 25 ods. 1 h) ZoÚ a na virtuálnu menu sa § 4 ods. 7 ZoÚ vzťahuje primerane;
- § 25 ods. 1 písm. h) ZoÚ – ocenenie virtuálnej meny reálnou hodnotou, ktorou sa oceňuje:
 1. odplatne nadobudnutá virtuálna mena,
 2. virtuálna mena nadobudnutá ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu,
 3. služba a majetok nadobudnuté výmenou za virtuálnu menu okrem peňažných prostriedkov a cenín ocenených menovitými hodnotami,
 4. virtuálna mena nadobudnutá výmenou za inú virtuálnu menu.
- v § 25 ods. 5 ZoÚ sa dopĺňa spôsob ocenenia aj pre majetok, ktorým je virtuálna mena,
- § 27 ZoÚ sa dopĺňa o odsek 13, a to o definíciu reálnej hodnoty virtuálnej meny, ktorou je trhovú cenu v deň ocenenia podľa § 24 ods. 1 písm. a) ZoÚ, a to zistená spôsobom, ktorý určí účtovná jednotka zo zvoleného verejného trhu s virtuálnou menou. V priebehu účtovného obdobia ale účtovná jednotka musí používať rovnaký spôsob určenia reálnej hodnoty pre danú virtuálnu menu¹².

Účtovné predpisy sa týkajú všeobecne virtuálnych mien, pričom potrebné členenie podľa druhu virtuálnej meny si môže účtovná jednotka zabezpečiť vo svojej analytickej evidencii.

2.1 Účtovanie virtuálnych mien v sústave jednoduchého účtovníctva

Účtovanie virtuálnych mien v sústave jednoduchého účtovníctva sa opiera o opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky z 13. decembra 2007 č. MF/27076/2007-74, ktoré ustanovuje podrobnosti o postupoch účtovania a podrobnosti o usporiadaní, označovaní a obsahovom vymedzení položiek účtovnej závierky pre účtovné jednotky účtujúce v sústave jednoduchého účtovníctva, ktoré podnikajú alebo vykonávajú inú samostatnú zárobkovú činnosť, ak preukazujú svoje výdavky vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov na účely zistenia základu dane z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej iba „postupy účtovania v JÚ“).

Virtuálna mena je krátkodobý finančný majetok a v postupoch účtovania v JÚ bol doplnený v § 12 odsek 6 postupov účtovania v JÚ, podľa ktorého pri odplatnom nadobudnutí virtuálnej meny a bezodplatnom nadobudnutí virtuálnej meny sa v knihe krátkodobého finančného majetku účtuje obstaranie virtuálnej meny v reálnej hodnote podľa § 27 ods. 13 ZoÚ. Pri následnom predaji bezodplatne nadobudnutej virtuálnej meny sa postupuje podľa doplneného odseku 13 v § 4 postupov účtovania v JÚ:

- pri nadobudnutí virtuálnej meny za eurá alebo inú cudziu menu sa tento výdavok účtuje v peňažnom denníku ako výdavok, ktorý sa nezahrňuje do základu dane z príjmov,
- pri nadobudnutej virtuálnej mene za eurá, príp. za inú cudziu menu sa pri jej následnom predaji účtuje výdavok ovplyvňujúci základ dane z príjmov v členení na „ostatné

¹² Pozn. Podrobnosti oceňovania virtuálnej meny uvedie účtovná jednotka vo vnútornom predpise.

výdavky“ a príjem z odplatného prevodu virtuálnej meny sa účtuje ako príjem zahrňovaný do základu dane z príjmov v členení na „ostatné príjmy“;

- pri predaji virtuálnej meny sa v peňažnom denníku účtuje v rámci uzávierkových účtovných operácií výdavok ovplyvňujúci základ dane z príjmov v členení na „ostatné výdavky“ a príjem zahrňovaný do základu dane z príjmov v členení „ostatné príjmy“.

2.2 Účtovanie virtuálnych mien v sústave podvojného účtovníctva

Účtovanie virtuálnych mien v sústave podvojného účtovníctva sa opiera o opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov (ďalej iba „postupy účtovania v PÚ“).

Virtuálna mena je krátkodobým finančným majetkom iným ako peňažné prostriedky, preto sa v postupoch účtovania pre PÚ museli doplniť ustanovenia, ktoré sa vzťahujú ku krátkodobému finančnému majetku:

- zásady pre členenie krátkodobého majetku a jeho účtovanie v § 17 postupov účtovania v PU sa doplnili v odseku 10 písm. c), podľa ktorého je krátkodobým finančným majetkom aj majetok účtovaný v účtovej skupine 25, a to vrátane odplatne nadobudnutej virtuálnej meny, virtuálnej meny nadobudnutej ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu a virtuálnej meny nadobudnutej výmenou za inú virtuálnu menu;
- podľa § 46, odsek 6 postupov účtovania v PÚ, na účte účtovej skupiny 25 (Krátkodobý finančný majetok)¹³, ktorý si v účtovom rozvrhu vytvorila účtovná jednotka na účtovanie o virtuálnej mene podľa § 17 ods. 10 písm. c) postupov účtovania v PÚ sa účtuje prírastok virtuálnej meny a úbytok virtuálnej meny. Analytické účty sa vytvárajú podľa jednotlivých virtuálnych mien a na virtuálnu menu nadobudnutú ťažbou ku dňu výmeny za iný majetok alebo službu sa vytvára osobitný analytický účet. Účtovanie virtuálnej meny do nákladov pri úbytku virtuálnej meny sa účtuje na ťarchu účtu 568 (Ostatné finančné náklady). Účtovanie virtuálnej meny do výnosov sa účtuje v prospech účtu 668 (Ostatné finančné výnosy). Pri prepočte reálnej hodnoty virtuálnej meny podľa § 27 ods. 13 ZoÚ vyjadrenej v cudzej mene na menu euro sa postupuje podľa § 24 ods. 2 písm. a) ZoÚ. V účtovníctve vzniknuté hodnotové rozdiely z dôvodu ocenenia virtuálnej meny a prepočtu virtuálnej meny na eurá sa účtujú podľa charakteru na ťarchu účtu 568 (Ostatné finančné náklady) alebo v prospech účtu 668 (Ostatné finančné výnosy).

Hodnotové rozdiely môžu vzniknúť napríklad¹⁴:

¹³ Pozn. Účtovná jednotka môže vytvoriť účet účtovného rozvrhu v rámci účtovej skupiny 25 (Krátkodobý finančný majetok) 258 (Virtuálna mena) a analytické účty si účtovná jednotka vytvorí podľa virtuálnych mien, napr. 258.100 (Virtuálna mena – Bitcoin).

¹⁴ ADAMÍKOVÁ, M. Virtuálna mena v príkladoch – JÚ a PÚ. In *Dane a Účtovníctvo*. ISSN 1336-426X, 2020, č. 7/2020, s. 53-62.

- pri kúpe virtuálnej meny v individuálnom obchode môže vzniknúť rozdiel medzi kúpnu cenou a reálnou hodnotou podľa § 27, ods. 13 ZoÚ,
- pri predaji majetku alebo služby za virtuálnu menu môže vzniknúť rozdiel medzi hodnotou pohľadávky v čase predaja majetku alebo služby a v čase inkasa pohľadávky,
- pri obstaraní majetku a služby za virtuálnu menu môže vzniknúť rozdiel medzi hodnotou záväzku v čase obstarania majetku alebo služby a v čase úhrady záväzku.

Potrebné je rozlišovať, o aký úbytok virtuálnej meny ide. Priamy predaj virtuálnej meny sa účtuje na ťarchu nákladov. Ak sa virtuálna mena používa ako platobný prostriedok, úbytok virtuálnej meny sa neúčtuje na ťarchu nákladov. Špecifická úprava je pre nadobudnutie virtuálnej meny ťažbou, a to v § 80 ods. 8 a § 85 ods. 2 písm. b) postupov účtovania v PÚ. Virtuálna mena získaná vlastnými silami – ťažbou sa do dňa jej vyradenia výmenou alebo iným spôsobom eviduje v podsúvahe a v deň realizácie výmeny alebo predaja sa táto virtuálna mena účtuje v prospech účtu 668 (Ostatné finančné výnosy).

ZÁVER

Používanie virtuálnych mien podnikateľmi je čoraz intenzívnejšie a populárnejšie¹⁵, napriek neistote a rizikám, ktoré sú s virtuálnymi menami spojené a extrémnej nestálosti ich hodnoty. Zákon č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov bol reakciou na potrebu zvýšenia právnej istoty pri zdaňovaní i účtovaní operácií s virtuálnymi menami, resp. vo virtuálnych menách. Z vyššie uvedeného je zjavné, že úprava v jednotlivých účtovne-právnych normách vychádza takmer výhradne z úvahy, že kryptomeny predstavujú finančné aktívum. Toto však nemusí pokrývať všetky situácie v podnikovej praxi účtovníka a možno by bolo žiaduce ďalšie rozšírenie úpravy virtuálnych mien v príslušných právnych predpisoch, najmä pripustenie, že môžu predstavovať nefinančnú investíciu, ba dokonca zásobu¹⁶. Taktiež je nutné poukázať na problematiku zdaňovania príjmov z virtuálnych mien¹⁷, najmä daňovej optimalizácie vzhľadom na nejasnú hranicu medzi legálnosťou daňovej optimalizácie a daňovým trestným činom pri agresívnejších spôsoboch daňovej optimalizácie.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. ADAMÍKOVÁ, M. Virtuálna mena v príkladoch – JÚ a PÚ. In *Dane a Účtovníctvo*. ISSN 1336-426X, 2020, č. 7/2020, s. 53-62.

¹⁵ Vo februári 2021 sa na Slovensku predali virtuálne meny v hodnote takmer 11,5 mil. €, čo predstavuje dvojnásobný medziročný nárast (www.bitstock.com). Na druhej strane treba podotknúť, že sú aj krajiny, ktoré zvažujú zákaz obchodovania i vlastníctva virtuálnych mien (napr. India, čiastočne Nigéria, Čína).

¹⁶ PROCHÁZKA, D., ROUBÍČKOVÁ, J. Jak na Bitcoin podle IFRS. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXV, 2018, č. 8, s. 7-13.

¹⁷ Blížšie OECD. *Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues* [online]. Paris: OECD, 2020. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.htm>.

2. EYGM Limited. *Štúdia možností a potenciálu technológie „blockchain“ pri zlepšovaní eGovernment riešení*. [online]. 2019. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/UPPVII-blockchain-studia-v2_3-20190318.pdf>.
3. <https://coinmarketcap.com/>
4. IANSITI, M., LAKHANI, K.R. The Truth About Blockchain. 2017. In *Harvard Business Review*. 2017, January-February 2017, s. 118-127.
5. International Accounting Standard 8.
6. International Accounting Standard 32.
7. JURISOVÁ, M. *Virtuálne meny verzus kriminalita*. [online]. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <https://www.akademiapz.sk/sites/default/files/PTP/3-2020/008%20%20JURISOV%C3%81%20%20Virtu%C3%A1lne%20meny%20verzus%20kriminalita_EDITED.pdf>.
8. KAREŠ, L. Virtuálna mena ako moderná súčasť majetku účtovnej jednotky. In *Ekonomika a informatika*. ISSN 1339-987X (online), roč. 18, 2020, č. 1, s. 82-92.
9. MEJZLÍK, L. *Účtování kryptoměn*. [online]. 2018. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <<http://nur.cz/wp-content/uploads/2018/12/Semin%C3%A1%C5%99-N%C3%9AR-2018-Mejzl%C3%ADk-Ladislav.pdf>>.
10. Metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien.
11. Národná banka Slovenska. *Kryptoaktíva a Initial Coin Offerings (ICOs)*. [online]. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <<https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/fintech/kryptoaktiva-a-initial-coin-offerings-icos>>.
12. OECD. *Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues*. [online]. Paris: OECD, 2020. [cit. 01.06.2021]. Dostupné na: <www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emergingtax-policy-issues.htm>.
13. Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky z 13. decembra 2007 č. MF/27076/2007-74, ktoré ustanovuje podrobnosti o postupoch účtovania a podrobnosti o usporiadaní, označovaní a obsahovom vymedzení položiek účtovnej závierky pre účtovné jednotky účtujúce v sústave jednoduchého účtovníctva, ktoré podnikajú alebo vykonávajú inú samostatnú zárobkovú činnosť, ak preukazujú svoje výdavky vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov na účely zistenia základu dane z príjmov v znení neskorších predpisov.
14. Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva v znení neskorších predpisov.
15. POPOVIČ, A., SÁBO, J., ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In *Suchoža, J., Husár, J., Hučková, R. (eds.): Právo, obchod, ekonomika. Zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach*. 2020, s. 217-228. ISBN 978-80-8152-930-6

16. PROCHÁZKA, D., ROUBÍČKOVÁ, J. Jak na Bitcoin podle IFRS. In *Auditor*. ISSN 1210-9096, roč. XXV, 2018, č. 8, s. 7-13.
17. Smernica Európskeho parlamentu a rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ.
18. VARGA, P. *Zdaňovanie bitcoinov a iných kryptomien*. [online]. 2021. [cit. 30.05.2021]. Dostupné na: <<https://www.carpathianag.sk/nase-aktivity/zdanovanie-bitcoinov-a-inych-kryptomien/>>.
19. www.bitstock.com.
20. Zákon č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
21. Zákon č. 431/2020 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

KONTAKT NA AUTORA

cecilia.olexova@euba.sk

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom
v Košiciach
Tajovského 13
041 30 Košice
Slovenská republika

jan_hajek@centrum.cz

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1
Česká republika

Zlaté mince a oslobodenie od DPH - je všetko investičná minca čo sa blyští?

Gold coins and VAT exemption - is every coin that shines an investment coin?

Mgr. Viliam Poništ, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-20>

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na režim dane z pridanej hodnoty v prípade zlatých investičných mincí. Opisuje systém EÚ oslobodenia od dane z pridanej hodnoty v prípade investičných zlatých mincí. Rozoberá niektoré príklady investičných mincí zo Slovenska, Česka, Československa a Rakúska, na ktorých sa snaží poukázať na nie celkom ideálne nastavený systém oslobodenia od DPH. Rieši jednotlivé príklady zlatých mincí a otázku ich oslobodenia alebo neoslobodenia od DPH.

Kľúčové slová:

Investičné zlato, zlaté mince, oslobodenie od DPH

Abstract

The contribution focuses on the VAT regime in the case of gold coins. It describes the EU system of exemption from VAT in the case of investment gold coins. It discusses some examples of investment coins from Slovakia, the Czech Republic, Czechoslovakia and Austria, on which it tries to point out a not quite ideally set system of exemption from VAT. It addresses individual examples of gold coins and the issue of their exemption or non-exemption from VAT.

Key words:

Investment gold, gold coins, VAT exemption

JEL kód: K34

ÚVOD

Nástup pandémie koronavírusu v roku 2020 išiel ruka v ruke s nárastom ceny zlata. Ako uviedol napríklad denník SME, rast zlata podporili “extrémne nízke úrokové sadzby a bezprecedentné monetárne stimuly v boji s následkami pandémie nového koronavírusu.”¹

¹ <https://ekonomika.sme.sk/c/22565732/cena-zlata-rastla-vlani-najrychlejsie-za-desatrocie-a-bude-stupat.html>

Väčší dopyt po zlate sa odzrkadlil aj na dopyte po fyzickom zlate, konkrétne aj na zlatých minciach. Obchodníci predávajúci numizmatický tovar, ktorí mali v ponuke zlaté mince (nepredané aj niekoľko rokov) zrazu zažili „boom“ a tieto mince sa vypredali v krátkom čase. Ako sa uvádza na stránke Českej mincovne, a. s. „platí, že k zlatu sa ľudia s dôverou obracajú najmä v časoch, keď sa obávajú znehodnotenia svojich peňažných prostriedkov.“² Záujem o zlato v takejto dobe nie je nijako ojedinelý. Ako nám ukázala aj situácia v období pred poslednou väčšou ekonomickou krízou spreď viac ako 10 rokov. Ako písal Křapka v roku 2008, v dobe keď je na akciových trhoch vidieť prepád cien a denne sa objavujú informácie o blížiacej sa recesii ekonomiky, pociťujeme, že väčšina investorov sa uchyluje ku konzervatívnejšiemu spôsobu uloženia voľných peňažných prostriedkov, a to k investíciám do zlata a drahých kovov.³ Tendencie investovania do zlata sa neviažu iba na krízové (alebo predkrízové) časy, ale celkovo s trvalým poklesom dôvery v papierové meny sa znovu ukazuje storočiami preverená hodnota zlata.⁴

Koronavírus, tak okrem iného, pomohol vypredať zásoby zlatých (investičných) mincí, no zároveň poukázal aj na zaujímavú otázku, a to či naozaj každá zlatá investičná minca môže byť považovaná za takú zlatú mincu, ktorá je aj oslobodená od DPH.

Na investičné účely je pomerne dôležité vedieť zodpovedať otázku, či k cene treba prirátat aj DPH, ktorá v konečnom dôsledku investíciu predraží. Zodpovedať túto otázku bude pre investora vždy dôležitejšie, o to viac, ak má platiť skutočnosť, na ktorú upozorňuje Křapka, a to, že drahé kovy budú v blízkej budúcnosti bežnou súčasťou nášho života ako napríklad stavebné sporenie, starobné poistenie, či sporiaci účet v banke.⁵ Longauerová píše o zlate ako pevnom, hmotnom a dlhodobom uchovávateľovi hodnoty, pričom uvádza, že „viaceré analýzy ukazujú, že zlato môže byť použité v portfóliách k ochrane globálnej kúpnej sily, môže znížiť volatilitu portfólia a minimalizovať straty v obdobiach šoku na trhu a môže poslúžiť ako vysoko kvalitné a likvidné aktívum.“⁶ Teda aj pre investorov môžu zlaté mince znamenať pomerne dobrú investíciu.

1. OSLOBODENIE INVESTIČNÝCH ZLATÝCH MINCÍ OD DPH

Právna úprava na Slovensku pozná osobitnú úpravu uplatňovania dane pri investičnom zlate podľa § 67 zákona č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o DPH“). Na účely tohto ustanovenia (a tohto príspevku) sa investičným zlatom rozumejú aj zlaté mince, ktoré majú rýdzosť 900 tisícín a viac a boli razené po roku 1800 a sú alebo boli zákonným platidlom v krajine pôvodu a predávajú sa za cenu, ktorá nepresahuje trhovú hodnotu zlata obsiahnutú v minciach viac než o 80 %. Národná banka

² <https://ceskamincovna.cz/sk/vyvoj-ceny-zlata-2374/>

³ KŘAPKA, L. Zájem o investice do zlata a zlatých medailí roste. In *Bankovníctví*, roč. 16, č. 12, s. 26.

⁴ Súbor článkov. Zlato: mäkký kov, tvrdá mēna. Poptávka po zlatě se zvyšuje. In *Bankovníctví*, roč. 18, č. 08, s. 28.

⁵ KŘAPKA, L. Hlavním investičním kovem zůstává zlato, rozšířit portfolio se ale vyplatí. In *Bankovníctví*, roč. 21, č. 01, s. 28.

⁶ LONGAUEROVÁ, A. Investovanie do zlata - riziká a šance. In *Acta Aerarii Publici*, roč. 13, č. 2, s. 76;

Slovenska vydáva zoznam zlatých mincí, ktoré spĺňajú tieto kritériá. Zoznam zverejňuje vo Vestníku Národnej banky Slovenska a zároveň informuje každoročne do 1. júla Európsku komisiu o zlatých minciach, ktoré sa obchodujú v Slovenskej republike.⁷

Takáto právna úprava nie je nijako výnimočná a vychádza z čl. 344 Smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty v aktuálnom znení (ďalej len "Smernica"), teda mala by byť obdobná v rámci celej Európskej únie. Ako sa uvádza v recitále (bod 53.) Smernice, dodanie zlata na investičné účely je v podstate podobné iným finančným investíciám, ktoré sú oslobodené od DPH. Oslobodenie od dane sa preto ukazuje byť najvhodnejšou daňovou úpravou pre dodanie investičného zlata.

V zmysle § 67 Zákona o DPH je potom investičné zlato, a teda aj uvedené zlaté mince oslobodené od DPH. Na to, aby bola zlatá minca považovaná za investičné zlato musí spĺňať niekoľko podmienok tak ako ich uviedol zákon (a uvádza ich aj samotná Smernica):

- rýdzosť zlata 0.900 a viac (laik by mohol povedať, že musí obsahovať viac ako 90% zlata), ako príklad môžeme poukázať na najtypickejšiu zlatú mincu v Európe (z historického hľadiska), ktorou je dukát, ktorý bol razený v rýdzosti zlata 0,986. S naplnením tejto podmienky, pri reálny zlatých minciach by nemal byť nejaký väčší problém.
- boli razené po roku 1800, a teda nejde o historické razby, čo nie je prekvapením, nakoľko staršie razby sa predávajú (môžu sa predávať) za podstatne vyššie ceny ako je cena zlata v nich obsiahnutá.
- sú alebo boli zákonným platidlom v krajine pôvodu; teda nemôže ísť o obchodné mince, ale vždy pôjde o obehové, či zberateľské/pamätané mince.
- predávajú sa za cenu, ktorá nepresahuje trhovú hodnotu zlata obsiahnutú v minciach viac než o 80 %.; ide o obmedzenie v cene mince, a to v tom zmysle, aby nespádali do režimu oslobodenia od DPH (síce) zlaté mince, ktoré by spĺňali všetky uvedené kritériá, no predávali by sa za podstatne vyššie ceny, a to vďaka ich zberateľskej hodnote. Zberateľská hodnota môže byť v niektorých prípadoch násobne vyššia ako je samotná cena zlata. V zmysle recitálu (bod 54.) k Smernici je dané, že definícia investičného zlata by mala zahŕňať zlaté mince, ktorých hodnota odráža najmä cenu zlata, ktoré obsahujú, t.j. nemá ísť o zberateľskú hodnotu. Treba poznamenať, že na takýto účel sa aj veľa mincí razí, t.j. čisto na investičné účely.

Pokiaľ sú splnené uvedené kritériá nič nebráni zlatej minci,⁸ aby bola obchodovateľná ako investičné zlato a zapísaná do Zoznamu zlatých investičných mincí, ktorý vedie Európska

⁷ Len na margo môžeme podotknúť, že gestorom Zákona o DPH je Ministerstvo financií Slovenskej republiky, ktoré aj poskytuje výklad k tomuto predpisu, no je to Národná banka Slovenska, ktorá určuje, že konkrétne mince spĺňajú zákona dané kritériá. V danej oblasti môže časom vzniknúť aj konflikt týkajúci sa práve skutočnosti, či zlatá minca je investičným zlatom alebo nie je.

⁸ Iba na margo môžeme poznamenať, že v prípade, ak by sa objavila razba mince, ktorá by síce spĺňala uvedené kritériá, ale išlo by o mincu, ktorá nikdy v zlate nemala byť vyrazená, nepôjde o investičné zlato, určite nemôže byť ani oslobodená od DPH a v podstate tu hovoríme skôr o trestnoprávnej zodpovednosti. Ide o prípady, ak oficiálne platidlo napríklad minca v nominálnej hodnote 2 Slovenské koruny bola vyrazená v zlate. Hoci by takáto

komisia. Tento zoznam sa označuje oficiálne ako “Zoznam zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá stanovené v článku 344 ods. 1 bode 2 smernice Rady 2006/112/ES (osobitná úprava pre investičné zlato)” (ďalej iba “Zoznam”) a vydáva sa s platnosťou pre konkrétny rok. Nejde pritom iba o zlaté mince emitované iba v EÚ, ale o všetky zlaté mince bez ohľadu na „štátnu príslušnosť” alebo zlaté mince zo štátov, ktoré už aj zanikli, pokiaľ samotné mince spĺňajú uvedené kritériá.

Na tomto mieste je nutné nastoliť otázku - akú povahu vôbec má tento Zoznam, t.j. čo v prípade ak existuje zlatá minca, ktorá spĺňa kritériá, no nie je na ňom zapísaná a aj opačný prípad, a to čo s oslobodením od DPH v prípade, ak zlatá minca, ktorá je na Zozname napísaná nespĺňa kritériá pre investičné zlato.

Je pomerne dôležité vedieť, či k cene zlata je potrebné prirátat' aj DPH, čo môže investíciu do zlata predražiť. Je rozdiel investovať do zlatej tehličky, ktorej cene je o niečo málo vyššia ako cena zlata na trhu alebo investovať do zlatej medaily a okrem ceny zlata (a výrobných nákladov) si pripočítať aj DPH. Nie každý okrúhly (nemusí byť práve okrúhly) zlatý odrazok je mincou, a nie každá zlatá minca môže byť považovaná za investičnú zlatú mincu. Je potrebné rozlišovať, či niektoré zlaté odrazky môžeme za investičné zlato považovať alebo nie.

Len na margo môžeme dodať, že v zmysle Zákona o DPH (§ 67 ods. 3) je potom od dane je oslobodené dodanie investičného zlata, nadobudnutie investičného zlata z iného členského štátu a dovoz investičného zlata vrátane investičného zlata vo forme certifikátu na alokované alebo nealokované zlato alebo obchodovaného na účet zlata vrátane pôžičiek v zlate a swapových obchodov, ktoré obsahujú vlastnícke práva alebo iné práva týkajúce sa investičného zlata, ako aj obchody týkajúce sa investičného zlata zahŕňajúce futurity a forwardy, ktoré vedú k prevodu vlastníckych práv alebo iných práv týkajúcich sa investičného zlata. Sprostredkovanie dodania investičného zlata v mene a na účet inej osoby je oslobodené od dane.

Na druhej strane platiteľ, ktorý vyrába investičné zlato alebo pretvára zlato na investičné zlato, sa môže sám rozhodnúť, že dodanie investičného zlata inému platiteľovi bude zdaňovať (§ 67 ods. 4 Zákona o DPH). Sprostredkovanie dodania investičného zlata v mene a na účet inej osoby môže byť tiež zdaňované, ak sa toto sprostredkovanie týka dodania investičného zlata, ktorého dodanie sa platiteľ rozhodol zdaňovať.

2. INVESTIČNÉ ZLATÉ MINCE NA SLOVENSKU A V ČESKEJ REPUBLIKE

Pokiaľ ide o Slovensko a jeho zlaté mince, ktoré majú povahu investičného zlata a sú aj považované za investičné zlato, môžeme uviesť, že na Zozname sa nachádzajú 3 druhy zlatých mincí, a to 5 000 korunové (SKK), 10 000 korunové (SKK) a 100 eurové. Národná banka Slovenska podľa § 67 ods. 2 Zákona o DPH a rozhodnutia Bankovej rady Národnej banky

minca spĺňala formálne zákonné požiadavky, nie je možné takúto nelegálne vyrobenú mincu považovať za investičné zlato.

Slovenska z 20. apríla 2010 vydala zoznam zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá podľa § 67 ods. 1 písm. b) Zákona o DPH a je uverejnení vo Vestníku Národnej banky Slovenska ako Oznámenie Národnej banky Slovenska č. 17/2010 z 20. apríla 2010, ktorým sa vydáva zoznam zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá podľa § 67 ods. 1 písm. b) zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty. Na tomto zozname nájdeme iba vyššie uvedené 3 druhy mincí. Od vzniku Slovenskej republiky, Národná banka Slovenska emitovala zlaté mince naozaj iba v uvedených nomináloch pri rýdzosti 0.900 a vždy išlo o zákonné platidlo, hoci sú to pamätne mince a zberateľské euromince. NBS ako aj obchodníci tieto mince v čase emisie predávali za cenu blížiacu sa k cene drahého kovu, pričom tieto mince naozaj spĺňajú kritériá pre posudzovanie investičného zlata a boli/sú oslobodené od DPH.

V súčasnosti len veľmi ťažko nájdete takéto zlaté mince u obchodníka (aj vďaka koronavírusu - ako bolo v úvode napísané). Nachádzajú sa tak v súkromných zbierkach, a to buď zberateľov alebo investorov a je vysoký predpoklad, že si v najbližšej dobe uchovávajú hodnotu, ktorá nebude o 80% vyššia ako je cena zlata v nich obsiahnutá, t.j. že aj naďalej budú oslobodené od DPH. Táto skutočnosť môže byť však do určitej miery irelevantná, nakoľko pri predaji zlatých mincí často ide o osoby, ktoré nie sú platcami DPH (často ide iba o fyzické osoby - nepodnikateľov).

Pri minciach emitovaných Národnou bankou Slovenska sa nejaví problém pri oslobodení od DPH, nakoľko spĺňajú zákonné kritériá a sú zapísané v Zozname.

Keďže príspevok je/mal byť prezentovaný na Slovensko - Českých dňoch daňového práva je nutné zmieniť sa aj Českej republike. Aj táto má v zozname zapísaných niekoľko nominálov českých korun vydaných (a vydávaných) Českou národnou bankou - 1 000 KORUN (1 000 Kč), 2 000 KORUN (2 000 Kč), 2 500 KORUN, (2 500 Kč), 5 000 KORUN (5 000 Kč), 10 000 KORUN (10 000 Kč). Rovnako ako pri zlatých minciach zo Slovenska ani pri zlatých minciach z Českej republiky nie je problém pri ich posudzovaní ako investičného zlata (hoci v niektorých prípadoch mohla ich cena hneď pri predaji „vyletieť do výšky“). Iná situácia je pri zlatých minciach zo Zoznamu, ktoré sa viažu k Československu.

3. INVESTIČNÉ ZLATÉ MINCE Z ČESKOSLOVENSKA

Československo je jedným z príkladov zo štátov, ktoré už neexistujú, no ich zlaté mince sa v Zozname nachádzajú, t.j. vo všeobecnosti môžu byť posudzované ako investičné zlato a oslobodené od DPH. Z éry Československa sú na Zozname dukáty - 1, 2, 5, a 10 DUKÁT. Hneď na začiatku je potrebné povedať, že menou v Československu dukát nikdy nebol. Keďže neboli dukáty nikdy v Československu zákonná mena, neboli ani zákonné platidlo. Československé dukáty boli v zmysle predpisov, ktoré ich „uviedli do života“ iba obchodnými mincami a neboli súčasťou sústavy zákonných peňazí.⁹

⁹ Zákon č. 62/1923 Zb. o razbe československých dukátov; vládne nariadenie č. 200/1923 Zb. o vydaní československých dukátov jubilejných a iných (obyčajných) dukátov jednoduchých a dvojitéch (pamätných dvojdukátov) s letopočtom 1923; vládne nariadenie (II) č. 94/1929 Zb. o československých päťdukátoch a desaťdukátoch; zákon č. 76/1976 Zb. o razbe československých dukátov.

Teda hoci boli československé dukáty razené zo zlata (s viac ako 900 tisícín) a po roku 1800, neboli nikdy zákonným platidlom v krajine pôvodu (v Československu), pričom ich cena na trhu sa líši a v mnohých prípadoch presahuje trhovú hodnotu zlata obsiahnutú v minciach o viac než o 80 %. Dôležitým faktom je, že nikdy nešlo o zákonné platidlo, a teda nemôže mať v zmysle zákonných kritérií status investičného zlata, no zároveň je nutné dodať, že sa československé dukáty nachádzajú na Zozname.

Treba povedať, že hoci sa v Rakúsko-Uhorsku používali ako platidlo aj dukáty nemôžeme túto skutočnosť vnímať tak, že dukáty už niekedy boli zákonným platidlom na území Československa, a preto ich môžeme považovať toto zákonné kritérium za splnené. V danom prípade môžeme a musíme konštatovať, že československé dukáty nespĺňajú zákonné kritéria pre investičné zlato, a teda nemali by byť oslobodené od DPH.

Odpoveď na otázku smerujúcu k povahe Zoznamu sa teraz nejaví už ako teoretická, ale podstatná. Pokiaľ sa minca na tomto zozname nachádza existuje nevyhnutne predpoklad, že spĺňa požiadavky na investičné zlato. V tomto prípade, však tomu tak nie je.

4. INVESTIČNÉ ZLATÉ MINCE Z RAKÚSKA

Zostaneme v našom geografickom priestore a takisto aj pri dukátoch, ale presunieme sa do Rakúska. Nadvižeme na už uvedené skutočnosti, a to že dukáty skutočne boli zákonnými peniazmi na území Rakúskej monarchie (Rakúsko-Uhorska) a Rakúsko má na Zozname uvedené takisto aj dukáty. Historické dukáty bezpochyby môžu spĺňať podmienky pre oslobodenie od DPH. Ide o dukáty razené po roku 1800 ako zákonné platidlo (rýdzosť zlata 0.986), ide už len o samotnú cenu, t.j. či sa predávajú za cenu zlata alebo ako zberateľský kus, ktorý môže byť podstatne drahší (od DPH neoslobodené).

Samotné zlaté dukáty razené od roku 1800 v Rakúskom cisárstve a neskôr od roku 1867 až do roku 1915 v Rakúsko-Uhorsku, stratili status zákonného platidla v roku 1858 a neskôr boli razené už iba ako obchodné mince. Ak boli zlaté dukáty do roku 1858 zákonným platidlom v Rakúskom cisárstve, spĺňajú jednu z podmienok pre to, aby mohli byť považované za investičné zlato. V zmysle stále platnej rakúskej legislatívy, konkrétne podľa § 15 ods. 1 zákona č. 597/1988 z 20. októbra 1988 (Scheidemünzengesetz) rakúska Münze Österreich AG je oprávnená ako obchodné mince raziť mince, ktorými bola ustanovená korunová mena podľa článku IX zákona RGBI č. 126/1892, označené ako dukáty. Takto razené obchodné mince však v zmysle ods. 2 nie sú zákonným platidlom. Z uvedeného vyplýva, že novorazené dukáty v Rakúsku nespĺňajú jedno z podstatných kritérií pre oslobodenie od DPH.

Situácia v Rakúsku je, čo sa týka samotnej razby dukátov veľmi zaujímavá. Nikto nemôže namietat, že na Zozname sa dukát naozaj nachádza, nakoľko historické dukáty z prvej polovice 19. storočia nevyhnutne podmienky pre oslobodenie spĺňajú, ak ich cena nepresahuje trhovú hodnotu zlata obsiahnutú v minciach viac než o 80 %. Na druhej strane tzv. novorazby, t.j. razby historickej meny s novým ročníkom razby, ktoré sa razia v súčasnosti by tieto podmienky spĺňať nemali. Pokiaľ sú razené dukáty s letopočtom razby 1915 (a jeden ročník dokonca 1951),

potom môže ísť v zmysle platnej legislatívy iba o obchodné mince, ktoré nie je možné považovať za oslobodené od DPH.

V skutočnosti teda Rakúsko razí dukáty aj v dnešnej dobe, hoci ich menou je, rovnako ako u nás euro. Môže teda byť oslobodená od DPH minca, ktorú štát reprodukuje z historickej predlohy, t.j. ak niekedy v histórii išlo o zákonné platidlo a štát ju emituje znovu a znovu (každý rok)? Uvedieme ďalší príklad.

Pri Rakúsku nachádzame na Zozname aj ďalšie historické platidlá ako koruny, či guldeny. V zásade sú aj tieto razené ako novorazby s pôvodným (historickým) dátumom razby. Napríklad guldeny sú razené s letopočtom razby 1892 a koruny s letopočtom 1912 (10 koruny), resp. 1915 (20 a 100 koruny). Skutočnosť za tých podmienok môžu v Rakúsku zákonne raziť tieto ďalšie mince aj v súčasnosti nebola predmetom tohto príspevku. Každopádne sa tieto novorazby (vrátane bližšie popísanej novorazby dukátu) predávajú "Steuerfrei", t.j. bez toho, aby bolo potrebné na ne uplatňovať DPH.

Otázka znie, či len preto, že konkrétne mince boli niekedy v minulosti zákonným platidlom a spĺňajú aj ďalšie kritériá pre oslobodenie od DPH môžu byť aj tieto novorazby, ktoré ich iba kopírujú považované za oslobodené od DPH. Teda, či na investičné účely môže konkrétny štát začať opäť raziť historické mince. Podľa nášho názoru má štát, ktorý by chcel raziť investičné zlaté mince oslobodené od DPH veľa iných možností ako to dosiahnuť bez toho, aby musel raziť historické mince. Máme za to, že takéto novorazby by nemali byť oslobodené od DPH, nakoľko nejde o tie zákonné platidlá, ktoré by spĺňali kritériu v zmysle Smernice a Zákona o DPH, o to viac, ak je to v prípade novorazby rakúskych dukátov, ktoré sú razené s letopočtom razby 1915, t.j. už ako novorazby obchodných mincí (keďže dukáty boli platidlom iba do roku 1858). Tie by oslobodené od DPH nemali byť vôbec, no napriek tomu na Zozname sú a predávajú sa bez DPH, teda ako oslobodené od DPH.

5. (PRÁVNÁ) POVAHA ZOZNAMU

Z uvedeného vyplýva hneď niekoľko skutočností. Na Zozname sa môžu nachádzať viaceré zlaté mince, ktoré nespĺňajú podmienky pre oslobodenie od DPH. Hoci v širšom slova zmysle môže ísť o zlaté investičné mince, tak z de iure ich nie je možné považovať na základe príslušných predpisov - Zákona o DPH alebo právneho predpisu iného členského štátu za investičné zlato oslobodené od DPH.

Bola položená otázka ako je potrebné posudzovať zlaté mince, ktoré na Zozname sú, ale kritériá pre zaradenie naň nespĺňajú a zlaté mince, ktoré na Zozname nie sú, ale kritériá spĺňajú.

Začneme od druhej otázky. Keďže žiaden právny predpis neupravuje osobitne inú právnu úpravu ako už spomínanú, potom nevyhnutne musí platiť, že aj iná zlatá minca spĺňa kritériá, ale nie je zapísaná na Zozname patrí do režimu oslobodeného od DPH. Zaradenie do Zoznamu nie je kritérium pre oslobodenie od DPH. Takýto výklad podporuje aj znenie bodu 54. poslednej vety recitálu Smernice, kde sa uvádza, že Zoznam by nemal vylúčiť z oslobodenia od dane

mince, ktoré v ňom nie sú uvedené, ale ktoré spĺňajú kritériá stanovené v tejto smernici. Navyše Zoznam sa vydáva pre každý rok samostatne a obsahuje ustanovenie, podľa ktorého na dodanie mince, ktorá sa v tomto zozname neuvádza, sa však takisto vzťahuje oslobodenie v prípade, že minca spĺňa kritériá na oslobodenie stanovené v smernici o DPH.¹⁰

Čo však s mincami, ktoré kritériá nespĺňajú a na Zozname napriek tomu sú? Zákon o DPH neuvádza ako kritérium pre oslobodenie od DPH, aby zlatá minca bola na Zozname, ale ak tam už je, predpokladá sa, že kritériá spĺňa, hoci to tak byť nemusí. Posudzovanie zlatej mince a jej oslobodenia od DPH nie je viazané v zmysle Zákona o DPH na Zoznam. Kritériá sú dané iné, ale keďže sa predpokladá skutočnosť, že uvedenie mince na Zozname znamená aj to, že kritériá spĺňa, nie je dôvod nepriznať jej oslobodenie od DPH. Skutočnosť, že minca je na Zozname nemôže ísť na škodu predávajúceho, či kupujúceho, keďže subjekty, ktoré obchodujú s investičným zlatom - zlatými mincami nemajú dosah na to, čo je na Zozname uvedené. Aj samotná Smernica v čl. 345 uvádza, že mince uvedené na Zozname sa považujú za vyhovujúce týmto kritériám počas celého roka, na ktorý sa zoznam uverejní. Takisto samotný Zoznam obsahuje ustanovenie, podľa ktorého mince uvedené v tomto Zozname sa považujú za mince, ktoré spĺňajú kritériá uvedené v článku 344 Smernice, a preto sa budú v uvedených členských štátoch považovať za investičné zlato. V dôsledku toho je ich dodanie oslobodené od DPH počas celého kalendárneho roka.¹¹

Z uvedeného je potom zrejmé, že sa musí vykladať v prospech oslobodenia od DPH aj v prípade, ak sa na Zozname nájde minca, ktorá by kritériá nespĺňala. Teda kým sa nejaká minca na Zozname nachádza je možné si uplatňovať na obchody s ňou spojené aj oslobodenie od DPH.

Treba však poznamenať aj ďalšiu (dôležitú) vec, javí sa, že Zoznam akoby sám pracoval aj so skutočnosťou, že sa na ňom môžu objaviť zlaté mince, ktoré nespĺňajú kritériá v zmysle Smernice, t.j. tie ktoré by odôvodňovali oslobodenie od DPH. V rámci Vysvetliviek sa v bode c) Zoznamu na konkrétny rok (napr. 2021) uvádza, že toto oslobodenie sa bude vzťahovať na všetky emisie mincí uvedených v tomto Zozname s výnimkou mincí s rýdzosťou menšou ako 900 tisícín. Potom si toto ustanovenie môžeme vykladať viacerými spôsobmi. V prvom rade môžeme hovoriť o akejsi poistke, t.j. ak bude na Zoznam zaradená zlatá minca, ktorá v skutočnosti obsahuje nízku hodnotu zlata, nemôžeme ju považovať za investičnú zlatú mincu a nemôže byť oslobodená od DPH. Teda, ak by si aj štáty na Zoznam pridali túto mincu nemôže byť oslobodená od DPH.

¹⁰ V poslednom Zozname na rok 2021 sa toto prehlásenie nachádza pod bodom d) Vysvetliviek Zoznamu zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá stanovené v článku 344 ods. 1 bode 2 smernice Rady 2006/112/ES (osobitná úprava pre investičné zlato) platného na rok 2021; Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020XC1112\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020XC1112(01))

¹¹ V poslednom Zozname na rok 2021 sa toto prehlásenie nachádza pod bodom b) Vysvetliviek Zoznamu zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá stanovené v článku 344 ods. 1 bode 2 smernice Rady 2006/112/ES (osobitná úprava pre investičné zlato) platného na rok 2021; Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020XC1112\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020XC1112(01))

Na druhej strane môžeme takéto ustanovenie vnímať aj ako legálny spôsob, ktorým sa zo zlatej mince, ktorá nespĺňa kritéria pre oslobodenie od DPH, iné ako kritérium minimálnej rýdzosti, môže stať investičná zlatá minca oslobodená od DPH. V podstate sa pre zlaté investičné mince zúžili kritéria iba na jedno jediné, a tým je rýdzosť – samozrejme za predpokladu, že budú členskými krajinami nahlásené a následne zaradené na Zoznam.

ZÁVER

Toto bolo iba pár príkladov, ale keďže sa na Zozname môžu vyskytnúť zlaté mince z každého štátu, ktoré sa v rámci EÚ obchodujú môžeme iba predpokladať, že sa problematické zlaté mince objavia. Zároveň môžeme na základe Vysvetliviek k Zoznamu dospieť k záveru, že tieto mince spĺňajú jedno podstatné kritérium, t.j. rýdzosť a za podmienky, že sú aj zaradené na Zozname nie je dôvod na to posudzovať ich inak ako v režime oslobodenia od DPH. Ďalšou otázkou je potom to, či takéto úprava v Zozname, ktorý vydáva Komisia na základe Smernice môže byť s touto Smernicou v rozpore, resp. určovať iné pravidlá. V zásade je to na členských štátoch, ktoré nahlásujú konkrétne mince na Zoznam, t.j. predpokladá sa, že v zmysle Smernice (a jej aproximácie do národného právneho poriadku členského štátu) nahlásujú iba také mince, ktoré kritéria uvedené v Smernici spĺňajú. Zároveň však je úprava v samotnom Zozname iba akousi korekciou a poistkou. Teda poistkou, že v prípade, ak nejaký členský štát nahlási ako investičnú mincu takú, ktoré nespĺňa všetky kritéria je to v poriadku, ak sa zachová základné kritérium rýdzosti. Ak má ísť naozaj o investičné zlato, tak aspoň táto jedna podmienka musí byť dodržaná.

Na účely DPH je podstatnou skutočnosť, či konkrétnu zlatú mincu môžeme považovať za investičné zlato alebo nie, nakoľko na základe toho sa určuje aj režim DPH.

Každopádne, hoci toto pravidlo nevyplýva priamo z nášho Zákona o DPH platí, že pokiaľ je nejaká zlatá minca na Zozname predpokladá sa aj to, že je v zásade oslobodená od DPH a takto je aj k nej nutné pristupovať. Tento Zoznam mal byť v zmysle bodu 54. recitálu Smernice vypracovaný z dôvodov transparentnosti a právnej istoty na ročnej báze a mal poskytovať istotu subjektom obchodujúcim s takýmito mincami. Teda mali by sme vychádzať z toho, že čo je na Zozname platí, t.j. aj zlaté mince, ktoré nespĺňajú kritéria pre oslobodenie by mali byť oslobodené (okrem tých s nízkou rýdzosťou, resp. nespĺňajúcimi kritérium rýdzosti). Tak ako v trestnom práve existuje zásada “in dubio pro reo” tak aj v tomto prípade musíme konštatovať, že nemôže byť táto skutočnosť na ťarchu tým, ktorí s takýmito mincami obchodujú.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. KŘAPKA, L. Zájem o investice do zlata a zlatých medailí roste. In *Bankovníctví*. ISSN 1212-4273, roč. 16, č. 12, s. 26.
2. KŘAPKA, L. Hlavním investičním kovem zůstává zlato, rozšířit portfolio se ale vyplatí. In *Bankovníctví*. ISSN 1212-4273, roč. 21, č. 01, s. 28.

3. LONGAUEROVÁ, A. Investovanie do zlata - riziká a šance. In *Acta Aerarii Publici*. ISSN 1336-8818.roč. 13, č. 2, s. 69-77.
4. Súbor článkov. Zlato: mäkký kov, tvrdá mēna. Poptávka po zlatě se zvyšuje. In *Bankovníctví*. ISSN 1212-4273, roč. 18, č. 08, s. 28 – 30,
5. Dostupné na: <<https://ekonomika.sme.sk/>>.
6. Dostupné na: <<https://ceskamincovna.cz>>.
7. Zákon č. 62/1923 Zb. o razbe československých dukátov.
8. Vládné nariadenie č. 200/1923 Zb. o vydaní československých dukátov jubilejných a iných (obyčajných) dukátov jednoduchých a dvojitých (pamätných dvojdukátov) s letopočtom 1923.
9. Vládné nariadenie (II) č. 94/1929 Zb. o československých päťdukátoch a desaťdukátoch.
10. Zákon č. 76/1976 Zb. o razbe československých dukátov.
11. Zoznam zlatých mincí, ktoré spĺňajú kritériá stanovené v článku 344 ods. 1 bode 2 smernice Rady 2006/112/ES (osobitná úprava pre investičné zlato) platného na rok 2021.
12. Zákon č. 222/2004 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.
13. Smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty v aktuálnom znení.
14. Zákon č. 597/1988 z 20. októbra 1988 (Scheidemünzengesetz).
15. Zákon č. 126/1892 Reichsgesetzblatt.

KONTAKT NA AUTORA

viliamponist@gmail.com

Officium iustitiae

Klubina 172

02304

Zdaňovanie online reklamy – koncept a východiská legislatívneho návrhu v komparatívnych pohľadoch¹

Taxation of online advertisement – concept and determinants for a legislative proposal in comparative views

JUDr. Adrián Popovič, PhD. – JUDr. Jozef Sábo, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-21>

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá zavedením dane z online reklamy v prostredí Slovenskej republiky. Za týmto účelom autori v príspevku realizujú komparáciu návrhu zákona o dani z digitálnych služieb v Českej republike a digitálnej dane (*Digitalsteuer*) v Rakúsku. V článku autori taktiež približujú vybrané aspekty zavedenia digitálnej dane (*Digitalsteuer*) v prostredí Rakúska: fiskálne dopady, prerozdelenie daňového bremena a efektivita správy dane. Výskumnou tézou, ktorú bude tento príspevok konfrontovať, je predpoklad, že na Slovensku existuje priestor pre zavedenie zdanenia online reklamy.

Kľúčové slová:

online reklama, zdanenie, digitálna daň (*Digitalsteuer*), správa daní

Abstract

The article deals with the introduction of tax on online advertisement in Slovak republic. For this purpose, the article offers comparison between tax on digital services proposed in Czech republic and digital tax (*Digitalsteuer*) in Austria. Furthermore, authors in the article analyses selected aspects of the introduction of digital tax (*Digitalsteuer*) in Austria: fiscal considerations, allocation of tax burden and effectivity of tax administration. This paper confronting the research question, which expresses the assumption that in Slovakia could be introduced the taxation of online advertisement.

Key words:

online advertisement, taxation, digital tax (*Digitalsteuer*), tax administration

JEL kód: K34

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124 a vznikla ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „*Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)*“.

ÚVOD

Pokračujúca globalizácia a technologický pokrok celosvetovo spôsobujú enormný nárast digitalizácie. S ohľadom na doterajší vývoj je možné očakávať, že pre 21. storočie budú aj naďalej signifikantné nové digitálne javy. S existenciou a uplatňovaním týchto nových javov sa vytvára nový okruh otázok, ktorými sa musí (nielen) veda o daňovom práve a finančnom práve komplexne zaoberať.²

Predovšetkým v oblasti digitálnej ekonomiky sa vynárajú nové možnosti, podstatou ktorých by mohlo byť získanie/vytvorenie nových daňových príjmov pre jednotlivé štáty³, prípadne pre rozpočet Európskej únie (ďalej len „EÚ“). Je nevyhnutné skonštatovať, že aktuálna situácia v digitálnej ekonomike prináša výhody len určitým skupinám štátov, medzinárodným korporáciám či jednotlivcom. Preto je vhodné vymedzenú oblasť spoločenských vzťahov skúmať zo spomínaných pohľadov a vyhodnocovať možnosti vnútroštátnej regulácie zdaňovania digitálnej ekonomiky, resp. takéhoto zdaňovania na úrovni EÚ (pre prípadné rozšírenie systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ alebo dosiahnutie určitej miery koordinácie pri zdaňovaní).

Za účelom čiastkového hľadania odpovedí na uvedené ciele sa v tomto článku autori pokúsia zodpovedať na dve vzájomne súvisiace výskumné otázky zamerané najmä na možnosti vnútroštátnej regulácie zdaňovania digitálnej reklamy:

- akým spôsobom by bolo možné na Slovensku zdaníť digitálnu reklamu?
- bola by správa dane z digitálnej reklamy účinná a mohla by táto daň priniesť efektívne daňové výnosy?

Hneď v úvode je nutné poznamenať, že tento článok vznikol po prednese príspevku na túto tému na konferencii s označením IV. slovensko-české dni daňového práva konanej v Košiciach v dňoch 16.06.2021 – 18.06.2021 zameranej na témy „Zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb“ a „COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo“. Po prednesení nosných téz a úvah autormi na tejto konferencii došlo k podnetnej diskusii a položeniu viacerých otázok súvisiacich so skúmanou problematikou. Na základe uvedeného majú autori v tomto článku možnosť priamo reflektovať prednesené postrehy členov odbornej a vedeckej verejnosti a zároveň odpovedať na viaceré otázky, ktoré im takto boli položené.

Výskumnou tézou, ktorú bude tento príspevok konfrontovať, je predpoklad, že na Slovensku existuje priestor pre zavedenie zdanenia online reklamy. V tomto smere článok

² K novým javom a zdaňovaniu pozri aj: BONK, F. O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky. In: *Justičná revue: časopis pre právnu teóriu a prax*, roč. 70, č. 12 (2018), s. 1342-1356.; HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*, roč. 4, č. 1 (2020), s. 52-69.; RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, 2021, roč. 30, č. 2, s. 339-356.; RADVAN, M. – KOLÁŘOVÁ, Z. Airbnb Taxation. In: *Mrkývka, Petr, Jolanta Gliniecka, Eva Tomášková, Edward Juchniewicz, Tomas Sowiński, Michal Radvan (eds.). The financial law towards challenges of the XXI century: (conference proceedings)*. 1. vyd. Brno: Masaryk university, 2020. s. 481-494.; SÁBO, J. Taxation of digital services from international tax law perspective. In: *Financial Law Review*, roč. 4, č. 4 (2020), s. 64-81.

³ Pozri aj: KAČALJAK, M. Paying taxes in the digital age. In: *Bratislava law review*, roč. 4, č. 2 (2020), s. 21-30.

ponúkne priblíženie obsahu legislatívneho textu predstaveného v Českej republike (ďalej aj „ČR“) zameraného na zdanenie digitálnych aktivít, a taktiež predstaví digitálnu daň (*Digitalsteuer*) zavedenú v Rakúsku.

Na zodpovedanie položených výskumných otázok a stanovenej hypotézy budú pri realizácii výskumnej činnosti v článku využité predovšetkým tieto vedecké metódy - analýza, syntéza, indukcia, dedukcia a komparácia.

1. DIGITÁLNA REKLAMA A HĽADANIE NOVÝCH ZDROJOV DAŇOVÝCH PRÍJMOV

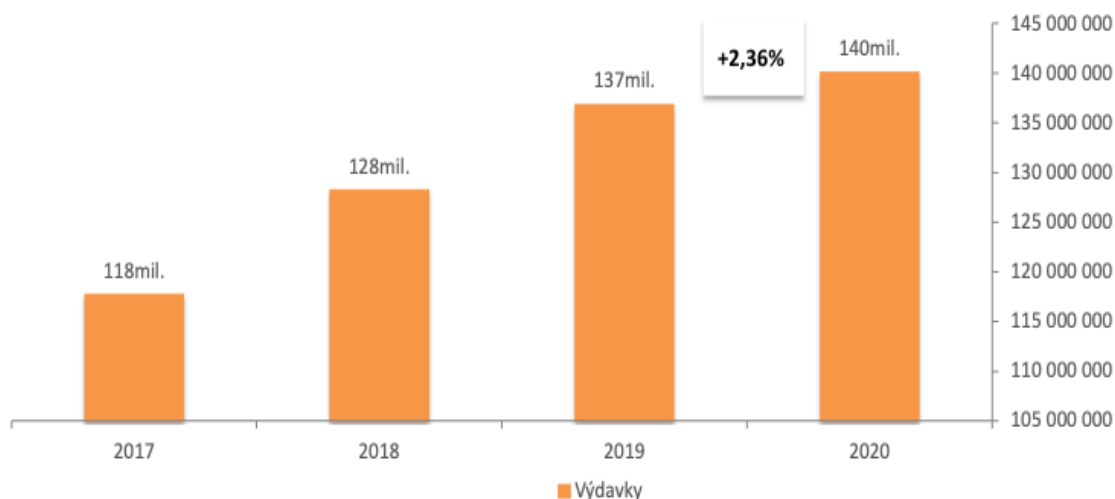
Online reklamou možno rozumieť reklamu, ktorá je **zobrazovaná prostredníctvom digitálneho rozhrania, a to najčastejšie prostredníctvom počítača alebo mobilného telefónu, pričom prenos dát o tejto reklame a/alebo o jej adresátoch je realizovaný online prostredníctvom internetu.** Digitálnou reklamou rozumieme formu reklamy odlišnú oproti tzv. „tradičnej reklame.“ Pod tradičnou reklamou možno rozumieť reklamu v *printových médiách*.⁴ a reklamu v *televíznom a rozhlasovom vysielaní*. Daň⁵ z digitálnej reklamy je taká daň, pri ktorej je objekt jej zdanenia vymedzený ako majetkový prospech získaný z poskytovania online reklamy.

Pandemická situácia a s ňou spojené obmedzenia pohybu zvýšili záujem o nakupovanie prostredníctvom internetových obchodov a posilnili využívanie internetom zdieľaného obsahu. Uvedené sa v prostredí Slovenskej republiky prejavilo zvýšením výdavkov na digitálnu reklamu zo strany podnikateľov realizujúcich svoju činnosť v online prostredí. V roku 2020 bolo na Slovensku preinvestovaných 140 miliónov € do internetovej reklamy a „(...) *výdavky do online reklamy, ktoré nakoniec skončili s 2,4 % rastom. ... Online reklama podľa odhadov agentúry GroupM Slovakia pre slovenský trh dosiahla na celkových výdavkoch do reklamy 39 % podiel a doťahuje sa tak na televíziu, ktorej patrilo v roku 2020 44 %*“.⁶ Rast výdavkov za obdobie rokov 2017 až 2020 na digitálnu reklamu možno demonštrovať aj nasledovným grafom:

⁴ Pod printovými médiami možno rozumieť predovšetkým *periodickú tlač, ktorou sú* v zmysle § 2 ods. 1 zákona č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (tlačový zákon) v znení neskorších predpisov *noviny, časopisy alebo iná tlač, vydávaná pod rovnakým názvom, s rovnakým obsahovým zameraním a v jednotnej grafickej úprave, najmenej dvakrát v kalendárnom roku.*

⁵ K všeobecným pojmovým znakom dane bližšie pozri: BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 21-23.

⁶ Zdroj online: <https://www.iabslovakia.sk/tlacove-centrum/vydavky-do-digitalnej-reklamy-v-roku-2020-rastli-o-24/> (cit. 29.07.2020)

Vyššie uvedené potvrdzuje to, že segment digitálnej reklamy by mohol slúžiť na zvýšenie rozpočtových príjmov Slovenskej republiky získaných zdaňovaním. Prekážkou v tomto smere je skutočnosť, že poskytovateľmi takejto reklamy sú často nadnárodné obchodné spoločnosti bez fyzickej prítomnosti v slovenskej daňovej jurisdikcii. Preto na strane týchto daňových subjektov nevzniká stála prevádzkareň na Slovensku, a teda títo nie sú podrobení povinnosti zdaňovania takéhoto príjmu podľa súčasnej slovenskej daňovej legislatívy. Okrem toho sa často jedná o nadnárodné skupiny obchodných spoločností, ktorých vzájomné vzťahy umožňujú pomerne ľahký presun zdaniteľného príjmu do daňových jurisdikcií s nízkym daňovým zaťažením.

Je nevyhnutné uviesť, že sa v Slovenskej republike zaviedol koncept stálej prevádzkarne vo forme digitálnej platformy. Uplatnenie tohto konceptu je však výrazne obmedzené, keďže sa vzťahuje iba na poskytovanie služieb prepravy a ubytovania.⁷ Zároveň bol tento koncept časťou odbornej verejnosti kritizovaný z dôvodu jeho potenciálneho rozporu s medzinárodným daňovým poriadkom (budovaným na podklade zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia).⁸ Určitá frustrácia z neúspešného dosahovania multilaterálnej medzinárodnej dohody, ktorá by viedla k odstráneniu nízkeho zdanenia nadnárodných korporácií poskytujúcich digitálne služby, viedla EÚ a viaceré štáty k predstaveniu modelov unilaterálneho zdanenia aktivít v internetovom priestore.

V ďalšom texte tohto článku si priblížime návrh zákona pre zdanenie digitálnych služieb v ČR a základné východiská legislatívnej úpravy dane z digitálnej reklamy zavedenej v Rakúsku.

⁷ Podľa § 16 ods. 2 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov platí: „Stálou prevádzkarňou sa na účely tohto zákona rozumie Miesto alebo zariadenie na výkon činnosti sa považuje za trvalé, ak sa na výkon činnosti využíva sústavne alebo opakovane. Za výkon činnosti s trvalým miestom na území Slovenskej republiky sa považuje aj opakované sprostredkovanie služieb prepravy a ubytovania, a to aj prostredníctvom digitálnej platformy.“

⁸ K nadnárodným aspektom zdaňovania pozri: KAČALJAK, M.: *Vybrané trendy vo výbere daní a možnosti ich právnej reflexie na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.

2. DIGITÁLNE ZDANENIE VO VYBRANÝCH KRAJINÁCH

2.1. Česká republika

Česká republika v roku 2019 pripravila vládný návrh zákona o dani z digitálnych služieb - konkrétne sa jedná o „*Vládní návrh zákona o dani z digitálních služeb*“ (tisk 658/0 dne 27.11.2019). Tento návrh zákona je v čase prípravy tohto príspevku pred tretím čítaním v Poslaneckej snemovni. Rozpočtový výbor ako garančný výbor vydal k tomuto legislatívnemu návrhu svoje pozitívne stanovisko uznesením zo dňa 26.05.2021 (tisk 658/5), v ktorom navrhol drobné úpravy daňovej sadzby. Konštrukčné prvky takto navrhovanej dane je však možné teraz priblížiť nasledovne:

Tabuľka č. 1.

Návrh zákona o dani z digitálnych služieb v ČR	
Predmet dane	§ 1 ods. 2 Zdaniteľnou službou je pro účely daně z digitálních služeb <i>a) provedení cílené reklamní kampaně,</i> <i>b) využití mnohostranného digitálního rozhraní a</i> <i>c) poskytnutí dat o uživateli.</i>
Daňovník/ Treshold	§ 15 Samostatná osoba povinná k dani <i>(1) Samostatnou osobou povinnou k dani je právnická osoba nebo jednotka bez právní osobnosti, které nejsou členskou entitou skupiny a které poskytly zdanitelnou službu uskutečněnou v rozhodném období, pokud je</i> <i>a) celková výše jejich výnosů za toto rozhodné období je vyšší než 750 000 000 €</i> <i>b) rozhodná částka za toto rozhodné období vyšší než 100 000 000 Kč</i> <i>c) podíl částek P1 a P2 v tomto rozhodném období vyšší než 10 %, přičemž</i> <i>1. P1 je úhrn částek vztahujících se k poskytnutí zdanitelných služeb na území jednotlivých členských států Evropské unie, smluvních států Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace (dále jen „členský stát“) za toto rozhodné období vypočtených obdobně jako rozhodná částka,</i> <i>2. P2 je celková výše jejich výnosů za toto rozhodné období dosažených v jednotlivých členských státech.</i>
Nexus	§ 30 Místo poskytnutí zdanitelné služby

	<i>Zdanitelná služba provedení cílené reklamní kampaně je poskytnuta na území České republiky, pokud v souvislosti s činností alespoň 1 českého uživatele digitálního rozhraní dojde k úplatné události u cílené reklamy.</i>
Základ dane	V prípade vykonania cieľovej reklamy: § 32 ods. 1 <i>Základ dílčí daně z provedení cílené reklamní kampaně činí úhrn částí úplat připadajících na Českou republiku za uskutečněné provedení cílené reklamní kampaně.</i>
	V prípade využitia mnohostranného digitálneho rozhrania: § 38 ods. 1 <i>Základ dílčí daně z využití mnohostranného digitálního rozhraní činí součet těchto částek: a) úhrn částí úplat za uskutečněné využití mnohostranného digitálního rozhraní spočívající v umožnění uzavření transakce mezi uživateli připadajících na Českou republiku, b) úhrn úplat za uskutečněné využití mnohostranného digitálního rozhraní spočívající ve zpřístupnění tohoto mnohostranného digitálního rozhraní uživateli.</i>
	V prípade poskytnutia užívateľských dát: § 44 ods. 1 <i>Základ dílčí daně z poskytnutí dat o uživatelích činí úhrn částí úplat za poskytnutí dat o uživatelích připadajících na Českou republiku.</i>
Sazba	§ 33 Sazba a výpočet dílčí daně <i>(1) Sazba dílčí daně z provedení cílené reklamní kampaně činí 7 % (Pripomienkovaných na 5 %).</i>

Z hľadiska základných konštrukčných prvkov dane je možné vidieť, že legislatívny návrh v ČR je pomerne široký a zasahuje viacero druhovo samostatných aktivít realizovaných v digitálnom priestore (viď. vymedzenie predmetu zdanenia). V tomto smere návrh z hľadiska konštrukcie základných prvkov dane čerpá z návrhu Smernice COM(2018) 148 final o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb z 21.03.2018.

2.2. Rakúsko

V Rakúsku bola digitálna daň („*Digitalsteuer*“) zavedená zákonom Digitalsteuergesetz 2020; BGBl. I Nr. 91/2019 (ďalej aj „*DiStG 2020*“) s účinnosťou k 01.01.2020. V návrhu tohto zákona sa uvádza, že „*cielom DiStG 2020 je zabezpečiť pokiaľ čo najmenej komplikované lineárne zdanenie, ktoré bude prebiehať automatizovane.*“. Zároveň DiStG 2020 vo svojej podstate predstavuje rozšírenie už existujúceho zdanenia reklamy taktiež na reklamné aktivity

v online priestore. Koncept DiStG 2020 sa rovnako ako legislatívny návrh v ČR inšpiruje iniciatívami na úrovni EÚ. Uvedené je explicitne spomenuté v návrhu tohto zákona: „*Tento návrh čerpá z Návrhu zdanenia digitálnej reklamy, ktorý síce bol v marci 2019 predstavený na úrovni EÚ, avšak nepodarilo sa mu získať súhlas všetkých členských štátov.*“. Základné konštrukčné prvky digitálnej dane možno priblížiť nasledovne:

Tabuľka č. 2.

Digitálna daň	
Prijaté zákony	AU : Digitalsteuergesetz 2020 (DiStG 2020)
Predmet	§ 1 ods. 1 DiStG 2020 Poskytovanie online reklamy v Rakúsku za odplatu.
Základ dane	§ 3 ods. 1 DiStG 2020 Odplata prijatá od Klienta, ktorú príjme Poskytovateľ online reklamy. Základ dane sa zníži o náklady za platby poskytnuté iným poskytovateľom za online reklamu, ktorí nie sú súčasťou skupiny. (<i>Bemessungsgrundlage der Digitalsteuer ist das Entgelt, das der Onlinewerbeleister von einem Auftraggeber erhält. Diese vermindert sich um Ausgaben für Vorleistungen anderer Onlinewerbeleister, die nicht Teil seiner multinationalen Unternehmensgruppe sind.</i>)
Daňovník/ Trashold	§ 2 ods. 2 písm. a), b) DiStG 2020 Daňovníkom je poskytovateľ online reklamy za odplatu, a to aj v prípade, ak nie je prevádzkovateľom online rozhrania. (<i>Steuerschuldner ist der Onlinewerbeleister, der Anspruch auf ein Entgelt für die Durchführung einer Onlinewerbeleistung im Sinne des § 1 hat. Dies gilt auch, wenn der Onlinewerbeleister nicht Eigentümer der digitalen Schnittstelle ist</i>), ktorý: <ul style="list-style-type: none"> - má celosvetový obrat (konsolidované výnosy) aspoň 750 miliónov €, - príjem z poskytovania online reklamy reklamy na území Rakúska má aspoň 25 miliónov €.
Sadzba	§ 3 ods. 2 DiStG 2020 Sadzba dane je 5 %
Nexus	§ 1 ods. 3 DiStG 2020 Za poskytovanie reklamy v tuzemsku sa považuje reklama zobrazená používateľom zariadením s IP-adresou (Rakúskou)

	a reklama zacielená na takéhoto používateľa. (<i>Eine Onlinewerbeleistung gilt als im Inland erbracht, wenn sie auf dem Gerät eines Nutzers mit inländischer IP-Adresse empfangen wird und sich ihrem Inhalt und ihrer Gestaltung nach (auch) an inländische Nutzer richtet</i>)
--	--

Zdaneniu digitálnou daňou v Rakúsku je podrobený iba príjem z online reklamy. Uvedené čiastočne vyplýva zo skutočnosti, že v Rakúsku bolo zdanenie „klasickej“ reklamy skoršie zavedené samostatným zákonom Werbeabgabegesetz 2000; BGBl. I Nr. 29/2000 daňou z reklamy (*Werbeabgabe*). Preto je pre účely DiStG podstatné rozlíšenie medzi online reklamou a „klasickou“ reklamou. Podľa § 1 ods. 2 DiStG 2020 sa za online reklamu považuje reklama na digitálnom rozhraní zahŕňajúca okrem iného banerovú reklamu, reklamu prostredníctvom vyhľadávacieho nástroja a obdobné druhy reklamy. Za online reklamu sa nepovažuje reklama, ktorá je sama predmetom zdanenia daňou z reklamy v zmysle Werbeabgabegesetz 2000. Takúto „klasickú“ reklamu vymedzuje § 1 ods. 2 Werbeabgabegesetz 2000 ako reklamu zverejnenú prostredníctvom tlačeného média, („*Druckwerken im Sinne des Mediengesetzes*“), reklamu v rádiu a televízii („*Hörfunk und Fernsehen*“) a povolenie pre umiestnenie reklamy na (verejných) reklamných plochách a miestach pre zverejňovanie reklamy („*Duldung der Benützung von Flächen und Räumen zur Verbreitung von Werbebotschaften*“). Zároveň v zmysle § 1 ods. 3 DiStG 2020 sa spolkový minister financií splnomocňuje vydať nariadenie spresňujúce vymedzenie online reklamy s cieľom zabezpečenia rovnakého posúdenia obdobných prípadov reklamy („*Gleichbehandlung vergleichbarer Leistungen sicher zu stellen*“).

Oba zákony ako *Digitalsteuergesetz 2020*, tak aj *Werbeabgabegesetz 2000*, sú si svojou štruktúrou výrazne podobné. V oboch prípadoch sa jedná o pomerne stručné právne predpisy - *Digitalsteuergesetz 2020* je tvorený ôsmimi paragrafmi, pričom *Werbeabgabegesetz 2000* pozostáva iba zo siedmich paragrafov.

Pre dodržanie zásady daňovej neutrality je potrebné garantovať rovnaké zdanenie ekonomicky si konkurujúcich predmetov dane. Po prijatí DiStG 2020 sa odstránila v Rakúsku situácia, kedy klasická reklama bolo oproti online reklame znevýhodnená dodatočnými nákladmi v podobe daňového zaťaženia a naopak poskytovatelia online reklamy boli zvýhodnení tým, že takéto náklady v podobe dane nemali. V tomto smere je možné vítať iniciatívy Rakúska a zavedenie digitálnej dane možno popri dane z reklamy v rakúskom prostredí považovať spoločensky prospešné.

3. DISKUSIA

Pri porovnaní návrhu zákona v ČR s digitálnou daňou v Rakúsku je možné pozorovať niekoľko spoločných atribútov a niekoľko odlišností v konštrukčných prvkoch. Za tie najdôležitejšie pre porovnanie považujeme:

Tabuľka č. 3.

Konštrukčné prvky v atribútoch dane	Porovnanie
Predmet zdanenia	Digitálna daň v Rakúsku má vymedzený predmet dane v zúženom rozsahu (vzťahuje sa len na príjem z digitálnej reklamy). V ČR sa jedná o podstatné širšie vymedzenie predmetu zdanenia pokrývajúce taktiež využívanie mnohostranného digitálneho rozhrania a príjmy z poskytnutia užívateľských dát.
Základ dane	V oboch príjmoch sa jedná o obrátové dane, ktoré neumožňujú pri výpočte základu dane uplatnenie daňových výdavkov oproti dosiahnutému príjmu (výnimkou v prípade digitálnej dane sú len výdavky súvisiace s nákupom digitálnej reklamy od subjektu stojaceho mimo príslušnú skupiny obchodných spoločností).
Sadzba dane	Aj keď pôvodne bola navrhovaná vyššia sadzba dane, v pripomienkach k návrhu zákona v ČR sa odporúča zavedenie 5 % sadzby dane, teda zhodne s tým, ako je tomu v prípade digitálnej dane v Rakúsku.
Treshold	Podmienky pre stanovenie statusu daňovníka sú v oboch prípadoch kombinované. Daňovník musí dosahovať určenú výšku celosvetových konsolidovaných výnosov. Popri tom musí zároveň dosahovať určenú výšku národných výnosov v príslušnej krajine (tieto limity obratu budeme spoločne označovať aj ako „ <i>treshold</i> “). Určenie celosvetového tresholdu je v prípadoch modelov zdanenia ČR a Rakúska zhodné a je stanovené na úroveň 750 miliónov €. Lokálny treshold v ČR je určený výškou tzv. rozhodnej čiastky, ktorá pri poskytnutí dát o užívateľoch predstavuje 5 mil. KČS a pri iných digitálnych službách predstavuje 100 mil. KČS. Rakúsky lokálny treshold je stanovený pevnou sumou 20 miliónov €.
Nexus	V oboch prípadoch sa pre kvalifikáciu subjektu ako daňovníka dane nevyžaduje prítomnosť fyzickej stálej prevádzkarne na území daňovej jurisdikcie. Nexus je založený podľa adresátov digitálnych

	<p>služieb/užívateľov digitálnej reklamy, ktorí sa nachádzajú na území príslušnej daňovej jurisdikcie. Uvedený okruh reklamy je ustálený v závislosti od IP adresy prístroja, ktorým si užívateľ zobrazuje digitálnu reklamu alebo na základe toho, že online reklama je určená pre užívateľov z príslušnej krajiny. Praktické využitie tohto druhého kritéria je otáznе, keďže neposkytuje možnosť verifikovať zacielenie reklamy na lokálnych užívateľov.</p>
--	---

Oba vyššie posudzované podoby digitálnej dane spájajú predovšetkým dva hlavné aspekty. Prvým z nich je ich charakter obrátových daní („*turnover tax*“; no. 5113 OECD klasifikácie⁹) – jedná sa teda o dane, ktoré nedávajú daňovníkovi možnosť využiť štandardné metódy zníženia daňového bremena vo forme daňových výdavkov. Zároveň majú pre stanovenie statusu daňovníka zhodne vysoko zavedený celosvetový *threshold*. Je možné len ťažko predpokladať, že na území ČR alebo Rakúska pôsobí viacero národných subjektov, ktorí by takýto vysoký *threshold* dosahovali. Preto je zrejmé, že toto zdanenie je v oboch prípadoch zamerané predovšetkým na veľké nadnárodné internetové korporácie. Proces výberu oboch daní kladie obdobné technické požiadavky na daňovníka vrátane právnych povinností pri správe týchto daní. Preto príklad Rakúska môže slúžiť ako vodiaca pomôcka pre posudzovanie situácie, ktorá môže nastať v prípade prijatia navrhovaného zákona v ČR (prípadne obdobného zákona na Slovensku). Skúsenosti s digitálnou daňou v Rakúsku sme zhrnuli do nasledovných oblastí:

FISKÁLNE DÔSLEDKY

Výška výberu digitálnej dane v Rakúsku bola pred zavedením tejto dane odhadovaná na úrovni 20 – 25 miliónov € za kalendárny rok. Do marca 2020 prelomil daňový príjem tejto digitálnej dane hranicu 4 miliónov € a do júla dosiahol výšku 20 miliónov €. ¹⁰ Do konca roka 2020 bol celkový výber digitálnej dane v Rakúsku vo výške 56 miliónov €. ¹¹ Popri tom *Werbeabgabe* zabezpečila pre Rakúsko daňový výnos za rok 2020 vo výške 400 mil. €. ¹²

Positívne fiskálne dôsledky zo zdanenia online reklamy je potrebné vnímať aj v kontexte účelového viazania rozpočtového použitia získaných daňových výnosov. Podľa § 8 ods. 4 DiStG 2020 sa má ročne 15 mil. z daňových príjmov digitálnej dane použiť na digitálnu transformáciu mediálnych podnikov (*aus dem Aufkommen der Digitalsteuer sind jährlich 15 Millionen Euro zur Finanzierung des digitalen Transformationsprozesses österreichischer Medienunternehmen einzusetzen.*). Keďže na Slovensku naďalej prebieha proces digitalizácie

⁹ Zdroj online: <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/oecd-classification-taxes-interpretative-guide.pdf> (cit. 29.07.2021).

¹⁰ Zdroj online: <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/oesterreich/2075334-Mehr-Einnahmen-als-erwartet.html> (cit. 29.07.2021)

¹¹ Zdroj online: <https://www.medienkraft.at/digitalsteuer-oesterreich/> (cit. 29.07.2021)

¹² Zdroj online: <https://www.derstandard.at/story/2000125547629/gut-1-1-milliarden-euro-fuer-digitalwerbung-bei-google-facebook> (cit. 29.07.2021)

verejnej správy obdobné viazanie daňových výnosov by taktiež prichádzalo do úvahy a javí sa ako vhodným nástrojom na zrýchlenie a zefektívnenie takejto digitalizácie.

PRENOS DAŇOVÉHO BREMENA

Digitálna daň v Rakúsku je ukladaná na príjem poskytovateľa získaný od klienta pri predaji online reklamy tomuto klientovi. Ak sa bude v reťazci predaja online reklamy vyskytovať viacero subjektov, je oprávnený každý z týchto subjektov odpočítať si voči základu dane náklady z nákupu reklamy na predchádzajúcom stupni (§ 3 ods. 1 DiStG 2020) - to však iba v prípade, ak tento subjekt takúto reklamu zakúpil od iného poskytovateľa, ktorý nie je členom skupiny príslušného daňovníka. Uvedené zabezpečuje, že digitálna daň je vyberaná predovšetkým na poslednom stupni predaja online reklamy.

Ako cieľ zavedenia digitálnej dane predstavila vláda Rakúska zdanenie veľkých nadnárodných internetových korporácií. Zároveň bola verejnosť uistená, že zavedenie digitálnej dane sa neprejaví negatívnymi dôsledkami pre obyvateľov v Rakúsku. Napriek tomu oznámil Google „svojím tisíckam klientov, že v Novembri (pozn. 2020) zvýši dodatočné poplatky za reklamu poskytovanú prostredníctvom Google a YouTube. Uvedené zvýšenie nákladov nákupcov reklamy bude realizované o výšku daňových výdavkov, ktoré je povinný Google platiť na základe nových digitálnych daní, ktoré vstupujú do platnosti: 2% vo Veľkej Británii, 5% v Rakúsku a Turecku.“¹³ Časť verejnosti v Rakúsku bola rozčarovaná z tohto prístupu Google: „Žiaľ, to sa dalo očakávať, a to aj v prípade malých tuzemských podnikov, ktoré nakupujú reklamu od Google. Teraz je aj kadernička z Floridsdorfu povinná platiť túto daň.“¹⁴ Iné názory vyzdvihli účinky zavedenia digitálnej dane smerom k posilneniu daňovej neutrality (keďže domáca „klasická“ reklama už skôr podliehala zdaneniu na základe Werbeabgabegesetz 2000): „Google, Facebook, Amazon, operujú s oveľa nižšími nákladmi ako domáci poskytovatelia reklamy, ktorí platia Wettbeverb. Zavedenie digitálnej dane prinesie zjednotenie ich situácie.“¹⁵

Veľké nadnárodné spoločnosti majú vysoký podiel na trhu s online reklamou. Preto je možné len ťažko predísť situácii, za ktorej nastane prenos daňového bremena na zákazníka zvýšením cien za poskytované služby. Uvedené sa žiaľ javí ako nevyhnutný dôsledok zavedenia zdanenia online reklamy. Následne osoby, na ktoré budú dodatočné výdavky súvisiace so zdanením online reklamy prenesené, tieto uplatnia ako daňové výdavky oproti svojmu základu dane z príjmov. Preto existuje riziko, že o daňový príjem získaný z digitálnej reklamy môže byť znížený daňový výnos generovaný daňou z príjmov. Na tento problém s prenosom daňového bremena priamo v diskusii na konferencii, kde bol príspevok autormi prezentovaný, upozorňoval doc. M. Kačaljak. Inzerentmi online reklamy nie sú totiž iba domáci daňoví rezidenti, ale aj spoločnosti (prípadne fyzické osoby) mimo územia príslušnej jurisdikcie.

¹³ Zdroj online: <https://www.theguardian.com/media/2020/sep/01/googles-advertisers-will-take-the-hit-from-uk-digital-service-tax> (cit. 29.07.2021)

¹⁴ Zdroj online: <https://medianet.at/news/primenews/digitalsteuer-gut-gemeint-und-schlecht-beschlossen-31501.html> (cit. 29.07.2021)

¹⁵ Ibid.

Vyššie popísaný efekt bude o to menší, o koľko viac sa na domácom trhu vyskytuje takýchto zahraničných inzerentov (keďže títo nepodliehajú domácemu zdaneniu príjmov, a preto digitálnou daňou zachytený príjem získaný od týchto subjektov sa neprejaví znížením domácej dane z príjmov).¹⁶ Sme toho názoru, že uvedené dopady bude možné posúdiť až po zavedení digitálnej dane. Avšak je možné predpokladať, že daňový výnos bude vždy net-pozitívny - ak sa bude správa tejto dane realizovať s čo najmenšími výdavkami štátu a pokiaľ voči domácemu trhu nakupuje online reklamu aspoň určitý minimálny počet zahraničných inzerentov.

SPRÁVA A VYMOŽITEĽNOSŤ DANE

Vhodná pripomienka, ktorú v rámci diskusie prezentoval doc. M. Štrkolec, smerovala k nízkej efektívnosti správy dane z online reklamy. Online reklama smeruje k zdaneniu nadnárodných spoločností, u ktorých majú správcovia dane zúžené možnosti efektívneho výkonu správy daní zabezpečením dôkazov fyzicky prostredníctvom svojich zamestnancov.

O tom, že obavy o reálnych možnostiach vrchnostenského výkonu správy dane z online reklamy sú na mieste svedčí aj príklad digitálnej dane v Rakúsku. Výber tejto dane je vo veľkej miere ponechaný na zodpovednosti daňovníka. Preto nevyhnutne pri digitálnej dani výrazne vstupuje do procesu správy dane auto-aplikácia daňového práva¹⁷ a daňová disciplína.¹⁸ Podľa § 5 ods. 1 DiStG 2020 daňovník je povinný daň sám vypočítať a k 15. dňu každého druhého mesiaca svoj daňový záväzok (vlastnú daňovú povinnosť) splniť (*der Steuerschuldner hat die Steuer selbst zu berechnen und bis zum 15. des zweitfolgenden Monats nach Entstehen des Steueranspruches zu entrichten.*). Ďalej § 5 ods. 2 DiStG 2020 odkazuje na všeobecný predpis o správe daní, ktorým je Bundesabgabenordnung, BGBl. Nr. 194/1961, podľa ktorého v prípade, ak daňovník sám daň nevypočíta a daň neodvedie a/alebo sa ukáže byť výška dane ako nesprávne určená, je oprávnený správca dane niektorým z postupov podľa § 201 ods. 2; ods. 3 Bundesabgabenordnung, BGBl. Nr. 194/1961 vyrubiť daň.

Otázka správy digitálnej dane bola predmetom obsahu dôvodovej správy k DiStG 2020. V tejto dôvodovej správe sa uvádza, že je vhodné zaviesť ustanovenie splnomocňujúce Spolkového ministra financií (*Bundesminister für Finanzen*) vydávať nariadenia, ktoré budú bližšie upravovať výkon správy daní. „(...) Napríklad môžu slúžiť na zjednodušenie vedenia záznamov (...) V konečnom dôsledku bude takto možné detailnejšie implementovať možné automatizované nástroje. Uvedené môže byť založené na dodržiavaní povinnej 7 ročnej doby uchovávanía záznamov podľa § 132 Bundesabgabenordnung.“. Spomínané splnomocňujúce ustanovenie bolo zahrnuté do § 5 ods. 5 DiStG 2020. Federálny minister financií je oprávnený

¹⁶ Ohľadom medzinárodnej výmeny informácií bližšie pozri: SZAKÁCS, Andrea. Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*, č. 1 (2021), s. 15-23.

¹⁷ Pozri K tomu porovnaj ŠTRKOLEC, M.: *Fighting tax evasion and its reflection in procedural tax law*. In: ETEL, L. – POP ŁAWSKI, M.: *Tax Codes Concepts in the Countries of Central and Eastern Europe*. Białystok: Termida2, 2016.

¹⁸ K tomu pozri BABČÁK, V.: *Právo Európskej únie a boj proti podvodom v oblasti DPH*. In: *Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky nekonferenčný zborník vedeckých prác I. diel*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2015. s. 29.

zjednodušiť proces výberu dane alebo zaviesť také opatrenia, ktoré zohľadnia špecifické aspekty online poskytovania reklamy, a to na základe nariadenia. Uvedené sa vzťahuje predovšetkým na prípady, kedy daňovník nemá sídlo, miesto riadenia ani stálu prevádzkareň v Rakúsku (*Der Bundesminister für Finanzen wird ermächtigt, durch Verordnung zur Verfahrensvereinfachung oder Berücksichtigung von Erfordernissen der Besonderheiten von Onlinewerbeleistungen nähere Regelungen zu treffen. Dies gilt insbesondere für jene Fälle, in denen Steuerschuldner Unternehmen sind, die weder Sitz, Geschäftsleitung noch eine Betriebsstätte im Inland haben*).

Vyššie uvedený prístup považujeme za správny. Zdanenie digitálnej reklamy je nová právna oblasť, v ktorej nie je možné predvídať a zákonom vopred upraviť všetky procedurálne otázky. Preto sa javí vhodné prijať **splnomocňujúce ustanovenia, ktoré umožnia po zavedení tejto dane flexibilne a efektívne reagovať daňovej správe na vzniknuté problematické situácie.**

Máme za to, že **všetky dane** zavádzané v súvislosti s rozvojom moderných technológií budú klásť nové nároky na správcov dane. Preto sa javí ako vhodné trvať na požiadavke zvýšenej špecializácie na úrovni daňovej správy, a to vo vzťahu ku všetkým takýmto v budúcnosti zavádzaným daniam (vrátane daní zavádzaných na zdaňovanie zdieľanej ekonomiky a/alebo automatizovaných systémov). V tomto smere preto navrhujeme posilnenie prvku kauzálnej príslušnosti správcov dane vnútorne obsahovo a významovo naviazanej na tieto nové druhy zdaňovania. Uvedené je možné dosiahnuť dvoma spôsobmi. Prvým je rozšírenie vecnej príslušnosti Úradu pre vybrané hospodárske subjekty (§ 6 zákona č. 35/2019 Z. z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Tento správca dane je špecializovaný na správu daní vybraných hospodárskych subjektov – predovšetkým bánk, poisťovní a daňových subjektov, ktorí dosiahli za každé z dvoch po sebe nasledujúcich zdaňovacích období ročný obrat 40 000 000 € a viac. Druhou z možností je zriadenie nového daňového úradu špecializujúceho sa na správu technologických daní/daní s digitálnou povahou s pôsobnosťou pre celé územie Slovenska. Obe možnosti sa nám javia byť vhodné. Na druhú stranu platí, že ak by mala byť daň z online reklamy jedinou digitálnou daňou, tak potom sa ako efektívnejšie javí rozšírenie už existujúceho Úradu pre vybrané hospodárske subjekty, než zriadenie nového špeciálneho správcu dane (čo by bolo pre štát finančne náročnejšie).

Sme toho názoru, že okruh daňových subjektov, ktoré daň z online reklamy primárne zasiahne, sú na (internetovom/digitálnom) trhu etablované obchodné spoločnosti. Preto je u nich možné predpokladať zvýšenú mieru daňovej disciplíny. O tom, že správa digitálnej dane založená na samozdanení je v prípade rakúskej digitálnej dane efektívna, svedčí aj dosahovaný daňový výnos z tejto reklamy, ktorý presiahol prvotné očakávania. Takýto výsledok však v značnej miere závisí od celkovej morálky zdaňovania v tom-ktorom štáte.

ZÁVER

V tomto príspevku sme sa zaoberali problematikou zavedenia online dane v prostredí Slovenskej republiky za použitia príkladov z českého a rakúskeho prostredia, ktorými sme sa snažili ustáliť základný koncept a východiská prípadného legislatívneho návrhu zákona.

V úvode príspevku sme si položili dve základné otázky. Prvou bolo to, aký model možno pre zdanenie digitálnej reklamy v Slovenskom prostredí použiť. V tomto smere sa prikláňame k forme dane obdobnej s rakúskou digitálnou daňou. Popri takomto zdanení sa javí byť vhodné podrobiť osobitnému zdaneniu aj „klasickú“ reklamu, a to z dôvodu dodržania daňovej neutrality (s osobitnými špecifickými pravidlami vzťahujúcimi sa na „klasickú“ reklamu). Obe takéto dane môžu byť zavedené paralelne rešpektujúc v oboch prípadoch rakúsky model. Preferencia smerom k zúženému predmetu zdanenia vychádza z obáv, že príliš široké vymedzenie predmetu zdanenia (ako je tomu v prípade navrhovanej dane z digitálnych služieb v ČR) môže vyvolávať viacero nových aplikačných problémov a môže predstavovať neprekonateľnú prekážku aj vzhľadom na nedostatočné materiálne a personálne zabezpečenie orgánov realizujúcich správu daní.

V príspevku konštatujeme, že existuje priestor pre získanie nových daňových výnosov prostredníctvom zavedenia zdanenia online reklamy. Výdavky na online reklamu počas celého obdobia rokov 2017 až 2020 v Slovenskej republike narastali. Zároveň tento segment získava výrazné zastúpenie vo vzťahu k podielu na celkových výdavkoch vynakladaných na reklamu. Príklad z Rakúska ukazuje, že miera daňových výnosov z digitálnej dane po jej zavedení presiahla očakávanú úroveň. Preto existujú dôvody pre optimistické nazeranie na fiskálne benefity zavedenia zdanenia online reklamy na Slovensku.

Obavy z efektivity výberu tejto dane sú v prípade dane z online reklamy na mieste. Uvedené môže kompenzovať prijatie vykonávacích predpisov, ktoré umožnia dynamicky prispôbiť správu tejto dane prípadným budúcim prekážkam. Zároveň nami navrhované posilnenie prvku špecializácie na úrovni správcov dane sa javí byť vhodné ako ďalší spôsob pre zlepšenie správy takejto dane.

V príspevku sme sa bližšie nezaoberali problematikou prípadných retorzných akcií a opatrení, ktorými hrozia Spojené štáty americké (ďalej aj „USA“) voči štátom, ktoré prijali niektorú z foriem dane z digitálnych služieb. USA sa cítia byť legitimované na takéto retorzné akcie a opatrenia z dôvodov údajného diskriminačného pôsobenia daní z digitálnych služieb voči americkým obchodným spoločnostiam.¹⁹ Zároveň sme sa bližšie nevenovali problematike ochrany osobných údajov užívateľov digitálnych rozhraní²⁰ – a v tejto súvislosti riziku posilnenia štátnej moci pri získavaní prístupu k týmto údajom skrze výkon daňovej kontroly dane z online reklamy. Okrem toho možno skonštatovať, že sa skúmaním zdaňovania nových

¹⁹ Zdroj online: <https://www.diepresse.com/5957947/usa-drohen-osterreich-wegen-digitalsteuer-mit-strafzollen> (cit. 29.07.2021)

²⁰ Zdroj online: <https://futurezone.at/netzpolitik/digitalsteuer-fuehrt-zu-massiver-ueberwachung-aller-internet-user/400457806> (cit. 29.07.2021)

digitálnych javov na vnútroštátnej úrovni otvárajú úvahy o možnosti ich zdaňovania na úrovni EÚ (v rôznom rozsahu a rôznymi spôsobmi). Tieto otázky budú predmetom ďalšieho výskumu autorov.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. 910 s. ISBN 978-80-562-0247-0.
2. BABČÁK, V.: Právo Európskej únie a boj proti podvodom v oblasti DPH. In: *Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky nekonferenčný zborník vedeckých prác I. diel*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2015. s. 9-37. [online]. Dostupné na: https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_46_1.pdf
3. BONK, F. O zdaňovaní príjmov v kontextoch zdieľanej ekonomiky. In: *Justičná revue: časopis pre právnu teóriu a prax*, roč. 70, č. 12 (2018), s. 1342-1356. ISSN 1335-6461.
4. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*, č. 1 (4) (2020), s. 52-69. ISSN 2299-6834.
5. KAČALJAK, M. Paying taxes in the digital age. In: *Bratislava law review*, roč. 4, č. 2 (2020), s. 21-30. ISSN 2585-7088.
6. KAČALJAK, M.: *Vybrané trendy vo výbere daní a možnosti ich právnej reflexie na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 92 s. ISBN 978-80-81686-43-6.
7. RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, 2021, roč. 30, č. 2, s. 339-356. ISSN 1731-6375.
8. RADVAN, M. – KOLÁŘOVÁ, Z. Airbnb Taxation. In: *Mrkývka, Petr, Jolanta Gliniecka, Eva Tomášková, Edward Juchniewicz, Tomas Sowiński, Michal Radvan (eds.). The financial law towards challenges of the XXI century: (conference proceedings)*. 1. vyd. Brno: Masaryk university, 2020. s. 481-494. ISBN 978-80-210-9597-7.
9. SÁBO, J. Taxation of digital services from international tax law perspective. In: *Financial Law Review*, roč. 4, č. 4 (2020), s. 64-81. ISSN 2299-6834.
10. SZAKÁCS, Andrea. Výmena informácií na účely správy daní so zameraním sa na smernicu DAC 6 v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Bulletin Slovenskej komory daňových poradcov*, č. 1 (2021), s. 15-23. ISSN 2644-688X.
11. ŠTRKOLEC, M.: Fighting tax evasion and its reflection in procedural tax law. In: *ETEL, L. – POP ŁAWSKI, M.: Tax Codes Concepts in the Countries of Central and Eastern Europe*. Białystok: Termida2, 2016. s. 465 – 476.

ONLINE ZDROJE

1. <https://www.iabslovakia.sk/tlacove-centrum/vydavky-do-digitalnej-reklamy-v-roku-2020-rastli-o-24/> (cit. 29.07.2020).
2. <https://futurezone.at/netzpolitik/digitalsteuer-fuehrt-zu-massiver-ueberwachung-aller-internet-user/400457806> (cit. 29.07.2020).
3. <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/oesterreich/2075334-Mehr-Einnahmen-als-erwartet.html> (cit. 29.07.2020).
4. <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/oecd-classification-taxes-interpretative-guide.pdf> (cit. 29.07.2021).
5. <https://www.theguardian.com/media/2020/sep/01/googles-advertisers-will-take-the-hit-from-uk-digital-service-tax> (cit. 29.07.2021).
6. <https://medianet.at/news/primenews/digitalsteuer-gut-gemeint-und-schlecht-beschlossen-31501.html> (cit. 29.07.2021)
7. <https://www.diepresse.com/5957947/usa-drohen-osterreich-wegen-digitalsteuer-mit-stra fzollen> (cit. 29.07.2020)

PRÁVNE PREDPISY

1. Digitalsteuergesetz 2020; BGBl. I Nr. 91/2019.
2. Werbeabgabegesetz 2000; BGBl. I Nr. 29/2000.
3. zákon č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
4. zákon č. 35/2019 Z.z. o finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
5. zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov.

KONTAKT NA AUTORA

adrian.popovic@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

jozef.sabo@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Smernica DAC7 ako nástroj spravodlivého zdaňovania v digitálnej oblasti¹

The Directive DAC7 as a tool for fair taxation in the digital field

Mgr. Natália Priateľová²

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-22>

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá administratívnou spoluprácou členských štátov EÚ v daňovej oblasti so zameraním na automatickú výmenu informácií o ekonomických činnostiach vykonávaných prostredníctvom digitálnych platforiem. Rozšírenie pôsobnosti smernice o administratívnej spolupráci v oblasti daní na prevádzkovateľov digitálnych platforiem predstavuje na poli zdaňovania digitalizovaného hospodárstva posun vpred. Európska únia dlhodobo vyvíja snahu o prijatie pravidiel zdaňovania digitalizovaných ekonomických činností a rozšírenie pôsobnosti smernice na operátorov digitálnych platforiem je jedným z prvých prijatých legislatívnych aktov Únie v tejto oblasti. Príspevok zahŕňa návrhy de lege ferenda smerujúce k dosiahnutiu tých cieľov smernice, ktoré sú zamerané na transparentnosť digitalizovaného hospodárstva a jeho zdaňovanie.

Kľúčové slová:

automatická výmena informácií, administratívna spolupráca, digitálna platforma, digitalizované hospodárstvo

Abstract

The presented work deals with the administrative cooperation between EU Member States in the tax field with a focus on the automatic exchange of information about economic activities taking place through digital platforms. Extending the scope of the Directive on administrative cooperation in the field of taxation to digital platform operators means a significant step forward in the sphere of taxation of the digital economy. The European Union has been developing efforts to adopt rules for the taxation of digitized economic activity and extending the scope of the Directive to digital platforms operators is one of the first legislative acts adopted by the Union in this area. The paper includes de lege ferenda proposals aimed at achieving those objectives of the Directive which are aimed at the transparency and taxation of the digital economy.

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.

² Autorka je interná doktorandka na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Katedra finančného práva, daňového práva a ekonómie. Kontaktný email: natalia.antusova@student.upjs.sk

Key words:

automatic exchange of information, administrative cooperation, digital platforms, digitized economy

JEL kód: K34

ÚVOD

Automatická výmena informácií je jednou z kľúčových oblastí Únie v boji proti daňovým únikom, agresívnemu daňovému plánovaniu i dvojitému nezdaneniu. Výmena informácií sa netýka len európskej daňovej politiky ale je účinným nástrojom boja proti cezhraničným daňovým podvodom a daňovým únikom aj na medzinárodnej úrovni v rámci spoločných záujmov členov skupín G20 a G8, či organizácie OECD. Žiadny členský štát Únie nemôže spravovať svoj vnútorný daňový systém, najmä pokiaľ ide o priame zdaňovanie, bez informácií od ostatných členských štátov. Preto je administratívna spolupráca medzi daňovými správami členských štátov nevyhnutná. Smernica DAC³ ako európsky nástroj administratívnej spolupráce členských štátov v oblasti daní stanovuje pravidlá a postupy vzájomnej spolupráce s cieľom vymieňať si informácie, ktoré sú predvídateľne relevantné pre správu a vynucovanie vnútroštátnych právnych predpisov členských štátov v oblasti daní. Smernica sleduje tri primárne ciele:

- rozšíriť možnosti členských štátov pri predchádzaní cezhraničným daňovým podvodom, daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovej povinnosti;
- obmedziť rozsah stimulov a zvýhodnení vedúcich k škodlivej daňovej konkurencii, vrátane boja proti vyhýbaniu sa daňovej povinnosti a agresívnemu daňovému plánovaniu, predovšetkým prostredníctvom opatrení v oblasti transparentnosti;
- podporovať spontánne dodržiavanie daňových predpisov uľahčením odhaľovania cezhraničných príjmov a majetku.

Automatická výmena informácií je jedným spomedzi troch nástrojov smernice, ktorá zaviedla systém pozostávajúci z/zo:

- *výmeny informácií na požiadanie*. Výmena informácií na požiadanie spočíva podľa článkov 5 až 7 smernice v poskytnutí informácií na základe odôvodnenej žiadosti dožadujúceho orgánu o vykonanie konkrétneho administratívneho zisťovania dožadovaným orgánom. Dožiadaný orgán poskytne informácie čo najrýchlejšie, najneskôr však do šiestich mesiacov odo dňa prijatia žiadosti. Ak dožiadaný orgán informáciami v čase prijatia žiadosti disponuje, je potrebné ich zaslať v skrátenej lehote do dvoch mesiacov.

³ Smernica Rady č. 2011/16/EÚ z 15. februára 2011 o administratívnej spolupráci v oblasti daní a zrušení smernice 77/799/EHS

- **povinnej automatickej výmeny informácií.** Príslušný orgán členského štátu je povinný oznamovať informácie týkajúce sa zdaniteľných období, akými sú príjmy zo závislej činnosti, tantiémy, príjmy z produktov životného poistenia, dôchodky, vlastníctvo a príjmy z nehnuteľného majetku. Ak sa členské štáty dohodnú na automatickej výmene informácií o ďalších kategóriách príjmov a majetku v dvojstranných alebo mnohostranných dohodách, ktoré uzatvoria s inými členskými štátmi, oznámia tieto dohody Komisii, ktorá ich následne sprístupní všetkým ostatným členským štátom.
- **spontánnej výmeny informácií.** Spontánna výmena informácií spočíva v poskytnutí informácií príslušnými orgánmi v štátoch v piatich v smernici zahrnutých prípadoch^{4,5}

Smernica DAC sa neustále prispôsobuje aktuálnym zmenám a výzvam daňového prostredia, najmä prostredníctvom rozširovania svojej pôsobnosti. Automatická výmena informácií je uplatňovaná od roku 2015 a vzťahuje sa na povinnú výmenu stanovených daňových a finančných účtovných informácií v stanovených formátoch (formulároch) a v určených lehotách. Na základe revidovanej smernice DAC1 si členské štáty automaticky vymieňajú informácie o príjmoch zo zamestnania, tantiémach, dôchodkoch, produktoch životného poistenia a o nehnuteľnostiach. Neskôr od roku 2016 dochádzalo na k automatickej výmene informácií o finančných účtoch, konkrétne o úrokoch, dividendách, iných príjmoch z finančných účtov, príjmoch z predaja finančných aktív a zostatkoch na účtoch. Od roku 2017 automatická výmena informácií zahŕňa cezhraničné záväzné stanoviská a záväzné stanoviská k stanoveniu metódy ocenenia. Od polovice roku 2017 si členské štáty automaticky vymieňajú informácie aj o vykazovaní dotknutých nadnárodných podnikov podľa jednotlivých krajín, konkrétne sa jedná o príjmy, zisky, zaplatené / splatné dane, nerozdelený zisk, počet zamestnancov a informácie o aktívach. Rok 2020 priniesol automatickú výmenu informácií o cezhraničných opatreniach v oblasti daňového plánovania.

Ustanovenia smernice DAC o administratívnej spolupráci v oblasti daní, resp. jej noviel⁶, boli implementované do slovenského právneho poriadku zákonom č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní a zákonom č. 395/2015 Z. z. o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Oba uvedené zákony boli viackrát novelizované za účelom implementácie postupných zmien smernice DAC.

⁴ Napríklad v súvislosti s tým, že príslušný orgán jedného členského štátu má dôvod predpokladať, že v inom členskom štáte môže dochádzať ku skráteniu dane, alebo osoba povinná platiť daň má zníženú daň alebo je oslobodená od dane v jednom členskom štáte, čo by spôsobilo zvýšenie dane alebo daňovú povinnosť v inom členskom štáte.

⁵ BABČÁK, V. a kol. „Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútni daňového, obchodného a trestného práva)“. Košice: UPJŠ, 2018, s. 280.

⁶ Smernica bola k dnešnému dňu novelizovaná celkom sedemkrát. Ostatnou, v poradí siedmou zmenou smernice účinnou od 14. apríla 2021, je jej rozšírenie pôsobenia na digitálne platformy (vrátane iných zmien) – v skratke DAC7. V poradí šiesta novela smernice bola prijatá ako reakcia na pandémie ochorenia COVID-19, pričom do smernice boli doplnené len ustanovenia umožňujúce odklad lehôt. Preto je táto zmena považovaná skôr za technicko-procesnú úpravu smernice a širšia vedecká obec ju neoznačuje skratkou DAC + číslo zmeny. Išlo o Smernicu Rady (EÚ) 2020/876 z 24. júna 2020, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ s cieľom riešiť naliehavú potrebu odkladu určitých lehôt na podávanie a výmenu informácií v oblasti daní v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19.

1. DAC7 VO VZŤAHU K DIGITÁLNYM PLATFORMÁM

Digitalizácia hospodárstva je súčasťou budúcej stratégie Únie pre hospodárstvo a rast. Záujmom únie je byť pre digitálne spoločnosti atraktívnym prostredím, predovšetkým pre ich potenciál v oblasti podnikania, inovácií a zamestnanosti. Podnikanie s tovarmi a službami prostredníctvom využívania digitálnych technológií má však z pohľadu daní tienistú stránku. Keďže sú tieto tovary a služby zvyčajne vysoko mobilné a nehmotné a mnohé obchodné modely nevyžadujú fyzickú infraštruktúru na vykonávanie transakcií so zákazníkmi a tvorbu zisku, ľahšie sa stávajú terčom praktík agresívneho daňového plánovania. Rastúca digitalizácia hospodárstva preto predstavuje výzvy aj pre oblasť administratívnej spolupráce členských štátov Únie v oblasti daní. S rozširovaním podnikateľských možností novovznikajúcich obchodných modelov založených na digitálnych technológiách je nevyhnutné, aby aj daňové správy mohli lepšie, a efektívnejšie vyberať dane a držať krok s technologickým vývojom. Pre daňové orgány je v dôsledku vlastností digitálneho hospodárstva mimoriadne náročné sledovať a zaznamenať zdaniteľné udalosti. Uvedený problém sa zväčšuje najmä v prípade, keď sa transakcie vykonávajú cez prevádzkovateľov digitálnych platforiem so sídlom v inej jurisdikcii (v inom členskom štáte, príp. v treťom štáte mimo EÚ). Nedostatočné oznamovanie príjmov dosiahnutých dodávateľmi poskytujúcimi služby alebo predávajúcimi tovar prostredníctvom digitálnej platformy vedie k citeľnému výpadku daňových príjmov členských štátov. Týmto takisto dochádza k zvýhodňovaniu predávajúcich v porovnaní s tými subjektami, ktoré aktívne nerealizujú svoju činnosť prostredníctvom digitálnych platforiem, čo vedie k narúšaniu fungovania vnútorného trhu a znižovaniu rovnováhy podnikateľského prostredia. Zvýšená miera používania digitálnych platforiem na poskytovanie služieb a predávanie tovaru predstavuje vysoké riziko daňových únikov. Aj keď niekoľko členských štátov vo svojich vnútroštátnych predpisoch uložilo prevádzkovateľom platforiem oznamovaciu povinnosť, zo skúseností vyplýva, že vnútroštátne ustanovenia proti daňovým únikom nemôžu byť úplne efektívne, najmä vtedy, keď sa činnosti, na ktoré sú tieto ustanovenia zacielené, vykonávajú na cezhraničnej úrovni.⁷ Vzhľadom na častý cezhraničný rozmer služieb poskytovaných prevádzkovateľmi platforiem sa javí potreba zaviesť harmonizovaný rámec oznamovania informácií na území EÚ ako nevyhnutná.

Rozšírením pôsobnosti smernice DAC na digitálne platformy zavedením pravidiel oznamovania pre ich prevádzkovateľov sa majú uvedené medzery zahradiť a tiež sa má zabezpečiť spravodlivé zdaňovanie, ktoré je zárukou jednotného vnútorného trhu EÚ. Smernica DAC7⁸ zavádza povinnosť prevádzkovateľov digitálnych platforiem oznamovať príjmy dosiahnuté ich používateľmi, resp. predávajúcimi, čím sa má prispieť k naplneniu hlavných cieľov smernice DAC, ktorými sú zamedzenie narúšania vnútorného trhu, riešenie problému

⁷ Európska komisia, Návrh SMERNICE RADY, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, {SEC(2020) 271 final} - {SWD(2020) 129 final} - {SWD(2020) 130 final} - {SWD(2020) 131 final} zo dňa 15.07.2020. COM(2020) 314 final. Dostupné: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2020_tax_package_dac7_en.pdf.

⁸ Smernica Rady (EÚ) č. 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. Dostupná: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32021L0514&qid=1619529707070>.

daňových únikov, zníženie byrokratického zaťaženia pre daňovníkov a daňové správy, zvýšenie efektívnosti činností vnútroštátnych orgánov a v neposlednom rade minimalizovanie nákladov prevádzkovateľov digitálnych platforiem na dodržiavanie právnych predpisov.

Prostredníctvom automatickej výmeny informácií získaných od prevádzkovateľov digitálnych platforiem sa zabezpečí, že všetky daňové správy budú mať rovnakú úroveň informácií založenú na spoločných normách a špecifikách. Na základe týchto informácií budú môcť daňové orgány členského štátu, v ktorom je predávajúci na digitálnej platforme rezidentom, overiť, či predávajúci oznámil svoj presný príjem dosiahnutý prostredníctvom obchodných transakcií na digitálnych platformách bez toho, aby boli potrebné časovo náročné individuálne žiadosti a zisťovanie *ad hoc*. Cieľ zabrániť daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam sa zabezpečí tým, že prevádzkovatelia digitálnych platforiem budú povinní oznamovať informácie o príjmoch dosiahnutých prostredníctvom platforiem v počiatočnej fáze ešte pred vykonaním ročných výmerov dane vnútroštátnymi daňovými orgánmi. Povinný európsky štandard oznamovania zároveň zabezpečí, že prevádzkovatelia digitálnych platforiem nebudú čeliť roztriešteným vnútroštátnym riešeniam, pokiaľ ide o oznamovacie povinnosti v oblasti daní. Významné vzhľadom na digitálnu povahu a flexibilitu digitálnych platforiem je rozšírenie oznamovacej povinnosť aj na prevádzkovateľov platforiem, ktorí vykonávajú obchodnú činnosť v Únii, ale nie sú rezidentmi na daňové účely, nie sú zaregistrovaní a nemajú vedenie a ani stálu prevádzkareň v členskom štáte. Týmto sa zabezpečia rovnaké podmienky pre prevádzkovanie digitálnych platforiem a zabráni sa nekalej súťaži. Na uľahčenie uvedeného zámeru sa od zahraničných platforiem vyžaduje, aby sa na účely vykonávania činností na vnútornom trhu registrovali a vykonávali oznamovanie v jedinom členskom štáte, pri súčasnom zohľadnení sídla ich globálneho alebo regionálneho ústredia, skutočného miesta riadenia, ako aj existencie podstatnej hospodárskej činnosti vo zvolenom členskom štáte. Po zrušení registrácie zahraničného prevádzkovateľa platformy členské štáty zabezpečia, aby takýto zahraničný prevádzkovateľ platformy bol pri opätovnej registrácii v Únii povinný poskytnúť dotknutému členskému štátu primerané záruky, ako sú čestné vyhlásenia alebo zloženie zábezpeky.⁹

Smernica DAC7 obsahuje nový Článok 8ac, ktorý stanovuje základný rámec rozsahu a podmienok povinnej automatickej výmeny informácií pre prevádzkovateľov digitálnych platforiem (podrobné pravidlá sú stanovené v prílohe V smernice). V prvom kroku ukladajú nové pravidlá oznamujúcim prevádzkovateľom platforiem povinnosť získavať a overovať informácie v súlade s postupmi hĺbkového preverovania. V druhom kroku musia oznamujúci prevádzkovatelia platforiem oznámiť informácie týkajúce sa predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu, ktorí používajú platformu prevádzkovanú príslušnými prevádzkovateľmi na predaj svojho tovaru, poskytovanie svojich služieb alebo investovanie a požičiavanie v kontexte kolektívneho financovania. Tretí krok sa týka odovzdania oznámených informácií príslušnému

⁹ Smernica Rady (EÚ) č. 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. Bod 14. Dostupná: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32021L0514&qid=1619529707070>.

orgánu členského štátu, v ktorom je predávajúci podliehajúci oznamovaniu rezidentom, alebo príslušnému orgánu členského štátu, v ktorom sa nachádza nehnuteľnosť. Po splnení všetkých povinností a oznámení informácií určenému členskému štátu dochádza zo strany členských štátov k automatickej výmene informácií.

1.1 Nové pojmy smernice DAC7

Pre podrobnejšie priblíženie rozšírenia rozsahu pôsobnosti smernice DAC prijatím DAC7 uvádzame vybrané pojmy, ktoré ustanovila smernica s cieľom vymedziť subjekty podliehajúce povinnosti oznamovať informácie:

- „**Platforma**“ – je každý softvér vrátane webového sídla alebo jeho časti a aplikácií, okrem iného aj mobilných aplikácií, ktorý je prístupný používateľom a ktorý predávajúcim umožňuje spojiť sa s inými používateľmi s cieľom vykonať, priamo alebo nepriamo, príslušnú činnosť v prospech týchto používateľov. Zahŕňa aj všetky postupy na výber a zaplatenie odplaty v súvislosti s príslušnou činnosťou. Pojem „platforma“ nezahŕňa softvér, ktorý bez akéhokolvek ďalšieho zásahu do vykonania príslušnej činnosti umožňuje výlučne niektorú z týchto činností: a) spracovanie platieb v súvislosti s príslušnou činnosťou; b) zaradenie príslušnej činnosti do ponuky alebo jej inzerciu zo strany používateľov; c) presmerovanie alebo prenesenie používateľov na platformu.¹⁰
- „**Prevádzkovateľ platformy**“ – je subjekt, ktorý uzatvára zmluvy s predávajúcimi, aby im sprístupnil celú platformu alebo jej časť.¹¹
- „**Oznamujúci prevádzkovateľ platformy**“ – je každý prevádzkovateľ platformy, okrem vylúčeného prevádzkovateľa platformy, ktorý sa nachádza v niektorej z týchto situácií:
 - a) je rezidentom na daňové účely v členskom štáte, alebo ak takýto prevádzkovateľ platformy nie je rezidentom na daňové účely v členskom štáte, spĺňa niektorú z týchto podmienok:
 - je zaregistrovaný podľa právnych predpisov členského štátu;
 - miesto jeho vedenia (vrátane skutočného vedenia) je v členskom štáte;
 - má stálu prevádzkareň v členskom štáte a nie je kvalifikovaným prevádzkovateľom platformy mimo Únie;
 - b) nie je rezidentom v členskom štáte na daňové účely, nie je v ňom zaregistrovaný, nemá v ňom miesto vedenia a ani v členskom štáte nemá stálu prevádzkareň, ale sprostredkúva vykonávanie príslušnej činnosti zo strany predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu alebo príslušnú činnosť zahŕňajúcu prenájom nehnuteľností nachádzajúcich sa v členskom štáte a nie je kvalifikovaným prevádzkovateľom platformy mimo Únie.¹²

Nové pravidlá okrem uvedených pojmov vymedzujú aj pojmy ako vylúčený prevádzkovateľ platformy, kvalifikovaný prevádzkovateľ platformy mimo Únie, kvalifikovaná jurisdikcia mimo Únie.

¹⁰ Smernica Rady (EÚ) č. 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní. Príloha V, Oddiel I. Dostupná: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32021L0514&qid=1619529707070>.

¹¹ Vid' p. 8

¹² Vid' p. 8

Pojem platforma vymedzuje aj zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v aktuálnom znení v ustanovení § 2 písm. ag), podľa ktorého je digitálnou platformou: „*hardvérová platforma alebo softvérová platforma potrebná na vytvorenie aplikácií a správu aplikácií*“. Pojem digitálna platforma bol do zákona o dani z príjmov zahrnutý s účinnosťou od 1.1.2018 v súvislosti s ustanovením povinnosti zriadenia stálej prevádzkarne zo strany daňovníka s obmedzenou daňovou povinnosťou vykonávajúcim úplne alebo sčasti svoju činnosť na území Slovenskej republiky prostredníctvom digitálnej platformy.

Ekonomické činnosti realizované prostredníctvom digitálnych platforiem, ktoré podľa smernice DAC7 podliehajú oznamovaniu vymedzujú tieto pojmy smernice:

- „**Príslušná činnosť**“ – je činnosť vykonávaná za odplatu, pričom môže ísť o ktorúkoľvek z týchto činností:
 - a) prenájom nehnuteľného majetku vrátane nehnuteľností určených na bývanie aj nehnuteľností určených na podnikanie, ako aj akéhokoľvek iného nehnuteľného majetku a parkovacích miest;
 - b) osobné služby;
 - c) predaj tovaru;
 - d) požičiavanie akýchkoľvek dopravných prostriedkov. Pojem „príslušná činnosť“ nezahŕňa činnosť, ktorú predávajúci vykonáva ako zamestnanec oznamujúceho prevádzkovateľa platformy alebo subjektu prepojeného s prevádzkovateľom platformy.¹³
- „**Osobná služba**“ – je služba zahŕňajúca prácu vyjadrenú v časových jednotkách alebo úlohách vykonávanú jednou alebo viacerými fyzickými osobami, ktoré konajú nezávisle alebo v mene určitého subjektu, pričom táto služba sa poskytuje na žiadosť používateľa a vykonáva sa buď online, alebo osobne offline po tom, ako bola sprostredkovaná prostredníctvom platformy.¹⁴
- „**Odplata**“ – je odplata v akejkoľvek forme, bez akýchkoľvek poplatkov, provízií a daní zrazených alebo účtovaných zo strany oznamujúceho prevádzkovateľa platformy, ktorá sa vypláca alebo pripisuje predávajúcemu v súvislosti s príslušnou činnosťou, pričom prevádzkovateľ platformy pozná výšku tejto odmeny alebo ju dokáže primerane určiť.¹⁵

Z vymedzenia pojmu „platforma“ môžeme vyvodiť, že z rozsahu činností podliehajúcich automatickej výmene informácií sú **vylúčené** služby digitálnych platforiem ako spracovanie platieb, marketingové služby, presmerovanie a prenesenie používateľov na platformu.

Vyššie sme uviedli, ktoré osoby podliehajú oznamovaniu a ktorých konkrétnych ekonomických činností sa oznamovanie týka. Ďalej uvádzame pojmy, ktorými smernica DAC7 určuje okruh osôb, ktorých činnosti podliehajú automatickej výmene informácií:

- „**Predávajúci**“ – je používateľ platformy, či už ide o fyzickú osobu alebo subjekt, ktorý je v ktoromkoľvek okamihu v rámci oznamovacieho obdobia zaregistrovaný na platforme a vykonáva príslušnú činnosť.¹⁶

¹³ Vid' p. 8

¹⁴ Vid' p. 8

¹⁵ Vid' p. 8

¹⁶ Vid' p. 8

- „**Aktívny predávajúci**“ – je každý predávajúci, ktorý počas oznamovacieho obdobia poskytuje príslušnú činnosť alebo sa mu v súvislosti s príslušnou činnosťou počas oznamovacieho obdobia vypláca alebo pripisuje odplata.¹⁷
- „**Predávajúci podliehajúci oznamovaniu**“ – je každý aktívny predávajúci, okrem vylúčeného predávajúceho, ktorý je rezidentom v členskom štáte alebo prenajal nehnuteľnosť, ktorá sa nachádza v členskom štáte.¹⁸
- „**Vylúčený predávajúci**“ – je každý predávajúci:
 - a) ktorý je vládny subjektom;
 - b) ktorý je subjektom, s ktorého akciami sa pravidelne obchoduje na etablovanom trhu s cennými papiermi, alebo subjektom prepojeným so subjektom, s ktorého akciami sa pravidelne obchoduje na etablovanom trhu s cennými papiermi;
 - c) ktorý je subjektom, ktorému prevádzkovateľ platformy počas oznamovacieho obdobia sprostredkoval viac ako 2 000 príslušných činností spočívajúcich v prenájme nehnuteľného majetku zo zoznamu nehnuteľností, alebo
 - d) ktorému prevádzkovateľ platformy počas oznamovacieho obdobia sprostredkoval menej ako 30 príslušných činností spočívajúcich v predaji tovaru, za ktorý celková vyplatená alebo pripísaná suma odplaty neprekročila 2 000 EUR.¹⁹

1.2 Oznamované informácie

Pokiaľ je predávajúcim fyzická osoba a nejedná sa o vylúčeného predávajúceho, oznamujúci prevádzkovateľ platformy zbiera a overuje o osobe predávajúceho nasledujúce informácie: meno a priezvisko; primárnu adresu; všetky DIČ pridelené uvedenému predávajúcemu, vrátane všetkých členských štátov, ktoré DIČ prideliť, a ak neexistuje, miesto narodenia uvedeného predávajúceho; identifikačné číslo uvedeného predávajúceho pre DPH, ak je k dispozícii; a dátum narodenia.

V prípade subjektu (smernicou vymedzený ako „právnická osoba“ alebo „právny subjekt“), ktorý nie je vylúčeným predávajúcim, zbiera a overuje oznamujúci prevádzkovateľ platformy tieto informácie: obchodné meno; primárna adresa; všetky DIČ pridelené predávajúcemu vrátane všetkých členských štátov, ktoré DIČ prideliť; identifikačné číslo predávajúceho pre DPH, ak je k dispozícii; obchodné registračné číslo; informácie o existencii akejkoľvek stálej prevádzkarne v Únii, prostredníctvom ktorej sa vykonávajú príslušné činnosti, ak sú dostupné a s uvedením každého príslušného členského štátu, v ktorom sa takáto stála prevádzkareň nachádza.

Pokiaľ sa predávajúci podieľa na prenájme nehnuteľného majetku, prevádzkovateľ platformy zbiera adresu všetkých položiek na zozname nehnuteľností a príslušné katastrálne číslo alebo jeho ekvivalent podľa vnútroštátneho práva členského štátu. Každý oznamujúci prevádzkovateľ platformy je okrem hore uvedených informácií povinný oznamovať príslušnému orgánu: identifikátor finančného účtu; meno držiteľa finančného účtu; celkovú

¹⁷ Vid' p. 8

¹⁸ Vid' p. 8

¹⁹ Vid' p. 8

odplatu vyplatenú alebo pripísanú; všetky poplatky, provízie alebo dane zrazené alebo účtované prevádzkovateľom platformy. Pokiaľ činnosť predávajúceho zhrňa prenájom nehnuteľností, oznamujú sa navyše tieto informácie: adresa každej nehnuteľnosti; katastrálne číslo alebo jeho ekvivalent; počet dní prenájmania. Z vymedzenia odplaty sú vylúčené všetky poplatky, provízie a dane, ktoré oznamujúca platforma odpočítala alebo zaúčtovala.

V súvislosti s oznamovanými informáciami je z nášho pohľadu pre predávajúcich dôležitá dvojica oprávnení: (i) prevádzkovatelia platformiem majú povinnosť predávajúcich informovať o zbieraní a oznamovaní informácií a (ii) prevádzkovatelia platformiem poskytnú oznamované informácie dotknutým predávajúcim ešte pred ich oznámením príslušným orgánom. Zároveň z pohľadu predávajúceho vnímame ako podstatné zaručenie ochrany údajov, ktoré je zabezpečené povinnosťou prevádzkovateľov platformiem a príslušných orgánov dbať na dodržiavanie práv dotknutej osoby podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov (GDPR²⁰) počas celého procesu zbierania a oznamovania informácií.

1.3 Postupy hĺbkového preverovania oznamujúcich prevádzkovateľov platformy

Osobitná pozornosť smernice DAC7 v súvislosti s prevádzkovateľmi digitálnych platformiem je venovaná hĺbkovému preverovaniu informácií podliehajúcich automatickej výmene. Oznamujúci prevádzkovatelia platformiem sú v zmysle nových zmien smernice povinní vykonávať hĺbkové preverovanie (oddiel II prílohy V smernice DAC7) s cieľom identifikovať predávajúcich podliehajúcich oznamovaniu. Pravidlá hĺbkového preverovania stanovujú, ktoré osobitné informácie musí oznamujúci prevádzkovateľ platformy získať o svojom predávajúcom, resp. užívateľovi platformy, ktorý podlieha oznamovaniu. Získané informácie je oznamujúci prevádzkovateľ platformy povinný overiť, a to na základe všetkých informácií a dokumentov, ktoré má k dispozícii v rámci svojich záznamov, ako aj na základe akéhokoľvek elektronického rozhrania, ktoré bezplatne sprístupňuje členský štát alebo Únia s cieľom overiť platnosť DIČ alebo identifikačného čísla pre DPH. Oznamujúci prevádzkovateľ platformy prípadne priamo potvrdzuje totožnosť a rezidenciu predávajúceho prostredníctvom elektronickej identifikačnej služby, ktorú poskytuje členský štát alebo Únia.

Oznamujúci prevádzkovateľ platformy môže vychádzať z postupov hĺbkového preverovania, ktoré sa vykonali v predchádzajúcich oznamovacích obdobiach za predpokladu, že i) požadované informácie sa získali alebo overili počas posledných 36 mesiacov a ii) nemá dôvod sa domnievať, že získané informácie už nie sú spoľahlivé ani správne. Dôležitou možnosťou pre oznamujúceho prevádzkovateľa platformy sa javí to, že tento môže určiť iného prevádzkovateľa platformy alebo tretiu stranu, aby prevzali povinnosti týkajúce sa postupov hĺbkového preverovania, avšak tento presun povinnosti nezabavuje oznamujúceho

²⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov). Dostupné: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>.

prevádzkovateľa platformy zodpovednosti za splnenie povinnosti vykonať hĺbkové preverenie informácií.

Podľa nášho názoru je povinnosť hĺbkového preverovania informácií pre dotknutých prevádzkovateľov platforiem ťažko splniteľná. Smernica neupravuje proces overovania informácií ako ani spoluprácu príslušných orgánov s oznamujúcim prevádzkovateľom platformy. Vzhľadom na náročnosť overovania informácií túto činnosť nevykonávajú ani príslušné orgány väčšiny členských štátov²¹. Preto zavedenie povinnosti overovať informácie pre súkromné subjekty podliehajúce oznamovaniu bez ďalšej procesnej úpravy považujeme za neprimerane zaťažujúce s malou pravdepodobnosťou správneho a kvalitného overenia informácií.

ZÁVER

Prijatá smernica DAC7 je nepochybne dôležitým krokom v oblasti zdaňovania digitálneho hospodárstva. Nové pravidlá zavedené pre prevádzkovateľov digitálnych pravidiel týkajúce sa zbierania informácií, ich hĺbkového overovania a následného oznamovania príslušným orgánom majú za cieľ riešiť nedostatočnú transparentnosť ekonomických aktivít spôsobenú vlastnosťami digitálnych technológií a nedostatočnou reflexiou právnych predpisov jednotlivých členských štátov EÚ. Používatelia digitálnych platforiem vykonávajúci ekonomickú činnosť, ako napríklad prenájom nehnuteľností (Airbnb, booking.com), predaj tovaru (Amazon, eBay), poskytovanie osobných služieb (Uber) alebo prenájom dopravných prostriedkov (Turo, Click & Boat) si budú vedomí informácií, ktoré sú o ich osobách a činnostiach zbierané a oznamované daňovým orgánom ich rezidentského členského štátu. Predpokladáme, že samotná vedomosť dotknutých subjektov o oznamovaní informácií môže výrazne prispieť k zníženiu nepriznávania dosiahnutých príjmov. Cieľ zabrániť daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam je potrebné zabezpečiť nielen včasným oznamovaním informácií zo strany prevádzkovateľov platforiem, ale aj včasnou automatickou výmenou informácií zo strany členských štátov, a to ešte pred vykonaním ročných výmerov dane vnútroštátnymi daňovými orgánmi. Členské štáty sú povinné poskytovať informácie do šiestich mesiacov od ukončenia daňového roka, počas ktorého prijali príslušné informácie. Napriek tomu však v prevažnej miere dochádza k výmene informácií v priemere dvanásť mesiacov po ukončení príslušného daňového roka.²² Nedodržiavanie včasnosti automatickej výmeny informácií zo strany členských štátov nepochybne negatívne vplýva na dosiahnutie cieľa smernice zameraného na elimináciu a predchádzanie daňových únikov.

Dôležitým nástrojom na plnenie oznamovacích povinností považujeme možnosť zrušiť užívateľský účet predávajúceho zo strany prevádzkovateľa platformy v prípade, že táto osoba

²¹ EÚ. Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o prehľade a posudzovaní štatistických údajov a informácií o automatických výmenách v oblasti priamych daní. COM(2018) 844 final. Dostupná: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=COM:2018:844:FIN>.

²² EÚ. Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o prehľade a posudzovaní štatistických údajov a informácií o automatických výmenách v oblasti priamych daní. COM(2018) 844 final. Dostupná: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=COM:2018:844:FIN>.

nereaguje na žiadosť o poskytnutie informácií. Pokiaľ k zrušeniu účtu dôjde, prevádzkovateľ platformy je povinný na šesť mesiacov zabrániť opätovnej registrácii na platforme alebo odoprieť vyplatenie odplaty predávajúcemu. Okrem týchto „sankcií“ majú členské štáty prijať vlastné vnútroštátne sankcie za nedodržovanie povinností stanovených smernicou DAC7. Nevyriešenou teda ostáva otázka, aké vlastné vnútroštátne sankcie pri nedodržovaní oznamovacej povinnosti zavedú členské štáty (okrem sankcií zavedených smernicou) a či tieto budú dostatočné pre elimináciu nežiadúceho správania sa daňových subjektov vedúceho k znižovaniu daňových príjmov.

Z pohľadu zaťaženia oznamujúcich prevádzkovateľov digitálnych platforiem by bolo vhodné doplniť smernicu o povinnosť príslušných orgánov poskytovať súčinnosť prevádzkovateľom digitálnych platforiem pri získavaní a overovaní informácií o dotknutých osobách. Domnievame sa, že ponechanie overovania na všetky dostupné aj verejné zdroje prevádzkovateľa môže viesť k nekvalitnému a nedostatočnému získavaniu informácií. Na tomto mieste sa žiada spresnenie postupov získavania a overovania informácií, a najmä povinné zapojenie príslušných orgánov, ktoré už disponujú potrebnými informáciami o subjektoch na jednom mieste. Z evaluácie uplatňovania smernice²³ za obdobie rokov 2013 - 2017 kriticky vyplynulo, že len niekoľko členských štátov vykonáva okrem automatického overenia aj kontrolu kvality oznamovaných údajov (ich úplnosti, správnosti a včasnosti). Efektívnosť zmien smernice zacielených na digitálne platformy by preto podľa nášho názoru výrazne zvýšilo doplnenie smernice o systém kontroly kvality a úplnosti oznamovaných údajov.

Pre úspešné dosiahnutie cieľov nových pravidiel zavedených pre digitálne platformy navrhujeme prijať (i) priame a účinné opatrenia na odstránenie už existujúcich nedostatkov týkajúcich sa dodržiavania lehôt na oznamovanie, (ii) procesné postupy získavania informácií o dotknutých osobách od príslušných orgánov, (iii) procesné postupy pomoci prevádzkovateľom digitálnych platforiem pri hĺbkovom overovaní informácií zo strany príslušných orgánov a (iv) zaviesť systém spätnej kontroly kvality a úplnosti oznamovaných údajov.

Členské štáty sú povinné transponovať základnú časť smernice DAC7 do 31. decembra 2022 a uplatňovať prijaté ustanovenia od 1. januára 2023.²⁴ Do času spracovania tohto príspevku, t. j. do augusta 2021, Ministerstvo financií SR nezverejnilo žiadny pracovný materiál týkajúci sa implementovania smernice DAC7 do slovenského právneho poriadku a nebol predložený legislatívny návrh novely zákona č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní.

²³ EU. Commission staff working document: Evaluation of the Council Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC. SWD(2019) 327 final. Dostupné: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2019_staff_working_document_evaluation_on_dac.pdf

²⁴ Odchylne je upravená transpozícia čl. 1 bodu 1. písm. d) a čl. 1 bodu 12. smernice. Pozri bližšie: čl. 2 bod 2. smernice č. 2021/514/EÚ (DAC7).

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. 910 s. ISBN 978-80-562-0247-0.
2. BABČÁK, V. a kol. *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: ŠafárikPress, 2020. 302 s. ISBN 978-80-8152-876-7.
3. BABČÁK, V. a kol. *Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania*. Košice: UPJŠ, 2018. ISBN 978-80-8152-661-9.
4. BABČÁK, V. - BONK, F. - ROMÁNOVÁ, A. Medzinárodná spolupráca v boji proti daňovým podvodom a daňovým únikom. In BABČÁK, V. a kol. „*Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*“. Košice: UPJŠ, 2018, s. 264-299.
5. BABČÁK, V. - SÁBO, J. ŠTRKOLEC, M. Iniciatívy EÚ a transpozícia právnych aktov EÚ zameraných proti zneužívaniu daňového systému. In BABČÁK, V. a kol. „*Daňové úniky a daňové podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*“. Košice: UPJŠ, 2018. s. 68 a nasl.
6. BABČÁK, V. Europeizácia slovenského daňového práva (skutočnosť a vízia). In „*Ius et Administratio*“ [elektronický zdroj]. Rzeszów: Facultas Iuridica, Universitatis Ressoviensis, No. 1 (2015), ISSN 2300-4797, s. 4-46.
7. BABČÁK, V. Zneužívanie daňového systému v EÚ. In Zborník „*Daňové úniky a vyhýbanie sa daňovým povinnostiam*“. [V. Babčák – A. Popovič – A. Románová – I. Štieberová (eds.)]. Košice: 2017, s. 9-50, ISBN 978-80-8152-584-1.
8. BALLANCIN, A., CANNAS, F. The ‘DAC 6’ and Its Compatibility with Some of the Founding Principles of the European Legal System(s), In *EC Tax Review*, 2020, č. 3. s. 117 – 125
9. BERETTA, G. The New Rules for Reporting by Sharing and Gig Economy Platforms Under the OECD and EU Initiatives, In *EC Tax Review*, 2021, č. 1. s. 31 – 38
10. BUJŇÁKOVÁ, M. Niekoľko poznámok k téme daňových podvodov. In Zborník „*Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky*“, I. diel. [V. Babčák – A. Románová – I. Vojníková (eds.)]. Košice: UPJŠ, 2015. ISBN 978-80-8152- 303-8, s. 59-68.
11. BURÁK, E. *Daňové plánovanie a daňové výdavky*. Bratislava: Epos, 2004. ISBN 80-8057-612-2.
12. ČERVENÁ, K. - HUČKOVÁ, R. Náčrt príčin (ako východísk pre kreovanie opatrení) v kontexte eliminácie daňových únikov. In Zborník „*Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky*“, I. diel. [V. Babčák – A. Románová – I. Vojníková (eds.)]. Košice: UPJŠ, 2015. ISBN 978-80-8152-303-8, s.115- 127.
13. CHARETTE, D. De. The Anti-Tax Avoidance Directive General Anti-Abuse Rule: A Legal Basis for a Duty on Member States to Fight Tax Abuse in EU Corporate Direct Tax Law. In *EC Tax Review*, 2019, č. 4. s. 176-182.
14. Dohovor OECD/Rady Európy o vzájomnej administratívnej pomoci v daňových záležitostiach a jeho doplňujúci protokol.
15. DOVER a ďalší: Bringing transparency, coordination and convergence to corporate tax policies in the European Union, 1. časť štúdie pre výskumnú službu Európskeho parlamentu, 2015, (PE 558.773).
16. Európska komisia, Politické usmernenia pre budúcu Európsku komisiu 2019 – 2024, Ambicióznejšia Únia.
17. Európska komisia, Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov: „Správny čas

- pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie“ z 27.05.2020. COM(2020) 456 final.
18. Európska komisia, Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade: „Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy“ z 15.07.2020. COM(2020) 312 final.
 19. EU. A fair share: Taxation in the EU for the 21st century, 2018, s. 3. DOI 10.2778/848353.
 20. EU. Commission staff working document: Evaluation of the Council Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC. SWD(2019) 327 final.
 21. EÚ. Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade o prehľade a posudzovaní štatistických údajov a informácií o automatických výmenách v oblasti priamych daní. COM(2018) 844 final.
 22. EÚ. Osobitná správa Európskeho dvora audítorov: Výmena daňových informácií v EÚ. EDA. 2021. ISBN 978-92-847-5640-7. doi:10.2865/188259.
 23. EÚ. Zlepšovanie jednotného trhu: viac príležitostí pre ľudí a podniky, Generálne riaditeľstvo Európskej komisie pre komunikáciu, 2015.
 24. HAASE, F. a ďalší: EU Tax Disclosure Rules, Edward Elgar Publishing UK, ISBN: 978-1-80088-562-2, 264 s.
 25. HIDDLESTON, J.: Automatic Exchange of Information Handbook, Bloomsbury Professional, UK, ISBN: 978-1-52651-653-4, 400 s.
 26. HUBA, P. - SÁBO, J. - ŠTROLEC, M.: Medzinárodné daňové úniky a metódy ich predchádzania (e-publikácia). Košice: UPJŠ, 2016. 194 s.
 27. KORONCZIOVA, A. - CIBUĽA, T. - HLINKA, T. Výmena informácií v oblasti daní v kontexte právneho poriadku SR. In Zborník „*Pozitívna a negatívna stimulácia štátu v oblasti zdaňovania*“. [V. Babčák - A. Popovič - J. Sábo (eds.)]. Košice: UPJŠ, 2019. ISBN 978-80-8152-819-4. s. 207-222.
 28. Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie; Ú. v. EÚ C 202, 7.6.2016, s. 1 – 388.
 29. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2018/1725 z 23. októbra 2018 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov inštitúciami, orgánmi, úradmi a agentúrami Únie a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 45/2001.
 30. Návrh SMERNICE RADY, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, {SEC(2020) 271 final} - {SWD(2020) 129 final} - {SWD(2020) 130 final} - {SWD(2020) 131 final} zo dňa 15.07.2020. COM(2020) 314 final.
 31. NERUDOVA, D. Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie. 3.přepr. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-695-0, 319 s.
 32. OECD/G20: Countering Harmful Tax Practices More Effectively, Taking into Account Transparency and Substance (Účinnější boj proti škodlivým daňovým praktikám s ohľadom na transparentnosť a podstatu veci), opatrenie 5 – záverečná správa za rok 2015.
 33. OECD/G20: Transfer Pricing Documentation and Country-by Country Reporting (Dokumentácia transferového oceňovania a vykazovanie podľa jednotlivých krajín), opatrenie 13 – záverečná správa za rok 2015.
 34. OECD, Globálny štandard pre automatickú výmenu informácií o finančných účtoch v daňovej oblasti, druhé vydanie, 2017.

35. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov zo 06. mája 2015: Stratégia pre jednotný digitálny trh v Európe. COM (2015) 192 final.
36. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade z 21. marca 2018: Nadišiel čas vytvoriť moderný, spravodlivý a účinný štandard zdaňovania pre digitálne hospodárstvo. COM/2018/0146 final.
37. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade z 21. septembra 2017: Spravodlivý a efektívny daňový systém v EÚ pre digitálny jednotný trh. COM/2017/0547 final.
38. Oznámenie Komisie Rade z 03. marca 2021: Rok od vypuknutia pandémie COVID-19: reakcia fiskálnej politiky COM/2021/105 final.
39. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov z 09. marca 2021: Digitálny kompas do roku 2030: digitálne desaťročie na európsky spôsob COM/2021/118 final/2.
40. POPOVIČ, A. a kol. *Iniciatívy EÚ pri predchádzaní daňovým únikom a daňovým podvodom a ich implementácia do vnútroštátneho právneho poriadku*. Košice: UPJŠ, 2018. 978- 80-8152-633-6 (e-publikácia), 154 s.
41. Poverovací list predsedníčky Európskej Komisie Ursuly von der Leyenovej z 10. septembra 2019 adresovaný komisárovi pre hospodárstvo Paolovi Gentilonimu.
42. ROMÁNOVÁ, A. - BUJŇÁKOVÁ, M. Ochrana zdieľaných údajov pri medzinárodnej výmene informácií pri správe daní. In Zborník „*Dny práva 2015: časť V. Dohľad, dozor, kontrola ve veřejné finanční činnosti*“. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 9788021081963, s. 357-372.
43. SÁBO, J. *Daňová politika Európskej únie* (dizertačná práca). Košice: UPJŠ, 2016, 172 s.
44. Smernica Rady č. 77/799/EHS z 19. decembra 1977 o vzájomnej pomoci príslušných úradov členských štátov v oblasti priamych daní.
45. Smernica Rady č. 2011/16/EÚ z 15. februára 2011 o administratívnej spolupráci v oblasti daní a zrušení smernice 77/799/EHS.
46. Smernica Rady č. 2014/107/EÚ z 9. decembra 2014, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.
47. Smernica Rady (EÚ) 2015/2376 z 8. decembra 2015, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.
48. Smernica Rady (EÚ) 2016/881 z 25. mája 2016, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.
49. Smernica Rady (EÚ) 2016/2258 z 6. decembra 2016, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.
50. Smernica Rady (EÚ) 2018/822 z 25. mája 2018, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní.
51. Smernica Rady (EÚ) 2020/876 z 24. júna 2020, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ s cieľom riešiť naliehavú potrebu odkladu určitých lehôt na podávanie a výmenu informácií v oblasti daní v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19.
52. Smernica Rady (EÚ) č. 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní.
53. SOLÍK, J. *Súčasný stav a tendencie vývoja harmonizácie daní v EÚ*. Nadácia F. A. Hayeka, Bratislava, 2007. ISBN 978-80- 969833-0-8.
54. ŠTRKOLEC, M. Akčný plán boja proti daňovým podvodom na úrovni SR a EÚ a jeho realizácia v daňovej praxi. In Zborník Babčák, V. a kol. „*Daňové úniky a daňové*

- podvody a právne možnosti ich predchádzania (inštitútmi daňového, obchodného a trestného práva)*“. Košice: ŠafárikPress, 2018. ISBN 978-80- 8152-661-9, s.118-135.
55. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, 77/799/EHS, C 35, 14.2.1975.
 56. Uznesenie Európskeho parlamentu z 26. marca 2019 o finančnej trestnej činnosti, vyhýbaní sa daňovým povinnostiam a daňových únikoch (2018/2121(INI)).
 57. Zákon č. 442/2012 Z. z. o medzinárodnej pomoci a spolupráci pri správe daní.
 58. Zákon č. 359/2015 Z. z. o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
 59. Závery zo zasadnutia Rady ECOFIN z 1. decembra 1997 týkajúce sa daňovej politiky (Ú. v. ES C 2/01, 6.1.1998).

KONTAKT NA AUTORA

natalia.antusova@student.upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Finančnoprávne aspekty kryptoaktív

Financial and law aspects of cryptoassets

Mgr. Marko Putera¹

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-23>

Abstrakt

Cieľom tohto príspevku je analyzovať a charakterizovať jednotlivé druhy kryptoaktív, s poukazom najmä na zásadné rozdiely v spôsobe ich využitia, a následne aplikovať na tieto druhy pojmové znaky mien, peňazí a platidiel v kontexte základných zákonitostí finančného práva. Dôležitým teda bude rozlíšenie kryptoaktív podľa účelu ich používania, tzv. *use case*, pričom toto rozdelenie bude významné pri vyhodnocovaní splnenia jednotlivých pojmových znakov mien, peňazí a platidiel. Základným cieľom výskumu bude zodpovedanie otázky, ako možno kryptoaktíva právne charakterizovať podľa súčasných všeobecne platných a uznávaných pravidiel a zákonitostí finančného práva.

Kľúčové slová:

kryptoaktíva, mena, peniaze, platidlo, stablecoin, token

Abstract

The aim of this paper is to analyze and characterize the various types of cryptoassets, pointing in particular to the fundamental differences in the way they are used, and then apply to these types conceptual features of currencies, money and currency in broadest sense, in the context of basic laws of financial law. It will therefore be important to distinguish cryptoassets according to the purpose of their use, the so-called use case, and this division will be significant in evaluating the fulfillment of individual conceptual features of currencies, money and currency in broadest sense. The basic aim of the research will be the answer to the question of how the cryptoactive can be legally characterized according to the current generally valid and recognized rules and laws of financial law.

Key words:

cryptoasset, currency, money, currency in broadest sense, stablecoin, token

JEL Kód: K34

¹ Mgr. Marko Putera pôsobí ako doktorand na Katedre finančného práva, daňového práva a ekonómie na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Vo svojej vedeckej činnosti sa zameriava najmä na finančnoprávne aspekty kryptoaktív, hmotnoprávne, ako aj procesnoprávne aspekty ich zdaňovania a na procesnoprávne otázky správy daní.

ÚVOD

Od publikovania príspevku Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System prešlo už 13 rokov. Satoshi Nakamoto týmto príspevkom predstavil koncepciu elektronických peňazí, operujúcich v sieti horizontálne postavených používateľov, ktorí medzi sebou môžu realizovať online transakcie bez participácie tretej strany, najmä bez vplyvu finančných inštitúcií. Bitcoin, ako hlavný projekt predstavujúci túto myšlienku, započal éru kryptoaktív a zmenil nazeranie na fungovanie platieb, peňazí a finančného sveta. Z projektu, ktorý používalo len pár nadšencov informačných technológií sa postupom času vyvinul fenomén, ktorý používajú milióny ľudí po celom svete. Postupom času sa však nezmenil len počet používateľov, ale aj nazeranie na jeho účel. V dnešnej dobe sa na bitcoin nazerá nie len ako na platobný systém, ale aj ako na uchovávateľa hodnoty, investičný nástroj, či novú, digitálnu menu.

Bitcoin však nie je jediným zástupcom kryptoaktív a v dnešnej dobe ich už existuje viac ako 6000. S nárastom množstva jednotlivých projektov sa začal meniť aj ich charakter a účel. Konkurencia na trhu s kryptoaktívami tak prirodzene prispela k tomu, že začali vznikať rôzne druhy kryptoaktív. Jednotlivé technologické rozdiely, ale najmä charakterové rozdiely spôsobujú, že už tak zložitá interdisciplinárna oblasť je veľmi náročná na jednotné zadefinovanie. Rozsah používateľskej základne, kapitalizácia a vplyv kryptoaktív však už viac nemôžu ostať nepovšimnuté a už dlhšiu dobu sa vedú diskusie o tom, ako právne podchytiť tento fenomén.

Právna úprava v európskom prostredí bola doposiaľ veľmi nejednotná a rozdrobená. Európska únia v treťom kvartáli 2021 plánuje predstaviť svoju koncepciu regulácie kryptoaktív na celoeurópskej úrovni. Jej podkladom je aj štúdia Európskeho parlamentu², ktorá bola predstavená v roku 2020 a ktorá prezentuje nosné ciele, ktoré by mala prijatá legislatíva dosiahnuť. Jedným z hlavných cieľov tejto regulácie je zadefinovanie kryptoaktív. Jednotná definícia a charakteristika by mali vyriešiť nekonečné diskusie a nejednotné nazeranie na túto tému, čo prispeje k právnej istote a najmä k jednotnejšiemu prístupu členských štátov.

Charakterizovať, či definovať kryptoaktíva je však oveľa zložitejšie, ako sa na prvý pohľad môže javiť. V tomto príspevku sa však pokúsime poukázať na najdôležitejšie rozdiely medzi kryptoaktívami, charakterizovať ich jednotlivé druhové vlastnosti, a najmä, preskúmať finančnoprávne aspekty jednotlivých druhov.

1. KATEGORIZÁCIA KRYPTOAKTÍV

Dlhé roky bolo možné kryptoaktíva poznať najmä pod pojmom kryptomeny. Tento názov bol doslovne prevzatý z anglického *cryptocurrency*, pričom tento preklad bol častokrát označovaný ako nesprávny, respektíve nekritický. Kritika tohto označenia vychádzala najmä zo skutočnosti, že slovo *currency* nemusí v angličtine označovať len menu, ale je vnímané

² HUOBEN, R., SNYERS, A. *Crypto – assets. Key developments, regulatory, concerns and responses*. [online]. 2020. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU\(2020\)648779_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU(2020)648779_EN.pdf)

širšie, ako platidlo.³ Jednotlivé pojmové znaky však rozoberieme nižšie. Postupom času sa však začal používať vhodnejší pojem – kryptoaktíva, ktorý je odbornou verejnosťou svetovo uznávaný a ktorý zastrešuje všetky druhy kryptoaktív. Zároveň sa však možno stretnúť aj so zachovaním pojmu kryptomeny, avšak už ako podkategóriou kryptoaktív.

Podľa nášho názoru možno kryptoaktíva charakterizovať ako typ súkromného aktíva, založeného na kryptografii a DLT⁴ či obdobnej technológii, ktorá tvorí inherentnú hodnotu tohto aktíva, pričom môže predstavovať aktívum ako mena, komodita či cenný papier, alebo môže ísť o derivát komodity či cenného papiera.⁵

Pre účely tohto príspevku kryptoaktíva rozdelíme do nasledujúcich troch nosných podkategórií:

- a) Kryptomeny (nekryté kryptoaktíva s platobným účelom)
- b) Stablecoiny (kryté kryptoaktíva s platobným účelom)
- c) Ostatné tokeny/kryptoaktíva (security tokeny, utility tokeny a pod.)

Uvedená kategorizácia je účelová a prispôbená pre potreby tohto príspevku. Jednotlivé kategórie sa v niektorých miestach prekrývajú, nakoľko, ako bude nižšie uvedené, považujeme každé kryptoaktívum za token. Cieľom je však poukázať najmä na účel, tzv. use case jednotlivých kryptoaktív, čo je podľa nášho názoru dôležitým rozlišovacím prvkom.

1.1 Tokeny, utility tokeny, security tokeny

Jedným zo základných pojmov s ktorými sa stretneme vo svete kryptoaktív je token. Token môže mať rôzny význam, v programovaní ide o prvok programovacieho jazyka, v oblasti bezpečnosti môže ísť o prístupový kód, umožňujúci prihlásenie sa do siete (internetbanking a pod.).⁶ V kontexte kryptoaktív však token predstavuje zastupiteľné a obchodovateľné aktíva, respektíve nástroje, nachádzajúce sa na blockchaine. Najčastejšie sa využívajú na financovanie vývoja toho ktorého projektu (initial coin offering - ICO), no môžu slúžiť aj na platobné účely a podobne.⁷ Pre oblasť kryptoaktív je charakteristická tokenizácia, čo je metóda konvertovania práv k aktívu do krypto-tokenu, ktorý reprezentuje konvertované práva. Aktuálnym trendom v priemysle kryptoaktív je vývoj obchodných modelov, založených

³ POPOVIČ, J. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. *Bitcoin a jeho finančno-právne východiská*. in SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. - HUČKOVÁ, R. (eds.): *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020. s. 222

⁴ Distributed ledger technology – technológia distribuovanej účtovnej knihy. Ide o digitálny systém slúžiaci na zaznamenávanie transakcií aktív, pričom transakcie a ich detaily sú zaznamenané na niekoľkých miestach v rovnakom čase. Ide o decentralizovanú technológiu, ktorá naproti tradičným databázam nemá centrálnu úložisko, či správcu.

⁵ IOSCO. *Consultation Report on the Issues, Risks and Regulatory Considerations Relating to Crypto-Asset Trading Platforms*. 2019. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD627.pdf>

⁶ TechTerms. *Token*. 2009. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://techterms.com/definition/token>

⁷ FRANKEFIELD, J. *Crypto Tokens*. 2020. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/c/crypto-token.asp>

na myšlienke tokenizácie fyzických a nehmotných aktív a sprístupnenia (čiastočného) vlastníctva a bezproblémového obchodovania s tradične nelikvidnými aktívami pre spotrebiteľov a podnikateľov.⁸ Veľmi zjednodušene vnímané, ide o jednotlivé mince, tzv. coinsy toho ktorého kryptoaktíva. Podľa nášho názoru je token najširším pojmom, ktorý zahŕňa všetky druhy kryptoaktív (no zároveň môže predstavovať aj inú digitálnu jednotku, nesúvisiacu s kryptoaktívami). V závislosti na účele jednotlivých tokenov možno identifikovať niekoľko základných druhov.

Platobný, výmenný, respektíve menový token, je prvá kategória tokenov, ktoré majú najmä platobný účel. Spravidla nezahŕňajú práva, ako nižšie uvedené tokeny, ale slúžia ako prostriedok platby, zmeny, prípadne ako uchovávateľ hodnoty. Medzi platobné tokeny možno zaradiť bitcoin, či Litecoinin.

Utility token, voľne preložené úžitkový token, je token, ktorý umožňuje držiteľovi prístup ku konkrétnej aplikácii, produktu, alebo službe, obvykle poskytovanej prostredníctvom novo vyvinutej infraštruktúry na blockchaine. Spravidla nie sú akceptované ako platobné prostriedky za iné výrobky, či služby. Ako príklad možno uviesť projekt Filecoin, ktorý poskytuje decentralizované úložisko súborov. Rovnomenný token Filecoin (FIL) slúži ako platidlo za využitie služieb na tejto platforme.⁹ Podobne ako security token, slúži zároveň aj na financovanie projektu, avšak jeho hlavným účelom nie je generovanie budúcich peňažných pre investorov, ale na prístup k produktu, respektíve službe, pričom zároveň vytvorí užívateľskú základňu.¹⁰ Utility tokeny boli častokrát využité ako predpredaj určitej služby, pričom po úspešnom marketingu a vyzbieraní peňazí na vývoj sa vývojári stratili, projekt sa stal bezcenným a užívatelia prišli o peniaze.

Security token, nazývaný aj investičný token, je de facto digitálnou formou tradičných cenných papierov (akcie, dlhopisy, atď.), respektíve investičných nástrojov. Je výsledkom tokenizácie cenných papierov, pričom tieto sú zaregistrované na blockchaine vo forme tokenu. Zároveň ich možno označiť aj ako určitú odpoveď na utility tokeny, ktoré predstavovali len príslub fungovania určitej služby, ktorá v budúcnosti mala byť vytvorená. Security tokeny spravidla poskytujú držiteľom určité práva, najčastejšie podobné dividendám.¹¹ Vlastník tokenu má napríklad právo na vyplatenie týždennej provízie v určitom kryptoaktíve. Security tokeny sa taktiež využívajú najmä na financovanie projektov, ich účelom je však zhodnotenie investície.

⁸ BURILOV, V. *Regulation of Crypto Tokens and Initial Coin Offerings in the EU*. 2019. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: https://brill.com/view/journals/ejcl/6/2/article-p146_146.xml#FN000002

⁹ *Explore the Filecoin vision*. 2021. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://filecoin.io>

¹⁰ HUOBEN, R., SNYERS, A. *Crypto – assets. Key developments, regulatory, concerns and responses*. [online]. 2020. Str. 20. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU\(2020\)648779_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU(2020)648779_EN.pdf)

¹¹ EUROPEAN BANKING AUTHORITY. *Report with advice for the European Commission on crypto-assets*. [online]. 2019. Str. 7. Dostupné na: <https://www.eba.europa.eu/eba-reports-on-crypto-assets>

1.2 Kryptomeny

Kryptomeny sú druhom kryptoaktív, ktorý bol navrhnutý ako peer-to-peer alternatíva meny, čiže zákonom ustanoveného platidla. Kryptomeny majú slúžiť najmä na platobné účely, čiže majú slúžiť ako univerzálny prostriedok výmeny, účtovná jednotka, či uchovávateľ hodnoty. Hlavným predstaviteľom kryptomien je samotný bitcoin, ale aj Litecoin, Monero a iné.

Bitcoin vznikol v roku 2008 ako reakcia na finančnú krízu. Hlavným pilierom je decentralizácia, ktorá je odpoveďou na nezodpovedné konanie finančných inštitúcií a regulátorov. Bitcoin je navrhnutý tak, aby nikto, ani autor alebo iní jednotlivci, skupiny či vlády, nemohli menu akokoľvek ovplyvňovať, ničiť, falšovať, zabavovať účty, kontrolovať peňažné toky alebo spôsobovať infláciu. V sieti neexistuje žiadny centrálny bod, ani nikto, kto by mohol o sieti rozhodovať.¹² Bitcoin je deflačný, jeho množstvo je vopred známe a stanovené matematickými zákonmi. Približne v roku 2140 by mal prebehnúť posledný halving¹³, čo znamená, že by malo byť vytážených konečných 21 miliónov bitcoinov. Bitcoin je deliteľný, 1 bitcoin sa skladá zo 100 000 000 jednotiek satoshi. Hlavným účelom bitcoinu je uchovanie hodnoty a zároveň plnenie funkcie platobného prostriedku, hoc nemožno opomenúť skutočnosť, že sa v mnohých prípadoch kupuje aj ako špekulatívny investičný nástroj.

Užívateľská základňa bitcoinu výrazne vzrástla, čo spôsobuje vysoké transakčné poplatky. Z uvedeného dôvodu sa vyvíja tzv. lightning network, ktorá majú zabezpečiť okamžité a lacné transakcie po celom svete. Takéto platobné systémy už v dnešnej dobe existujú a fungujú, nie sú však pripravené na masové využitie, k čomu je potrebný ďalší vývoj. Navzdory tomu je už bitcoin v dnešnej dobe veľmi rozšírený. Je možné ho obchodovať v bitcoinových bankomatoch, nakupovať u poskytovateľov platobných služieb, platiť v čoraz viac obchodoch, obchodné spoločnosti si ho pridávajú do svojho obchodného majetku, ba dokonca, našiel sa prvý štát, ktorý ho uznal ako oficiálnu menu. Salvádorský kongres schválil „bitcoinový zákon“, ktorým sa z bitcoinu stala oficiálna mena, ktorou dokonca bude možné platiť dane.¹⁴

Napriek uvedeným skutočnostiam je pre bitcoin (ako aj ostatné kryptoaktíva) charakteristická výrazná volatilita. Trh, hoc masívne rozšírený, zatiaľ nedosiahol takých rozmerov, aby bol imúnny voči výrazným výkyvom. Uvedenému neprispievajú ani špekulatívne obchody a rôzne investičné nástroje na burzách s kryptoaktívami (pákové obchody atď.). Predmetná volatilita momentálne predstavuje pravdepodobne najvýraznejšie

¹² *Bitcoin kurz, aktuálny graf a vývoj ceny v BTC/USD/EUR.* [online]. 2020. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: <http://www.forexsrovnac.cz/sk/bitcoin>

¹³ Po každých 21 000 vytážených blokoch (cca každé 4 roky) sa odmena za vytážený blok zníži na polovicu. Tento proces sa nazýva bitcoin halving a bude sa opakovať približne do roku 2140, kedy sa udeje posledné uskutočniteľné delenie a kedy bude vytážená posledná jednotka satoshi.

¹⁴ TASR. *Prvá krajina uznala bitcoin ako oficiálne platidlo. Možno ním zaplatiť aj dane.* [online]. 2021. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: <https://finweb.hnonline.sk/financie-a-burzy/2952269-prva-krajina-na-svete-uznala-bitcoin-ako-oficialne-platidlo-mozu-nim-zaplatit-aj-dane>

negatívum, spomaľujúce celospoločenskú adopciu kryptoaktív. Zastávame však názor, že s rastúcou adopciou kryptoaktív sa trh stane stabilnejší a odolnejší voči výraznejším výkyvom, hoc úplné odstránenie volatility pravdepodobne nebude možné.

1.3 Stablecoiny

Vo svete kryptoaktív, ktorý je charakteristický decentralizáciou a volatilitou, sa objavil určitý oxymoron. Kryptoaktíva vo svojej základnej filozofii odmietajú centralizované a inflačné fiat meny, no aj najortodoxnejším členom kryptokomunity je jasné, že zmena platobných systémov takéhoto rozmeru nie je uskutočniteľná bez určitej miery stability, ktorá napomôže (teoretickej) postupnej adaptácii. Na zabezpečenie tejto stability vznikli tzv. stablecoiny (z anglického stable – stabilný).

Hoc neexistuje ustálená definícia stablecoinu, vo väčšine z nich sú len drobné rozdiely. Za dostatočnú považujeme definíciu Českej Národnej Banky: „*Stablecoin je digitálny token, slúžiaci ako digitálne platidlo so stabilnou hodnotou v konvenčnom menovom vyjadrení, spravidla vďaka buďto priamemu naviazaniu na jedno či niekoľko konvenčných aktív, alebo vďaka krytiu takýmito aktívami.*“¹⁵

Stablecoin teda možno charakterizovať ako určitý druh kryptoaktíva, respektíve tokenu, ktorého cena je naviazaná na určitú referenčnú hodnotu. Najčastejším referenčným aktívom bývajú fiat meny, pričom jeho cieľom je eliminovať vysokú cenovú volatilitu vo svete kryptoaktív. Cena stablecoinu by nemala byť o nič volatilnejšia, ako podkladové aktívum, respektíve kôš takýchto aktív. Podkladovým aktívom môže byť fiat mena (americký dolár, euro atď.), komodita (zlato) a iné (napr. iné kryptoaktívum). Medzi najznámejšie stablecoiny patrí napríklad USD Tether (USDT), USD Coin (USDC), Binance USD (BUSD), Dai (DAI), Digix Gold Token (DGX) a ďalšie.

Stablecoiny plnia svoju úlohu najmä pre obchodníkov na trhu s kryptoaktívami, tzv. traderov, ale aj pre bežných užívateľov. Stablecoiny umožňujú používateľovi investovať do kryptoaktív a kedykoľvek zinkasovať svoje zisky, no zároveň nevystúpiť z ekosystému kryptoaktív. Úlohou stablecoinov teda nie je nahradiť „klasické“ kryptomeny, ale doplniť ekosystém kryptoaktív o zložku, ktorá napomôže najmä začínajúcim užívateľom s prechodom na tento nový druh platobného systému. Zároveň je dôležité podotknúť, že nie v každej zmenárni, respektíve burze kryptoaktív je možné obchodovať kryptoaktíva v páre s fiat menami, no takmer všade je možné obchodovať kryptoaktíva v páre s niektorým stablecoinom.

Na tomto mieste je ešte potrebné spomenúť dve iniciatívy, ktoré sme nezaradili pod samostatnú kategóriu, z dôvodu súvisu a podobnosťami so stablecoinami, no napriek tomu sú tak významné, že je potrebné ich spomenúť a odlišiť. Ide o digitálne meny centrálnych bánk a projekt Libra (neskôr Diem).

¹⁵ DERVIS, A. *Stablecoins – brána medzi svetom kryptoaktív a konvenčných aktív?* [online]. 2020. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Stablecoins-brana-mezi-svetem-kryptoaktiv-a-konvencnich-aktiv/

Úspech kryptoaktív štáty veľmi nepodporovali, práve naopak, centrálné banky vydávali stanoviská, v ktorých označovali kryptoaktíva za vysoko rizikový investičný nástroj a neodporúčali, respektíve varovali ľudí pred investíciami do tejto oblasti. Na druhej strane však technológia, ktorá za kryptoaktívami stojí, neostala nepovšimnutá a jednotlivé štáty začali skúmať, akým spôsobom by blockchain mohli využiť a inovovať svoje zabeňnuté systémy.

Nie je žiadnou novinkou, že platby v hotovosti sa postupne vytrácajú. Úplná digitalizácia platieb vyhovuje aj centrálnym bankám, nakoľko by sa tak do značnej miery zjednodušil boj proti praniu špinavých peňazí a zvýšila sa kontrola nad finančnými tokmi. Blockchain, ako účtovná kniha s nezmeniteľnou históriou a zároveň s vysokou mierou transparentnosti, sa javí ako teoreticky vhodný kandidát na riešenie tohto problému. Z uvedených dôvodov začali vznikať CBDC (central bank digital currency), teda forma „kryptoaktíva“ vydaného centrálnou bankou, ktorá by mala predstavovať bezpečnú, efektívnu a dostupnú alternatívu, respektíve náhradu fiat meny, čo by mohlo znamenať významný moment vo vývoji peňazí. Ide teda o akýsi hybrid, nakoľko by malo ísť o menu v digitálnej forme, emitovanú len príslušnou centrálnou bankou, pričom táto mena bude technologicky zastrešená technológiou blockchain. Je však otázkou, akým spôsobom bude takýto projekt technicky spracovaný, najmä aký spôsob overovania transakcii bude v konečnom dôsledku zvolený (tzv. aký proof), nakoľko nejde o súkromné, ani decentralizované riešenie.

Medzi výhody CBDC by malo patriť najmä zvýšenie transparentnosti a spätnej sledovateľnosti transakcií, čo môže uľahčiť a skvalitniť dohľad centrálny banky, potenciál na zníženie transakčných nákladov, zefektívnenie daňovej správy, uľahčenie vzniku nových služieb, procesov a podnikateľských modelov založených na kryptoaktívach, technologická efektívnosť, zvýšenie bezpečnosti, dostupnosti a spoľahlivosti platobného systému, zefektívnenie boja proti praniu špinavých peňazí a mnoho ďalších.¹⁶

Na vlastnej CBDC už pracujú napríklad Švédsko (e-krona), Izrael (e-shekel), Kanada, Veľká Británia a ďalší. Možno najskloňovanejším projektom je čínsky digitálny jüan, ktorý vzhľadom na tamojší režim vzbudzuje množstvo otázok, nakoľko úplná kontrola vlády nad finančnými prostriedkami vyvoláva obavu, že nepohodlní občania môžu byť takýmto spôsobom jednoduchšie perzekvovaní.

Na druhej strane barikády začal vznikať súkromný projekt Libra, za ktorým stojí spoločnosť Facebook. Malo ísť o globálne kryptoaktívum, stablecoin, ktoré má byť plne kryté rezervou reálnych aktív, zložených z koša bankových vkladov či štátnych dlhopisov, v menách stabilných a renomovaných centrálnych bánk, ako napríklad dolár, euro, jen a libra. Cieľom projektu je vytvoriť lacný a jednoduchý finančný systém, fungujúci na technológii blockchain, určený pre všetkých na svete.¹⁷ Tento projekt sa v zásade veľmi nelíši od ostatných

¹⁶ Štúdia možnosti a potenciálu technológie „blockchain“ pri zlepšovaní eGovernment riešení. [online]. 2019. 111s. [cit. 20. 7. 2021] str. 86. Dostupné na: https://www.vicemier.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/UPPVII-blockchain-studia-v2_3-20190318.pdf

¹⁷ SLÁDEK, P. *Příčiny a meze regulace kryptoměn v EU a USA*. Bakalárska práca. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2020. 63 s. str. 49.

stablecoinov, avšak jeho potenciálny celosvetový vplyv spôsobil veľké obavy regulačných inštitúcií. Na rozdiel od iných stablecoinov, Libra sa už od svojho predstavenia stala diskutovanou témou, čo v konečnom dôsledku spôsobilo výrazné komplikácie pri jej realizácii.

Za účelom uskutočnenia tohto projektu vznikla Libra Association, ktorej členom bolo 28 svetových spoločností, ako napríklad Facebook, PayPal, Visa či Uber. Vznik globálneho stablecoinu s podporou spoločností s tak silným dosahom však vyvolal celosvetové obavy na strane politikov. Projekt bol označený ako potenciálne katastrofické nebezpečenstvo pre súčasný svetový finančný systém, ktoré môže spôsobiť svetovú finančnú destabilizáciu. Dôvodom boli najmä obavy z prípadnej obľúbenosti Libry, nakoľko by ľudia mohli dospieť k názoru, že je lepším uchovávateľom hodnoty ako domáca mena, alebo z nedostatku likvidných aktív, nakoľko ich použitie na krytie Libry by mohlo spôsobiť nízku likviditu na svetovom trhu.¹⁸

Politický nátlak na tento projekt spôsobil odstúpenie viacerých členov z Libra Association a zakladatelia projektu boli nútení prehodnotiť jeho fungovanie. Momentálne sa projekt premenoval na Diem¹⁹, pričom vývojári deklarujú vôľu vyjsť v ústrety politickým a regulačným požiadavkám. Až po určitom čase bude možné zhodnotiť, či je vôbec možné vybudovať takýto finančný systém a zároveň spĺňať prísne regulačné požiadavky. Napriek tomu, že Libra, respektíve Diem, sa od ostatných stablecoinov veľmi nelíšia, regulačné inštitúcie reagujú evidentne rozdielne, najmä kvôli potenciálnemu vplyvu v dôsledku globálnej obľúbenosti Facebooku, preto sme považovali za dôležité venovať tomuto projektu osobitnú pozornosť.

2. FINANČNOPRÁVNE ASPEKTY KRYPTOAKTÍV

Po stručnej obsahovej charakteristike jednotlivých druhov kryptoaktív sa ich pokúsime charakterizovať aj právne. Ako už bolo vyššie uvedené, kryptoaktíva boli, respektíve sú širokou verejnosťou vnímané ako určitá digitálna mena, respektíve druh digitálnych peňazí, čo evokujú aj grafické vyobrazenia jednotlivých kryptoaktív (bitcoin ako zlatá minca a pod.). Aby však bolo možné hovoriť o peniazoch či mene, je potrebné pomenovať základné pojmové znaky týchto kategórií a aplikovať ich na jednotlivé druhy kryptoaktív.

2.1 Meny, peniaze a platidlá

Napriek obsahovej príbuznosti, menu a peniaze nemožno stotožňovať, no možno zjednodušene skonštatovať, že každá mena je peniazmi, no nie každé peniaze sú menou. Mena je regulovaná legislatívou menového práva, pričom menové právo možno považovať za súčasť finančného práva. Menové právo sa venuje najmä skúmaniu, realizácii a kontrole právnych vzťahov, ktoré súvisia s ustanovením a určením náležitostí sústavy peňazí, ktoré obiehajú v určitom štáte a používajú sa ako zákonom stanovené platidlo pri plnení záväzkov z právnych

¹⁸ SLÁDEK, P. *Příčiny a meze regulace kryptoměn v EU a USA*. Bakalárska práca. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2020. 63 s. str. 49.

¹⁹ *Diem*. [online]. 2021. [cit. 20. 7. 2021] Dostupné na: <https://www.diem.com/>

vzťahov.²⁰ Z uvedeného vyplýva, že mena je konkrétna sústava peňazí zavedená v určitom štáte a systematicky upravená právnym poriadkom tohto štátu.²¹ To znamená, že mena je právnou kategóriou a na to, aby mohla byť určitá sústava peňazí označovaná ako mena, musí byť ako platidlo stanovená zákonom a musí byť ako platidlo používaná pri plnení záväzkov z právnych vzťahov.

Peniaze predstavujú ekonomickú kategóriu, ktorých podstata a elementárne funkcie spočívajú v tom, že sú univerzálnym meradlom ostatných hodnôt, predstavujú všeobecný, generálne akceptovaný prostriedok výmeny, univerzálny platobný prostriedok na úhradu záväzkov a sú nositeľom a uchovávateľom hodnôt (čo platilo skôr pre minulosť, kedy boli razené z drahých kovov).²²

Napokon je potrebné uviesť, že ešte širší pojmom, obsahujúcim aj peniaze, je platidlo. Platidlo je rovnako ekonomickou kategóriou a môže ním byť v podstate čokoľvek na čom sa zmluvné strany dohodnú, pretože môže ísť aj o statok, ktorý nie je vo všeobecnosti ponímaný ako prostriedok výmeny, no medzi určitým okruhom osôb môže predstavovať podstatu platidla na realizáciu kontraktuálneho vzťahu.

2.2 Aplikácia pojmových znakov peňazí a mien na kryptoaktíva

Pre účely aplikácie pojmových znakov peňazí a mien na kryptoaktíva budeme vychádzať z účelovej kategorizácie kryptoaktív na kryptomeny, stablecoiny a ostatné kryptoaktíva, ktorá bola uvedená v prvej kapitole.

Ako už bolo vyššie uvedené, široká spoločnosť pozná kryptoaktíva najmä pod nekriticky prebratým a zaužívaným pojmom kryptomeny. Na to, aby mohlo byť určité platidlo považované za menu je potrebné splniť prísne kritériá. Donedávna by nebolo príliš zložité objektívne zhodnotiť, že zatiaľ žiadne kryptoaktívum nemožno označiť ako menu, nakoľko neexistoval štát, ktorý by systematicky upravoval akékoľvek kryptoaktívum ako sústavu peňazí uznanú na svojom území ako zákonné platidlo. Situáciu však do určitej miery zmenil Salvádor. Implementácia do reálneho života bude zaiste zložitá, právny podklad však existuje a bude veľmi zaujímavé sledovať vývoj a dopady tohto kroku v najbližších rokoch.

Napriek tomu, že Salvádor uzákonil bitcoin ako oficiálnu menu, tento prípad je ojedinelý nie len z hľadiska štátov (nakoľko sa jedná o prvý štát prijímajúci kryptoaktívum), ale aj z hľadiska kryptoaktív (žiadne iné kryptoaktívum nie je prijaté štátom). Myslíme si, že podľa doterajšieho vývoja ani neexistujú indície, že by sa v najbližších rokoch iné (súkromné) kryptoaktívum mohlo stať štátom akceptovaným platidlom. Najväčší potenciál má, prirodzene,

²⁰ POPOVIČ, J. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. *Bitcoin a jeho finančno-právne východiská*. in SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. - HUČKOVÁ, R. (eds.): *Právo, obchod, ekonomika*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020. s. 219

²¹ BABČÁK, V. a kolektív. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2012. 832 s., str. 534

²² BABČÁK, V. a kolektív. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2012. 832 s., str. 533

bitcoin, avšak za uváženie stojí aj to, či stablecoiny, ktoré kopírujú hodnotu tej ktorej meny, nie sú de facto takouto menou v digitálnej podobe. Za predpokladu, že by sa stablecoiny dokázali prispôbiť požiadavkám menového práva a istej forme dozoru regulačných inštitúcií, mohli by sa stať akýmsi hybridom stablecoinu a CBDC (podobne ako v prípade projektu Diem), pričom takýto druh kryptoaktív by zrejme mohol naplňať pojmové znaky meny.

O niečo zložitejšia je aplikácia pojmových znakov peňazí. Ako sme uviedli vyššie, peniaze musia byť univerzálnym meradlom hodnôt, čo znamená, že peniazmi možno jednoducho oceniť iné statky. Hoc je hodnota bitcoinu v čase písania tohto príspevku relatívne vysoká (cca 33 000 eur), jeho základnou jednotkou je 1 satoshi. V dlhodobom horizonte bitcoinová komunita počíta s tým, že ľudia nebudú počítať ceny v bitcoine, ale v satoshi, nakoľko by jeho hodnota mohla byť porovnateľná s dnešnými eurocentami. Napriek tomu, že stabilita hodnoty bitcoinu, ako aj iných úspešných kryptomien bude pravdepodobne stabilnejšia, ich vysoká volatilita spôsobuje veľké ťažkosti so splnením tejto podmienky. Oceniť ostatné statky je, prirodzene, možné v každý moment, no takéto ponímanie by bolo príliš formálne a míňalo by sa zmyslu tejto podmienky. V určitom období môže byť hodnota kryptomien relatívne stabilná, no v inom období sa môže zmeniť v tisícoch eur v priebehu pár hodín. Vzhľadom na to, že bitcoin do veľkej miery ovplyvňuje de facto takmer všetky kryptoaktíva, uvedená volatilita nie je nedostatkom len kategórie kryptomien, ale rovnaký problém vidíme aj v kategórii ostatných kryptoaktív. Funkciu univerzálneho meradla hodnôt podľa nášho názoru kryptomeny a ostatné kryptoaktíva spĺňajú len formálne, respektíve len čiastočne.²³ O niečo odlišnejšiu situáciu možno vnímať v prípade kategórie stablecoinov. Keďže stablecoiny kopírujú hodnotu podkladových aktív, väčšinou fiat mien, nie je zložité oceniť nimi ostatné statky, nakoľko ide o rovnakú situáciu, ako keby tieto statky oceňujeme fiat menami. Keďže stablecoiny odstraňujú najväčší nedostatok kryptoaktív – vysokú volatilitu, možno teda jednoducho skonštatovať, že stablecoiny spĺňajú túto podmienku a sú univerzálnym meradlom hodnôt.

Druhým znakom peňazí je, že sú všeobecne akceptovaným prostriedkom výmeny a zároveň univerzálnym platobným prostriedkom na úhradu záväzkov. V tomto prípade je opäť vecou pohľadu, kde je hranica, po dosiahnutí ktorej už možno hovoriť o všeobecnej akceptácii. Podľa nášho názoru toto kritérium nie je potrebné vykladať reštriktívne, ale naopak extenzívne. Pre porovnanie uvádzame príklad s namíbijským dolárom (NAD). Táto mena je používaná len v Namíbii, pričom 1 NAD sa rovná približne 0,056 eur. Namíbia má približne 2,5 milióna obyvateľov, čo znamená, že namíbijský dolár používa zhruba rovnaký počet ľudí.²⁴ Oproti tomu bitcoin používajú ľudia po celom svete, podľa skromnejších odhadov bitcoin vlastní približne 70 miliónov užívateľov (podľa odvážnejších až 172 miliónov užívateľov)

²³ ŠTRKOLEC, M., HRABČÁK, L. *Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends*. In *Financial Law Review*, 2021, Issue 21 (1), str. 68-79, s. 68, [online]. 2021. [cit. 20. 7. 2021] Dostupné na: <https://www.ejournals.eu/FLR/2021/Issue-1/art/18636/>

²⁴ *Namíbia – základné informácie*. [online]. 2021. [cit. 27. 7. 2021] Dostupné na: <https://dovolenka.sme.sk/i/namibia#zakladne-informacie>

a každodenne sa bitcoin zobchoduje v hodnote viac ako 23 000 000 000 eur.²⁵ Ako podporný argument uvádzame taktiež hyperinflačný venezuelský bolívar (VEB), ktorého inflácia vzrástla v desiatkach tisíc percentuálnych bodov a oproti ktorému sa aj volatilita bitcoinu zdá byť až komická. S ohľadom na uvedené je podľa nášho názoru bitcoin v dnešných rozmeroch nesporne všeobecne akceptovaným prostriedkom výmeny. Na druhej strane si nedovolíme tvrdiť, že úplne spĺňa kritérium univerzálneho platobného prostriedku na úhradu záväzkov. Za bitcoin je už v dnešných dňoch možné kúpiť takmer čokoľvek na mnohých miestach po celom svete, no stále nie je možné tvrdiť, že platba bitcoinom je bežná. Za dostatočný by bolo možné považovať stav, ak by bolo možné bitcoinom platiť pri bežnom nákupe potravín, či trebárs uhrádzať dane, správne a súdne poplatky, alebo aspoň uzatvárať bežné zmluvy (kúpna, zmluva o dielo atď.) v plnení v bitcoine. Pre úplnosť uvádzame, že burzy s kryptoaktívami ponúkajú platobné karty, ktoré môžu byť nabité kryptoaktívami. Týmito kartami možno následne platiť kdekoľvek, no nejde o platbu kryptoaktívami v pravom slova zmysle, nakoľko platba prebieha tak, že v momente platby sa kryptoaktívum predá za potrebnú hodnotu fiat meny a následne je platba zrealizovaná vo fiat mene. Nakoľko druhý pojmový znak v úplne nespĺňa ani bitcoin, nie je zatiaľ možné hovoriť ani o splnení ostatných kryptoaktív patriacich do kategórie kryptomien, ani do kategórií stablecoinov a ostatných kryptoaktív.

Napokon, posledným pojmovým znakom je schopnosť byť uchovávateľom hodnoty. Zastávame názor, že bitcoin je schopným uchovávateľom hodnoty aj napriek vysokej volatilitě, hoc na prvý pohľad ide o zjavný paradox. Pri skúmaní tohto znaku je potrebné na bitcoin nazerať z dlhodobého hľadiska, čo je podľa názoru kľúčové, nakoľko aj samotné uchovanie hodnoty je už vo svojej podstate dlhodobým procesom. Až čas ukáže, či sa tomu ktorému aktívu podarí uchovať hodnotu. Bitcoin je deflačný, jeho množstvo je vopred známe (21 000 000 bitcoinov). Protokol na ktorom bitcoin funguje dokázal odolať mnohým výrazným kybernetickým útokom a jeho bezpečnosť a spoľahlivosť je v komunite používateľov kryptoaktív nesporná. Bitcoin ako projekt jednoducho funguje a bez ohľadu na dianie vo svete sa približne každých 10 minút vytvári nový blok transakcii, vďaka čomu vznikla fráza „bitcoin doesn't care“. Funkčnosť bitcoinu je rozhodujúca v porovnaní s ostatnými kryptoaktívami, ktoré sú určitými reprezentantmi technologických spoločností. Hodnota takýchto kryptoaktív je závislá od úspechu technologického projektu ktorý reprezentujú, čo znamená, že až čas ukáže, ktoré projekty nájdu svoje uplatnenie a používateľskú základňu. Z uvedeného dôvodu nemožno tvrdiť, že by takéto kryptoaktíva boli uchovávateľom hodnoty. Myslíme si, že dostatočným uchovávateľom hodnoty je z dlhodobého hľadiska zatiaľ len bitcoin, čo však neznamená, že o niekoľko rokov takúto reputáciu nadobudnú aj iné kryptoaktíva. Dostatočným uchovávateľom hodnoty sú podľa nášho názoru aj stablecoiny, nakoľko ich hodnota je naviazaná na podkladové aktíva z „tradičného sveta“. Keďže nie je dôvod domnievať sa, že by americký dolár, euro či zlato z nejakého dôvodu o svoju hodnotu prišli, relatívna stabilita týchto aktív zabezpečuje rovnakú stabilitu aj pre stablecoiny.

²⁵ *Bitcoin*. [online]. 2021. [cit. 27. 7. 2021] Dostupné na <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>

Na základe uvedeného možno skonštatovať, že jednotlivé kategórie kryptoaktív (ne)spĺňajú pojmové znaky peňazí v rôznej miere. Ani jedna kategória však nedokázala naplniť všetky pojmové znaky peňazí. Najbližšie k naplneniu týchto znakov bol hlavný predstaviteľ kryptomien bitcoin a stablecoiny, pričom zastávame názor, že je možné sa domnievať, že pri širšej adopcii v nasledujúcich rokoch tieto znaky naplnia. Uvedenému zaiste pomôže aj regulácia na úrovni EÚ, ktorá vnesie do prostredia kryptoaktív viac právnej istoty.

Vďaka širokému obsahovému vymedzeniu platidiel zastávame názor, že ako platidlo možno označiť všetky druhy kryptoaktív. Platby na rôznych platformách v ekosystéme kryptoaktív sú úplne bežné, rovnako ako peer-to-peer platby za rôzny tovar, či služby. Kontrakty častokrát prebiehajú inzerátovou formou, kedy záujemca v inzeráte vyhlási, že má záujem kúpiť určitý statok za vybrané kryptoaktívum a následne je kontaktovaný druhou stranou, ktorá je takúto ponuku ochotná prijať. Na základe uvedeného sme presvedčení, že hoc kryptoaktíva (všetky kategórie) nie sú vo všeobecnosti ponímané ako prostriedok výmeny, medzi určitým okruhom osôb však predstavujú podstatu platidla na realizáciu kontraktuálnych vzťahov a preto ich možno považovať za druh platidla (obeživa).

Na základe vyššie uvedených skutočností sme dospeli k názoru, že kryptoaktíva v zásade nenapĺňajú pojmové znaky meny, ani peňazí, no možno ich považovať za určitý druh platidla. Zároveň však možno skonštatovať, že kryptoaktíva sú vo veľkej miere (najmä zo špekulatívnych dôvodov) využívané ako forma neregulovaného investičného nástroja.²⁶ Rozdielny *use case* kryptoaktív bude preto pravdepodobne rozhodujúcim kritériom pri kategorizovaní kryptoaktív v rámci právnej regulácie EÚ.

ZÁVER

V tomto príspevku sme sa zamerali na analýzu vybraných znakov kryptoaktív, ktoré pravdepodobne budú základnými kritériami pri definovaní kryptoaktív v pripravovanom právnom rámci na úrovni EÚ.

Celosvetový rozmach tohto fenoménu spôsobil, že sa postupne začal meniť charakter jednotlivých kryptoaktív (z dôvodu technologického pokroku, používateľských preferencií, atď.), čo medzi kryptoaktívami spôsobilo výrazné „povahové“ rozdiely. Jednotlivé druhy sa začali od seba natoľko líšiť, že napriek potrebe všeobecnej definície kryptoaktív sa začala objavovať aj potreba podrobnejšieho rozdelenia. Z uvedených dôvodov sme v prvej kapitole účelovo kategorizovali kryptoaktíva do troch kategórií, pričom rozhodujúcim kritériom bol účel ich použitia (*use case*). Na základe tohto rozdelenia sme popísali charakteristické znaky jednotlivých kategórií a zdôvodnili ich zaradenie do tej ktorej skupiny kryptoaktív.

²⁶ ŠTRKOLEC, M., HRABČÁK, L. *Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends*. In *Financial Law Review*, 2021, Issue 21 (1), str. 68-79, s. 67, [online]. 2021. [cit. 20. 7. 2021] Dostupné na: <https://www.ejournals.eu/FLR/2021/Issue-1/art/18636/>

V druhej kapitole sme popísali základné pojmové znaky mien, peňazí a platidiel v kontexte základných zákonitostí finančného práva. Tieto sme následne aplikovali na jednotlivé druhy kryptoaktív, pričom sme zistili, že každý druh (ne)napĺňa predmetné znaky v rôznej miere a naplnenie týchto znakov tou ktorou kategóriou je potrebné skúmať ad hoc.

Základným cieľom tohto príspevku bolo zodpovedanie otázky, ako možno kryptoaktíva právne charakterizovať podľa súčasných všeobecne platných a uznávaných pravidiel a zákonitostí finančného práva. Na základe preskúmaných skutočností sme dospeli k záveru, že kryptoaktíva v zásade (zatiaľ) nemožno považovať za meny ani peniaze, no zaiste ich možno charakterizovať ako určitý druh digitálnych platidiel. Zároveň sú kryptoaktíva nepochybne využívané ako istý druh neregulovaného investičného nástroja. Uvedený stav sa však dynamicky mení, čoho dôkazom je aj uzákonenie bitcoinu ako oficiálnej meny Salvádoru. Pripravovaná právna regulácia na úrovni EÚ, ale aj dopady uvedeného kroku v Salvádore, môžu byť dôležitými faktormi v ďalšom vývoji ekosystému kryptoaktív.

Aktuálny finančnoprávny rámec EÚ nie je prispôbený pre kryptoaktíva, ktoré sú moderným fenoménom. Na základe štúdie Európskeho parlamentu je možné predpokladať, že nová legislatíva kryptoaktív sa bude, okrem iného, zameriavať na definovanie kryptoaktív tak, aby definícia obsahla všetky druhy tokenov, pričom pravdepodobne budú aj tieto rozdelené do niekoľkých kategórií. Podľa nášho názoru však takáto kategorizácia v praxi nebude vôbec jednoducho uplatniteľná, a v prípade uplatňovania rôznych regulačných opatrení pre jednotlivé kategórie je možné očakávať sporné prípady, v ktorých argumentačné schopnosti vývojárov budú zohrávať veľmi významnú úlohu.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. a kolektív. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2012. 832 s., str. 533, 534
2. *Bitcoin*. 2021. ONLINE (cit. 27. 7. 2021) Dostupné na: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>
3. *Bitcoin kurz, aktuálny graf a vývoj ceny v BTC/USD/EUR*. [online]. 2020. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: <http://www.forexsrovnac.cz/sk/bitcoin>
4. BURILOV, V. *Regulation of Crypto Tokens and Initial Coin Offerings in the EU*. 2019. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: https://brill.com/view/journals/ejcl/6/2/article-p146_146.xml#FN000002
5. DERVIS, A. *Stablecoins – brána medzi svetom kryptoaktív a konvenčných aktiv?* [online]. 2020. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/cnblog/Stablecoins-brana-mezi-svetem-kryptoaktiv-a-konvencnich-aktiv/
6. *Diem*. [online]. 2021. [cit. 20. 7. 2021] Dostupné na: <https://www.diem.com/>
7. *Explore the Filecoin vision*. 2021. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://filecoin.io>

8. EUROPEAN BANKING AUTHORITY. *Report with advice for the European Commission on crypto-assets*. [online]. 2019. Str. 7. Dostupné na: <https://www.eba.europa.eu/eba-reports-on-crypto-assets>
9. FRANKEFIELD, J. *Crypto Tokens*. 2020. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://www.investopedia.com/terms/c/crypto-token.asp>
10. HUOBEN, R., SNYERS, A. *Crypto – assets. Key developments, regulatory, concerns and responses*. [online]. 2020. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU\(2020\)648779_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/648779/IPOL_STU(2020)648779_EN.pdf)
11. IOSCO. *Consultation Report on the Issues, Risks and Regulatory Considerations Relating to Crypto-Asset Trading Platforms*. 2019. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD627.pdf>
12. *Namibia – základné informácie*. [online]. 2021. [cit. 27. 7. 2021] Dostupné na: <https://dovolenka.sme.sk/i/namibia#zakladne-informacie>
13. POPOVIČ, J. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. *Bitcoin a jeho finančno-právne východiská*. in SUCHOŽA, J. - HUSÁR, J. - HUČKOVÁ, R. (eds.): *Právo, obchod, ekonomika*. ISSN: 2453-921 X. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2020. s. 217-228
14. SLÁDEK, P. *Příčiny a meze regulace kryptoměn v EU a USA*. Bakalárska práca. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2020. 63 s. str. 49.
15. ŠTRKOLEC, M., HRABČÁK, L. *Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends*. In *Financial Law Review*, 2021, Issue 21 (1), str. 68-79, s. 67-68, [online]. 2021. [cit. 27. 7. 2021] Dostupné na: <https://www.ejournals.eu/FLR/2021/Issue-1/art/18636/>
16. *Štúdiá možností a potenciálu technológie „blockchain“ pri zlepšovaní eGovernment riešení*. [online]. 2019. 111 s. [cit. 20. 5. 2021] str. 14. Dostupné na: https://www.vicempremier.gov.sk/wp-content/uploads/2019/06/UPPVII-blockchain-studia-v2_3-20190318.pdf
17. TASR. *Prvá krajina uznala bitcoin ako oficiálne platidlo. Možno ním zaplatiť aj dane*. [online]. 2021. [cit. 17. 7. 2021]. Dostupné na: <https://finweb.hnonline.sk/financie-a-burzy/2952269-prva-krajina-na-svete-uznala-bitcoin-ako-oficialne-platidlo-mozu-nim-zaplatit-aj-dane>
18. TechTerms. *Token*. 2009. [online]. (cit. 10. 7. 2021) Dostupné na: <https://techterms.com/definition/token>

KONTAKT NA AUTORA

marko.putera@student.upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Vybrané otázky zavedenia a možnej harmonizácie digitálnej dane¹

Selected issues of the introduction and potential harmonization of digital tax

JUDr. Soňa Simić²

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-24>

Abstrakt

Proces digitalizácie podnietil potrebu zmeny súčasných pravidiel medzinárodného zdaňovania tak, aby právna úprava zodpovedala podmienkam digitálnej ekonomiky. Predstavenie nových pravidiel digitálneho zdaňovania je však sprevádzané aj širokou škálou otázok, ktoré doposiaľ neboli náležite objasnené. Predložený príspevok je venovaný analýze vybraných otázok spojených so zavedením a možnou harmonizáciou tzv. digitálnej dane, a to najmä teoretickej koncepcii digitálnej dane, právnemu základu harmonizácie digitálnej dane a navrhovanému mechanizmu zamedzenia dvojitého zdanenia.

Kľúčové slová:

digitalizácia, digitálna daň, daň z digitálnych služieb, dvojité zdanenie

Abstract

The process of digitization has formed the need to change the current rules of international taxation so that the legislation corresponds to the conditions of the digital economy. However, the introduction of new digital taxation rules is accompanied by a wide range of issues that have not yet been properly clarified. The presented paper is devoted to the analysis of selected issues related to the introduction and potential harmonization of the so-called digital tax, in particular the theoretical concept of digital tax, the legal basis for the harmonization of digital tax and the proposed mechanism for avoiding double taxation.

Key words:

digitization, digital tax, digital services tax, double taxation

JEL kód: K34

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.

² Autorka je internou doktorandkou na Katedre finančného práva, daňového práva a ekonómie na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

ÚVOD

Pri vymedzení pojmu digitálnej dane je potrebné vychádzať zo všeobecnej definície pojmu daň, ktorú ustálila veda o daňovom práve a ktorú možno vo všeobecnej rovine aplikovať aj na digitálnu daň. Daň je definovaná ako *peňažná platba (plnenie) nenávratného charakteru, ktorá je ukladaná zákonom alebo na základe zákona za účelom úhrady štátnych alebo iných verejných potrieb, a to spravidla vo vopred ustanovenej výške a lehote splatnosti*.³ Osobitosťou oblasti digitálneho zdaňovania je, že predmetná oblasť zahŕňa tie daňové politiky, ktoré sú zamerané na zdaňovanie podnikov využívajúcich digitálne technológie či už prostredníctvom osobitnej sadzby dane, úpravy základu dane alebo pomocou osobitného daňovo-právneho nástroja, t. j. zahŕňa

- prispôsobenie súčasných pravidiel zdaňovania osobitostiam digitalizovaných obchodných modelov, ako aj
- zavedenie špeciálnych pravidiel zdaňovania digitalizovaných obchodných modelov.⁴

V uvedenej súvislosti je potrebné zdôrazniť, že digitálnu daň nemožno stotožňovať „len“ so zavedením nového právneho nástroja zdaňovania digitálnej oblasti, teda začlenením osobitnej digitálnej dane do sústavy daní jednotlivých štátov. O digitálnej dani je potrebné uvažovať v širšom zmysle, to znamená aj v rovine prispôsobenia súčasných pravidiel zdaňovania príjmov právnických osôb. Obdobne v týchto dvoch rovinách, t. j. v rovine osobitnej dane a v rovine prispôsobenia pravidiel zdaňovania digitálnemu veku, boli predstavené aj európske a medzinárodné pravidlá digitálneho zdaňovania. Na úrovni Európskej únie (*d'alej len „EÚ“*) boli súčasne predstavené dva návrhy smerníc, a to

- Návrh Smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnych služieb formou dane z výnosov z poskytovania určitých digitálnych služieb z 21. marca 2018, COM/2018/0148 final - 2018/073 (CNS) (*d'alej len „Návrh smernice DST“ a „daň z digitálnych služieb“*)⁵ a

³ Z právneho hľadiska je daň vnímaná aj ako mocenský nástroj štátu, ktorý je upravený právnymi normami najvyššej právnej sily, prostredníctvom ktorého štát zasahuje do ekonomickej a osobnej slobody jednotlivcov, nad ktorými vykonáva svoju moc. Bližšie k vymedzeniu pojmu daň, základným pojmovým znakom a základným funkciám daní pozri: BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 21 a nasl. ISBN: 978-80-562-0247-0.

⁴ BUNN, D. – ASEN, E. – ENACHE, C.: *Digital Taxation around the world*. [online] s. 7. Tax Foundation. Dostupné na: <https://files.taxfoundation.org/20200610094652/Digital-Taxation-Around-the-World1.pdf>

⁵ Návrh smernice DST mal byť pôvodne dočasným riešením zdaňovania digitálnej ekonomiky až do času prijatia komplexného riešenia, ktoré je reprezentované Návrhom smernice SDP. Členské štáty EÚ však nedosiahli zhodu na zavedení dane z digitálnych služieb so širokým rozsahom pôsobnosti. Z uvedeného dôvodu s motívom zvýšiť šance postupu v rokovaní o zdaňovaní digitálnej ekonomiky Francúzsko a Nemecko podnikli v decembri 2018 diskusiu o kompromisnom návrhu zdaňovania digitálnej ekonomiky. V rovine kompromisného riešenia bol vypracovaný návrh s podstatne užším rozsahom vecnej pôsobnosti, ktorým je Návrh Smernice Rady o spoločnom systéme zdanenia digitálnej reklamy formou dane z výnosov z poskytovania služieb digitálnej reklamy z 01. marca 2019 – politická dohoda (*d'alej len „Návrh smernice DAT“*).

- Návrh Smernice Rady, ktorou sa stanovujú pravidlá týkajúce sa zdaňovania príjmov právnických osôb, ktoré sa vyznačujú významnou digitálnou prítomnosťou z 21. marca 2018, COM/2018/0147 final (*d'alej len „Návrh Smernice SDP“*).⁶

Inými slovami, v rozsahu v akom súčasné medzinárodné pravidlá zdaňovania nevyhovujú podmienkam digitálneho veku, je potrebné koncipovať nové mechanizmy digitálneho zdaňovania, ktoré prívlastok digitálny nestratia z titulu ich právnej konštrukcie spočívajúcej v prispôbení súčasných pravidiel zdaňovania príjmov právnických osôb alebo v zakotvení nového právneho nástroja zdaňovania digitálnej ekonomiky.

Predstavenie vyššie uvedených návrhov novej tzv. digitálnej dane bolo spojené s prejavom nespokojnosti nadnárodných spoločností operujúcich prevažne v digitálnom priestore a s pripisovaním rôznych prívlastkov pripravovanej digitálnej dani. V rôznych zdrojoch sme mohli pozorovať rôzne označenie tejto dane ako napríklad „internetová daň“ [web tax] v prípade talianskej digitálnej dane,⁷ „daň pre cudzincov“ [tax for citizens],⁸ ktorá je zameraná na podniky usadené v tretích štátoch, najmä v USA alebo „GAFA daň“ [Google, Amazon, Facebook, Apple tax] zameraná na konkrétnych technologických gigantov.⁹ Niektorí autori tieto reakcie pripisujú nedostatku pochopenia pripravovanej daňovoprávnej regulácie zo strany širokej verejnosti.¹⁰ Na strane druhej, v zmysle princípu protirečivosti fiskálnych záujmov oprávnených subjektov a majetkových záujmov povinných subjektov je potrebné uvedené prejavy podľa nášho názoru vnímať ako prejav prirodzeného práva potenciálnych povinných subjektov digitálnej dane.

1. (NEOBJASNENÁ) TEORETICKÁ KONCEPCIA DIGITÁLNEJ DANE

Rozlišovanie priamych a nepriamych daní je jedným z historicky najstarších prístupov k teoretickej klasifikácii daní do rôznych skupín v závislosti od rôznych klasifikačných kritérií. Rozhodujúcim klasifikačným kritériom je v prípade diferenciacie priamych a nepriamych daní spôsob zdaňovania a v rámci neho tri čiastkové kritériá, ktorými sú i) technika výberu dane, ii) spôsob ukladania (uloženia) dane a iii) prenos daňového bremena.¹¹ Pre priame dane je charakteristické, že osoba daňovníka je totožná s osobou, ktorá znáša daňové bremeno a daň je

⁶ Návrh Smernice SDP stanovuje pravidlá na vytvorenie zdaniteľného nexu pre digitálne podniky s cezhraničným dosahom podnikania v prípade absencie ich fyzickej obchodnej prítomnosti. Podľa navrhovaného rozsahu pôsobnosti tejto smernice sa jej ustanovenia uplatnia na subjekty bez ohľadu na to, kde majú sídlo, či už je to v členskom štáte alebo v tretej krajine.

⁷ BOCCIA, F.: *Introductin: The Digital Economy and Fiscal Policy in the Age of E-Commerce*. s. 3. In: BOCCIA, F. – LEONARDI, R. (eds.) *The Challenge of the Digital Economy*. ISBN: 978-3-319-43689

⁸ Tamtiež

⁹ BABČÁK, V. a kol.: *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: Šafárik Press, 2020. s. 27 ISBN: 978-80-8152-876-7

¹⁰ BOCCIA, F.: *Introductin: The Digital Economy and Fiscal Policy in the Age of E-Commerce*. s. 3. In: BOCCIA, F. – LEONARDI, R. (eds.) *The Challenge of the Digital Economy*.. ISBN: 978-3-319-43689

¹¹ BABČÁK, V. a kol.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 31-33. ISBN: 978-80-562-0247-0.

vyberaná na základe konštantných údajov, zatiaľ čo pri nepriamych daniach je osoba daňovníka odlišná od destinátora tejto dane, daň je „skrytá“ v cene tovarov alebo služieb, ktoré postihujú a výber dane je podmienený udalosťami, ktoré nie sú konštantné a ktoré možno iba predvídať.¹² V jednotlivých členských štátoch EÚ je sústava priamych daní rôznorodá, spravidla však zahŕňa i) dôchodkové dane, medzi ktoré patria osobné dôchodkové dane a korporátna daň a ii) dane majetkové, najmä daň z nehnuteľností.¹³ Vo všeobecnosti sa v oblasti nepriamych daní vykazujú i) nepriame dane všeobecného charakteru a ii) osobitné spotrebné dane (akcízy).¹⁴ V oblasti nepriameho zdaňovania je oproti zdaňovaniu priamemu, podstatne odlišná situácia aj v dôsledku rozdielnych právomocí EÚ, pokiaľ ide o harmonizáciu týchto oblastí (viď nižšie).

Návrh smernice SDP, tak ako je zrejme aj z jeho úplného názvu, rieši otázky vyplývajúce z digitalizácie v rámci reformy aktuálneho systému priameho zdaňovania príjmov právnických osôb. Odlišná situácia v teoretickej koncepcii však nastáva, pokiaľ ide o daň z digitálnych služieb v zmysle Návrhu smernice DST. Dani z digitálnych služieb majú podliehať „**celkové hrubé výnosy bez dane z pridanej hodnoty a iných podobných daní**“.¹⁵ Tým sa zdôrazňuje, že okrem dane z pridanej hodnoty a iných podobných daní, nie je ustanovená možnosť uplatňovania iných výdavkov. Osobou zodpovednou za platbu dane má byť zdaniteľná osoba poskytujúca zdaniteľné digitálne služby, samozrejme daňové bremeno môže byť fakticky prenesené na konečného spotrebiteľa v cene digitálnej služby. Prenesenie daňového bremena s ohľadom na zdaňovanie celkových hrubých výnosov prichádza do úvahy najmä pokiaľ ide digitalizované spoločnosti s nízkou ziskovou maržou.¹⁶ Daň z digitálnych služieb má byť cielene uvalená na výnosy z poskytovania vybraných digitálnych služieb, a to tých digitálnych služieb, ktoré sú charakterizované **torbou hodnoty ich používateľmi**. Práve zachytenie tejto hodnoty v rámci súčasne uplatňovaných pravidiel zdaňovania patrí medzi problematické aspekty, ktoré prináša digitalizácia.¹⁷ Dopadová štúdia v súvislosti s teoretickou koncepciou dane z digitálnych služieb uvádza, že *daň z digitálnych služieb vykazuje s ohľadom na jej (preferované) charakteristiky viaceré prvky nepriamej dane, a preto je potrebné s ňou zaobchádzať popri dani z pridanej hodnoty a spotrebných daniach ako s ďalšou daňou nepriameho charakteru*.¹⁸ Aj napriek uvedeným charakteristikám dane z digitálnych služieb skôr ako dane nepriameho charakteru, ktorá je zameraná na celkové hrubé výnosy z poskytovania digitálnych služieb, bude tejto dani podliehať výnos z osobitnej činnosti

¹² BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 32. ISBN: 978-80-562-0247-0

¹³ ŠIROKÝ, J.: *Daně v Evropské unii*. 7. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 67 – 68. ISBN: 978-80-7502-274-5

¹⁴ ŠIROKÝ, J.: *Daně v Evropské unii*. 7. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 139. ISBN: 978-80-7502-274-5

¹⁵ Pozri Čl. 3 Návrhu smernice DST

¹⁶ CLIFFORD CHANCE: *Missing the target? The suprising scope of the proposed new EU digital services tax*. [online] Dostupné na: <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/PDFDocuments/eu-digital-services-tax-clifford-chance-client-briefing.pdf>

¹⁷ Bližšie k problematike tvorby hodnoty v digitálnom prostredí pozri napríklad: OLBERT, M. - SPENGLER, CH.: *Taxation in the Digital Economy – Recent Policy Developments and the Question of Value Creation* (2019). ZEW - Centre for European Economic Research Discussion Paper No. 19-010, Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3368092>

¹⁸ Európska komisia: Dopadová štúdia [Impact Assessment], Pracovný dokument Komisie z 21. marca 2018 [Commission staff working document] SWD(2018) 81 final/2 s. 20

daňovníka, konkrétne z poskytovania digitálnych služieb. Daň z digitálnych služieb však súčasne predstavuje zásadný odklon od väčšiny jestvujúcich korporátnych daní najmä v aspekte **prenesenia daňového bremena** a takisto v zvažovanom **mechanizme zamedzenia dvojitého zdanenia** (vid' nižšie). Niektorí autori z dôvodu vymedzených charakteristík dane z digitálnych služieb konštatujú jej **hybridný charakter**.¹⁹

V súvislosti so zavedením dane z digitálnych služieb nie je jednoznačne akceptované subsumovanie tejto dane do skupiny priamych alebo nepriamych daní.²⁰ Miesto dane z digitálnych služieb v sústave daní jednotlivých štátov z pohľadu spôsobu zdanenia sa tak stáva imanentnou súčasťou nezodpovedaných otázok, ktoré sprevádzajú zavedenie tejto dane.²¹

1.1 Právny základ harmonizácie digitálnej dane

Objasnenie teoretickej koncepcie dane z digitálnych služieb je relevantné aj pre posúdenie právneho základu jej možnej harmonizácie obsiahnutého v primárnom práve EÚ. Klasifikácia daní na priame a nepriame má význam aj z pohľadu **právomocí EÚ v daňovej oblasti**, kedy sú tieto právomoci s ohľadom na znenie primárneho práva značne rozdielne v oblasti priameho a nepriameho zdaňovania. Babčák V. uvádza, že harmonizácia daňových systémov členských štátov EÚ sa de facto stala jednou z ťažiskových oblastí daňovej politiky EÚ, samozrejme tam, kde to neodporuje základnej zásade prenesenia právomocí a zásadám subsidiarity a proporcionality.²²

V súlade so zásadou prenesenia právomoci preniesli členské štáty na EÚ v primárnom práve, konkrétne v Čl. 113 Zmluvy o fungovaní EÚ právomoc prijať pravidlá na zosúladovanie

¹⁹ Porov. HRABČÁK, L. – STOJÁKOVÁ, M.: *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov?* In *Studia Iuridicia Cassoviensia* roč. 8, 2020 , č. 1. s. 19 ISSN: 1339-3995. [<https://doi.org/10.33542/SIC2020-1-02>]

²⁰ Napriek tomu, že k digitálnej dani doposiaľ nebola vytvorená bohatá judikatúra súdnych orgánov poskytujúca výklad jednotlivých ustanovení a sporných oblastí právnej úpravy, otázkou teoretickej koncepcie digitálnej dane z reklamy sa zaoberala generálna advokátka v konaní pred Súdnym dvorom vo veci C-482/18 Google Ireland Limited proti Nemzeti Adó és Vámhivatal Kiemelt Adó és Vámigazgatósága, kedy v rámci svojich návrhov obdobne uviedla, že: „**V tomto smere nie je klasifikácia dane z reklamy ako spotrebnej dane založenej na obrate presvedčivá. Z koncepcie maďarskej dane z reklamy skôr vyplýva, že poskytovatelia služieb majú byť zdanení priamo. V tomto zmysle sa daň vyberá na základe finančnej výkonnosti týchto podnikov, a nie na základe finančnej výkonnosti ich zákazníkov. Svedčí o tom najmä skutočnosť, že zákazníci sa môžu zbaviť svojej daňovej povinnosti tým, že oznámia, ktorý podnik uverejňuje reklamu, podľa § 2 ods. 1 písm. b) zákona o dani z reklamy. Osobitná daň pre reklamné podniky sa teda svojou povahou podobá osobitnej priamej dani z príjmov, v prípade ktorej sa ako základ dane namiesto zisku použije „len“ obrat dosiahnutý v určitom časovom období. Má teda povahu priamej dane z príjmov, a preto sa nemá posudzovať podľa článku 401 smernice o dani z pridanej hodnoty.**“ Pozri: Návrhy generálnej advokátky z 12. septembra 2019 prednesené vo veci C-428/18 Google Ireland Limited proti Nemzeti Adó és Vámhivatal Kiemelt Adó és Vámigazgatósága.

²¹ Na uvedený problém obdobne poukazuje aj HRABČÁK, L. – STOJÁKOVÁ, M.: *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov?* In *Studia Iuridicia Cassoviensia* roč. 8, 2020 , č. 1. s. 19 ISSN: 1339-3995. [<https://doi.org/10.33542/SIC2020-1-02>]

²² BABČÁK, V. a kol.: *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: ŠafárikPress, 2020. s. 34-35. ISBN: 978-80-8152-876-7

právných predpisov týkajúcich sa dane z obratu, spotrebných daní a **iných foriem nepriameho zdaňovania**, aby sa tým zabezpečilo vytvorenie a fungovanie vnútorného trhu a zabránilo narušovaniu hospodárskej súťaže. Na druhej strane **oblasť priameho zdaňovania** v súčasnosti patrí do právomocí členských štátov EÚ. Prijaté však boli viaceré smernice týkajúce sa čiastkových opatrení v oblasti priamych daní²³ a snahou EÚ v tejto oblasti je pokiaľ nie harmonizovať, aspoň *koordinovať* systém priameho zdaňovania.²⁴

V súvislosti s vytvorením harmonizovaného spoločného systému dane z digitálnych služieb sa s ohľadom na jej hybridný charakter možno domnievať, či jej zavedenie nebude ráznym krokom ku kreovaniu východiskovej pozície EÚ pre harmonizovanie systému zdaňovania príjmov právnických osôb v EÚ.²⁵ V nadväznosti na tieto skutočnosti možno ako potenciálny limit zavedenia digitálnej dane vymedziť neochotu členských štátov vzdať sa daňovej suverenity v oblasti priamych daní, čomu korešponduje právny limit spočívajúci v absencii právneho základu harmonizácie priameho zdaňovania v primárnom práve EÚ.

Odhládnuv od hybridného charakteru dane z digitálnych služieb, vychádzajme z premisy že *daň z digitálnych služieb je nepriamou daňou*. Vedecké diskusie nazerajúce na daň z digitálnych služieb v kritickej rovine spochybňujú vymedzenie Čl. 113 Zmluvy o fungovaní EÚ ako právneho základu pre jej harmonizáciu a pre vytvorenie spoločného systému dane z digitálnych služieb v rámci EÚ, aj v prípade klasifikácie dane z digitálnych služieb ako dane nepriameho charakteru. Vybrané členské štáty (e.g. Dánsko a Malta) spochybňujú, že Návrh smernice DST rešpektuje **zásadu subsidiarity** tak, ako je vymedzená v Čl. 5 Zmluvy o EÚ a nestotožňujú sa s názorom, podľa ktorého je sledovaný cieľ možné dosiahnuť lepšie na európskej úrovni než na úrovni vnútroštátnej.²⁶ Čl. 113 Zmluvy o fungovaní EÚ umožňuje prijímanie pravidiel v oblasti nepriameho zdaňovania **v rozsahu, ktorý je nevyhnutý na zabezpečenie a vytvorenie vnútorného trhu a zabránenie narušovaniu hospodárskej súťaže**. Fragmentácia vnútorného trhu deklarovaná v súvislosti s unilaterálnymi opatreniami je podľa niektorých autorov len iným pomenovaním pre „rozdielne dane jednotlivých členských

²³ Napríklad Smernica Rady 2011/96/EÚ z 30. novembra 2011 o spoločnom systéme zdaňovania uplatňovanom v prípade materských spoločností a dcérskych spoločností v rozličných členských štátoch (Ú. v. EÚ L 345, 29.12.2011), Smernica Rady 2003/48/ES z 3. júna 2003 o zdaňovaní príjmu z úspor v podobe výplaty úrokov (Ú. v. EÚ L 157, 26.06.2003) etc.

²⁴ Daňová koordinácia je ponímaná ako základný stupeň zblížovania daňových systémov členských štátov EÚ. Bližšie k jednotlivým stupňom medzinárodnej spolupráce v oblasti daní a k harmonizácii priamych a nepriamych daní pozri: BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. s. 816 – 840. ISBN: 978-80-562-0247-0

²⁵ Porov. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A.: *On certain issues of digital services taxes*. In: *Financial Law Review*. č. 1, (2020), s. 62. ISSN 2299-6834.

²⁶ Výbor pre európske záležitosti Dánskeho parlamentu spochybňuje odôvodnenie, podľa ktorého sa tieto opatrenia dajú dosiahnuť lepšie na európskej ako na vnútroštátnej úrovni a uvádza, že Dánsko by malo trvať na zásade, že **daňová politika nespadá do právomoci EÚ**. Pozri: Odôvodnené stanovisko Dánskeho parlamentu k uplatňovaniu zásad subsidiarity a proporcionality. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_9153_2018_INIT&qid=1618763578305&from=EN

štátov“, ku ktorým sú jednotlivé členské štáty oprávnené.²⁷ So skutočnosťou, že v aktuálnej situácii pri absencii harmonizácie sú členské štáty oprávnené regulovať tieto dane vo vnútroštátnom rámci, samozrejme nie neobmedzene,²⁸ sa možno stotožniť. Fragmentácia vnútorného trhu v zmysle jeho nejednotnosti resp. určitého rozdelenia môže mať pôvod vo viacerých skutočnostiach, súčasne tak v **rôznorodosti** jednotlivých nástrojov zdaňovania rozmáhajúcej sa digitálnej ekonomiky, ktorú možno označiť za prekážku vytvorenia a fungovania jednotného vnútorného trhu. Na druhej strane práve harmonizáciu daní možno označiť za základ pre **zjednotenie** systému digitálneho zdaňovania v rámci EÚ.²⁹ V tomto smere podľa nášho názoru Návrh smernice DST zásadu subsidiarity rešpektuje.

2. ZAVEDENIE DIGITÁLNEJ DANE V KONTEXTE MECHANIZMU ZAMEDZENIA DVOJITÉHO ZDANENIA

Návrh smernice SDP predpokladá reformu pravidiel zdaňovania príjmov právnických osôb rozšírením pojmu **stálej prevádzkarne** [PE rules] tak, aby stála prevádzkareň zahŕňala aj významnú digitálnu prítomnosť subjektu, prostredníctvom ktorej tento subjekt vykonáva obchodnú činnosť. Ako zdaniteľné príjmy sú vymedzené „zisky pripísateľné významnej digitálnej prítomnosti alebo s ohľadom na ňu“.³⁰ Uvedený mechanizmus zdaňovania digitálnej ekonomiky si vyžaduje reformu pravidiel v oblasti priameho zdaňovania, a to konkrétne reformu pravidiel vymedzenia zdaniteľného nexu³¹ a pravidiel pripisovania ziskov³² stálej prevádzkarni. Stála prevádzkareň je pritom v systéme medzinárodného zdaňovania príjmov základným konceptom, ktorý delimituje právo jednotlivých štátov zdaňovať príjem určitého subjektu. Prijatie pravidiel zdaňovania digitálnej ekonomiky v zmysle Návrhu smernice SDP

²⁷ CLIFFORD CHANCE: *Missing the target? The suprising scope of the proposed new EU digital services tax*. [online] Dostupné na: <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/PDFDocuments/eu-digital-services-tax-clifford-chance-client-briefing.pdf>

²⁸ Nakoľko daň z digitálnych služieb doposiaľ nie je predmetom daňovej harmonizácie, členské štáty disponujú oprávnením túto daň regulovať vo svojom vnútroštátnom práve, nie však neobmedzeným spôsobom. Ako vyplýva zo záverov judikatúry Súdneho dvora, členské štáty môžu v oblasti daní, ktoré nie sú harmonizované vykonávať svoju daňovú suverenitu za predpokladu, že budú rešpektovať právo Únie, pričom sú limitované najmä **slobodami vnútorného trhu**. Pozri napríklad body 85 a 86 Rozsudku Súdneho dvora (veľká komora) z 19. septembra 2017 vo veci C-552/17.

²⁹ Pozri: BABČÁK, V.: *Europeizácia slovenského daňového práva (skutočnosť a vízia)*. In: *Ius et Administratio* [elektronický zdroj]. ISSN 2300-4797. č. 1 (2015), s. 4 – 46.

³⁰ Pozri Čl. 5 Návrhu smernice SDP. Pri určení zisku, ktorý je pripísateľný významnej digitálnej prítomnosti majú byť zohľadnené **hospodársky významné činnosti**, medzi ktoré v zmysle demonštratívneho výpočtu patria najmä i) zhromažďovanie, ukladanie, spracúvanie, analýza, nasadzovanie a predaj údajov používateľa; ii) zhromažďovanie, ukladanie, spracúvanie a zobrazovanie používateľom vytvoreného obsahu; iii) predaj reklamného priestoru online; iv) sprístupňovanie obsahu vytvoreného tretími stranami na digitálnom trhu, ako aj v) poskytovanie inej digitálnej služby neuvedenej v predchádzajúcich bodoch.

³¹ Bližšie k problematike vymedzenia **zdaniteľného nexu** pozri napríklad: HONGLER, P. - PISTONE, P.: *Blueprints for a New PE Nexus to Tax Business Income in the Era of the Digital Economy* (January 1, 2015). [online] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2586196>

³² Bližšie k problematike **pripisovania ziskov** pozri: BLOCH, F. - DEMANGE, G.: *Profit-splitting rules and the taxation of multinational digital platforms*. In *Tax Public Finance* (2021). [online] Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10797-020-09643-0>

by podľa niektorých autorov mohlo mať tzv. dvojité harmonizačný účinok.³³ Zmena ponímania stálej prevádzkarne si totiž okrem zmeny vnútroštátnej právnej úpravy, vyžaduje súčasne aj zmenu uzatvorených medzinárodných zmlúv týkajúcich sa zamedzenia dvojitého zdanenia, vrátane zmlúv uzatvorených s tretími krajinami.

Pokiaľ ide o reflexiu zmien v spôsobe výkonu činností podliehajúcich zdaneniu v právnom poriadku Slovenskej republiky (*d'alej len „SR“*), parciálnu reakciu priniesol zákon č. 344/2017 Z. z. s účinnosťou stanovenou od 01. januára 2018. Tieto zmeny právnej úpravy obsiahnuté v zákone č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (*d'alej len „zákon o dani z príjmov“*) možno stručne zhrnúť nasledovne.

- Zakotvená bola nová definícia **digitálnej platformy**, podľa ktorej sa digitálnou platformou rozumie *hardvérová platforma alebo softvérová platforma potrebná na vytvorenie aplikácií a správu aplikácií*.³⁴
- Pojem „klasickej“ **stálej prevádzkarne bol rozšírený** tak, že *za výkon činnosti s trvalým miestom na území Slovenskej republiky sa považuje aj opakované sprostredkovanie služieb prepravy a ubytovania, a to aj prostredníctvom digitálnej platformy*.³⁵

V rámci postupne prijímaných unilaterálnych mechanizmov zdaňovania digitálnych aktivít je predmetné riešenie v podobe rozšírenia definície stálej prevádzkarne menej frekventovaným. Príkladmo možno ako štát, ktorý obdobne prevzal koncepciu vymedzenia zdaniteľného nexu prostredníctvom digitálnej prítomnosti, uviesť Indickú republiku. Avšak z dôvodu reštriktívneho vymedzenia stálej prevádzkarne v uzatvorených daňových zmluvách zamedzujúcich dvojité zdanenie neprinieslo prevzatie tejto koncepcie **praktický dopad**. Následne bola z uvedeného dôvodu účinnosť rozšírenej definície stálej prevádzkarne pozastavená do 01. apríla 2022.³⁶

V právnom poriadku SR doposiaľ obdobne absentuje uskutočnenie avizovanej kumulatívnej potreby zmien, nie len vnútroštátnej právnej úpravy, ale nadväzne aj zmlúv týkajúcich sa zamedzenia dvojitého zdanenia. V dôsledku tejto skutočnosti a v dôsledku prednosti medzinárodných zmlúv týkajúcich sa zamedzenia dvojitého zdanenia pred zákonom

³³ KOFLER, G. – SINNIG, J.: *Equalization Taxes and the EU's „Digital Services Tax“* In Tax and the Digital Economy. Challenges and Proposals for Reform. Haslehner, W. et. al. (eds.) [online] s. 113. ISBN: 978-94-035-0350-9 Dostupné na: https://koflerge.files.wordpress.com/2019/04/ch.6_georg-kofler-julia-sinnig.pdf

³⁴ Pozri § 2 písm. ag) zákona o dani z príjmov. Bližšie k vymedzeniu definície digitálnej platformy v zákone o dani z príjmov a k analýze pojmu digitálnej platformy pozri tiež: CIBUĽA, T. – HLINKA, T. – CHOMA, A. – KAČALJAK, M.: *Digitálna platforma ako stála prevádzkareň*. In: Právny obzor, 102, 2019, č. 2, s. 155 - 167.

³⁵ Pozri § 16 ods. 2 tretia veta zákona o dani z príjmov. Uvedenou zmenou právnej úpravy došlo k zakotveniu **právnej fikcie trvalého miesta pre vznik stálej prevádzkarne**. Bližšie k zmene definície stálej prevádzkarne, ako aj ďalším zmenám nadväzujúcim na BEPS pozri VARTAŠOVÁ, A.: *Eliminácia daňových únikov v oblasti dane z príjmov*. In: Babčák, V. a kol. *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: ŠafárikPress, 2020. s. 264. ISBN: 978-80-8152-876-7.

³⁶ Taxation of digitalized economy. Developments summary. Aktualizované: 15. januára 2021. [online] Dostupné online: <https://tax.kpmg.us/content/dam/tax/en/pdfs/2020/digitalized-economy-taxation-developments-summary.pdf>

o dani z príjmov, rozšírenie koncepcie stálej prevádzkarne v zákone o dani z príjmov neprineslo praktický dopad na možnosť správcov dane vyrubiť daňovým nerezidentom daň z titulu vzniku digitálnej stálej prevádzkarne v zmysle § 16 ods. 2 zákona o dani z príjmov.³⁷ Možno konštatovať, že postup slovenského zákonodarcu naznačuje uprednostnenie **neúplného riešenia pred úplnou absenciou legislatívnej zmeny v tejto oblasti**. Prijaté riešenie v komparácii s doposiaľ identifikovanými výzvami digitálnej ekonomiky nemožno považovať za vyčerpávajúce.³⁸

V rámci unilaterálnych mechanizmov má väčšie zastúpenie zavedenie dane z digitálnych služieb, prípadne v užšom rozsahu zavedenie dane z digitálnej reklamy do sústavy daní jednotlivých štátov.

Daň z digitálnych služieb je vo svojom navrhovanom znení ako „**obratová**“ daň [turnover tax] vyčlenená z rozsahu pôsobnosti zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia. Zamedzenie dvojitého zdanenia umožnením odpočítania zaplatenej dane z digitálnych služieb od dane z príjmov právnických osôb, maximálne do výšky tejto dane, je však problematické z viacerých dôvodov. Započítanie novej nepriamej dane z digitálnych služieb na priamu daň z príjmu právnických osôb by jednak ohrozilo právnu povahu tejto dane a zároveň by si takisto vyžadovalo zmenu zmlúv týkajúcich sa zamedzenia dvojitého zdanenia. Uvedený systém zamedzenia dvojitého zdanenia sa síce môže javiť ako dostupný vo vnútroštátnych situáciách, avšak pokiaľ by v dôsledku jeho uplatnenia boli z titulu poskytovania digitálnych služieb v danom členskom štáte umožňujúcim zápočet, zdanené len tie digitalizované spoločnosti, ktoré nie sú usadené alebo nemajú umiestnenú stálu prevádzkareň v tomto štáte, nová daň by sa mohla dostať do kolízie so slobodou poskytovať služby v rámci vnútorného trhu EÚ.³⁹ Európska komisia však v záujme zamedzenia dvojitého zdanenia, kedy by tie isté výnosy podliehali dani z digitálnych služieb a následne dani z príjmov právnických osôb, navrhuje, aby členské štáty umožnili zaplatenú daň z digitálnych služieb odpočítať ako náklady od **základu dane z príjmov právnických osôb** bez ohľadu na prípadnú skutočnosť, že daň z digitálnych služieb bola zaplatená v inom členskom štáte. Aj predmetné navrhované riešenie zamedzenia dvojitého

³⁷ V tejto súvislosti odborná literatúra pojednáva o **vzájomnom vzťahu konceptu stálej prevádzkarne digitálnej platformy a medzinárodných zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia**, najmä so zreteľom na dualistickú a monistickú koncepciu vzťahu medzinárodného a vnútroštátneho práva a **explicitne ustanovenú prednosť medzinárodných zmlúv pred zákonom o dani z príjmov** v § 1 ods. 2 zákona o dani z príjmov. Bližšie pozri: CIBULEA, T. – HLINKA, T. – CHOMA, A. – KAČALJAK, M.: *Digitálna platforma ako stála prevádzkareň*. In: Právny obzor, 102, 2019, č. 2, s. 155 - 167. alebo k zmluvám o zamedzení dvojitého zdanenia v širších medzinárodnoprávných súvislostiach pozri: KAČALJAK, M.: *Vybrané trendy vo výbere daní a možnosti ich právnej reflexie na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. s. 22 – 26. ISBN: 978-80-8168-643-6.

³⁸ Okrem týchto zmien bolo v právnom poriadku SR ostatnou, skoršou novelou zákona o dani z príjmov zavedené **zdaňovanie virtuálnych mien** a spolu s ním aj definícia predaja virtuálnych mien. Ako vyplýva z uvedeného stručného súhrnu zmien zákona o dani z príjmov, prvé dve zmeny právnej regulácie, sa týkajú problematiky i) **zdaňovania zdieľanej ekonomiky**, zatiaľ čo ďalšie uvedené zmeny sa týkajú ii) **zdaňovania v oblasti virtuálnych mien**.

³⁹ Európska komisia: Dopadová štúdia [Impact Assessment], Pracovný dokument Komisie z 21. marca 2018 [Commission staff working document] SWD(2018) 81 final/2 p. 57

zdanenia však naráža na určité úskalia. V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že tento navrhovaný mechanizmus zamedzenia dvojitého zdanenia nie je obsiahnutý v návrhu normatívneho textu smernice DST, ale len v rámci jej Preambuly.⁴⁰ Uvedené systematické zaradenie navrhovaného mechanizmu zamedzenia dvojitého zdanenia mimo normatívneho textu, samo o sebe demonštruje problematickosť jeho presadenia, ktorá súvisí s oklieštenými právomocami EÚ ovplyvňovať základ vnútroštátnych priamych daní z príjmov členských štátov. V tomto smere sa v európskom rámci zdá *pro futuro* vhodnejším uvažovať o uplatnení iného nástroja, ktorým sa zamedzenie dvojitého zdanenia dosiahne pre členské štáty možno prijateľnejším spôsobom, ktorým môže byť eventuálne oslobodenie tohto príjmu od dane z príjmov.⁴¹

ZÁVER

V úvode príspevku bolo poukázané na potrebu vnímania pojmu digitálnej dane v širšom zmysle na podklade dvoch koncepčne rozdielnych mechanizmov digitálneho zdaňovania, ktoré možno zahrnúť nasledovne.

Návrh smernice SDP	Návrh smernice DST
. reforma systému zdaňovania príjmov PO	. nová daň v sústave daní členských štátov
. priama daň	. hybridný charakter
. potrebná zmena zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia	. mimo rozsahu pôsobnosti zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia

Zdroj: Vlastné spracovanie

Súčasne bolo zdôraznené, že nové pravidlá zdaňovania digitálnej ekonomiky nestratia prívlastok digitálny z titulu ich právnej konštrukcie spočívajúcej v prispôbení súčasných pravidiel zdaňovania príjmov právnických osôb alebo zakotvení nového právneho nástroja zdaňovania digitálnej ekonomiky.

Neochota členských štátov vzdať sa daňovej suverenity v oblasti priamych daní je jedným z dôvodov absencie harmonizácie priameho zdaňovania na úrovni EÚ. Možným vyhlídkam na zavedenie dane z digitálnych služieb neprospieva neobjasnená teoretická koncepcia dane z digitálnych služieb, na ktorú nadväzujú ďalšie otázky vrátane zásadnej otázky právneho základu pre prijatie smernice v danej oblasti. Pokiaľ ide o navrhovaný mechanizmus zamedzenia dvojitého zdanenia, problematické aspekty boli identifikované v rámci oboch návrhov smerníc.

⁴⁰ Pozri bod 27 Preambuly Návrhu smernice DST

⁴¹ Formulácia jednoznačných pravidiel, ktoré poskytujú daňovým subjektom **úľavu od dvojitého zdanenia** je jedným z aspektov, ktoré môžu napomôcť akceptácii obsahu daňovo-právnych noriem zo strany verejnosti. Bližšie pozri: BUNN, D. – ASEN, E. – ENACHE, C.: *Digital Taxation around the world*. [online] s. 11. Tax Foundation. Dostupné na: <https://files.taxfoundation.org/20200610094652/Digital-Taxation-Around-the-World1.pdf>

Predmetný príspevok samozrejme nevyčerpal všetky (problematické) otázky súvisiace so zavedením digitálnej dane. Ako už bolo v rámci príspevku zdôraznené, zavedenie digitálnej dane v režime spoločného harmonizovaného systému na úrovni EÚ v zmysle analyzovaných návrhov smerníc SDP a DST je limitované množstvom širokospektrálnych otázok, ktoré doposiaľ neboli uspokojivo zodpovedané. Okrem právnych otázok však nemožno podceňovať ani politický aspekt sprevádzajúci zavedenie dane z digitálnych služieb. Nájdu členské štáty racionálny kompromis v otázke zavedenia digitálnej dane alebo budú aktuálne prebiehajúce práce na jej zavedení príkladom neúspešných snáh o vytvorenie spoločného systému digitálnej dane na úrovni EÚ? Aj pri optimistickom scenári dosiahnutia konsenzu je zrejmé, že na implementáciu prijatých pravidiel bude potrebných niekoľko ďalších rokov.⁴²

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V.: *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019. 910 s. ISBN: 978-80-562-0247-0
2. BABČÁK, V. a kol.: *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: ŠafárikPress, 2020. 302 s. ISBN: 978-80-8152-876-7
3. BABČÁK, V.: *Europeizácia slovenského daňového práva (skutočnosť a vízia)*. In.: Ius et Administratio [elektronický zdroj]. ISSN 2300-4797. č. 1 (2015), s. 4 – 46.
4. BLOCH, F. - DEMANGE, G.: *Profit-splitting rules and the taxation of multinational digital platforms*. In Tax Public Finance (2021). [online] Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10797-020-09643-0>
5. BOCCIA, F.: *Introduction: The Digital Economy and Fiscal Policy in the Age of E-Commerce*. s. 1 – 17. In: BOCCIA, F. – LEONARDI, R. (eds.) *The Challenge of the Digital Economy*. 147 s. ISBN: 978-3-319-43689
6. BUNN, D. – ASEN, E. – ENACHE, C.: *Digital Taxation around the world*. [online] 50 s. Tax Foundation. Dostupné na: <https://files.taxfoundation.org/20200610094652/Digital-Taxation-Around-the-World1.pdf>
7. CIBUĽA, T. – HLINKA, T. – CHOMA, A. – KAČALJAK, M.: *Digitálna platforma ako stála prevádzkareň*. In: Právny obzor, 102, 2019, č. 2, s. 155 - 167.
8. CLIFFORD CHANCE: *Missing the target? The suprising scope of the proposed new EU digital services tax*. [online] 10 s. Dostupné na: <https://www.cliffordchance.com/content/dam/cliffordchance/PDFDocuments/eu-digital-services-tax-clifford-chance-client-briefing.pdf>
9. Európska komisia: *Dopadová štúdia [Impact Assessment]*, Pracovný dokument Komisie z 21. marca 2018 [Commission staff working document] SWD(2018) 81 final/2 p. 53.

⁴² K možnostiam ďalšieho smerovania dane z digitálnych služieb pozri napríklad: KOFLER, G.: *The Future of Digital Services Taxes*. In EC Tax Review. Volume 30, Issue 2 (2021) pp. 50 – 54. [online] Dostupné na: <https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals\ECTA\ECTA2021006.pdf>

10. HONGLER, P. - PISTONE, P.: *Blueprints for a New PE Nexus to Tax Business Income in the Era of the Digital Economy* (January 1, 2015). [online] Dostupné na: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2586196>
11. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A.: *On certain issues of digital services taxes*. In: *Financial Law Review*. č. 1, (2020), 52-69 s. ISSN 2299-6834.
12. HRABČÁK L. - STOJÁKOVÁ M.: *Digitálna ekonomika, digitálne služby a daň z digitálnych služieb – hrozba alebo výzva pre normotvorcov?* In *Studia Iuridica Cassoviensia* roč. 8, 2020 , č. 1. 15 – 28 s. ISSN: 1339-3995. <https://doi.org/10.33542/SIC2020-1-02>
13. KAČALJAK, M.: *Vybrané trendy vo výbere daní a možnosti ich právnej reflexie na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o. 92 s. ISBN: 978-80-8168-643-6.
14. KOFLER, G.: *The Future of Digital Services Taxes*. In *EC Tax Review*. Volume 30, Issue 2 (2021) pp. 50 – 54. [online] Dostupné na: <https://kluwerlawonline.com/api/Product/CitationPDFURL?file=Journals\ECTA\ECTA2021006.pdf>
15. KOFLER, G. – SINNIG, J.: *Equalization Taxes and the EU's „Digital Services Tax“*. s. 101 – 145. In *Tax and the Digital Economy. Challenges and Proposals for Reform*. Haslehner, W. et. al. (eds.) [online] s. 183. ISBN: 978-94-035-0350-9 Dostupné na: https://koflerge.files.wordpress.com/2019/04/ch.6_georg-kofler-julia-sinnig.pdf
16. Návrhy generálnej advokátky z 12. septembra 2019 prednesené vo veci C-428/18 *Google Ireland Limited proti Nemzeti Adó és Vámhivatal Kiemelt Adó és Vámigazgatósága*
17. Odôvodnené stanovisko Dánskeho parlamentu k uplatňovaniu zásad subsidiarity a proporcionality. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_9153_2018_INIT&qid=1618763578305&from=EN
18. ŠIROKÝ, J.: *Daně v Evropské unii*. 7. vydání. Praha: Leges, 2018, 382 s. ISBN: 978-80-7502-274-5.
19. VARTAŠOVÁ, A.: *Eliminácia daňových únikov v oblasti dane z príjmov*. In: Babčák, V. a kol. *Daňové úniky, ich vznik a eliminácia*. Košice: ŠafárikPress, 2020. 219 – 280 s. ISBN: 978-80-8152-876-7.

KONTAKT NA AUTORA

sona.simic@student.upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika

Virtuálna mena – „vakcína“ pre finančný trh¹

Virtual Currency – “a Vaccine” for the Financial Market

JUDr. Monika Stojáková, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-25>

Abstrakt

Virtuálne platformy (virtuálne meny, digitálne meny alebo kryptomeny) vykazujú veľmi pôsobivú dynamiku rastu, ktorá je daná jednak rastúcim záujmom verejnosti o túto oblasť, jednak ich silným dopytom na trhu. Všeobecne téma virtuálnych mien aktuálne rezonuje v celej spoločnosti. Rozvoj technológií v 21. storočí podnietil používanie internetu, ktorému sa vďaka zavedeniu nového fenoménu - virtuálnych mien výrazne podarilo vyvinúť nové inovácie na finančnom trhu. V tomto príspevku sa pokúsime zaujať stanovisko k virtuálnym menám ako zdrojom akejsi „vakcíny“ pre finančný trh, a to aj vzhľadom na pandémiu COVID-19, ktorá pre kryptomeny mala kolísavý charakter.

Kľúčové slová:

virtuálna mena, kryptotrž, blockchain, inovácie, vakcína

Abstract

Virtual platforms (virtual currencies, digital currencies or cryptocurrencies) show a very impressive growth dynamics, which is due both to the growing public interest in this area and to their strong market demand. In general, the topic of virtual names is currently resonating throughout society. The development of technology in the 21st century has stimulated the use of the Internet, which, thanks to the introduction of a new phenomenon - virtual names, has significantly succeeded in developing new innovations in the financial market. In this paper, we will try to take a stand on virtual names as a source of a "vaccine" for the financial market, also in view of the COVID-19 pandemic, which was volatile for cryptocurrencies.

Key words:

Virtual currency, Crypto market, Blockchain, Innovation, Vaccine

JEL kód: F63, K34

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124.

ÚVOD

Kryptomeny (alebo virtuálne meny) sú relatívne nové formy mien, ktoré vo všeobecnosti umožňujú elektronické platby medzi jednotlivcami bez finančného sprostredkovania a transakcie bez poplatkov. Spravidla ponúkajú anonymitu. Z technického hľadiska je kľúčovou inováciou, ktorú tieto meny zavádzajú, implementácia kryptografických identifikačných protokolov do „distribuovanej účtovnej knihy“. Kryptomeny fungujú na digitálnych záznamoch, vďaka ktorým je možné kedykoľvek sledovať a validovať všetky platby. Virtuálne meny, digitálne meny, kryptomeny sú pojmy, ktoré sú v súčasnosti používané každodenne, no ich definícia nie je špecificky upravená. Avšak prvou lastovičou je novela zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu, ktorá ponúka definíciu virtuálnej meny z dôvodu právnej istoty. Podľa ustanovenia § 9 písm. l) sa virtuálnou menou rozumie *“digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať”*. Vyššie uvedenou novelou zákona sa v konečnom dôsledku zabezpečila transpozícia Smernice, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ (tzv. AML 5 smernica), ktorá sa stala účinnou začiatkom roka 2020.²

Virtuálnu menu možno chápať ako digitálnu menu, ktorá slúži ako prostriedok výmeny, pričom ich právne zakotvenie ako aj samotná znalosť, umožňuje predvídať problémy vyplývajúce z ich existencie, ako sú možné hrozby pre medzinárodnú bezpečnosť a ťažkosti so zdanením. Vďaka technológiám Blockchain sa virtuálne meny stali horúcou témou na finančnom trhu. Aj keď sú často tieto pojmy spomínané v tej istej vete a sú navzájom zjavne prepojené, nemali by byť zamieňané. Technológia Blockchain je typ technológie distribuovanej hlavnej knihy, ktorá tvorí chrbticu kryptotrhu. Je to technológia stojaca za širokou škálou kryptomien, ktoré sú v súčasnosti v obehú. Nakoľko sa používanie virtuálnych mien prostredníctvom technológie Blockchain globálne rozširuje, krajiny musia čoraz viac definovať a nastaviť vhodný právny rámec pre ich používanie. Právny stav virtuálnych mien sa medzi krajinami výrazne líši. Ich nedefinovanie môže sťažiť charakterizáciu a reguláciu a následne viesť k odlišnému alebo neistému daňovému zaobchádzaniu. Prevažná väčšina krajín všeobecne považuje kryptomeny, a najmä virtuálne meny za legálne, pokiaľ nezakazujú nákup a predaj kryptomien a ich použitie na nákup tovaru a služieb. Väčšina krajín OECD/G20 vydala zákony alebo usmernenia, ktoré implicitne alebo explicitne uznávajú, že použitie kryptomien je legálne. Naproti tomu však v mnohých jurisdikciách zostáva právny stav kryptomien kontroverzný.

² Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení a dopĺňa smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a o zmene a doplnení smerníc 2009/138/ES a 2013/36/EÚ. Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>>.

Cieľom príspevku je posúdiť, či rovnako ako aj v prípade iných inovácií predstavujú virtuálne meny výzvu pre finančné regulačné orgány, ako aj pre samotný finančný trh.

1. PRÁVNE ZAKOTVENIE VIRTUÁLNYCH MIEN V EÚ

Trh s kryptoaktívami zažíva v súčasnosti svoj najväčší rozmach, a rastúca popularita má za následok aj intenzívnejšiu regulačnú kontrolu. Európa považuje svoje vyvinuté právne a regulačné prostredie za výhodu pri vývoji vhodného rámca pre blockchainovú technológiu a používanie virtuálnych mien z dlhodobého hľadiska, a v tejto oblasti sa snaží zachovať si prvenstvo. V súčasnosti existujú základné oblasti, ktorých sa táto technológia dotýka, avšak v ktorých neexistuje alebo existuje len čiastočná právna a regulačná jasnosť alebo jednota. Technológii Blockchain chýbajú zásadné regulačné usmernenia, a preto predstavuje pre držiteľov kryptomien množstvo rizík. Bitcoin mali byť transparentné a decentralizované, ale ako rástol, základný rámec bol rozšírený o dodatočné možnosti, ako sú napríklad off-chain transakcie, kde obchody nemožno verejne sledovať a v skutočnosti sa transakcie nezapisujú do verejnej knihy. Táto nedostatočná viditeľnosť je problémom v každom finančnom prostredí, a to je len jeden z problémov kryptomien založených na blockchaine, ako je bitcoin. Takáto nejasnosť môže spomaliť samotnú inováciu. Jasnosť a jednota v používaní termínov je naliehavá aj čo sa týka terminologického aspektu virtuálnych mien. Ak by sme si rozmenili na drobné definíciu digitálnych mien, virtuálnych mien a kryptomien, vyzeralo by to nasledovne. Digitálna mena môže byť regulovaná alebo neregulovaná. Digitálnu menu v širšom zmysle nemožno označovať ani ako peniaze alebo elektronické peniaze. Pokiaľ ide o peniaze, musí spĺňať požiadavku legislatívneho a územného zriadenia a podriadenia sa predpisom hospodárskeho priestoru.³ Pokiaľ pôjde o regulovanú menu tá môže byť denominovaná na suverénnu menu - to znamená, že centrálna banka krajiny môže vydávať digitálne formy svojich fiatových bankoviek. Avšak na druhej strane virtuálna mena často zostáva neregulovaná, a preto predstavuje typ digitálnej meny. Skutočnosť, či sa virtuálna mena považuje za cenný papier, finančný nástroj alebo platobný prostriedok, je ústredným prvkom spôsobu jeho regulácie.

Téma virtuálnych mien bola analyzovaná a zvažovaná rôznymi tvorcami politik na úrovni EÚ (napr. Európskou komisiou, Európskym parlamentom, Európskou centrálnou bankou, európskymi agentúrami dohľadu ako sú európsky Bankový orgán, Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov a Európsky orgán pre cenné papiere a trhy). Oblasť virtuálnych mien neobišla ani orgány na medzinárodnej úrovni (napr. Medzinárodný menový fond, Banka pre medzinárodné zúčtovanie, FATF a iné). Každý z týchto tvorcov politiky sa tejto témy dotkol odlišným spôsobom. Kategóriu virtuálnych platidiel je však možné podradovať pod širší pojem (používaný v súvislosti s objektmi, ktoré môžu byť predmetom transakcií realizovaných prostredníctvom technológie Blockchain), a to pod pojem „token“.⁴ Vzhľadom na chýbajúcu spoločnú definíciu majú regulačné orgány a medzinárodné

³ ŠTRKOLEC, M. – HRABČÁK, L. Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends. In *Financial Law Review*, no. 21 (1), 2021, s. 62-79.

⁴ HRABČÁK, L. a kol. Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva. Košice: UPJŠ, 2021. 116 s.

normalizačné orgány tendenciu používať svoju vlastnú terminológiu a definície. Termín „virtuálna mena“ sa napriek tomu bežne používa na označenie typov digitálnych finančných aktív, ktoré sú založené na technológii distribuovanej účtovnej knihy (DLT) a kryptografii ako súčasť ich vnímanej alebo inherentnej hodnoty. Zatiaľ čo sa tieto dva prvky považujú za nevyhnutné v každej definícii kryptomien existuje otázka, či je postačujúce kvalifikovať aktíva, ktoré majú tieto vlastnosti ako kryptomeny. V literatúre existuje niekoľko rôznych interpretácií elektronických peňazí, digitálnych peňazí, kryptomien a virtuálnych mien. Väčšina dokumentácií používa namiesto „kryptomeny“ výraz „virtuálne meny“ a mnoho tvorcov politik klasifikovalo kryptomeny ako podkategóriu virtuálnych mien. Kryptomeny sú regulované pomerne mierne a medzinárodné normalizačné orgány nemajú spoločnú taxonómiu. Pojem virtuálna mena vznikol okolo roku 2012, keď ECB definovala virtuálnu menu ako typ „digitálnych peňazí v neregulovanom prostredí, vydávaných a kontrolovaných ich vývojármi a používaných ako platobná metóda medzi členmi konkrétnej virtuálnej komunity“.⁵

ECB a EK⁶ doposiaľ ponúkli definície „virtuálnych mien“, pričom ECB nepokladá virtuálne meny za úplné formy „peňazí“, ako sú definované v ekonomickej literatúre, a domnieva sa, že virtuálne meny nezodpovedajú ekonomickej eventuálne právnej definícii „peňazí“ alebo „meny“ a stále majú nízku úroveň prijatia medzi širokou verejnosťou⁷. Kryptomeny taktiež nemožno zaradiť medzi elektronické peniaze, nakoľko elektronické peniaze uchovávajú peňažnú hodnotu elektronicke, vrátane magnetického záznamu a sú prijímané fyzickými a právnickými osobami. ECB definuje „virtuálnu menu“ ako „digitálne znázornenie hodnoty, ktoré nevydáva centrálna banka, úverová inštitúcia alebo inštitúcia elektronických peňazí, ktoré je za určitých okolností možné použiť ako alternatívu k peniazom“.⁸ ECB klasifikuje schémy virtuálnej meny do troch kategórií:

- uzavreté schémy virtuálnych mien - žiadne prepojenie so skutočnou ekonomikou (napr. obrovské online hry pre viacerých hráčov a virtuálne meny, ktoré sa dajú použiť iba v týchto hrách),
- schémy virtuálnej meny s jednosmernými tokmi - väzba na reálnu ekonomiku, pretože virtuálna mena sa dá kúpiť za skutočné peniaze, ale nemožno ich zameniť späť za skutočné peniaze,
- schémy virtuálnych mien s obojsmernými tokmi - možno ich zameniť za skutočné peniaze a naopak.

⁵ Is Bitcoin A Digital Currency or a Virtual Currency? Dostupné na: <<https://news.bitcoin.com/is-bitcoin-a-digital-currency-or-a/>>.

⁶ Pre definíciu pojmu „virtuálna mena“ iných inštitúcií EÚ, pozri: <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ad30479b-26b5-4a20-94f3-71a3b1856889>>.

⁷ Virtuálna mena je definovaná ako kryptograficky decentralizovaná digitálna mena na rozdiel od peňazí, ktorých emitent je decentralizovaný a používa sa ako prostriedok výmeny, ale nie je menou v pravom zmysle, pretože nespĺňa základné charakteristiky meny. , vrátane uznania štátom.

⁸ Schémy virtuálnych mien - ďalšia analýza. Dostupné na: <<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>>.

V piatej smernici o boji proti praniu špinavých peňazí, EK rozšírila pôsobnosť smernice na platformy virtuálnych mien a poskytovateľov peňaženiek a výslovne stanovila definíciu virtuálnych mien: „virtuálne meny znamenajú digitálne znázornenie hodnoty, ktoré nevydáva ani nezaručuje centrálna banka alebo orgán verejnej moci, nemusí byť nevyhnutne spojené s legálne zavedenou menou a nemá právny status meny alebo peňazí, ale je akceptované fyzickými alebo právnickými osobami ako prostriedok výmeny, a s ktorými je možné prevádzať, ukladať a obchodovať elektronicky.“ S výnimkou piatej smernice EÚ o boji proti praniu špinavých peňazí (AML) a smernici o financovaní terorizmu (2018/843) neboli pojmy „virtuálne meny“ a „kryptomeny“ definované z právneho hľadiska v iných zákonoch. V piatej smernici o boji proti praniu špinavých peňazí sa taktiež uvádza, aby nedochádzalo k zamieňaniu, teda virtuálne meny by sa nemali zamieňať s elektronickými peniazmi v rozsahu pôsobnosti smernice EÚ o elektronických peniazoch⁹ a širšou koncepciou fondov v rozsahu smernice EÚ o platobných službách na vnútornom trhu¹⁰. Pri udržiavaní a zabezpečovaní použiteľného a efektívneho právneho rámca je dôležité ustanovenie pojmu „virtuálne meny“ a „kryptomeny“. EÚ sa snaží legálne definovať pojem „virtuálne meny“ podľa nariadenia o boji proti praniu špinavých peňazí, avšak je potrebné dokázať, či sa táto definícia rozšíri na ďalšie oblasti práva. Cieľom EÚ je poskytnúť právny rámec, ktorý by neohrozil vznikajúci trh virtuálnych mien (kryptoaktív), ale skôr podporil právnu bezpečnosť a uľahčil rast podnikom zaoberajúcim sa virtuálnymi menami.

Kvalifikácia kryptoaktív ako „finančných nástrojov“¹¹ je zásadná, pretože určuje uplatniteľnosť rozsiahleho súboru európskych a vnútroštátnych právnych nástrojov, ktoré regulujú finančný trh EÚ. Medzi tieto pravidlá patria napr. právne rámce stanovené v smernici o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFID II)¹² a v nariadení o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFIR)¹³, režim prospektov stanovený v nariadení o prospekte¹⁴ a ďalšie právne nástroje, ktoré sa vzťahujú na konkrétne činnosti alebo typy finančných nástrojov. Keďže EÚ chce zabrániť právnej a regulačnej fragmentácii, uznáva význam právnej istoty a jasného regulačného režimu v oblastiach týkajúcich sa aplikácií založených na technológii Blockchain. V niektorých členských štátoch EÚ sa právna úprava virtuálnych mien zamerala len na oblasť zdaňovania. Takto je to aj v Slovenskej republike, kedy v roku 2018 sa stala účinnou novela zákona o dani z príjmov¹⁵, ktorá upravuje zdaňovanie kryptomien. Novelou zákona však nedošlo k definovaniu virtuálnej meny, pričom sa tak stalo Metodickým usmernením Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien. Pre účely usmernenia sa virtuálnou menou rozumie „*digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je*

⁹ Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0110&from=EN>>.

¹⁰ Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L2366&from=EN>>.

¹¹ Zoznam toho, čo predstavuje „finančný nástroj“, obsahuje: Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/65/EÚ z 15. mája 2014 o trhoch s finančnými nástrojmi, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2002/92/ES a smernica 2011/61/EÚ.

¹² Ibid.

¹³ Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0600&from=EN>>.

¹⁴ Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1129&from=EN>>.

¹⁵ Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, a nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, nemá právny status meny alebo peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými alebo právnickými osobami ako platobný prostriedok a ktorý možno, prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať.” Podobnú definíciu virtuálnej meny môžeme nájsť v legislatívnom návrhu zo strany Európskej komisie z júla 2016, ktorý sa týkal štvrtej smernice proti praniu špinavých peňazí (AMLD) a zároveň bol aj prvým návrhom upravujúcim oblasť virtuálnych mien. Virtuálnou menou podľa legislatívneho návrhu EK sú „digitálne nosiče hodnoty, ktoré nie sú vydané centrálnou bankou alebo verejným orgánom a nie sú nevyhnutne spojené s FIAT menou, ale sú akceptované fyzickými alebo právnickými osobami ako platobný prostriedok a môžu byť prevedené, uchované alebo obchodované elektronicky.“

1.1 Návrh nariadenia o kryptomenách

Technológia Blockchain a kryptomeny sa stali horúcimi témami posledných pár rokov. Aj keď sú často tieto pojmy spomínané v tej istej vete a sú navzájom zjavne prepojené, nemali by byť zamieňané. Technológia Blockchain je typ technológie distribuovanej hlavnej knihy, ktorá tvorí chrbticu kryptotrhu. Je to technológia stojaca za širokou škálou kryptomien, ktoré sú v súčasnosti v obehú. Okrem vyššie uvedených iniciatív EÚ, pracuje EÚ aj na svojom postoji ku kryptomenám (tiež nazývané virtuálne meny alebo internetové meny). Nakoľko sa používanie virtuálnych mien globálne rozširuje, krajiny musia čoraz viac definovať a nastaviť vhodný právny rámec pre tieto tokeny. Právny stav virtuálnych mien sa medzi krajinami výrazne líši. Ich nedefinovanie môže sťažiť charakterizáciu a reguláciu a následne viesť k odlišnému alebo neistému daňovému zaobchádzaniu. Prevažná väčšina krajín všeobecne považuje kryptomeny, a najmä virtuálne meny za legálne, pokiaľ nezakazujú nákup a predaj kryptomien a ich použitie na nákup tovaru a služieb. Väčšina krajín OECD/G20 vydala zákony alebo usmernenia, ktoré implicitne alebo explicitne uznávajú, že použitie kryptomien je legálne. Naproti tomu však v mnohých jurisdikciách zostáva právny stav kryptomien kontroverzný. Zdá sa však, že regulačné orgány sa osobitne zameriavajú na virtuálne meny, najmä na bitcoiny. Vo svetle 5. smernice EÚ proti praniu špinavých peňazí (5AMLD)¹⁶, v ktorej sa tiež ukončuje anonymný nákup bitcoinov sa rozpútala diskusia o budúcnosti kryptomien v Európe¹⁷. Podľa niektorých vodcov EÚ, ktorí sa k virtuálnym menám stavajú tvrdšie, môžu hrať dôležitú úlohu pri oživovaní dôvery na trhu s kryptomenami. Je nepochybné, že táto smernica posilní medzinárodnú spoluprácu pri vytváraní centralizovaného a verejného registra spoločností a ich konečných skutočných vlastníkov. Touto smernicou môže EÚ zabrániť tomu, aby sa kryptomeny zmenili na tzv. „zajtrajšie daňové raje“. Kryptomeny sú „digitálne reprezentácie hodnôt alebo práv“, ktoré je možné prevádzať a ukladať elektronicky pomocou technológie Blockchain (známej ako technológia distribuovanej účtovnej knihy). Kryptomeny sú neoddeliteľne spojené s technológiou Blockchain, pretože sú to bloky, ktoré tvoria samotné

¹⁶ Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L0843&from=EN>>.

¹⁷ Prvým pokusom o reguláciu kryptomien bol legislatívny návrh Európskej komisie z júla 2016 týkajúci sa 4. smernice o boji proti praniu špinavých peňazí (AMLD).

reťazce. Kryptomeny majú veľa podôb, s rôznymi právami a funkciami. Kryptomena môže slúžiť ako prístupový kľúč k službe (často sa označujú ako „úžitkové tokeny“), môže byť navrhnutá na uľahčenie platieb (často označovaná ako „platobné tokeny“), ale môže byť tiež navrhnutá ako finančné nástroje, napríklad ako prevoditeľné cenné papiere podľa smernice o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFID II)¹⁸.

Európska komisia zverejnila návrh rozsiahleho nariadenia EÚ týkajúceho sa kryptomien a tokenov elektronických peňazí, ktoré v súčasnosti nie sú v právnych predpisoch EÚ o finančných službách v zásade upravené. Cieľom návrhu nariadenia týkajúceho sa právnej úpravy kryptomien, ktoré nespádajú pod existujúce právne predpisy EÚ je predovšetkým:

- zvýšenie právnej istoty v oblasti kryptomien,
- podpora inovácií a podpora vývoja kryptomien a širšie využitie technológie distribuovanej účtovnej knihy (DLT),
- zavedenie primeranej úrovne ochrany spotrebiteľa a investora a integrity trhu v oblasti, ktorá predstavuje veľa rovnakých rizík ako tradičné finančné nástroje,
- zaistenie finančnej stability.

Návrh nariadenia MiCA vytvára nový celoeurópsky licenčný režim pre vydavateľov kryptomien a poskytovateľov služieb spolu s podstatnými požiadavkami na podnikanie a ochranu spotrebiteľa. MiCA tiež zavádza nový tzv. celoeurópsky pas (EU passport), ktorý je k dispozícii účastníkom trhu, ktorí získali licenciu podľa režimu MiCA v ich domovskom členskom štáte. MiCA je súčasťou balíka digitálnych financií EÚ¹⁹, ktorý predstavuje súbor opatrení zameraných na to, aby sa EÚ prispôbila digitálnemu veku a ďalej umožňoval a podporoval potenciál digitálnych financií v zmysle inovácie a hospodárskej súťaže pri súčasnom znižovaní súvisiacich rizík. Okrem návrhu MiCA obsahuje balík ako doplnenie, aj návrh pilotného režimu pre trhové infraštruktúry DLT, návrh digitálnej prevádzkovej odolnosti a návrh na objasnenie alebo zmenu a doplnenie určitých súvisiacich pravidiel EÚ v oblasti finančných služieb. Cieľom týchto doplnujúcich návrhov je vyriešiť zjavné prekážky vo využívaní DLT vo finančnom sektore a umožniť experimentovanie s trhovými infraštruktúrami v bezpečnom prostredí s cieľom preskúmať potrebu ďalšieho možného vývoja v tejto oblasti. Európska únia odpovedá aj na túto situáciu prostredníctvom MiCA a DLT Pilotného režimu, ktorých cieľom je vytvoriť spoločné riešenie rizík spojených s digitálnou transformáciou, najmä podporu ochrany údajov a primeraný dohľad. Ďalším cieľom je vytvorenie digitálnejšieho finančného sektora a zabezpečenie regulačného rámca EÚ, ktorý má uľahčiť digitálne inovácie **v záujme spotrebiteľov a efektívnosti trhu.**

Pojem z Nariadenia MiCA	Definícia	Reálne využitie v praxi
Kryptoaktíva	digitálna reprezentácia hodnoty alebo práv, ktoré je možné elektronicky prenášať a uchovávať pomocou	Bitcoin

¹⁸ Viac pozri: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0065&from=en>>.

¹⁹ Digital finance package: <https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en>.

	technológie distribuovanej účtovnej knihy alebo podobnej technológie	
Užitkový token	vydáva sa z nefinančných dôvodov na zabezpečenie digitálneho pripojenia v sieťach DLT k dostupným zdrojom, aplikáciám alebo službám. Kryptoaktíva, ktoré sú určené na poskytovanie digitálneho prístupu k aplikácii, službe alebo zdrojom dostupným v distribuovanej knihe a ktoré sú akceptované iba vydavateľom daného tokenu na udelenie prístupu k takej aplikácii, službám alebo zdrojom, ktoré sú k dispozícii	Filecoin, Flow
Tokeny odkazujúce na aktíva (ART)	sú definované ako tie kryptomeny, ktoré si chcú udržať stabilnú hodnotu odkazom na hodnotu niekoľkých fiat mien, ktoré sú zákonným platidlom, jednej alebo niekoľkých komodít alebo jednej alebo niekoľkých kryptomien alebo kombinácie takéto aktíva	DAI
Tokeny elektronických peňazí	sú definované ako kryptomeny, ktorých hlavným účelom je použitie ako prostriedku výmeny, a ktorým je udržanie stabilnej hodnoty odkazom na hodnotu fiat meny, ktorá je zákonným platidlom. Vydavatelia tokenov elektronických peňazí musia mať povolenie od svojho regulátora domovského štátu ako úverovej inštitúcie alebo vydavateľa elektronických peňazí, a ako také sa na nich budú vzťahovať požiadavky druhej smernice o elektronických peniazoch ²⁰	USDC
Významné tokeny odkazujúce na aktíva (SART)	tokeny odkazujúce na aktíva, ktoré Európsky orgán pre bankovníctvo označil za významné, buď na základe žiadosti alebo z vlastnej iniciatívy	DIEM (Libra)
Významné tokeny elektronických peňazí (SEMT)	tokeny elektronických peňazí, ktoré Európsky orgán pre bankovníctvo označil za významné, buď na základe žiadosti alebo z vlastnej iniciatívy	Tether
Poskytovatelia služieb kryptoaktív (CASP)	poskytovateľ služieb v súvislosti s úschovou, obchodovaním, výmenou, maklérstvom, propagáciou alebo poradenstvom súvisiacim s kryptoaktívami	Coinbase

Zdroj: <https://www.cityam.com/mica-a-beta-version-of-crypto-assets-regulation-in-the-eu/>²¹

Nariadenie MiCA sa bude vzťahovať na všetky kryptoaktíva, na ktoré sa v súčasnosti nevzťahujú platné právne predpisy o finančných službách. Tieto sú v MiCA uvedené ako kryptoaktíva, úžitkové tokeny (kryptoaktíva, slúžiace ako prístupový kľúč k službe) a stablecoiny rozdelené na tokeny odkazujúce na aktíva (odkazujúce na viac mien, komodít, iných kryptoaktív alebo na ich kombináciu) a novo definovaný token elektronických peňazí (odkazujúci na jednu menu). Výnimkou ostávajú kryptoaktíva, ktoré už spadajú pod platné

²⁰ Viac pozri: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32009L0110&from=en>>.

²¹ MiCA: A 'beta version' of crypto-assets regulation in the EU. Dostupné na: <<https://www.cityam.com/mica-a-beta-version-of-crypto-assets-regulation-in-the-eu/>>.

právne predpisy EÚ o finančných službách a budú preto naďalej regulované týmito existujúcimi právnymi predpismi. Príkladom sú kryptoaktíva, ktoré možno kvalifikovať ako finančné nástroje (definované v článku 4 ods. 1 bode 15 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/65 / EÚ), a preto sa na ne vzťahujú právne predpisy EÚ o trhoch s cennými papiermi (napr. MiFID). Vyššie spomenuté nariadenie sa však nevzťahuje na technológiu blockchain alebo distribuovanej účtovnej knihy, ktoré sú základom kryptomien. Nevzťahuje sa ani na digitálne meny vydávané štátmi a na digitálne meny regulované centrálnymi bankami. Všetky ostatné kryptomeny, ktoré sa nekvalifikujú ako finančné nástroje, vrátane tokenov nástrojov a tokenov platieb, spadajú do rozsahu pôsobnosti nariadenia.²²

Jedným z hlavných cieľov MiCA je poskytnúť právnu jasnosť a zároveň podporovať bezpečný vývoj kryptoaktív a používanie technológie distribuovanej účtovnej knihy vo finančných službách. Napriek tomu, že MiCA sťažuje ponúkanie mnohých krypto služieb bez autorizácie, bude podporovať a uľahčovať cezhraničný obchod na spoločnom trhu. Ďalším z cieľov MiCA je podpora inovácií a spravodlivej hospodárskej súťaže poskytnutím rámca pre vydávanie a poskytovanie služieb súvisiacich s kryptoaktívami. Odvetvie kryptoaktív to pravdepodobne získa väčšiu dôveryhodnosť a pomôže to spotrebiteľom aj inštitúciám vybudovať si väčšiu dôveru v kryptoaktíva. Takto možno navrhované nariadenie o MiCA považovať za prirodzený krok v cykle rastu rozvojového odvetvia.²³

2. VIRTUÁLNA MENA AKO „VAKCÍNA“ PRE FINANČNÝ TRH

Zvýšené využívanie internetu, aj v dobe pandémie COVID 19 ovplyvnilo celú ekonomiku. Celosvetovo klesli tržby a výroba, spoločnosti sa stali finančne zaťaženými, zvýšila sa nezamestnanosť a zmenilo sa spotrebiteľské správanie. Pandémia koronavírusu značne zasiahla finančné trhy, čo následne prinútilo mnohých vedcov preskúmať jej vplyv na finančnú nákazu a stabilitu trhu. Rýchle šírenie COVID-19 v roku 2020 predstavovalo vážnu hrozbu aj pre kryptotrž. Po vyhlásení pandémie nastal 13. marca 2020 najväčší jednodňový pokles ceny bitcoinu (36 %). V oblasti platieb a finančných služieb za posledné desaťročie vzrástol počet poskytovateľov a inovatívnych technológií a produktov. Predvídať budúce smerovanie krypto oblasti je vždy náročné, no zároveň veľmi zaujímavé pretože sa vyvíja súčasne vďaka tradičnému finančnému systému, ale rozdielne od neho. Na jednej strane zavedenie požiadaviek na identifikáciu kryptografických používateľov, rastúci záujem o vládne digitálne meny, potvrdzujú, že digitálne aktíva sa konečne stanú zrozumiteľnejšími. Na strane druhej však rýchlosť distribúcie kryptomeny priamo závisí od toho, ako rýchlo budú operácie s krypto menami dostupné a akceptované v tradičnej banke alebo platobnom systéme. Kryptomena má v porovnaní s ostatnými peňažnými nástrojmi finančného trhu určité výhody a nevýhody, ktoré

²² What the EU's new MiCA regulation could mean for cryptocurrencies. Dostupné na: <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/07/05/what-the-eus-new-mica-regulation-could-mean-for-cryptocurrencies/>.

²³ Pre viac pozri: Bringing Crypto-Assets into its Regulatory Web: Draft EU Markets in Crypto-Assets Regulation. Dostupné na: <https://www.rdj.ie/insights/bringing-crypto-assets-into-its-regulatory-web--draft-eu-markets-in-crypto-assets-regulation-?s=0.449162359866>.

sú spôsobené jej virtuálnosťou, metódami emisie, obehu a účtovníctva. Medzi problematické otázky súčasnosti patrí otázka posúdenia potenciálu pozitívneho a negatívneho vplyvu kryptomien a ich technológií na finančné trhy.

Finančný trh priamo súvisí s obehom peňazí a peniaze (mena) majú výrazný vplyv na jeho fungovanie. V procese evolučného vývoja prešli peniaze tromi najdôležitejšími etapami: a) komoditné peniaze, ktoré súviseli s výmenným obchodom, b) peniaze v plnej hodnote, keď úlohu peňazí hrali väčšinou zlaté alebo strieborné mince, c) fiat peniaze, ktorých nominálna hodnota je určená, stanovená a garantovaná štátom a táto hodnota nezávisí od nákladov na kov, z ktorého sú vyrobené. Hlavné vlastnosti, ktoré odlišujú kryptomenu od fiat meny a elektronických peňazí, sú tieto:

- použitie pseudonymu (adresa bitcoinu),
- ich „ťažba“ pomocou počítača,
- emisia nezávislá od centrálnej banky,
- demokratická povaha kryptosystému,
- zobrazenie každej transakcie v otvorenej databáze, ktorú nie je možné zmeniť,
- minimálna platba za transakciu,
- vysoká rýchlosť transakcie a iné.

Hoci sa o virtuálnych platformách hovorí vo väčšej miere v pozitívnom zmysle, nesú so sebou aj určité nevýhody. Najväčšou hrozbou pre finančný trh je skutočnosť, že nepodliehajú právnej úprave v jednotlivých štátoch, ale ani na národnej a medzinárodnej úrovni. Hoci už možno badať určité snahy o ich právnu reguláciu, práve ich virtuálny a nekontrolovaný charakter sa môže stať destabilizujúcim faktorom na finančných trhoch. Ako píše Popovič, A., Sábo, J., a Štrkolec, M., potreba a nevyhnutnosť právnej regulácie peňažných vzťahov je základným znakom meny v tradičnom ponímaní. V prípade virtuálnych platforiem je však ich charakteristickým znakom to, že nie sú právne regulované a v zásade by nemali byť ovplyvňované nepredpokladanými zásahmi do sústavy vnútorných vzťahov. Aj keď má absencia právnej regulácie a technické riešenie virtuálnych mien mnohé výhody, medzi ktoré patria napríklad bezpečnosť a rýchlosť transakcií, dostupnosť, nízke prevádzkové náklady, anonymita a decentralizácia, tieto aspekty sú v príkrom rozpore s výhodami a cieľom právnej regulácie meny v intenciách finančno-právnych východísk.²⁴ Decentralizácia však znamená, že sa „kryptopoužívatelia“ nemôžu obrátiť na úrady v prípade podvodu, kyberútoku alebo náhodnej straty finančných prostriedkov. Navrhované nariadenie EÚ do určitej miery rieši túto výhradu tým, že výmeny kryptomien (ktoré nariadenie nazýva „služby kryptoaktív“) podliehajú normám ochrany spotrebiteľa, transparentnosti a správy. Aj regulácia kryptomien a trhu s nimi môže priniesť zo sebou neočakávaný rastový impulz. Regulácia totiž poskytuje používateľom a investorom dôveru v investovanie. Klasickým príkladom je Japonsko, ktoré ako jedna z prvých krajín začala s reguláciou kryptomien.²⁵

²⁴ POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In *Právo – obchod-ekonomika: zberka vedeckých prác.* - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020. p. 217-228.

²⁵ VRAVEC, J. Analytický pohľad na rôzne scenáre vývoja kryptomien. In *Finančné trhy* 1/2018, Bratislava.

Pre kryptomenu je charakteristické obmedzenie peňažných funkcií, teda hlavné črty konkrétneho prejavu podstaty peňazí. Peniaze v súlade s klasickou teóriou slúžia ako meradlo hodnoty, prostriedky obehu, prostriedky na platbu. Kryptomeny nie sú peniaze v obvyklom zmysle slova a v zmysle svojich funkcií, iba „vykonávajú funkcie obsluhy procesov presunu finančných prostriedkov“ ako nástroj „sledovania transakcií“, zúčtovacie a platobné transakcie a devízové transakcie v kanáloch národných peňazí a svetových mien.

Ďalšou nevýhodou je ich nadmerný počet, ktorý spôsobuje ich nestálosť. Prakticky nepredvídateľné, a preto veľmi neočakávané, veľmi dynamické a silné výkyvy kurzov mnohých kryptomien (najmä tých, ktoré sú veľmi žiadané) z nich robia nespoľahlivý a mimoriadne riskantný finančný nástroj na investovanie aj špekulatívne finančné transakcie. Existuje aj krypto paradox, v ktorom ľudia nakupujú kryptomeny, ale nepoužívajú ich, pretože chcú, aby ich hodnota rástla. Iróniou však je, že pokiaľ sa kryptomena nepoužije ako mena (jej jediný účel), jej hodnota klesne a investori ju nakoniec vyložia, aby sa vyhlí ďalším stratám. Neexistuje ani náznak toho, že by sa kryptomeny stali všeobecne akceptovanými ako platby, pretože volatilita a nedostatočná transparentnosť pre väčšinu predajcov predstavuje príliš vysoké riziko. To sú dôvody, prečo sa predpovedá, že kryptomeny sa skôr alebo neskôr vrátia na hodnotu blízku nule. Ďalším destabilizačným faktorom môže byť aj technická vybavenosť, ale aj ich zneužitie zločineckými a teroristickými organizáciami na implementáciu rôznych druhov protiprávných finančných schém a prania špinavých peňazí, to znamená legalizácie finančných prostriedkov získaných nelegálnymi (kriminálnymi) spôsobmi - príjmy z tieňového podnikania.

Každá zainteresovaná strana na finančných trhoch musí brať do úvahy aj možný negatívny dopad trhu s kryptomenami na ekonomické procesy a každá krajina, by mala určiť svoju politiku v oblasti kryptomien a model ich regulácie na finančnom trhu.²⁶

ZÁVER

V súčasnosti je veľmi náročné predpokladať vývoj kryptomien, ich ďalšie smerovanie, právnu reguláciu a to aj vzhľadom na aktuálnu situáciu vo svete spôsobenú vplyvom pandémie COVID 19. Virtuálne platformy ako elektronicko-digitálny produkt počítačového pôvodu, ktorý aktívne zaujal miesto na svetovom finančnom trhu je virtuálnym finančným fenoménom, ale aj zdrojom kapitálu. Hoci sme výskumom popri pozitívach poukázali aj na negatíva, ktoré so sebou tento svetový fenomén nesie, tieto negatíva sú globálne, keďže virtuálne platformy nemajú hranice a budú sa úmerne zvyšovať aj s rastom podielu obehu.

Uplynulý rok bol pre kryptomeny a technológiu Blockchain významný. Tvárou v tvár extrémnosti a ekonomickému kolapsu sa kryptomeny ukázali ako mimoriadne odolné. Našťastie rýchly nárast dostupnosti globálneho vysokorýchlostného internetu a digitalizácie vytvoril zrelé prostredie pre digitálnu menu.

²⁶ ZAHORODNIY, A. – PARTYN, H. In Crypto currency – a virtual phenomenon which can destabilize financial markets. In *ECONOMICS, ENTREPRENEURSHIP, MANAGEMENT*, vol. 5, no. 2, 2018.

Nariadenie MiCA je veľmi sľubným legislatívnym projektom, a bude zaujímavé sledovať ďalší vývoj a zakomponovanie do poriadkov jednotlivých krajín. Napokon, z hľadiska riadenia, podobne ako v modeli práva EÚ v oblasti hospodárskej súťaže, nariadenie sleduje zaujímavú zmes decentralizácie a centralizácie. Taktiež bude zaujímavé sledovať, ako sa v budúcnosti budú vyvíjať vzťahy medzi vnútroštátnymi orgánmi a úradmi na úrovni EÚ a ako tieto vplyvy ovplyvnia európsky krypto priestor. Napokon režim DLT Pilot, ktorý sprevádza nariadenie MiCA, by mohol viesť k (vítanému) celoeurópskemu projektu pre inovatívne spoločnosti.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. HRABČÁK, L. a kol. Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva. Košice: UPJŠ, ŠafárikPress, 2021. 116 s. ISBN 978-80-8152-979-5.
2. POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In *Law – Commerce – Economy : collection of scientific works*. - Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020. - ISBN 9788081529306. - S. 217-228.
3. ŠTRKOLEC, M. – HRABČÁK, L. Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends. In *Financial Law Review*. ISSN **2299-6834**, no. 21 (1), 2021, s. 62-79.
4. VRAVEC, J. Analytický pohľad na rôzne scenáre vývoja kryptomien. In *Finančné trhy* ISSN 1336-5711, 1/2018.
5. ZAHORODNIY, A. – PARTYN, H. In Crypto currency – a virtual phenomenon which can destabilize financial markets. In *ECONOMICS, ENTREPRENEURSHIP, MANAGEMENT*. ISSN 2413-7634, vol. 5, no. 2, 2018.
6. Regulation (EU) No 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Regulation (EU) No 648/2012.
7. Regulation (EU) 2017/1129 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the prospectus to be published when securities are offered to the public or admitted to trading on a regulated market, and repealing Directive 2003/71/EC.
8. Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC.
9. Directive 2014/65/EE of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU.
10. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market, amending Directives

- 2002/65/EC, 2009/110/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010, and repealing Directive 2007/64/EC
11. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU.
 12. Act no. 595/2003 Coll. on income tax, as amended.
 13. Bringing Crypto-Assets into its Regulatory Web: Draft EU Markets in Crypto-Assets Regulation. Dostupné na: <<https://www.rdj.ie/insights/bringing-crypto-assets-into-its-regulatory-web--draft-eu-markets-in-crypto-assets-regulation-?s=0.449162359866>>.
 14. Digital finance package. Dostupné na:<https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en>.
 15. Pre definíciu "virtual currency" iných inštitúcií EÚ, pozri: <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ad30479b-26b5-4a20-94f3-71a3b1856889>>.
 16. Is Bitcoin A Digital Currency or a Virtual Currency? Dostupné na: <<https://news.bitcoin.com/is-bitcoin-a-digital-currency-or-a/>>.
 17. MiCA: A 'beta version' of crypto-assets regulation in the EU- Dostupné na: <<https://www.cityam.com/mica-a-beta-version-of-crypto-assets-regulation-in-the-eu/>>.
 18. Virtual currency schemes – a further analysis. Dostupné na: <<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>>.
 19. What the EU's new MiCA regulation could mean for cryptocurrencies. Dostupné na: <<https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/07/05/what-the-eus-new-mica-regulation-could-mean-for-cryptocurrencies/>>.

KONTAKT NA AUTORA

monika.stojakova@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika

DAC 8 a zdaňovanie kryptoaktív a elektronických peňazí¹

DAC 8 and taxation of crypto assets and e-money

Mgr. Andrea Szakács, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-26>

Abstrakt

V súčasnom dynamicky sa vyvíjajúcom digitálnom svete dochádza k výraznej zmene finančného priestoru, ktorý je ovplyvnený vývojom nových finančných technológií, a to kryptoaktív, elektronických peňazí. Vďaka ich rýchlemu vývoju zatiaľ neexistuje ich jednotná a komplexná regulácia. Uvedené môže viesť k ich využívaniu pri praní špinavých peňazí, k financovaniu terorizmu, ale aj k daňovým únikom. Najefektívnejším nástrojom boja proti daňovým únikom je automatická výmena informácií medzi príslušnými orgánmi jednotlivých štátov o kryptoaktívach a elektronických peniazoch, o príjmoch z nich získaných, ako aj o ich majiteľoch (investoroch) a pod.

Kľúčové slová:

Výmena informácií, DAC8, kryptoaktíva, virtuálna mena, zdaňovanie

Abstract

In today's dynamically evolving digital world, there is a significant change in the financial space, which is influenced by the development of new financial technologies, namely crypto assets, e-money. Due to their rapid development, states do not manage to react and therefore there is no uniform and comprehensive regulation. This can lead to their use in money laundering, terrorist financing, but also it may lead to tax evasion. The most effective tool for combating tax evasion is the automatic exchange of information between the competent authorities of individual states on crypto assets and e-money, on the income derived from them, as well as on their owners (investors), etc.

Key words:

Exchange of information, DAC8, cryptoassets, virtual currency, taxation

JEL kód: H21, H26, K34

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu APVV-16-0499 „Zabezpečenie efektívneho výberu daní v kontexte informatizácie“

ÚVOD

Aktuálny rozvoj popularity a hlavne pozitívny vývoj hodnoty kryptomien a kryptoaktív, najmä Bitcoin-u, Ethera, ako aj ďalších, spôsobil zvýšenú pozornosť národných, európskych regulátorov ako aj pozornosť OECD. Heterogenita národných pravidiel zdaňovania kryptomien, kryptoaktív, neexistencia jednotných definícií, zvyšujúci sa počet poskytovateľov kryptoaktív, potenciálna anonymita držiteľov kryptoaktív, cezhraničný až celosvetový dosah kryptoaktív môžu spôsobovať problémy, právnu neistotu (nielen) v oblasti daní, problémy identifikácie a oznamovania zdaniteľného príjmu vedúcich k problému znižovania daňových príjmov do verejných rozpočtov štátov. Z vyššie uvedených dôvodov, ako aj z dôvodu obáv využívania kryptoaktív v rámci šedej ekonomiky, OECD, ako aj EÚ sa rozhodli podniknúť určité kroky. Predmetné kroky smerujú k jednotnému zadefinovaniu pojmu kryptoaktívum, čo je nevyhnutné pre jednoznačné nastavenie systému jeho zdaňovania a aj výmeny informácií o kryptoaktívach na daňové účely.

1. GLOBÁLNA ÚROVEŇ

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a vývoj (ďalej len „OECD“) sa na globálnej úrovni aktívne venuje digitálnej ekonomike a jej jednotlivým aspektom vrátane zdaňovania. Riešenie daňových otázok, ktoré prináša digitalizácia, ako aj nové technológie v podobe kryptoaktív je v súčasnosti jednou z najvyšších priorít OECD. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj Akčný plán proti znižovaniu základu dane a presunu ziskov (tzv., **BEPS Plan**) a jeho Opatrenie č. 1. Už predmetné opatrenie identifikovalo virtuálne meny ako nástroje prispievajúce k digitalizácii globálnej ekonomiky, ktoré je potrebné monitorovať za účelom vyriešenia daňových výziev, ktoré môžu nastať. Ku koncu roka 2020 OECD vypracovala prehľad existujúceho daňového zaťaženia virtuálnych mien² pričom zdôrazňuje potrebu zvýšenia transparentnosti a medzinárodnej administratívnej spolupráce, aj v podobe automatickej výmeny informácií, hlavne ohľadne kryptoaktív. Z uvedeného dôvodu výbor pre fiškálne záležitosti OECD v súčasnosti pracuje na aktualizácii Štandardu pre automatickú výmenu informácií o finančných účtoch (ďalej len „**Štandard**“), ktorá bude v rámci rozsahu Štandardu okrem iného upravovať finančné aktíva (ako elektronické peniaze a kryptoaktíva), produkty, pretože môžu predstavovať potenciálnu alternatívu vo vzťahu ku krytým finančným produktom najmä pre tých, ktorí sa chcú vyhnúť oznamovaniu podľa Štandardu³.

Finančná akčná skupina (Financial Action Task Force, ďalej len „FATF“) je medzivládna organizácia, ktorá vydáva všeobecné štandardy, odporúčania a usmernenia, ktoré predstavujú ucelený a konzistentný medzinárodný rámec opatrení, ktoré by štáty mali prijať s cieľom boja proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu. Vplyvom globalizácie,

² OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris. www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.htm

³ Štandard ako taký pozostáva z modelovej zmluvy kompetentných orgánov (model Competent Authority Agreement – „CAA“), ako medzinárodného právneho rámca pre výmenu informácií o finančných účtoch, zo Spoločného štandardu oznamovania (tzv. Common Reporting Standard – „CRS“), z komentárov k CAA a k CRS a z používateľského manuálu k CRS XML schéme.

internacionalizácie, digitalizácie, dynamického vývoja aj v oblasti finančného trhu a pod. došlo ku viacerým novelizáciám daných odporúčaní, štandardov, usmernení. FATF sa venuje problematike virtuálnych aktív a ich poskytovateľov už od roku 2014, kedy identifikovala, že virtuálne meny a ich poskytovatelia môžu predstavovať hrozbu v súvislosti s ich využívaním na pranie špinavých peňazí a na financovanie terorizmu. Výrazná zmena finančného priestoru, vývoj nových finančných technológií, ich rýchlosť vývoja a anonymita môžu byť využívané práve s práním špinavých peňazí a s financovaním terorizmu. V roku 2018 sa doplnili do Odporúčania 15 definície virtuálnych aktív a poskytovateľov virtuálnych aktív, v roku 2019 v 2021 sa doplnili výkladové stanoviská k Odporúčaniam 15. Usmernenia ohľadne virtuálnych mien a ich poskytovateľov vydala v rokoch 2015 a 2019. V roku 2021 došlo k opätovnej novelizácii Výkladového stanoviska k Odporúčaniu č. 15, k návrhu novelizácie usmernenia ako aj štandardu, ktoré sa týkajú virtuálnych aktív a poskytovateľov virtuálnych aktív.

2. ÚROVEŇ EÚ

EÚ v oblasti kryptoaktív, elektronických peňazí uskutočnilo už niekoľko krokov a prijalo/navrhlo niekoľko právnych aktov. Legislatíva zakotvujúca boj proti praniu špinavých peňazí, tzv. **Anti Money Laundering (AML) legislatíva**⁴ sa zaoberá tzv. virtuálnou menou, elektronickými peniazmi a predstavuje snahu o monitorovanie transakcií s použitím týchto inštitútov. Smernica AML 5⁵ sa však nezaobera virtuálnymi aktívami, kryptoaktívami ako celkom, a tým má zúžený záber problematiky. Z uvedeného dôvodu sa tiež predpokladá ďalšia novelizácia AML smernice.

Smernica Rady (EÚ) 2016/2258 zo 6. decembra 2016, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o prístup daňových orgánov k informáciám získaným v rámci boja proti praniu špinavých peňazí, tzv. **DAC 5**, zakotvila prístup daňových orgánov k mechanizmom, postupom, dokumentom a informáciám finančných inštitúcií, za účelom kontroly splnenia povinností finančnej inštitúcie súvisiacich s identifikáciou skutočného vlastníka v rámci AML legislatívy⁶.

⁴ AML legislatívu na úrovni EÚ predstavuje smernica: Smernica Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES. V podmienkach SR hlavným AML právnym predpisom je zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁵ Pozri bližšie aj DAUDRIKH, Y. Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic. In Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration. Scientific monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020, ISBN 978-9984-774-28-2, s.416.

⁶ DAC 5 nadväzuje na DAC 2 - V rámci smernice DAC 2 sa zakotvuje, že ak je držiteľ účtu len sprostredkovateľským subjektom, finančné inštitúcie majú preveriť takýto subjekt a identifikovať a oznámiť daňovým orgánom jeho skutočných vlastníkov. Tieto informácie sa získavajú v rámci boja proti praniu špinavých peňazí na základe smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849, ktoré slúžia na identifikáciu skutočných vlastníkov príjmov. Aby daňové orgány mohli skontrolovať, či si finančné inštitúcie plnia riadne svoje

Smernica Rady 2014/107/EU z 9. decembra 2014 ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní, tzv. **DAC 2**⁷ zakotvila automatickú výmenu informácií o finančných účtoch nerezidentov. Predmetná smernica zavádza kategórie oznamujúcich a neoznamujúcich finančných inštitúcií a finančných účtov podliehajúcich a nepodliehajúcich oznamovaniu, t.j. vylúčené finančné účty. DAC 2 nezakotvila povinnosť pre finančné inštitúcie (finančných sprostredkovateľov) oznamovať aj informácie o kryptoaktívach alebo elektronických peniazoch a ich majiteľoch. Daňová transparentnosť je v súvislosti s týmito novými technológiami veľmi nízka. Vývoj kryptoaktív a elektronických peňazí môže narušiť integritu zavedenej výmeny informácií ako nástroja boja proti daňovým únikom. Preto je potrebné zabezpečiť výmenu informácií v daňovej oblasti v súvislosti s kryptoaktívami, elektronickými peniazmi, na čo by mal reflektovať návrh smernice DAC 8.

EÚ v roku 2020 predstavila návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937 (tzv. **MiCA**). Cieľom predmetného návrhu nariadenia je harmonizovať pravidlá v rámci vnútorného trhu s finančnými službami, čím sa majú odstrániť vnútroštátne heterogénne pravidlá spôsobujúce fragmentáciu trhu. Uvedeným sa má zlepšiť fungovanie vnútorného trhu a majú sa podporiť inovácie a nové technológie v danej oblasti. Za daným účelom by MiCA mala pokrývať všetky kryptoaktíva „okrem tých, ktoré sa kvalifikujú ako iné nástroje finančného trhu podľa už v súčasnosti platných právnych predpisov o finančných službách.“⁸ Podľa návrhu nariadenia je kryptoaktívum „digitálne vyjadrenie hodnoty alebo práv, ktoré možno prenášať a elektronicky uchovávať s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií alebo podobnej technológie“⁹ a zahŕňa 3 typy kryptoaktív: 1. token krytý aktívami, 2. token elektronických peňazí a 3. úžitkový token.¹⁰ Uvedená definícia kryptoaktív s jej typmi by následne mala byť použitá aj v ďalších smerniciach (resp. ich návrhoch, novelizáciách) EÚ, aby sa dodržala konzistentnosť a komplexnosť v danej oblasti (napr. AML, DAC 8).

Návrh smernice tzv. **DAC 8**, je súčasťou nového daňového balíčka, ktorý prijala Európska komisia 15. júla 2020. Cieľom prijatia predmetného balíčka je zabezpečenie spravodlivejšieho, jednoduchšieho a efektívnejšieho zdaňovania prispôbeného modernému digitálnemu svetu. Balíček stojí na 3 pilieroch: 1. Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie podporujúce stratégiu obnovy – obsahuje 25 iniciatív na roky 2021 – 2024, ktoré okrem iného majú napomôcť členským štátom EÚ k získaniu spravodlivého podielu daní; 2. Dobrá správa v daňových záležitostiach v EÚ a mimo nej – má obsahovať reformu Kódexu správania zakotvujúceho parametre pre spravodlivú súťaž v oblasti daní v EÚ a vylepšenie EÚ

povinnosti v rámci DAC 2 a uskutočňujú procesy hĺbkového preverenia a či na základe nich správne identifikujú a oznamujú skutočných vlastníkov finančných účtov, musia mať prístup k týmto informáciám.

⁷ Smernica DAC 2 je implementovaná do právneho poriadku Slovenskej republiky zákonom č. 359/2015 Z. z. o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁸ Riadne predbežné stanovisko k návrhu nariadenia o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937

⁹ Čl. 3 ods. 1 bod 2 návrh MiCA

¹⁰ Čl. 3 ods. 1 bod 3, 4, 5 návrh MiCA

zoznamu nespolupracujúcich štátov; 3. Zlepšenie administratívnej spolupráce – v podobe smernice DAC 7¹¹ a smernice DAC 8. Smernica DAC 7 bola prijatá 22. marca 2021 a má sa ňou zabezpečiť automatická výmena informácií o príjmoch tzv. aktívnych predávajúcich¹² dosiahnutých z predaja svojich tovarov a služieb cez digitálne platformy¹³.

Snahou EU v súvislosti s DAC 8 je rozšíriť rozsah výmeny informácií medzi daňovými správami členských štátov o daňovníkov používajúcich kryptoaktíva a elektronické peniaze, investujúcich prostredníctvom nich, ako aj o príjmoch plynúcich z investícií súvisiacich s kryptoaktívami a elektronickými peniazmi alebo o platbách prostredníctvom nich.

Pri tvorbe návrhu smernice DAC 8 EU postupovala podľa „Princípov dobre regulácie“¹⁴ a v súvislosti s tvorbou návrhu textu smernice sa rozhodla začať verejnú konzultáciu 10. marca 2021 za účelom zozbierania názorov zainteresovaných subjektov na používanie kryptoaktív a elektronických peňazí, ktorá trvala do 2. júna 2020. Cieľom verejnej konzultácie bolo vyhodnotenie potreby zavedenia nových pravidiel výmeny informácií o kryptoaktívach a elektronických peniazoch na daňové účely, zistenie aké subjekty sú zainvolované, aké činnosti vykonávajú, a ako danú problematiku upravujú jednotlivé členské štáty. Získané informácie by mali dopomôcť k vytvoreniu a k stanoveniu jednotných požiadaviek výmeny informácií pre všetky členské štáty EÚ, ktoré by nespôsobovali nadmerné administratívne ani finančné zaťaženie a vďaka čomu by sa zabezpečilo spravodlivé zdaňovanie. V rámci verejnej konzultácie sa vyjadrilo 32 subjektov.¹⁵

Otázky v rámci dotazníka boli nasledovné: napr. aké sú typy kryptoaktív používané poskytovateľmi kryptoaktív; aké sú typy činností vykonávané poskytovateľmi kryptoaktív; kde sú poskytovatelia kryptoaktív registrovaní, založení, licencovaní; uvedenie miesta daňovej rezidencie poskytovateľa kryptoaktív; typ kryptoaktíva, do ktorého respondent investoval; znaky kryptoaktív, do ktorých respondent investoval; informácia, či sú kryptoaktíva, do ktorých respondent investoval kryté majetkom (napr. stable coins); či majú kryptoaktíva, do ktorých

¹¹ SMERNICA RADY (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní

¹² Aktívnym predávajúcim je každý predávajúci, ktorý počas oznamovacieho obdobia poskytuje príslušnú činnosť alebo sa mu v súvislosti s príslušnou činnosťou počas oznamovacieho obdobia vypláca alebo pripisuje odplata a súčasne je rezidentom členského štátu EÚ, alebo má nehnuteľnosť v EÚ. Príloha V oddiel 1 časť B bod 2 a bod 3 smernice DAC 7

¹³ Prostredníctvom digitálnych platforiem je možné poskytovať rôzne tovary alebo služby, napr. služby prepravy, služby prechodného ubytovania, služby doručovania jedál a nápojov, služby požičiavania peňazí a pod. Problematike kolektívneho požičiavania, ktoré sa poskytujú cez digitálne platformy, známe aj ako peer-to-peer lending sa venuje napr. HESEKOVÁ, S. Požičiavanie formou peer to peer. In: Justičná revue. - Roč. 70, č. 10 (2018), s. 1076-1085

¹⁴ European Commission, Better regulation guidelines, dostupné: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how/better-regulation-guidelines-and-toolbox_en

¹⁵ 32 odpovedí: z toho 10 odpovedí od občanov EU, 8 odpovedí od záujmových združení, 6 odpovedí od spoločností, 3 odpovedí od odborových organizácií, 3 odpovede od iných subjektov a 2 odpovede od mimovládnych organizácií. Najviac odpovedí prišlo z Nemecka (8), Belgicka (7) a Holandska (4). Následne sa vyjadrili subjekty aj z Francúzska (2), Česka (2) a po jednej odpovedi sa vyjadrili aj subjekty zo Spojeného kráľovstva, Švajčiarska, Švédska, Poľska, Malty, Luxemburska, Talianska, Írska a Bulharska.

respondent investoval centralizovanú alebo decentralizovanú štruktúru; výška sumy v eurách investovaná respondentom do kryptoaktív v priemere za rok; a pod.

Z odpovedí subjektov vyplynuli viaceré spoločné závery:

- Najdôležitejšie je odstrániť nekonzistentnosť a nejednotnosť právnej regulácie zdaňovania kryptoaktív medzi členskými štátmi EÚ a zaviesť spoluprácu založenú na spoločných pravidlách. Práca na právnej úprave v rámci DAC8 by mala byť koordinovaná s ďalšími právnymi aktmi ako napr. s AML legislatívou aj MiCA návrhom nariadenia. Koordinácia DAC 8 s právnou úpravou v oblasti bankovníctva a finančných inštitúcií je nevyhnutná jednak za účelom odstránenia prípadných nezrovnalostí a prípadnej duplicity oznamovania tých istých informácií podľa viacerých právnych aktov. Nejednotné pravidlá môžu spôsobiť zvýšené administratívne náklady z dôvodu potreby prispôbovania sa právnym poriadkom niekoľkých členských štátov EÚ,
- Zakotvenie jasnej, jednotnej, komplexnej definície kryptoaktív vrátanej diferenciacie ich jednotlivých typov naprieč všetkými právnymi aktmi zaoberajúcimi sa problematikou - teda v návrhu MiCA nariadenia a tým pádom aj v DAC 8, ako aj v prípadných ďalších právnych aktoch
- Zavedené pravidlá výmeny informácií o kryptoaktívach by nemali byť excesívne obmedzujúce, aby sa nezabránilo vývoju a inováciám v danej oblasti a zabránilo zvýšeným nákladom začínajúcich podnikov (často start-upov)
- Jasné a presné určenie „povinnej osoby“, t.j. osoby, ktorá bude relevantné informácie o kryptoaktívach oznamovať príslušnému orgánu členského štátu. Otázkou je, či bude povinnou osobou sprostredkovateľ (v podobe poskytovateľa) a či bude mať ultimátnu povinnosť aj samotný daňovník v prípade neexistencie sprostredkovateľa (analogický prístup ako v prípade DAC 6). Povinnou osobou by mohol byť poskytovateľ kryptoaktív, poskytovateľ elektronických peňazí, finančné inštitúcie a pod. Bude vhodné, aby všetky tieto povinné osoby mali rovnaké povinnosti vyplývajúce z DAC 8. Aj v rámci DAC 8 by sa mal vyžadovať identifikátor právnickej osoby (tzv. LEI), ktorý by pomohol jednoznačne určiť poskytovateľa kryptoaktív, elektronických peňazí a pod., jeho sídlo a prípadne aj určenie štátu a tým pádom aj správcu dane, voči ktorému by mal povinnosť oznamovania. Tento LEI by mal byť jednotný pre EÚ, najlepšie globálne. Zároveň je aj otázkou, či by niektoré osoby nemali požívať výnimku z oznamovania (ako napr. pri DAC 2 neoznamujúce finančné inštitúcie alebo napr. pri DAC 6 sprostredkovatelia, ktorí požívajú zákonnú povinnosť mlčanlivosti)
- Presné stanovenie, ktoré transakcie obsahujúce kryptokatíva a elektronické peniaze sa majú oznamovať príslušným orgánom a na ktoré sa prípadne vzťahuje výnimka z oznamovania. Výnimky pri transakciách, aj pri povinných osobách môžu spôsobiť nežiadané legislatívne medzery spôsobujúce potenciálne daňové úniky.

3. ÚROVEŇ SLOVENSKEJ REPUBLIKY

3.1 Zdaňovanie kryptoaktív (virtuálnej meny) na SR

V podmienkach Slovenskej republiky neexistuje definícia pojmu „kryptoaktívum“. V právnom poriadku SR sa používa len pojem „virtuálna mena“ a definíciu nachádzame v Metodickom usmernení Ministerstva financií SR¹⁶. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“) operuje s pojmom virtuálna mena, ale len v spojitosti s jej predajom. Virtuálnou menou sa rozumie digitálny nositeľ hodnoty, ktorý je charakterizovaný ďalšími znakmi ustanovenými v Usmernení MFSR. Podľa § 2 písm. h) zákona o dani z príjmov je zdaniteľným príjmom príjem, ktorý je predmetom dane a nie je oslobodený od dane podľa zákona o dani z príjmov a ani podľa medzinárodnej zmluvy. Príjem z predaja virtuálnej meny nie je oslobodený od dane a je predmetom dane. Príjem z predaja virtuálnej meny¹⁷ je predmetom dane z príjmov podľa § 3 ods. 1 písm. d) zákona o dani z príjmov ak ide o fyzickú osobu, ktorá nemá virtuálnu menu zaradenú do obchodného majetku. Konkrétne tento príjem zaraďujeme medzi ostatné príjmy podľa § 8 ods. 1 písm. t) zákona o dani z príjmov¹⁸. V prípade osôb, ktoré zisťujú základ dane podľa § 17 ods. 1 zákona o dani z príjmov ide rovnako o zdaniteľný príjem podľa § 2 písm. h) zákona o dani z príjmov a podľa § 17 ods. 43 zákona o dani z príjmov je predaj virtuálnej meny súčasťou základu dane.

Z hľadiska zákona č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve (ďalej len „zákon o účtovníctve“) sa virtuálna mena nadobudnutá za odplatu považuje za krátkodobý finančný majetok iný ako peňažné prostriedky, a to len za predpokladu, že napĺňa definičné znaky majetku zakotvené v § 2 ods. 4 písm. a) zákona o účtovníctve¹⁹. Virtuálnu menu z účtovného hľadiska možno oceniť reálnou hodnotou ako cenné papiere určené na obchodovanie.²⁰

4. ZDAŇOVANIE VIRTUÁLNEJ MENY VO SVETE

Príjem zo samotnej ťažby virtuálnej meny nie je v podmienkach SR zdaniteľným príjmom na rozdiel od niektorých iných štátov napr. Chorvátsko, Fínsko, Slovinsko, Rakúsko, Veľká Británia, Spojené štáty americké. Ako bolo aj vyššie uvedené, v Slovenskej republike sa

¹⁶ Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien, dostupné:

<https://www.mfsr.sk/files/archiv/financny-spravodajca/4577/2/Usmernenie-k-virtualnym-menam.pdf>

¹⁷ Podľa §2 písm. ai) zákona o dani z príjmov sa predajom virtuálnej meny rozumie výmena virtuálnej meny za majetok, výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmena virtuálnej meny za poskytnutie služby alebo odplatný prevod virtuálnej meny.

¹⁸ Mnoho štátov považuje z daňového hľadiska virtuálnu menu za majetok. Napr. česká republika, Austrália, Čile, Francúzsko, Španielsko, Švédsko, Veľká Británia považujú virtuálnu menu za nehmotný majetok. Argentína, Slovensko, Dánsko, Chorvátsko, Izrael považujú virtuálnu menu za finančný majetok. Napr. Rakúsko, Kanada, Čína považujú virtuálnu menu za komoditu/virtuálnu komoditu. Len v niektorých krajinách sa virtuálna mena považuje za menu: napr. Belgicko, Poľsko, Taliansko atď. Vid' bližšie OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris. Dostupné: www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emergingtax-policy-issues.htm

¹⁹ Metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien

²⁰ § 25 ods. 1 písm. e) bod 3a zákona o účtovníctve

zdaňuje až príjem z predaja virtuálnej meny, teda keď sa prvýkrát začne nakladať s virtuálnou menou po jej vyťažení²¹. Rovnaká situácia je aj napr. v Českej republike, Dánsku, Francúzsku, Estónsku atď. Vo väčšine krajín je uvedený príjem z nakladania s virtuálnou menou (predaj, výmena a pod.) zdaňovaný ako príjem z kapitálového majetku. V niektorých ďalších štátoch je príjem z nakladania s virtuálnou menou zaradený ako napr. ostatný príjem²² (napr. Slovenská republika) alebo aj ako príjem z podnikania. V určitých prípadoch vznik daňovej povinnosti u virtuálnej meny závisí od toho, či je ťažba vykonávaná ako súčasť podnikania alebo súkromne pre vlastnú potrebu (napr. vo Švajčiarsku sa ťažba virtuálnej meny zdaňuje len ak sa vykonáva v rámci podnikania a keď osoba ťaží virtuálnu menu súkromne, nie v rámci podnikateľskej činnosti).²³

Pri zdaňovaní virtuálnych mien je podstatné zadefinovať čo sa rozumie pod „nakladaním“ s virtuálnymi menami, t.j. aký spôsob nakladania sa zdaňuje. V podmienkach Slovenskej republiky pod slovom „nakladanie“ s virtuálnymi menami rozumieme predaj virtuálnych mien, pod čo sa podľa § 2 písm. a) zákona č. 595/2003 Z.z. zaraďuje „výmena virtuálnej meny za majetok, výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmena virtuálnej meny za poskytnutie služby alebo odplatný prevod virtuálnej meny.“ Nakladanie s virtuálnou menou môžeme vo všeobecnosti chápať ako výmenu virtuálnej meny za odplatu/protiplnenie – v podobe výmeny za fiat peniaze, výmeny za inú virtuálnu menu alebo kryptoaktíva; výmeny v podobe platieb za tovary a služby, alebo mzdy. Vo väčšine štátov sú všetky vyššie uvedené spôsoby nakladania s virtuálnou menou za protiplnenia (fiat peniaze, iná virtuálna mena, kryptoaktívum, platby za tovary a služby) zdaniteľné. Existujú však aj výnimky. Portugalsko, Taliansko, Holandsko, Švajčiarsko a pod. predstavujú štáty, v ktorých akákoľvek výmena kryptovaktív uskutočnená fyzickou osobou - nepodnikateľom nie je zdaniteľným príjmom, t.j. výmena virtuálnej meny podlieha zdaneniu až keď je táto výmena uskutočňovaná v rámci podnikateľskej aktivity. Napr. v Estónsku pri výmene virtuálnej meny v podobe platby za tovary a služby nevzniká osobe daňová povinnosť. Napr. vo Francúzsku, Poľsku, Chile daňová povinnosť nevzniká, ak sa virtuálna mena vymení za inú virtuálnu menu. Ak však ide o výmenu virtuálnej meny bez protiplnenia/odplaty, takáto výmena sa vo väčšine prípadov nepovažuje za zdaniteľnú udalosť. Pojem „bez protiplnenia/odplaty“ predstavuje napr. darovanie virtuálnej meny alebo dedenie. Vo všeobecnosti v prípade darovania virtuálnej meny môžu existovať 2 prístupy z hľadiska daňového práva. V prvom prípade môže byť darovanie považované pre darcu za nakladanie s virtuálnou menou na daňové účely a môže tým pádom predstavovať aj vznik daňovej povinnosti (napr. Veľká Británia uvedené zdaňuje ako príjem z kapitálového majetku). V druhom, bežnejšom prípade, darovanie nebude viesť k zdaneniu ani na strane darcu ani na

²¹ Podľa Hrabčáka sa „Výnos z ťažby sa zahŕňa do základu dane v tom zdaňovacom období, kedy dôjde k predaju digitálneho platidla.“ Pozri: HRABČÁK, L. (2019): „Virtuálna mena“ a právo. In Vplyv moderných technológií na právo (Recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice. Rovnako aj: HRABČÁK, L. a kol.: Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva. Košice: ŠafárikPress, 2021. 116 s.

²² § 8 ods. 1 písm. t) zákona o dani z príjmov

²³ OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris. Dostupné <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.pdf>

strane obdarovaného. Na území Slovenskej republiky boli daň z darovania a daň z dedenia zrušené v roku 2004, preto prípadné darovanie alebo dedenie virtuálnej meny nebude viesť k vzniku daňovej povinnosti. Daň z dedičstva však aj v súčasnosti existuje vo viacerých štátoch (napr. Nemecko, Fínsko, Veľká Británia, Holandsko, Španielsko atď.) a viaceré štáty zároveň považujú aj virtuálnu menu za majetok, ktorý je možné zdediť.²⁴ Aj Slovenská republika považuje virtuálnu menu za finančný majetok, avšak z dôvodu zrušenia dane z dedičstva ju pri dedení nezdaňuje.

ZÁVER

Posledné roky došlo k masívnemu rozvoju kryptoaktív a elektronických peňazí a ich ďalší vývoj neutícha. V súčasnosti absentuje jednotná a komplexná regulácia kryptoaktív čo má negatívne dôsledky v podobe právnej neistoty pre všetky zainteresované subjekty – poskytovateľov aj vlastníkov kryptoaktív, štáty. OECD aj EÚ podnikajú kroky k zjednoteniu danej oblasti a prijímajú/novelizujú právne akty zaoberajúce sa kryptoaktívami (alebo jej jednotlivými typmi). Na úrovni EÚ je potrebné spomenúť najmä návrh nariadenia MiCA, ktorý by mal zaviesť jednotné definície následne používané aj v ďalších navrhovaných právnych aktoch, napr. DAC 8, novela AML smernice. Kryptoaktíva môžu byť pre ich rapidný rozvoj, nereguláciu, resp heterogénnu reguláciu, anonymitu využívané v súvislosti s praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu a aj ako nástroj daňových únikov. Dôsledkom daňových únikov je strata alebo zníženie príjmov plynúcich do rozpočtov verejnej správy jednotlivých štátov. Preto je dôležité zakotviť riadne zdaňovanie kryptoaktív zabezpečujúce spravodlivý podiel dane každému zainteresovanému štátu. Digitalizácia v spojitosti s globalizáciou napomáhajú cezhraničným transakciám (nielen) s kryptoaktívami. Z uvedeného dôvodu štáty často nemajú vedomosť o zdaniteľných príjmoch svojich daňových rezidentov plynúcich z nakladania s kryptoaktívami. DAC 8 by mala zabezpečiť automatickú výmenu informácií o daňovníkoch používajúcich kryptoaktíva a elektronické peniaze, investujúcich prostredníctvom nich, ako aj o príjmoch plynúcich z investícií súvisiacich s kryptoaktívami a elektronickými peniazmi alebo o platbách prostredníctvom nich. Návrh textu smernice DAC 8 by Európska komisia mala predložiť v 3 kvartáli 2021. Harmonizácia problematiky zdaňovania kryptoaktív a elektronických peňazí aspoň na úrovni členských štátov EÚ by jednoznačne zvýšila právnu istotu pre všetky zainvolované subjekty.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. DAUDRIKH, Y. Implementation of V. AML Directive into national legislation in the territory of the Slovak republic. In *Strategies, models and technologies of economic systems management in the context of international economic integration*. Scientific

²⁴ OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris. Dostupné <https://www.oecd.org/tax/tax-policy/taxing-virtual-currencies-an-overview-of-tax-treatments-and-emerging-tax-policy-issues.pdf>

- monograph. Riga: Institute of Economics of the Latvian Academy of Sciences Riga, 2020, ISBN 978-9984-774-28-2, s. 416.
2. BEDNÁR, V. – RAKOVSKÝ, P., Otázky zdaňovania v digitalizovaných obchodných modeloch, In: *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, Tomus XXXVIII, 1/2019, Bratislava, s. 4
 3. HESEKOVÁ, S. Požičiavanie formou peer to peer. In: *Justičná revue*. - Roč. 70, č. 10 (2018), s. 1076-1085
 4. HRABČÁK, L. (2019): „Virtuálna mena“ a právo. In *Vplyv moderných technológií na právo* (Recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Košice
 5. HRABČÁK, L. a kol.: Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva. Košice: ŠafárikPress, 2021. 116 s.
 6. SCARCELLA, L. Exchange of Information on Crypto-Assets at the Dawn of DAC8, dostupné: <http://kluwertaxblog.com/2021/03/29/exchange-of-information-on-crypto-assets-at-the-dawn-of-dac8/>

Právne akty Slovenskej republiky

1. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov
2. Zákon č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve
3. Zákon č. 359/2015 Z. z. o automatickej výmene informácií o finančných účtoch na účely správy daní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
4. Zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
5. Metodické usmernenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien
6. Riadne predbežné stanovisko k návrhu nariadenia o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937

Právne akty EU

1. Smernica Rady 2014/107/EU z 9. decembra 2014 ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o povinnú automatickú výmenu informácií v oblasti daní, tzv. DAC 2 Smernica Rady (EÚ) 2016/2258 zo 6. decembra 2016, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ, pokiaľ ide o prístup daňových orgánov k informáciám získaným v rámci boja proti praniu špinavých peňazí, tzv. DAC 5
2. Smernica Rady (EÚ) 2021/514 z 22. marca 2021, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní, tzv. DAC 7
3. Smernica Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES, tzv. AML smernica

4. Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937, tzv. MiCA

OECD zdroje

1. OECD, Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, Second Edition
2. OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)
3. OECD (2020), Taxing Virtual Currencies: An Overview Of Tax Treatments And Emerging Tax Policy Issues, OECD, Paris.

KONTAKT NA AUTORA

andrea.szakacs@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

Dopad pandémie COVID-19 na daňové prostredie

The impact of the COVID-19 pandemic on the tax environment

Mgr. Radka Štefánová

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-27>

Abstrakt

Autorka sa v príspevku zaoberá daňovým prostredím v čase pandémie COVID-19. Pandémia ukázala nevyhnutnosť a efektívnosť digitalizácie verejnej správy, nie v oblasti elektronickej komunikácie medzi správcom dane a daňovým subjektom, ale predovšetkým projektami ako eFaktúra, eCommerce, saldokonto, či aktualizáciou Indexu daňovej spoľahlivosti. Prijímanie opatrení v oblasti daní so sebou prinieslo aj nové možnosti zneužívania daňového systému, na ktoré je nevyhnutné reagovať, nie len na vnútroštátnej úrovni, ale aj v medzinárodnom rozsahu (opatrenia EÚ a OECD), a tým eliminovať nekalé praktiky, a najmä daňové úniky.

Kľúčové slová:

Pandémia COVID-19, daňové opatrenia, daňové prostredie

Abstract

The author deals with the tax environment during the COVID-19 pandemic. The pandemic showed the necessity and effectiveness of digitalization of public administration, not only in the field of electronic communication between the tax administrator and the tax subject, but especially projects such as eFaktúra, eCommerce, saldokonto, or updating program Index daňovej spoľahlivosti (the Tax Reliability Index). The adoption of tax measures has also brought with it new opportunities for abuse of the tax system, to which it is necessary to respond, not only at national level but also internationally (EU and OECD measures), thus eliminating unfair practices and, in particular, tax evasion.

Key words:

COVID-19 pandemic, tax measures, tax environment

JEL kód: K39

ÚVOD

Pandémia COVID-19 so sebou priniesla náhle „vypnutie“ ekonomiky. Vlády štátov museli reagovať na bezprecedentné situácie spojené s pandemiou, opatreniami na ochranu zdravia ľudí, ekonomiky, zamestnanosti, ale aj opatreniami zameranými na cezhraničné

obchodovanie. Keďže pandémia spôsobila globálnu krízu, je nevyhnutná nadnárodná spolupráca nie len na úrovni Európskej únie, ale celosvetovo. Medzinárodná daňová spolupráca si vyžaduje prijímanie účinných opatrení na riešenie krízy, ale aj jej následných dopadov. Hoci štáty prijímali opatrenia zamerané na štátnu pomoc pre daňové subjekty a podniky, ktoré zasiahla kríza, vytvoril sa nový priestor pre zneužívanie systému. Oblasť daní si vyžaduje najmä prijímanie účinných opatrení na boj proti daňovým únikom a vyhýbaniu sa daňovým povinnostiam. Nezaplatené dane majú za následok zníženie zdrojov pre národné rozpočty a rozpočty EÚ.

Cieľom boja proti daňovým podvodom je získať späť príjmy, ktoré neboli vyplatené verejným orgánom, a tiež vytvoriť funkčný daňový systém, ktorý by bol prevenciou pred daňovými únikami. Boj proti daňovým podvodom v širšom zmysle slova bojuje nielen proti daňovým únikom a podvodom (oba sú nezákonné, pričom podvody si vyžadujú úmyselné konanie daňového subjektu), ale aj vyhýbanie sa daňovým povinnostiam (najmä agresívne daňové plánovanie) a iným konaniam, ktoré sú v rozpore s právom, a ktoré poškodzujú fiskálne záujmy štátov.

Počas pandémie COVID-19 prioritou nebol boj proti daňovým únikom, napriek tomu bolo prijatých viacero iniciatív OECD, ale aj EÚ, ktoré reagujú na nové situácie a nové „schémy“ daňových únikov. Reakciou sú viaceré iniciatívy, ktoré reagujú na možné riziká vzniku daňových únikov spojených s pandemiou COVID-19. Podvodné praktiky sú prispôbené konkrétnym daniam (napr. podvodom s DPH) prípadne sú špecifické pre konkrétne daňové subjekty (napr. agresívne schémy daňového plánovania zriadené niektorými nadnárodnými spoločnosťami), alebo využívanie daňových výhod podvodným konaním. Bezprecedentnosť, ktorá je typická pre pandémiu COVID-19, si vyžaduje prijatie nových opatrení.

Rovnako v tomto období sa do popredia dostáva digitalizácia a presun obchodovania do online priestoru – čo so sebou prináša nové formy podvodov. Online priestor ukázal aj pozitíva vo finančnej správe a digitalizácia daňového systému má potenciál vytvoriť jednoduchšie, efektívnejšie a transparentnejšie daňové prostredie, ktoré eliminuje možnosti daňových podvodov a daňových únikov. V našich podmienkach sa v tejto oblasti realizovali viaceré kroky, v súvislosti s digitalizáciou finančnej správy.

1. VÝHODY A NEVÝHODY NIEKTORÝCH DAŇOVÝCH OPATRENÍ V ČASE PANDÉMIE COVID-19

V našich podmienkach je kľúčovým zákonom (vo finančnej oblasti) prijatým v súvislosti s pandemiou COVID-19, z. č. 67/2020 Z.z., nazývaný ako „LEX KORONA“ z 2. apríla 2020. Tento zákon upravuje okrem daňovej, colnej a účtovnej oblasti aj opatrenia zamerané na oblasť finančného trhu, oblasť rozpočtových pravidiel, oblasť auditu a finančnej kontroly a opatrenia zamerané na oblasť majetku verejnej správa a správy bytov a nebytových priestorov. Tento zákon nemá pre daňové subjekty (všeobecne pre adresátov) predstavovať zákon, ktorý im

stanovuje nové povinnosti, ale má byť pomocou zo strany štátu v čase krízy spôsobenej pandémie COVID-19.

Pandémia ukázala nevyhnutnosť a výhody digitalizácie verejnej správy. Príkladom sú opatrenia upravujúce spôsob doručovania¹ podania v správe daní, ktoré majú byť podávané výlučne elektronicky a nie je potrebné ich dodatočne doručovať v listinnej podobe. Elektronická komunikácia zjednodušila nie len oblasť doručovania podaní, ale ukázala zjednodušenie úkonov v správe daní, tak pre daňový subjekt, ako aj pre správcu dane. Na strane druhej, odhalila aj nedostatky v technickom vybavení a funkčnosti systémov.

Uplatnenie nulovej sadzby dane z pridanej hodnoty na osobný ochranný prostriedok.² Toto opatrenie malo platnosť do 30. júna 2021 (pôvodne do 30. apríla 2021.) Nulová sadzba dane z pridanej hodnoty sa uplatní na ochranné prostriedky zaradené do rizikovej kategórie III (kde patria tvárové polmasky kategórie FFP2 a FFP3). Pre dovoz týchto tovarov z tretích krajín, nadobudnutie z iného členského štátu EÚ, či dodanie na území SR sa uplatní nulová sadzba DPH. Toto opatrenie bolo iba dočasné, keďže náš zákon o DPH nestanovuje možnosť zavedenia nulovej DPH.

Daňové výdavky spojené s testovaním na ochorenie COVID-19, boli rozšírené v súvislosti so zavedením povinného testovania. Povinné testovanie prinieslo nové povinnosti tak pre zamestnancov, ako aj pre zamestnávateľov. Spoločnosti, ktoré testovali svojich zamestnancov, prípadne poskytovali testovanie pre rodinných príslušníkov, spočiatku nemali jasne definované, ako si uplatniť výdavky s tým spojené. Finančná správa neposkytla v tejto súvislosti jasné stanovisko ani výklad, a práve odlišný výklad spôsobil nejasnosti v tom, či testovanie bude zdaňované ako nedaňový príjem zamestnanca alebo ako uznateľný daňový výdavok. Tento nedostatok bol odstránený novelou zákona č. 67/2020 Z. z., tzv. Lex Korona, ktorá odstránila výkladové problémy a § 24ab jasne definuje, že náklady na testovanie na ochorenie COVID-19 predstavujú daňový výdavok. Výdavky (náhrady) zamestnanca, rovnako aj nepeňažné plnenia poskytnuté zamestnancovi zamestnávateľom, na účely testovania na ochorenie COVID-19, (vrátane rodinných príslušníkov a osôb žijúcich v spoločnej domácnosti so zamestnancom) nie sú predmetom dane počas obdobia pandémie.

2. DIGITALIZÁCIA VEREJNEJ SPRÁVY V PODMIENKACH SR

Pandémia a následný „lockdown“ ukázali výhody spojené s digitalizáciou verejnej správy. Digitalizácia spočívala nie len v tom, že úkony a komunikácia so správcom dane boli elektronické, ale aj v prijímaní nových digitálnych možností do budúcnosti, s cieľom vytvoriť jednoduché, spoľahlivé a transparentné prostredie, ktoré uľahčí povinnosti daňovým

¹ Pozri: § 3 z. č. 67/2020 Z. z. „LEX KORONA“

² Pozri viac: Informácia k zákonu č. 57/2021 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 57/2021 Z. z.“), k uplatňovaniu nulovej sadzby dane z pridanej hodnoty a k vykazovaniu tovarov s nulovou sadzbou dane v daňovom priznaní k dani z pridanej hodnoty, v kontrolnom výkaze a v súhrnnom výkaze

subjektom, a na strane druhej, bude pre správcu dane prostriedkom na zefektívnenie daňových kontrol. Okrem výhod, ale digitalizácia odhalila nedostatky, ktoré je potrebné do budúcnosti odstrániť. Ide predovšetkým o technické vybavenie, funkčnosť systémov, krátky čas na uvedenie do praxe, či nedostatočná informovanosť.

Digitalizácia verejnej správy predstavuje efektívnu formu výkonu verejnej správy, ktorá prispieva predovšetkým k:

- zvýšeniu transparentnosti
- zefektívneniu výkonu a zníženiu nákladov na fungovanie verejnej správy
- zníženiu administratívneho zaťaženia subjektov
- zlepšenie dostupnosti informácií³

2.1 Potenciál systému e-Faktúry v boji proti daňovým podvodom

Systém e-Faktúra sa použije pri transakciách, pri ktorých pre podnikateľov nebude platiť povinnosť evidovať transakciu systémom e-kasa klient. Systém e-Faktúra po nahratí transakcie a potrebných údajov zašle vyhotovenú verziu faktúry finančnej správe, a to buď prostredníctvom softvéru podnikateľa, alebo cez online štátnu aplikáciu. Prostredníctvom systému e-Faktúry bude finančná správa vykonávať daňové kontroly jednoduchšie, hospodárnejšie a efektívnejšie. Zavedenie e-Faktúry sa predpokladá na začiatok roka 2022. Prvá etapa (tzv. Business-to-Government) zavedenia systému e-Faktúry bude zameraná na obchody medzi podnikateľmi a štátnym sektorom, ktorý bude mať postavenie zákazníka. Táto etapa preverí technické kvality systému. Následne druhá etapa zavedie povinnosť evidovania transakcií a zasielania faktúr pre podnikateľov, pričom pôjde o transakcie tak medzi podnikateľom a zákazníkom (Business-to-Consumer), ako aj medzi podnikateľmi navzájom (tzv. Business-to-Business).

Nedostatkom môže byť aj technická stránka systému, zabezpečenie implementácie systému e-Faktúry do štátnych IT systémov, povinnosti daňových subjektov so zaoštráním si softvéru a nedostatočný čas na zavedenie do praxe. V súvislosti s možnými prekážkami pri zavedení je predpoklad, že termín zavedenia systému e-Faktúry bude posunutý na rok 2023. Nové digitálne prostredie si vyžaduje vyššiu informovanosť používateľov, tak po aplikačnej stránke, ako aj v oblasti technických postupov.

Zavedenie e-Faktúry by malo predstavovať možný nástroj v boji proti daňovým únikom. Prostredníctvom e-Faktúry budú mať daňové subjekty prehľad o transakciách v reálnom čase, čím bude možné odhaliť, a následne včas reagovať na podozrivú transakciu, alebo nekalé konanie. Správca dane sa bude pri kontrolách zameriavať predovšetkým na podozrivé subjekty, teda daňové kontroly budú cielenejšie na daňové podvody, daňové úniky a zneužívanie

³ Pozri viac: Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky: Národná koncepcia informatizácie verejnej správy, , s. 5, s.14, dostupné online: <<https://www.mirri.gov.sk/sekcie/narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy-nikvs/index.html>>

daňového systému. Napriek tomu, že systém e-Faktúry bude transparentnejší, neodstráni daňové úniky spojené s nevystavovaním faktúr, ktoré v systéme nebudú evidované.

2.2 Aktualizovaný Index daňovej spoľahlivosti

Hoci Index daňovej spoľahlivosti nie je vo finančnej správe novinkou jeho aktualizovanie⁴ môže priniesť daňovým subjektom výhody vo forme poskytnutia osobitného daňového režimu (benefitu). Index daňovej spoľahlivosti predstavuje nástroj finančnej správy zameraný na posilnenie dobrovoľného plnenia povinností daňových subjektov. Hodnotenie bude objektívne a nezávislé. Subjekty, ktorých sa hodnotenie bude týkať, budú FO/PO registrované pre daň z príjmov, a ktoré majú príjem z podnikania alebo SZČO. Naopak, Index sa nebude týkať zamestnancov ani FO, ktoré v poslednom daňovom priznaní dane z príjmu nemali žiadny príjem z podnikania (ich príjem bol nulový). Index daňovej spoľahlivosti, nie je verejným zoznamom, rovnako ani výsledky hodnotenia nebudú verejne dostupné. O oprávnení využívať osobitné daňové benefity, po splnení kritérií, upovedomí (oznámením) finančná správa iba daňový subjekt, ktorý takýto benefit získal. Splnenie požiadaviek/kritérií osobitného režimu sú kontrolované. Oznámenia o získaní, ale aj strate benefitov budú zasielané elektronicky. Analytický systém vyhodnocuje kritériá v nasledovných oblastiach:

- dodržiavanie daňových predpisov a plnenie zákonných povinností;
- dodržiavanie colných predpisov a plnenie zákonných povinností;
- dodržiavanie zákona o používaní elektronickej registračnej pokladnice;
- predkladanie daňových priznaní k dani z príjmov a k dani z pridanej hodnoty;
- hlásení, kontrolných výkazov;
- predkladanie daňových priznaní k spotrebným daniam;
- platenie daní včas a v plnej výške;
- platenie colného dlhu včas a v plnej výške;
- výsledky daňovej kontroly.⁵

V súvislosti s predchádzaním daňových únikov, Index daňovej spoľahlivosti, hodnotením daňových subjektov na základe uvedených kritérií, bude vedieť odhaliť „nespoľahlivý daňový subjekt“, a tým včas reagovať na protiprávne konanie takéhoto daňového subjektu. Spolu so systémom e-Faktúry má potenciál čiastočne eliminovať podvodné konania, alebo obchádzanie daňových povinností daňových subjektov.

2.3 Saldokonto⁶

Dňa 15. apríla 2021 sprístupnila Finančná správa SR na svojom webovom portáli online bezplatný nástroj na zlepšenie daňovej disciplíny. Služba nazvaná saldokonto umožňuje

⁴ Pozri viac: Tlačová správa Finančnej správy zo dňa 21.5.2021: Aktualizovali sme Index daňovej spoľahlivosti, Bratislava

⁵ Pozri viac: online: <<https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/dane/index-danovej-spolahlivosti>>

⁶ Pozri viac: online: <<https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/dane/saldokonto>>

daňovníkom vstúpiť do systému Finančnej správy a získať tým aktuálny prehľad o stave plnenia ich daňových povinností. Nové opatrenie má prispieť k využívaniu elektronických služieb finančnej správy. Daňovník získava možnosť jednoduchšie sa zorientovať a skontrolovať stav účtu, či svojich záväzkov v podobe evidencie nedoplatkov, neuhradených predpisov, preplatiek alebo preddavkov. Zverejnené dáta zároveň upozornia na splatnosť daní v zákonnej lehote spolu s platobnými inštrukciami, čo napomôže k efektívnejšiemu výberu daní.

2.4 eCommerce

Od 1. júla 2021 platia nové podmienky preclievania zásielok tovaru z územia mimo Európskej únie. Systém eCommerce⁷ zavádza nové pravidlá pre všetky krajiny EÚ, pričom jeho cieľom je zabezpečiť spravodlivé podmienky obchodovania a zamedziť narúšaniu hospodárskej súťaže medzi kupujúcimi/predávajúcimi EÚ a tretími štátmi. Zmeny sú súčasťou celoeurópskeho projektu eCommerce. Nové pravidlá eCommerce platia spoločne pre všetky krajiny Európskej únie. Ich cieľom je vytvoriť spravodlivejšie podmienky na trhu a odstrániť narúšanie hospodárskej súťaže medzi predávajúcimi/dodávateľmi z Európskej únie a tretích štátov.

ECommerce prináša nové pravidlá preclievania, ktoré sa budú týkať všetkých, tak pre osoby dovážajúce tovar pre vlastnú spotrebu, ako aj pre osoby, ktoré tovar dovážajú na obchodné účely. Zmeny sa týkajú dvoch základných oblastí, a to:

- oblasť DPH – pričom sa ruší oslobodenie od DPH na zásielky s hodnotou tovaru do 22 EUR. Povinnosť zaplatiť DPH pri dovoze sa vzťahuje na všetkých, bez ohľadu na hodnotu tovaru v zásielke. Oslobodenie od **cla** platí pre zásielky s tovarom, ak jeho vnútorná hodnota (v prípade viacerých tovarov súčet ich hodnôt) je menej ako 150 EUR.
- preclievanie – na zásielky sa bude podávať elektronické colné vyhlásenie podpísané KEP-om (elektronickým podpisom). Takéto colné vyhlásenie však bude výrazne jednoduchšie a bude obsahovať menej údajov oproti štandardnému colnému vyhláseniu. Pravidlá⁸ preclievania sa budú týkať tovaru, ktorého vlastná hodnota nie je vyššia ako 150 EUR (oslobodený tovar od cla), a ak takýto tovar nie je predmetom spotrebnej dane. Pre uľahčenie colného konania finančná správa spustila portál pre zjednodušené podávanie colných vyhlásení pre zásielky do 150 EUR.⁹

2.5 Rozšírené on-line obchodovanie – priestor pre podvody

Pre obdobie pandémie COVID-19 je typický rozmach elektronického obchodu a využívania digitálnych služieb. V podstate každá spoločnosť, ktorej to povaha podnikania umožňovala, vytvorila digitálnu alternatívu obchodného modelu. Na strane druhej pandémie

⁷ Pozri na: online: <www.ecm.financnasprava.sk>

⁸ Pozri viac: Tlačová správa Finančnej správy – Nové pravidlá pre preclievanie, zo dňa 14.04.2021, tiež Tlačová správa Finančnej správy – Pripravujeme nové pravidlá pre preclievanie, zo dňa 28.03.2021

⁹ Pozri viac: online: <<https://ekrcis.financnasprava.sk/crsrform/>>

prispela najmä k nárastu podvodnej činnosti páchanej prostredníctvom internetu. Práve narastajúca digitalizácia a elektronizácia vytvára nový priestor pre daňovú kreativitu, zneužívanie daňového systému, a v neposlednom rade aj zneužívanie údajov, priamo, či nepriamo spojených s daňovými informáciami.¹⁰ Okrem elektronického obchodovania slovenských obchodníkov, je viac rozšírený cezhraničný predaj tovaru, najviac odevu a obuvi (najmä Aboutyou, Zalando, Answear, Modivo prípadne na území tretích krajín - Aliexpress).¹¹ Rozšírenie cezhraničného obchodovania so sebou prinieslo aj väčšie množstvo podvodných podnikov, ktoré nekalo využívajú trhové výhody. Pri uplatňovaní zásady zdanenia na mieste určenia spotrebiteľa im nevznikajú žiadne účtovné povinnosti. Je nevyhnutné zabezpečiť kontrolu a efektívne nástroje na odhaľovanie nekalých a podvodných praktík takýchto obchodníkov v oblasti DPH.

Iniciatívy európskych inštitúcií (najmä parlamentu) sú zamerané na boj proti nekalým praktikám na internete. Pandémia COVID-19 ukázala nedostatky v digitálnom priestore. Súčasná pravidlá týkajúce sa digitálnych služieb sú zastaralé, a od prijatia smernice (z pred 20 rokov) sa zásadným spôsobom nezmenili, je nevyhnutné reagovať nie len na rozšírené internetové obchodovanie, ale aj na rozmáhajúcu sa digitalizáciu daní. Digitálna ekonomika má potenciál prispieť k jednoduchšiemu, prehľadnejšiemu a bezpečnejšiemu daňovému prostrediu.

Komisia v rámci dlhodobého rozpočtu (2021 – 2027) vyčlenila 181 mil. EUR¹² na podporu boja proti podvodom, korupcii a iným nezrovnalostiam, ktoré majú vplyv na rozpočty členských štátov a rozpočet EÚ.¹³ Nový program EÚ pre boj proti daňovým podvodom má okrem iného zabezpečiť efektívnejšie odhaľovanie a vyšetrovanie daňových podvodov. Program sleduje tri hlavné ciele:

- predchádzanie podvodom a nezákonným činnostiam, ktoré poškodzujú fiskálne záujmy členských štátov a EÚ
- vzájomná pomoc
- podpora nahlasovania podvodov

Program bude riadiť a vykonávať Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF). Finančné prostriedky, na podporu programu, budú použité najmä na posilnenie výmeny informácií v rámci nadnárodnej spolupráce, s cieľom odhaľovať úniky na medzinárodnej úrovni.

¹⁰ Pozri bližšie: BURÁK, E.: Daňová kreativita, Ružomberok, TESFO, 2019, s. 66

¹¹ Pozri viac: online: <<https://emerging-europe.com/business/czech-republic-is-europes-fastest-growing-e-commerce-market/>>

¹² Pozri viac: online: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/the-eu-budget/long-term-eu-budget-2021-2027/>>

¹³ Pozri viac: online: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/IP_18_3967>

3. „LOCKDOWN“ V ČASE PANDÉMIE A ZDAŇOVANIE PRÍJMOV ZO ZAHRANIČIA

Pandémia COVID-19 má globálny rozmer, preto problémom v súvislosti s „lockdownom“ a uzatváraním hraníc bolo, ako určiť daňovú rezidenciu a ako sa bude postupovať pri zdaňovaní príjmov zo zahraničia, tak aby boli dodržané podmienky zmlúv o zákaze dvojitého zdanenia. Reakciou na tento vzniknutý problém bolo usmernenie, ktoré vydala OECD 3. apríla 2020. Usmernenie sa týka potenciálnych vplyvov pandémie COVID-19 na pravidlá medzinárodného zdaňovania v súvislosti s cezhraničnými situáciami.

Usmernenie rieši situácie, kedy cezhraniční pracovníci (zamestnanci) nie sú schopní fyzicky vykonávať svoje pracovné povinnosti v štáte, v ktorom obvykle svoje zamestnanie vykonávajú¹⁴ alebo „uviazli“ v štáte, ktorý nebol ich štátom daňovej rezidencie. V súvislosti s problémami spojenými predovšetkým s lockdownom OECD zverejnila usmernenie o dôsledkoch pandémie COVID-19 na zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia z 21. januára 2021. Toto usmernenie nadväzuje a aktualizuje pôvodné usmernenie z apríla 2020. Je potrebné zdôrazniť, že obe usmernenia sú nezáväznými odporúčaniami OECD. Usmernenie sa venuje potenciálnym vplyvom pandémie na medzinárodné zdaňovanie. Ide najmä o oblasti daňovej rezidencie FO, problematiku zdaňovania príjmov a dôsledkov pandémie na aplikovanie zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia.¹⁵ Medzinárodné dvojité zdanenie vznikne vtedy, ak každý štát očakáva, že všetky tuzemské i cudzozemské príjmy v plnej miere rezident zdaní na jeho území.¹⁶

3.1 Určenie daňovej rezidencie FO počas pandémie COVID-19

Usmernenie v súvislosti s určovaním daňovej rezidencie sa zameriava na osoby, na ktoré je možné uplatniť pravidlá zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia. FO, ktorá je daňovým rezidentom v dvoch alebo viacerých krajinách, sa jej daňová rezidencia určí podľa kritérií ustanovených v zmluve o zamedzení dvojitého zdanenia, pričom, tie sa aplikujú hierarchicky. Jedným z kritérií je aj tzv. stredisko životných záujmov, inak povedané úzke väzby v krajine.

Ako príklad môžeme uviesť situáciu, keď opatrovatelka dlhodobo pracujúca v Rakúsku, sa z dôvodu pandémie COVID-19 dočasne vráti na Slovensko (domovská krajina). Osobné väzby s domovskou krajinou sú zvyčajne silnejšie, teda môžeme Slovensko označiť ako „stredisko životných záujmov“? Bude daňovým rezidentom na Slovensku?

¹⁴ Pozri bližšie: online <<https://www.finance.gov.sk/sk/dane-cla-uctovnictvo/priame-dane/dane-z-prijmu/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/>>

¹⁵ Pozri bližšie: OECD: Analysis of Tax Treaties and the Impact of the COVID-19 Crisis Version, 3 April 2020, dostupné online: < <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/oecd-secretariat-analysis-of-tax-treaties-and-the-impact-of-the-covid-19-crisis-947dcb01/>>

¹⁶ Pozri viac: ŠIMONOVÁ, a kol.: Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike. Ing. Miroslav Mračko, EPOS, Bratislava. 2016. s. 24

Prvé usmernenie počítalo so situáciou, že nemožnosť cestovania za zamestnaním, prípadne nemožnosť vrátiť sa do krajiny môže ovplyvniť určenie daňovej rezidencie, a odporúčalo na určenie použiť práve kritérium „strediska životných záujmov“. Druhé, aktualizované usmernenie vylučuje, aby cestovné obmedzenia/nariadenia počas pandémie ovplyvnili určenie daňovej rezidencie. Aktualizované usmernenie, počíta so situáciou, keď sú osobné a ekonomické väzby k oboj krajínám silné (ekonomické v Rakúsku, osobné na Slovensku). V takom prípade kritérium „strediska životných záujmov“, neurčí finálnu daňovú rezidenciu. Toto usmernenie sa prikláňa ku kritériu „zvyčajného pobytu“. Kritérium zvyčajného pobytu zohľadní dĺžku aj pravidelnosť pobytu opatrovateľky (aj pred pandémiou). Pri uplatnení tohto kritéria by sa mohli osoby považovať za daňových rezidentov v krajine, kde pracovali pred pandémiou (v našom prípade Rakúsko).

3.2 Zdaňovanie príjmov cezhraničných pracovníkov

Usmernenie v otázke zdaňovania príjmov zo zamestnania rozlišuje tri situácie. Prvá situácia je prípad zdaňovania príjmu, ak zamestnanec nemôže vykonávať svoju prácu v štáte, kde ju obvykle vykonáva, a štát pristúpil k podpore udržania zamestnania. Takýto príjem by mal byť zdanený v krajine, v ktorej vykonával zamestnanie pred pandémiou.

Druhá situácia sa týka zamestnanca, daňového rezidenta jednej krajiny, ktorý vykonáva prácu v inej krajine, za predpokladu, že mu nie je umožnené opustiť túto krajinu z dôvodu cestovných obmedzení počas pandémie, a za bežných okolností by takýto zamestnanec krajinu opustil, a jeho príjem by bol oslobodený od zdanenia na základe zmluvy o zamedzení dvojitého zdanenia (podľa testu 183 dní). Aktualizované usmernenie odporúča, aby dodatočne strávené dni v krajine (z dôvodu pandemických opatrení) neboli zarátané do testu 183 dní.

Posledná situácia sa týka práce na diaľku zamestnanca z jednej krajiny pre zamestnávateľa v druhej krajine. Pri tejto špecifickej situácii je nevyhnutné vychádzať z ad hoc opatrení tej-ktorej krajiny a odlišného daňového režimu. Na základe usmernenia OECD, právo na zdanenie takýchto príjmov, by malo byť ponechané štátu, kde zamestnanec obvykle vykonával prácu pred pandémiou COVID-19. Okrem uvedeného je žiadúce, aby počas krízy COVID-19 vlády flexibilne reagovali na vzniknuté situácie spojené s pandémiou a podporovali udržanie pracovných miest cezhraničných pracovníkov, prostredníctvom iných možností (napr. právna úprava podmienok „homeoffice“), prípadne, ak to povaha práce neumožňuje prijali stimulačné balíky.

4. NEKALÁ SÚŤAŽ A ZNEUŽITIE ŠTÁTNEJ POMOCI V ČASE PANDÉMIE

Oparenia prijaté v čase pandémie, boli zamerané na pomoc tým, ktorých situácia ekonomicky zasiahla. Samozrejme, nie všetky spoločnosti boli pandémiou ekonomicky postihnuté, ba dokonca niektoré vykazovali nárast zisku (najmä farmaceutické spoločnosti, obchodné reťazce a.i.). Dôležité je však aj pri opatreniach, ktoré majú pomôcť daňovým

subjektom v čase pandémie vychádzať z účelu zdaňovania – zabezpečiť príjmovú stránku verejných rozpočtov. Rovnako chrániť a podporovať hospodársku súťaž.¹⁷ V súvislosti s poskytovaním pomoci spoločnostiam v čase pandémie sa vytvoril priestor pre nekalosúťažné konanie a zneužívanie daňových výhod.

Nástroje proti zneužitiu práva a nekalému konaniu subjektov v rámci hospodárskej súťaže musia predstavovať limity pre subjekty, ktoré znevýhodňujú postavenie iných subjektov. Na strane druhej, je legitímnym právom využiť možnosti, ktoré minimalizujú daňové náklady. Limitom medzi takýmto legitímnym spávaním a zneužívaním práva je zásada legitímnych očakávaní a tiež zásada *in dubio mitius* vzťahujúca sa na výklad právnych noriem. Avšak ani táto zásada nie je absolútna, uplatní sa iba v prípade, ak sa nehodnotí skutkový stav ale uplatní sa iba v prípade existencie pochybností pri výklade právnych noriem.¹⁸ V súvislosti so zneužitím práva je nevyhnutné hovoriť aj o eticko-morálnych faktoroch a s tým spojená nízka úroveň daňovo-právneho vedomia. Práve nízka daňová morálka, nedostatok informácií a v neposlednom rade aj zlá ekonomická situácia, toho-ktorého štátu, vytvárajú potrebu/ snahu daňových subjektov obohatiť sa.¹⁹ Rovnako je dôležité pri zneužívaní systému prihliadať na skutočný obsah a účel právnej normy. Hoci obsah právnej normy môže pre subjekt predstavovať právo na získanie výhody, účel právnej normy však môže byť v rozpore so skutočným úmyslom subjektu.²⁰

Komisia v reakcii na zneužívanie opatrení, ktoré predstavujú štátnu pomoc pre podniky, poznačené pandemiou, vydala odporúčanie²¹ pre štáty, ktorého cieľom je zabrániť nekalým praktikám na finančnom trhu. Komisia odporúča členským štátom neposkytnúť podporu podnikom, ktoré majú väzby na daňové raje, prípadne sú naviazané na krajiny, ktoré sú na zozname nespolupracujúcich daňových jurisdikcií.

EÚ aktualizuje zoznam krajín, ktoré sú zaradené medzi nespolupracujúce daňové jurisdikcie. Aktuálne je na tomto zozname 12 krajín:

- 8 krajín, ktoré už dlhodobo boli na čiernej listine z dôvodu nedostatočného plnenia záväzkov: Americká Samoa, Fidži, Guam, Omán, Samoa, Trinidad a Tobago, Americké Panenské ostrovy, Vanuatu;

¹⁷ Pozri viac: ŠTRKOLEC, M.: Zabezpečovacie inštitúty pri správe daní. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2017 s. 15

¹⁸ Pozri viac: RAKOVSKÝ, P.: Daňový podvod a zneužitie práva v oblasti daní. Právne následky. Bratislava: C.H.Beck, 2021. s.92

¹⁹ Pozri viac: BABČÁK, V.: Zneužívanie daňového systému v EÚ. In: I. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA. Daňové úniky a vyhýbanie sa daňovým povinnostiam. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2017. s. 17-18

²⁰ Pozri bližšie: ČOLLÁK, J.: Zneužité práva konaním obchodnej spoločnosti – na pomedzí medzi právom a protiprávnym konaním daňového subjektu. In: Zneužitie a iné formy obchádzania práva. Recenzovaný zborník vedeckých prác, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016. s. 44

²¹ Pozri viac: Tlačová správa Komisie, zo dňa 14. júla 2020: Štátna pomoc: Komisia odporúča neposkytovať finančnú podporu podnikom, ktoré majú väzby s daňovými rajmi, Brusel

- 3 krajiny, ktoré boli zaradené do zoznamu z dôvodu nedodržania svojich záväzkov za rok 2019: Kajmanské ostrovy, Palau, Seychely;
- 1 krajina, ktorá do zoznamu bola zaradená z dôvodu negatívneho hodnotenia transparentnosti: Panama.

Úplne bolo vymazaných 12 jurisdikcií: Arménsko, Antigua a Barbuda, Bahamy, Bermudy, Belize, Britské Panenské ostrovy, Cabo Verde, Cookove ostrovy, Marshallove ostrovy, Čierna Hora, Svätý Krištof a Nevis, Vietnam.

13 jurisdikcií zostáva na „sivom zozname“. Dôvodom je, že členské štáty sa vzhľadom na konkrétne okolnosti dohodli na obmedzenej flexibilitě určitých jurisdikcií a spolupráce iba za prísnych podmienok.²²

Pri zistení väzieb spoločnosti na daňové raje (využívanie výhodnejšieho daňového režimu) Komisia zdôrazňuje, že štáty majú vychádzať iba zo zoznamu daňových rajov, ktorý vedie EÚ. Ako prvé toto odporúčanie aplikovalo Dánsko, Poľsko, Belgicko a Francúzsko, ktoré ustanovili podmienky pre domáce spoločnosti, a vylúčili niektoré spoločnosti, ako príjemcov štátnej pomoci, ktoré ťažili z daňových rajov.

Okrem uvedeného, obmedzenia v súvislosti s prijatím štátnej pomoci, sa vzťahujú aj na podniky usvedčené zo závažných hospodárskych trestných činov. Predovšetkým z finančných, daňových podvodov, korupcie, alebo závažného porušenia daňových povinností. Odporúčanie Komisie stanovuje podmienky, ktoré majú pomôcť predchádzať daňovým únikom a zneužívaniu daňového systému v období pandémie.

Východiskom pri obchádzaní daňových režimov presúvaním svojich ziskov do jurisdikcií s výhodnejším daňovým režimom sú jednotné, nadnárodné pravidlá zdaňovania medzinárodných spoločností, ktorých cieľom by mala byť aj minimálna efektívna daňová sadzba. To je zvlášť dôležité na jednotnom trhu, na ktorom slobody zakotvené v zmluvách zvyšujú mobilitu ziskov a investícií. Cieľom je tiež presadiť pravidlo, aby firmy zaplatili dane tam, kde predávajú svoje výrobky a služby spotrebiteľom, a nepresúvali zisky umelo do jurisdikcií s nízkymi sadzbami a výhodnejšími daňovými pravidlami. Daňová súťaž, nie je sama o sebe problematická, avšak musia existovať pravidlá proti nekalosúťažnému konaniu. Nevôľa aplikovania týchto pravidiel môže prísť najmä zo strany štátov, ktoré daňové pravidlá využívajú na to, aby boli v konkurenčnom prostredí atraktívnym sídlom pre európske centrály nadnárodných firiem (príkladom je Holandsko, či Luxembursko).

Spor Európskej Komisie so spoločnosťou Amazon dokazuje limity takéhoto prístupu²³. Spor medzi Komisiou a Amazonom sa týkal štátnej pomoci zo strany Luxemburgu vo forme zníženia daní (približne 250 mil. EUR). Spoločnosť Amazon zaplatila štyrikrát nižšie dane, ako iné miestne spoločnosti, na ktoré sa uplatňovali rovnaké daňové pravidlá. Komisia v tejto

²² Pozri bližšie: online : <<https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>>

²³ Pozri viac: on-line <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2077>

súvislosti stanovila Luxemburgu povinnosť vymáhať tento daňový únik od spoločnosti Amazon, z dôvodu získania neoprávnenej výhody. Spoločnosť Amazon sa proti rozhodnutiu Komisie odvolala a obrátila sa na Všeobecný súd EÚ. Rozhodnutie Všeobecného súdu EÚ²⁴, zrušilo pôvodné rozhodnutie Komisie z roku 2017, keďže neboli dostatočne preukázané tvrdenia Komisie. Nebolo ani preukázané, že Luxembursko poskytovalo neoprávnené daňové výhody spoločnosti Amazon, a teda ani to, že išlo o nezákonnú pomoc vo forme zníženia daní. Uvedený príklad dokazuje, že napriek tomu, že Komisia robí opatrenia a vyšetruje podozrivé praktiky a nekalú súťaž, je dôležité to riadne preukázať.

V súvislosti s preukazovaním nekalej súťaže alebo iných praktík narúšajúcich hospodársku súťaž, Komisia zdôrazňuje, že by sa mali dohodnúť jednotné podmienky/požiadavky, ktorými by spoločnosti preukázali, že nemajú väzby s krajinami, ktoré sú zaradené medzi nespolupracujúce jurisdikcie, a ak majú, tak v akom rozsahu. Cieľom Komisie nie je znevýhodňovať akékoľvek spoločnosti, naopak má za cieľ chrániť poctivých daňovníkov, ktorých ekonomicky zasiahla pandémia, a ktorí pomoc zo strany štátu potrebujú. Je potrebné zdôrazniť, že ani v prípade, ak by mala spoločnosť väzby s krajinou, ktorá je nespolupracujúcou jurisdikciou, to neznamená automatické vylúčenie možnosti poskytnutia finančnej podpory zo strany štátu. Východiskom by mohlo byť preukázanie riadneho plnenia daňových povinností za určité časové obdobie. Rovnako Komisia kladie dôraz na vytvorenie primeraného sankčného mechanizmu v prípade získania štátnej pomoci na základe nepravdivých alebo skreslených údajov.

5. BALÍK OPATRENÍ PRE SPRAVODLIVÉ A JEDNODUCHÉ ZDAŇOVANIE

Balík opatrení pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie vytvorený Európskym hospodárskym a sociálnym výborom (EHSV), je reakciou na dokumenty európskych inštitúcií:

- **Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy²⁵,**
- **oznámenie Komisie o dobrej správe daňových záležitostí v EÚ aj mimo nej²⁶,**
- **návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ.²⁷**

²⁴ Pozri bližšie: Rozsudok Všeobecného súdu EÚ, z 12. mája 2021 – Luxembursko a Amazon proti Komisia, vo veciach T-816/17 a T-318/18 – „Štátna pomoc – Pomoc vykonaná Luxemburskom v prospech spoločnosti Amazon – Rozhodnutie, ktorým sa pomoc vyhlasuje za nezlučiteľnú s vnútorným trhom a protiprávnu a nariaďuje sa jej vrátenie – Predbežné daňové rozhodnutie (tax ruling) - Selektívne daňové zvýhodnenie“

²⁵ Pozri bližšie: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy [COM(2020) 312 final]

²⁶ Pozri bližšie: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o dobrej správe daňových záležitostí v EÚ aj mimo nej [COM(2020) 313 final]

²⁷ Pozri bližšie: Návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní [COM(2020) 314 final – 2020/0148 (CNS)]

Pandémia mala negatívny dopad na verejné financie, a to aj tým, že veľká časť príjmov bola odklonená ako súkromný zisk osôb zneužívajúcich daňový systém. Jednou z priorit balíka je vytvoriť spravodlivý daňový systém, v ktorom každý daňový subjekt bude platiť svoj spravodlivý podiel. Rovnako je dôležité oživenie ekonomiky mobilizovaním vlád členských štátov, ktoré pomôžu čeliť ekonomickým dopadom krízy spôsobenej pandémiou COVID-19.

Cieľom balíka je odstrániť, eliminovať medzery v systéme a posilniť spoluprácu medzi členskými štátmi. Balík opatrení vychádza zo 4 základných oblastí:

- reforma kódexu správania pri zdaňovaní podnikov;
- preskúmanie zoznamu EÚ obsahujúceho nespupracujúce jurisdikcie;
- lepšie opatrenia na posilnenie dobrej správy daňových záležitostí;
- podpora partnerských krajín v oblasti dobrej správy daňových záležitostí.

ZÁVER

Pandémia COVID-19 predstavuje bezprecedentné narušenie globálnej ekonomiky. Každý štát prijal svoje vlastné opatrenia s cieľom riešiť vzniknutú situáciu a zmierniť dopad a následky na ekonomiku. Opatrenia v oblasti daní mali predovšetkým predstavovať pomoc pre subjekty doktnuté pandémiou, avšak niektoré z nich vytvorili nový priestor pre špekulácie daňových subjektov spojené nie len s protiprávnym konaním, ale aj s konaním zneužívajúcim právo. Iniciatívy v tejto oblasti majú za cieľ zamedziť získavaniu neoprávnených výhod, a majú vytvoriť spravodlivé, konkurenčné prostredie pre daňové subjekty. Nedôveryhodnosť daňových subjektov by sa pri získavaní výhod/štátnej pomoci mala posudzovať nie len podľa väzieb na daňové raje a nespupracujúce jurisdikcie, ale malo by sa prihliadnuť aj na (ne)spoľahlivé plnenenie si daňových povinností. V našich podmienkach sa aktualizoval Index daňovej spoľahlivosti, ktorý spolu s projektom eFaktúra, má potenciál byť efektívnym nástrojom správcu dane pre včasné odhalení podozrivých transakcií/protiprávných konaní, čo značne pomôže predchádzaniu daňovým únikom.

Digitalizácia verejnej (daňovej) správy má potenciál pomôcť nie len pri riešení krízy (online úkony a komunikácia so finančnou správou), ale aj do budúca zjednodušiť správu daní a efektívne predchádzať daňovým únikom včasným odhalením podozrivých transakcií. Výsledky prieskumu digitálnej odolnosti ukázali, že z daňových správ 32 členov (štátov) OECD plnohodnotne (viac ako 75%) nahradilo osobnú komunikáciu digitálnymi (virtuálnymi) prostriedkami, pričom polovica z nich považovala technické zabezpečenie za funkčné, a druhá polovica odhalila nedostatky digitalizácie svojich služieb (výpadky IT systému, nekompatibilita s už zavedenými digitálnymi systémami, preťaženosť systému a.i.). Prieskum tiež ukázal efektívnosť samotných služieb zo strany správcu dane. Viac ako tretina správ bola plne funkčná, aj v online priestore, zatiaľ čo dve tretiny správ boli funkčné iba čiastočne. Okrem

pozitív, ktoré so sebou digitalizácia priniesla (potenciálne môže priniesť), netreba opomenúť aj nové schémy podvodných konaní, ktoré sa presunuli do online priestoru.²⁸

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V.: Zneužívanie daňového systému v EÚ. In: I. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA. Daňové úniky a vyhýbanie sa daňovým povinnostiam. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2017. s. 400. ISBN 978-80-8152-584-1
2. BURÁK, E.: Daňová kreativita, Ružomberok, TESFO, 2019. 165s. ISBN 978-80-89253-94-4.
3. ČOLLÁK, J.: Zneužite práva konaním obchodnej spoločnosti – na pomedzí medzi právom a protiprávnym konaním daňového subjektu. In: Zneužitie a iné formy obchádzania práva. Recenzovaný zborník vedeckých prác, Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016. , s. 39-59. ISBN 978-80-8152-431-8
4. RAKOVSKÝ, P.: Daňový podvod a zneužitie práva v oblasti daní. Právne následky. Bratislava: C.H.Beck, 2021. s.208 ISBN 978-80-8232-000-1
5. ŠIMONOVÁ, a kol.: Daňové úniky a daňová kriminalita v Slovenskej republike. Ing. Miroslav Mračko, EPOS, Bratislava. 2016.
6. ŠTRKOLEC, M.: Zabezpečovacie inštitúty pri správe daní. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika , 2017. 164 s. ISBN 978-80-8152-537-7
7. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Akčný plán pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu stratégie obnovy [COM(2020) 312 final]
8. Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o dobrej správe daňových záležitostí v EÚ aj mimo nej [COM(2020) 313 final]
9. Tlačová správa Komisie, zo dňa 14. júla 2020: Štátna pomoc: Komisia odporúča neposkytovať finančnú podporu podnikom, ktoré majú väzby s daňovými rajmi, Brusel
10. Návrh smernice Rady, ktorou sa mení smernica 2011/16/EÚ o administratívnej spolupráci v oblasti daní [COM(2020) 314 final – 2020/0148 (CNS)]
11. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky: Národná koncepcia informatizácie verejnej správy, , s. 5, s.14, dostupné online: <<https://www.mirri.gov.sk/sekcie/narodna-koncepcia-informatizacie-verejnej-spravy-nikvs/index.html>>
12. Tlačová správa Finančnej správy zo dňa 21.5.2021: Aktualizovali sme Index daňovej spoľahlivosti, Bratislava
13. Tlačová správa Finančnej správy – Nové pravidlá pre preclievanie, zo dňa 14.04.2021
14. Tlačová správa Finančnej správy – Pripravujeme nové pravidlá pre preclievanie, zo dňa 28.03.2021
15. OECD: Analysis of Tax Treaties and the Impact of the COVID-19 Crisis Version, 3 April 2020

²⁸ Pozri viac: online: <<https://www.finance.gov.sk/sk/dane-cla-uctovnictvo/priame-dane/dane-z-prijmu/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/>>

16. Zákon č. 67/2020 Z. z. Zákon o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19
17. Informácia k zákonu č. 57/2021 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 57/2021 Z. z.“), k uplatňovaniu nulovej sadzby dane z pridanej hodnoty a k vykazovaniu tovarov s nulovou sadzbou dane v daňovom priznaní k dani z pridanej hodnoty, v kontrolnom výkaze a v súhrnnom výkaze
18. Rozsudok Všeobecného súdu EÚ, sp. zn. 2021/C 263/18, z 12. mája 2021 – Luxembursko a Amazon proti Komisia vo veci (T-816/17 a T-318/18)
19. online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2077
20. online: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>
21. online: <https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/dane/index-danovej-spolahlivosti>
22. online: <https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/dane/saldokonto>
23. online: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/oecd-secretariat-analysis-of-tax-treaties-and-the-impact-of-the-covid-19-crisis-947dcb01/>>
24. online: www.ecm.financnasprava.sk
25. online: <https://ekrcis.financnasprava.sk/crsrform/>
26. online: <https://emerging-europe.com/business/czech-republic-is-europes-fastest-growing-e-commerce-market/>
27. online: <https://www.finance.gov.sk/sk/dane-cla-uctovnictvo/priame-dane/dane-z-prijmu/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/zmluvy-zamedzeni-dvojiteho-zdanenia/>

KONTAKT NA AUTORA

radka.stefanova@student.upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

Daňové právo a jeho reflexia na nové javy v ekonomike¹

Tax law and its reflection on new phenomena in the economy

doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-28>

Abstrakt

Dynamika vývoja spoločenských, politických, či ekonomických vzťahov spravidla predbieha právnu úpravu, ktorá až následne reaguje na potrebu regulácie nových, resp. neustále sa meniacich vzťahov. Daňové právo, upravujúce dane a poplatky ako rozhodujúci zdroj príjmov verejných rozpočtov v tomto smere nie je výnimkou. V súčasnosti čelia globálna ekonomika ako aj národné ekonomiky dvom zásadným výzvam: dopady pandémie COVID-19 a digitálna transformácia. Predložený príspevok je venovaný reflexii daňového práva na tieto výzvy, ktoré majú zásadný vplyv nielen na aktuálnu normotvorbu, ale tiež na plnenie základnej fiskálnej funkcie daní a poplatkov.

Kľúčové slová:

daňové právo, digitálna transformácia, digitálna daň, zdanenie deliteľných kryptoaktív

Abstract

The dynamics of the development of social, political or economic relations usually precedes the legal regulation, which only subsequently responds to the need to regulate new, resp. constantly changing relationships. Tax law, regulating taxes and fees as a decisive source of revenue for public budgets in this regard is no exception. Currently, the global economy as well as national economies face two major challenges: the impact of the COVID-19 pandemic and the digital transformation. The presented paper is devoted to the reflection of tax law on these challenges, which have a fundamental impact not only on the current legislation, but also on the fulfillment of the basic fiscal function of taxes and fees.

Key words:

tax law, digital transformation, digital tax, taxation of fungible crypto assets

JEL kód: K34

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124 a vznikla ako súčasť riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0485/21: „*Súčasnosť a východiská reformovania systému vlastných zdrojov rozpočtu EÚ (právne a ekonomické aspekty aj v kontexte dôsledkov pandémie ochorenia COVID-19)*“.

ÚVOD

Právo ako objektívny normatívny systém je trvale pod vplyvom faktorov, javov a procesov, ktoré vznikajú a prebiehajú relatívne nezávisle na právnej regulácii. Optimálny stav by bol spojený s ich právnou reguláciou už v čase ich vzniku, čo má zásadný vplyv na právnú istotu a s tým spojenú predvídateľnosť ich právnych dopadov. Objektívna realita je však spravidla taká, že právo až s určitým časovým odstupom reaguje na už existujúce skutočnosti, okolnosti a vzťahy, ktoré vzhľadom na ich dopady vyžadujú právnú reguláciu. Požiadavky legislatívneho procesu a princíp zákazu spätnej účinnosti právnych noriem, potom prirodzene vedú k tomu, že nové, prípadne istým spôsobom modifikované spoločenské vzťahy sa určitú dobu realizujú aj bez zodpovedajúcej právnej regulácie.

Daňové právo v tomto smere nie je výnimkou. V záujme naplnenia svojej základnej fiskálnej funkcie musí daňovo-právna normotvorba operatívne reagovať na nové výzvy, ktoré ju môžu zásadným spôsobom ovplyvniť. Prostredníctvom daní totiž dochádza k materializácii príjmovej stránky štátneho rozpočtu a ďalších článkov rozpočtovej sústavy štátu. Pri prioritizovaní fiskálnej funkcie daní, takto možno dane vnímať ako právom zakotvený nástroj na odnímanie určitej časti zdrojov tým osobám, nad ktorými štát vykonáva svoju moc. Odnímanie zdrojov prirodzene nie je samoučelné, keďže na fiskálnu funkciu nadväzujú ďalšie funkcie daní, ako alokačná, redistribučná, stabilizačná, stimulačná či regulačná².

Zmeny v oblasti ekonomických vzťahov, štruktúry národnej a medzinárodnej ekonomiky ale rovnako iné spoločenské javy môžu mať zásadné dopady aj na daňovo-právne vzťahy a verejné financie štátov. V súčasnosti čelia globálna ekonomika ako aj národné ekonomiky dvom zásadným výzvam: dopady pandémie COVID-19 a digitálna transformácia. Každá z nich pritom sama o sebe kladie vysoké nároky na legislatívnu reakciu, ich spojenie v rovnakom čase tieto nároky výrazne akceleruje.

1. OPATRENIA a COVID-19 VO FINANČNEJ OBLASTI

Dane (rovnako ako ďalšie druhy príjmov verejných rozpočtov) plnia viaceré funkcie. V zásade však platí, že historicky najstaršou a primárnou je ich fiskálna funkcia. Vo vzťahu k štátnemu rozpočtu je fiskálna funkcia daní vyvoditeľná z ustanovení každoročne schvaľovaného zákona o štátnom rozpočte. Podľa zákona č. 468/2019 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2020, tvorili daňové príjmy viac ako 80% celkových príjmov štátneho rozpočtu.

Zákon č. 425/2020 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2021 po novelizácii zákonom č. 231/2021 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 425/2020 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2021 (ďalej len „zákon o štátnom rozpočte na rok 2021“) stanovuje, že celkové príjmy štátneho rozpočtu na rok 2021 sa rozpočtujú sumou 15 806 153 145 eur. Zároveň celkové výdavky štátneho rozpočtu na rok 2021 sa určujú sumou 27 603 807 519 eur. V tejto súvislosti majú

² ŠTRKOLEC, M. Fiskálny záujem štátu a advokát ako ochranca práv daňových subjektov. In: *Advokát ako ochranca právneho štátu. Bratislavské právnické fórum 2020*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, s. 38.

predstavovať daňové príjmy 74 % celkových príjmov štátneho rozpočtu. Zároveň v § 1 ods. 2 zákona o štátnom rozpočte na rok 2021 sa stanovuje, že *schodok štátneho rozpočtu na rok 2021 sa určuje sumou 11 797 654 374 eur*. Vyššie uvedená novelizácia zákona o štátnom rozpočte bola prijatá v nadväznosti na situáciu, ktorá nastala na Slovensku, v dôsledku pandémie COVID-19. V tejto súvislosti bol prijatý taktiež zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 (ďalej len „*zákon o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti*“). Tento zákon predstavil skupinu mimoriadnych opatrení a jeho prijatie malo vplyv na viaceré procesné normy správy daní.

V súčasnosti prerušenie daňového konania a daňovej kontroly na žiadosť daňového subjektu upravujú § 46 ods. 10 a § 61 ods. 1 a 2 zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „*Daňový poriadok*“). Daňový poriadok ponecháva rozhodnutie o takomto prerušení na správcu dane. Naopak, v zmysle mimoriadneho opatrenia upraveného v § 6 ods. 1 a § 8 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti sa daňová kontrola alebo daňové konanie sa priamo prerušujú *na žiadosť daňového subjektu odo dňa nasledujúceho po dni podania žiadosti do skončenia obdobia pandémie* (t.j. prerušuje bez potreby rozhodnutia správcu dane o tejto skutočnosti). Aj keď zákon o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti podľa nášho názoru používa pomerne nešťastne pojem „*podanie žiadosti*“ je možné usúdiť, že uvedeným je myslený niektorý zo spôsobov realizácie podania podľa § 13 ods. 1 Daňového poriadku.

Jedným z aplikačných problémov, s ktorým sa musela medzičasom vysporiadať súdna prax bola otázka: ako postupovať v prípade, ak daňový subjekt doručil žiadosť o prerušenie daňového konania konajúcemu orgánu až po tom, keď bolo rozhodnutie expedované príslušnému daňovému subjektu? V prejednávanej veci sa jednalo o situáciu, kedy došlo k uloženiu rozhodnutia odvolacieho orgánu potvrdzujúceho rozhodnutie o vyrubení dane u poštového doručovateľa. Avšak pred prevzatím tohto rozhodnutia u poštového doručovateľa podal daňový subjekt žiadosť o prerušenie odvolacieho konania v zmysle cit. § 8 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti. Daňový subjekt následne pred správnym súdom argumentoval, že mu rozhodnutie Finančného riaditeľstva Slovenskej republiky nemohlo byť procesne účinným spôsobom doručené, keďže ešte pred jeho doručením došlo k prerušeniu odvolacieho konania, v ktorom malo byť takéto rozhodnutie vydané. Krajský súd v Prešove sa svojim uznesením sp.zn. 1S/41/2020 zo dňa 14.01.2021 stotožnil s argumentáciou daňového subjektu a konštatoval, že s poukazom na tú skutočnosť, že *predmetné rozhodnutie bolo žalobcovi doručené v čase prerušenia daňového konania podľa § 8 ods. 1 zákona č. 67/2020 Z.z., nemožno takéto doručenie považovať za účinné, nakoľko v čase prerušenia daňového konania už nemožno vykonávať procesné úkony s poukazom na § 61 ods. 3 Daňového poriadku. Taktiež je nevyhnutné uviesť, že na účinné doručenie rozhodnutia vo veci sa vyžaduje okrem iného aj plynutie lehôt upravených v Daňovom poriadku, teda ak v dôsledku prerušenia daňového konania prestali plynúť lehoty podľa Daňového poriadku, nemožno účinne doručiť rozhodnutie žalobcovi, čo znamená, že v prípade, ak by došlo k doručeniu rozhodnutia počas prerušeného konania, ako tomu bolo v prejednávanom prípade, takéto doručenie nevyvoláva*

právne účinky. Uvedené má za následok, že nemôže nastať ani právoplatnosť rozhodnutia, keďže na rozhodnutie sa hľadí ako keby nebolo doručené. V tejto súvislosti je potrebné vyzdvihnúť precízne právne posúdenie veci správnym súdom, ktorý dôsledne rešpektoval striktný výklad príslušných procesných noriem. Uvedené rozhodnutie taktiež demonštruje význam procesne účinného doručenia pre účely správy daní.

Obdobne došlo v prospech daňových subjektov k zmene v režime odpustenia zmeškania lehoty. Podľa § 4 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti *zmeškanie lehoty, ktorá uplynula počas obdobia pandémie, sa odpustí, ak daňový subjekt zmeškaný úkon vykoná najneskôr do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie; to neplatí pre podanie daňového priznania, kontrolného výkazu a súhrnného výkazu a platenie dane a preddavkov na daň.* Uvedené modifikovalo § 29 ods. 1 Daňového poriadku, ktorý nepripúšťa automatické odpustenie zmeškania lehoty vykonaním zmeškaného úkonu daňovým subjektom, ale ponecháva správcovi dane možnosť zo závažných dôvodov odpustiť *zmeškanie lehoty, ak o to daňový subjekt požiada najneskôr do 30 dní odo dňa, keď odpadli dôvody zmeškania, a ak v tej istej lehote urobí zmeškaný úkon.* V tejto súvislosti je nutné podotknúť, že Daňový poriadok stanovuje taktiež lehoty, o ktorých explicitne uvádza, že ich zmeškanie nie je možné odpustiť. Obzvlášť významnou lehotou v tomto smere je lehota na podanie vyjadrenia k protokolu z daňovej kontroly podľa § 46 ods. 8 Daňového poriadku. Preto je možné položiť si otázku, či § 4 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti umožnil odpustenie lehôt, pri ktorých Daňový poriadok výslovne nepripúšťa odpustenie ich zmeškania. Dôvodová správa k návrhu zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti (parlamentná tlač 40) k príslušnému ustanoveniu uvádza: „*Odpustenie zmeškania sa však nevzťahuje na úkony, ktorými sú podávanie daňových priznaní a platenie jednotlivých daní. Takéto odpustenie zmeškania lehoty sa tiež nemôže aplikovať na také povinnosti, na ktoré neexistuje lehota na plnenie, napr. niečo strpieť alebo niečoho sa zdržať. Ide o napr. o predbežné opatrenie alebo záložné právo podľa daňového poriadku.*“ Citované znenie dôvodovej správy teda neposkytuje odpoveď na takto položenú otázku. Pre záver o tom, že skutočne sa má postup podľa § 4 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti uplatňovať aj na tieto lehoty hovoria predovšetkým tri skutočnosti. Prvým je systematický *výklad lex specialis derogat legi generali*, kedy zákon o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti má ako špeciálny zákon aplikačnú prednosť pred všetkými priamo (aj nepriamo) dotknutými ustanoveniami Daňového poriadku. Druhým argumentom je skutočnosť, že samotné ustanovenie § 4 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti výslovne stanovuje tie prípady, na ktoré sa odpustenie zmeškania lehoty nemá uplatňovať (t.j. veta za bodkočiarkou *to neplatí pre podanie daňového priznania, kontrolného výkazu a súhrnného výkazu a platenie dane a preddavkov na daň*) – pričom medzi týmito nie sú spomenuté lehoty, ktorých odpustenie nepripúšťa Daňový poriadok. Tretím argumentom je argument *výkladu pro tributario* v nadväznosti na gramatický a systematický výklad citovaného ust. § 46 ods. 8 Daňového poriadku. Je zrejmé, že príslušné ustanovenie, ktoré hovorí o nemožnosti odpustenia zmeškania lehoty na podanie vyjadrenia k protokolu sa systematicky vzťahuje na odpustenie zmeškania lehoty rozhodnutím správcu dane podľa 29 ods. 1 Daňového poriadku. Toto ustanovenie pri tomto zúženom výklade sa

nevzťahuje na odpustenie zmeškania lehoty vykonaním zmeškaného úkonu daňovým subjektom, tak ako to predpokladá § 4 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti. Máme za to, že z týchto dôvodov je možné prikloniť sa k záveru, že procesné úkony daňových subjektov urobené do 30 dní po skončení pandémie zakladajú odpustenie zmeškania lehoty a to aj v tých prípadoch, kedy takúto možnosť na základe rozhodnutia správcu dane Daňový poriadok výslovne vylučuje. Avšak o definitívnosti tohto právneho záveru možno hovoriť až po tom, ak by bola obdobná situácia podrobená judikatórnemu prieskumu správnym súdnictvom.

Z hľadiska formálnych požiadaviek na elektronické podanie stanovuje § 3 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti, že *podanie urobené elektronickými prostriedkami, ak nebolo podané spôsobom podľa osobitného predpisu nie je potrebné doručiť aj v listinnej podobe. Takéto podanie sa považuje za doručené.* Týmto osobitým predpisom je § 13 ods. 5 a 6 Daňového poriadku. Samotný § 13 ods. 5 Daňového poriadku stanovuje, že elektronické podania sa *podáva prostredníctvom elektronickej podateľne podľa § 33 ods. 2 a musí byť podpísané kvalifikovaným elektronickým podpisom.* Kvalifikovaný elektronický podpis je pojmovo vymedzený v čl. 3 ods. 12 NARIADENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES nasledovne: *„kvalifikovaný elektronický podpis“ je zdokonalený elektronický podpis vyhotovený s použitím kvalifikovaného zariadenia na vyhotovenie elektronického podpisu a založený na kvalifikovanom certifikáte pre elektronické podpisy.* Účelom pripojenia kvalifikovaného elektronického podpisu k elektronickému podaniu daňového subjektu komunikujúceho s finančnou správou je teda jednoznačná identifikácia a nezameniteľnosť osoby, ktorá takéto podanie za daňový subjekt urobila. Zákon o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti používa v § 3 ods. 1 pomerne široký pojem *„nebolo podané“*. Odstránenie požiadavky na formálne náležitosti elektronického podania takto možno vidieť v dvoch rovinách. V prvom rade podanie nemusí byť opatrené kvalifikovaným elektronickým podpisom. Zároveň gramatickým výkladom pojmu *„nebolo podané“* v nadväznosti na obsah ust. § 13 ods. 5 Daňového poriadku možno dospieť k záveru, že takéto podanie nemusí byť realizované ani prostredníctvom elektronickej podateľne. Prístup do elektronickej podateľne, ktorú prevádzkuje finančné riaditeľstvo má daňový subjekt podľa § 33 ods. 1 Daňového poriadku *po zadaní prístupových údajov na webovom sídle finančného riaditeľstva sprístupnením osobnej internetovej zóny.* Pri uplatňovaní príslušného mimoriadneho opatrenia teda potenciálne úplne odpadáva možnosť jednoznačne identifikovať osobu realizujúcu toto podanie. Uvedené môže mať viacero nepriaznivých dôsledkov. V prvom rade by hrozil negatívny zásah do právneho postavenia daňového subjektu, ak by vzniknutý stav využila tretia osoba, ktorá by neoprávnene realizovala procesné úkony za daňový subjekt. Uvedené taktiež vytvára priestor pre daňové subjekty resp. osoby za nich konajúce spochybňovať skutočnosť, či oni sami vykonali príslušné podanie alebo nie. Tieto riziká sú minimalizované tým, že predmetná zjednodušená forma elektronického doručovania sa nevzťahuje *na osoby, ktoré sú povinné doručovať finančnej správe podania elektronickými prostriedkami a na podania, ktoré*

majú predpísanú štruktúrovanú formu (§ 3 ods. 3 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti). Jedná sa o veľmi širokú kategóriu osôb upravených v § 14 ods. 1 Daňového poriadku, ktoré sú z uplatnenia § 3 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti vylúčené – jedná sa o všetky právnické osoby zapísané v obchodnom registri, alebo fyzické osoby - podnikateľov registrované pre daň z príjmov. Z uvedeného je teda zrejmé, že uvedené opatrenie malo vysoko zúžený dosah a zvýhodňovalo primárne fyzické osoby – nepodnikateľov. Preto je zrejmé, že toto opatrenie mohlo vyvolať iba minimálne dopady na správu daní.

Na druhú stranu, významný dosah malo mimoriadne opatrenie, ktorým došlo k posunu lehoty na podanie daňového priznania na dani z príjmov. Podľa § 21 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti *Daňové priznanie k dani z príjmov za zdaňovacie obdobie, ktorého posledný deň lehoty na podanie daňového priznania k dani z príjmov (...) uplynie počas obdobia pandémie, sa podáva v lehote do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie*. Pre účely uplatňovania jednotlivých mimoriadnych opatrení sa obdobie pandémie podľa § 2 ods. 1 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti začalo od 12. marca 2020, keď vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) vyhlásila mimoriadnu situáciu podľa § 8 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov. Pre účely vyššie uvedených mimoriadnych opatrení sa obdobie pandémie podľa § 2 ods. 3 zákona o mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti skončilo 30. septembra 2020. Lehota na podanie daňového priznania k dani z príjmov a zaplatenie dane za rok 2019 pripadla na 31. október 2020, avšak keďže uvedený dátum pripadol na sobotu došlo k predĺženiu lehoty do 2. novembra 2020 (v zmysle počítania lehôt pri správe daní podľa § 27 ods. 4 Daňového poriadku).

Vybrali sme viacero mimoriadnych opatrení, ktorým slovenské daňové právo čelilo situácii počas pandémie COVID-19. V tejto súvislosti možno konštatovať, že zákonodarca pružne reagoval na potreby daňových subjektov, prijal viacero opatrení dočasne zvýhodňujúcich postavenie daňových subjektov pri správe daní. Domnievame sa však, že viacero z týchto opatrení môže slúžiť ako inšpirácia pre zmeny *de lege ferenda* do budúcnosti. V tejto súvislosti by bolo možné uvažovať nad zavedením obligatórneho prerušenia daňovej kontroly alebo daňového konania na žiadosť daňového subjektu na určitú časovo obmedzenú dobu. Nepripustenie možnosti podať vyjadrenie k protokolu za súčasného odpustenia zmeškania lehoty spoločne s expresne rýchlou 15 dňovou lehotou na vydanie rozhodnutia vo vyrubovacom konaní počítanou od uplynutia takto zmeškanej lehoty na vyjadrenie, považujeme za neproporcionálne vzhľadom k požiadavke *dbať na zachovávanie práv a právom chránených záujmov daňových subjektov a iných osôb* (§ 3 ods. 1 Daňového poriadku). Preto ako vhodnou z hľadiska zachovania tejto zásady správy daní sa zároveň javí možná zmena v ustanoveniach § 46 ods. 8 Daňového poriadku a nadväzujúceho ustanovenia § 68 ods. 2 Daňového poriadku.

2. DIGITÁLNA TRANSFORMÁCIA A DAŇOVÉ PRÁVO (VÍZIE A ÚSKALIA)

2.1 EÚ a multilaterálna dohoda na úrovni OECD

Pre daňovú politiku je rozhodujúcou otázkou hľadania spravodlivej rovnováhy medzi dosahovaním požadovaného objemu príjmov verejných rozpočtov a minimalizáciou dopadov plnenia daňových povinností na podnikateľské subjekty a v širšom zmysle všetky daňové subjekty. S uvedeným sa musia vysporiadať tak členské štáty Európskej únie (ďalej len „EÚ“) a rovnako EÚ samotná. Máme za to, že do formovania nástrojov daňovej politiky vždy vstupuje celý rad faktorov, ktoré sú dané spoločensko-ekonomickými podmienkami vplyvujúcimi na hľadanie optimálnej daňovej regulácie. Preto implementácia nového daňového nástroja resp. daňovo-právneho inštitútu musí byť vždy organicky zasadená do daňového systému budovaného na pozadí celého radu existujúcich daňovo-právnych a ekonomických vzťahov. Skutočnosťou, že budúcnosť daňovej politiky a daňového práva bude musieť reflektovať pluralitu nových determinujúcich prvkov potvrdzujú aj viaceré závery prijaté na úrovni EÚ. V tomto smere možno poukázať na Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a rade – Zdaňovanie podnikov v 21. storočí COM(2021) 251 final zo dňa 18.5.2021 (ďalej len „Oznámenie“), v ktorom sa konštatuje: *K pandémie došlo na pozadí súčasných trendov, ktoré formujú naše hospodárstva a spoločnosti a ku ktorým patrí starnutie obyvateľstva, zmena klímy, zhoršovanie stavu životného prostredia, globalizácia a transformácia trhu práce. Pandémia tiež urýchlila už existujúce trendy smerom k digitalizácii, pričom sa zvýšil počet ľudí a podnikov, ktorí nakupujú, pracujú, komunikujú a podnikajú online. Tieto trendy majú významný vplyv na existujúce základy dane a vyžadujú si úvahy o podobe efektívnych, udržateľných a spravodlivých daňových rámcov v budúcnosti. Súhrn týchto faktorov predovšetkým globalizácie a digitalizácie vzťahov dodávania služieb a tovarov zapríčinil, že základné koncepcie daňovej rezidencie a zdroja, na ktorých je už celé storočie založený medzinárodný daňový systém, sú zastarané. Obchodné praktiky v súčasnosti bežne zahŕňajú vykonávanie činnosti v určitom štáte bez zachovania fyzickej prítomnosti, čo je situácia, ktorú súčasné pravidlá nedokážu zvládnuť.*

V zmysle záverov Oznámenia EÚ potrebuje spoľahlivý, efektívny a spravodlivý daňový rámec, ktorý zohľadní **potreby verejného financovania** a zároveň podporí oživenie a ekologickú a digitálnu transformáciu tým, že vytvorí prostredie **priaznivé pre rast a investície, ktoré budú spravodlivé, udržateľné a naklonené tvorbe pracovných miest**. Preto za obzvlášť podstatnú je možno označiť skutočnosť, že sa Komisia v Oznámení hlási ku snahe o dosiahnutie globálneho konsenzuálneho riešenia nedostatkov medzinárodného daňového práva (v súčasnosti budovanom predovšetkým na systéme zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia).

Riešenie, o ktoré sa usiluje OECD pozostáva z dvoch hlavných pilierov. Prvý pilier má zaviesť nový režim prerozdelenia práv zdaňovania medzi jednotlivé štáty. Uvedené sa má prejavovať zmenou tzv. *daňového nexu*. Fungovanie daňového nexu je obdobné uplatňovanie

kolíznym normám³. Daňový nexus je pravidlo daňového práva, ktoré určuje, ktorej daňovej jurisdikcii ktorého štátu má podliehať daňovník, majetok, príjem alebo časť príjmu určitého daňovníka. Súčasný medzinárodný režim fungovania daňového práva bol formovaný pod vplyvom OECD a predovšetkým jej Modelovej daňovej zmluvy o príjmoch a majetku (ďalej len „Modelová zmluva“⁴). Táto Modelová zmluva zavádza dve dôležité kategórie, ktorými je determinovaný daňový nexus. Prvým je pojem *rezident zmluvného štátu, ktorý označuje každú osobu, ktorá podľa právnych predpisov tohto štátu podlieha zdaneniu v tomto štáte z dôvodu svojho trvalého pobytu, sídla, miesta vedenia alebo akéhokoľvek iného podobného kritéria, pričom zahŕňa aj tento štát a každý jeho nižší správny útvar alebo samosprávu. Tento výraz však nezahŕňa žiadnu osobu, ktorá podlieha zdaneniu v tomto štáte iba z dôvodu príjmov zo zdrojov v tomto štáte alebo majetku umiestneného v tomto štáte.* Druhým rozhodujúcim pojmom je pojem *stála prevádzkareň, ktorou sa označuje trvalé miesto na výkon činnosti, ktorého prostredníctvom podnik vykonáva úplne alebo čiastočne svoju činnosť.* Pojem „miesto na výkon činnosti“ indikuje použitie kritérií fyzickej prítomnosti/aktivity na determinovanie toho, či v konkrétnom prípade vzniká alebo nevzniká na území určitého štátu stála prevádzkareň. Na druhú stranu, moderné služby poskytované online prostredníctvom internetu nevyžadujú fyzickú prítomnosť obchodných spoločností v štátoch kde sú tieto služby poskytované. Úplne postačuje, ak recipienti týchto služieb majú zodpovedajúce technické vybavenie, ktorým prístupujú k internetu. Takýmto vybavením v súčasnosti nie sú len osobné počítače, ale predovšetkým aj inteligentné mobilné zariadenia. Neustále pasívne alebo aktívne interakcie prostredníctvom internetového pripojenia v mobilných telefónoch sa významnou mierou podieľali na rozmachu trhu internetových služieb (predovšetkým tých, ktoré fungujú na báze sociálnych sietí a internetových vyhľadávačov). Všetky takéto služby v rámci nadnárodnej digitálnej ekonomiky generujú nevídaný objem príjmov pre veľké internetové spoločnosti. Tieto technologické inovácie v ekonomike priniesli so sebou zmeny, ktorými obchodné spoločnosti vytvárajú hodnotu v rámci svojich podnikateľských aktivít. Takúto pokročilú digitalizáciu možno považovať za jednu z hlavných súčastí tzv. priemyselnej revolúcie 4.0.

Odpadnutie potreby fyzickej prítomnosti obchodných spoločností poskytujúcich pokročilé digitálne služby v tých štátoch, kde dodávajú svoje služby znamená, že nedochádza k naplneniu podmienky daňového nexu pre zdanenie takto dosahovaného príjmu (t.j. príjmu dosahovaného prostredníctvom aktivity v internetovom priestore obyvateľov žijúcich na území týchto štátov). Pokusy o preklopenie tejto situácie rozšírením vymedzenia daňového nexu prostredníctvom unilaterálnych zmien vo vnútroštátnom práve sú zamedzené z dôvodu vyššej právnej sily zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia majúcich prednosť pred vnútroštátnymi právnymi normami. Slovenská republika vo veľmi obmedzenom okruhu prípadov pristúpila k rozšíreniu pojmu stálej prevádzkarne aj na tzv. digitálnu platformu. Podľa § 16 ods. 2 zákona o dani z príjmov za výkon činnosti s trvalým miestom na území Slovenskej republiky sa považuje

³ K tomu pozri HUBA, P. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. *Medzinárodné daňové úniky a metódy ich predchádzania*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2016, s. 104 a nasl.

⁴ Vybrané časti Modelovej zmluvy sú v Slovenskom jazyku dostupné online: https://www.financnasprava.sk/img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Profesionalna_zona/Dane/Doplnkove_vykladove_prostriedky/MZ_k1_k10_final.pdf (cit. 31.08.2021).

aj opakované sprostredkovanie služieb prepravy a ubytovania, a to aj prostredníctvom digitálnej platformy. V prípade Slovenska sa pojem digitálna platforma vzťahuje iba na úzko vymedzený okruh služieb a to výhradne na služby prepravy a ubytovania. Napriek tomu je v uvedenom rozšírení možno vidieť rozpor so všeobecným pravidlom pre určenie daňového nexu prijatým v jednotlivých zmluvách o zamedzení dvojitého zdanenia. Aj preto bola táto modifikácia právnej regulácie časťou odbornej verejnosti kritizovaná.⁵ V tomto smere je možné vnímať snahy o zásadnú reformu pravidiel daňového nexu na nadnárodnej úrovni ako správny krok.

Druhým pilierom, na ktorom má spočívať nadnárodné multilaterálne riešenie, je zavedenie minimálneho daňového zaťaženia pre vybrané obchodné spoločnosti. Obzvlášť príjem dosahovaný z technologických nástrojov a digitálnych služieb založený na zložkách duševného vlastníctva nadnárodných daňových subjektov je veľmi ťažké zachytiť do existujúcej siete zmlúv o zamedzení dvojitého zdanenia.⁶ Preto prijatie druhého piliera má viesť k zavedeniu minimálneho daňového zaťaženia do nadnárodného zdanenia. Uvedené ma zabezpečiť spravodlivejšiu situáciu pri zdaňovaní cezhranične dosahovaného príjmu vedúcu k proporcionálnejšiemu prerozdeleniu daňových výnosov.

Oznámenie zakotvuje viacero opatrení pre implementáciu a vykonávanie oboch pilierov budúcej multilaterálnej dohody OECD – jedná sa o tieto opatrenia:

- Opatrenie 1: Predložiť (do roku 2022) legislatívny návrh na uverejňovanie efektívnych sadzieb dane platených veľkými spoločnosťami na základe metodiky, o ktorej sa diskutuje v rámci rokovaní OECD o pilieri 2;
- Opatrenie 2: Predložiť (do 4. štvrtroka 2021) legislatívny návrh, ktorým sa stanovujú pravidlá Únie na odstránenie možnosti zneužívania schránkových spoločností na daňové účely.

Obe z týchto opatrení časovo sledujú predpokladaný harmonogram prác na oboch pilieroch OECD. Zároveň je nutné konštatovať, že tieto opatrenia sú priamo závislé od dosiahnutia predpokladanej multilaterálnej dohody dotknutých štátov. V súčasnosti nie je možné určiť žiadne indikácie o tom, či sa takáto dohoda podarí na úrovni OECD uzavrieť alebo nie. Zmena daňového nexu predstavuje veľmi citlivú otázku, ktorá priamo zakladá oklieštenie daňovej jurisdikcie niektorých štátov a znamená rozšírenie daňovej jurisdikcie iných štátov. Preto sa dívame na snahy o takúto zásadnú transformáciu a prebudovanie nadnárodného daňového systému, ktorá nemá obdoby za posledných 80 rokov, s určitou dávkou skepticizmu.

⁵ CIBUĽA, T. – HLINKA, T. – CHOMA, A. - KAČALJAK, M. Digitálna platforma ako stála prevádzkareň Bratislava: In: *Právny obzor*, roč. 102, 2019, č. 2, s. 157 a nasl.

⁶ K tomu pozri BABČÁK, V.: Právo Európskej únie a boj proti podvodom v oblasti DPH. In: *Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky, nekonferenčný zborník vedeckých prác I. diel.* Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2015. s. 29.

2.2 Nové nástroje daňového práva

Možno konštatovať, že bez ohľadu na mieru zmien, ktorou sa rozvoj nových technológií v budúcnosti prejaví je zrejmé, že práve technologický vývoj bude mať zásadný dopad na podobu daňových systémov. Možná škála týchto zmien je široká a zahŕňa spektrum nových daňových inštitútov od zavedenia niektorých nových druhov daní, ktoré budú organicky dopĺňať „tradičné“ formy zdaňovania (daň z príjmu, všeobecná daň zo spotreby) až po úplné „prebudovanie“ daňových sústav na základe prioritného zdaňovania novými formami „digitálnych daní“. Máme za to, že výskum týchto nových výziev pre daňové právo možno koncipovať do nasledujúcich oblastí:

- **zdaňovanie aktivít na báze pokročilých digitálnych technológií**
- **zdaňovanie zdieľanej ekonomiky**
- **zdaňovanie virtuálnych mien.**

ZDAŇOVANIE DIGITÁLNEJ EKONOMIKY

Nové návrhy pre zdaňovanie digitálnych služieb a dodanie tovarov sú reakciou na dve zásadné otázky. Prvou otázkou je otázka: „*kde zdanit?*“ - teda ako zabezpečiť právomoc zdaňovania príjmu pre krajinu, v ktorej sa síce generuje zdaniteľný príjem prostredníctvom digitálnych služieb subjektom, ktorý ale nemá v tejto krajine žiadnu priamu hmotnú prítomnosť.⁷ Druhou otázkou je otázka: „*tvorby hodnoty?*“ – teda komu priradiť zdaniteľný príjem v digitálnych podnikateľských modeloch založených na nehmotnom majetku, dátach a informáciách. Týmto otázkam sme venovali bližšiu pozornosť v predchádzajúcej časti nášho článku. Napriek určitému skeptickému postoj, ktorý sme predstavili v tejto časti tak zotrvávame na názore, že dosiahnutie multilaterálnej dohody na úrovni OECD je preferovanou možnosťou reglementácie daňovo-právnych vzťahov vyplývajúcich zo zdaňovania príjmu z digitálnych služieb.

ZDAŇOVANIE ZDIEĽANEJ EKONOMIKY

Možno konštatovať, že navrhované nové režimy zdanenia na úrovni EÚ nie sú primárne zamerané na zdaňovanie kolaboratívnych (zdieľaných) podnikateľských modelov. Z tohto dôvodu by mala byť v ďalšom výskume ako aj v daňovej politike jednotlivých štátov venovaná samostatná pozornosť otázkam zdaňovania zdieľanej ekonomiky. Zdieľaná ekonomika (alebo aj kolaboratívne hospodárstvo, kolektívna spotreba, či tzv. „*peer-to-peer*“ hospodárstvo) je fenoménom digitálnej, resp. online doby, ktorého hlavným princípom je **požičiavanie existujúcich zdrojov medzi osobami realizujúcimi zdieľanú ekonomiku tak, aby výsledkom tohto procesu bol profit pre tieto osoby**. S ohľadom na nepochybne rapidný rozvoj internetových digitálnych platforiem a poskytovania „zdieľaných“ služieb vystupuje do

⁷ K tomu pozri napríklad HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*. roč. 4, 2020, č. 1, s. 53; RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, roč. 30, 2021, č. 2, s. 339 - 356.

popredia problematika internacionálnej, ale i vnútroštátnej regulácie zdieľanej ekonomiky. Uvedený problém je možné riešiť samostatne alebo ako súčasť „balíka“ zmien zavádzaných za účelom zdaňovania digitálnych služieb.

ZDAŇOVANIE VIRTUÁLNYCH MIEN

Treťou oblasťou úzko spojenou s pokročilou digitalizáciou je problematika virtuálnej meny. Virtuálne meny sú z hľadiska svojej povahy jednotkou hodnoty, ktorá je zachytená v kryptografickej forme. Zavedenie virtuálnych mien bolo umožnené rozvojom technológie pod názvom blockchain. Blockchain technológia bola pôvodne navrhnutá Satoshi Nakamotom ako základ „elektronického platobného systému založeného na kryptografickom dôkaze namiesto dôvery“. Zavedenie tohto decentralizovaného platobného systému umožnilo vykonávanie platieb prostredníctvom tokenov s názvom „Bitcoin“ a iných digitálnych aktív a kryptoaktív.

Z hľadiska daňového práva zakladajú tieto nové objekty ekonomických vzťahov viacero právnych výziev. Medzi tie najhlavnejšie patrí otázka právnej povahy digitálnych aktív a kryptoaktív. V tomto smere možno poukázať na rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-264/14 - Hedqvist, ECLI:EU:C:2015:718, ktorý v bode 51, 52 konštatoval: „z kontextu a účelu uvedeného článku 135 ods. 1 písm. e) teda vyplýva, že výklad tohto ustanovenia, podľa ktorého sa toto ustanovenie vzťahuje na transakcie týkajúce sa len tradičných mien, by viedol k čiastočnému zbaveniu jeho účinkov. Vo veci samej je nepochybné, že virtuálna mena „bitcoin“ nemá iný účel, ako je účel platidla, a že je na tento účel akceptovaná určitými subjektmi.“ Na základe uvedeného prijal Súdny dvor EÚ rozhodnutie, že „takéto transakcie predstavujú poskytovanie služieb za protihodnotu, avšak „spadajú do oslobodenia od dane z pridanej hodnoty podľa článku 135 ods. 1 písm. e) Smernice 2006/112/ES.“ Slovenský zákon o dani z príjmov na označenie tohto druhu kryptoaktív používa pojem „virtuálna mena“. Tento pojem však bližšie definične nevymedzuje. Namiesto toho stanovuje jednotlivé typy transakcií s virtuálnymi menami, z ktorých takto dosiahnutý príjem má podliehať zdaneniu daňou z príjmu. Pre skupinu takýchto transakcií je zakotvené označenie „predaj virtuálnej meny“, ktoré podľa § 2 písm. a) zákona o dani z príjmov zahŕňa: výmenu virtuálnej meny za majetok, výmenu virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmenu virtuálnej meny za poskytnutie služby alebo odplatný prevod virtuálnej meny.

Vyššie uvedené možno porovnať s inými predpismi vnútroštátneho práva, v ktorých sa pojem virtuálnej meny vyskytuje. Ustanovenie § 96d zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) zakotvilo nový zaist'ovací inštitút pod názvom: „zaistenie virtuálnej meny“. Zároveň možno poukázať na § 96d ods. 3 Trestného poriadku, ktorý stanovuje, že v príkaze na zaistenie virtuálnej meny sa zakáza akékoľvek dispozície s virtuálnou menou a príkáže sa jej vydanie vrátane vydania hesla, prístupového kódu alebo podobných údajov umožňujúcich nakladanie s virtuálnou menou. Právne úkony urobené v rozpore so zákazom podľa predchádzajúcej vety sú neplatné. Kryptoaktívum je len zápisom v decentralizovanej a distribuovanej sieti záznamov. Z hľadiska praktického využitia takéhoto zaist'ovacieho príkazu je preto rozhodujúce práve získanie súkromného kľúča (teda

kódu, ktorým umožňuje zmenu v tomto zápise). V tomto smere je praktické vykonanie takéhoto zabezpečovacieho príkazu bez dobrovoľnej participácie osoby, ktorá disponuje súkromným kľúčom, len veľmi ťažké. Zároveň je otázne ako má byť realizované praktické uplatnenie poslednej vety príslušného ustanovenia t.j. že *právne úkony urobené v rozpore so zákazom podľa predchádzajúcej vety sú neplatné*. Faktom zostáva, že ako náhle je zmena zápisu týkajúceho sa určitej virtuálnej meny manifestovaná do siete blockchain nie je možné takýto nový zápis (teda aj transakciu) späťne meniť. Pojem „virtuálna mena“ sa nachádza aj v § 5 ods. 1 písm. o), písm. p) zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o AML“). Na rozdiel od skôr zmienovaných právnych predpisov § 9 písm. l) zákona o AML definuje pojem virtuálnej meny ako *digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať*.

Zároveň je potrebné upozorniť, že podľa § 16a zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska: *okrem vydávania eurobankoviek a euromincí v súlade s osobitnými predpismi a vydávania obchodných mincí podľa § 16 nesmie žiadna právnická osoba ani žiadna fyzická osoba v Slovenskej republike vydávať bankovky ani mince. Pri označení alebo opise žetónu, medaily, platobného prostriedku alebo obdobného technického prostriedku a ani iných hmotných predmetov alebo nehmotných predmetov v súvislosti s ich vyhotovením, ponúkaním, predajom alebo rozširovaním nesmie nikto použiť slová "minca", "bankovka" alebo "mena", ich cudzojazyčné preklady ani slová, v ktorých základe sa tieto slová alebo ich cudzojazyčné preklady vyskytujú*. Preto vo vyššie uvedenom možno vidieť určitú diskrepanciu voči citovanému ustanoveniu upravujúcemu použitie pojmu mena na Slovensku. Na základe uvedeného navrhujeme *de lege ferenda* nahradenie pojmu „virtuálna mena“ v zákone o dani z príjmov pojmom „*deliteľné kryptoaktívum*“ (z anglického pojmu: *fungible crypto asset*). Tento pojem sme sa rozhodli uprednostniť oproti pojmom digitálne aktívum z dôvodu, že *deliteľné krypto aktívum* je užší pojem, ktorý lepšie zodpovedá použitiu „virtuálna mena“ v súčasnej právnej úprave.

Na vyššie uvedené nadväzuje taktiež otázka efektívnej realizácie správy daní, ktorých predmet by mali kryptoaktíva predstavovať. Túto otázku považujeme za obzvlášť významnú. Vysoká miera anonymity transakcií kryptoaktív založených na asymetrickom šifrovaní môže oslabovať motivačné faktory v správaní daňových subjektov realizovať dobrovoľne daňové povinnosti (pričom od uvedeného priamo závisí riadne fungovanie auto-aplikácie daňového práva). Obávame sa, že na vyriešenie tejto otázky nebudú postačovať výhradne zmeny v procesno-právnych normách správy daní, ale nevyhnutnou bude aj pozitívna motivácia daňovníkov zavedením racionálneho daňového režimu deliteľných digitálnych aktív s primeranou mierou daňového a odvodového zaťaženia.

ZÁVER

V tomto príspevku sme venovali pozornosť viacerým výzvam, ktorým čelí daňové právo v súčasnosti. Do popredia v tomto článku vystupujú dve centrálne skutočnosti. Prvou je pandémia ochorenia COVID-19, ktorá žiaľ ani v čase koncipovania tohto článku nie je úplne prekonaná. V tejto súvislosti sme poukázali na spôsob, akým sa zákonné pravidlá správy daní adaptovali na potreby vyvolané pandémiou COVID-19. Predovšetkým sme sa venovali vybraným mimoriadnym opatreniam vo finančnej oblasti ich dopadom a možným výkladovým a aplikačným problémom spojeným s ich uplatnením. Zároveň sme formulovali niekoľko návrhov *de lege ferenda*, ktorými sa môže inšpirovať legislatíva v zmenách procesných daňových noriem obdobného charakteru aj v post COVID-19 období.

V druhej časti príspevku sme venovali pozornosť digitalizácii a pokročilým technológiám a ich vplyvu na daňovú reguláciu. Takto sme priblížili stanovisko EÚ k zmenám v nadnárodných pravidlách priameho zdaňovania. Zároveň sme venovali pozornosť parciálnym otázkam: zdaňovaniu digitálnych služieb, zdaňovaniu zdieľanej ekonomiky a zdaňovaniu virtuálnych platidiel. Vo vzťahu k digitálnym platidlám sme poukázali na rozpor v používaní pojmu „virtuálna mena“ v slovenských vnútroštátnych právnych predpisoch so všeobecným zákazom použitia pojmu mena na iné ako stanovené účely obsiahnutom v § 16a zákona č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska. Preto sme navrhli nahradenie pojmu „virtuálna mena“ v daňovom zákonodarstve pojmom „deliteľné kryptoaktívum“. Všetky v tomto príspevku riešené otázky predstavujú parciálny pohľad na súčasnú úroveň poznania a budú si vyžadovať ďalšie vedecké skúmanie.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BABČÁK, V. Právo Európskej únie a boj proti podvodom v oblasti DPH. In: *Daňové právo vs. daňové podvody a daňové úniky, nekonferenčný zborník vedeckých prác I.* diel. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2015. s. 9-37. [online]. Dostupné na: https://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_46_1.pdf.
2. HUBA, P. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. *Medzinárodné daňové úniky a metódy ich predchádzania*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2016. ISBN 978-80-8152-403-5 (e-publikácia).
3. HRABČÁK, L. – POPOVIČ, A. On certain issues of digital services taxes. In: *Financial Law Review*, roč. 4, 2020, č. 1, s. 52-69. ISSN 2299-6834.
4. CIBUĽA, T. – HLINKA, T. – CHOMA, A. - KAČALJAK, M. Digitálna platforma ako stála prevádzkareň Bratislava. In: *Právny obzor*, roč. 102, 2019, č. 2, s. 155 – 167. ISSN 0032-6984.
5. RADVAN, M. Taxation of Instagram Influencers. In: *Studia Iuridica Lublinensia*, roč. 30, 2021, č. 2, s. 339-356. ISSN 1731-6375.

6. ŠTRKOLEC, M. Fiskálny záujem štátu a advokát ako ochranca práv daňových subjektov. *In: Advokát ako ochranca právneho štátu. Bratislavské právnické fórum 2020.* Bratislava: Univerzita Komenského, 2020, s. 38 – 46. ISBN 978-80-7160-556-0.

KONTAKT NA AUTORA

miroslav.strkolec@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika

Finančné hospodárenie mesta Košice v kontexte pandémie Covid-19¹

Financial management of the city of Košice in the context of the Covid-19 pandemic

JUDr. Anna Vartašová, PhD. – Ing. Karolína Červená, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-29>

Abstrakt

Autorky sa vo svojom príspevku zamerali na vplyv opatrení v súvislosti s pandemiou (Covid-19) a ich dopadom na finančné hospodárenie územnej samosprávy na príklade mesta Košice, s akcentom na zmenu príjmov a zmenu vo výdavkovej časti rozpočtu. Cieľom autoriek bolo na základe vlastnej analýzy a komparácie vyhodnotiť dopady pandémie na rozpočet mesta Košice s využitím dostupných údajov, a taktiež aj parciálnych výsledkov, ktoré boli získané v rámci predchádzajúceho vlastného výskumu.

KLúčové slová:

územná samospráva, rozpočet, finančné hospodárenie, pandémie Covid-19, mesto Košice

Abstract

In their contribution, the authors focused on the impact of the measures in connection with the pandemic (Covid-19) and their influence on the financial management of local government on the example of the city of Košice with emphasis on changes in revenues and expenditures. The authors aimed to evaluate the effects of the pandemic on the budget of the city of Košice based on the analysis and comparison, using the acquired data as well as partial results obtained within their previous research.

Keywords:

local government, budget, financial management, Covid-19 pandemic, City of Košice

JEL kód: H71

ÚVOD

Vláda SR vyhlásila odo dňa 12. marca 2020 na celom území SR mimoriadnu situáciu v súvislosti s rizikom šírenia ochorenia Covid-19 na základe uznesenia Vlády Slovenskej republiky č. 111 zo dňa 11. marca 2020 a následne, počas druhej vlny pandémie, od 1. októbra

¹ Táto práca vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 1/0214/21 a projektu VEGA 1/0151/18.

2020, došlo k vyhláseniu núdzového stavu na celom území SR², čo malo priame aj nepriame negatívne dopady na ekonomiku celého štátu, územnú samosprávu nevynímajúc.

K realizácii štátnych/vládnych opatrení v súvislosti s riešením pandemickej situácie bolo potrebné použiť verejné financie, čo má dopad/vplyv nie len na štátny rozpočet, ale aj na rozpočty územnej samosprávy. Skúmanie priamych, ale aj nepriamych efektov realizovaných opatrení, považujeme za východisko hľadania variantných riešení v obdobných situáciách, s cieľom minimalizácie negatívnych dôsledkov vzniknutej „rozpočtovej krízy“ územnej samosprávy (obcí/miest) na Slovensku.

Autorky s využitím komparácie a analýzy, na príklade mesta Košice, prezentujú skutočné a predpokladané finančné dopady opatrení prijatých v dôsledku pandémie Covid-19 na rozpočet jednotiek územnej samosprávy (obcí/miest) a zároveň poukazujú na finančnú závislosť samosprávy na podielových daniach, ako to vyplýva z ich predchádzajúceho výskumu³ i z prác iných autorov⁴.

1. FINANCOVANIE OBCÍ V SR

Jedným z charakteristických znakov obce na Slovensku je finančná autonómia, ktorej súčasťou tvorí aj autonómia daňová (t. j. samostatnosť pri rozhodovaní o zavedení a vyberaní miestnych daní), pričom jej základom je ústavný poriadok⁵. Systém financovania obcí v SR je založený na ústavnom princípe, že *obce financujú svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, ako aj zo štátnych dotácií a zákon ustanoví, ktoré dane a poplatky sú príjmom obce* (čl. 65 ods. 2 ústavy), čo ďalej rozvíja zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov v § 7 ods. 1 a 2 (*obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných*

² Uznesením vlády č. 587 k návrhu na vyhlásenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (publikované ako 268/2020 Z. z.).

³ ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges, *Financial Law Review*, vol. 2, 2017, no. 4, p. 54; VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Podatki lokalne - zdroj finansowania samorządu lokalnego na Słowacji. In *Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian*. Varšava: Wolters Kluwer, 2020, s. 673; VARTAŠOVÁ, A. Uplatňovanie inštitútu miestnych daní v krajinách V4. In *INTERPOLIS '20*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2020, s. 500–508; VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. *Views on Quality of Tax Regulation in the Slovak Republic (Focused on Real Property Taxation)*. Praha: Leges, 2019, s. 48.

⁴ PAPCUNOVÁ, V., HUDÁKOVÁ, J., ŠTUBŇOVÁ, M., URBANÍKOVÁ, M. Revenues of Municipalities as a Tool of Local Self-Government Development (Comparative Study), *Administrative Sciences*, vol. 10, 2020, no. 4, pp. 101; BUJŇÁKOVÁ, M. Finančné problémy fungovania obcí a miest v Slovenskej republike a možnosti ich riešenia. In: *Zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w jednostkach samorządu terytorialnego*. Rzeszów: RS Druk Rzeszów, 2018, pp. 580–590. VAVROVÁ, K. Miestne dane v súvislosti s udržateľnosťou ich výberu = Local Taxes Related to the Sustainability of their Choice. In: Markovič, P., Tóth, M. (eds.) *Ekonomika, financie a manažment podniku – 2017*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2017, s. 740; VERNARSKÝ, M. (2014) Finančná autonómia územnej samosprávy ako predpoklad samostatnosti v komunálnej normotvorbe. In: *Teória a prax komunálnej normotvorby*. Košice: P. J. Šafárik University in Košice, s. 76–82.

⁵ LIPTÁKOVÁ, K. Kompetencie miestnej samosprávy a jej normotvorba v kontexte miestnych daní na Slovensku. In: *Bratislavské právnické fórum 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018, s. 58. Totožne: VERNARSKÝ, M. Normotvorba obce vo veciach miestnych daní. In: *Územná samospráva a tvorba práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 23.

príjmov⁶, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov, pričom na plnenie svojich úloh môže použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov).

Tieto zdroje špecifikuje zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V zmysle § 5 tohto zákona sú príjmami rozpočtu obce *výnosy miestnych daní a poplatkov, nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z činnosti obce a jej rozpočtových organizácií, úroky a iné príjmy z finančných prostriedkov obce, sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené obcou, dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech obce, podiely na daniach v správe štátu (tieto predstavujú v zmysle zákona vlastné príjmy), dotácie zo štátneho rozpočtu na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy a dotácie zo štátnych fondov, ďalšie dotácie zo štátneho rozpočtu, účelové dotácie z rozpočtu vyššieho územného celku alebo z rozpočtu inej obce na realizáciu zmlúv podľa osobitných predpisov, prostriedky z Európskej únie a iné prostriedky zo zahraničia poskytnuté na konkrétny účel, iné príjmy ustanovené osobitnými predpismi. Obec ďalej môže na plnenie svojich úloh použiť aj prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov, prostriedky získané z rozdielu medzi výnosmi a nákladmi z podnikateľskej činnosti po zdanení, návratné zdroje financovania, združené prostriedky.*

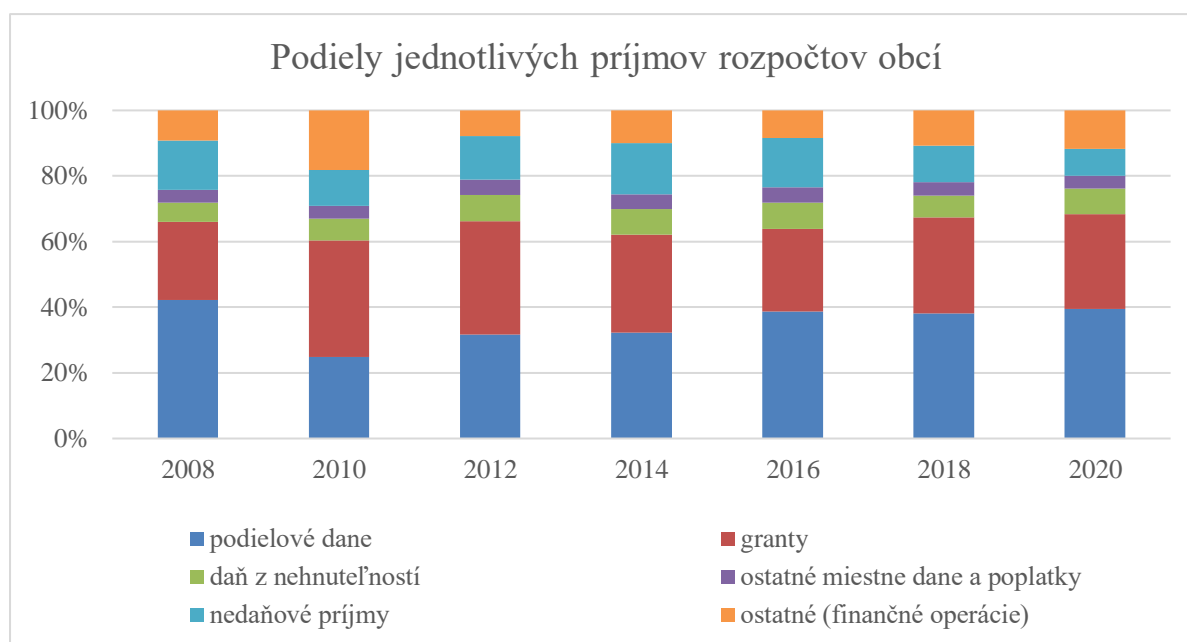
Výdavkami obecného rozpočtu v zmysle § 7 zákona o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy sú *záväzky obce vyplývajúce z plnenia povinností ustanovených osobitnými predpismi, výdavky na výkon samosprávnych pôsobností obce a na činnosť rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených obcou, výdavky na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy, výdavky spojené so správou, údržbou a zhodnocovaním majetku obce a majetku iných osôb, ktorý obec užíva na plnenie úloh podľa osobitných predpisov, s možnosťou uhrádzania výdavkov spojených s údržbou a zhodnocovaním majetku, ktorého vlastník alebo správca nie je známy a zároveň je využívaný obyvateľmi obce na verejný účel, záväzky vzniknuté zo spolupráce s inou obcou alebo s vyšším územným celkom, prípadne s ďalšími osobami na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z pôsobnosti obce vrátane záväzkov vzniknutých zo spoločnej činnosti, výdavky vyplývajúce z medzinárodnej spolupráce obce, úroky z prijatých úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomocí, výdavky súvisiace s emisiou cenných papierov vydaných obcou a na výdavky na úhradu výnosov z nich, iné výdavky ustanovené osobitnými predpismi.*

Vzhľadom na vyššie zmienený ústavný princíp, to, ktoré druhy príjmov zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy považuje za vlastné príjmy a pomer jednotlivých zložiek príjmov (viď graf č. 1), je zjavné, že tento ústavný princíp nie je celkom naplnený⁷.

⁶ Toto štátom rešpektované a garantované právo samosprávneho celku na vlastné finančné zdroje, ktoré býva označované ako finančná autonómia samosprávneho celku, patrí spolu s vlastnou právotvorbou, resp. v širšom vyjadrení normotvorbou k základným atribútom autonómie územnej samosprávy. MOLITORIS, P. Princípy finančnej normotvorby územnej samosprávy. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013, s. 197.

⁷ Pozri viac ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges. In *Financial Law Review*, 2017, vol. 2, no. 4, s. 47.

Graf 1. Podiely jednotlivých príjmov rozpočtov obcí 2008-2020

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov MF SR a Vartašová, A., Červená, K. Podatki lokalne - zdroj finansovania samorządu lokalnego na Słowacji. In Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian, s. 673.

2. OPATRENIA MESTA KOŠICE V ROKU 2020

Mesto Košice, ako druhá najväčšia mestská aglomerácia v SR⁸, je obcou so statusom mesta, ktorá plní zároveň úlohy krajského mesta a je sídlom Košického samosprávneho kraja. Postavenie mesta a jeho samospráva sú upravené zákonom č. 401/1990 Zb. o meste Košice v znení neskorších predpisov. Mesto samotné je rozdelené na 22 mestských častí, na ktoré môže štatútom preniesť výkon niektorých samosprávnych pôsobností určených obci osobitnými predpismi (§ 17 ods. 1 štatútu). Mesto a mestské časti samostatne hospodária za podmienok ustanovených zákonom, štatútom a ďalšími predpismi, s vlastným a zvereným majetkom a s vlastnými a zverenými finančnými prostriedkami a samostatne pripravujú a schvaľujú svoj rozpočet a záverečný účet (§ 36 štatútu).

V súvislosti s vyhláseným mimoriadnej situácie od 12. marca 2020 a s vyhlásením núdzového stavu na celom území SR od 1. októbra 2020, mesto Košice počas tohto obdobia prijalo viaceré (nadväzujúce) opatrenia na zamedzenie šírenia prenosu koronavírusu, a to sociálneho, zdravotného či ekonomického charakteru. Prvý rozsiahlejší súbor opatrení bol prijatý na základe uznesení z XIII. Mimoriadneho zasadnutia mestského zastupiteľstva (26. marca 2020), kedy:

⁸ VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. The development of real property tax - the case of city of Košice. In *Financial Law Review*. ISSN 2299-6834. Roč. 20, č. 4 (2020), s. 86.

- bola vyhlásená dobrovoľná zbierka „Pomoc pre jednotlivcov a rodiny v Košiciach na zmiernenie dopadov opatrení proti šíreniu ochorenia COVID-19“ (uznesenie č. 374);
- bol primátor mesta Košice poverený opätovne listom požiadať predsedu vlády o odpustenie zostatku návratnej finančnej výpomoci vo výške 15,2 mil. EUR vyplývajúceho zo Zmluvy o návratnej finančnej výpomoci č. MF/014236/2014-442 zo dňa 09. júla 2014 (uznesenie č. 374);
- bolo odsúhlasené prerušenie prevádzkovania parkovacích miest v zóne plateného parkovania⁹ podľa VZN mesta Košice č. 157 o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzenom území mesta Košice v znení neskorších predpisov v prípade podstatného obmedzenia alebo vylúčenia prevádzkovania mestskej hromadnej dopravy¹⁰ (uznesenie č. 374) pričom tento režim bol ukončený s účinnosťou od 1. júna 2020 (uznesenie č. 390);
- bol upravený rozpočet mesta (prevod z rezervného fondu vo výške 2,4 mil. EUR na opatrenia v dôsledku pandémie Covid-19¹¹ a presun plánovanej podpory v sume 100 tis. EUR pre Košickú arénu, o. z. na dotácie podľa VZN č. 190 pre poskytovateľov sociálnych služieb);
- sa schválilo zvýšenie hranice dôchodku pre priznanie účelového finančného príspevku na stravovanie dôchodcov v období platnosti mimoriadnych opatrení v dôsledku pandémie Covid-19 na obdobie od 1. apríla 2020 do 30. júna 2020 zo 415,00 EUR na 450,00 EUR, na základe ktorého malo cca 15.000 seniorov možnosť za zvýhodnených podmienok využiť donášku obedov (príspevok 1 EUR za jedlo a 1 EUR za dopravu denne po predložení potvrdenia o nákupe jedla príslušnej mestskej časti), nakoľko o. i. Stredisko sociálnej pomoci mesta Košice na Garbiarskej, od piatka 13. marca pozastavilo výdaj a poskytovanie obedov pre seniorov z mestských častí (uznesenie č. 376);
- sa pozastavila účinnosť uznesenia MZ č. 58 zo dňa 14. februára 2019, ktorým sa schválilo navýšenie platu primátora o 40%, a to od 1. apríla 2020 do 31. decembra 2020, na základe čoho poberal primátor plat len v minimálnej výške ustanovenej zákonom (4.347 EUR v hrubom), a to na návrh primátora mesta Košice (uznesenie č. 377);
- sa predĺžila platnosť časového cestovného lístka pre mestskú hromadnú dopravu na 30 dní, 90 dní, 180 dní a 365 dní o ďalších 60 dní, pokiaľ bol platný v období od 9. marca 2020 0:00 hod. do 31. marca 2020 24:00 hod, pričom najprv bolo schválené, že predĺženie platnosti o ďalších 60 dní nastane v ďalší mesiac po mesiaci, v ktorom bola ukončená mimoriadna situácia (uznesenie č. 378), následne však bolo toto posunuté začatie plynutia predĺženej doby platnosti s účinnosťou od 1. júna 2020 zrušené (uznesenie č. 402 zo zasadnutia zo dňa 28. mája 2020) - toto opatrenie sa týkalo takmer 53 tis. oprávnených cestujúcich, ktorí v období od 9. marca do 31. marca mali zakúpené časové predplatné lístky a bolo zavedené ako čiastočná kompenzácia nižšieho počtu prevádzkovaných liniek a spojov pre cestujúcich v MHD, ktorej prevádzka po zatvorení škôl, úradov, verejných

⁹ Zároveň sa vyzývali súkromní prevádzkovatelia parkovacích miest na území mesta Košice, aby za účelom zabránenia šírenia ochorenia Covid-19 tiež dočasne prerušili prevádzkovanie parkovacích miest za odplatu.

¹⁰ Ku ktorému došlo od 14. marca 2020.

¹¹ V tom zahrnuté: civilná ochrana a s tým súvisiace výdavky (nákup ochranných zdravotníckych pomôcok a podobne): 1.000.000 EUR; sociálna výpomoc a s tým súvisiace výdavky: 1.400.000 EUR.

- inštitúcií a niektorých obchodných prevádzok od 16. marca bola vo väčšine liniek prevádzkovaná v tzv. víkendovom režime (redukcia spojov o cca 40%);
- bol poverený primátor poskytovaním niektorých dotácií počas mimoriadnej situácie za účelom ochrany zdravia (doplnením „§ 129a Prechodné ustanovenie o poskytovaní dotácií z dôvodu mimoriadnej situácie do štatútu mesta Košice: *v období od 1. apríla 2020 do 30. júna 2020 primátor rozhoduje o poskytnutí dotácie podľa § 118 ods. 1 do výšky 5.000 EUR, ak účelom dotácie je ochrana zdravia obyvateľstva a ochrana zdravia pracovníkov v oblasti sociálnych služieb a zdravotníctva* (uznesením č. 375), následne opakované na obdobie od 26. októbra 2020 do 31. marca 2021 (uznesením č. 513 z pokračovania XIX. zasadnutia Mestského zastupiteľstva v Košiciach zo dňa 20. októbra 2020).

Ďalším opatrením na základe uznesenia z XIV. Mimoriadneho zasadnutia mestského zastupiteľstva (29. apríla 2020) bolo zabezpečenie úverových prostriedkov na preklopenie časového nesúladu medzi príjmami a výdavkami v rozpočtovom období 2020 - 2021 v súvislosti s mimoriadnou situáciou šírenia ochorenia Covid-19 (schválenie úveru vo výške 15.000.000 EUR od Všeobecnej úverovej banky, a.s., a dočasné krátenie podielu dane z príjmov fyzických osôb pre mestské časti z dôvodu solidarity a boja proti pandémie Covid-19 za apríl, máj a jún 2020 priamo úmerné reálnemu výpadku podielovej dane pre mesto Košice za daný mesiac) (uznesenie č. 382).

Dňa 28. mája 2020 sa konalo XV. Zasadnutie mestského zastupiteľstva, kde bolo odsúhlasené oslobodenie od dane za užívanie verejného priestranstva na účely umiestnenia vonkajšieho sedenia od 1. júna 2020 do 31. decembra 2020 (uznesenie č. 400) a reštrukturalizácia úverov (zámer ukončiť Zmluvu o úvere č. 000437/CORP/2019 s UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s. zo dňa 21. novembra 2019, a schválenie prijatia dlhodobého úveru od Prima banka Slovensko, a.s. vo výške 10.000.000 EUR s lehotou splatnosti do 31. decembra 2030 na financovanie kapitálových výdavkov s čerpaním v rokoch 2020 – 2022 a po predchádzajúcom súhlase Mestského zastupiteľstva v Košiciach na financovanie bežných výdavkov s čerpaním v rokoch 2020 – 2021) (uznesenie č. 401).

Výsledkom pokračovania XIX. Zasadnutia mestského zastupiteľstva v Košiciach konaného dňa 19. októbra 2020 bolo kompenzačné opatrenie pre rezidentov, ktorí v dôsledku zrušenia platenia parkovného v meste mali obmedzené využitie predplatených rezidentských parkovacích kariet, a to tak, že držiteľ parkovacej karty mal nárok na vydanie novej bezplatnej parkovacej karty rovnakej kategórie na dobu, ktorej dĺžka je zhodná s počtom dní, počas ktorých trvala platnosť parkovacej karty v období od 1. apríla 2020 do 31. mája 2020, ak držiteľ parkovacej karty bude spĺňať podmienky na jej vydanie podľa VZN mesta Košice č. 157 o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzenom území mesta Košice. Prvý deň platnosti novej parkovacej karty nadväzuje na posledný deň platnosti parkovacej karty, ktorá bola platná ku dňu 15. novembra 2020, alebo ďalšej zakúpenej parkovacej karty. Ak postup podľa predchádzajúcej vety nebol možný, prvý deň platnosti novej parkovacej karty mal určiť

prevádzkovateľ na základe požiadavky držiteľa predchádzajúcej parkovacej karty tak, že doba platnosti novej parkovacej karty mala uplynúť najneskôr 31. januára 2021¹² (uznesenie č. 506).

Na XX. Mimoriadnom zasadnutí mestského zastupiteľstva v Košiciach dňa 16. novembra 2020 bola odsúhlasená 5. zmena Programového rozpočtu mesta Košice na rok 2020 (zníženie bežných príjmov o vyše 14 mil. EUR a zvýšenie príjmových finančných operácií o návratnú finančnú výpomoc - kompenzáciu výpadku podielu daní z príjmov fyz. osôb vo výške 5.345.256 EUR, zníženie bežných výdavkov o takmer 6 mil. EUR, zníženie kapitálových výdavkov o takmer 3 mil. EUR a zníženie výdavkových finančných operácií o vyše 800 tis. EUR (uznesenie č. 558).

Prijímané boli i ďalšie opatrenia - od 7. marca 2020 boli pozastavené všetky kultúrne, spoločenské a športové podujatia organizované mestom, ďalej, najmä od 13. marca 2020, sa obmedzovali stránkové dni a úradné hodiny pre verejnosť na magistráte mesta Košice a verejnosť mala po isté obdobie od 13. marca 2020 zakázaný prístup do kancelárií Magistrátu mesta Košice s výnimkou prízemia, ako aj do mestských podnikov, pričom väčšina zamestnancov mesta, mestských podnikov a ďalších inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice mala nariadenú prácu z domu, zatvorilo sa ZOO (do 6. mája), od 14. marca 2020 prešiel Dopravný podnik mesta Košice na víkendový režim s redukciami vypravených vozidiel zo 172 denne na 86¹³, od 16. marca sa zatvárali detské ihriská a športoviská. Začiatkom marca sa tiež prerušilo vyučovanie na všetkých základných a materských školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice a pozastavená bola aj činnosť školských klubov a centier voľného času¹⁴ ako aj komunitných centier¹⁵. Od 13. marca sa obmedzil prístup na Verejný cintorín a do Krematória na nevyhnutné úkony, pričom tieto boli od 19. marca uzatvorené úplne s výnimkou troch dní medzi 1. a 3. aprílom, opätovne boli otvorené od 22. apríla. Od 11. mája sa postupne začalo s otváraním zatvorených detských ihrísk a športovísk. Vysoké náklady však spôsobovalo pravidelné čistenie a dezinfikovanie postupne otváraných a sprístupňovaných verejnosti prístupných miest.

Ďalšia etapa opatrení nasledovala od októbra, počas druhej vlny pandémie najmä v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom. Mesto zriaďovalo odberové miesta na bezplatné antigénové testovanie na ochorenie Covid-19 a realizovalo jednotlivé etapy celoplošného testovania antigénovými testami nariadeného štátom. V októbri 2020 mesto Košice v areáli Bytového podniku mesta Košice (BPMK, Južné nábrežie) uskutočnilo rekonštrukciu bývalých administratívnych priestorov tak, aby ich mohli využívať zamestnanci nemocníc počas pobytu

¹² Mesto Košice plánovalo zaviesť aj úľavy na dani za užívanie verejného priestranstva pre taxislužby s vyhradenými parkovacími miestami nachádzajúcimi sa v centrálnej mestskej zóne, ktoré v dôsledku opatrení pre zamedzenie šírenia koronavírusu nemohli poskytovať svoje služby (celkom 51 dní). Tento návrh však schválený nebol.

¹³ V apríli bol evidovaný pokles tržieb DPMK o cca 80%.

¹⁴ S čím súviselo pozastavenie prijímania príspevkov za pobyt dieťaťa v materskej škole, na činnosť školského klubu detí a na krúžkovú činnosť centra voľného času platených rodičmi.

¹⁵ Boli úplne uzavreté od 16. marca 2020, v obmedzenom režime boli otvorené od 1. mája 2020 a v plnom režime od 1. júla 2020.

v karanténe. Od 2. novembra 2020 mesto Košice vyčlenilo mestským častiam cca 228 tis. EUR zo svojho rezervného fondu na kompenzáciu nákladov spojených s organizáciou víkendového celoplošného testovania (á 18.000 EUR pre osem veľkých mestských častí a 6.000 EUR ďalším štrnástim malým mestským častiam), najmä z dôvodu časového sklzu v refundácii nákladov štátom, ktoré v danom čase neboli preplatené ešte ani za obdobie prvej vlny pandémie. Výrazné obmedzenia sa dotkli podujatí aj počas obdobia Vianoc.

3. FINANČNÉ HOSPODÁRENIE MESTA KOŠICE V ROKU 2020

Dopad pandémie Covid-19 mal vplyv nie len na výdavkovú časť rozpočtu ale aj na príjmovú. Z výsledkov analýzy a komparácie údajov zo záverečných účtov mesta Košice vyplýva, že v roku 2020 došlo k poklesu celkových príjmov (v porovnaní s rokom 2019 o 6.128.256,34 EUR a rokom 2018 o 18.115.244,38 EUR) aj k poklesu celkových výdavkov (o 7.379.403,58 EUR v porovnaní s rokom 2019 a o 13.885.943,95 EUR v porovnaní s rokom 2018).

Tabuľka 1. Prehľad príjmov a výdavkov mesta Košice za roky 2018 – 2021 (v EUR)

Roky	2018	2019	2020	2021 (predpoklad)
Celkové príjmy	228.789.236,78	216.802.248,74	210.673.992,40	253.126.333
<i>Bežné príjmy</i>	174.048.923,64	185.952.234,34	196.772.642,49	205.669.188
<i>Daňové príjmy</i>	126.667.931,93	133.888.972,21	138.500.361,09	148.714.907
<i>Daň z nehnuteľností</i>	22.482.729,50	21.592.461,89	26.556.595,87	38.500.000
<i>Kapitálové príjmy</i>	36.901.676,24	23.121.355,51	678.778,36	11.087.793
<i>Fin. oper. príjmy</i>	17.838.636,90	7.728.658,89	13.222.571,55	36.369.352
Celkové výdavky	220.623.461,62	214.116.921,25	206.737.517,67	252.126.333
<i>Bežné výdavky</i>	159.729.231,39	179.740.754,21	190.193.544,15	209.314.929
<i>Kapitálové výdavky</i>	54.712.216,33	12.257.074,38	9.196.001,43	38.115.404
<i>Fin. oper. výdavky</i>	6.182.013,90	22.119.092,66	7.347.972,09	4.696.000

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov zo záverečných účtov mesta Košice 2018-2020 a návrhu rozpočtu mesta Košice na rok 2021 (po 4. zmene).

Opatrenia prijímané v priebehu roku 2020, najmä jednotlivé úpravy rozpočtu a úkony smerujúce k prevzatíu úverov boli podmienené neistotou ohľadom predpokladaného výpadku príjmov mesta¹⁶ a tým ohrozením finančnej likvidity. Už v 1. polroku 2020 sa vo finančnom hospodárení mesta Košice prejavili dopady krízy, kedy o. i. došlo aj k poklesu príjmov z podielových daní, keďže bol poukázaný nižší podiel dane z príjmov fyzických osôb o 3,3 mil. EUR oproti pôvodne schválenému rozpočtu verejnej správy. Celkový pokles príjmov z podielu dane z príjmov fyzických osôb v roku 2020 pre mesto Košice bol takmer vo výške 5,4 mil. EUR, pričom MF SR nahradilo tento schodok vo forme návratnej finančnej

¹⁶ Už v apríli sa predpokladal výpadok príjmov z podielových daní vo výške 30 mil. EUR a ďalších 10 mil. EUR zo zníženého výberu miestnych daní a poplatkov, tiež v dôsledku výpadkov príjmov mestských podnikov.

výpomoci¹⁷, ktorá je zahrnutá v príjmových finančných operáciách. Prepad príjmov v roku 2020 sa prejavil aj vo vlastných daňových a nedaňových príjmoch oproti schválenému rozpočtu, pričom pokles vlastných príjmov mesta Košice za rok 2020 bol v priemere o 17% (t. j. o cca 11 mil. EUR)¹⁸. Na základe uvedených skutočností bola v novembri mestským zastupiteľstvom schválená, v poradí už 5. zmena programového rozpočtu 2020, kde vo výdavkovej časti rozpočtu boli premietnuté úspory prevádzkových výdavkov, ostatných bežných a kapitálových výdavkov a finančných operácií.

Tabuľka 2. Príjmy (v EUR) mesta Košice v roku 2020 - rozpočet a skutočnosť

	Schválený rozpočet	Upravený rozpočet	Skutočnosť	% plnenia pôv. rozpočtu
celkové príjmy	225.209.214	230.936.718	210.673.992	93,55%
<i>podielové dane*</i>	114.035.509	-	108.690.253	95,31%
<i>daň z nehnuteľností</i>	33.000.000	25.750.000	26.556.596	80,47%
<i>ostatné miestne dane a poplatky</i>	16.903.194	14.703.194	14.726.625	87,12%
<i>za psa</i>	220.000	220.000	220.083	100,04%
<i>za nevýherné hracie prístroje</i>	6.000	6.000	3.758	62,63%
<i>za predajné automaty</i>	32.000	32.000	22.276	69,61%
<i>za vjazd do historickej časti mesta</i>	500	500	207	41,40%
<i>za ubytovanie</i>	600.000	200.000	289.702	48,28%
<i>za užívanie verejného priestranstva</i>	750.000	550.000	551.902	73,59%
<i>poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady</i>	10.800.000	10.200.000	10.566.656	97,84%
<i>poplatok za uloženie odpadu</i>	3.600.000	2.600.000	2.662.006	73,94%
<i>poplatok za rozvoj</i>	1.000.000	1.000.000	515.341	51,53%
nedaňové príjmy	12.852.321	11.336.671	10.255.655	79,80%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Záverečného účtu mesta Košice za rok 2020.

* položka podielové dane sa v rozpočte neuvádza ako samostatný údaj, napriek tomu ju považujeme v kontexte príspevku za podstatnú

V súvislosti s opatreniami týkajúcimi sa pandemickej situácie Covid-19 muselo mesto Košice financovať viaceré činnosti a materiálne potreby, a to najmä:

¹⁷ V zmluve s MF SR o poskytnutí návratnej finančnej výpomoci vo výške 5,35 mil. EUR sa Ministerstvo, na základe Uznesenia vlády z augusta 2020, zaväzuje kompenzovať výpadky dane z príjmov fyzických osôb v roku 2020, ktoré vznikli počas pandémie nového koronavírusu, čo je ale možné použiť výlučne a v plnom rozsahu na financovanie výkonu samosprávnych kompetencií, teda Mesto nimi prefinancuje svoje bežné a kapitálové výdavky vrátane investícií do svojho majetku a dlžnú sumu, v 4 rovnomerných splátkach (1,336 mil. EUR), sa zaviazalo vrátiť v rokoch 2024-2027. Podmienkou poskytnutia návratnej finančnej výpomoci bolo, že dlh mesta neprekročí 50% skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka, čo mesto Košice spĺňa, keďže aj po prijatí návratnej finančnej výpomoci a započítaní ostatných plánovaných úverov neprekročí dlh mesta 30% tejto hodnoty. <https://www.kosice.sk/clanok/kosice-dostanu-vyse-5-3-milionovu-pozicku-z-ministerstva-financii>.

¹⁸ Významné boli i straty tržieb v mestských organizáciách, najmä v DPMK, a.s. (cca 4,7 mil. EUR), v organizáciách poskytujúcich sociálne služby (Stredisko sociálnej pomoci, Psychosociálne centrum, ZOS) a ostatných organizáciách (ZOO, BPMK). Zdroj: Mesto Košice: *Informácia o predbežných výdavkoch na COVID-19 za obdobie 2020, I-III/2021*, dostupné online: <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27/uznesenie/630>.

- z časti **bežných výdavkov rozpočtu 2020** (190.193.544,15 EUR), v súvislosti s mimoriadnou udalosťou (pandémia Covid-19), boli realizované výdavky vo výške **1.352.347 EUR**, a to v členení:
 - Civilná ochrana a s tým súvisiace výdavky – finančné prostriedky vo výške **1.142.479 EUR** boli použité najmä na zakúpenie antibakteriálnych a dezinfekčných prostriedkov, bezdotykových dávkovačov, dezinfekčných brán, ochranných pracovných pomôcok a odevov, na dezinfekciu priestorov úradu a služobných motorových vozidiel;
 - Sociálna výpomoc a s tým súvisiace výdavky - finančné prostriedky vo výške **150.838 EUR** boli použité na mimoriadnu sociálnu pomoc ohrozeným obyvateľom mesta Košice v súvislosti s opatreniami Covid-19: mestským častiam bol poskytnutý transfer vo výške 68.373 EUR na stravovanie dôchodcov, donášku obedov, nákup a donášku potravín a liekov; výdavky vo výške 45.368 EUR boli použité na sociálne balíčky pre seniorov, ľudí bez domova a jednotlivcom a rodinám; nadáciám Oáza n.o., DORKA n.o., Arcidiecézna charita Košice boli poskytnuté finančné príspevky v celkovej výške 15.000 EUR pre ľudí bez domova a tiež transfer vo výške 22.097 EUR bol poskytnutý SSP ako refundácia vrátených finančných prostriedkov MPSVaR SR za neobsadené miesta z dôvodu zriadenia karanténneho centra;
 - Dotácie podľa VZN 190 pre poskytovateľov sociálnych služieb - finančné prostriedky vo výške **59.030 EUR** boli poskytnuté pre poskytovateľov sociálnych služieb na ochranu zdravia obyvateľstva a ochranu zdravia pracovníkov v oblasti sociálnych služieb a zdravotníctva;
- v rámci **kapitálových výdavkov** (358.136 EUR), v súvislosti s mimoriadnou udalosťou (pandémia Covid-19), boli realizované výdavky:
 - krízové ubytovanie pre marginalizované skupiny obyvateľov mesta Košice v areáli BPMK na Južnom nábreží v celkovej výške **199.026 EUR**;
 - stavebné úpravy priestorov karanténneho ubytovania v areáli BPMK pre zamestnancov mesta, orgánov samosprávy a organizácií zriadených mestom vo výške **44.210 EUR**;
 - obstaranie 5 dezinfekčných brán v celkovej výške **26.400 EUR**;
 - kontajnery - mobilné domy vrátane prípojok inžinierskych sietí pre karanténu klientov Arcidiecéznej charity – Charitného domu sv. Alžbety na Bosákovej ul. vo výške **57.000 EUR**;
 - kontajnery - mobilné domy vrátane prípojok inžinierskych sietí pre karanténu klientov zariadenia Oáza – nádej pre nový život vo výške **31.500 EUR**.
- v časti **finančné operácie** v položke príjmy (13.222.572 EUR) bola zaúčtovaná návratná finančná výpomoc z MF SR v celkovej výške **5.345.256 EUR**, ktorá bola čerpaná na výkon samosprávnych pôsobností z dôvodu kompenzácie výpadku DPFO v roku 2020 v dôsledku pandémie Covid-19. Použitie výpomoci slúžilo na vykrytie bežných výdavkov, a to na zimnú údržbu komunikácií, čistenie komunikácií a bežnú údržbu komunikácií.

Mestu Košice bola poskytnutá dotácia na refundáciu výdavkov súvisiacich s mimoriadnou situáciou, v súvislosti s ohrozením verejného zdravia II. stupňa z dôvodu ochorenia Covid-19 vo výške **913.194 EUR** (počas prvej vlny pandémie vo výške **872.916 EUR** a výdavkov súvisiacich s celoštátnym testovaním v novembri 2020 vo výške **40.278 EUR**

EUR), v rozpočte zahrnuté v položke Bežné granty a transfery (48.016.626 EUR).¹⁹ Celkový prehľad refundácie nákladov prezentuje tabuľka č. 3.

Tabuľka 3. Refundácie nákladov mesta Košice na realizované opatrenia v rámci pandémie Covid-19 v za obdobie 2020 – marec 2021

Rok	Opatrenia	Výdavky mesta (v EUR)		
		Výdavok	Refundácia	Rozdiel
2020				
	Covid-19: 12. marec 2020 - 31. december 2020	1.648.693	1.186.831	-461.862
	celoštátne testovanie	450.497	288.909	-161.588
	sociálna oblasť	693.889	0	-693.889
	celkom 2020	2.793.079	1.475.740	-1.317.339
2021				
	Covid-19: mestské testovanie a ostatné preventívne opatrenia	163.562	0	-163.562
	celoštátny skrining	583.665	984.100	400.435
	testovanie 3. februára - 31. marca 2021	667.995	1.254.235	586.240
	sociálna oblasť	89.410		-89.410
	celkom 2021	1.504.632	2.238.335	733.703
	súhrn 2020+2021	4.297.711	3.714.075	-583.636

Zdroj: Mesto Košice: Informácia o čiastočnom vyhodnotení výdavkov na záchranné práce v súvislosti s mimoriadnou situáciou vyhlásenou pre ohrozenie zdravia II. stupňa, infekčného ochorenia COVID-19, dostupné online <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27>.

ZÁVER

Rok 2020 bol rokom pandémie Covid-19 a s tým súvisiacich opatrení prijímaných a realizovaných na celoštátnej ale i lokálnej úrovni, s cieľom ochrany ľudského života a zdravia. Komplexné dopady týchto opatrení na finančné hospodárenie územnej samosprávy bude možné vyhodnotiť až po definitívnom ukončení ich platnosti a sumarizácii všetkých údajov. Napriek tomu sa autorky, s využitím analýzy a komparácie údajov a informácií uvedených v zozname použitých zdrojov ako aj v texte príspevku, pokúsili čiastkovo na príklade finančného hospodárenia mesta Košice prezentovať niekoľko vlastných zistení a predikcií, pričom skúmali finančné dopady priame - výdavky v súvislosti s aktuálnou situáciou a opatreniami, ale aj nepriame ako napríklad pokles príjmov v mestských podnikoch.

Primárny vplyv pandémie Covid-19 a s tým súvisiacich opatrení počas roka 2020 bol viditeľný už aj v potrebe opakovanej úpravy rozpočtu mesta (celkovo šesť krát), ktoré sa týkali výdavkovej ako aj príjmovej. Zmeny v štruktúre rozpočtu boli vyvolané nie len vlastnými sekundárnymi opatreniami prijímanými mestom Košice (poskytovanie sociálnej pomoci, prerušenie výberu parkovného a predĺženie platnosti predplatených rezidentských parkovacích

¹⁹ Zdroj: Hodnotiaca správa programového rozpočtu mesta Košice k 31.12.2020.

kariet, oslobodenie od dane z verejného priestranstva na účel umiestnenia vonkajšieho sedenia, znižovanie pôvodne plánovaných bežných i kapitálových výdavkov, zriadenie karanténneho centra, uzavretie ZOO, úplné zrušenie, resp. obmedzenie kultúrnych, charitatívnych, športových a vzdelávacích aktivít a pod.), ale najmä primárnymi opatreniami prijímanými na úrovni štátu, a to vyhlásením mimoriadnej situácie, núdzového stavu, zákazu vychádzania, zákazu prevádzkovania niektorých obchodov, prevádzok, poskytovania služieb, povinnosťami zabezpečiť testovanie na ochorenie Covid-19 samosprávou a pod., ale aj úpravou legislatívy v kontexte zákona č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov, a to prerušením rôznych konaní (napr. odvolacie konania), odpustením zmeškaných lehôt, nemožnosťou vymáhania nedoplatkov, odložením splatnosti, znížením už vyrubeného poplatku a ďalšími opatreniami.

Zo záverečného účtu mesta Košice za rok 2020 sme identifikovali záporné rozdiely (uvádzame zaokrúhlene) rozpočet vs. skutočnosť v rámci rozpočtových položiek tvoriacich sumárne celkový príjem a celkové výdavky, a to:

Dopady na príjmovú časť rozpočtu mesta Košice:

- výpadok daňových príjmov celkovo o 10,8 mil. EUR (v tom: pokles dane z nehnuteľností o 6,4 mil. EUR²⁰, pokles výnosu dane z príjmov, ziskov a kapitálového majetku²¹ a pokles príjmov z ostatných miestnych daní a poplatkov²² rovnako o 2,2 mil. EUR),
- zníženie nedaňových príjmov (príjmy z podnikania a vlastníctva majetku, administratívne poplatky, úroky) o 2,6 mil. EUR,
- pokles kapitálových príjmov o 3,5 mil. EUR,
- pokles príjmov z finančných operácií o 10 mil. EUR,

Čiastočná kompenzácia negatívneho vývoja celkových príjmov bola kompenzovaná v rámci rozpočtovej položky bežné granty a transfery kde došlo ku kladnému rozdielu, a to o 12,4 mil. EUR, pričom ale vo výsledku došlo k poklesu sumy celkových príjmov o 14,5 mil. EUR.

Dopady na výdavkovú časť rozpočtu mesta Košice:

- pokles celkových výdavkov o 17,5 mil. EUR, z toho:
 - o pokles bežných výdavkov o 3,1 mil. EUR,
 - o pokles kapitálových výdavkov o 15,6 mil. EUR,

²⁰ Predovšetkým z dôvodu neuhradenia dane z nehnuteľnosti spoločnosťou U.S. Steel, kde bolo rozhodnutie Finančným riaditeľstvom SR zrušené a vrátené správcovi dane na ďalšie konanie a rozhodnutie dňa 15. decembra 2020, ale tiež v dôsledku nemožnosti vymáhať nedoplatky v zmysle § 11 zákona 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19, teda nové exekučné konania bolo možné začať až v priebehu novembra 2020.

²¹ Príjem v sume 108.690.53 EUR, pochádzajúci z podielových daní (transfer zo ŠR) za rok 2020, bol takmer o 5,4 mil. EUR v porovnaní s očakávaným (rozpočtovaným) príjmom nižší, pričom z uvedenej pridelenej sumy mesto realizovalo transfer mestským častiam v celkovej sume 11.473.113 EUR.

²² V tom zahrnuté: daň za psa, za nevýherné hracie prístroje, za predajné automaty, za vjazd do historickej časti mesta, za užívanie verejného priestranstva, za ubytovanie a poplatky za uloženie odpadu, za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, za rozvoj.

- nárast výdavkov v rámci položky finančné operácie o 1,2 mil. EUR.

Kompenzácia negatívnych finančných dôsledkov opatrení nariadených štátom nebola podľa nášho názoru zrejme realizovaná promptne, efektívne a úplne, pričom vzhľadom na trvajúci stav ohrozenia ochorením Covid-19 sa očakáva pretrvávanie negatívnych dopadov už v minulosti prijatých opatrení alebo aj tých budúcich, ako napríklad:

- výpadok tzv. podielových daní (v sume 5.345.256 EUR), ktorý bol síce kompenzovaný návratnou finančnou výpomocou MF SR, ale až v polovici októbra 2020;
- výdavky v celkovej sume 4.297.712 EUR (z toho za rok 2020 2.793.079 EUR) na zabezpečenie opatrení (v období od 1. januára 2020 do 31. marca 2021), pričom zo ŠR SR boli mestu Košice refundované finančné prostriedky v sume 3.714.076 EUR (z toho za rok 2020 1.475.741 EUR), z čoho vyplýva, že výdavky na zabezpečenie opatrení za uvedené obdobie, boli oproti refundovaným vyššie o 583.636 EUR, pričom túto sumu muselo mesto Košice financovať z vlastných zdrojov;
- v roku 2021 (obdobie od 1. januára 2021 do 31. marca 2021) sa taktiež prejavili negatívne dopady na príjmy mesta Košice – napríklad v DPMK, a.s. je to za sledované obdobie pokles tržieb cca o 2,5 mil. EUR, v organizáciách poskytujúcich sociálne služby cca o 60 tis. EUR, školstve cca o 150 tis. EUR, u ostatných poplatkov a platieb už viac ako o 300 tis. EUR, čo zrejme vyvolalo opätovnú potrebu úpravy rozpočtu mesta Košice v roku 2021 (doposiaľ bola schválená na XXIV. Zasadnutí mestského zastupiteľstva 1. júla 2021 štvrtá zmena rozpočtu mesta Košice).

Autorky na základe prezentovaných údajov, ako aj ďalších informácií predpokladajú, že uvedené skutočnosti budú mať i dlhodobé dopady najmä v podobe zvýšenia zadlženosti či obmedzenia plánovaných činností (napr. investičných) mesta Košice, pričom takýto efekt považujú za možné potvrdenie vysokej zraniteľnosti finančnej situácie územnej samosprávy (najmä pri nepredvídaných situáciách) a jej závislosti na príjmoch poukazovaných štátom.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BUJŇÁKOVÁ, M. Finančné problémy fungovania obcí a miest v Slovenskej republike a možnosti ich riešenia. In: *Zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w jednostkach samorządu terytorialnego*. Rzeszów: RS Druk Rzeszów, 2018, pp. 580–590.
2. LIPTÁKOVÁ, Kompetencie miestnej samosprávy a jej normotvorba v kontexte miestnych daní na Slovensku. In: *Bratislavské právnické fórum 2018*, Bratislava: Univerzita Komenského, 2018, s. 56-66. ISBN 978-80-7160-475-4.
3. Mesto Košice. *Informácia o predbežných výdavkoch na COVID-19 za obdobie 2020, I-III/2021*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27/uznesenie/630>.

4. Mesto Košice. *Programový rozpočet mesta Košice, záverečný účet a výročná správa*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/obcan/programovy-rozpocet-mesta-kosice-zaverecny-ucet-a-vyrocnna-sprava-archiv>.
5. Mesto Košice. *Hodnotiaca správa programového rozpočtu mesta Košice k 31.12.2020*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/obcan/programovy-rozpocet-mesta-kosice-zaverecny-ucet-a-vyrocnna-sprava-archiv>.
6. MOLITORIS, P. Princípy finančnej normotvorby územnej samosprávy. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 197.
7. PAPCUNOVÁ, V., HUDÁKOVÁ, J., ŠTUBŇOVÁ, M., URBANÍKOVÁ, M. Revenues of Municipalities as a Tool of Local Self-Government Development (Comparative Study), 2020, *Administrative Sciences*, vol. 10, no. 4, pp. 101. DOI: 10.3390/admsci10040101;
8. ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges. In *Financial Law Review*, ISSN 2299-6834, roč. 2, 2017, č. 4, s. 45-56. DOI 10.4467/22996834FLR.17.015.10333.
9. VARTAŠOVÁ, A. (2020) Uplatňovanie inštitútu miestnych daní v krajinách, V4. In *INTERPOLIS '20*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2020, s. 500–508. ISBN 9788055718040.
10. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. The development of real property tax - the case of city of Košice. In *Financial Law Review*. ISSN 2299-6834, roč. 20, 2020, č. 4, s. 82-104.
11. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Podatki lokalne - zdroj finansowania samorządu lokalnego na Słowacji. In *Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian*. Varšava: Wolters Kluwer, 2020, s. 664-675. ISBN 9788381878982.
12. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. *Views on Quality of Tax Regulation in the Slovak Republic (Focused on Real Property Taxation)*. Praha: Leges, 2019. 93 s.
13. VAVROVÁ, K. Miestne dane v súvislosti s udržateľnosťou ich výberu = Local Taxes Related to the Sustainability of their Choice. In: Markovič, P., Tóth, M. (eds.) *Ekonomika, financie a manažment podniku – 2017*, Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2017, s. 731–742.
14. VERNARSKÝ, M. Normotvorba obce vo veciach miestnych daní. In: *Územná samospráva a tvorba práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 22-42. ISBN 978-80-8152-384-7.
15. VERNARSKÝ, M. Finančná autonómia územnej samosprávy ako predpoklad samostatnosti v komunálnej normotvorbe. In: *Teória a prax komunálnej normotvorby*. Košice: P. J. Šafárik University in Košice, 2014, s. 76–82. ISBN 9788081522277.

KONTAKT NA AUTORA

anna.romanova@upjs.sk ORCID: 0000-0002-1366-0134

karolina.cervena@upjs.sk ORCID: 0000-0003-4900-6510

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika

Šestá AML směrnice a její dopady na virtuální měnu

The Sixth AML Directive and its implications for virtual currency

JUDr. Pavlína Vondráčková, Ph.D.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-30>

Abstrakt

Legalizace výnosů z trestné činnosti neboli praní peněz je společensky nežádoucí fenomén, který podstatnou měrou ohrožuje stabilitu finančních systémů, a to nejen na národní úrovni, ale rovněž na úrovni mezinárodní a nadnárodní. Rizika plynoucí z praní peněz představují problém nejen pro finanční systémy, ale i samotnou bezpečnost občanů. Virtuální měna nejen v souvislosti s praním peněz představuje velkou neznámou. V roce 2018 byly přijaty dvě nové AML směrnice. Článek analyzuje proces vedoucí k přijetí šesté AML směrnice a její působnost ve vztahu k právníkům osobám obchodujícím s virtuální měnou.

Klíčové slová:

praní peněz; virtuální měna; AML

Abstract

Legalization of proceeds of crime or money laundering is a socially undesirable phenomenon that significantly threatens the stability of financial systems, not only at the national level, but also at the international and supranational level. The risks of money laundering are a problem not only for financial systems but also for the security of citizens themselves. Virtual currency not only in relation to money laundering is a big unknown. In 2018, two new AML directives were adopted. The article analyzes the process leading to the adoption of the Sixth AML Directive and its scope in relation to legal entities trading in virtual currency.

Key words:

money laundering; virtual currency; AML

JEL kód: K24

ÚVOD

Legalizace výnosů z trestné činnosti neboli praní peněz je společensky nežádoucí fenomén, který podstatnou měrou ohrožuje stabilitu finančních systémů, a to nejen na národní úrovni, ale rovněž na úrovni mezinárodní a nadnárodní. Jedná se o celosvětový problém, se kterým se naše společnost potýká již téměř jedno století. Praní peněz umožňuje zločincům získávat vliv ve společnosti a podporuje další nelegální aktivity či zločinecké skupiny působící zejména v oblasti prodeje drog, zbraní, dětské pornografie, terorismu apod. Dalším aspektem

praní peněz je, že samotné státy jsou ochuzovány na příjmech z daní. Rizika plynoucí z praní peněz představují problém nejen pro finanční systémy, ale i pro samotnou bezpečnost občanů. Praní peněz může vyvolat závažné socioekonomické dopady, dochází k ovlivnění finančního sektoru, jehož součástí se nelegálně získané finanční prostředky nevyhnutelně stávají a v konečném důsledku může dojít i k ohrožení finanční a bezpečnostní stability dané země.

Jednotlivé státy a mezinárodní a nadnárodní organizace se proto snaží vyvinout maximální úsilí, aby praní peněz předcházely, resp. zamezily a tuto negativní aktivitu sankcionují. Čelí však situaci, že subjekty zabývající se praním peněz, bývají zpravidla vysoce vynalézavé, využívají sofistikovaných postupů, obratně se přizpůsobují novým podmínkám a aplikují nové metody, jak peníze pocházející z nelegálních zdrojů zlegalizovat začleněním do finančních systémů, jak využít nedostatky právní úpravy a rychle obejít nově zavedená opatření. V současné době mohou v tomto ohledu velkou hrozbu představovat technologické inovace, např. virtuální měny, představující stále nový fenomén, jehož regulace je teprve v počátcích. Na to opakovaně upozorňují nejen instituce zainteresované na dohledu v oblasti AML v rámci jednotlivých států, ale též Evropská centrální banka a Mezinárodní měnový fond. Za klíčové riziko pro AML regulaci je považována zejména vysoká míra anonymity virtuální měny, její mezinárodní přesah, nízká volatilita, rozsáhlá adopce v kriminálním prostředí, a absence autority nutné pro realizování kryptoměnových transakcí, jako je tomu u fiat měn v případě bankovních institucí.

1. PŘÍSTUP EVROPSKÉ UNIE

Praní peněz představuje mezinárodní problém, a tak by na něj mělo být při přijímání opatření nahlíženo. Prevence praní peněz vyžaduje spolupráci na mezinárodní či nadnárodní úrovni. Evropská unie bojuje s praním peněz zejména prostřednictvím směrnic a nařízení, a to již od devadesátých let minulého století, kdy byla přijata první směrnice proti praní peněz¹ (tzv. AML² směrnice).³ Od té doby bylo přijato pět dalších směrnic a v současné době se aktuálně projednává návrh v pořadí sedmé AML směrnice. Předmětné směrnice představují zásadní právní předpisy regulující oblast AML na úrovni práva Evropské unie a slouží především k harmonizaci obsahu vnitrostátních předpisů. Z hlediska nakládání s virtuální měnou jsou strategické pátá AML směrnice, která doplňuje a rozšiřuje co problematiky virtuálních měn čtvrtou AML směrnicí, a též a šestá AML směrnice. Regulace přijatá jednotlivými členskými státy se liší v závislosti na obsahu národních právních předpisů členských zemí, které implementují směrnice dle svých vnitřních podmínek.

Opatření na úrovni EU jsou v této oblasti obvykle přijímána na základě harmonizačního článku 114 Smlouvy o fungování Evropské unie, podle kterého: „*Evropský parlament a Rada řádným legislativním postupem po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem přijímají*

¹ Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. 06. 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz ze dne 10. 06. 1991. Úřední věstník Evropských společenství L 166/77 ze dne 28. 06. 1991 s. 153 – 158.

² Jedná se o zkratku překladu anglického pojmu anti-money laundering.

³ Více k tomu např. viz: VONDRÁČKOVÁ, A. *Boj proti praní peněz v EU*. Eva Rozkotová. Praha: 2016. ISBN: 978-80-87975-49-7.

opatření ke sbližování ustanovení právních a správních předpisů členských států, jejichž účelem je vytvoření a fungování vnitřního trhu“.

Pátá AML směrnice (2018/843⁴) se vypořádala s právní regulací virtuálních měn pouze částečně. Proto byla přijata šestá směrnice 2018/1673⁵ (dále jen „Šestá AML směrnice“ nebo „Směrnice“), která přináší harmonizaci oblasti prevence praní peněz cestou trestního práva a bojuje proti praní peněz na trestněprávní úrovni. Z tohoto důvodu byl zvolen odlišný právní základ, narozdíl od jejích předchůdců. V pořadí šestá směrnice byla přijata na základě článku 83 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie: *„Evropský parlament a Rada mohou řádným legislativním postupem stanovit formou směrnic minimální pravidla týkající se vymezení trestných činů a sankcí v oblastech mimořádně závažné trestné činnosti s přeshraničním rozměrem z důvodu povahy nebo dopadu těchto trestných činů nebo kvůli zvláštní potřebě potírat ji na společném základě. Jsou to tyto oblasti trestné činnosti: terorismus, obchod s lidmi a sexuální vykořisťování žen a dětí, nedovolený obchod s drogami, nedovolený obchod se zbraněmi, praní peněz, korupce, padělání platebních prostředků, trestná činnost v oblasti výpočetní techniky a organizovaná trestná činnost. Na základě vývoje trestné činnosti může Rada přijmout rozhodnutí určující další oblasti trestné činnosti, které splňují kritéria uvedená v tomto odstavci. Rozhoduje jednomyslně po obdržení souhlasu Evropského parlamentu“.*

2. BLÍŽE K ŠESTÉ AML SMĚRNICI

Rok 2018 byl z hlediska přijetí AML směrnic velmi plodný, neboť v tomto roce byla přijatá Pátá AML směrnice a vzápětí hned Šestá AML směrnice. Pátá AML směrnice přinesla velké změny v souvislosti s opatřeními proti praní peněz a regulací kryptoaktiv. Šestá AML směrnice na první pohled nevyznívá, že by mohla zavést nějaké změny do obchodování s kryptoměnami, ale tak tomu však není.

2.1 Kriminalizace praní peněz, vyšší tresty

Článek 2 odst. 1 Směrnice přináší definici trestné činnosti. Pod tímto pojmem rozumí *„jakýkoliv druh trestné účasti na spáchání jakéhokoli trestného činu, za nějž lze v souladu s vnitrostátním právem uložit trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody s horní hranicí trestní sazby přesahující jeden rok, nebo pokud jde o členské státy, jejichž právní systém stanoví pro trestné činy dolní hranici trestní sazby, jakýkoli trestný čin, za nějž lze uložit trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody s dolní hranicí trestní sazby přesahující šest měsíců.“* Předmětný článek dále přináší definice predikativních trestných činů, tedy takových, jejichž výnosy jsou použity ke spáchání jiného trestného činu, např. praní peněz, které se za trestnou činnost ve smyslu této Směrnice považují vždy. Mezi tuto trestnou činnost Směrnice zahrnuje i kyberkriminalitu, která je vůbec

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/1138/ES a 2013/36/EU. Úřední věstník Evropské unie L 156/43 ze dne 19.6.2018. s. 43 - 74.

⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1673 ze dne 23. října 2018 o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz. Úřední věstník Evropské unie L 284/22 ze dne 12.11.2018. s. 22-31.

poprvé takto zmíněna ve směrnici proti praní peněz. Jedná se o průlomové ustanovení, jelikož tímto dochází k rozšíření oblasti působnosti Směrnice i na trestné činy praní peněz v online aktivitách.

Článek 3 odst. 1 Směrnice přináší definici trestného činu praní peněz. Jedná se o tato úmyslná jednání:

„a) přeměna nebo převod majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti, za účelem zatajení nebo zastření nezákonného původu majetku nebo za účelem pomoci jakékoliv osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby se vyhnula právním následkům svého jednání;

b) zatajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, nakládání, pohybu, práv k majetku nebo jeho vlastnictví s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti;

c) nabytí, držení nebo užívání majetku s vědomím, v době jeho obdržení, že tento majetek pochází z trestné činnosti.“

Cílem tohoto ustanovení je kriminalizovat praní peněz jakožto jednání učiněné úmyslně a s vědomím, že majetek pochází z trestné činnosti. Nově rovněž dochází k postihu převodů, přeměn, zatajení nebo zastření skutečné povahy majetku jako trestných činů.

Nově jsou členské státy jsou povinny zajistit trestnost spolupachatelství trestného činu praní peněz (návodu, pomoci či pokusu) dle čl. 4 Šesté AML směrnice.

Tresty ukládané fyzickým osobám za trestný čin praní peněz musí být dle článku 5 Směrnice „účinné, přiměřené a odrazující“. Členské státy musí zajistit, aby za tento trestný čin bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně čtyři roky. Motivací tohoto ustanovení je snaha odradit jednotlivce od páčání této trestné činnosti.

2.2 Odpovědnost právnických osob

Směrnice dle čl. 7 odst. 1 nově zavádí odpovědnost právnických osob, v jejichž prospěch spáchala „jakákoliv osoba samostatně nebo jako člen orgánu právnické osoby a působící v této právnické osobě ve vedoucím postavení na základě: a) oprávnění zastupovat tuto právnickou osobu; b) pravomoci přijímat rozhodnutí jménem této právnické osoby; nebo c) pravomoci vykonávat kontrolu v rámci této právnické osoby“.

Mezi možné sankce uložené právnickým osobám patří dle čl. 8 např. dočasný či trvalý zákaz přístupu k veřejnému financování; dočasný či trvalý zákaz provozu obchodní činnosti; zrušení rozhodnutím soudu; či dočasné nebo trvalé uzavření provozoven užívaných pro spáchání trestného činu, a další citelné postihy.

Je důležité si uvědomit, že Šestá AML směrnice přináší obecné *minimální* požadavky. Jednotlivé členské státy mohou přijmout přísnější právní úpravu, která se napříč Unii může ve

svém důsledku lišit. Míra přísnosti záleží na konkrétní členské zemi, která musí v tomto ohledu zohlednit místní poměry, aby požadavky nebyly přísné natolik, že se konkrétní kryptosektor ocitne v krizi podobně, jako se tomu stalo v Holandsku po implementaci Páté AML směrnice.⁶

3. DOPADY NA VIRTUÁLNÍ MĚNU

Virtuální měnu bychom mohli ve stručnosti charakterizovat jako neregulovanou, decentralizovanou digitální měnu, která nemá status zákonného platidla a je dostupná pouze v elektronické podobě. Pro její uchování a nakládání s ní je zapotřebí speciálního softwaru.⁷

V souvislosti s virtuální měnou je třeba poukázat na skutečnost, že již Pátá AML směrnice přinesla určitá terminologická zpřesnění v této oblasti. V návaznosti na doporučení Výboru expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu, který je nezávislým orgánem Rady Evropy (dále jen „Finanční akční výbor“), došlo v roce 2021 v České republice ke zpřesnění právní terminologie v zákoně č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu⁸, kdy byl do zákona zaveden na místo pojmu virtuální měna pojem virtuální aktivum. Původní definice virtuální měny cílila na známé měny typu Bitcoin, Ethereum, Ripple, Litecoin apod., ale nezahrnovala celou řadu dalších tokenů, jejímž cílem byla platební funkce. Počet typů virtuálních měn ve světě stále roste a lze je dnes počítat na tisíce.

Virtuální měna není kromě AML zákona v České republice upravena v jiném právním předpise. V zásadě jde o neregulovaný institut, který za sebou postrádá soustřednou centrální autoritu. Nejedná se o měnu v právním slova smyslu, neboť nemá funkci platidla a oběživa, nevydává ji ani nereguluje centrální banka a není peněžním prostředkem podle zákona o platebním styku. Její existence ani transakce s ní nepodléhají zákonu o platebním styku. Nejde ani o elektronické peníze, ani o bezhotovostní peněžní prostředky, neboť není představována pohledávkou v podobě záznamu na účtu. Virtuální měna nepředstavuje pohledávku držitele za vydavatelem, neboť vydavatel nemá povinnost poskytovat držiteli jakékoli plnění. Hodnota virtuální měny je dána pouze nabídkou a poptávkou. Měna jako taková existuje výlučně v digitální podobě, a proto je možné ji evidovat či s ní obchodovat pouze v elektronické podobě. Můžeme ji označit jako speciální prostředek směny, který však nepodléhá směnářenské činnosti a její regulaci.

Současná definice virtuálního aktiva je širší a zahrnuje i případy, kdy je umocněna investiční funkce nad platební funkcí. Za virtuální aktivum je považována elektronicky uchovatelná nebo převoditelná jednotka, která je způsobilá plnit platební, směnnou nebo investiční funkci, bez ohledu na to, zda má nebo nemá emitenta, až na určité výjimky, jako jsou např. zaknihované cenné papíry, jakož i investiční nástroje ve smyslu zákona o podnikání na

⁶ Coindesk. [online] *The Netherlands' AMLD 5 Interpretation Appears to Be Killing Crypto Firms*. Dostupné z: <https://www.coindesk.com/netherlands-amld5-regulations-hurting-bitcoin-firms>.

⁷ Investopedia. [online] *Virtual currency*. Dostupné z <https://www.investopedia.com/terms/v/virtual-currency.asp>

⁸ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

kapitálovém trhu, jež mohou být rovněž představovány elektronicky uchovávanou jednotkou způsobilou plnit investiční funkci. To však neznamená, že by tyto instrumenty nebyly podrobeny AML opatřením, ale jiným způsobem. Z definice virtuálního aktiva jsou rovněž vyloučeny ty instrumenty, jež jsou výslovně vyloučeny z působnosti zákona o platebním styku, jako jsou např. elektronické vstupenky do bazénu nebo elektronické stravenky, neboť nepředstavují nepřiměřená rizika z hlediska legalizace výnosů z trestné činnosti či financování terorismu. Z definice virtuálního aktiva byly rovněž vyňaty prostředky, které jsou určeny pouze k zaplacení zboží nebo služeb v prostorách využívaných vydavatelem prostředku nebo zboží nebo služeb úzce vymezenému okruhu dodavatelů anebo k zaplacení úzce vymezeného okruhu zboží nebo služeb. Takovým prostředkem je i elektronicky uchovávaná jednotka, jež je konstruována tak, že za ni lze pořídit pouze jinou elektronicky uchovávanou jednotku způsobilou plnit například platební funkci, a to prostřednictvím tzv. smart contractu, tedy instrumentu určeného k distribuovanému zaznamenání a výkonu smluvních závazků, za nímž s ohledem na jeho charakter nestojí konkrétní subjekt, který by bylo možné efektivně podrobit opatřením proti praní peněz. AML zákon poměrně krkolomně zapracoval do § 4 odst. 9 písm. b) výjimku z výjimky uvedené v § 4 odst. 9 písm. a) bod 2, která má zabránit obcházení jeho smyslu.

Studie vypracovaná na žádost Výboru Evropského parlamentu pro finanční trestné činy, vyhýbání se daňovým povinnostem a daňové úniky z roku 2018 uvedla, že pojem kryptoměn, jakožto podkategorie virtuálních měn, není obecně jednotně definován. O jasnější definici tohoto pojmu se pokusila pouze Světová banka a Finanční akční výbor. Z uvedené studie vyplývá pokus o definici kryptoměn jako digitální reprezentace hodnoty, která:

- je určena k vytvoření alternativy typu peer-to-peer ke státnímu zákonnému platidlu,
- je používána jako prostředek výměny obecného účelu (nezávisle na jakékoliv centrální bance),
- je zajištěna mechanismem známým jako kryptografie a
- může být převedena na oficiální prostředek a naopak.

Současná definice virtuálního aktiva v AML zákoně se poněkud odlišuje od definice Evropského orgánu pro bankovníctví (EBA), který kryptoaktivum vymezuje jako aktivum:

- jež závisí primárně na kryptografii a technologiích decentralizovaných databází nebo obdobných technologiích jako součástí jejich domnělé či inherentní hodnoty,
- není vydávaný ani garantovaný centrální bankou či jinou veřejnoprávní institucí a
- může být použit jako prostředek směny anebo pro investiční účely anebo k přístupu ke zboží či službám.

Rozšíření definice virtuální měny do definice virtuálního aktiva v praxi znamená i rozšíření okruhu povinných osob. Osobou poskytující služby spojené s virtuálním aktivem se pro účely AML zákona rozumí osoba, která jako předmět své podnikatelské činnosti kupuje, prodává, uchovává, pro jiného spravuje, převádí nebo zprostředkovává nákup nebo prodej virtuálního aktiva, poskytuje finanční služby týkající se nabídky nebo prodeje virtuálního aktiva, případně poskytuje jiné obdobné služby spojené s virtuální měnou. Takovými osobami

mohou být např. virtuální směnárny (weby umožňující nákup a prodej virtuálních aktiv), provozovatelé online obchodovacích portálů (platebních brán umožňujících převod virtuální aktiv od kupujícího k prodávajícímu), poskytovatelé správy účtů ve virtuální měně apod.

Osoby poskytující služby spojené s virtuálním aktivem musí splňovat požadavky dané právními předpisy. V České republice jde zejména o živnostenský zákon, do kterého byla zavedena nová živnost volná – Poskytování služeb spojených s virtuálním aktivem. Živnostenský zákon zavedl překážku provozování této živnosti právnickou osobou v podobě požadavku na bezúhonnost jejího skutečného majitele a osoby, která je členem jejího statutárního orgánu, zástupcem právnické osoby v tomto orgánu anebo v postavení obdobném postavení člena statutárního orgánu. Bezúhonností se rozumí absence pravomocného rozsudku odsuzujícího pro trestný čin spáchaný úmyslně a v souvislosti s podnikáním. V souvislosti se zavedením této překážky se tato překážka zavádí jako nový důvod pro zrušení živnostenského oprávnění a rovněž se upravuje zápis této překážky do živnostenského rejstříku. Podnikání v oboru kryptoaktiv je podmíněno ohlášením této činnosti živnostenskému úřadu. AML zákon předpokládá, že Finanční analytický úřad v rámci své běžné dozorčí činnosti bude kontrolovat, zda povinná osoba provedla ohlášení, a v případě pochybení může podat podnět živnostenskému úřadu k uložení sankce i v podobě odejmutí či zrušení oprávnění.

Veškeré osoby poskytující služby spojené s virtuálním aktivem musí do 60 dní ode dne, kdy se staly povinnou osobou dle AML zákona písemně zpracovat tzv. systém vnitřních zásad hodnotících mj. rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu pro typy poskytovaných obchodů a obchodních vztahů, a to v rozsahu, ve kterém provádí činnosti podléhající působnosti tohoto zákona. V zásadách musí být zhodnoceny rizikové faktory, zejména typ klienta, účel, pravidelnost a délka trvání obchodního vztahu nebo obchodu mimo obchodní vztah, typ produktu, hodnota a způsob uskutečnění obchodu a rizikovost zemí nebo zeměpisných oblastí, k nimž se obchody vztahují. Vnitřní zásady musí být průběžně aktualizovány.

Osoba poskytující služby spojené s virtuálním aktivem je dle AML zákona povinna do 60 dnů ode dne, kdy se stala povinnou osobou, nebo do 30 dnů ode dne, kdy u ní nastaly změny, určit konkrétního zaměstnance nebo člena statutárního orgánu (s uvedením jejich údajů, pracovní pozice a spojení na ně) za účelem plnění oznamovací povinnosti týkající se podezřelého obchodu ke komunikaci s Finančním analytickým úřadem.

V návaznosti na shora uvedené lze konstatovat, že již skončil období právně neregulovaného vydávání a obchodování s virtuálními aktivy, byť zůstává otázkou, jak se bude regulace v této oblasti vyvíjet, prohlubovat a vylepšovat a co přinese další právní úprava přijatá v sedmé ALM směrnici.

Faktem zůstává, že jednotlivé státy a mezinárodní organizace mají v mnoha ohledech důvodnou obavu z rizik spojených s virtuálními měnami, neboť jde o relativně novou technologii a dopady jejího masivnějšího využívání na finanční systémy se zatím obtížně

odhadují. Proto již Preambule Šesté AML směrnice⁸ vyzvala státy, aby řešily nová rizika a výzvy spojené s využíváním virtuálních měn z pohledu praní peněz.

Jak jsem uvedla výše, Směrnice je nepochybně jistým posunem, neboť nově zavedla trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz. To znamená, že i vedoucí zaměstnanci jsou zodpovědní za praní peněz uskutečněných ve prospěch právnické osoby. Na právnickou osobu mohou být uvaleny sankce, včetně jejího zrušení. Právnické osoby zabývající se obchodem s kryptoaktivy by měly mít řádně nastaven systém vnitřních zásad, měly by přijmout nástroje k implementaci rizikově orientovaného přístupu k AML. Veškeré transakce týkající se virtuálních aktiv by měly být přísně monitorovány. Tyto právnické osoby by neměly zapomínat na dodržování pravidla „know your customer“. Právnické osoby by měly posílit hodnocení rizik plynoucích z virtuálních aktiv. Členské státy jsou povinny pečlivě sledovat transakce z digitálních aktiv, jelikož praní peněz je bezpochyby jednou ze současných nejvyšších priorit EU. Pravděpodobně je praní peněz prioritou i s ohledem na světovou pandemii nového typu koronaviru, kdy se jednotlivé členské státy vydaly z velkého množství peněz, aby sanovaly vzniklé škody v důsledku lockdownů, a je třeba peníze do státních rozpočtu vrátit. Členské státy musí hlásit podezřelé transakce a zajišťovat účinnou výměnu informací a dat mezi sebou navzájem. Rovněž spolupráce se třetími zeměmi by měla být posílena a třetí země by měly být motivovány k zavádění účinných opatření prevence praní peněz.

Společně s kriminalizací praní peněz souvisí i hrozba vyšších sankcí za jeho spáchání. Rovněž preambule Šesté AML směrnice zdůrazňuje nutnost přísnějších trestů pro osoby, které se dopustily trestného činu praní peněz a zastávající veřejnou funkci.⁹

ZÁVĚR

Pátá AML směrnice představovala pro regulaci kryptoaktiv zcela zásadní posun. Šestá AML směrnice se může jevit tak, že právnické osoby podnikající s virtuálními měnami nemusí řešit její dopady. Ale tak tomu není. Přínosné je, že Směrnice nově zakotvila odpovědnost právnických osob za trestný čin praní peněz a stanovuje vysoké sankce. Pro společnosti zabývající se kryptoaktivy to znamená zajistit řádné nastavení systému vnitřní kontroly, zabývat se monitoringem transakcí a řádně provádět identifikaci a kontrolu svých klientů (dodržení pravidla „know you customer“, tedy získat co nejvíce informací o svém klientovi při navázání obchodního vztahu a nabyté údaje průběžně vyhodnocovat). Při zohlednění rizikově orientovaného přístupu k AML lze konstatovat, že jsou to právě subjekty podnikající v oblasti kryptoaktiv jako v oboru s typově vyšší rizikovostí, které jsou případnými sankcemi především ohroženy, a měly by tak Šesté AML směrnici věnovat zvýšenou pozornost. V současné době odborná veřejnost s napětím očekává, jakou novou úpravu přinese nová, aktuálně připravovaná v pořadí sedmá AML směrnice, společně s přímo použitelným AML nařízením. I v případě těchto předpisů lze očekávat dopady na obchodování s kryptoaktivy. Pro jejich bližší zhodnocení však bude třeba počkat na finální verze obou návrhů.

⁸ Rec. 6 preambule Směrnice.

⁹ Rec. 7 Preambule Šesté AML směrnice.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Coindesk. [online] The Netherlands' AMLD 5 Interpretation Appears to Be Killing Crypto Firms. Dostupné z: <https://www.coindesk.com/netherlands-amld5-regulations-hurting-bitcoin-firms>.
2. Investopedia. [online] Virtual currency. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/v/virtual-currency.asp>.
3. Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. 06. 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz ze dne 10. 06. 1991. Úřední věstník Evropských společenství L 166/77 ze dne 28. 06. 1991 s. 153 – 158.
4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1673 ze dne 23. října 2018 o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz. Úřední věstník Evropské unie L 284/22 ze dne 12.11.2018. s. 22-31.
5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018, kterou se mění směrnice (EU) 2015/849 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu a směrnice 2009/1138/ES a 2013/36/EU. Úřední věstník Evropské unie L 156/43 ze dne 19.6.2018. s. 43 - 74.
6. Smlouva o fungování Evropské unie.
7. VONDRÁČKOVÁ, A. *Boj proti praní peněz v EU*. Eva Rozkotová. Praha: 2016. ISBN: 978-80-87975-49-7.

KONTAKT NA AUTORA

vondrack@prf.cuni.cz

Univerzita Karlova, Právnická fakulta
Nám. Curieových 7
116 40 Praha 1
Česká republika

IV. SLOVENSKO-ČESKÉ DNI DAŇOVÉHO PRÁVA:

Zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb - COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo
Zborník príspevkov

Zostavovatelia: doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.
JUDr. Anna Vartašová, PhD.
JUDr. Monika Stojáková, PhD.
JUDr. Soňa Simić

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Vydavateľstvo ŠafárikPress
Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2021
Rozsah strán: 408
Vydanie: prvé

IV SLOVAK-CZECH DAYS OF TAX LAW:

Taxation of Virtual Currency and Digital Services - COVID-19 and other Current Challenges for Tax Law
Proceedings

Editors: doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.
JUDr. Anna Vartašová, PhD.
JUDr. Monika Stojáková, PhD.
JUDr. Soňa Simić

Publisher: Pavol Jozef Šafárik University in Košice, ŠafárikPress
Publishing ŠafárikPress

Year of publication: 2021
Number of pages: 408
Edition: first

ISBN 978-80-574-0043-1 (e-publikácia)
DOI <https://doi.org/10.33542/SCD2021-0043-1>

